

И. Х. Д В О Р Е Ц К И Й
ПОЛЬСКИЙ ЯЗЫК

Cisza morska.

już wstażkę pawilonu wiatr zaledwie muśnie,
Cichemi gra pierściami, rozjaśniona woda:
Jak marząca o szczęściu narzekona młoda,
Zbudzi się, aby westchnąć, i wnet znów uśnie.
Zagle na kształt chorągwi, gdy wojnę skończono,
Drżemią na masztach nagich; okręt lekkim ruchem
Kołysze się, jak gdyby przykuty lancuchem;
Małtek wytknął, podróżne rozśmiało się grom.

O morze! wśród twoich wesołych zryjek
Jest polip, co śpi na dnie, gdy się niebo chmurzy —
A na ciszę długimi wywija zamiony.

O myśli! w twojej głębi jest hydra pamiętek,
Co śpi wśród złych losów i namiętej burzy,
A gdy serce spokojne, zatapia w niem szpony....

Adam Mickiewicz.

Zachód słońca.

Słońce już gaśnie, wieczór był ciepły i cichy,
Okrąg niebios gdziegdzie chmurkami zastany,
U góry błękitnawy, na zachód rózany;
Chmurki wróżą pogodę, lekkie i świecące,
Tam, jako trzody owiec na murawie śpiące,
Owdzie nieco drobniejsze, jak stada cyranek.

Na zachód obłok, nakształt rąbkowych firanek,
Przejrzysty, sfaldowany, po wieńchu perłowy,
Po brzegach postacany, w głębi purpurowy,
Jeszcze blaskiem zachodu tlił się i rozżarzał,
Aż powoli pośłkniął, zblednął i poszarzał.

Słońce spuściło głowę, obłok zasunęło,
I raz ciepłym powiewem westchnawszy, usnęło.

Adam Mickiewicz.

И. Х. ДВОРЕЦКИЙ

ПОЛЬСКИЙ ЯЗЫК

УЧЕБНИК
ДЛЯ ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ
ЗАВЕДЕНИЙ

ИЗДАТЕЛЬСТВО ЛИТЕРАТУРЫ
НА ИНОСТРАННЫХ ЯЗЫКАХ
Москва 1947

ПРЕДИСЛОВИЕ

Настоящий учебник рассчитан на взрослых. Не являясь самоучителем в тесном смысле слова, он построен, однако, также в расчете на тех, которые пожелали бы использовать его для самостоятельного — без помощи преподавателя — изучения польского языка. Для этого он снабжен достаточно подробными объяснениями (с частыми ссылками на них) и обстоятельными словарями (постатейными и общим).

Учебник состоит из трех основных разделов: вводного фонетического курса, основного курса (61 уроков), систематического курса грамматики и «Материалов для чтения».

Вводный фонетический курс разбит на 7 уроков¹ (к нему отнесены и основные правила правописания). Приложенных к отдельным урокам упражнений на соответствующие звуки было бы, однако, недостаточно для надлежащего закрепления произносительных навыков. Поэтому в каждом из первых 17 уроков основного курса дан раздел «Произношение», в котором те или иные фонетические моменты данного текста связываются с соответствующим параграфом фонетического курса. Ссылкам на него предшествует буква Ф (напр., Ф § 17; если буквы Ф нет, то § является ссылкой на грамматику).

Основной курс состоит из двух частей, в объемном отношении весьма неравных. Грамматическая однотипность русского и польского языков позволила сосредоточить все основные правила польской грамматики в первых 17 уроках (см. оглавление). Эти уроки являются как бы первым «концентром», по овладении которым учащийся выходит на лексико-фразеологический простор. Это — второй (и последний) «концентр», на протяжении которого ускоряется развитие словарного запаса, растет идиоматический материал, уточняются основные синтаксические моменты, но грамматическое содержание, как таковое, сводится, главным образом, к повторению и закреплению основ первого концентри. Не следует, поэтому, ожидать что всякий текст, следующий за 17-ым уроком, будет непременно труднее всех предшествующих также и в грамматическом отношении. Напротив, там, например, где ставится задача изучения какого-нибудь нового лексико-фразеологического раздела (пища, машины, связь и т. п.), грамматические трудности сводятся обычно к минимуму, и в *этом* именно отношении данный текст может оказаться легче ряда предыдущих. Само собой разумеется, однако, что и в рамках первого «концентра» автор стремился разрабатывать те или иные грамматические темы на тематически-определенных лексических группах (см., например, уроки 4, 6, 8).

Грамматика дана в систематическом виде — отчасти потому, что это несколько не мешает методическому членению основного курса на уроки (см.

¹ Каждый «урок» — как фонетического, так и основного курса — рассчитан не менее, чем на 4 часа аудиторной работы. Следовательно, учебник в целом требует 265—270 часов, не считая такого же, примерно, количества часов домашней работы (упражнения, заучивание слов и т. п.).

Само собой разумеется, что «урок», являясь методическим и тематическим единством, не всегда должен рассматриваться как вполне определенная единица времени. Отдельные уроки (например, 2 и ряд других) могут, в зависимости от уровня и подготовленности аудитории, делиться пополам. Общее количество учебных часов может поэтому возрасти примерно до 300 и даже более.

ссылки в каждом уроке¹ на определенные §§ грамматики), главным же образом для того, чтобы после практической проработки грамматического материала на текстах учащийся мог обозреть и повторить его в известной целостности.

В особой оговорке нуждается словарь. С одной стороны, почти всякий польский корень может быть обнаружен в тех или иных русских словах, но с другой — не следует думать, будто корневой близости всегда соответствует и близость по смыслу. Так, напр.,

- mieszkać — не «мешкать», а «проживать» («жить»)
- miasto — не «место», а «город»
- pozór — не «позор», а «видимость»
- pagły — не «наглый», а «внезапный»
- wkrótce — не «вкратце», а «вскоре»
- płecy — не «плечи», а «спина»
- zdanie — не «здание», а «мнение», «предложение» (грамм.)
- rodzina — не «родина», а «семья»
- bielizna — не «белизна», а «белье»
- liść — «лист», но только древесный,

и т. д., и т. д. Конечно, та или иная смысловая общность сохраняется, но тем более важно иметь в виду различия, доходящие иногда до прямой противоположности (напр.: zapominać — не «запоминать», а, наоборот, «забывать»). Все же эти трудности меньше тех, которые приходится преодолевать русским учащимся при запоминании слов языков неславянских. Поэтому лексический объем урока принят *большой*, чем в учебниках французского, английского и др. языков.

Помимо поурочных словарей, в конце книги приложен общий алфавитный польско-русский словарь. Для того, чтобы учащиеся постепенно приучались к работе с ним, поурочные словари, начиная с 18-го урока, составлены также в алфавитном порядке. При работе над «Материалами для чтения» необходимо пользоваться каким-нибудь полным словарем.

Предлагаемый учебник является элементарным лишь в том смысле, что он начинает с самых первоначальных основ языка. По всему же содержанию в целом он ставит себе задачи несколько более широкие, чем те, которые обычно связываются с понятием элементарного учебника. Это видно уже из того, что отрывки из польских классиков — как XIX, так и XX веков — даются не только в виде приложения, но и в качестве органической составной части учебника (начиная уже с 7 урока). Это обстоятельство, конечно, несколько повышает трудность учебника и общий его уровень, — тем более, что эти отрывки не упрощены и даже не подобраны по признаку особой легкости (в текстах чрезмерно легких автор не видит большой учебной ценности). Методически выбор текстов определялся только предшествующим материалом и задачами текущего урока, и если только автор не допустил ошибок в соблюдении этих двух принципов, то можно сказать, что учебник не только «подводит» к чтению польской литературы, но и вводит в нее. Такова была, по крайней мере, цель его.

Автор выражает благодарность преподавателю Московского Университета, тов. З. А. Х и м о в о й, за внимательный просмотр книги в рукописи и за ряд ценных советов.

И. Д.

Москва, 1 августа 1945 г.

ОГЛАВЛЕНИЕ

	Стр.
Предисловие	3
Вводно-фонетический курс	
Урок 1.	
§ 1. Общее понятие о польском алфавите.	13
§ 2. Русские и польские звуки.	13
§ 3. Независимость произношения гласных от ударения.	13
§ 4. Звуки сходные с русскими.	14
§ 5. Полугласный j.	15
§ 6. Ударение	15
Урок 2.	
§ 7. Звук ś	16
§ 8. Группа śc	16
§ 9. Звук ź	16
Урок 3.	
§§ 10—12. Орфографическое обозначение мягкости звуков.	17
§§ 13—14. Звуки dz, dź и dż	18
Урок 4.	
§ 15. Звук h	18
§ 16. Звук l	19
§ 17. Звук cz	19
§ 18. Группа szcz	19
Урок 5.	
§§ 19—20. Звуки ą и ę	20
§§ 21—23. Оглушение звонких согласных.	21
Урок 6.	
§§ 24—27. Чередование звуков и его отражение в правописании.	21
Урок 7.	
§§ 28—29. Смягчение s и z перед мягкими согласными.	24
§§ 30—40. Дополнительные орфографические указания.	25
§ 41. Орфографическая реформа 1936 г.	27
§ 42. Алфавит	28

Основной курс¹

Урок 1. Co to jest? — Что это такое?	
Род существительных. — Связка jest и ее опускание.	
Вопросительная форма с czy. — Nie «нет» и nie «не».	29

¹ Из числа грамматических моментов в оглавлении указаны лишь те, которые для данного урока являются главными.

Урок 2. W pokoju I. — <i>В комнате I.</i>	
I склонение существительных. — Склонение местоимений <i>кто — со, ten — tamten.</i> — Формы лично-мужская и женско-вещная. — Числительные 1—5 в обеих формах. — Согласование числительных количественных с существительными. — I и II спряжения. — Настоящее время. — Родительный падеж при отрицании.	31
Урок 3. W pokoju II. — <i>В комнате II.</i>	
II склонение существительных. — Склонение имен собственных с основами на согласный. — Предлог <i>z</i> в разных значениях. — Местоименные глаголы.	34
Урок 4. O roślinie. — <i>О растении.</i>	
III склонение существительных. — Склонение <i>reka.</i> — Родительный частичный. — Имен. падеж ед. ч. прилагательных. — Глаголы совершенного и несовершенного видов (настоящее время — будущее простое).	36
Урок 5. Текст.	
IV склонение существительных. — Склонение местоимений притяжательных. — Ударные и безударные формы местоимений. — Местоимения <i>wszystek</i> и <i>każdy</i> . — Имен. падеж множ. числа прилагательных.	39
Урок 6. Węgiel kamienny. — <i>Каменный уголь.</i>	
Склонение прилагательных. — Место прилагательного = определения. — Союз <i>ze.</i> — <i>Kiedy</i> и <i>gdy.</i> — <i>Nie ma</i> «не имеет» и <i>nie ma</i> «нет». — Место <i>się</i> в местоименных глаголах. — <i>To jest</i> и <i>jest to.</i> — Творительный и именительный падежи при <i>być.</i> — Местоимение <i>który.</i>	41
Урок 7. Lekcja języka polskiego. — <i>Урок польского языка.</i>	
Повелительное наклонение. — Склонение личных местоимений. — Ударные и безударные формы их. — Возвратное местоимение. — Образование наречий качественных. — Переход из несовершенного вида глагола в совершенный.	44
M. Koponicka. Na obczyźnie. — <i>М. Конопницкая. — На чужбине</i>	47
Урок 8. Wymiary (długość, grubość, szerokość, wielkość). — <i>Измерения (длина, толщина, ширина, величина).</i>	
Образование степеней сравнения прилагательных. — Конструкция при степенях сравнения. — Местоимения притяжательные для 3 л. обоих чисел. — Начальное <i>n</i> в падежных формах местоимений <i>on, ona, ono.</i> — Склонение местоимения <i>jaki.</i>	48
Урок 9. Wycieczka do kolchozu. — <i>Эксперсия в колхоз.</i>	
Образование прошедшего времени. — Подвижность личных окончаний прошедшего времени. — Глагол <i>być</i> в прошедшем времени. — Глаголы на <i>ować.</i> — Глагол <i>iść.</i> — Глагол <i>ścis.</i>	51
Włodzimierz Wysocki. Sosna. — <i>Владимир Высоцкий. Сосна</i>	54
Урок 10. Pokój. Mieszkanie. Dom. Ulica. — <i>Комната. Квартира. Дом. Улица.</i>	
Образование причастий наст. вр. действ. зал. и прош. вр. страд. зал. — Склонение числительных <i>dwa — pięć.</i>	55

Урок 11. Jak spędzę lato. — <i>Как я проведу лето.</i>	
Будущее простое. — Образование деепричастия наст. вр. действ. зал.	58
Урок 12. St. Brzozowski. Spotkanie w więzieniu. — <i>Ст. Бжозовский. Встреча в тюрьме.</i>	
J. Słowacki. Testament. — <i>Ю. Словацкий. Завещание.</i> — A. Oppman (Or-Of). Przyjdzie wiosna. — <i>А. Оппман (Ор-Ом). Придет весна.</i>	
Будущее составное.	61
Урок 13. Barwy i farby. — <i>Цвета и краски.</i>	
Условное наклонение	67
Урок 14. M. Gawalewicz. Księżyc. — <i>М. Гавалевич. Луна.</i>	
Условное наклонение прош. вр.	70
Урок 15. Warszawa I. — <i>Варшава I.</i>	
Склонение числительных количественных и порядковых. — Идиоматика дат и часов. — Причастие прош. вр. страд. зал.	72
Урок 16. Warszawa II. — <i>Варшава II.</i>	
Степени сравнения наречий. — Образование форм страд. залога. — Причастие наст. вр. в смысле прош.	75
Урок 17. Warszawa III. — <i>Варшава III.</i>	
Образование причастий. — Страдательные обороты.	78
Основной курс II	
Урок 18. S. Żeromski. Przekłęty dług. — <i>С. Жеромский. Проклятый долг.</i>	
Классы и группы глаголов.	83
Урок 19. M. Rodoc (Biernacki). Nie jestem przy apetycie. — <i>М. Родоч (Бернацкий). Нет у меня аппетита.</i>	
Местоимения и наречия относительные вместо неопределенных. — <i>Byle</i> как союз и как наречная частица.	87
Урок 20. A. Mickiewicz. Kawa. Bigos. — <i>Адам Мицкевич. Кофе. Бигос.</i>	
Деепричастие прош. вр. страд. зал. — Безлично-страдат. обороты. — Местоименные глаголы в значении страдательных.	89
Урок 21. Pokarmy i napoje. — <i>Пища и напитки.</i>	
Место относительного местоимения <i>który.</i>	92
Урок 22. Odzież. — <i>Одежда.</i>	
Сравнит. степень прилагательных.	95
Урок 23. B. Prus. Student. — <i>Б. Прус. Студент.</i>	
Условность в прошлом и в будущем.	97
Урок 24. Czas. — <i>Время.</i>	
Отглагольные местоименные существительные. — Обозначения часов и дат.	100
Урок 25. E. Orzeszkowa. W pracowni zegarmistrza. — <i>Э. Оржешко. В мастерской часовщика.</i>	
Причастие наст. вр. действ. зал. в отношении к прошлому. — Глагол <i>mieć</i> в основном значении.	103

Урок 26. Liczby. — Числа.	
Повторение числительных. — Siebie в значении «друг друга». — Конструкция с od при сравн. степени.	106
Урок 27. J. Marchlewski (Karski). Przed Pierwszym Maja w Warszawie. — Ю. Мархлевский (Карский). Перед Первым Мая в Варшаве.	
Глагол zostać как вспомогательный в страдат. оборотах.	109
Урок 28. W. Reymont. Jarmark. — В. Реймонт. Ярмарка.	
Со в значении który.	112
Урок 29. Łączność (Poczta—Telefon—Telegraf). — Связь (Почта—Телефон—Телеграф).	
Безлично-местоименные обороты. — Употребление страд. залога	114
Урок 30. Włodzimierz Lenin. — Владимир Ленин	117
Урок 31. Język Polski. — Польский язык.	
Отглагольные существительные местоименные. — Zostać как вспомогательный глагол	120
Урок 32. Środki komunikacyjne. 1. Parowóz i kolej żelazna. 2. Samochód. — Средства сообщения. 1. Паровоз и железная дорога. 2. Автомобиль.	
Сораз при сравнит. степени. — Jak и jako.	123
Урок 33. Środki komunikacyjne. 3. Samolot. 4. Parowiec. — Средства сообщения. 3. Самолет. 4. Пароход.	
Синонимы и омонимы.	126
Урок 34. H. Sienkiewicz. H.K.T. — Г. Сенкевич. Г.К.Т.	
Глагол mieć для выражения долженствования	129
Урок 35. Podanie o Atlantydzie I. — Предание об Атлантиде I.	
Глагол mieć для выражения неполной достоверности.	131
Урок 36. Podanie o Atlantydzie II. — Предание об Атлантиде II.	133
Продолжение о глаголе mieć. — Który to «каковой». — Księga и książka	133
Урок 37. Mikołaj Kopernik. — Николай Коперник.	
Zostać в смысле «стать». — Настоящее время вместо прошедшего	136
Урок 38. Ciało ludzkie I. — Человеческое тело I.	
Употребление siebie в значении «друг друга».	139
Урок 39. Ciało ludzkie II. — Человеческое тело II.	
Отглагольные существительные совершенного и несовершенного вида.	142
Урок 40. Sport w ZSRR. — Спорт в СССР.	
Безлично-страд. обороты. — Прилагательные с краткими окончаниями.	145
Урок 41. Józef Stalin. — Иосиф Сталин	148

Урок 42. Niech żyje Armia Czerwona! I — Да здравствует Красная Армия! I.	
Описательная форма степеней сравнения.	151
Урок 43. Niech żyje Armia Czerwona! II— Да здравствует Красная Армия! II.	
Jak при превосходной степени.	154
Урок 44. Osiem wieków historii polskiej. I. — Восемь веков польской истории. I.	
Падежные конструкции при między. — Предлог времени за.	156
Урок 45. Osiem wieków historii polskiej II. — Восемь веков польской истории. II.	
Siostrzeniec — bratanek, wuj — stryj.	158
Урок 46. Osiem wieków historii polskiej III. — Восемь веков польской истории. III.	160
Урок 47. Księga zakonu krzyżackiego pod Grunwaldem. — Разгром ордена крестоносцев под Грюнвальдом.	
Оборот mieć się ku czemuś. — Во и bowiem.	162
Урок 48. Maszyny i narzędzia. — Машины и орудия.	
Виды отглагольных существительных.	164
Урок 49. S. Żeromski. Fabryka. — С. Жеромский. Фабрика.	
Наречие indziej. — Оборот zdaje się с неопределенным наклонением	166
Урок 50. A. Mickiewicz. Alpuhara. — А. Мицкевич. Альпухара.	
Со со сравн. степенью. — Творит. падеж именной части сказуемого.	170
Урок 51. Choroby. — Болезни.	
Признаки отглагольных существительных (виды и местоименность).	174
Урок 52. Pierwszy koncert Fryderyka Szopena. — Первый концерт Фридриха Шопена.	177
Урок 53. Wisła. — Висла.	
Прилагат. притяжат. и типа męs-ki, brac-ki. Повторение числительных количественных и их склонения	180
Урок 54. M. Konopnicka. Wisła. — М. Конопницкая. Висла.	
Повторение всех четырех склонений существительных.	182
Урок 55. S. Żeromski. Wisła. — С. Жеромский. Висла.	
Систематизация предлогов.	185
Урок 56. W. Reymont. Ranek w Łodzi. — В. Реймонт. Утро в Лодзи.	
Повторение глагольных форм.	187
Урок 57. A. Mickiewicz. Wstęp do powieści historycznej «Konrad Wallenrod». — А. Мицкевич. Вступление к историческому роману «Конрад Валленрод».	189
Урок 58. Układ o przyjaźni, pomocy wzajemnej i współpracy powojennej między Rzeczpospolitą Polską i Związkiem Socjalistycznych Republik Radzieckich. — Договор о дружбе, взаимной помощи и послевоенном сотрудничестве между Советским Союзом и Польской Республикой.	191

Урок 59. <i>Przemówienie Przewodniczącego Rady Komisarzy Ludowych J. Stalina. — Речь Председателя Совета Народных Комиссаров И. В. Сталина.</i>	196
Урок 60. <i>Nowe granice Polski. — Новые границы Польши.</i>	199
Урок 61. <i>Hymn Związku Radzieckiego. — Гимн Советского Союза.</i>	206

ГРАММАТИКА

Существительное

1. Грамматические формы существительных.	207
2—4. Грамматический род и его признаки.	207
5. Общая характеристика склонений.	208
7—14. I склонение.	208
15—23. II склонение.	212
24—32. III склонение.	215
33—40. IV склонение.	217
41. Существительные, употребляющиеся только во мн. ч.	218

Местоимение.

42. Классификация местоимений.	219
43—48. Личные местоимения.	220
49. Возвратное местоимение.	222
50—52. Притяжательные местоимения.	223
53. Указательные местоимения.	225
54. Вопросительные местоимения.	226
55. Неопределенные местоимения.	226

Прилагательное.

56. Грамматические формы прилагательных. — Формы лично-мужская и женско-вещная.	226
57. Окончания прилагательных.	227
58. Склонение прилагательных.	227
59. Склонение существительных, имеющих форму прилагательных.	227
60—70. Степени сравнения прилагательных.	228

Числительное.

71. Классификация числительных.	230
72—83. Числительные количественные.	230
84. Числительные собирательные.	234
85. Числительные-наречия.	234
86. Сочетание числительных количественных с существительными.	234
87—88. Числительные порядковые.	234
89. Числительные дробные.	235
90. Числительные кратные.	235

Употребление падежей в предложении.

91. Именительный падеж.	235
92. Родительный падеж.	236
93. Дательный падеж.	237
94. Винительный падеж.	238
95. Звательный падеж.	239
96. Творительный падеж.	240
97. Предложный падеж.	241

Глагол.

98. Грамматические формы глагола.	242
99. Спряжение.	242
100—103. Глаголы переходные и непереходные.	242
104—108. Виды.	243
109. Спряжение глаголов. Формы простые и сложные.	244

110. Образование простых глагольных форм.	245
111—112. А. Формы с основой настоящего времени.	245
113—114. Настоящее время.	245
115—116. Повелительное наклонение.	246
117—119. Причастие наст. вр. действ. залога.	247
120. Б. Формы с причастной основой (на <i>і</i>).	247
121. Причастие прош. вр. страд. залога.	248
122. Дееспричастие прош. вр.	248
123. Неопределенное наклонение.	248
124. Причастие прош. вр. страд. залога.	248
125. Образование сложных глагольных форм.	249

А. Сложные глагольные формы действительного залога.

126—127. Прошедшее время.	249
128. Пржедепрошедшее время.	250
129. Будущее время глаголов несовершенного вида.	251
130. Описательная форма повелительного наклон.	251
131—132. Условное наклонение наст. и прош. вр.	251

Б. Формы страдательного залога.

133—134. Образование и употребление форм страдательного залога.	252
135. Спряжение глагола <i>być</i>	253
136. Классификация глаголов.	254

А. Глаголы I спряжения

137. I класс глаголов I спряжения.	254
138—139. I группа I класса.	254
140. 2 группа I класса.	255
141. 3 группа I класса.	256
142. 4 группа I класса.	256
143. 5 группа I класса.	256
143а. Таблица спряжения глаголов I класса I спряжения.	257
144. II класс глаголов I спряжения.	257
145. 1 группа II класса.	258
146. 2 группа II класса.	258
147. 3 группа II класса.	258
148. 4 группа II класса.	258
149. 5 группа II класса.	258
150. Таблица спряжения глаголов II класса I спряжения.	259
151. III класс глаголов I спряжения.	259
152—153. 1 группа III класса.	259
154—156. 2 группа III класса.	260
157. Таблица спряжения глаголов III класса I спряжения.	260

Б. Глаголы II спряжения.

158—160. 1 группа II спряжения.	260
161—162. 2 группа II спряжения.	261
162. 3 группа II спряжения.	261
163. Употребление глагола <i>mieć</i>	262
164. Таблица спряжения глаголов II спряжения.	262
165. Употребление глагольных форм в предложении.	263
166. Пржедепрошедшее время.	263
167—170. Условное наклонение.	263
171. Неопределенное наклонение.	264
172. Страдательный залог.	264
173—175. Наречие.	264
176. Предлог.	265
177—181. Союз.	266

Важнейшие особенности польского синтаксиса.

§ 182. Пропуск подлежащего в личных предложениях.	267
§ 183. Пропуск подлежащего в неопределенно-личных и безличных оборотах	267
§ 184. Опускание вспомогательного глагола.	268
§ 185. Творительный падеж при вспомогательном глаголе.	268
§ 186. To jest и jest to.	268
§ 187. Падежи при отглагольном существительном.	268
§ 188. Согласование сказуемого с подлежащим.	268
§ 189—195. Порядок слов в предложении.	269
§ 196. Относительное местоимение со вместо który.	270
§ 197. Место относительного местоимения który.	270
§ 198. Отглагольные существительные.	270

Словообразование.

§ 199. Окончания существительных мужского рода.	271
§ 200. Окончания существительных женского рода.	272
§ 201. Окончания существительных среднего рода.	273
§ 202. Образование существительных уменьшительных, ласкательных и уничижительных.	273

Материалы для чтения

Bolesław Prus. — Cienie	275
St. Brzozowski. — Michał Kaniowski na uniwersytecie Petersburskim	277
Henryk Sienkiewicz. — Latarnik	278
Stefan Żeromski. — Siłaczka	283
Tadeusz Boy-Żeleński. — Pamięcią wstecz	289
Adam Mickiewicz. — Ałusza w nocy	291
Leo Belmont i Julian Tuwim. — Przekłady z «Eugeniusza Oniegina» A. Puszkina	292
Adam Mickiewicz. — Przypomnienie (z Aleksandra Puszkina)	295
Польско-русский словарь	296

Урок I

§ 1. Как и все западно-европейские языки, польский язык пользуется латинским алфавитом. Для обозначения звуков, которых в латинском языке не было, он использует те же буквы латинского алфавита, группируя их в те или иные сочетания (напр., cz, sz и т. п.) или снабжая их определенными — т. н. диакритическими — знаками (напр., ś, ś, ź, ż, ł, ą и проч.).

Польский алфавит см. на стр. 28.

§ 2. Большинство звуков произносится по-польски совершенно так же, как и по-русски, другие довольно близки к соответствующим русским звукам, и лишь 4 звука — ł, cz, ą, ę, — произносятся настолько своеобразно, что никаких непосредственных сближений с элементами русского звукового состава не допускают.

Начнем с тех, которые произносятся в обоих языках без заметной или сколько-нибудь существенной разницы.

Гласные звуки:

- а произносится как а
- е произносится как э (не е!)
- і произносится как и¹
- о произносится как о (под ударением)
- u { произносятся как у
- ó { произносятся как ы

О носовых гласных (ą и ę) см. Ф² §§ 19—20.

§ 3. В отличие от русских гласных, которые произносятся столь различно в зависимости от того, находятся ли они под ударением, перед ним или после него (ср., напр., произношение первого и второго о в слове «голова», первого, второго и третьего о в слове «молок», произношение е в «чем» и «чего»), польские гласные произносятся в точном соответствии с их буквенным обозначением, независимо от их отношения к ударению. Произношение безударного о как а («акание») или безударного е как и в польском языке решительно недопустимо. Об одинаковом произношении і во всех положениях см. сноску к предыдущему параграфу.

¹ Начальное и в русских словах, под влиянием твердого согласного в конце предыдущего слова, обычно несколько грубеет, т. е. произносится почти как ы (ср.: «об имени» приблизительно = «обимени»); «с испокон веков» приблизительно = «сыпokon веков»). В польском языке этого явления нет.

² Буква Ф перед знаком параграфа обозначает ссылку на Вводно-Фонетический курс.

§ 4. Произносятся одинаково с соответствующими русскими звуками следующие согласные:

Начертание	Произносится как русское	П р и м е р
B b	б	bób [бу ¹] боб
C c	ц	co [цо] что
C ć	ч	bić [бич] бить
D d	д	cuć [цут] чудо
F f	ф	Feb [фэп] Феб
G g	г (как в слове „могу“, а не „мог“)	Bug [бук] Буг
Ch ch	х	choć [хоч] хотя
K k	к	byk [бык] бык
Ł ł	л	ład [лат] порядок
M m	м	mam [мам] имею
N n	н	noc [ноц] ночь
Ń ń	нь	koń [конь] лошадь
P p	п	pić [пич] пить
R r	р	bór [бур] бор
Rz rz	ж	kurz [куш] пыль
Ż ż		żubr [жубр] зубр
S s		snać [снач] спать
Sz sz	ш	szuć [шыч] шить
T t	т	być [быт] существование
W w	в	wzór [взур] образец
Z z	з	zgon [згон] кончина

¹ В квадратных скобках указывается точное произношение слова. Конечные звонкие согласные, как и в русском языке, оглушаются: b в p, d в t, g в k, ż (rz) в sz, w в f и т. д. См. Ф §§ 21—23.

§ 5. Полугласный звук J j произносится как й:

daj [дай] дай
wuj [вуй] дядя (брат матери)
stryj [стрый] дядя (брат отца)
ja [йа=я] я
jeź [йэш=еш] ёж
już [йуш=юш] уже
jest [йэст=ест] есть

П р и м е ч а н и е.—Между согласной и гласной буква j служит разделительным знаком, лишь очень слабо смягчающим предшествующий согласный звук. Напр.: Azja [Азья] Азия, gasja [ра́ция] основание, соображение (см. Ф § 41, 1).

Читайте вслух, точно придерживаясь транскрипции (в квадратных скобках):

bat [бат] кнут	co? [цо] что?	dom [дом] дом
brat [брат] брат	cuć [цут] чудо	dym [дым] дым
but [бут] сапог	cech [цэх] цех	dać [дач] дать
bój [буй] бой	ćło [цло] пошлина	dwór [двор] двор
byk [бык] бык	noc [ноц] ночь	dach [дах] крыша
być [быч] быть	moc [моц] мощь	gdý [гды] когда
był [был] был	rzec [жэц] сказать	dłoń [длонь] ладонь
te [тэ] эти	fort [форт] форт	gra [гра] игра
też [тэш] тоже	fakt [факт] факт	grać [грач] играть
kres [крэс] предел	fach [фэх] профессия	guz [гуз] опухоль
step [стэп] стень	falsz [фалш] ложь	grek [грэк] грек
ser [сэр] сыр	funt [фунт] фунт	grzech [грэх] грех
metr [мэтр] метр	front [фронт] фронт	róg [рук] рог
kret [крэт] кроет	szef [шэф] шеф	próg [прук] порог
jak? [як] как?	ład [лат] порядок	nić [нич] нить
ja [я] я	głos [глос] голос	pić [пич] пить
już [юш] уже	skład [склат] склад	żyć [жыч] жить
jeź [йэш=йеш] ёж	pol [пол] пол(овина)	stać [стач] стоять
kraj [край] страна	szkło [шкло] стекло	ryć [рыч] рыть
maj [май] май	wół [вул] вол	kuć [куч] ковать
mój [мой] мой	łza [лза] слеза	brać [брач] брать
choć [хоч] хотя	małż [малш] моллюск	mysz [мыш] мышь
ich [их] их	Rzym [жым] Рим	masz [маш] имеешь
mech [мэх] мох	wrząc [вжэч] кипеть	nasz [наш] наш
proch [прох] порох	ryż [рыш] рис	wasz [ваш] ваш
Stach [Стах] Стах (имя)	żart [жарт] шутка	szept [шэпт] шопот

§ 6. Ударение в польском языке падает почти всегда на *предпоследний* слог слова:

tamten [тамтэн] тот; dawać [давач] давать, и т. д.

Исключениями являются некоторые слова иностранного происхождения с окончанием на -ука и обозначающие, главным образом, отрасли науки, как, напр., fizyka [физыка] физика, matematyka [матэматыка] математика, botanika [ботаника] ботаника, fabryka [фэбрыка] фабрика, republika [рэпублика] республика. В них ударение приходится на третий с конца слог ¹.

Некоторые частицы, пишущиеся в конце слова и слитно с ним (напр., że, to и целый ряд других, о которых речь впереди), не влияют на ударение основного слова, вследствие чего ударение оказывается на третьем или даже

¹ Такие слова отмечены в словаре пометой (ударение!).

на четвертом с конца слове. Напр.: *daście* [да́йчэ] дайте — *daścieże* дайте же (ударение не смещается). См. об ударениях в таблице спряжения § 131.

Прочтите с соблюдением основного правила об ударении:

tutaj [ту́тай] тут, здесь
jutro [ю́тро] завтра
karabin [кара́бин] винтовка

kochany [коха́ны] любимый
na próżno [напру́жно] напрасно
samochód [самóхуд] автомобиль.

Урок II

Звук ś

§ 7. Звука *ś*, как самостоятельного, обозначаемого отдельной буквой, в русском языке нет, но все же его нельзя считать чуждым русскому произношению. Если составной звук *щ* — в его очень мягком (напр., московском) произношении — разложить на элементы, то первым из них окажется чрезвычайно мягкое *ш*, а вторым — *ч*. Это мягкое *ш*, которое мы обозначим знаком *ś*, есть звук спирантный, т. е. допускающий протяжное произношение (*śśśśś...*), тогда как *ч* есть звук взрывной, т. е. мгновенный. Произнесите *щ*, возможно больше растягивая первый элемент:

śśś... ч; śśśś... ч; śśśśśś... ч.

Если теперь произнести один первый элемент звука *щ*, не замыкая его вторым (*ч*), то мы и получим звук *ś*¹. Легко заметить, что при его произнесении спинка языка почти вся прилегает к небу, а струя воздуха выпускается не сквозь передние зубы, а сквозь большие коренные, *плотно сомкнутые*.

Звук *ś* — один из самых частых в польском языке, и малейшая неправильность в его произношении воспринимается как неприятный дефект. Его ни в коем случае нельзя произносить ни как *ш*, ни как *сь*.

Произнесите с тщательным соблюдением данных выше указаний:

oś ось	proś проси	śpi спит
łoś лось	Jaś (уменьш. от Jan) Ваня	świt рассвет
coś что-то	ryś рысь	śrut дробь (охотн.)
zaś же	taśma тесьма	średni средний

§ 8. Очень часто *ś* употребляется с последующим *ć*. Эта группа *ść* произносится, следовательно, как *щ* (повторяем — в самом мягком его варианте). Напр.:

iśc [ишь ²] итти	jeść [ещь] есть	radość радость
dość довольно	sześć [шэць] шесть	jakość [якоць] качество
gość гость	treść содержание	jedność единство
kość кость	pójść [пуйць] пойти	upaść упасть

Звук ź

§ 9. Звук *ź* есть не что иное как звонкий вариант звука *ś*. В русском языке этот звук также не имеет особого обозначения, как и звук *ś*, но он слышится в середине некоторых слов: так, напр., в словах «возжи», «позже», «уезжать» группа *жж*, произносимая как очень мягкое *ж*, почти точно соответствует произношению *ź*. Артикуляция — та же, что и для *ś*, но при действии голосовых связок.

Этот звук нельзя произносить ни как *ж*, ни как *зь*.

¹ Этот же звук мы находим и в таких словах как «песчаный», «брусчатка», где *с* перед *ч* произносится точно как *ś*.

² Мягкий знак после *щ* напоминает, что *щ* следует произносить очень мягко.

Произнесите:
późno поздно
groźba угроза
doraźny немедленный
wózny курьер

weź возьми
rzeź резня
maź смазка
paź паж

źródło источник
źrenica зрачок
źrebak жеребенок

Урок III

Орфографическое обозначение мягкости звуков

§ 10. До сих пор мы встречались только с одним способом обозначения мягкости согласных, а именно со знаком ' над соответствующей буквой:

n — n' s — s'
c — c' z — z'

Этот способ обозначения мягкости употребляется только в том случае, когда смягчаемый согласный находится перед другим согласным (напр.: *prośba*, *głośny*, *śłońce*) или в конце слова (напр.: *krtań*, *grać*).

§ 11. Если смягчаемый согласный находится перед гласными за исключением *i*, то смягчаемые согласные обозначаются группой из данного согласного (твердого) и буквы *i*. Таким образом:

ś обозначается	si: siano	[śano] сено
ź	zi: ziarno	[źarno] зерно
n'	ni: niania	[няня] няня
ć	ci: ciocia	[чоча] тетя
мягкое p	pi: piana	[пяна] пена
» m	mi: miał	[мял] имел
» b	bi: biały	[бялы] белый
» w	wi: wieża	[вежа] башня
» f	fi: w szafie	[ф шафе] в шкафу
» k	ki: kiedy	[кеды] когда
» g	gi: gitła	[гелда] биржа

В этом случае, т. е. когда твердый согласный + *i* стоит перед гласным, буква *i* играет только роль мягкого знака для предыдущего согласного, а сама не произносится. Напр.:

cia произносится [са=ча];	wio произносится [вё];
sia » [са];	niu » [ню];
pia » [пя];	bie » [бе=б'э], и т. д.

Прочтите, точно придерживаясь транскрипции (русское *е* в транскрипции всюду произносится как таковое, т. е. как *йэ* или *'э*):

bieg [бег] бег, ход	wibry [вибры] стружки	wieś [веś] деревня
pies [пес] собака	ciocia [чоча] тетя	ziarno [źарно] зерно
miał [мял] имел	ciemno [чемно] темно	wieża [вежа] башня
miód [миот] мед	piana [пяна] пена	ziemia [źэмя] земля
sierp [сьэрт] серп	siano (śano) сено	wiatr [вятр] ветер

Примечание. — Буква *i* почти никогда не ставится после букв *d*, *t*, *l*, *z*, *rz*, *sz*, так как звуки, обозначаемые этими буквами, не могут смягчаться.

§ 12. Если после согласных стоит *i*, за которым не следует другой гласный, то *i* — как и в русском языке — играет двойную роль: смягчает предыдущий согласный и само произносится как *и* (ср. слово «вид», где *и* не только произносится, но и превращает предшествующее *в* в *вь*). В этом случае никакого особого обозначения мягкости согласных нет. Напр.:

piwo [пиво] пиво	kosić [кошич] косить	łazić [лазич] лезть
sikora [шикора] синица	kozi [кози] козий	ciżba [чижба] толпа, давка
zima [зима] зима	grozić [грозич] грозить	siwy [шивы] седой

Звуки dz, dź и dż

§ 13. Эти смычно-спирантные звуки («аффрикаты») не представляют никаких дополнительных трудностей, так как являются простыми слияниями звука d со звуками z, ź и ż. Необходимо только следить за действительно *слитным* произношением их. Подобно тому, как звук *ц*, состоящий из *т* и *с*, произносится все же не так, как *тс* (напр., в слове «отрочка»), а как единый звук, аффрикаты *dz*, *dź* и *dż* должны произноситься без малейшего разрыва звуков, входящих в их состав.

Прочтите:

rydz [рыдз] рыжик	idź [идź] иди
wiedza [ведза] знание	dźwigać [дźвигач] двигать
dzwon [дзвон] колокол	dżdżownica [джджовница] земляной червь

Примечание. — Необходимо, однако, отметить, что группа *dź*, а в особенности одинаково с ней звучащая группа *drz* произносятся иногда с довольно ясным расчленением звуков *д* и *ж*. Напр.: *drzewo* [дзэво] дерево, *dżuma* [джума] чума.

§ 14. В соответствии с § 11 примеч. звук *dź* никогда не смягчается, т. е. за ним не может следовать *i*. Звук *dz*, напротив, смягчается весьма часто, и мягкость его обозначается одним из трех вышеуказанных способов, а именно:

а. перед согласными и в конце слова — в форме *dź*. Напр.: *chodźmy* [ходźмы] пойдем; *łódź* [лудź] ладья;

б. перед гласными *кроме i* — в форме *dzi*. Напр.: *dzieło* [дźэло] сочинение, творение; *działo* [дźало] орудие (*артилл.*); *dziób* [дźуп] клюв; *odzież* [одźэш] одежда;

в. перед *i* в конце слова или с последующей согласной — в форме *dz*. Напр.: *dziś* [дзиś] сегодня; *widzi* [видзи] видит; *łudzić* [луджич] обманывать.

Прочтите:

sadza [садза] сажа	miedz [медź] медь
dzwonek [дзвонэк] звонок	dziura [джура] дыра
strudzony [струдзоны] усталый	każd [кадź] каждый
władza [владза] власть	rzadziej [ржадźэй] реже
miedza [медза] межа	złodziej [злудźэй] вор
rdza [рдза] ржавчина	dziennik [дзэнник] журнал
smardz [смардз] сморчок	kradzież [крадžеш] кража
dzban [дзбан] кувшин	dziecko [дзэцко] ребенок
dzień [дзэнь] день	rodzić [роджич] рожать
dzik [джик] кабан	wiedzieć [веджэч] знать
tydzień [тыдзэнь] неделя	dziad [джат] дед
grudzień [Грудзэнь] декабрь	dziadzio [дžadžo] дедушка
dziw [джив] диво	gdzie [гдза] где
dzieć [джджэц] помещик	dziatwa [джатва] детвора

Урок IV

Звук h

§ 15. За исключением некоторых диалектов, звук *h* произносится так же, как и *ch*, т. е. почти как русское *х*. Необходимо лишь иметь в виду, что польское [x] (*h—ch*) произносится с невысоким подъемом задней доли языка к мягкому небу, т. е. без всякой хриплости.

Буква *h* пишется почти исключительно в словах иностранного происхождения: *honor* честь (*лат.*), *hańba* позор (*чеш.*), *bohater* герой (*лат.*) и т. д.

Звук l

§ 16. Этот звук, совершенно отсутствующий в русском языке, произносится как французское *l* в «*voilà*» или как немецкое в «*lassen*». Кончик языка упирается в альвеолы верхних резцов (как при *л*), но спинка поднята выше, чем при *л*, и опущена ниже, чем при *ль*.

Как русское мягкое *л* (*ль*) произносится только с последующим *i*, напр.:

lipa [липа] липа	lina [лина] канат
kielich [келих] чаша	palic [палич] жечь; курить

При всех остальных гласных *l* нельзя произносить ни как *л*, ни как *ль*. Следовательно, нельзя произносить:

la — ни как <i>ла</i> , ни как <i>ля</i>
le — ни как <i>лэ</i> , ни как <i>ле</i>
lo — ни как <i>ло</i> , ни как <i>лэ</i>
lu — ни как <i>лу</i> , ни как <i>лю</i> .

Прочтите, внимательно следя за положением спинки языка:

las лес	rola пашня	pleść плести	pluton взвод
laska трость	kula пуля	źle плохо	kapelus шляпа
lato лето	leśny лесной	chleb хлеб	roślina растение
lać лить	lewy левый	daleko далеко	ślimak улитка
lalka кукла	lek лекарство	klasa класс	ślad след
sala зал	plecy спина	klub клуб	stal сталь

Звук cz

§ 17. В русском языке этот звук отсутствует вовсе, и нет большей ошибки, чем произносить его как *ч*, к которому его часто приравнивают¹.

Звук *ч*, по произношению точно соответствующий польскому *ć* (см. § 4), есть смычно-спирантный звук, состоящий из слитно произносимых *ть* и очень мягкого *шь* (польского *ś*).

Звук *cz* представляет собою столь же полное слияние смычного *т* твердого со спирантным *ш* также твердым: *тш*. Таким образом *cz* есть *твердая параллель* к мягкому звуку *ć* (*ч*).

Произнесение *cz* вместо *ć* или *ć* вместо *cz* есть одно из самых грубых нарушений правил польского произношения, а иногда подобное смешение совершенно даже искажает смысл слова (напр.: *ci* [чи] эти — *czy* [тшы] ли, или). Прочтите:

czas [тшас] время	tarcza щит	obacz смотри
czuć [тшуч] чувствовать	czerwony красный	gracz игрок
czarny черный	człowiek [тшловэк] человек	rocznica годовщина
czapka шапка	lecz но, однако	moczyć мочить
czeło лоб	bicz бич	tańczyć танцевать
taczka тачка	rzecz вещь	walczyć бороться

§ 18. Весьма часты соединения групп *sz* и *cz* в одну группу: *szcz*. Эту группу, где оба звука — *sz* и *cz* — т в е р д ы, нельзя произносить как русское *щ*, где оба звука мягки. Прочтите:

szczyt [штшыт] вершина	plaszcz [плаштш] плащ
szczaw [штшав] щавель	deszcz [дэштш] дождь
szczur [штшур] крыса	puszcza [пуштша] пуща
leszcz [лэштш] лещ	paszcza [пуштша] пасть

¹ Это смешение встречается и в наилучших руководствах, как польских, так и русских (см. напр., А. М. Селищев, Славянское языкознание, I, § 233, где прямо говорится, что «*cz=ч*»). Это объясняется тем, что русскому произношению звук *cz* вообще чужд, а поляки русское *ч* произносят обычно как *cz* потому, что э т и м о л о г и ч е с к о е соответствие между русскими и польскими словами именно таково (ср. «чистый» и *czysty*, «чинить» и *czynić* и т. д.).

szczekać лаять	szczoteczka щеточка
piszczeć пищать	leszczyna лесной орех
szczupak щука	polszczyzna польская речь
szczery чистый, истинный	obwieszzać оповещать
szczecina [штшэчина] щетина	mieszkaństwo буржуазия

Урок V

Звуки а и ę

§ 19. Оба эти звука представляют собой носовые гласные: а есть носовое о, а ę есть носовое е (э).

Для того, чтобы произнести а (носовое ɔ), необходимо произнести слог «он» с открытым ртом и упирая кончик языка в нижние резцы. Если же, соблюдая эти же условия, мы будем стараться произнести слог «эн», то получим ę (носовое ɛ)¹. От простых о и е эти гласные отличаются тем, что они произносятся с одновременным выпуском струи воздуха через нос.

Произнесите:

а = [ɔ]

sa [sɔ] суть (глагол)
 ma [mɔ] мною
 toba [tɔbɔ] тобою
 was [vɔs] ус
 maż [mɔʒ] муж
 krążyć [krɔʒɨç] кружить
 wąski [vɔski] узкий
 daśać się [dɔsɔç sɛ] капризничать

ę = [ɛ]

te [tɛ] эту
 ide [idɛ] иду
 niose [nioɛsɛ] несю
 cie [tɛ] тебя
 sie [sɛ] себя (-ся)
 zwierze [zvieʒɛ] животное
 sprężyna [sprɛʒɨna] пружина
 rzęsy [ʒɛsɨ] ресницы

§ 20. Как чисто-носовые гласные а и ę произносятся, однако, не всюду. а лишь в конце слова (sa, ide²) и перед длительными согласными (спирантами): s, ś, sz, ch, z, ż, rz, ź (was, maż, rzęsy). В других положениях а и ę произносятся иначе, а именно:

а. перед d и t, а также перед c, ć и cz — а произносится обычно как op, а ę как ep:

kał [kɔł] угол
 piąty [piɛnty] пятый
 mađry [mondry] умный

węđrować [vэндровач] странствовать
 pięta [piɛta] пята
 sąđzia [sэнджа] судья.

б. перед g и k — а произносится как op, а ę — как ep. Этот заднеязычный звук p³ артикулируется в самой глубине ротовой полости, путем смыкания

¹ а [ɔ] произносится как французское op в «топ», а ę [ɛ] — как французское ip в «lip».

² Необходимо, однако, иметь в виду, что конечные носовые гласные произносятся вполне отчетливо лишь в односложных словах: sa [sɔ] (они) суть; te [tɛ] эту. В остальных случаях они хотя и сохраняют носовой тембр, но настолько иногда неотчетливый, что в поэзии часто рифмуются с соответствующими неносовыми гласными, напр.: zone — spalone, sała — grało, и т. д. Слишком отчетливое произношение носового гласного в конце односложного слова звучит несколько искусственно. Но следует избегать и обратной крайности, так как она придает произношению оттенок небрежности и, даже, вульгарности.

³ Звук p весьма употребителен в английском и немецком языках (ср. англ. sing «петь» и нем. singen). Некоторые произносят как p и русское n перед g и k, напр. в словах «гонг» «банк», «функция».

задней доли языка с мягким небом. Если попытаться произнести группу «gn» удерживая кончик языка на внутренней стороне нижних резцов, то вместо n прозвучит нужный здесь звук p. Произнесите:

łaка [лɔрка] луг	męка [мэчка] мұка
maка [мɔрка] мұка	węgiel [вэргел] уголь
okragły [окроглы] круглый	ręка [рэчка] рука.

в. перед b и p — а, произносится как om, а ę — как em:

raбаć [ромбач] рубить	zęby [зэмбы] зубы
skapy [скомпы] скупой	tępy [тэмпы] тупой

г. перед i и l — а произносится обычно как o, а ę — как e (э):
 wziął [vзэл] взял
 wzięli [vзэли] взяли.

Оглушение звонких согласных

§ 21. В польском языке, как и в русском, звонкие согласные, находящиеся в конце слова или внутри слова перед другими, но глухими согласными, теряют в произношении свою звонкость, т. е. произносятся как соответствующие глухие: d как t, z как s, b как p, ż (rz) как sz, dz как c, dż как ć, ź как ś.

Напр.:

rząd [жонт] правительство	trawka [трафка] травка
krw [крэф] кровь	wyższy [вышшы] высший
dąb [домп] дуб	ludzki [луцки] человеческий
nóż [нуш] нож	wierzch [вешх] верх.

§ 22. Если в конце слова или перед глухим согласным находится целая группа звонких согласных, то оглушается вся она. Напр.:

mózg [муск] мозг	gwiazdka [гвзетка] звездочка
gwóźdź [гвушч] гвоздь	bródzka [бруетка] бороздка

§ 23. Оглушается также звонкий согласный, следующий после глухого. Поэтому группы krz и prz произносятся как kш и pш:

sprzet [спшэнт] утварь	krzywy [кшывы] кривой
przestać [пшэстач] перестать	krzesło [кшэсло] стул
wieprz [вешп] кабан	pokrzywa [пкшыва] крапива
przy [пшы] при	krzyk [кшык] крик
przyrząd [пшыжонт] прибор	krzyż [кшыш] крест

Урок VI

Чередование звуков и его отражение в правописании

§ 24. Чередование звуков в родственных по корневому составу словах есть одно из главных средств словообразования. Так, напр., гласный o произносится тремя различными способами в словах «вода», «вод» и «водяной», а в формах «мочь», «могу», «можешь» чередуются друг с другом согласные ч, г и ж (к ним можно еще добавить согласный х или к, который слышится в конце формы «мог»).

Из этих примеров мы видим, что в русском языке чередование звуков то отражается в правописании слов, то остается фактом чистого произношения.

В польском языке чередования звуков не менее многочисленны и значительны, но в орфографии они отражаются гораздо полнее. Важнейшие из этих чередований перечислены ниже. Следует, однако, иметь в виду, что ни одно из них не может быть подчинено вполне строгим правилам. Имеется немало исключений, обусловленных, с одной стороны, тем, что данные чередования создавались под влиянием таких причин, которые в настоящее время уже не действуют, а, с другой, действием аналогии, в силу которой, напр., некоторые говорят «хотишь» (аналогия с «хотите») и «хочет» (аналогия с «хочешь»). Эти образования «по аналогии» далеко не всегда относятся к числу ошибок: так,

в звук *ź* в форме «березе» является образованием «по аналогии» с *ź* в «береза», «березы», ибо по общему типу чередования гласных здесь, перед мягким *z*, должно было бы быть *e*. Подобных явлений отклонения от «нормального» чередования немало и в польском языке.

§ 25. А. Гласные

1. переход *e* в *o*:

ziele трава — zioła травы
wiezie везет — wiozę везу
wieś деревня — wioska деревушка
bierze берет — biore, беру.

Ср.: везу — wёз; несу — нёс; звезда — звёзды.

Если за *e* следует *t* или *d* с последующими плавными — *n* (*ń*), *l* или *rz* —, то этот переход чаще всего не наступает. Напр.: wieść вести — wiodę веду, но: wiedli вели. Отсюда колебания в некоторых формах между *e* и *o* (ср. русское «современный» и «современный»). Некоторые слова сохранили обе формы с разными значениями; напр.: от czołо лоб (ср. «чело»): na czole на лбу; na czele во главе.

2. переход *e* в *a*:

mierzę мерю — miara мера
wierzę верю — wiara вера
cielesny телесный — ciało тело
czernić чернить — czarny черный.

После *d* или *t* с последующими *n* (*ń*) *l* или *rz* звук (и буква) *e* и здесь обычно сохраняется; напр.: gwiazda звезда — gwiazdzisty, но: gwiazdny звездный, jeździć ездить — jazda езда, но: jezdny конный.

3. переход *o* в *ó*:

koło круг — kółko кружок
pole поле — pól полей
robić делать — rób делай
krowa корова — krowka коровка.

Этот переход наблюдается особенно часто в закрытых слогах¹ и преимущественно перед звонкими согласными. При этих же условиях часто происходит —

4. переход *e* в *a*:

dęby дубы — dąb дуб
zęby зубы — ząb зуб
sędzia судья — sądny судный
ręka рука — rąk рук.

5. вставное (беглое) *e*:

Как и в русском языке, оно появляется главным образом между двумя смежными согласными основы, не имеющей гласного окончания (ср.: ветр-а — вет-е-р; дн-я — д-е-нь). Напр.:

matka мать — matek матерей
gra игра — gier игр²

¹ Закрытым слогом называется слог, заканчивающийся согласным, а открытым — слог, имеющий на конце гласный. Таким образом в слове kół-ko первый слог является закрытым, а второй — открытым.

² В словах чисто-польского происхождения между *g* (*k*) и *e* вставляется *i* (*g* и *k* перед *e* в произношении всегда смягчаются, но перед *e* — не смягчаются).

Вставное *e* появляется часто в конце предлогов с окончанием на согласный, когда за этими предлогами следует слово, начинающееся с двух или более согласных (ср. русск. «с тобой», но «со мной»). Напр.:

w piątek в пятницу, но: we wtorek во вторник
bez siebie без тебя, но: beze mnie без меня.

§ 26. Б. Согласные

Основной формой чередования согласных является их *смягчение*. Как мы уже видели, смягчению в собственном смысле слова подвергаются не все польские согласные. Звуки *d*, *t*, *s*, *ź*, *g* в чисто-польских словах никогда не смягчаются. т. е. не переходят в *đ*, *ć*, *sz*, *ź*, *g*, *h*.

а. Смягчение звуков *s*, *z* есть, в сущности, переход их в звуки хотя и мягкие, но с *совершенно другой артикуляцией* (*ś*, *ź*).

б. Звуки *cz*, *sz* и *ź* (*rz*), как и в русском языке, никогда не подвергаются смягчению и, в отличие от русского языка, после них ставятся всегда лишь твердые гласные (*szu*, *czy*, *żu* и т. д.).

в. Лишь звуки *b*, *p*, *w*, *f*, *m*, *n*, смягчаются так, как они смягчаются и по-русски. Мы видели также, что их смягчение выражается двумя различными способами: перед гласными, кроме *i*, они смягчаются посредством *i*, которое как таковое не произносится (*bie* [бе], *fia* [фя], *wiu* [вио] и т. д.), а перед *i* они не только смягчаются посредством него, но и произносятся с ним как с гласным (*bi* [би], *mi* [ми] и т. д.).

г. Перед согласными и в конце слова могут смягчаться лишь звуки *s*, *n*, *s* и *z*, которые в смягченном виде обозначаются буквами *ś*, *ń*, *ś* и *ź*.

д. Чередование других согласных — напр., переход *t* в *ć*, *g* в *g* — иногда тоже называется смягчением и, с точки зрения истории польского языка, действительно является им, поскольку такие твердые и никогда несмягчающиеся звуки, как *cz*, *sz*, *rz*, возникли из смягчавшихся когда-то *s*, *s*, *g*.

§ 27. Рассмотрим главные из этих переходов:

1. переход *t* в *ć* и *ś*:

płata плата — płacę плачу — płacь плати
trata трата — tracę трачу — tracь трати
brat брат — bractwo братство — bracia братья
działwa детвора — dziecko ребенок — dzieci дети.
Ср. с переходом *t* — *ć* — *ś* в «плата — плачу — плати».

2. переход *d* в *dz* и *đ*:

gada совет — gadzę советую — gadź советуй
zgoda согласие — zgadzać się соглашаться — zgodzić się согласиться
prędkі скорый — prędzej быстрее — prędziutki скоренький
szkoda вред — uszkodzony поврежденный — szkodzić вредить
Ср. переход *d* — *đ* — *đ* в «вред — поврежденный — вредить».

3. переход *s* в *sz* и *ś*:

rosa роса — zraszać орошать — zrosić оросить
kosa коса — koszę, кошу — koś коси
niosę несу — noszę ношу — nieś неси.
Ср. переход *s* — *sz* — *ś* в «роса — орошать — оросить».

¹ Смягчаются они лишь в ряде иностранных слов, вроде diafragma, gasja, partia, Maria и т. д.

4. переход z в ż и ź:
wóz воз — woże возу — woź вози
móz мороз — mrozić морозить — zamrażać замораживать
Ср. переход з — ж — зь в «воз — возу — вози».
5. переход n — ñ:
rana рана — ranić ранить
czyn дело — uczynić сделай.
6. переход ł — l:
stół стол — na stole на столе
dół низ — na dole внизу
О произношении l, le и проч. см. § 16.
7. переход r — rz:
orzeł орел — orły орлы
biorę беру — bierze берет.
Ср. переход р — рь в «беру — берет».
8. переход k — c — cz:
ręka рука — ręce руки — ręczny ручной
matka мать — matce матери — matczyny материнский.
Ср. переход к — къ — ч в «рука — руки — ручной».
9. переход g — ż — dz:
noga нога — nóżka ножка — w nodze в ноге
waga весы — na wadze на весах — ważny веский, важный.
Ср. переход г — ж — гь в «нога — ножка — в ноге».
10. переход ch — sz:
piechota пехота — pieszy пеший
suchy сухой — suszyć сушить.
11. переход c — cz:
koniec конец — kończyć кончать
chłopiec мальчик — chłopczel мальчик!
Ср. переход ц — ч в «конец — кончать».
12. переход dz — ź:
pieniądze деньги — pieniężny денежный
mosiądz желтая медь — mosiężny медный.
13. переход sk — szcz:
pisk писк — piszczeć пищать
polski польский — polszczyć делать польским, переводить на польский язык
Ср. переход ск — щ в «писк — пищать».
14. переход st — śc:
prosty простой — prościutki простенький;
niewiasta женщина — niewieści женский.
Ср. переход ст — сть в «простой — простенький».
15. переход zd — źdź — źdź:
jazda езда — jeżdżenie езда — jeździć поезжай.
Ср. переход зд — зж.

16. переход st — szcz:
prosty простой — uproszczony упрощенный.

17. переход zg — źdź:
mózg мозг — mózgdźek мозжечек.
Ср. переход зг — зж.

Урок VII

§ 28. Твердые согласные s и z смягчаются перед последующими мягкими согласными ś, dź, ñ, l в ś и ź:

wiosna весна — wiosnie весне
gwiazda звезда — gwiazdzisty звездный
kostny костный — kość кость
zły плохой — źle плохо

Смягчение наблюдается и перед мягким m: pismo письменная работа — na piśmie в письменном виде.

Подобное явление свойственно и русскому языку: в слове «кость» s, под влиянием последующего мягкого t, произносится тоже мягко («косьть»). По этой же причине мы произносим *если* вместо «если», *боязни* вместо «боязни», хотя орфографически и не отражаем этого перехода. Польское же правописание его воспроизводит.

§ 29. В начале слов s переходит в ś перед:

ć — ścinać срезать
ń — śnieg снег
l — śliczny прелестный
wi — świat свет, мир
mi — śmiały смелый

и часто перед

pi — śpiewać петь.

Дополнительные орфографические указания

§ 30. В чисто-польских словах мягкость k и g перед e всегда указывается путем вставки буквы i: kiedy когда, ogień огонь и т. д. В иностранных словах i не вставляется, хотя произношение обоих звуков остается мягким: algebra алгебра, Genewa Женева, kelner официант¹.

§ 31. Буквы ż и rz. — Буква ż пишется там, где в родственном польском слове слышится g (ważny — waga) или где в родственном русском слове слышится г, з или жс (świeży — свежий, róża — роза, drożyzna — дороговизна). Буква rz пишется там, где можно установить связь со звуком r в родственном польском или русском слове (rząd — ряд; wierzyć — wiara — вера).

¹ В словах хотя и иностранного происхождения, но давно уже вошедших в состав польского словаря, смягчение также обозначается орфографическим i: bankiet банкет, bukiet букет, cukier сахар, kielich чаша, mankiet манжета, а также в окончаниях giel (żagiel парус), gier (szwagier шурин) и gierz (pręgierz позорный столб).

Перед ę пишутся только k и g (piekę пеку, geś гусь). Единственное исключение — giętki гибкий (и родственные слова: gięty гнутый и др.) (Ф 42, 2).

§ 32. Буквы **u** и **ó**. — Буква **ó** пишется обычно там, где в родственном польском или русском слове имеется **o**: **góga** — гора; **plótno** — полотно; **zrób** сделай — **robić**.

Буква **ó** пишется и в том случае, если в родственном слове стоит **e**: **pióro** — перо, **szósty** — **sześć** — шесть.

Примечание. — Однако, несмотря на наличие **o** в родственных русских словах, пишется **u** в: **pułk** полк, **dłuto** долото, **kluc** колоть.

Буква **ó** пишется всегда в окончаниях:

ów — название местностей (**Kraków**, **Stanisławów**) и родительного падежа множ. числа (**domów** домов, **stołów** столов; Гр. § 9);

ówka — **żarówka** лампочка накаливания, **majówka** маевка.

ówna — **Mickiewiczówna** дочь Мицкевича (Гр. § 200).

Буква **ó** никогда не пишется в конце слова и крайне редко — в начале его: **ósmu** восьмой, **ósemka** восьмерка, **ów** тот, и в нескольких других, редко употребляемых словах.

§ 33. Буква **ł** после согласного не произносится, если за ней не следует какая-нибудь гласная: **jabłko** [япко] яблоко, но **jabłek** [яблэк] яблок; **rzekł** [жэк] сказал, но: **rzekła** [жэкла] сказала;

§ 34. Группа **rz** произносится всегда как **z** (об оглушении в **sz** см. §§ 21 и 23), за исключением слов: **marznąć** [марзнонч] мерзнуть, **mierzić** [мержич] возбуждать отвращение, и их производных. Сюда относится и фамилия **Korzon** (известный польский историк, 1839—1918), в которой **rz** также произносится как **z**.

§ 35. Буква **w** не произносится в окончаниях прилагательных и фамилий на **wski**, жен. р. **wska**: **Dąbrowski** [домброски] Домбровский, **ojcowski** [ойцоски] отцовский.

§ 36. Двойные согласные произносятся как одна удлиненная: **sukienny** [сукенны] суконный, **willa** [вила] дача, вилла, **Jagiello** [Ягелло], **oddawać** [оддавач] отдавать.

§ 37. Оглушению звонких согласных перед глухими и в конце слова (§§ 21—23) соответствует оглушение глухих согласных перед звонкими: **prośba** [прозба] просьба. Орфографически оба эти явления фиксируются далеко не всегда. Необходимо, в частности, запомнить, что приставки **roz**, **bez**, **przez**, в которых **z**, конечно, оглушается перед глухими согласными в **s**, на письме это **z** сохраняют: **rozsyrać** [россыпач] рассыпать, **bezcelowy** [бэсцэловы] бесцельный.

38. Слитно пишутся со словами, к которым непосредственно относятся, следующие частицы:

а. **że** (**ż**): **dajże** дай же, **dajcież** дайте же;

б. **li**: **znaszli ten kraj?** знаешь ли тот край?

в. **kolwiek**: **ktokolwiek** кто-нибудь;

г. **ś**: **coś** что-то, **komuś** кому-то;

д. личные глагольные окончания (Гр. § 131), с какой бы частью предложения или речи они ни соединялись: **Skądście** (= **Skąd jesteście**)? откуда вы? —

Wiem, żeś porządny człowiek. Я знаю, что ты порядочный человек. — **Wom nie chciał** (= **Wo nie chciałem**). Потому что я не хотел.

Примечание. — Иногда, впрочем, во избежание непривычных для глаза сочетаний, ставится и соединительная черта (дефис): **Dawno-ś** и **nas nie był**. Давно ты у нас не был.

§ 39. Условная частица **by** с личными окончаниями (**był**, **byś**, **byśmy**, **byście**; Гр. § 131) пишется слитно только с личными формами глаголов (**chciał** — **był** я хотел бы) и с союзами (**gdyby** когда бы, **żeby** чтобы, **byleby** только бы, **niaby** якобы, словно).

Во всех других случаях, т. е. при неличных глагольных формах (причастиях и проч.) и остальных частях речи, **by** пишется отдельно: **Jutro** (наречие) **był tego nie zrobił**. Завтра я этого не сделал бы. — **A zostać** (неопределенное наклонение) **był nie chciał?** А не хотел бы ты остаться?

§ 40. Заглавные (прописные) буквы употребляются в тех же случаях, что и в русском языке. Кроме того, с заглавных букв пишутся названия национальностей (**Rosjanin** русский, **Chińczyk** китаец), жителей государств и областей (**Ateńczyk** афинянин, **Krakowiak** житель Краковской области) и представителей антропологических групп (**Semita** семит, **Słowianin** славянин). Названия жителей городов пишутся со строчных букв (**ateńczyk** житель города Афин, **krakowiak** житель г. Кракова).

В заголовках газет и журналов все слова пишутся обычно с заглавных букв («**Wolna Polska**», «**Tygodnik Ilustrowany**»), в заголовках же литературных произведений — только первое слово («**Uroda życia**», «**Ogniem i mieczem**», «**Podręcznik języka polskiego**»).

Орфографическая реформа 1936 года

§ 41. Важнейшие изменения, внесенные этой реформой, сводятся к следующему:

1. После **s**, **si** и **z** пишется **i**, когда эти звуки смягчаются в **ś**, **ś**, **ź** (напр.: **ciocia**, **siano**, **ziarno**), и **j**, когда смягчение их неполно (напр.: **racja** [рацья], **proceja** [процэся], **Azja** [азья]).

После всех остальных согласных в *обоих случаях* пишется только **i**: **piasek** [пясэк] песок и **kopia** [кópья] копия, **miasto** [място] и **armia** [армия] армия, **Mania** [манья] Маня и **mania** [манья] мания, и т. д., за исключением слов с приставками: **w-jazd**, **ob-jać**, **ob-jadać się** и т. п. (однако, **ob-iać**, который и произносится [обяд]).

2. В словах чисто-польских пишутся **kie** и **gie** (а не **ke** и **ge**): **kiedy**, **okienko**, **ogień**, **długie**, но **ke** (**kepa**, **reke**) и **ge** (**gesty**, **mogę**; исключ. **gięty** и родственные слова от **giąć** «гнуть»).

В словах заимствованных между **kie** и **gie** буква **i** обычно не вставляется: **geografia**, **kefir**. Исключения: **bankiet**, **bukiet**, **cukier**, **kieflich**, **angielski** и ряд других, а также слова с окончанием на **giel** (**magiel**), **gier** (**szwagier**) и **gierz** (**pregierz**) и имена собственные литовского происхождения (**Jagiello**, **Olgierd** и др.).

3. В окончании творительного и предложного падежей единств. числа прилагательных, причастий, числительных и местоимений пишется **ym** (**im**) не только в мужском, но и (вместо прежнего **em**) в среднем роде: **tym** **dobrym** **chłopcem** и **tym** **dobrym** **dzieckiem**. Исключение — имена географические, утратившие смысл прилагательного: **w Zakopanem**, **w Wysokiem Mazowieckiem** (но: **w Morzu Czarnym** и т. п.).

В творительном падеже множ. числа все эти слова оканчиваются на **ymi** (**imi**) во всех родах (не только в мужском, но также в женском и среднем, где прежде писалось **emi**): **tymi** **dobrymi** **ludźmi** (**kobietami**, **dziećmi**).

Польский алфавит

§ 42.

Abecadło polskie

Б у к в а		Произносится как	Б у к в а		Произносится как
печатн.	письм.		печатн.	письм.	
A a	<i>Aa</i>	a	Ł ł	<i>Łł</i>	л
Ą ą*	<i>Ąą</i>	§ 19	M m	<i>Mm</i>	м
B b	<i>Bb</i>	б	N n	<i>Nn</i>	н
C c	<i>Cc</i>	ц	Ń ń*	<i>Ńń</i>	нь, § 11
Ć ć	<i>Ćć</i>	ч, §§ 2 и 17	O o	<i>Oo</i>	о
Cz cz	<i>Czcz</i>	тш, § 17	Ó ó	<i>Óó</i>	у, § 32
D d	<i>Dd</i>	д	P p	<i>Pp</i>	п
Dź dź	<i>Dźdź</i>	дз, § 13	R r	<i>Rr</i>	р
Dż dż	<i>Dżdż</i>	дж, § 13	Rz rz	<i>Rzrz</i>	ж, §§ 31 и 34
E e	<i>Ee</i>	э	S s	<i>Ss</i>	с
Ę ę*	<i>Ęę</i>	§ 19	Ś ś	<i>Śś</i>	§ 7
F f	<i>Ff</i>	ф	Sz sz	<i>Szsz</i>	ш
G g	<i>Gg</i>	г	T t	<i>Tt</i>	т
H h	<i>Hh</i>	§ 15	U u	<i>Uu</i>	у
Ch ch	<i>Chch</i>	х, § 15	W w	<i>Ww</i>	в
I i	<i>Ii</i>	и, §§ 11—12	Y y*	<i>Yy</i>	ы
J j	<i>Jj</i>	й, § 5	Z z	<i>Zz</i>	з
K k	<i>Kk</i>	к	Ż ż	<i>Żż</i>	§ 9
L l	<i>Ll</i>	§ 16	Ź ź	<i>Źź</i>	ж

* В начале слов не ставится.

О С Н О В Н О Й К У Р С І.

1 Lekcja Pierwsza Урок Первый

Род существительных. — Связка jest. — Вопросит. форма с чу. — Nie «нет» и nie «не».

CO TO JEST?

1. Co to jest? To jest pokój. — Czy to jest pokój? Tak, to jest pokój. — Czy tam też jest pokój? Nie, tam nie (jest) pokój. Tam jest korytarz. — Oto stół. Oto sufit. Oto piec. Oto kąt. — Gdzie jest kąt? Ten kąt jest tutaj, tamten kąt jest tam. — Gdzie jest ołówek? Mój ołówek jest tu, wasz ołówek jest tam. — Czy to jest ołówek? Nie, to nie jest ołówek, to jest zeszyt. Czyj to zeszyt. To nasz zeszyt.

Oto papier. Oto scyzoryk. Oto kałamarz. Oto atrament.
2. Co to jest? To jest podłoga? — A to co jest? To jest ściana. — Gdzie jest ściana? Ta ściana jest tutaj, tamta ściana jest tam. — Czyja to książka? To jest moja książka. — Czyja to gazeta? To — wasza gazeta. — Czy ta gumka jest wasza? Nie, ta gumka nie jest moja.

Oto tablica. Oto kreda. Oto lampa. Oto teka.
3. Co to jest? To jest okno. — A to co jest? To jest także okno. — Gdzie jest to krzesło? To krzesło jest tu, tamto krzesło jest tam. — Czyje to pióro? To — moje pióro. — A gdzie jest moje pióro? Twoje pióro jest tam. — Co to za stół? To jest biurko.

Oto lustro. Oto słowo. Oto zdanie. Oto mieszkanie.
4. Czy teraz jest noc? Nie, teraz nie jest noc, teraz jest dzień. — Czyj to klucz? To nasz klucz. — Co to za rzecz? Ta rzecz to książka. — Czy to srebro? Nie, to nie jest srebro, to jest miedź.

lekcja урок
pierwszy, pierwsza, pierwsze первый, ая, ое

1. co что
to это
jest есть
co to jest? что это (такое)?
pokój комната
czy? ли?
tak да
tam там

też тоже
nie нет; не
korytarz м коридор
oto вот
stół стол
sufit потолок
piec м печь
kąt угол

gdzie где
 ten, ta, to этот, эта, это
 tamten, tamta, tamto тот, та, то
 tutaj = tu тут, здесь
 ołówek карандаш
 mój, moja, moje мой, моя, мое
 wasz, wasza, wasze ваш, ваша, ваше
 zeszyt тетрадь
 czyj, czyja, czyje чей, чья, чье
 papier бумага
 scyzoryk перочинный нож
 kałamarz чернильница
 atrament чернила

2. podłoga пол
 ściana стена
 książka книга
 gazeta газета
 gumka резинка
 tablica доска (классная)
 kreda мел
 lampa лампа

3. teka портфель
 okno окно
 także также
 krzesło стул
 pióro перо
 twój, twoja, twoje твой, твоя, твое
 co to za...? что это за...?
 biurko письменный стол
 lustro зеркало
 słowo слово
 zdanie предложение
 mieszkanie квартира

4. teraz теперь
 noc жс ночь
 dzień м день
 klucz м ключ
 nasz, nasza nasze наш, наша, наше
 rzecz жс вещь
 srebro серебро
 miedź ж медь

Произношение

1. e произносится как [э] без всякого смягчения предшествующего согласного: ten [тэн] tamten [тамтэн] — если ему не предшествует ł: papier [папєр].
2. Ударение — всегда на предпоследнем слоге: pokój [пóкуй].
3. o во всех положениях произносится только как [о] (не допускать «аканья»): okno [óкно].
4. ie произносится как [е (йэ)]: zdanie [здáне] (не: «здание» или «зданье»!). Точно так же ia произносится как [я], iu — как ю (biurko [бйóрко]).
5. Обратит особое внимание на произношение звуков: l (lampa, Ф § 16); cz (czy, czyj, Ф § 17); ś (ściana [śčána] Ф §§ 7—8; dzię [gdzie, Ф § 9 и 14).
6. a произносить как чистый носовой гласный в książka [кšóшка] (Ф § 19) и как [оп] в kąt (Ф § 20, a).
7. Звонкие согласные o г л у ш а т ь в конце слова (też [тэш]) и перед глухим согласным в середине слова (książka [кšóшка]). Соответственно этому, конечное dz произносится как [č] = [ч]: miedź [меч].

Грамматика

- 1 Род существительных — §§ 2—3.
2. jest «есть», как сказуемое, иногда опускается и по-польски, но гораздо реже, чем по-русски.
3. Вопрос строится посредством частицы czy «ли», которое в отличие от русского «ли», стоит всегда на первом месте (czy to jest pokój? комната ли это) и обычно не опускается.
4. Nie значит и «нет», и «не»: Nie, to nie jest pokój. Нет, это — не комната.

Упражнения

1. Выпишите из текста все существительные и сгруппируйте их по родам.
2. Пользуясь словами урока, составьте и напишите по 3 предложения следующих типов:

1. Czy to jest pokój?
2. Tak, to jest pokój.
3. Nie, to nie jest pokój.

2 Lekcja Druga

Урок Второй

I склонение существительных. — Склонение местоимений kto—co, ten—tamten. Формы лично-мужская и женско-вещная. Числит. 1—5 в обеих формах. — Согласование числит. с существ. — I и II спряжения. — Настоящее время.

W POKOJU

I

1. Co widzicie na tym stole? Na tym stole widzę trzy ołówki a pięć zeszytów. — Czy więcej nic nie ma na tym stole? Na tym stole więcej nic nie ma, lecz na tamtym stole stoi kałamarz i leży scyzoryk. — Czy tamten kałamarz jest z atramentem? — Nie, jest bez atramentu. — Biorę więc atrament i nalewam do kałamarza.

2. Gdzie jesteście? Jesteście w pokoju. — Co robimy? Mówimy czytamy, piszemy, słuchamy, pytamy, odpowiadamy. — O czym mówimy? Mówimy o tych i o tamtych przedmiotach. — Na czym piszecie? Piszemy na papierze, w zeszytach. — Kogo pytamy? Pytacie studentów. — Komu odpowiadają studenci? Studenci odpowiadają nauczycielowi. — Do kogo mówicie? Mówię do tamtego studenta. — Co czytacie? Czytamy ten ustęp. — A tamtego nie czytacie? Nie, tamtego ustępu jeszcze nie czytamy.

3. Gdzie stoi piec? Piec stoi w tym kącie. — Gdzie stoja stoły? Te stoły stoja w tym pokoju, tamte stoły stoja w tamtych pokojach. — Ile kątów mamy w tym pokoju? W tym pokoju mamy cztery kąty. — Ile zeszytów widzicie na stołach? Widzę tyle zeszytów, ilu studentów: pięć zeszytów i pięciu studentów. — Czy widzicie kogo na dworze? Widzę trzech chłopców i dwa konie. — Co jeszcze widzicie na dworze? Widzę ludzi, psy, koty, ptaki. — Czy więcej nic? Widzę jeszcze dwa klony i pięć dębów przed domem. — A co widzicie na tym dębie? Na tym dębie widzę liście. — Czy dużo tych liści? Tak, bardzo dużo.

drugi, druga, drugie второй, ая, ое

1. widzę вижу (om widzieć видеть)
 na + пр. на
 tym см. склонение ten
 stół/stołu стол
 trzy три
 ołówek/ołówka карандаш
 pięć пять
 zeszyt/-u (пр. -cie) тетрадь
 więcej больше
 nic ничто, ничего
 nie ma нет, не имеется
 lecz но

stoję стою (om stać стоять)
 kałamarz/-a чернильница
 scyzoryk/-a перочинный нож
 leżę лежу (om leżeć лежать)
 z + мв. с
 bez + род. без
 biorę беру (om brać брать)
 nalewam наливаю (om nalewać)
 do + род. в

2. jesteście см. спряжение być, § 135
 w + пр. в
 robię делаю (om robić делать)
 mówię говорю (om mówić)

czytam читаю (*om* czytać)
piszę пишу (*om* pisać)
słucham слушаю (*om* słuchać)
pytam спрашиваю (*om* pytać)
odpowiadam отвечаю от (*odpo-*
wiadać)
o + *np.* o
czym *см.* склонение *co*, § 54
przedmiot /-и предмет
papier /-и (*np.* papierze) бумага
kogo *см.* склонение *kto*, § 54
student /-а (*np.* -cie) студент
nauczyciel /-а учитель
do + *pod.* к (*или не переводится:*
do kogo кому)
ustęp /-и абзац, отрывок
jeszcze еще
piec /-а *м* печь
kąt /-а (*np.* -cie) угол

mam имею (от *mieć* иметь), § 160
ile + *pod.* *мн.* сколько
cztery четыре
tylko + *pod.* *мн.* столько
pięciu *см.* *грамм.*
kto кто; кто-нибудь
dwór/dworu (*np.* -rze) двор
chłopiec/chłopca мальчик
dwa два
koń/konia лошадь
ludzie/ludzi люди
pies/psa собака
kot /-а (*np.* -cie) кот, кошка
ptak /-а птица
klon /-и клен
dąb/dębu дуб
przed + *тв.* перед
liść/liścia лист (древесный)
dużo много
bardzo очень

Произношение

1. Произносить *cz* и *szcz* в точном соответствии с Ф § 17—18.
2. Твердая гласная с предшествующим *i* произносится как соответствующая мягкая и смягчает предшествующий букве *i* согласный звук: *mieć* [меч]; *biore* [бёрэ]; *odpowiadam* [отповядам] (*d* оглушается в *t* перед глухим *p*); *zeszycie* [зэщиче].
3. *rz* после *p* и *k* оглушается в *sz* (*u*): *przed* [пшед]; *przedmiot* [пшедмёт] Ф § 23).
4. Звонкие согласные в конце слов оглушаются: *kałamarz* [каламаш]; *dąb* [домп].
5. Носовые гласные перед губными согласными произносятся как [om] (*a*) и [em] (*e*): *dąb* [домп]; *ustęp* [устэмп]; *dębów* [дэмбув].

Грамматика

1. I склонение существительных — §§ 5 и 6—14.
2. Склонение местоимений *kto* «кто» — *co* «что» и *ten* «этот» — *tamten* «тот» — §§ 53—54.
3. Формы лично-мужская и женско-вещная — § 56.
4. Числительные 1—5 в обеих формах — 72, а.
5. Согласование числительных количественных с существительными — § 86, а: *jeden zeszyt, dwa—cztery zeszyty, pięć zeszytów*.
7. I и II спряжения — § 99. Глаголы I спряжения: *widzę, stoję, leżę, biorę*; глаголы II спряж.: *czytam, słucham* и т. д.

8. Настоящее время:

I спряж.: *widzę* вижу, *widzisz, widzi* — *widzimy, widzicie, widzą*;
stoję стою, *stoisz, stoi* — *stoimy, stoicie, stoją*;
leżę лежу, *leżysz, leży* — *leżymy, leżycie, leżą*;
biore беру, *bierzesz, bierze* — *bierzemy, bierzecie, biorą*;
robię делаю, *robisz, robi* — *robimy, robicie, robią*;
mówię говорю, *mówisz, mówi* — *mówimy, mówicie, mówią*;
piszę пишу, *piszesz, pisze* — *piszemy, piszecie, piszą*.

II спряж.: *czytam* читаю, *czytasz, czyta* — *czytamy, czytacie, czytają*;
słucham слушаю, *słuchasz, słucha* — *słuchamy, słuchacie, słuchają*;
pytam спрашиваю, *pytasz, pyta* — *pytamy, pytacie, pytają*;
odpowiadam отвечаю, *odpowiadasz, odpowiada* — *odpowiadamy, odpowia-*
dacie, odpowiadają;
nalewam наливаю, *nalewasz, nalewa* — *nalewamy, nalewacie, nalewają*.

Об опускании личных местоимений при личных глагольных формах — § 182.

9. Отрицание, как и по-русски, требует родительного падежа (вместо винительного при утвердительной форме): *Czytamy ten ustęp*. Мы читаем этот отрывок. — *Nie czytamy tego ustępu*. Мы не читаем этого отрывка.

10. *Kto* и *co* могут употребляться вместо *ktoś* «кто-нибудь» и *coś* «что-нибудь» (§§ 42, е и 55). *Czy widzicie kogo* (= *kogoś*) *na dworze*? Видите вы кого-нибудь на дворе?

Упражнения

1. Просклоняйте в обоих числах: *stół, ołówek, zeszyt, student, pies, dwór*.
2. Проспрягайте в наст. вр.: *liczę* считаю (*liczysz*) и *mieszkam* живу.
3. Переведите: «три комнаты» — «три товарища»; «пять мальчиков» — «пять птиц».

3 Lekcja Trzecia

Урок Третий

II склонение существительных. — Склонение имен собственных с основами на согласный. — Местоименные глаголы.

W POKOJU

II

1. W tym pokoju dwa okna. Tam za oknem jest pole. Z okien pokoju widzimy drzewa. Ile tam tych drzew? Na prawo są cztery drzewa, na lewo — pięć drzew. Co to za drzewa? To są klony i dęby. A jak się nazywa tamto drzewo? To jest także dąb.

2. Słońce na niebie. Słońce świeci i grzeje. Jest dzień, bo słońce świeci. Jest ciepło, bo słońce grzeje. Wszystko krąży dookoła słońca. Z rana do wieczora wszystko grzeje się na słońcu: ludzie i zwierzęta, drzewa i krzaki. Bez słońca nie ma życia. Dlatego lubimy lato. W lecie dużo liści na drzewach, dużo kwiatów w polu, dużo grzybów w lesie. Przed latem ptaki budują gniazda na drzewach.

3. Biorę pióro z biurka i piórem piszę na papierze imię i nazwisko Adama Mickiewicza. Teraz piszę imiona i nazwiska: Aleksander Puszkina, Mikołaj Kopernik, Karol Marx. Czy znacie imię i nazwisko tego towarzysza? Znam nazwisko, ale nie znam imienia. Imion i nazwisk tamtych towarzyszy także nie znam.

4. Co robicie, towarzyszu? Czytam opowiadania o życiu zwierząt. Teraz czytam opowiadanie o wilku. To zwierzę mieszka w lesie. Mieszkanie tego zwierzęcia nazywa się legowiskiem. Dlatego też mówi się: «Natura ciągnie wilka do lasu».

- trzeci, trzecia, trzecie — третий, ья, ье
- okno окно
pole поле
drzewo дерево
na prawo направо
są суть (om być быть), § 135
na lewo налево
nazywam się называюсь (om nazywać się)
 - słońce солнце
niebo небо
świecę свечу (om świecić)
grzeję грею (om grzać)
bo ибо, потому что
ciepło тепло
wszystko всё
krążę кружусь, вращаюсь (om krążyć)

- wieczór (§ 9, a, 2 *примеч.*) вечер
z + *pod.* с, начиная с
do + *pod.* до
grzeję się греюсь (om grzać się)
zwierzę/zwierzęcia (§ 16, б) животное
krzak/-u куст
życie жизнь
dlatego поэтому
lubię люблю (om lubić)
lato (*np.* lecie) лето
kwiat/-u цветок
grzyb/-a гриб
las/-u (*np.* lesie) лес
buduję строю (om budować)
gniazdo (*np.* gnieździe) гнездо
- imię/imienia (§ 16, б) имя
nazwisko (§ 17, б *примеч.*) фамилия
Aleksander/-dra Александр
Mikołaj/-a Николай

- Karol/-a Карл
znam знаю (om znać)
ale но
4. towarzysz/-a (*tylko* муж.) товарищ
robię делаю (om robić)
opowiadanie рассказ
wilk/-a волк

mieszkam проживаю, живу (om mieszkać)
legowisko логово
dlatego też поэтому-то
mówi się *безл.* говорится
natura природа
ciągnę тяну (om ciągnąć)

Произношение

1. Оглушение **rz** в **sz** после **k** и **p**: krzak [кшак], przed [пшэрт], no: grzyb [гжыб].

2. Оглушение **w** перед глухим звуком **sz**: wszystko [фшыстко].

3. Буква **x**, произносимая [кс], пишется только в именах собственных, заимствованных из тех языков, правописание которых требует ее: Maxx Маркс. Имена личные обыкновенно не транскрибируются, а переводятся, т. е. им придается та форма, которую они приняли в Польше: Karol Карл, Jan Иван, Włodzimirz Владимир, и т. д.

Грамматика

1. II склонение существительных — §§ 15—23.

2. Имена собственные, оканчивающиеся на согласный, склоняются как существительные I склонения: Mickiewicz, Mickiewicza, Mickiewiczowi, и т. д.

3. Предлог **z** попадает в данном тексте в трех значениях: z atramentem с чернилами (ур. 2); z gąpa с утра (*начало во времени*); z biurka с письменного стола (*идея отдельного движения в пространстве*).

4. Местоименные глаголы (соответствующие русским глаголам на -ся), образуются присоединением вин. падежа возвратного местоимения się «себя», которое, однако, пишется н е с л и т н о. Оно может ставиться и перед глаголом: nazywam nazywam — nazywam się или (ja) się nazywam я называюсь, меня зовут.

5. Настоящее время глаголов:

buduję строю, budujesz, buduje — budujemy, budujecie, budują.
lubię люблю, lubisz, lubi — lubimy, lubicie, lubią.
ciągnę тяну, ciągniesz, ciągnie — ciągniemy, ciągniecie, ciągną.
znam знаю, znasz, zna — znamy, znacie, znają.

6. Не смешивать глаголов:

żyć жить, *изредка* проживать; mieszkać жить *только в смысле* проживать; lubić любить (вообще) — вещи, животных, даже людей, но лишь в смысле простой симпатии; kochać любить — в смысле глубокого чувства (родителей, детей, родину и т. п.).

Упражнения

1. Выпишите из текста все существительные II склонения, укажите их падежи и слова (предлоги и проч.), от которых тот или иной падеж зависит.

2. Постройте по 3 предложения по следующим образцам:

Jest ciepło, bo słońce grzeje.
Znam nazwisko, ale nie znam imienia.

3. Переведите: 1. В этом коридоре нет окон. 2. Я знаю имя, но не знаю фамилии того мальчика. 3. Это животное называется волком, а то — собакой. 4. (Я) люблю читать рассказы о людях и животных.

4 Lekcja Czwarta

Урок Четвертый

III склонение существительных. —
 Склонение гęка (двойств. число). —
 Прилагательные (имен. пад. ед. ч.). —
 Глагольные виды. — Настоящее
 и будущее простое времена.

O ROŚLINIE

1. W polu i na łące, w lasach i w ogrodach, na górach i przy drodze, wzdłuż brzegów rzek i nawet pod wodą rośnie dużo roślin. Korzeń rośliny tkwi głęboko w ziemi. Ażeby wyrwać roślinę z ziemi, trzeba użyć siły.

2. Rośliny bez korzeni długo żyć nie mogą nawet w wazonie z wodą. Złamana gałązka także żyć nie może. Te gałązki długo nie żyją. W tej gałązce życia nie ma.

3. Korzeń, niby gąbka, wyciąga sok z ziemi i przesyła ten sok roślinie. Sok wchodzi w roślinę jak nafta w knot albo jak atrament w bibułę.

4. Rośliny potrzebują dużo wody. Kiedy nie ma deszczu, trzeba roślinom na polach i w ogrodach podlewać wody. Prócz wody roślina potrzebuje ziemi. W ziemi znajduje się sok, który korzenie wyciągają. Możemy więc porównać ziemię do spiżarni, gdzie znajdują się różne pokarmy dla rośliny potrzebne.

5. Rośliną nazywamy wszystko, co rośnie w ziemi. Prócz drzew (sosen, jodeł, brzoź itd.), znamy mnóstwo roślin. Rośliny te nazywają się inaczej: krzakami, grzybami itd.

6. Mam tu w rękę roślinę. Czy znacie tę roślinę? Znamy: jest to gałązka bzu.

Przysłowia:

1. Lepszy wróbel w ręku, niż sokół na sęku.
2. Ręka rękę myje, noga nogę wspiera.

czwarty, a, e, четвертый
 1. roślina растение
 łąka (np. łące) луг
 ogród/ogrodu (np. -dzie) сад
 góra (np. -rze) гора
 przy + np. при
 droga (np. -dze) дорога

wzdłuż + pod. вдоль
 brzeg/-u берег
 rzeka (np. -ce) река
 nawet даже
 pod + m. под
 woda (np. -dzie) вода
 rosnać расти

- korzeń/-enia м корень
 tkwić быть воткнутым, быть углубленным, корениться
 głęboko глубоко
 ażeby чтобы
 wyrwać I вырвать
 z + pod. из
 trzeba нужно
 użyć I + pod. употребить
 siła сила
2. długo долго
 żyć I жить
 móc I (moge, możesz) мочь
 wazon/-u ваза
 złamany, a, e сломанный, я, e
 gałązka (np. -zce) ветка
 3. niby словно
 gąbka (np. -bce) губка
 wyciągać II вытягивать, извлекать
 sok/-u сок
 przesyłać II пересылать, посылать
 wchodzić I входить
 nafta (np. -cie) керосин
 knot/-a фитиль
 albo или
 bibuła промокательная бумага
 4. potrzebować I + pod. нуждаться в
 kiedy когда
 deszcz/-u дождь
 podlewać II подливать
- prócz + pod. кроме
 znajdować się I находиться
 który, a, e который, я, e
 więc итак, поэтому
 porównać II (do + pod.) сравнить (с чем-л.)
 spiżarnia кладовая
 różny, a, e разный, я, e
 pokarm/-u пищевой продукт, пища
 dla + pod. для
 potrzebny, a, e нужный
5. nazywać II называть
 sosna (np. sośnie) сосна
 jodła пихта (не «ель», которая по-польски — świerk)
 brzoza береза
 itd. = i tak dalej и т. д.
 inaczej иначе
 6. ręka рука
 bez/bzu сирень
 przysłowie пословица
 lepszy, a, e лучший, я, e; здесь: лучше
 wróbel/wróbła воробей
 niż чем (в сравнениях)
 sokół/sokoła сокол
 sęk/-a сук
 myć I мыть
 wspierać II поддерживать
 noga (np. -dze) нога

Произношение

1. Оглушение rz после глухого звука p (Ф § 23): przy, przesyłać. То же в отношении w перед ch: wchodzić.
2. Оглушение z в s перед глухими: gałązka, gałązce, и b — в p: gąbka (Ф § 21).
3. a перед смычными произносится как [om] (Ф § 20, в): gąbka.
4. i перед гласным обозначает только смягчение предыдущего согласного, само же не произносится (Ф § 11): kiedy [кэды], przysłowie [пшыслёве] (не: «вье!»).
5. Группа szcz произносится весьма твердо: [ш'ш] (не: ш!) — deszcz (Ф § 17—18).

Грамматика

1. III склонение существительных — §§ 24—31.
2. О склонении гęка см. § 32.
3. Z ziemi из земли (новое значение этого предлога: см. предыдущий урок).
4. Podlewać wody подливать воды — род. частичный, § 92, e.

5. Все прилагательные оканчиваются в им. п. ед. ч. на у (і) (муж. р.), а (жен. р.), е (ср. р.): *gółny, goźna, gółne; potrzebny, potrzebna, potrzebne*.

6. Наст. вр. глаголов:

rosnąć расти: *rosnę, rośniesz, rośnie — rośniemy, rośniecie, rosną* (перед мягким п (ń) s смягчается в ś; ср. *sosna — o sośnie*; Ф § 28).

tkwić корениться: *tkwię, tkwisz, tkwi — tkwimy, tkwicie, tkwią*.

móc мочь: *mogę, mo esz, mo e — mo*emy, możecie, mogą*.

myć мыть: *myję, myjesz, myje — myjemy, myjecie, myją*.

7. Глаголы на *ować* имеют в наст. вр. основу на -uj:

potrzebować нуждаться: *potrzebuję, potrzebujesz, potrzebuje — potrzebujemy, potrzebujecie, potrzebują*.

znajdować się находиться: *znajduję się, znajdujesz się, znajduje się — znajdujemy się, znajdujecie się, znajdują się*.

8. Глаголы совершенного вида, как и по-русски, настоящего времени не имеют. То, что по форме соответствует у них настоящему времени, является б у д у щ и м п р о с т ы м: *wyrwać* вырвать — *wyrwę я вырву, wyrwiesz ты вырвешь*, и т. д.; *porównać* сравнить — *porównam я сравню, porównasz ты сравнишь*, и т. д.

Упражнения

1. Выпишите все существительные III склонения, укажите их падежи и установите, от какого слова они зависят.

2. Постройте по 3 предложения по следующим образцам:

1. *Roślina potrzebuje ziemi.*

2. *Azeby wyrwać roślinę, trzeba użyć siły.*

3. Поставьте во мн. ч. подчеркнутые слова: 1. *Korzeń wyciąga sok z ziemi.*

2. *Jest to gałązka bzu.* 3. *Korzeń rośliny tkwi głęboko w ziemi.*

5 Lekcja Piąta

Урок Пятый

IV склонение существительных. — Склонение местоимений притяжательных. — Ударные и безударные формы местоимений. — Местоим. *wszystek* и *każdy*. — Прилагательные (имен. пад. множ. ч.)

1. *Czyja to rzecz? To moja rzecz, ale tamte rzeczy nie są moje. — Rzeczownik jest to nazwa rzeczy. — Wszyscy ludzie mają swe imiona, wszystkie rzeczy mają swe nazwy. — Każda rzecz ma swój początek i swój koniec.*

2. *Czy wiecie, co to za wieś? Wiem, na tej wsi mieszka rodzina mego brata. — Wszystkie te pola i łąki, chaty i ogrody stanowią wieś. — Ci ludzie są wieśniacy, bo mieszkają na wsi. — Dokoła naszego miasta dużo wsi. — Podczas podróży widzimy różne miasta i wsie. — Każda wieś ma swoją nazwę. —*

3. *W ciele zwierzęcia dużo kości. Kości są to twarde części ciała. Prócz tych części w ciele są części miękkie. Miękką część ciała nie jest kość. Wszystkie te części stanowią całość. Ilość tych części jest bardzo wielka. W ciele widzimy nie tylko całość, ale i jedność części.*

4. *Sól jest potrzebna do życia. — W ziemi są różne sole. — Naszą armię przyjmują wszędzie chlebem i solą.*

- piąty*, а, е пятый
1. *rzecz* ж вещь
rzeczownik/-a существительное
nazwa название
wszystek, wszystka, wszystko —
wszyscy, *wszystkie* весь
ludzie/-dzi люди
mieć II иметь
swe см. *грамм.*
każdy, а, е (без мн. ч.) каждый, я, е
początek/-tku начало
koniec/końca м конец
2. *wiedzieć* II знать
wieś/wsi ж деревня
rodzina семья
mego = моего см. *грамм.*
brat/-a брат
chata изба, хата
ogród, ogrodu сад
stanowić I составлять
ci мн. ч. к *ten*
wieśniak/-a крестьянин, деревенский житель
dokoła + *rod.* вокруг

- nasz* наш, см. *грамм.*
podczas + *rod.* во время
podróż/-y ж путешествие, поездка
różny, а, е — і, е разный, я, е — *ые*
miasto (пр. *mieście*) город
3. *ciało* (пр. *ciele*) тело
kość ж кость
twardy, а, е — *dzi, de* твердый, я, е — *ые*
część ж часть
miękki, а, е — *ксы, ккие* мягкий я, е — *ие*
całość ж целое, совокупность
ilość ж (ср. *ile* сколько) количество
wielki а, іе — *су, kie* большой, великий
tylko только; *nie tylko...*, *ale* і не только..., но и
jedność ж единство
4. *sól/soli* ж соль
armia/-ii армия
przyjmować (пр. *przyjmuję*) принимать
wszędzie везде, всюду
chleb/-a хлеб

Произношение

1. Различное произношение носовых гласных: *część* [tʃɛ́ɲɕ], *solą* [sóɫɔ]. (Ф § 20), но *wszędzie* [fʃɛ́ɲɕdʒe] (там же, а).

2. Оглушение w в f перед глухими: wszędzie (см. выше), w ciele [фчела].
3. Оглушение rz в sz после p (и k): przysięga [пшыымуйџ].
4. Оглушение конечных звонких гласных: chleb [xлѣп], но: chlebem [xлѣбѣм]; ogród [џгрут], но: ogrodu [џгроду].
5. Не произносить I ни как «л», ни как «ль» (Ф § 16): chleb, sól и т. д.

Грамматика

1. IV склонение существительных — §§ 33—40.
2. Склонение местоимений притяжательных — §§ 42, в и 50. Об ударных и безударных формах местоимений вообще — § 45. Об употреблении притяжательного местоимения swój в применении к подлежащему любого лица и числа — § 52.
3. Местоимение обобщающее wszystkim — §§ 42, е, 1 и 53, примеч.
4. Местоимение każdy — § 55, а.
5. Мн. ч. к wieś — § 34, примеч.
6. Формы мн. ч. прилагательных и местоимений (притяжательных и др., имеющих формы прилагательных) (§ 57):

Лично - мужская	Женско - вещная
różni	różne разные
twardzi	twarde твердые
miękczy	miękkie мягкие
wielcy	wielkie большие, великие
moi	moje мои
nasi	nasze наши
wszyscy	wszystkie все и т. д.

7. Настоящее время глаголов:
wiedzieć II знать — § 162, б.
stanować составлять: stanowią, stanowisz, stanowi — stanowimy, stanowicie, stanowią.
- przyjmować принимать: как все глаголы на ować, см. ур. 4, грамм. п. 7.
8. То moja rzecz. — О пропуске вспомогательного глагола (связки) jest — § 184.
9. Та część nie jest kością. — Об употреблении тв. падежа при вспомогательном глаголе być — §§ 96, а и 185.

Упражнения

1. Выпишите все существительные IV склонения, укажите их падежи и определите от каких слов зависит каждый из них.
2. Просклоняйте в обоих числах: moja rzecz, wasz brat (мн. ч. bracia), nasza wieś, twój pauczyciel (мн. ч. pauczyciele).
3. Проспрягайте в наст. вр. глагол przyjmować.
4. Постройте по 3 фразы по следующим образцам:
 1. Rzeczownik *jest to nazwa rzeczy.*
 2. Czy wiecie (в разных лицах), *co to za wieś?*
 3. Sól *jest potrzebna do życia.*
5. Переведите: 1. Здесь (суть) разные студенты. 2. Эти люди живут в (w) городе, а те — в (na) деревне. 3. (Я) не знаю, как называется это растение. 4. Эти животные (ур. 3, грамм. п. б) живут долго.

6 Lekcja Szósta

Урок Шестой

Склонение прилагательных. — Место прилагательного определения. — Союз że. — Kiedy и gdy. — Два значения nie ma. — Место się в местоименных глаголах. — Падежные конструкции при być. — Местоимение który.

WĘGIEL KAMIENNY

1. Węgiel kamienny nazywamy kamiennym nie dlatego, że jest kamieniem, ale dlatego, że jest twardy jak kamień. Gdy rzucamy kawał węgla o ziemię, rozbija się na kilka kawałków, bo jest kruchy. Wiecie też, że jest czarny. Bywa i węgiel brunatny, lecz brunatny nie daje tyle ciepła, ile węgiel czarny, połyskliwy. Stałego kształtu węgiel nie ma: jest to bryła bezkształtna. W wodzie się nie rozpuszcza: jest więc nierozpuszczalny. Wiecie dobrze, że się pali i daje dużo ciepła: jest więc palny.

2. Powtarzamy, że węgiel kamienny jest podobny do kamienia, ale nie jest kamieniem, chociaż jest ciałem kopalnym. Ciała kopalne wydobywamy z ziemi. Węgiel też znajduje się w ziemi, lecz pokłady węgla kamiennego są pochodzenia roślinnego. Są to resztki olbrzymich lasów przedhistorycznych.

3. Przed rozpoczęciem robót kopalnianych potrzebne są badania geologiczne. Do tych robót potrzebni są doświadczeni ludzie, potrzebne są maszyny specjalne, środki wybuchowe itd. Robotnicy, którzy wydobywają węgiel, nazywają się górnikami. Praca górników jest bardzo ciężka, ale bez tej ciężkiej pracy niemożliwe są inne gałęzie przemysłu.

4. Jesteśmy bardzo bogaci w węgiel kamienny. Bardzo bogate pokłady węgla kamiennego mamy w zagłębiach Donieckim, Kuźnieckim i innych. Uczeni badacze i doświadczeni inżynierowie sowieccy odkrywają nowe pokłady węgla.

szósty, а, е шестой
1. węgiel/węgla м уголь
kamienny, а, е каменный
że союз что (см. грамм.)
kamień/kamienia м камень
jak как
gdy союз когда
rzucić II бросать
kawał/-а кусок
o + вин. о, об(о)
rozbijać się II разбиваться
kilka несколько
kawałek/-ка кусочек

kruchy, а, е хрупкий
czarny, а, е, черный
bywać II бывать
i и, также
brunatny, а, е коричневый, бурый
lecz но
dawać I давать
ciepło теплота
połyskliwy, а, е блестящий
stały, а, е постоянный
kształt/-и вид, форма
nie ma 1. нет; 2. здесь не имеет
bryła глыба, тело

bezkształtny, а, е бесформенный, аморфный

woda (пр. wodzie) вода

rozpuszczać się II растворяться
więc следовательно

nierozpuszczalny, а, е нераствори-
мый

dobrze хорошо

palić I жечь; **palić się** гореть

palny, а, е горючий

2. **powtarzać** II повторять

podobny, а, е (do + pod). похо-
жий (на)

kopalny, а, е ископаемый

chociaż хотя

wydobywać II добывать, извлекать

pokład/-u пласт, залежь

pochodzenie происхождение

roślinny, а, е растительный

resztka остаток

olbrzymi, ia, ie исполинский,
огромный

las/-u (пр. lesie) лес

przehistoryczny, а, е доисториче-
ский

3. **rozpoczęcie** начало (см. грамм.)

robota работа

kopalniany, а, е горнопромышлен-
ный, рудный

badanie испытание, исследование

geologiczny, а, е геологический

do + pod. для

doświadczony, а, е — eni, one опыт-
ный

maszyna машина

specjalny, а, е специальный

środek/-dka I. середина; 2. *здесь*
средство

wybuchowy, а, е взрывчатый

robotnik/-a рабочий

górnik/-a горняк

praca труд, работа

ciężki, а, е — żсу, żkie тяжелый

niemożliwy, а, е невозможный

gałąź/gałęzi жс ветвь, *здесь* от-
расль

przemysł/-u промышленность

4. **bogaty**, а, е — ci, te (w + вин.)
богатый (чем-н.)

zagłębie бассейн (геологич. — не
в прямом и не в географ. смысле)

Doniecki Донецкий

Kuźniecki Кузнецкий

inny, а, е, — i, e, иной, другой

uczony, а, е — eni, one ученый

badacz/-a исследователь

inżynier/-a инженер

sowiecki, а, е — су, скіе советский

odkrywać II открывать

Произношение

1. **ę** произносится как [ɛɲ], а **ą** — как [ɔɲ] перед заднеязычными g и k (Ф § 20, б): węgiel [вэргел]; łąka [лоўка].

2. Конечное **z** приставок (bez-, roz- и др.) оглушается перед глухими со-
гласными, но в правописании с о х р а н я е т с я: bezkształtny [бэксштáлтны];
rozpuszczać się [роспусшчáч сэ].

3. Носовые гласные перед **t** и **c** теряют свой характер и произносятся как
[ɔɲ] [кáт [конт]] и [ɛɲ] [вiэс] [венц].

4. Звонкий согласный в конце слова оглушается: chociaż [хóчаш].

Грамматика

1. Склонение прилагательных — §§ 56—58.

2. Węgiel kamienny. — Ciała kopalne. — Maszyny specjalne. — В польском языке определение в форме прилагательного ставится часто после существительного (§ 191).

3. При глаголе nazywać (się) ставится тв. п. (§ 96): Węgiel kamienny nazywamy kamiennym... — Robotnicy, którzy... nazywają się górnikami.

4. **Że** как союз «что» без местоименного значения — § 181, а.

5. **Kiedy** «когда» есть наречие, которое может употребляться и как союз: Kiedy przychodzi wiosna? Когда приходит весна? (наречие). — Kiedy przychodzi wiosna, ptaki przylatują. Когда приходит весна, прилетают птицы (союз).

Gdy «когда» есть только союз: Gdy (или: Kiedy) rzucamy kawał węgla o ziemię, rozbija się. Когда мы бросаем кусок угля о землю, он разбивается.

Gdy не может, следовательно, употребляться в смысле вопросительного «когда».

6. **Mówię o ziemi** (пр. п.). Говорю о земле. — **Rzucam o ziemię** (вин. п.); Бросаю о землю. — См. §§ 94, в и 97,4.

7. **Kilka** «несколько» — §§ 71, е и 81.

8. **Kawał** «кусок» — kawałek «кусочек»: -ek — уменьшительный суффикс для существительных муж. р.

9. **Stałego kształtu węgiel nie ma**. Постоянной формы уголь не имеет. — **W tej gałęzi życia nie ma**. В этой ветке нет жизни. — См. § 163, в.

10. **Jest ciepło** (наречие). Тепло. — **Węgiel daje dużo ciepła** (род. п. к сущ. ср. р. ciepło). Уголь дает много тепла (теплоты).

11. **W wodzie się nie rozpuszcza**. В воде не растворяется. — **Wiedzie dobrze, że się pali**. Вы хорошо знаете что он горит.

В этих примерах возвратное местоимение się стоит п е р е д местоименными глаголами (ур. 3, грамм. п. 4). Такая перестановка возможна, однако, лишь в тех случаях, когда предложение не начинается с глагола. В предложении: **Pali się węgiel dobrze**. Горит уголь хорошо — поставить się на первом месте было бы нельзя.

12. **Jest to bryła bezkształtna**. Это — аморфное тело. — О разнице между **to jest** и **jest to** см. § 186. В данном предложении **jest to** относится к только что упомянутому названию предмета (węgiel).

13. **Węgiel jest czarny**. Уголь — черный. — **Praca górników jest ciężka**. Труд горняков тяжел. — Прилагательное, как именная часть сказуемого, ставится в *им. п.*, а не в *тв.* См. § 96, примеч. 2.

Существительное, как именная часть сказуемого, также ставится в *им. п.*, если грамматическим подлежащим является местоимение **to**. См. § 96, примеч. 3 (примеры см. выше п. 12.)

14. **Rozpoczęcie robót kopalnianych**. Начало горнопромышленных работ. — В упр. 5 встречалось слово początek, которое также переводится словом «начало». Разница между ними та, что rozpoczęcie есть существительное отглагольное (от глагола rozpocząć начать), тогда как początek отглагольного оттенка не имеет. См. § 198.

15. **Do tych robót potrzebni są...** Для этих работ нужны... — **Jadę do miasta**, Я еду в город. — О разных значениях предлога **do** — § 92 п.

16. О местоимении **który** (мн. ч. którzy — które) — §§ 42 д и 54.

Упражнения

1. Просклоняйте: doświadczony nauczyciel, przemysł sowiecki, bogata wieś, ciała kopalne.

2. Составьте по 3 предложения по образцам:

1. On mówi, że jest studentem.

2. Czy wiesz, co to jest?

сохраняя в первом образце союз **że**, а во втором — местоимение **co**.

7 Lekcja Siódma

Урок Седьмой

Повелительное наклонение.—Склонение личных местоимений.— Ударные и безударные формы их.— Возвратное местоимение.— Образование наречий качественных.— Переход глаголов из несовершенного вида в совершенный.

LEKCJA JĘZYKA POLSKIEGO

1. Dzień dobry, towarzysze i towarzyszki! Już czas rozpocząć lekcję języka polskiego. Siadajcie. Weźcie podręczniki. Otwórzcie je na stronie dziesiątej. Powtórzmy wczorajszą lekcję.

2. Powiedzcie, towarzyszu Łukin, czy pamiętacie dobrze deklinację przymiotników? Spróbujcie odmienić przez przypadki „wielki człowiek” i „wielkie miasto”. Zapamiętajcie, że w liczbie mnogiej mamy tu: „wielcy ludzie”, lecz „wielkie miasta”.

3. Niech teraz przeczyta nam kilka zdań towarzyszka Pietrowa. Czytacie za cicho, nie nie słyhać. Czytacie głośno i wyraźnie. Czy rozumiecie te zdania? Przetłumaczcie jej, towarzyszu, pierwsze zdanie.

4. Proszę czytać dalej. Zaczynajcie, towarzyszu Wolski. Uważajcie na wymowę dźwięków *c* i *cz*, *ś* i *sz*, *dz* i *dź*. Wymawiacie dźwięk *l* za twardo. Wymawiacie go miękko, ale nie tak miękko, jak rosyjskie *ль* lub polskie *l* w słowie „lipa”. Powiedzcie mi, co znaczy to słowo? Nie wiecie? Niech mu to powie towarzyszka Żukowska. Idźcie teraz do tablicy i napiszcie na niej to słowo. Zetrzyjcie je teraz.

5. Zbliży się koniec lekcji. Proszę zanotować sobie kilka ćwiczeń:
1) Przepiszcie tekst dzisiejszej lekcji. 2) Wypiszcie wszystkie rozkazniki. 3) Nauczcie się odmieniać zaimki osobowe.

siódmy, a, e седьмой
1. lekcja/-ji урок (не «лекция»!)
język/-a язык
polski, a, ie — scy, skie польский
dobry, a, e — rzy, ge добрый, хороший
dzień dobry! доброе утро! добрый день!
towarzysz/-a товарищ (муж.)
towarzyszka (d/pr -szce) товарищ (жен.)
już уже
czas/-u время; наречие пора
rozpocząć I начать
siadać II садиться
wziąć I взять
podręcznik/-a руководство, учебник

otworzyć I открыть
je их (вин. п. к one)
stronica страница
dziesiąty, a, e десятый
powtórzyć I повторить
wczorajszy, a, e — si, sze вчерашний
2. powiedzieć II сказать
pamiętać II помнить
deklinacja склонение
przymiotnik/-a прилагательное
spróbować I попробовать
odmienić I просклонять
przez + вин. через
przypadek/-dku падеж (грамм.);
przez przypadki по падежам
człowiek/-a человек
zapamiętać II запомнить

liczba число
mnogi, a, ie — dzy, gie множественный
3. przeczytać II прочитать
niech пусть
za + прилг. или наречие слишком, чрезмерно
cicho тихо
słyhać I слышать
głośno громко
wyraźnie ясно, отчетливо
rozumieć II понимать
przetłumaczyć I перевести
pierwszy, a, e — si, sze первый
4. prosić I просить
dalej дальше
zacząć I начать
uważać II (na) обращать внимание (на)
wymowa произношение
dźwięk/-u звук
wymawiać II произносить
twardo твердо
miękko мягко
rosyjski, a, ie — scy, skie русский

lub или
lipa липа
mi = mnie dat. n. к ja
znaczyć I значить
iść I идти
tablica классная доска
napisać I написать
niej pr. к ona
zetrzeć I стереть
5. zbliżyć się II приближаться
zanotować I записать
sobie dat. n. к siebie
ćwiczenie упражнение
dzisiejszy, a, e — si, sze сегодняшний
przepisać I переписать
tekst/-u (pr. tekście) текст
wypisać I выписать
rozkaznik/-a повелительное наклонение
nauczyć się I научиться
odmieniać II изменять (склонять или спрягать)
zaimek/-mka местоимение
osobowy, a, e личный

Произношение

1. В окончании род. п. ед. ч. прилагательных муж. и ср. р. -го буква *g* произносится как [г] (а не как [в] в соответствующих русских окончаниях).

2. Перед глухими согласными *rz* оглушается в *sz*, а *w* — в *f*: otwórzcie [отфурщце]; powtórzmy [пофтуржмы]. В слове pierwszy [першы] *w* не произносится вовсе.

В слове otwórzcie оглушается также *w*, которому предшествует глухой *t*.

3. Перед заднеязычными (*k* и *g*) *ę* произносится [ɛŋ]: dźwięk [дзвѣнк]; miękki [мѣкки] (Ф § 20, б).

4. Строго различать *c* и *cz*: ćwiczenie; czytacie; przetłumaczcie; zaczynajcie; rozpocząć.

Грамматика

1. Повелительное наклонение образуется из основы 2 лица ед. ч. наст. вр. — § 115. Для 3 лиц обоих чисел, а также и для 2 лица (которому не говорят «ты»), применяется описательная форма — § 116.

2. Склонение личных местоимений — §§ 43—44. Ударные и безударные формы их — § 46.
Местоимение возвратное — § 49.

3. Zapamiętajcie, że... Запомните, что... — § 181, а.

4. Za cicho. Слишком тихо. — Za twardo. Слишком твердо. — Необходимо различать три разных за:
а. предлог — za oknem за окном;
б. вопросительную частицу при co: co to za rzecz? что это за вещь?

в. усилительную частицу при прилагательных и наречиях: *za duży* слишком большой; *za długo* слишком долго.

5. Числительные порядковые склоняются как прилагательные: *pierwszy, pierwszego, pierwszemu...*; *dziesiąta, dziesiątej*, и т. д. — § 87.

6. Качественные прилагательные могут образовывать наречия путем замены своих окончаний окончаниями:

o (глаголь «громкий» — *głośno* «громко», *twardy* «твердый» — *twardo* «твердо») или

e (*ie*) (добры «хороший» — *dobrze* «хорошо», *wyraźny* «ясный» — *wyraźnie* «отчетливо»).

См. также §§ 173—174.

7. *Nic nie słycać*. Ничего не слышно. — См. § 171.

8. У глаголов соверш. вида будущее время есть форма простая (не составная), по форме совпадающая с наст. временем глаголов несовершенного вида (ур. 4 грамм. п. 8 и § 129, примеч.): *czytam* читаю, но *przeczytam* прочитаю; *powtarzam* повторяю, но *powtórzę* повторю.

9. О глагольных видах — §§ 104—106. О переходе из несоверш. вида в соверш. — §§ 107—108.

10. Настоящее (для глаголов не соверш. вида) и будущее (для глаголов соверш. вида) время:

rozpocząć начать: *rozpocznę* я начну, *rozpoczniesz*, *rozpocznie* — *rozpocznemy*, *rozpoczniecie*, *rozpoczną*.

siadać садиться: *siadam* сажусь, *siadasz*, *siada* — *siadamy*, *siadacie*, *siadają*. *powiedzieć* сказать: спрягается как *wiedzieć*, но, как глагол сов. вида, имеет смысл будущего вр.: *powiem* скажу, *powiesz*, и т. д.

prosić просить: *proszę* прошу, *prosisz*, *prosi* — *prosimy*, *proście*, *proszą*.

zacząć начать — спрягается как *rozpocząć*: *zacznę*, *zacznie*, и т. д. Так как основа 2 л. ед. ч. оканчивается на группу согласных (-czn-), то для образования повелит. наклонения к ней прибавляются удлинненные окончания: *zaczni-j* начни, *zaczni-ijcie* начните (§ 115, а).

iść идти (§ 139, а): *idę* иду, *idziesz*, *idzie* — *idziemy*, *idziecie*, *idą*.

zetrzeć стереть — как *trzeć* тереть (§ 143), но, конечно, со смыслом будущего времени: *zetrę* сотру, *zetrzesz*, и т. д. Повелит. наклонение и здесь имеет удлинненные окончания: *zetrz-yj*, *zetrz-yjmy*, *zetrz-yjcie*.

wziąć взять (соверш. к *brać* брать): *wzmę* возьму, *wźmiesz*, *wźmie* — *wźmiemy*, *wźmiecie*, *wźmą*. Повелит. накл.: *weź* возьми, *weźcie* возьмите.

zapotować записать — как глаголы на -ować (ур. 4 грамм. п. 7).

Упражнения

1. Выпишите из текста все глаголы в форме повелительного наклонения и объясните их образование (как простых, так и описательных форм).

2. Образуйте все формы повелит. накл. к глаголам: *powiedzieć*, *siadać*, *wziąć*, *iść*, *powtórzyć* и *powtarzać*.

3. Просклоняйте: *trudne ćwiczenie*, *wczorajsza lekcja*, *wielki badacz*.

4. Постройте по 3 предложения по следующим образцам:

1. *Powtórzmy wczorajszą lekcję*.

2. *Już czas rozpocząć lekcję*.

3. *Powiedzcie mi, co znaczy to słowo*.

5. Переведите: 1. Возьмите свою книгу и откройте ее. 2. Запомните, что уголь — аморфное тело. 3. Пусть он скажет, что он знает. 4. Напиши ему несколько слов. 5. Пусть они (*жен.*) не говорят слишком громко. 6. Будем (*давайте*) говорить об этом.

6. Проспрягайте в настоящем (соотв. — будущем простом) глаголы: *próbować*, *rozumieć* (как *umieć*, § 164), *przetłumaczyć*.

NA OBCZYŹNIE

1. *Taką mi wioskę wymaluj w dolinie,
Od zbóż wesołą, a od jodeł smutną,
Niechaj się cała chowa w jarzębinie,
Niech na jej łąkach siwe leży płótno.*

2. *Niech przez staw ciche rzucają się tęcza,
Rozbite skrzelką, co tryska z wód głębi,
Niech nad nią chmurka trzpioce się gołębi,
I puchy kwietne, i nitki pajęcze...*

3. *I w takiej skiby głębokie puść rolę,
I daj po bruzdach te maczki jaskrawe,
I w sznur wyciągnij nad drogą topole,
I mgłę rzuć srebrną na łąki, na trawę...*

Maria Kopnińska

1. *obczyzna* (*o/np* *obczyźnie*) чужбина
taki, а, е — *cy*, *kie* такой
wymalować I написать (красками)
mi = *mnie* *dat. n.* к *ja*
wioska (*np.* *wiosce*) деревушка
(*уменьш. k wieś*)
dolina (*o/np* *-nie*) долина
od + pod. от
zboże хлеб на корню (*или* в зерне),
хлебный злак
wesoły, а, е — *eli*, *ołe* веселый
smutny, а, е печальный, грустный
chować (*się*) II прятать(ся)
jarzębina рябина
siwy, а, е седой, *zdeś* сизый
2. *płótno* (*np.* *-nie*) полотно
staw/-u пруд
rzucić (*się*) II бросать(ся), переки-
дывать(ся)
tęcza радуга
rozbity, а, е — *ci*, *te* разбитый
skrzelka жаберная крышка, *zdeś*
головка рыбы
wód pod. *mn.* к *woda*
głęb/głębi *жс* глубь
tryskać II брызгать, быть ключем,
zdeś выпрыгивать

nią *тв.* к *ona* (§ 46)
chmurka (*o/np* *-rce*) тучка
trzpiotać *się* (*trzpiocę* *się*) парить,
бить крыльями, трепыхаться
gołąb/gołębia *м* голубь
puch/-u пух, пушинка
kwietny, а, е цветочный
nitka (*o/np.* *nitce*) нитка
pajęczy, а, е паучий
3. *takiż, takaż, także* — *tacyż, ta-
kież* такой же
skiba (*o/np* *-bie*) глыба, пласт земли
głęboki, а, *ie* глубокий
puścić I (*буд.* *puszczę, puścisz*)
пустить
rola пашня, нива
dać I (*буд.* *dam, dasz*) дать
bruzda (или *brózda*) (*o/np* *-ździe*)
борозда
maczek/-u (*уменьш. k mak*) мак
jaskrawy, а, е яркий
sznur/-a шнурок, веревка, *zdeś*
ниточка
wyciągnąć I вытянуть
topola тополь
mgła (*np.* *mgle*) туман
srebrny, а, е серебряный
trawa (*np.* *trawie*) трава

8 Lekcja Ósma

Урок Восьмой

Степени сравнения прилагательных. Конструкции при степенях сравнения. — Местоимения притяжат. для 3 лиц обоих чисел. Начальное *p* в падежных формах местоим. *on, ona, ono*. — Склонение местоим. *jaki*.

WYMIARY

(*długość, grubość, szerokość, wielkość*)

1. Oto macie, towarzysze i towarzyszki, trzy ołówki różnej długości. Towarzyszu Dąbrowski, wybierzcie, proszę, i dajcie mi ołówek cokolwiek dłuższy od tego, który trzymam w ręku. Powiedzcie mi, który z nich jest najdłuższy i który jest najkrótszy. Ułóżcie teraz te ołówki według ich długości.

2. Widzicie także, że ołówki te są różnego koloru. Ten, najkrótszy, jest czarny. Ten, najdłuższy, jest czerwony. No a jakiego koloru jest średni ołówek, który jest dłuższy od pierwszego i krótszy od trzeciego? Tak, jest to ołówek niebieski. Mamy więc tutaj jeden ołówek czarny i dwa ołówki kolorowe.

3. A czy ołówki te są jednakowe co do kształtu? Nie, jedne są okrągłe i gładkie, drugie są kanciaste.

4. Książki, które leżą na stole, też nie są jednakowe. Ta oto książka jest grubsza, lecz węższa, niż tamta. To znaczy, że tamta jest cieńsza, lecz szersza, niż ta. Wskażcie mi, towarzyszko, najgrubszą z tych książek i najcieńszą z tamtych zeszytów.

5. Wiecie, że dorosła osoba jest wyższa, niż dziecko. Ale czy wszyscy dorośli są równi wzrostem? Naturalnie, że nie. Jedni są wyżsi, drudzy są niżsi. Tak samo i pomiędzy dziećmi jedne są wyższe, drugie są niższe.

6. Możemy więc powiedzieć, że pomiędzy wszystkimi przedmiotami są duże, większe i największe, małe, mniejsze i najmniejsze, szerokie, szersze i najszersze, niskie, niższe i najniższe, wąskie, węższe i najwęższe, itd.

ósmu, a, e восьмой
1. wymiar/-u измерение
długość ж длина
grubość ж толщина
szerokość ж ширина
wielkość ж величина
macie к mieć (§§ 160 и 163, a);
oto macie вот вам
trzy три
wybrać I (буд. wybiorę, wybierzesz)
выбрать

cokolwiek немного, несколько
dłuższy, a, e (сравн. ст. к długi)
более длинный, длиннее
trzymać II держать
z + pod. из
krótszy (сравн. ст. к krótki) бо-
лее короткий, короче
ułożyć I (буд. ułożę, ułożysz),
уложить, расположить
według + pod. согласно, соответ-
ственно, по

- ich их см. грамм.
2. kolor/-u цвет, окраска
czerwony, a, e — ieni, one красный
по ну
jaki, a, ie — cy, kie какой
średni, ia, ie средний
trzeci, cia, ie третий
niebieski, a, ie — scu, skie голубой,
синий
jeden, jedna, jedno — jedni, jedne
один
kolorowy, a, e цветной
3. jednakowy, a, e одинаковый
co do + pod. в отношении
okrągły, a, e — li, ie круглый
gładki, a, ie гладкий
kanciasty, a, e граненый
4. ten oto ta oto, to oto — ci oto,
te oto вот этот, и т. д.
grubszy (сравн. ст. к gruby) более
толстый
węższy (сравн. ст. к wąski) более
узкий

niż чем см. грамм.
znaczyć I (znacę, znaczyisz) значить
cieńszy (сравн. ст. к cienki) более
тонкий
szerszy (сравн. ст. к szeroki)
более широкий
wskazać I (буд. wskażę, wskażesz)
указать, показать.
5. dorosły, a, e — śli, śle взрослый
osoba (d/pr -bie) лицо
wyższy (сравн. ст. к wysoki) бо-
лее высокий
dziecko (мн. ч. dzieci) ребенок
wzrost/-u рост
naturalnie разумеется, конечно
tak samo точно так же
6. pomiędzy + вин. или тв. между
większy (сравн. ст. к wielki i duży)
большой
mniejszy (сравн. ст. к mały) мень-
ший
niższy (сравн. ст. к niski) более
низкий

Произношение

1. В прилагательных и фамилиях на *wski* буква *w* не произносится: Dąbrowski (домбрóски); warszawski (варшáски).

2. Оглушение звонких согласных перед глухими: dłuższy (длу́шшы); węższy (вэ́шшы); wyższy (вы́шшы); wybierzcie (выбешче); książka (кшáшка); grubszy [гру́шшы].

3. Оглушение звонких согласных после глухих: trzy [тшы]; trzeci [тшэчи]; przedmiot [пшэдмёт].

4. Смягчение твердых шипящих перед мягкими: wyżsi близко к [вы́šši]; niżsi — к [ни́šši].

Грамматика

1. Образование степеней сравнения прилагательных — §§ 60—66 (сравнит.) и § 67 (превосходн.).

2. Конструкция при степенях сравнения — § 68.

3. Trzy и т. д. — склонение § 74.

4. Притяжательность для 3 лиц обоих чисел: jego ego, jej ee, ich их — § 51.

5. Z nich из них; według ich długości соответственно их длине. — В первом выражении *nich* есть местоимение личное, во втором — *ich* играет роль местоимения притяжательного.
О букве *p*- в косвенных формах местоимения *on, ona, ono* — *on, oni, one* — 46, б.

6. Склонение местоимения *jakі* — §§ 54 и 53.

7. *W ręku* — § 32.

8. *Мн. ч. к dziecko* (как и к *dziecię*) — *dzieci*, § 23, в.

9. О склонении *jeden, jedna, jedno* — § 72.

10. *Widzicie, że...* Вы видите, что...
To znaczy, że... Это значит, что...
Wiedzie, że... Вы знаете, что...
Naturalnie, że... Разумеется, что...

О *że* «что», как неместоименном союзе, см. § 181, а.

11. *Wybrać* есть глагол соверш. вида к несоверш. *brać* и *wybierać*. Поэтому соответствующие по форме настоящему времени личные формы *wybioreę, wybierzysz* и т. д. имеют значение будущего времени: «выберу», «выберешь», и т. д. (§ 129, примеч.).

Упражнения

1. Образуйте степени сравнения для всех родов и чисел к прилагательным: *czarny, wesoły* (*o* переходит в *e*), *smutny, czerwony* (*o* переходит в *ie*), *siwy, cichy, głośny, głęboki*.

2. Просклоняйте в обоих числах: *jakі człowiek, jaka wieś, jakie miasto*.

3. Постройте по 3 фразы по следующим образцам:

1. *Oto macie* trzy ołówki równej wielkości.
2. *Widzicie, że* ołówki te są różnego koloru.

4. Переведите: 1. Эта сосна выше того дуба; 2. Эти студенты — наилучшие из всех (§ 68, б). 3. (Я) знаю, что уголь горючий. 4. Я знаю, что (*местоимение!*) это (такое).

9 Lekcja Dziewiąta

Урок Девятый

Образование прошедшего времени. — Подвижность личных окончаний прош. времени. — Глагол *być* в прош. времени. — Глаголы на *ować*. — Глаголы *iść* и *jechać*.

WYCIECZKA DO KOŁCHOZU

1. *Postanowiłem pojechać na wycieczkę do sąsiedniego kołchozu. Powiedziałem o tym kilku towarzyszom, którzy postanowili pojechać ze mną razem. Wyruszyliśmy rankiem dnia następnego. Była piękna pogoda. Jechaliśmy niedługo i przyjechaliśmy bardzo wcześnie. Ale wszyscy kołchoźnicy i wszystkie kołchoźnice już pracowali w polu. W drodze panowała cisza zupełna, lecz w polu wszystko wrzało. Koguty piałły, psy szczekały, krowy ryczały, konie rżały. Już z dala słycać było warkot traktorów. Krowy już poszły na pastwisko, które znajdowało się koło lasu.*

2. *Poszliśmy w pole. Mężczyźni pracowali z zapalem. Kobiety i dziewczęta też pracowały szturmowo. Robota szła wesoło. Myśmy też nie próżnowali: oraliśmy pługami, bronowaliśmy bronami, sialiśmy siewnikami. Wszystkie te narzędzia były na miejscu. Przysłała je kołchozowi stacja maszynowo-traktorowa. Podczas roboty kołchoźnicy śpiewali. Kobiety i dziewczęta też śpiewały. Śpiewaliśmy razem z nimi. Powiedzieli nam, że za pracę szturmową kołchoz dostał nagrodę.*

3. *W kołchozie też wrzała robota. Robotnicy budowali dla dzieci nową szkołę murowaną, gdyż stara drewniana była już za ciasna. Przy budowie szkoły pracowali mularze, cieśle, szklarze, blacharze i inni.*

4. *Nadszedł wieczór. Wszyscy poszli do lasu na grzyby i na jagody. Poszedłem z nimi. Zbieraliśmy niedługo, ale zebraliśmy mnóstwo grzybów, jagód i orzechów. Dziewczęta zebrały też dużo kwiatów polnych.*

5. *Wtem nadszła burza. Ukryliśmy się jakieśmy mogli. W oka mgnieniu wszystko było zalane wodą. Ale wkrótce ulewa ustała, burza ucichła i niebo się wypogodziło. Tylko na liściach drzew srebrzyły się jeszcze krople rosy. Wtedyśmy wrócili do domu.*

dziewiąty, a, e девятый
1. *wycieczka* (*o/pr* -czce) экскурсия
kołchoz/-u колхоз
postanowić I (*буд.* *postanowię, postanowisz*) решить
sąsiedni, ia, ie соседний
pojechać I (*буд.* *pojadę, pojedziesz*) поехать
razem вместе
wyruszyć I (*буд.* *wyruszę, wyruszysz*) тронуться, выехать
ranek/-a утро; *rankiem* утром

dzień/dnia м день
następny, a, e следующий
był прош. вр. к *być*, см. грам.м.
piękny, a, e прекрасный
pogoda погода
jechać I (*jadę, jedziesz*) ехать
niedługo недолго
przyjechać I (*буд.* *przyjadę, przyjedziesz*) приехать
wcześnie рано
kołchoźnik/-a колхозник
kołchoźnica колхозница

pracować I (pracuje) работать
panować I (panuje) господствовать, царить
cisza тишина
zupelny, а, е полный (только в перен. смысле)
wrzeć I (wrze, wrzesz, wrze или wrze) кипеть
kogut/-a (m. kogucie) петух
pieć I (pieje, pije, piesz, pieje) петь (о петье)
szczekać II лаять
krowa (d/np -wie) корова
gyczeć I (gycze, gyczysz) мычать
rżeć I (rże, rysz) ржать
z dala издали
warkot/-u ворчание, гудение
traktor/-a трактор
pojść I (буд. pójdę, pójdiesz) пойти
pastwisko пастбище
koła + *rod.* около, возле
 2. **mężczyzna** (d/np -źnie) мужчина
zapał/-u воодушевление
kobieta (d/np -cie) женщина
dziewczę/dziewczęcia ср. девушка
szturmowy, а, е ударный; **szturmowo** ударно
szła прош. вр. жен. к iść
wesoło весело
próżnować I (próżnuje) бездельничать
myśmy мы см. грамм.
orać I (orz, orzesz) пахать
plug/-a или -u плуг
bronować I (bronuje) бороновать
siać I (siej, siejesz) сеять
siewnik/-a сеялка
narzędzie орудие
miejsce место
przysłać I (буд. przysię, przysiesz) прислать
stacja станция
maszynowy, а, е машинный
maszynowo-traktorowy, а, е машино-тракторный
podczas + *rod.* во время
śpiewać II петь
dostać I (буд. dostanę, dostaniesz) получить

nagroda (d/np -dzie) награда
 3. **budować I** (buduje) строить
nowy, а, е — i, е новый
szkoła (d/np -le) школа
murowany, а, е каменный, кирпичный
gdyż так как
stary, а, е — rzy, ге старый
drewniany, а, е деревянный
ciasny, а, е тесный
budowa (по)стройка (процесс)
mularz/-a каменщик
cieśla/-i плотник
szklarz/-a стекольщик
blacharz/-a кровельщик
 4. **nadejść I** (буд. nadejdę, nadejdiesz) наступить
jagoda (d/np -dzie) ягода
zbierać II собирать
zebrać I (буд. zbiore, zbierzesz) собрать
mnóstwo множество
orzec/-a орех
polny, а, е полевой
nadciągnąć I (буд. nadciągnę, nadciągniesz) надвинуться
 5. **wtem** вдруг
burza буря, гроза
ukryć I (буд. ukryje, ukryjesz) (się) укрыть(ся)
w oka mgnieniu в мгновение ока
zalany, а, е залитый
wkrótce вскоре
ulewa ливень
ustać I (буд. ustane, ustaniesz) прекратиться, перестать
ucichnąć I (буд. ucichnę, ucichniesz) утихнуть
wypogodzić I się проясниться
srebrzyć I (srebrze, srebrzysz) (się) серебрить(ся)
kropla капля
rosa роса
wtedy тогда
wrócić I (буд. wrócę, wrócisz) возвратиться, вернуться
do domu домой

Произношение

1. Строго различать **ć** и **cz**: wycieczka ([вычѣтшкa], и ść от szcz: pójść [пуйшч], но jeszcze [ѣштшэ]).

2. Не смешивать **rz** с **rż**: wrzało [вжало], но rżały [ржалы].

3. Оглушение **rz** после глухих: przyjechać [пшыѣхач], но не после звонких: wrzało, grzyb [гжыб], srebrzyć się [срѣбжыч śš].

4. Оглушение **ż** перед глухими: mężczyzna [мѣштшызна], и в конце слов: mularz [мулаш], szklarz [шклaш], blacharz [блaхаш] (но: mularze [мулажэ], szklarze [шклaжэ], blacharze [блaхажэ]).

5. Произношение носовых гласных как простых гласных + [н] перед t, d и dz dziewiąty [дзевѣнты], narzędzie [нарѣндже], и как [в] перед k и g: pięćny [пѣкны], nadciągnęła [натчогнѣла].

В последнем слове **ę** перед **ł** произносится как простое [э] (Ф § 20, г).

6. В окончании 3 лица ед. ч. прош. вр. конечная буква **ł** после другого согласного не произносится: padeszł [патшэт]; usichł [ушчх].

Грамматика

1. Образование прошедшего времени — §§ 120—121 и 126.

2. **Myśmy nie próżnowali=My nie próżnowaliśmy**. Мы не бездельничали. — **Jakemy mogli=Jak mogliśmy**. Как мы могли. — **Wtedyśmy wrócili=Wtedy wróciliśmy**. Тогда мы вернулись. —

О подвижности личных окончаний прошедшего времени — § 127.

3. Спряжение глагола **być** в прош. вр. — § 135.

4. О род. п. мн. ч. **pastwisko** см. § 17, б, примеч.

5. **Mężczyzna** «мужчина» склоняется в ед. ч. по III склонению, а во мн. ч. имеет следующие отступления от него: им. п. mężczyźni, но род. и вин. mężczyzn (§ 26, б, примеч.). Cieśla «плотник» имеет в род. мн. ч. cieśłów.

Слово **dziewczę** «девушка» — среднего рода! — склоняется как zwierzę (§§ 15 и 16, б).

6. **Kilka** «несколько» склоняется как pięć — § 85.

7. Глаголы на **-ować** (próżnować, pracować и т. п.) спрягаются как kupować (4 группа II класса, образец — § 150).

8. О спряжении глаголов **iść** (простого и с приставками: przyjść, nadejść и др.). — § 139, а, **jechać** — § 139, б:

Наст. вр.: jadam, jedziesz, jedzie — jedziemy, jedziecie, jadą. Прощ. вр.: jechałem, jechałeś, jechał, а, о — jechaliśmy (-łyśmy), jechaliście (-łyście), jechali (-ły). Пов. н.: jedź.

9. Глагол **stać** (się) «стать» (dostać, ustać и т. п.) спрягается как pisać (§ 150 — staną, staniesz, stanie и т. д.; пов. н. stań, stańcie), но в прош. вр. теряет n основы: stałem (się), stałeś (się) и т. д.

Примечание. — Не смешивать с неместоименным глаголом **stać** «стоять»: stoję, stoisz, stoi, stoimy, stoicie, stoją; прош. вр. также stałem, stałeś и т. д.

10. **Za ciasna** «слишком тесная» — об этом за см. ур. 7 грамм. п. 4, в.

11. Глагол **móc** «мочь» — наст. вр. см. § 114; прош. вр.:

ед. ч.	1 л.	mogłem, mogłam, (mogłom)
	2 л.	mogłeś, mogłaś, mogłoś
	3 л.	mógł, mogła, mogło
мн. ч.	1 л.	mogliśmy, mogłyśmy
	2 л.	mogliście, mogłyście
	3 л.	mogli, mogły

Упражнения

1. Проспрягайте в наст. (для глаголов соверш. вида — будущем простом) и прош. временах глаголы: przyjść «прийти», wjechać «въехать», móc «мочь» (как móc «мочь»).

2. Просклоняйте: jeden mężczyzna, jedna kobieta, jedno dziecko (в обоих числах).

3. Составьте по 3 предложения по следующим образцам:

1. Myśmy nie prónowali (§§ 126—127).

2. Zbieraliśmy niedługo, ale zebraliśmy mnóstwo grzybów. (напр.: Czytałem długo, ale przeczytałem tylko jedną książkę.)

4. Переведите: 1. Мы решили пойти домой. 2. Был прекрасный вечер. 3. Мужчины пахали, женщины сеяли; мы работали вместе с ними. 4. (Ты) сказал мне, что (że) получил газету. 5. Скажите, что это за деревня. 6. Пойдемте домой.

В прош. вр. 1 и 2 лиц дать оба варианта: без перемещения и с перемещением личного окончания. Напр.: Postanowiliśmy — Myśmy postanowili.

SOSNA

- Rodzinnych lasów moich ozdoba,
O, sosno, palmo północy!
Czemu ty szumisz taką żalobą,
Szumisz i we dnie i w nocy?
- Postać korynckiej wzięłaś kolumny
I czołem wsparłaś niebiosy...
Hymny ci nuci chór ptaszek tłumny,
A wiatry czeszą twe włosy.
- Nad głową twoją wspaniałe nieba
Cudnym zawisły namiotem!
U nóg twych legła piaszczysta gleba,
Jak dywan przetkany złotem!

Włodzimierz Wysocki
(1846—1894)

- rodzinny, a, e родной, родимый
ozdoba краса, украшение
palma пальма
północ ж 1. полночь; 2. здесь север
czemu отчего, зачем
szumieć I (szumię, szumisz, szumi) шуметь
żaloba скорбь
- postać ж образ, вид, форма
koryncki, a, ie коринфский
kolumna колонна
wziąłem прош. вр. к wziąć (§ 123, a; как прош. вр. к dać, § 143).
czoło (np. -le) лоб, чело
wespierać I (буд. wesprę, wesprzesz; прош. вр. wsparłem) подпереть
niebiosy и nieba, § 23, e небеса
hymn/-u гимн
ci I. мн. ч. к ten; 2. здесь безударная форма к tobie
nucić I (nucę, nucisz) напевать

- chór/-u хор
ptaszę/ptaszęcia птенец, пташка
tłumny, a, e, многочисленный
wiatr/-u (np. wietrze) ветер
czesać I (czeszę, czeszesz) чесать
włos/-a (np. -sie) волос
- głowa голова
wspaniały, a, e великолепный, пышный
cudny, a, e чудный, дивный
zawisnąć I (буд. zawisnę, zawisniesz; прош. вр. zawisnąłem) нависнуть
namiot/-u шатер, куша
legnąć или leć I (буд. legnę, legniesz) лечь
piaszczysty, a, e песчаный
gleba почва, земля
dywan/-a ковер
przetkany, a, e затканый
złoto (np. złocie) золото
u + pod. у, возле

10 Lekcja Dziesiąta

Uрок Десятый

Причастия наст. времени действ. вит. залога и прош. времени страд. залога. — Склонение числительных два — пять.

POKÓJ, MIESZKANIE, DOM, ULICA

1. Mieszkam na drugim piętrze wielkiego domu, zbudowanego kilka lat temu. Pokój mój jest dość obszerny i bardzo jasny, gdyż okna jego wychodzą na południe; jest więc dobrze oświetlany promieniami słonecznymi. Ściany jego są oklejone tapetami, sufit pomalowany na biało. Stół, stojący w środku pokoju, szafa do książek, umieszczona obok biurka, dwie półki z książkami, przybite do ściany, kilka krzeseł i otomana — oto wszystkie moje meble. Gdzie za dużo sprzętów, tam za mało powietrza.

2. Z lewej strony znajdują się drzwi, prowadzące do jadalni, z której wchodzimy do przedpokoju, a stamtąd do sypialni, do kuchni i do pokoju kąpielowego. Wszystkie te pokoje stanowią mieszkanie mojej rodziny, składającej się z pięciu osób. Pieców nie mamy, lecz są grzejniki, całe bowiem mieszkanie jest centralnie ogrzewane.

3. Prócz naszego mieszkania, są jeszcze inne w tym samym domu, zamieszkane przez naszych sąsiadów i nasze sąsiadki. Z mieszkań składa się piętro, z pięter dom. Nasz dom ma sześć pięter; jest więc domem sześciopiętrowym. Najniższa część domu nazywa się w Polsce nie pierwszym piętrem, lecz parterem. Dlatego naszemu drugiemu piętru odpowiada tam pierwsze, trzeciemu — drugie, czwartemu — trzecie itd. Parter domów mieszkalnych nie zawsze ma mieszkania. Często na parterze mieszczą się rozmaite sklepy, zakłady itp. Część domu, znajdująca się pod poziomem gruntu, nazywa się suteroną albo piwnicą. W krajach kapitalistycznych ta część domu, wsunięta w ziemię i bardzo szkodliwa pod względem zdrowotnym, pozbawiona światła i nie mająca nawet niezbędnych urządzeń higienicznych, jest przeznaczona dla klasy robotniczej, dla ludzi ubogich.

4. Z okien naszego mieszkania widzimy dachy sąsiednich domów. Dachy jednych domów są zrobione z blachy, inne zaś domy są pokryte dachówką. Kształt dachów jest spadzisty, by deszcz mógł spływać do rynien, umieszczonych na dachu i wzdłuż murów.

5. Obok naszego domu, naprzeciw jego i dalej jeszcze spostrzegamy inne domy, umieszczone jeden obok drugiego. Stanowią one dwa szeregi, oddzielone węższą lub szerszą przestrzenią. Ta przestrzeń między dwoma szeregami domów nazywa się jezdnią, a jezdnia wraz z tymi szeregami domów nazywa się ulicą. Części boczne ulicy, przeznaczone dla przechodniów, nazywamy chodnikami czyli trotuarami. Chodniki często są wyłożone asfaltem, jezdnia też bywa wyłożona asfaltem albo brukowana

granitem. Ulice często bywają wysadzone drzewami. Wzdłuż naszej ulicy biegnie tor tramwajowy, który skręca w drugą przecznicę na prawo.

- dziesiąty**, а, е десятый
dom/-u дом
ulica улица
piętro (тв. piętrze, *под. мн. pięter*) этаж
zbudować I (буд. zbuduję, zbudujesz) построить
temu тому назад
dość довольно
obszerny, а, е просторный
jasny, а, е светлый
wychodzić I (wychodzę, wychodzisz; *прош. вр. wyszedłem*) выходить
południe I. полдень; 2. *здесь юг*
oświetlać II освещать
promień/-ia м луч
słoneczny, а, е солнечный
oklejać II оклеивать
tapeta (д/np -cie) обои
biały, а, е — biali, białe белый; на biało в белый цвет
pomalować I (буд. pomaluję) покрасить
środek/-dka середина
szafa шкаф
umieścić I (буд. umieszczę, umieścisz) поместить
obok + *род.* возле, рядом
półka (*род. мн. półek*) полка
przybić I (буд. przybiję, przybijesz) прибить
otomana диван
mebel м предмет мебели; *мн. ч. meble* мебель
sprzęt/-u предмет утвари; *мн. ч. sprzęty* утварь, мебель
mało мало
powietrze воздух
- lewy**, а, е левый
strona сторона
drzwi/drzwi *без ед. ч.* дверь
przewodzić I (przewadzę, prowadzisz) вести
jadalnia столовая
wchodzić I (*см. wychodzić*) входить
przedpokój/-u передняя
stamtąd оттуда
sypialnia спальня
kuchnia кухня
kąpielowy, а, е купальный, ванный
składać II się состоять
cały, а, е целый, весь
ogrzewać II отапливать
grzejnik/-a радиатор
centralny, а, е центральный; *cent-*

- ralnie ogrzewany** имеющий центральное отопление
- ten sam, ta sama, to samo** — ci sami, te same этот самый
zamieszkać II поселиться, населять
sąsiad/-a (*мн. sąsiedzi, sąsiadów*) сосед
sąsiadka соседка
sześć шесть
sześcioletowy, а, е шестилетний
niski, а, е 1. низкий; 2. *здесь нижний*
Polska (д/np Polsce) Польша
parter/-u (*np parterze*) партер (*у нас* — первый этаж)
odpowiadać II I. отвечать; 2. *здесь* соответствовать
mieszkalny, а, е жилой
zawsze всегда
często часто
mieścić (**mieszczę, mieścisz**) się помещаться
rozmaity, а, е — ci, te различный
sklep/-u лавка, магазин
zakład/-u (*np. - dzie*) заведение, мастерская
itp. = i temu podobne (podobnych - u т. д.) и т. п.
pod + *тв.* под
poziom/-u уровень
grunt/-u (*np. -cie*) почва, земля
suterena подвал
piwnica погреб
kraj/-u страна
kapitalistyczny, а, е капиталистический
wsunąć I (буд. wsunę, wsuniesz; *прош. вр. wsunąłem*) всунуть, вдвинуть
szkodliwy, а, е вредный
wzgląd/względu обозревание, внимание; mieć wzgląd на сообразить в виду что-либо; *pod względem czegoś* с точки зрения чего-либо
zdrowotny, а, е санитарный
pozbawić I (буд. pozbawię, pozbawisz) (czegoś) лишить (чего-либо)
światło (*np. świetle*) свет, освещение
niezbędny, а, е необходимый
urządzenie устройство, приспособление
higieniczny, а, е гигиенический
przeznaczyć I (буд. przeznaczę, przeznaczysz) предназначить
klasa класс
robotniczy, а, е рабочий (*прилаг.*)
ubogi, а, ie — dzy, ie бедный

- dach**/-u крыша, кровля
zrobić I (буд. zrobię, zrobisz) сделать
blacha жель, листовое железо
pokryć I (pokryję, pokryjesz) покрыть
dachówka черепица
spadzisty, а, е покатый
by чтобы
spływać II стекать
rynna (*род. мн. rynien*) водосточная труба.
mur/-u стена (*np. -rze*) (наружная)
- naprzeciw** + *род.* напротив
spostrzegać II замечать
szereg/-u ряд
oddzielić I (буд. oddzielę, oddzielisz) отделить
przestrzeń ж пространство

- jezdnia** мостовая
wraz z вместе с
boczny, а, е боковой
przechodzień/-dnia проходной
chodnik/-a тротуар
trotuar/-u (*np. -rze*) тротуар
wyłożyć I (буд. wyłożę, wyłożysz) выложить, облицевать
asfalt/-u (*np. -cie*) асфальт
brukować I (brukuję) мостить
wysadzić I (буд. wysadzę, wysadzisz) обсадить
biegnąć I (biegnę, biegniesz) бежать, тянуться
tor/-u (*np. -rze*) путь, полотно (дороги)
tramwajowy, а, е трамвайный
skręcać II поворачивать
przecznica поперечная улица

Произношение

- Оглушение **rz** после глухих согласных: **przestrzeń** [пшэстшэнь]; **przechodzień** [пшэходзень]; **przecznica** [пшэтшчница].
- В окончаниях причастий наст. вр. действ. залога — **stojący, prowadzący, siedzący, mający, składający się** и т. п. — **ą** произносится как [он] (Ф § 20, а).
- Предлог **z** перед глухими согласными других слов, с которыми он пишется слитно, не только оглушается, но и орфографически **п е р е х о д и т** в **s**: **stamtąd** (из: **z** + **tamtąd**), **skręcać** (из: **z** + **kręcić**), **składać się** (из: **z** + **kłaść**); перед звонкими же **z**, конечно, сохраняется: **zrobić, złożyć, zbudować**, и т. д.

Грамматика

- Образование причастий: настоящего времени действительного залога (типа **stojący, mający**) — §§ 117 и 119, и прошедшего времени страдательного залога (типа **zrobiony, pokryty**) — § 129.
- Склонение числительных **dwa** — § 73, **pięć** — § 75.
- О роде слова **drzwi** (*жен.*) — § 41, б.
- Temu** (*дат.п. ед.ч. к то*) с предшествующим указанием истекшего времени (**dwa dni, pięć lat**) означает «тому назад».
- Как и по-русски, *мн. ч. к год* «год» — **lata** (форма **roki** употребляется только в специальном юридическом смысле).

Упражнения

- Просклоняйте: **zbudowany dom, pomalowana na czerwono podłoga** (*np. ед. ч. podłódze, brukowane granitem miasto*).
- Постройте по 3 предложения по следующим образцам:
 - Wszystkie te pokoje *stanowią* moje mieszkanie.
 - Przestrzeń między dwoma szeregami domów *nazywa się* jezdnią.
- Опишите свою квартиру и свой дом.

11 Lekcja Jedenasta

Урок Одиннадцатый

Будущее простое. — Деепричастие наст. времени действит. залога.

JAK SPĘDZĘ LATO

1. Wczoraj listonosz przyniósł mi list od mego starego przyjaciela, który, będąc lekarzem, stale mieszka na wsi. Pytając o zdrowie, zaprasza mnie na całe lato do siebie. Odpowiedziałem mu:

2. „Kochany towarzyszu! Korzystając z twego zaproszenia, przyjadę do ciebie na lato, kiedy skończy się rok szkolny. Ach, gdybyś wiedział, jak pragnę zobaczyć ciebie i twoją rodzinę! Przybędę do was po złożeniu egzaminów, to znaczy w połowie czerwca. Czyba nic nie masz przeciwko temu? Cieszę się bardzo, że spędzę lato w waszym wiejskim ustroniu. Już z góry za wszystko dziękuję. Serdeczne pozdrowienia dla twojej rodziny”.

3. Rok szkolny skończy się za jakie trzy miesiące. Wkrótce nadejdzie wiosna, śnieg stopnieje, odżyją pola... Potem przyjdzie lato i rozpoczną się wakacje. Wyjadę koleją do stacji Michajłowo, skąd wyruszę samochodem lub końmi w stronę wsi, gdzie mieszka mój przyjaciel. Wezmę ze sobą dwie niewielkie walizki. Tego mi wystarczy.

4. Na wakacjach odpocznę, przeczytam kilka książek, napiszę o nich sprawozdanie i zacznę studiować język angielski. Bardzo mi się on przyda w mojej pracy naukowej.

5. Dopiero w końcu września, kiedy nadejdzie jesień, powrócę do miasta i zabiorę się znów do roboty. Rozpocznie się nowy rok szkolny, dla mnie już ostatni, bo będę na ostatnim kursie. Powtórzę, co m zapominał, i pójdę dalej.

- jedenasty, a, e одиннадцатый
1. spędzić I (буд. sp.dzę, spędzisz) проводить (o времени)
- wczoraj вчера
- listonosz/-a письмоносец
- przynieść I (буд. przyniosę, przyniesiesz; прош. вр. przyniosłem) принести
- list/-u (пр. -ście) письмо
- od + rod. от
- przyjaciel/-a приятель
- będąc (дееприч. наст. вр. действ. зал. к гл. być) будучи (§ 135)
- lekarz/-a врач
- stałe постоянно
- pytać (się) II (o coś) спрашивать (o чем-л.)
- zdrowie здоровье
- zapraszać II приглашать
- odpowiedzieć (буд. odpowiem; прош. odpowiedziałem) ответить
2. kochany, a, e любимый, дорогой

- korzystać II (z czegoś) пользоваться (чем-нибудь)
- zaproszenie приглашение
- skończyć (буд. skończę, skończysz) (się) кончить(ся)
- rok/-u (мн. ч. lata) год
- szkolny, a, e школьный, здесь учебный
- ach ах
- gdyby если бы; gdybyś см. грамм.
- pragnąć I (pragnę, pragniesz) жаждать, желать
- zobaczyć I (буд. zobaczę, zobaczysz) увидеть
- przybyć (буд. przybędę, przybędziesz) прибыть
- po + пр. после
- złożenie сдача (экзаменов)
- egzamin/-u экзамен
- chyba здесь должно быть, вероятно
- przeciwko + дат. против (чего-н.)
- połowa половина, здесь середина

- czerwiec/-wca июнь
- cieszyć (cieszę, cieszysz) (się) радовать(ся)
- wiejski, a, e деревенский
- ustronie уединение, тихая обитель
- z góry вперед, заранее
- dziękować I (dziękuję) благодарить
- serdeczny, a, e сердечный
- pozdrowienie привет
3. jaki (= jakiś) какой-нибудь
- miesiąc/-a (им. мн. miesiące, род. miesiący) месяц
- wkrótce вскоре
- nadejść (буд. nadejdę, nadejdiesz) придти, наступить
- wiosna (д/пр. wiosnie) весна
- śnieg/-u снег
- stopnieć буд. (stopnieję, stopniejesz) растаять
- odżyć (буд. odżyję, odżyjesz) воскреснуть
- potem потом
- rozpocząć (буд. rozpocznę, rozpoczniesz) (się) начать(ся)
- wakacje/-cji (без ед. ч.) каникулы
- kolej/-ci жс железная дорога
- skąd откуда
- samochód/-odu автомобиль
- końmi см. § 13, б, 2.
- niewielki, a, ie небольшой

- walizka чемодан
- wystarczyć (буд. wystarczę, wystarczysz) хватить
4. odpocząć (буд. odpocznę, odpoczniesz) отдохнуть
- sprawozdanie отчет, реферат
- zacząć (буд. zacznę, zaczniesz) начать
- studiować (studuję) изучать
- angielski, a, ie—scy, skie английский
- przydać się II пригодиться
- naukowy, a, e научный
- dopiero лишь, только
- sierpień/-pnia м август
- jesień жс осень
- powrócić (буд. powrócę, powrócisz) вернуться
- zabrać się (буд. zabiorę się, zabierzesz się) (do czegoś) приняться (за что-нибудь)
- znów снова
- ostatni, ia, ie последний
- będę буд. вр. к być, § 135.
- kurs/-u (пр. -sie) курс
- zapomnieć (буд. zapomnę, zapomnisz) забыть
- pójść (буд. pójdę, pójdiesz; прош. poszedłem) пойти

Произношение

1. В окончаниях деепричастий настоящего времени (korzystając, wiedząc, pragnąc, odpowiadając и т. п.) а произносится как [он] — Ф § 20, а.

2. Безударные местоимения, личные и притяжательные, должны, как и служебные слова (предлоги, союзы и проч.), произноситься в предложении б е з ударения, т. е. сливаться со словом, к которому они непосредственно относятся (предыдущему или последующему): przyniósł_{mi}, od_{mego} starego przyjaciela.

3. Тщательно следить за тем, чтобы і, следующее за согласным звуком и предшествующее гласному, не произносилось ни как русский ь, ни как русское и, а смягчало лишь тот согласный, за которым оно следует (Ф § 11): ciebie [чэбе] (не «бье» и не «бие»!); ustronie (устрóне); pozdrowienie [поздрóвене], и т. д.

Только в словах иностранных і иногда произносится как j, т. е. как русское й, напр.: studiować (студьовач). (Польским фонетическим навыкам группа dia=[дя] совершенно чужда. Впрочем, до орфографической реформы 1936 г. это слово, как и другие, сходные с ним в этом отношении, писалось через j).

Грамматика

1. Образование деепричастия настоящего времени действительного залога — §§ 118—119.

2. У глаголов совершенного вида будущее время есть форма простая, точно совпадающая по своему образованию с настоящим временем глаголов несовершенного вида — § 129, примеч. ур. 4 грамм. п. 8 и ур. 6 грамм. п. 8: jechać ехать — jadę еду, pojechać поехать — pojadę поеду.

3. **Gdybyś** wiedział=**gdyby** wiedziałeś если бы ты знал; **com** zapomniał=**co** zapomniałem что я забыл.

О перемещении личных окончаний прош. времени 1 и 2 лиц (3 лицо окончаний не имеет) — § 127, а также ур. 9 грамм. п. 2.

4. **Bedąc** lekarzem. —

Об употреблении тв. п. при **być** — § 96, а и примеч. 1—3, а также § 185.

5. **Przyniósł mi list** «принес мне письмо». —

О порядке дополнений в предложении — косвенного **mi** и прямого **list** — § 190.

6. Сравни.:

Powtarzam, **żem** zapomniał. Повторяю (вам, тебе), что я забыл (т. е. еще раз говорю, что я забыл).

Powtarzam, **com** zapomniał. Повторяю (то), что я забыл (т. е. забытое мною). См. § 181, а, а также ур. 8 грамм. п. 10.

7. **Odpowiedzieć** «ответить» спрягается как **wiedzieć** «знать» — § 162, б; **przybyć** «прибыть» — как **być** «быть» — § 135.

8. **Przyniósł mi**. Принес мне. — **Odpowiedziałem mu**. Я ответил ему. Того **mi** wystarczy. Этого мне хватит. — **Bardzo mi się przyda**. (Он) мне очень пригодится. —

Во всех этих предложениях местоимения взяты в безударных формах, так как не на них находится логическое ударение (об этом можно судить и по тому, как произносятся здесь местоимения в русских фразах).

Однако: **Przyjadę do ciebie** (род. п. вообще не имеет безударной формы). **Pragnę zobaczyć ciebie** (а не **cię**) и **twoją godzinę** (сопоставление двух прямых дополнений означает подчеркнутость).

9. За **jakie** два miesiące. За каких-нибудь два месяца. —

В неопределенных местоимениях иногда опускаются частицы **-ś, -kolwiek** (§ 42, e).

10. О род. п. мн. ч. слова **przyjaciel** — § 9, б, 3.

11. Сравни.: **złożenie** (отглагол. сущ. *соверш.* вида) и **składanie** (отглагол. сущ. *несоверш.* вида) egzaminów — § 198.

Упражнения

1. Образуйте причастие и деепричастие настоящего времени от глаголов: **mieszkać, przyjeżdżać** (приезжать), **widzieć, wiedzieć, czytać, mieć**.

2. Просклоняйте: **wiejski chłopiec, wiejska chata** (*np. n. chacie*), **wiejskie ustronie**.

3. Проспрягайте во всех известных вам формах глаголы:

wracać II возвращаться — **wrócić** I возвратиться

odpowiadać II отвечать — **odpowiedzieć** II ответить

widzieć I видеть — **zobaczyć** I увидеть

Иметь в виду, что глаголы *несоверш.* вида не имеют будущего простого, а глаголы *соверш.* вида — настоящего времени.

4. Постройте по 3 предложения по следующему образцам:

1. **Korzystając** z twego zaproszenia, **przyjadę do ciebie na lato**,
(Сохранить деепричастный оборот в предложении, напр.:
Siedząc w domu, przeczytałem twoją książkę.)

2. **Wkrótce nadejdzie wiosna**.

5. Переведите: 1. Месяц тому назад она принесла мне твои письма. 2. Он придет к нам через каких-нибудь два дня. 3. Вы уже начали изучать польский язык? (*Оба варианта: czyście ...? и czy ...ście?*). 4. Повтори, что ты забыл (*оба варианта*).

12 Lekcja Dwunasta

Урок Двенадцатый

Будущее составное.

SPOTKANIE W WIĘZIENIU

1. **Nieczajew** nie utracił w lochach więziennego osamotnienia siły, która dawała mu władzę nad duszami. Podczas rozprawy sądowej sędziowie nie usłyszeli od niego nic prócz okrzyku: „Niewolnikiem waszego tyrana już nie jestem. Nie uznaję was za sąd”. Sąd skazał go na ciężkie roboty, rząd pogrzebał go w Pietropawłowskiej twierdzy...

2. W tym czasie **Nieczajew** tak już władał częścią garnizonu twierdzy, że szedł o to na schadzki z nim w towarzystwie żołnierza. Przeszliśmy zwołowany most. Wiatr zwał śnieg z rzeki, i leżała ona teraz jak czarny matowy kamień. Żołnierz wymawiał jakieś hasła, coś porozumiewawczo szeptał i otwierały się przed nami jedne za drugimi ciężkie wrota, kraty. Wreszcie otworzył mi żołnierz jakieś drzwi. W celi paliła się zakopcona, licha lampka kuchenna. Łańcuchy zgrzytnęły, kiedy wszedł. Pod ścianą spostrzegłem przede wszystkim parę oczu błyszczących jak węgle. Nie poznałem **Nieczajewa**. Przede mną siedział szkielet o płonącym spojrzeniu. Nie poznał i on mnie zrazu.

3. Z ciężkim i głębokim wzruszeniem zbliżałem się ku niemu. Nogi zatrzęsły się podę mną i głos drżał. Przez ciężkie lzy wyszeptałem: „**Przyjacielu! Po tyłu, tyłu latach**”. **Nieczajew** podniósł rękę ku mojej twarzy i zaczął gładzić ją skronie i czoło pieśczośliwie, przesunął dłoń po moich włosach, położył ręce na ramionach i patrzył mi w oczy niemym, głębokim spojrzeniem... „**Powiedzieli mi, że ty przyjdiesz**. Ucieszyłem się. Tyle lat, tyle lat nie widziałem człowieka”.

4. Bezludnie, gorączkowo mówiłem mu, co się dzieje u nas. **Nieczajew** słuchał i prostował się, rósł. Czas mijał. Omawialiśmy jeszcze plan ucieczki.

5. — W nocie długie myślałem, że wyjdę stąd w jaki słoneczny dzień, miasto będzie płonąć, bić będą dzwony, po ulicach będą grzmieć topory i kosy. Nawa popłyną trupy carów i bojarów. A ja wyjdę, dzwoniąc łańcuchami... Wyprowadzą mnie, będę widział pożar, huk, tłum zbrojny, krwawą zemstę...

6. **Nieczajew** milczał i nagle podniósł rękę skutą, przycisnął mię do piersi.

— Za wszystko to, za wszystko — niech wam nie zadrży ręka, niech ja już tu zginę — niech to wiem. Ten dzień mi tylko dajcie!

Stanisław Brzozowski (1878—1911)

„**Płomienie**”

(fragment)

dwunasty, а, е двенадцатый
spotkanie встреча
więzienie тюрьма

1. **Nieczajew**/-а Сергей Геннадьевич
Нечаев, знаменитый русский ре-
волюционер (1847—1882)

utracić (буд. utracę, utracisz) утратить, потерять

loch/-а яма, подземелье

więzienny, а, е тюремный

osamotnienie одиночество; изоляция

władza власть

nad + *тв.* над

duśza душа

rozprawa (д/np -wie) разбор; г. sądowa судебный процесс

sądowy, а, е судебный

sędzia (мн. ч. sędziowie) судья

usłyszeć (буд. usłyszę, usłyszysz) услышать

okrzyk/-и возглас, восклицание

niewolnik, -а (мн. ч. -су) раб

tyran/-а тиран

uznać (uznaję, uznajesz) признавать; *и.* coś za coś признавать что-л. чем-л. (за что-л.)

sąd/-и (np. sędzie) суд

skazać (буд. skażę, skażesz) приговорить; *с.* na coś приговорить к чему-л.

robota (д/np -cie) работа; ciężkie roboty каторжные работы

rząd/rządu (np. rządzie) правительство

pogrzebać (буд. pogrzebie, pogrzebiesz) похоронить

twierdza крепость; Pietropawłowska t. Петропавловская крепость

2. **czas**/-и время; *w tym czasie* в это время

władać II владеть

część ж часть

garnizon/-и гарнизон

iść (idę, idziesz; *прош.* szedłem) идти

schadzka (д/np -dzce) свидание

towarzystwo общество

żołnierz/-а солдат

przejść (буд. przejdę, przejdiesz; *прош.* przeszedłem или przeszedłem) перейти

zwodzony, а, е разводной (*о мосте*)

most/-и (np. -ście) мост

wiatr/-и (np. wietrze) ветер

zwiąć (буд. zwiążę, zwiążesz) случить, смести

rzeka (д/np -ce) река

matowy, а, е матовый

wymawiać II выговаривать, произносить

hasło (np. -śle) призыв, лозунг

porozumiewawczy, а, е многозначительный, конфиденциальный; *наречие* porozumiewawczo

szeptać (szepczę, szepczesz) шептать

otwierać II (się) отворять(ся), открывать(ся)

wrota/wrót *беч* (без ед. ч.) ворота

krata (д/np -cie) решетка

wreszcie в конце концов, наконец

otworzyć (буд. otworzę, otworzysz) отворить, открыть

cela (np. -i) келья, камера

zakopcie (буд. zakopce, zakopczysz) закоптить; *прич.* *страд.* *прош.* zakopcony, а, е закопченный

lichy, а, е плохой, скверный

lampka (умный. к lampa; д/np -pce) лампочка

kuchenny, а, е кухонный

łańcuch/-а цепь

zgrzytnąć (буд. zgrzytnę, zgrzytniesz) заскрежетать, лязгнуть

wejść (буд. wejdę, wejdiesz; *прош.* wszedłem) войти

spostrzec (буд. spostrzę, spostrzeżesz; *прош.* spostrzegłem) заметить

para (д/np -rze) пара

oko (§ 23) глаз

blyszczec (blyszczę, blyszczysz) блестять

poznać (буд. poznam) узнать

przede = przed

siedzieć (siedzę, siedzisz; *прош.* siedziałem) сидеть

szkielet/-и (np. -cie) скелет

płonać (płonę, płoniesz) гореть; *прич.* *наст.* płonący горящий

spojrzenie взгляд

zrazu сначала

3. **wzruszenie** взволнованность, волнение

zatrząść (буд. zatrzęsę, zatrzęsiesz) się задрожать

podę = pod

drżeć (drzę, drżysz; *прош.* drżałem) дрожать

przez + *вин.* через, сквозь

łza (д/np łzie) слеза

wyszeptać (буд. wyszperczę, wyszperczesz) прошептать

przyjaciel/-а (зв. -u! *род.* мн. -ciół) приятель, друг

lata мн. ч. к rok/-и год

podnieść (буд. podniosę, podniesiesz; *прош.* podniosłem, on podniósł) поднять

twarz ж лицо

gładzić (gładzę, gładzisz) гладить, ласкать

skroń ж висок

pieszczotliwy, а, е ласкающий, нежный; *наречие* pieszczotliwie

przesunąć (буд. przesunę, przesuniesz) передвинуть, *здесь* провести

dłoń ж ладонь

ramię/ramienia (мн. ramiona) плечо

patrzyć (patrzę, patrzysz) смотреть, глядеть

niemy, а, е немой

przyjść (буд. przyjdę, przyjdiesz; *прош.* przyszedłem) прийти

ucieszyć (буд. ucieszę, ucieszysz) (się) обрадовать(ся)

4. **bezdładny**, е, е беспорядочный, бессвязный; *наречие* bezładnie

gorączkowy, а, е лихорадочный; *наречие* gorączkowo

dziać (dzieje *безл.*) się происходить, твориться

prostować (prostuję) (się) выпрямлять(ся)

rosnąć (rosnę, rośniesz; *прош.* rosłem, on rósł) расти

mijać II проходить (мимо, прочь)

omawiać II обсуждать

plan/-и план

ucieczka (д/np -czce) побег, бегство

5. **wyjść** (буд. wyjdę, wyjdiesz; *прош.* wyszedłem) выйти

stąd отсюда

bić (biję, bijesz) бить, *здесь* звенеть

grzmieć (gramię, grzmiesz) гремять

topór/or-а топор

kosa (д/np -sie) коса

Newa (д/np -wie) Нева; **Newą** по Неве

popłynąć (буд. popłynę, popłyniesz) поплыть

trup/-а труп

car/-а (np. -rze) царь

bojar/-а боярин

dzwonić (dzwonię, dzwonisz) звенеть

wyprowadzić (буд. wyprowadzę, wyprowadzisz) вывести

pożar/-и (np. -rze) пожар

huk/-и грохот, шум

tłum/-и толпа

zbrojny, а, е вооруженный

krwawy, а, е кровавый

zemsta (д/np -ście) месть

6. **milczeć** (milczę, milczysz; *прош.* milczałem) молчать

nagły, а, е внезапный; *наречие* nagle

skuć (буд. skuję) сковать; *прич.* *прош.* *страд.* skutu, а, е скованный

przycisnąć (буд. przycisnę, przycisniesz) прижать

pierś ж грудь

zadrzeć (буд. zadrzę, zadrzysz) задрожать, дрогнуть

zginać (буд. zgine, zginiiesz; *прош.* zginałem) погибнуть

płomień/płomienia ж пламя, огонь

fragment/-и (np. -cie) отрывок

Произношение

1. Конечные носовые гласные произносятся с носовым оттенком гораздо более слабым, чем внутри слова: władzę, szczęścia, się, mna. Перед звуком же *l* носовой призвук совсем не слышится, т. е. *ą* произносится как [o], а *e* — как [э]: zaczął, zgrzytnęły.
2. В произношении *ą* и *e* в различных положениях — Ф § 20.
3. Следить за оглушением звонких согласных после глухих: okrzyk [окшык]; twarz [тфаш]; twierdza [тфердза]; spostrzegłem [спостшэглэм] и т. д.
4. Не смешивать слитного звука [тш] (czarny, czas и т. д.) с двойным звуком [тш] в spostrzegłem [спостшэглэм], zatrząś [затшэс] się, patrzył [патшыл] и т. д.
5. Отличать rż [рж] от rz [ж]; drżał [држал], zadrży [задржы].
6. sch произносится всегда [сх]: schadzka [схадзка].
7. Конечное *l* после согласных не произносится совсем: [rósł] [рус], wszedł [фшэт], но: rośm [рослэм], szedłem [шэдлэм].
8. Каждый из звуков dz [дз] и dż [дž] произносить совершенно слитно, как один звук: dzwony, dzwonić, wyprowadzą — dzień, sędziowie, powiedzieli.
9. h произносится как ch : huk (Ф § 15).
9. Слитно пишущиеся с основным словом служебные частицы не смещают его ударения: omawialiśmy, przeszliśmy (Ф § 6).

Грамматика

1. miasto **będzie płonać** (или: *będzie płonęło*); dzwony **będą bić** (или: *będą biły*); topory i kosy **będą grzmieć** (или: *będą grzmiąły*); **będę widział** (или: *będę widzieć*).

Об образовании будущего составного времени — только для глаголов не совершенного вида — § 129.

2. О склонении слова *sędzia* — §§ 4 и 25—29.

3. **niego** (=jego), **nią** (=ją), **nim** (=im), **niemu** (=jemu), — о начальном **n** в косвенных формах местоимения *on, opa, opo* — § 46, 6.

4. **go** (=jego), **mi** (=mnie), **mu** (=jemu), **mię** (=mnie) — о безударных формах личных местоимений — ур. 11, грамм. п. 8 и § 46.

5. **Kiedym wszedł**=*kiedy wszedłem*. — о перемещении личных окончаний глаголов прош. вр. 1 и 2 лиц — ур. 11, грамм. п. 3 и § 127.

6. **para oczu** — § 23, a.

7. **pode** и **przede** *mną* — Ф § 25,5.

8. **W jaki słoneczny dzień** — об опущении в неопределенных местоимениях частиц *-ś* и *-kolwiek* — §§ 42, e и 55 и ур. 11 грамм. п. 9.

9. **Newą** по Неве — о творит. падеже в значении наречия — § 96, в.

10. **niech** *nie zadrży*; **niech** *zginę*; **niech** *wiem* — об описательной форме повелительного наклонения — § 116.

11. **o płońącym spojrzeniu** — § 97,4.

12. О спряжении глагола *ić* и его производных (*wejść, wyjść* и т. д.) — § 139.

Упражнения

1. Выпишите из текста формы будущего составного и объясните их образование.

2. Образуйте ко всем глаголам текста будущее время — простое или составное, в зависимости от вида.

3. Переведите и проспрягайте во всех лицах и числах: «Я буду читать вашу книгу и еще сегодня прочту ее».

TESTAMENT

- Żyłem z wami, cierpiałem i płakałem z wami;
Nigdy mi, kto szlachetny, nie był obojętny;
Dziś was rzucam i dalej idę w cień — z duchami —
A jak gdyby tu szczęście było — idę smętny.
- Nie zostawiłem tutaj żadnego dziedzica,
Ani dla mojej lutni, ani dla imienia:
Imię moje tak przeszło, jako błyskawica,
I będzie jak dźwięk pustej trawy przez pokolenia.
- Lecz wy, coście mię znali, w podaniach przekazaście,
Żem ja dla prawdy sterał moje lata młode,
A póki okręt walczył, siedziałem na maszcie,
A gdy tonął, z okrętem poszedłem pod wodę...

- Jednak zostanie po mnie ta siła fatalna,
Co mi żywemu na nic... tylko czołg zdobi;
Lecz po śmierci was będzie gniotła niewidzialna,
Aż was, zjadacze chleba, w aniołów przerobi.

Juliusz Słowacki
(1809—1849)

dwunasty, a, e двенадцатый

- testament/-u** (*np. -cie*) завещание
żyć (*żyję, żyjesz; прош. żyłem*)
жить
cierpieć (*cierpię, cierpisz; прош. cierpiałem*) страдать
plakać (*placze, płaczesz; прош. płakałem*) плакать
nigdy никогда
szlachetny, a, e благородный
obojętny, a, e 1. равнодушный;
2. *здесь* безразличный
dziś сегодня, ныне
cień/-nia (*мн. им. cienie, род. cieni* или *cieniów*) м тень
duch/-a дух
szczęście счастье
smętny, a, e (=smutny) печальный, грустный
- zostawić** (*буд. zostawię, zostawisz*) оставить
tutaj (=tu) тут, здесь
żaden, na, ne—ni, ne никакой
dziedzic/-a 1. помещик; 2. *здесь* наследник
ani... ani ни... ни
lutnia лютия
przejsz (*буд. przejdę, przejdiesz; прош. przeszedłem, przeszła, przeszło*) пройти
jako (=jak) так, словно
błyskawica молния
pusty, a, e пустой
trwać II продолжаться

- przez** через, сквозь
pokolenie поколение
3. **coście... znali** = со... зналиście
podanie предание
przekazać (*буд. przekażę, przekażesz*) передать
żem... sterał = *żem... sterałem*
sterać II истреблять, изводить
młody, a, e — *dzi, de* молодой
póki пока
okręt/-u (*np. -cie*) корабль, судно
walczyć (*walczę, walczysz*) бороться
siedzieć (*siedzę, siedzisz; прош. siedziałem*) сидеть
maszt/-u (*np. maszcie*) мачта
tonać (*tonę, toniesz*) тонуть
- jednak** однако
zostać (*буд. zostanę, zostaniesz; прош. zostałem*) остаться
siła (*np. sile*) сила
fatalny, a, e роковой
co = *która*, § 196
nic ничто, ничего; **na nic** ни к чему
zdobić (*zdobię, zdobisz*) украшать
śmierć жс смерть
gnięść (*gniotę, gniecesz; прош. gniotłem*) давить, угнетать
niewidzialny, a, e невидимый
aż союз пока не
zjadacz/-a пожиратель
chleb/-a хлеб
anioł/-oła ангел
przerobić (*буд. przerobię, przerobisz*) переделать
Juliusz/-a Юлий

PRZYJDZIE WIOSNA

- Próżno ty się miotasz w polu,
Próżno ludzi straszysz pieśnią
Przyjdzie wiosna, wonne kwiaty
Porozprasza wszystkie smutne
- Wichuro,
Ponurą;
Rozsieje,
Zawieje.

2. Przyjdzie wiosna, uśmiechnięta

Jak sen piękna, niby anioł

Spojrzy na świat błękitnymi

I wnet pierzchnie czarownica,

Królewna,

Powiewna,

Oczyrna,

Zła zima...

Artur O p p m a n (Or-Ot)

1. próżno напрасно
mიათაბ II się метаться
wichura (d/pr -rze) вихрь, смерч
straszyć (straszę, straszysz)
ustraszать, пугать
pieśń ж песня
ponury, a, e —rzy, e мрачный
wonny, a, e благоуханный
rozsiać (буд. rozsieję, rozsiejesz)
рассеять
porozpraszać II (буд. porozpra-
szam) поразбросать, порассеять
zawieja метель, метелица
2. uśmiechnięty, a, e — ci, te
улыбающийся

królewna/-wny королева, царица
sen/snu (np. śnie) сон
powiewny, a, e легкий, воздушный
spójrzeć (буд. spojrzę, spojrzysz;
прош. spojrzalem; пов. n. spoj-
rzyj или spojrz) взглянуть
świat/-a (np. świecie) свет, мир
błękitny, a, e голубой, лазурный
oczurna, § 23, a глазами
wnet сразу, немедленно
pierzchnąć (буд. pierzchnę, pierz-
chniesz) отпрянуть, сгинуть
czarownica чародейка, колдунья
zły, zła, złe — źli, złe злой
zima (d/pr -mie) зима

Произношение

1. Правильно произносить звуки *ż* (Ф § 9) и *dż* (Ф § 14): zima; przyjdzie [пшийдзе]; dziedzie [дзедзиц].

2. Носовые гласные в разных положениях:
как [ɲ]: dźwięk, piękny, błękitny (блэкитны) (Ф § 20, б); как [эн]: obojętny [обоэнтны]; smętny [смэнтны]; okręć [окрэнт]; uśmiechnięty [ушмехнэнты] (Ф § 20, а).

3. В недостаточно-тщательной разговорной речи конечные носовые гласные произносятся часто со слишком слабым носовым призвуком. Это позволяет поэтам иногда рифмовать конечное *a* с *o*, *a* с *e*: wicheru — ponurą («Przyjdzie wiosna»); rolę — topole («Na obczyźnie», ур. 7).

Грамматика

1. Образование составного будущего времени (для глаголов несовершенного вида) — § 129:

«Dźwięk będzie trwał (или: będzie trwał). Звук будет длиться. — Siła... będzie gniotła» (или: będzie gnieść). Сила... будет давить.

2. Cierpieć — cierpię — cierpiałem; siedzieć — siedzę — siedziałem — §§ 154—155.

3. Płakać — płaczę — §138, б.

Упражнения

1. Разучите одно из этих стихотворений с тщательным соблюдением всех фонетических правил.

2. Составьте 3 фразы по образцу: Dźwięk będzie trwał (или: będzie trwał).

13 Lekcja Trzynasta

Урок Тринадцатый

Условное наклонение.

BARWY I FARBY

1. Gdybyśmy mieli pryzmat szklany, moglibyśmy przepuścić przez niego promień białego (słonecznego) światła. Promień ten załamałby się. Wobec tego, że każda barwa ma inny współczynnik załamania, odchyliłaby się w pryzmacie pod innym kątem. Otrzymałobyśmy dlatego barwny pas, zwany widmem, z zasadniczymi barwami: czerwoną, pomarańczową, żółtą, zieloną, jasnoniebieską, ciemnoniebieską i fioletową. Byłaby to tylko widzialna część widma. Po obu stronach tej widzialnej części mielibyśmy części niewidzialne: poza końcem czerwonym byłoby to widmo podczerwone (albo infraczerwone) o działaniu cieplnym, a poza końcem fioletowym — widmo pozafioletowe (albo ultrafioletowe) o działaniu chemicznym.

2. Nie każdy odgadłby, iż w czarnej smole kryją się cudne barwy. Gdybym spytał się was, czy istnieje jakiegokolwiek podobieństwo między czarnością węgla a pięknymi barwami naszych tkanin, powiedzielibyście, że podobieństwa między nimi nie ma żadnego. Byłaby to odpowiedź słuszna. Ale w braku podobieństwa jest pokrewieństwo i to nawet bardzo bliskie. Gdybym był chemikiem, potrafiłbym za pomocą suchej dystalacji węgla kamiennego otrzymać anilinę. Byłby to płyn bezbarwny, przez którego utlenienie mógłbym otrzymać setki barwników. Największą zaletę tych barwników anilinowych stanowi to, że mają wielką siłę barwiącą. Prócz tego tkaniny farbowane tymi barwnikami prawie zawsze dają się prać w gorącej wodzie z mydłem.

3. Gdybyśmy nic nie wiedzieli o tym sposobie wytwarzania farb, barwniki byłyby bardzo drogie. Trzeba byłoby wydobywać je z soku roślin lub z niektórych owadów, jak to było dawniej. Musielibyśmy sprowadzać te farby z innych krajów. Tkaniny kolorowe kosztowałyby bardzo drogo. Teraz zaś, skutkiem wynalezienia farb anilinowych, tkaniny te bardzo staniały.

- trzynasty, a, e тринадцатый
1. barwa цвет, окраска
farba краска
gdybyśmy см. грамм.
pryzmat/-u (np. -cie) призма
szklany, a, e стеклянный
przepuścić (буд. przepuszczę, prze-
puszczysz) пропустить
załamać (буд. załamie, załamiesz)
się преломиться
wobec + rod. ввиду
współczynnik/-a коэффициент
załamanie преломление
odchylić (буд. odchyłę, odchylicz)
się отклониться

otrzymać (буд. otrzymam, otrzy-
masz) получить
pas/-a пояс
barwny, a, e цветной
zwany, a, e именуемый
widmo l. призрак; 2. здесь спектр
zasadniczy, a, e основной
czerwony, a, e красный
pomarańczowy, a, e оранжевый
żółty, a, e желтый
zielony, a, e зеленый
jasnoniebieski, a, ie светлосиний,
голубой
ciemnoniebieski, a, ie (темно)синий
fioletowy, a, e фиолетовый

widzialny, а, е видимый
obaј, obie, oba оба, обе, § 73
poza + tw. за, за пределами
podczerwony (infraczerwony), а, е инфракрасный
albo или
działanie действие
o + pr. здесь с: **o działaniu** с действием

cieplny, а, е тепловой
pozaświetkowy (ultrafioletkowy), а, е ультрафиолетовый
chemiczny, а, е химический

2. **odgadnąć** (буд. odgadnę, odgadniesz; прош. odgadłem) отгадать
iż=ze что, § 181, а
smoła (пр. smole) смола
kryć (kryję, kryjesz) się крыться, скрываться
spytać (буд. spytam) się спросить
istnieć (istnieję, istniejesz) существовать

jakikolwiek, jakakolwiek и т. д. какой-либо, § 42, е и 55
podobieństwo сходство
między + tw. между
czarność ж чернота
a здесь и
tkanina ткань
odpowiedź ж ответ
słuszny, а, е правильный, справедливый
brak/-u недостаток, отсутствие; **w braku** при отсутствии, за недостатком
pokrewieństwo родство
i to и притом
bliski, а, е близкий
chemik/-a химик
potrafić (буд. potrafię, potrafisz) смочь, суметь

potos ж помощь; **za potosą** при помощи
suchy, а, е — si, che сухой
dystylacja перегонка
anilina анилин
plyn/-u жидкость
bezbarwny, а, е бесцветный
utlenienie окисление
setka сотня
barwnik/-a краситель
zaleta достоинство
anilinowy, а, е анилиновый
barwiący, а, е красящий
farbowany, а, е крашенный
prawie почти
dawać (daje, dajesz; прош. dałem) się даваться, поддаваться
prać (pię, pierzesz; прош. prałem) стирать, подвергать стирке
gorący, а, е горячий
mydło мыло

3. **sposób/-u** способ
wytwarzanie производство
drogi, а, ie — dzy, ie дорогой
trzeba нужно
wydobywać II добывать
niektóry, а, е — rzy, ге некоторый
owad/-u насекомое
dawniej прежде
musieć (muszę, musisz; прош. musiałem) быть должным, долженствовать
sprowadzać II выписывать, привозить
kosztować (kosztuję) стоить
drogo дорого
zaś же
skutek/-tku результат; **skutkiem** в результате, вследствие
wynalezienie изобретение, § 198, а
stanieć (буд. stanieję, staniejesz; прош. staniałem) подешеветь

Произношение

1. Личные окончания прошедшего времени, равно как и условная частица **-by**, не перемещают ударения слова, с которым они пишутся слитно: **gdýbyśmy; załamałby się; otrzymalibyśmy**, и т. д. (§ 131, сноска и Ф § 6).

2. Конечное **ł** в формах прош. времени, если ему предшествует согласный, не произносится: **przypiół** [пшыпюс]; **mógłbym** [мугбым].

Грамматика

1. Образование условного наклонения — §§ 131 и 133.

2. **O działaniu** ciepłym о тепловом действии (или: теплового действия) — § 97,4 (сравн.: «змея о двенадцати головах», «палка о двух концах»).

3. **Płyn, przez którego** utlenienie (а не: ...przez utlenienie którego). Жидкость, окислением которой... См. § 197.

Антонимы (слова с противоположным¹ значением)

zawsze всегда — **nigdy** никогда
czarny черный — **biały** белый
barwny цветной — **bezbarwny** бесцветный
widzialny видимый — **niewidzialny** невидимый
życie жизнь — **śmierć** смерть
dać дать — **otrzywać** получить
spytać się спросить — **odpowiedzieć** ответить
światło свет — **cień** м тень
początek начало — **koniec** конец
każdy каждый — **żaden** никакой
wielki (duży) большой — **mały** малый
bliski близкий — **daleki** далекий
nic ничего — **wszystko** всё
lato лето — **zima** зима
część часть — **całość** целое
jezdnia мостовая — **chodnik** тротуар
południe полдень, юг — **północ** полночь, север
wesoły веселый — **smutny** грустный
pracować работать — **prężnować** бездельничать
drewniany деревянный — **murowany** каменный

Упражнения

1. Проспрягайте в прошедшем времени и в условном наклонении настоящего времени глаголы **czytać** и **móc**.

Проспрягайте во всех временах глагол **mieć**.

2. Составьте по 3 фразы по следующим образцам:

1. *Gdybym miał tę książkę, dałbym ci ją.*
2. *Skutkiem wynalezienia farb anilinowych, tkaniny staniały.*

3. Из известных вам слов подыщите синонимы (слова с тождественным или близким значением) к словам: **barwny, przybyć, farba, że, kolor, jakikolwiek, potrafić, kryć się, ponury, niewielki**.

4. Переведите: 1. Если бы я знал, что ты придешь, я остался бы дома, 2. Что ответили бы вы, если бы я спросил вас об этом? 3. Нужно было бы передать (przekazać) это вашему брату.

¹ Под «противоположностью» антонимов обычно понимается не только их противоречивость или взаимоисключение, но и простая соотносительность (напр., «город» — «деревня»).

14 Lekcja Czternasta

Урок Четырнадцатый

Условное наклонение прош. времени

KSIĘZYC

1. Z księżycem znam się chyba
Pół kopy lat z okładem.
Znał się z mym ojcem, matką,
Znał¹ nawet z moim dziadem.
2. Z tych względów nasz stosunek
Jest wielce poufały:
Nazywam go „jegomość”,
On do mnie mówi „mały”.
3. — Jegomość taki blady —
Mówię mu — wielka szkoda!
Czy to już z niewyspania?
Czy taka już uroda? —
4. — Mój mały — rzecze do mnie —
To, widzisz, z innej racji:
Patrząc na świat wasz w dole,
Pobladłem z irytacji.
5. Gdybym się nie odwracał
I wrażeń nie odmieniał,
Byłbym już miał żółtaczkę
Lub dawno pozieleniał. —
6. Z księżycem znam się chyba
Pół kopy lat, a przecie
Tak źle jegomość nigdy
Nie mówił mi o świecie!
7. Coś jest, co mu tak humor
Psuje i chmurzy lica.
Lecz co?... Skąd ja mam wiedzieć!...
Spytajcie się księżyca.

Marian G a w a l e w i c z
(1852—1910)

czternasty, a, e четырнадцатый
1. księżyc/-a м луна
znać się II знаться, быть знакомым
pół пол-, половина
kopa 60 штук; pół kopy lat лет 30
(шутл.)

okład/-u (np. -dzie) компресс; z okładem слищком, «с гаком»
mym=моим
ojciec/ojca отец
matka (d/np matce) мать
dziad/-a дед

¹ подразуме. się.

2. **wzgląd** взгляд, отношение; **z tych względów** ввиду этого, в связи с этим
stosunek/-nki (взаимо)отношение
wielce весьма
poufały, a, e приятельский, фамильярный
jegomość/-ści (из jego miłość) ваша (его) милость
mały малыш
3. **blady**, a, e — dzi, de бледный
szkoda (d/np szkodzie) потеря, ущерб; **wielka szkoda!** очень жаль! как жалко!
niewyspanie невыспанность; **z niewyspania** от того, что не выспались
uroda (np. urodzie) красота, пригожесть
4. **rzec** (буд. rzekę, rzeczesz; *prosz.* rzekłem) говорить, § 142, б
racja основание, причина
patrzeć (patrzę, patrzysz; *prosz.* patrzałem) смотреть, глядеть
- dół/dołu** яма, здесь низ
pobladnąć (буд. pobladnę, pobladniesz; *prosz.* pobladłem) побледнеть
irytacja раздражение, расстройство
5. **odwracać II się** отворачиваться
wrażenie впечатление
odmieniać II (из)менять
byłbym... miał см. грамм.
żółtaczką (d/np -czce) желтуха
dawno давно
pozielenieć (буд. pozielienieję, pozielieniejesz) позеленеть
6. **przecie** однако
źle плохо, дурно
7. **coś**, §§ 42, e и 55
humor/-u (np. -rze) настроение
psuć (psuję, psujesz) портить
chmurzyć (chmurzę, chmurzysz) хмурить, омрачать
lica щека, лицо; **lica** (мн. ч.) ланиты, лик
mam wiedzieć, § 163, б

Произношение

1. Оглушение **rz** после глухих согласных: patrząc [патшонц]; przecie [пшэче].
2. Оглушение предлога **z** перед словом, начинающимся с глухого согласного: **z tych względów** [с тых wzglédув].
Когда этот предлог становится приставкой, т. е. пишется слитно со словом, он переходит в **z** и орфографически: skąd, spruć się (см. также ур. 10, Произношение, п. 3).
3. **h** (в слове humor) в произношении не отличается существенно от **ch** (Ф § 15).

Грамматика

1. Образование условного наклонения прошедшего времени — §§ 132 и 169 — 170. Ср. строфу 5: **Gdybym się nie odwracał... byłbym już miał...** Если бы я не отворачивался..., у меня была бы уже...
2. Употребление условного наклонения — §§ 167—168.
3. Строфа 3: **z niewyspania** из-за плохого сна — еще пример свободного образования отглагольных существительных, которыми так неохотно пользуются по-русски (§ 198).
4. Строфа 7. **Skąd ja mam wiedzieć?** Откуда мне знать? (*букв.*: откуда я должен знать?). О **mieć** в значении «долженствовать» — § 163, б.

Упражнения

1. Объясните употребление **co** (а не **ze**) в строфе 7: **Coś jest, co mu tak humor psuje.**
2. Постройте по две фразы с выражениями: **z tych względów** и **pod tym względem** (с этой точки зрения) (ур. 10).

15 Lekcja Piętnasta

Урок Пятнадцатый

Склонение числительных количеств и порядковых. — Даты и часы. — Причастие прош. врем. страдат. залога.

WARSZAWA

I

Z ROZKAZU WODZA NACZELNEGO, MARSZAŁKA ZWIĄZKU RADZIECKIEGO J. W. STALINA

...Dzisiaj 17 stycznia o godzinie 7-ej po południu stolica naszej Ojczyzny, Moskwa, w imieniu naszej Ojczyzny — pozdrawia waleczne wojska I Frontu Białoruskiego łącznie z I Armią Polską, które zajęły stolicę sojuszniczej Polski — Warszawę, 24 salwami z 324 dział...

Wódz Naczelny
Marszałek Związku Radzieckiego
J. STALIN

17 stycznia 1945 r.

„Zgromadzeni dnia 17 stycznia 1945 r. na zebraniach fabryk miasta Lublina przesyłają gorące, płomienne pozdrowienia dla oddziałów bohaterskiej Armii Czerwonej, które złamały front niemiecki, zmiażdżyły wojska hitlerowskie i wyzwoliły naszą stolicę Warszawę.

Za te biało-czerwone sztandary nad polskimi miastami, za tę wyęsknioną niepodległość naszej Ojczyzny, zdobywaną ceną serdecznej bratniej krwi czerwonoarmisty — wieczna wdzięczność naszego narodu dla Związku Radzieckiego, jego wielkiej Armii Czerwonej i dla Was, Marszałku Stalinie”.

„Rzeczpospolita”, 18. I. 1945 r.

piętnasty, a, e пятнадцатый
1. Warszawa Варшава
rozkaz/-u (np. -zie) приказ
wódz/wodza 1. вождь; 2. *здесь*
главнокомандующий

naczelny, a, e главный; *здесь* вер-
ховный
marszałek/-łka маршал
związek/-zku союз
radziecki, a, ie советский

dzisiaj (=dziś) сегодня
siedemnasty, a, e семнадцатый
styczeń/-cznia м январь
godzina час; o godzinie... в... часов
stolica столица
ojczyzna(д/np -źnie) родина
Moskwa Москва
imię, imienia имя; w imieniu от
имени
pozdrawiać II приветствовать;
здесь салютовать
waleczny, a, e доблестный
wojsko войско
front/-u (np. -cie) фронт
białoruski, a, ie белорусский
łącznie вместе, совместно
armia/-ii армия
zająć (буд. zajmę, zajmiesz; прош.
zająłem) занять
sojusznicy, a, e союзный
dwadzieścia двадцать
salwa залп
działo артиллер. орудие
tysiąc/-a (rod. mn. tysięcy) тысяча
czterdzieści сорок
dziewięćset девятьсот
2. zgromadzony, a, e — eni, one со-
бравшиеся
zebranie собрание
fabryka (д/np -ce) фабрика, завод
Lublin/-a Люблин
przesyłać II слать, посылать
gorący, a, e (сравн. ст. gorętszy)
горячий

plamienny, a, e пламенный
oddział/-u 1. отдел; 2. *здесь* воин-
ская часть
bohaterski, a, ie — scu, skie героиче-
ский
złamać (буд. złamię, złamiesz; прош.
złamałem) сломать
niemiecki, a, ie — scu, skie немец-
кий
zmiażdżyć (буд. zmiażdżę, zmiażd-
żysz) раздробить, смять, раз-
громить
hitlerowski, a, e гитлеровский
wyzwolić (буд. wyzwolę, wyzwol-
isz) освободить
biało-czerwony, a, e белокрасный
sztandar/-u (np. -rze) знамя
wyęskniony, a, e страстно ожидав-
шийся, долгожданный
niepodległość ж независимость
zdobywany, a, e добываемый
cena цена
serdeczny, a, e сердечный
bratni, ia, ie братский
krew/krwi ж кровь
czerwonoarmista/-y (д/np -ście) крас-
ноармеец
wieczny, a, e вечный
wdzięczność ж благодарность
narod/narodu народ
wielki, a, ie большой; *здесь* вели-
кий
rzeczpospolita см. грамм. респуб-
лика; *здесь* — название газеты

Произношение

1. Piętnasty произносится обыкновенно без носового тембра: [пѣтнѣсты].
2. О произношении двойных согласных — Ф § 36: płomienny [пломѣнны].
Буква **đ** перед **dź** произносится как **d** или **dź**: oddziały [oddźялы] или [oddźялы].
3. Ударение в слове fábrica — на третьем с конца слоге — Ф § 6.

Грамматика

1. 24 (dwudziestu czterema) salwami; z 324 (trzystu dwudziestu czterech) dział — о склонении числительных количественных см. §§ 73—80, о согласовании их с существительными — § 86.

2. (Dnia) 17 (siedemnastego) stycznia 1945 (tysiąc dziewięćset czterdziestego piątego) roku. — О числительных порядковых и их склонении — § 87; о порядковой форме разрядов от сотен и выше — § 88; о датах — § 193.

3. Название часа ставится в порядковой форме (а не в количественной, как по-русски). Поэтому о *godzinie 7 (siódmej)* переводится «в семь часов» (а не «в седьмом часу»).

4. Слово *czerwonoarmista* (мн. ч. *czerwonoarmiści*) склоняется как все существительные мужского рода на а, т. е. в ед. ч. по III склонению (пр. п. *czerwonoarmiście*), а во мн. ч. по I (род. п. *czerwonoarmistów*).

Примечание. — Русскому (греческого происхождения) окончанию *-ист* (социалист, коммунист) соответствует польское *-ista* (*socjalista, komunista*) Все эти слова склоняются как *czerwonoarmista*.

5. Существительные собирательные, хотя бы и обозначающие собрания лиц мужского пола, не рассматриваются как существительные лично-мужские. Поэтому относящиеся к ним прилагательные и глаголы ставятся в форме женско-вещной: «*oddziały, które (а не którzy) złamały..., zmiazdzyły... i wyzwoliły*» (а не *złamali* и т. д.).

6. Об образовании причастия прош. времени страд. залога — *zgrupowani* от *zgrupować* собираться, *zdobywani* от *zdobywać* добывать, завоевывать, *wyęskniony* от *wyęsknić* с толением дожидаться — § 124.

7. «*Płomienne pozdrowienia dla oddziałów bohaterkiej Armii Czerwonej*». Пламенный привет героической Красной Армии. — «*Wieczna wdzięczność dla Związku Radzieckiego*». Вечная благодарность Советскому Союзу. —

Предлог *dla* с род. п. часто переводится другими предлогами, а иногда и дат. падежом без предлога (§ 92 п).

8. Слово *Rzeczpospolita* состоит из двух слов: *rzecz* «вещь» и *pospolity* «общественный, всеобщий» (т. е. является точным переводом латинского *res publica*). Несмотря на слитное правописание этих слов, каждое из них склоняется по ро-знь: род./дат./пр. *rzeczpospolitej*, вин. *rzeczpospolitą*, тв. *rzeczpospolitą*. Ударение — на 3-м слове с конца.

Упражнения

1. Просклоняйте: *Armia Czerwona* (без мн. ч.), *walczne wojsko*, *czerwony sztandar*.

2. Переведите: 1. 22 июня 1941 года. 2. (Я) приеду к вам 2 июля в 5 часов вечера (полудни). 3. Шлю сердечный привет вашей семье. 4. Шкаф с 275 книгами. 5. 20 залпов из 224 орудий. 6. Солнечный спектр состоит из 7 основных цветов.

16 Lekcja Szesnasta

Урок Шестнадцатый

Степени сравнения наречий.
— Образование форм страд. залога. Причастие наст. времени в смысле прошедшего.

WARSZAWA

II

1. Warszawa położona jest na lewym brzegu Wisły, na wyniosłości 110 metrów nad poziomem morza. Jako miasto stołeczne Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa jest siedzibą Prezydenta Rzeczypospolitej, władz ustawodawczych i centralnych władz wykonawczych. Jest głównym ogniskiem handlowym, do którego zbiegają się najważniejsze linie kolejowe, i centrum najważniejszych gałęzi przemysłu: mineralnego, metalowego, chemicznego, włókienniczego, papierniczego, poligraficznego, drzewnego, garbarskiego, spożywczego i innych. Jest ważnym portem rzeczny.

2. W historii Polski Warszawa występuje po raz pierwszy jako wieś w roku 1252. Położenie na trakcie, wiodącym na wschód, sprawiło, że już pod koniec XIII wieku Warszawa stała się ośrodkiem handlowym i ludną osadą miejską. Odtąd rosła i rozwijała się coraz silniej, aż wreszcie zyskała przewagę nad Krakowem, dotychczasową stolicą; w wieku XVI Warszawa jest już stałym miejscem sejmów, a zarazem faktyczną stolicą, choć dopiero w roku 1596 król Zygmunt III Waza przeniósł się na stałe do Warszawy, bliżej Bałtyku i Szwecji.

3. W połowie wieku XVII wojny szwedzkie, pożary i zaraza zadały wiele strat miastu, lecz Warszawa szybko odradza się z popiołów. XIX wiek był okresem stałego wzrostu Warszawy, jako centrum przemysłowego, handlowego i kulturalnego.

4. Przed najazdem żołdactwa hitlerowskiego we wrześniu roku 1939 Warszawa była najpiękniejszym miastem Polski. Składała się ona z kilku dzielnic o różnym typie: w północnej części znajdowało się Stare Miasto o charakterze średniowiecznym; na zachód od niego — dzielnica żydowska, na południe od placu Zamkowego — Nowa Warszawa o charakterze wielkomiejskim; na prawym brzegu Wisły — przedmieście Praga o charakterze przemysłowym i robotniczym; na peryferiach miasta — robotnicze dzielnice: Wola, Mokotów, Czerniaków i inne.

5. Pięć strasznych lat okupacji niemieckiej niemal doszczętnie zniszczyły piękną stolicę Polski.

szesnasty а, е шестнадцатый
1. położony, а, е расположенный; położony jest см. грамм.
lewy, а, е левый
Wisła (d/np. Wiśle) Висла
wyniosłość ж высота, возвышенность
metr/-а метр
poziom/-и уровень
morze море

stołeczny, а, е столичный
siedziba местопребывание, резиденция
prezydent/-а (np-cie) президент
władza власть
ustawodawczy, а, е законодательный
centralny, а, е центральный
wykonawczy, а, е исполнительный
główny, а, е главный
ognisko фокус (fiz.), средоточие

handlowy, а, е торговый
zbiegać II się сбежаться, *здесь*
 схолиться
ważny, а, е важный
linia/-ii линия
kolejowy, а, у железнодорожный
centrum *с.м.* центр
gałąź/gałęzi (*тв. мн.* gałęzi или gałęziami) ветвь; отрасль
przemysł/-u (*пр.* -ście) промышленность
mineralny, а, е минеральный
metalowy, а, у металлический
włókienniczy, а, е текстильный
papierniczy, а, е бумагоделательный, бумажный
poligraficzny, а, е полиграфический
drzewny, а, е деревообрабатывающий
garbarski, а, ie дубильный; кожевенный
spożywczy, а, е продовольственный
port/-u (*пр.* -cie) порт
rzeczny, а, е речной
 2. **historia/-ii** история
występować (*występuję, występujesz*) выступать
raz/-u раз; **po raz pierwszy** в первый раз
w r. 1252—w roku tysiąc dwieście pięćdziesiątym drugim
położenie положение
trakt/-u (*пр.* -cie) тракт, *здесь* магистраль
wiodący, а, е (*om wieść* вести; *wiodę, wiedziesz*) ведущий, ведший
wschód/wschodu 1. восход; 2. *здесь* восток
sprawić (*буд.* sprawię, *sprawisz*) (że) сделать, совершить, привести (к тому, что)
wiek /-u 1. возраст; 2. век, столетие
stać się (*буд.* stanę się, *staniesz się; прош.* stałem się) стать, сделаться
ośrodek/-dka центр
ludny, а, е (много)людный
osada (*д/пр* -dzie) посёлок, населенный пункт
miejski, а, ie городской
odtąd 1. отсюда; 2. с этих пор
rosnąć (*rosnę, rośniesz; прош.* rosłem, *rósł*) расти
rozwijać się II развиваться
coraz +*сравн.* *ст.* всё +*сравн.* *ст.* **silnie** сильно
aż пока не
wreszcie наконец, в конце концов
zyskać (*буд.* zyskam, *zyskasz*) приобрести

przewaga (*д/пр* przewadze) перевес
dotychczasowy происходивший (бывший) до сих пор (*dotychczas*)
sejm/-u сейм (*дворянский парламент в старой Польше*)
zarazem вместе с тем, заодно
faktyczny, а, е фактический
choć хотя
król/-a король
przenieść się (*буд.* przeniosę się, *przeniesiesz się; прош.* przeniosłem się) перенестись, *здесь* переехать
stałe постоянно, всегда; *na stałe* навсегда
blisko близко
Bałtyk/-u Балтийское море
Szwecja Швеция
 3. **połowa** половина; *здесь* середина
wojna война
szwedzki, а, ie шведский
pożar/-u (*пр.* -rze) пожар
zaraza 1. зараза; 2. моровое powietrie, чума
zadać (*буд.* zadam) причинить
wiele много
strata (*д/пр* -cie) потеря
szybko быстро
odradzać się II возрождаться
okres/-u (*пр.* -sie) пора, период
wzrost/-u (*пр.* -ście) рост
przemysłowy, а, е промышленный
kulturalny, а, е культурный
 4. **najazd/-u** (*пр.* najazdy) набег, нападение
żołdactwo солдата, грабьярмия
wrzesień/września *м* сентябрь
dzielnica квартал, часть города
typ/-u тип
północny, а, е 1. полнотный; 2. северный
charakter/-u (*пр.* -rze) характер
średniowieczny, а, е средневековый
zachód/-odu 1. закат; 2. запад
żydowski, а, ie—scy, skie еврейский
plac/-u площадь
Zamkowy, а, е Замковый
wielkomiejski, а, ie имеющий характер большого города
prawy, а, е правый
przedmieście предместье
Praga (*пр.* -dze) Прага
robotniczy, а, е рабочий (*прилаг.*)
 5. **straszny**, а, е страшный
okupacja оккупация
niemal чуть ли не, почти
doszczętnie окончательно, в конце, до тла
zniszczyć (*буд.* zniszczę, *zniszczysz*) уничтожить

Произношение

1. В многочисленных словах греческо-латинского происхождения на **-ia** (после **s** и **c** — **-ja**) *i* произносится как [j]¹; сравн. *historia* [хисторья], *linia* [линья], *peryferia* [перыферья], с одной стороны, и *jadalnia* [ядалня], *kuchnia* [кухня], с другой. Таким образом *i* здесь хотя и имеет самостоятельное произношение, оно не является гласным и не образует слога, а потому ударение в них стоит не на третьем (как могло бы показаться, если бы *i* в окончании считалось за гласный), а на втором слоге с конца.

2. В слове *wreszcie* **sz** перед **ć** смягчается в произношении почти в **ś** [врэ́ще];

Грамматика

1. Образование степеней сравнения наречий — § 175: *blisko* — *bliżej*, *silnie* — *silniej*.

2. *Warszawa jest położona*. Варшава расположена. — Образование форм страдательного залога — §§ 133—134, употребление *ero* — § 172.

3. Причастие наст. времени действительного залога употребляется и в качестве причастия прошедшего времени — § 119: *wiodący* (от *wieść*) — «ведущий» и «ведший».

4. **O różnym typie**. Разного типа. — **O charakterze średniowiecznym**. Средневекового характера. — Относительного предлога «о» в этом смысле — ур. 13, грамм. п. 2.

5. О склонении существительных среднего рода типа *centrum* — § 23, 6.

Синонимы

(слова равные или близкие по значению)

stolica столица — **miasto stołeczne** столичный город
ośrodek средоточие — **ognisko** очаг, фокус — **centrum** центр
główny главный — **zasadniczy** основной — **najważniejszy** важнейший
rosnąć расти — **rozwijać się** развиваться
na stałe навсегда — **na zawsze** навсегда

Упражнения

1. Просклоняйте: *przemysł włókienniczy* (без мн. ч.), *ośrodek handlowy*, *centrum kulturalne*.

2. Проспрягайте в наст., прош. и буд. временах страдательного залога глагол *położyć* (неопред. накл. *być położonym*).

3. Составьте по 2 фразы по следующим образцам:

1. *Warszawa położona jest na lewym brzegu Wisły.*

2. *Położenie na trakcie sprawiło, że Warszawa stała się ośrodkiem handlowym.*

4. Переведите: 1. Я во второй (по раз) раз написал ему письмо. 2. Эта железная дорога была построена (*zbudować* — *być zbudowanym*) два года тому назад. 3. Москва — главный культурный центр Советского Союза. 4. Война привела (*sprawić*) к тому, что немецкая армия была разгромлена (*zmiądzzyć*). 5. Я видел детей, возвращавшихся домой. Я вижу детей, возвращающихся домой. 6. Он говорит по-польски всё (*coraz*) лучше.

¹ До орфографической реформы 1936 г. в окончаниях всех этих слов писался **j**; *linja*, *historja*, и т. д.

WARSZAWA

III

1. „Przede mną rozbite miasto — Warszawa. Sterty cegły, skręcone pręty żelazne, kupy kamieni, resztki ledwo trzymających się ścian. Warszawa, ta, co walczyła w trzydziestym dziewiątym, ta, co walczyła w czterdziestym trzecim, ta, co walczyła w czterdziestym czwartym, miażdżona, palona, rwana, nieulekła, nieugięta, niezłomna”.

Wanda Wasilewska

2. Oto są pierwsze wrażenia z Warszawy po wyzwoleniu jej przez oddziały Armii Czerwonej.

3. „W bezmyślnym nieładzie krzyżują się olbrzymie bloki kamienne, nieco dalej — jakieś połamane, dziwacznie pogięte szczątki wielkich żelaznych konstrukcji. To mosty. A raczej wspomnienia o nich.

4. „Docieramy do wybrzeża warszawskiego. Tędy biegła kiedyś ulica Solec. Dziś nie ma po niej śladu...”

5. „Wychodzimy na Krakowskie Przedmieście. Tu również ruiny, ale stoją przynajmniej niektóre ściany domów. Za to dalej, aż do Alei Jeruzolimskich, już tylko gruzy.

6. „Zniszczoną zupełnie ulicą Królewską zblizamy się ku Marszałkowskiej. Mimo, że u wylotu na Marszałkowską znaleźliśmy każdy kamień, nie byliśmy pewni, że stoimy na rogu Marszałkowskiej i Królewskiej. Musieliśmy zapytać przechodniów, czyśmy się przypadkiem nie omylili.

7. „Przez Ogród Saski i Plac Teatralny — z mocno uszkodzonym wprawdzie, ale stojącym gmachem Teatru Wielkiego — idziemy na Stare Miasto. O tej dzielnicy można powiedzieć bez przesady, że starta została z powierzchni ziemi. Nie ma ani podwórzy, ani posesji, ani dróg.

8. „Zachęta Sztuk Pięknych leży w gruzach... śpieszymy na ulicę Krasiańskiej. Od strony Wisły — kompletnie zniszczona. Pozostały kupy gruzów lub w najlepszym razie sterczą kikuty kamienic.

9. „Zniszczenie dotknęło prawie wszystkie pomniki architektury z Zamkiem królewskim na czele. Kolumna Zygmunta III, postawiona w roku 1644, strzaskana, posąg leży wbity w ziemię...”

10. „Muzea były przedmiotem systematycznej grabieży przez cały czas okupacji. Niemiecscy „uczni” wysłali najcenniejsze okazy do muzeów niemieckich. W gmachu Muzeum Narodowego żołnierze niemieccy zabawiali się rozwijaniem mumii egipskich w poszukiwaniu złotych przedmiotów, plądrowaniem i niszczeniem...”

11. Natychmiast po przeprowadzeniu Niemców społeczeństwo polskie przystąpiło do pracy nad odbudową zniszczonej stolicy. Związek Radziecki udziela Polsce ogromnej, niespotykanej w dziejach pomocy w odbudowie Warszawy.

siedemnasty, a, e семнадцатый

1. przede=przed
rozbity, a, e разбитый
sterta (d/np -cie) груда
cegła (pod. mn. -gieł) кирпич
skręcony, a, e скрученный
pręt/-a (np. -cie) прут
żelazny, a, e железный
kupa куча
ledwo едва
trzymać II się держаться
walczyć (walczę, walczysz) бороться
miażdżyć rozdrablać; gromić
rwać (rwę, rwiesz) рвать
nieulekły, a, e неустрашимый
nieugięty, a, e — ci, te непреклонный
niezłomny, a, e непоколебимый,
неодолимый
2. wyzwolenie освобождение
3. bezmyślny, a, e бессмысленный,
нелепый
nieład/-u (np. -dzie) беспорядок
krzyżować (krzyżuję) się перекре-
щиваться
olbrzymi, ia, ie гигантский
blok/-u глыба
nieco чуть, несколько
połamany, a, e поломанный
dziwacznie причудливо
pogięty, a, e — ci, te изогнутый
szczątek/-tku остаток
konstrukcja конструкция
most/-u (np. -ście) мост
raczej скорее, вернее, лучше говоря
wspomnienie воспоминание
4. docierać II добираться
wybrzeże побережье; wybrzeże war-
szawskie варшавский (т. е. ле-
вый, в отличие от правого),
правого) берег Вислы
tędy через это место, этим путем
kiedyś когда-то
Solec/-ca ulica в ю.-в. части
Warszawy
ślad/-u след
po + np. после, по; здесь от
5. Krakowski, a, ie краковский; Kra-
kowskie Przedmieście Краковское

- Предместье — одна из централь-
ных улиц Варшавы
również равным образом, точно
так же
ruina развалина
przynajmniej по крайней мере
niektóry, a, e — rzy, e некоторый
za to зато
aż do вплоть до
aleja/-ei (mn. ч. aleje/-ei) аллея
Aleje Jeruzolimskie Иерусалим-
ские Аллеи — большая улица в
ю.-в. части Варшавы
gruz/-u развалина, обломок
6. zniszczony, a, e уничтоженный
zupełnie полностью, целиком
królewski королевский
zblizać II się приближаться
ku + dat. к
marszałkowski, a, ie маршальский;
Marszałkowska (ulica) одна из
лучших улиц в центре Варшавы
mimo że... несмотря на то, что...
wylot/-u вылет; здесь выход
pewien (pewny), wpa, wne уверен-
ный
róg/rogu 1. рог; 2. угол (дома,
улицы)
przypadek/-dki случай; грамм. па-
деж; przypadkiem случайно
omylić się (буд. omylę się, omylisz
się) ошибиться
 7. saski саксонский; Ogród Saski Са-
ксонский сад — самый большой
сад в центре Варшавы
teatralny, a, e театральный
mocno сильно
uszkodzony, a, e поврежденный
wprawdzie вводн. слово правда
gmach/-u здание
Teatr/-u Wielki Большой Театр
można можно
przesada (d/np przesadzie) преуве-
личение
starty, a, e (от zetrzeć) стертый
zostać остаться см. грамм.
powierzchnia поверхность

podwórze двор (внутренний)
 posesja домовладение
 8. zachęta (d/pr -cie) поощрение
 sztuka (d/pr -ce) искусство; sztuki piękne изящные искусства
 Zachęta Sztuk Pięknych Общество поощрения изящных искусств (картинная галерея в Варшаве)
 śpieszyć (śpieszę, śpieszysz) спешить, торопиться
 Krasiński (Zygmunt) один из трех величайших польских поэтов (1812—1859)
 kompletnie совершенно, целиком
 pozostać (буд. pozostanę, pozostaniesz; прош. pozostałem) остаться
 raz 1. раз; 2. здесь случай; w najlepszym razie в наилучшем случае
 sterczyć (sterczę, sterczysz) торчать
 kikut/-a пень, обрубок, культя
 kamienica каменный дом
 9. zniszczenie уничтожение
 dotknąć (буд. dotknę, dotkniesz) коснуться
 pomnik/-a памятник
 architektura (d/pr -rze) архитектура
 na czele во главе (см. Ф § 25, 1A)
 kolumna колонна
 Zygmunt/-a Сигизмунд
 postawiony, a, e (от postawić) поставить, воздвигнуть) поставленный
 strzaskany, a, e (от strzaskać) разбитый вдребезги
 posąg/-u статуя

wbity (от wbić) вбитый, здесь врезавшийся
 10. muzeum музей — § 23 б
 systematyczny, a, e систематический
 grabież ж грабеж, ограбление
 czas/-u (пр. -sie) время
 uczone/-ego ученый, § 59
 wysłać (буд. wyślę, wyślesz) выслать
 cenny, a, e ценный
 okaz/-u (пр. -zie) образец, экспонат
 narodowy, a, e народный, национальный
 żołnierz/-a солдат
 zabawiać II się забавляться, развлекаться
 rozwijanie разворачивание, развертывание
 mumia/-ii мумия
 egipski, a, ie египетский
 płądrowanie ограбление, обирание
 niszczenie порча, уничтожение
 11. natychmiast немедленно, тотчас же
 przepędzenie изгнание
 społeczeństwo общество
 przystąpić (przystąpię, przystąpisz) приступить
 odbudowa воссоздание, восстановление
 udzielać II +rod. уделять; здесь оказывать
 ogromny, a, e огромный
 niespotykany не встречающийся, беспримерный
 dzieje/-ów (без ед. ч.) история
 pomoc ж помощь

Произношение

1. Буква **w** в окончаниях прилагательных wski, wska, wskie, —wscy не произносится: Wasilewska [waśilɛska], warszawski, krakowski, marszałkowski.

2. **rz** оглушается в **sz** и перед глухими согласными (powierzchnia), и по сл е них (trzymać, strzaskany, trzydziesty, krzyżować). В остальных случаях оглушения нет: ołbrzymi [ołbʒymi], wybrzeże [wɨbrzɛʒɛ].

Грамматика

1. Об образовании причастий:

а. настоящего времени действительного залога — stojący, trzymający
 się — § 117;

б. прошедшего времени страдательного залога — skrącony, miażdżony, palony, rwany, połamany, zniszczony, uszkodzony, postawiony, strzaskany, pogięty, starty, wbity — § 124.

2. Dzielnica ta... starta została z powierzchni ziemi. Эта часть города... была стерта с лица земли. —

Об употреблении глагола zostać (несоверш. zostawać) как вспомогательного для образования страдательных форм к глаголам совершенного вида — § 133, примеч.

3. Wyzwolenie Warszawy przez oddziały Armii Czerwonej. Освобождение Варшавы частями Красной Армии. —

Об употреблении предлога przez в страдательных оборотах — § 172, примеч.

О других значениях предлога przez — przez cały czas в течение всего времени, przez plac Teatralny через Театральную площадь — § 94, в, 4.

4. В зависимости от смысла выражения, слово raz переводится словами «раз» или «случай»: po raz pierwszy в первый раз; w najlepszym razie в наилучшем случае.

5. Muzea музея; muzeów музеев; w gmachu muzeum в здании музея. — О склонении существительных на -um — § 23, б.

6. Kiedyś (kiedy + ś) когда-то. О частице -ś — § 42, е.

7. Czyśmy się nie omylili (= czy nie omyliliśmy się). Не ошиблись ли мы. О подвижности личных глагольных окончаний — § 127.

8. Ulicą Królewską zbliżamy się... По Королевской улице приближаемся... О творительном падеже в значении наречия — § 96, в.

9. Zniszczenie уничтожение (соверш. вид) — niszczenie уничтожение (несоверш. вид) — § 198, б.

10. Aż wreszcie zyskała przewagę... Пока, наконец, не приобрела перевеса... (ур. 16) — Aż do Alei Jerozolimskich. Вплоть до (до самых) Иерусалимских аллей.

Aż + глагол — пока не. — Aż do вплоть до. —

Aż с числительным (без предлога) переводится с помощью слова «целый»: aż dwadzieścia целых двадцать.

11. Nie byliśmy pewni. Мы не были уверены. —

Прилагательное pewien (о краткой форме его — § 57, примеч.), кроме этого значения, имеет два других:

а. достоверный, надежный, верный: mieć pewny kawałek chleba иметь верный кусок хлеба.

б. некий, один (всегда перед существит.): pewien człowiek один (какой-то) человек; pewnego dnia однажды; przez pewien czas через некоторое время.

Синонимы

róg угол (улицы, дома) — kąt угол (комнаты, геометрический)

historia история — dzieje/dziejów история

nieugięty негибкий, непреклонный — niezłomny непоколебимый

szczałki обломки — resztki остатки

sterta груда — kupa куча
gmach здание — dom дом
gruzy развалины — ruiny руины
robota работа — praca работа, труд
udzielać pomocy оказывать помощь — pomagać помогать

Упражнения

1. Просклоняйте: żołnierz polski, pręt żelazny, muzeum narodowe.

2. Переведите: 1. Много польских городов и деревень стерты немцами с лица земли. 2. Этот дом был сильно поврежден. 3. Стоявшие (§ 119) там здания уничтожены немецкими частями. 4. Я не был уверен, что не ошибся. 5. Я буду работать, пока (грамм. п. 10) не окончу. 6. Однажды (п. 11, б) (я) был в этом городе.

О С Н О В Н О Й К У Р С И I

18 Lekcja Osiemnasta Урок Восемнадцатый

PRZEKLĘTY DŁUG

Judym wchodził z Joasią na podwórza domostw śmierdzących, otwierał drzwi nieproszony i oczami wskazywał jej ludzi. Były tam dzieci robotników z cynkowni. Wynaturzone okazy gatunku ludzkiego, przedwczesni starcy z obliczami trupów i wzrokiem, który woła o pomstę do nieba... Szli tak od domu do domu...

Zanim stamtąd zdołali się wydostać, Judym spytał, nie podnosząc oczu:

— Gdzie zamieszkamy?

— Gdzie zechcesz...

— Ale czy chciałabyś tutaj?

— Tak...

— Dobrze... Ale czy potrafisz dom prowadzić?...

— Ho — ho! Nie traciłam czasu na darmo. Wstawałam co dzień, w ciągu całego czasu, rano i szłam do gospodyni uczyć się gotować, prać, prasować, smażyć...

— Konfitury...

— Ale jakie! Żeby mój pan wiedział, jakie...

— Czy tak?

— A właśnie, że tak. Ułożyłam już wszystko od a do z, jak co będzie w naszym domu... Nie myśl, że chcę dużego mieszkania, albo mebli. Och, wcale! Brzydzą się meblami, politurą, lakierem. Firanki, dywany, jakież to wszystko brzydkie!... Będziemy wszystko, albo prawie wszystko, oddawali dla dobra tych ludzi... Z tej resztki, którą dasz swej żonie, z tej najostatniejszej, zobaczysz co ona zrobi.

— Cóż ona zrobi?

— Ani się nie obejrzysz, kiedy nasze mieszkanie pełne będzie sprzętów prostych, jak u najuboższych ludzi, ale za to pięknych, jak u nikogo. My tu stworzymy źródło poczucia piękna, nowego piękna, sztuki jeszcze nieznannej, która obok nas śpi, jak zaczarowana królewna. Będą to stołki

sosnowe, ławy, stoły... Chodnik do sieni, utkany w chłopskim warsztacie ze skrawków niepotrzebnej materii, jest tak samo miły, jak perski dywan. Ściany, wyłożone drzewem świerkowym, są cudnie piękne... Wszystko to pokochamy, bo będzie nasze, w krwawym trudzie zdobyte, bez krzywdy niczyjej... Za każdą rzeczą będą szły przyjazne spojrzenia tych, co z miłością dla ciebie będą próg nasz opuszczali...

— A cóż się stanie z tymi chałupami, cośmy je widzieli przed chwilą? — zapytał Judym...

— Nie rozumiem.

— Ja muszę rozwalić te śmierzące nory. Nie będę patrzył, jak żyją i umierają ci od cynku. Polne kwiaty w doniczce, to tak... To dobrze... Ale czy można?... Tu ludzie w trzydziestym roku życia umierają, bo już są starcami. Dzieci ich — to idioci.

— Ale cóż to ma do nas?

— Przecież to ja jestem za to wszystko odpowiedzialny! Ja jestem!... Otrzymałem wszystko, co potrzeba. Muszę to oddać, com wziął. Ten dług przekłety...

Podług Stefana Żeromskiego
(„Ludzie Bezdumni”)

Начиная с этого урока поурочные словари даются в алфавитном порядке.

a a; od a do z от первой буквы до последней, т. е. от начала до конца
ani даже не; ani się nie obejrzyysz даже не оглянешься, не успеешь и оглянуться
bezdumni, a, e бездомный
brzydki, a, ie безобразный, некрасивый
brzydzić się (brzydzą się, brzydzisz się) + *тв.* гнушаться, питать отвращение
chałupa изба, хата
chcieć (chcę, chcesz; *прош.* chciałem) хотеть
chłopski, a, ie крестьянский
chodnik/-a дорожка, половик
chwila миг, минута; przed chwila только что, сейчас
ciąg/-u продолжение, течение; w ciągu в течение
co 1. что; 2. *здесь* еже-, каждый;
co dzień ежедневно
coż (co + *że*) что же
cudny, a, e чудесный; cudnie чудесно, дивно
cynk/-u цинк
cynkownia цинкоплавильный завод
czas/-u время
darmo даром; na darmo напрасно, даром, попусту
dług/-u долг
dobro благо, добро; dla dobra для блага
domostwo дом, хозяйство

doniczka (d/pr-czce) цветочный горшок
firanka (*род. мн.* firanek) занавеска
gatunek/-nku вид, сорт, род; gatunek ludzki род человеческий
gospodyni хозяйка
gotować (gotuję) варить
ho—ho! ого!
idiota/-y (d/pr. -cie) м идиот
Joasia *уменьш.* к Joanna
Judym фамилия врача, главного героя романа
konfitura (*обычно во мн. ч.*) варенье
krwawy, a, e кровавый
krzywda (*пр.* -dzie) ущерб, обида; bez krzywdy *niczyjej* никому не причиняя зла, никого не обижая
lakier/-u лак
ludzki, a, ie человеческий
ława скамья
materia/-ii материя, ткань
miłość *ж* любовь
miły, a, e — II, ie милый, приятный
można можно
myśleć (myślę, myślisz; *прош.* myślałem) думать
na darmo *см.* darmo
niczyj, a, e ничей
niepotrzebny, a, e ненужный
nieproszony, a, e — eni, one непрощенный, незванный
nieznany, a, e неизвестный, неведомый
nora нора

obejrzyć (буд. obejrzę, obejrzyysz) się оглянуться
oblicze облик, вид
oddać (буд. oddam) отдать
oddawać (oddaje, oddajesz) отдавать
odpowiedzialny, a, e ответственный
opuszczać II оставлять, покидать
otwierać II отворять, открывать
pan/-a господин, хозяин; *см.* грамм.
pęłay, a, e полный
perski, a, ie персидский
piękno красота
poczucie чувство, ощущение, понимание
podnosić (podnoszę, podnosisz) поднимать
pokochać (буд. pokocham) полюбить
politura (*пр.* -rze) политура
pomsta (-ście) возмездие, месть
potrafić (буд. potrafię, potrafisz) суметь
potrzeba нужно
prasować (prasuję) утюжить, гладить
prowadzić (prowadzę, prowadzisz) вести
próg/-ogu порог
przedczesny, a, e преждевременный
przeklęty, a, e — ci, te проклятый
rano 1. *сущ.* утро; 2. *наречие* рано
resztka (d/pr -tce) остаток
rozumieć (rozumiem, rozumiesz) понимать
rozwalić (буд. rozwalę, rozwalisz) разрушить, разнести
sien *ж* сени, передняя
skrawek/-wka обрезок
smażyć (smażę, smażysz) жарить
sosnowy, a, e сосновый
spać (śpię, śpisz; *прош.* spałem) спать
spojrzenie взгляд, взор
stać (буд. stanę, staniesz) się стать, сделаться

starzec/starca старик
stolek/-lka табулет
stworzyć (буд. stworzę, stworzysz) создать
sztuka (*пр.* sztuce) 1. штука; 2. *здесь* искусство
śmierdzący, a, e зловонный
śpi *см.* spać
świerkowy, a, e еловый
tracić (tracę, tracisz) тратить
trud/-u (*пр.* -dzie) труд
trup/-a труп
uboższy *сравн. см.* k ubogi
uczyć (uczę, uczysz) się учиться
ułożyć (буд. ułożę, ułożysz) расположить, распланировать
utkać II выткать
warsztat/-u (*пр.* -cie) мастерская
wcale совершенно; нисколько
w ciągu *см.* ciąg
właśnie (вог) именно, как раз
wołać II звать; взывать
wydostać (буд. wydostanę, wydostaniesz) się выбраться
wynaturzony, a, e — eni, one выродившийся
wzrok/-u 1. зрение; 2. *здесь* взор
zaczarować (буд. zaczaruję, zaczarujesz) заколдовать, зачаровать
zamieszkać II поселиться
zanim прежде чем
zapytać II спросить
za to зато
zdobyć (буд. zdobędę, zdobędziesz) добыть, заработать
zdołać II суметь, смочь
zechcieć (буд. zechcę, *см.* chcieć) захотеть
źródło источник
żona жена

Пояснения

1. Wchodzę, wchodzisz — wchodziłem — глагол I группы III класса I спряж., §§ 152—153.
2. Wskazuje, wskazujesz — wskazywałem — глагол 4 группы II класса спряж., § 148.
3. Wołam, wołasz — wołałem — глагол I группы II спряж.
4. Prac — piore, pierzeć — prałem — глагол 4 группы I класса I спряж.
5. Rozumiem, rozumiesz — rozumiałem — глагол 2 группы II спряж.
6. Życ — żyję, żyjesz — żyłem — глагол I группы II класса I спряж.

7. Образование будущего составного времени: **Będziemy oddawali, będą szły, będą opuszczali, będą patrzyli.**

О другой форме образования этого времени (będziemy oddawać, и т. д.) — § 129.

8. Ci ludzie są już **starcami** (тв. п.). Но: Ja jestem za to **odpowiedzialny** (им. п.). — См. § 96, примеч. 1 и 2.

9. Nie podnosząc **oczu**. Не поднимая глаз. —
О форме **oczu** — § 23.

10. Jak u **nikogo**. Как ни у кого. — Местоимения **nikt** и **nic** в косвенных падежах, в отличие от русских «никто» и «ничто», никогда не распадаются предлогами («ни для кого», «ни о чем»).

11. Cośmy **je** widzieli = Te, co widzieliśmy или Te, które widzieliśmy. — Об употреблении **co** вместо **który** — § 196; о подвижности личных глагольных окончаний прошедшего времени — § 127.

12. Cóż to ma do nas? Какое это отношение имеет к нам? (т. е.: При чем тут мы?).

О различных значениях глагола **mieć** — § 163, г.

Антонимы

(слова с противоположающимися друг другу значениями)

dzieci дети — **dorosli** взрослые
robotnik рабочий — **fabrykant** фабрикант
człowiek человек — **zwierzę** животное
niebo небо — **ziemia** земля
brać брать — **oddawać** отдавать
piękny прекрасный — **brzydki** безобразный
żyć жить — **umierać** умирать

Упражнения

1. Определите группу, класс и спряжение глаголов: **zdołać, potrafić, gotować, smażyć, patrzeć.**

2. Постройте по 3 предложения по следующим образцам:

1. **Muszą** to oddać, **com** wziąć.

2. **Zanim** stamtąd zdołali się wydostać, **spytali**.

3. Переведите: 1. В течение всего времени я буду рано вставать. 2. Сумеете ли вы перевести это предложение? 3. При чем тут я? (см. выше п. 12). 4. Прежде, чем вы уйдете, кончайте эту работу. 5. Вы хотели бы здесь поселиться?

19 Lekcja Dziewiętnasta

Урок Девятнадцатый

NIE JESTEM PRZY APETYCIE!

Garson! Proszę o nakrycie!
— Wiem, w osobnym pokoiku...
Nie jestem przy apetycie...
— Może czystego barszczyku?
Ej, nie, wolę bulion jaki,
A przed tym, jak zwykle, raki.

Ze śmietaną, tak, obficie.
— Słucham pana. A co potem?
Nie jestem przy apetycie...
Może kurczątko z kompotem?
Wolę już pieczeń wołową
Z różną, wiesz, na wpół surową,
Przerastałą należycie.
— Jest, proszę pana. Co jeszcze?
Nie jestem przy apetycie...
— Może lin, węgore, leszcze...?
Rybka ujdzie, byle tłusto.
Więc lin, z duszoną kapustą.

Po rybce — połowę kaczki.
— Rozumiem. A co na wety?
Na wety... zwykle przysmaczki.
— Może strasburskie pasztety?
To, to, to... Ach, nędzne życie!
Nie jestem przy apetycie!

M. R o d o ć (Mikołaj Biernacki)
(1836—1901)

ach! ax!
apetyt/-u (np. -cie) аппетит; nie jestem przy apetycie нет у меня аппетита
barszczyk/-u борщок
bulion/-u бульон
byle только бы, лишь бы
czysty, a, e чистый
duszony, a, e тушеный
ej! z! ой!
garson/-a официант, „человек“
kaczka утка
kapusta (d/np -ście) капуста
kompot/-u компот
kurczątко цыпленок

leszcz/-a лещ
lin/-a линь
Mikołaj/-a Николай
może может быть
nakrycie прибор (столовый)
należycie надлежащим образом, как следует
na wpół наполовину
nędzny, a, e 1. нищий; 2. здесь жалкий
obfity, a, e обильный; obficie обильно
osobny, a, e отдельный
pasztet/-u (np. -cie) пащтет
pieczeń жс жаркое

pokoik/-u (уменьш. к pokój) комнатка
 prosić (proszę, prosisz) просить; pro-
 szę pana вводное обращение сударь,
 милостивый государь
 przerastały, а, е проросший жиром,
 прослоенный салом
 przysmaczek/-a (уменьш. к przysmak)
 лакомство, деликатес
 rak/-a рак
 rożen/-żna вертел
 rybka (уменьш. к ryba) рыбка
 słuchać II слушать; słucham pana!
 слушаюсь!
 strasburski, а, ie страсбургский

surowy, а, е сырой (невареный)
 śmietana сметана
 tłusty, а, е жирный; tłusto жирно
 to, to, to... вот, вот, вот...
 ujść (буд. ujdę, ujdiesz) 1. уйти;
 2. сойти; ujdzie to! сойдет!
 wety/wetów (без ед. ч.) сладкое,
 десерт
 wegorz/-a (род. мн. -у или -ów) угорь
 woleć (wolę, wolisz) предпочитать
 wołowy, а, е воловий, говяжий
 wróć пополам; см. на wróć
 zwykły, а, е обычный, обыкновенный;
 zwykle обычно, обыкновенно

Пояснения

1. Prosić чаще строится с предлогом «о», чем русский глагол «просить»;
 prosić o nakrycie просить прибор; prosić o pomoc просить помощи; prosić o
 rękę просить руки.

2. Nakrycie «прибор» — здесь «столовый прибор», в состав которого входят
 talerze (ед. talerz) тарелки, nóż нож, widelec/-lca вилка, łyżka ложка. В иной
 связи nakrycie приобретает другие значения: nakrycie głowy головной убор,
 nakrycie łóżka покрывало кровати, и т. д.

«Блюдо» как часть трапезы — danie («первое» — pierwsze danie, и т. д.
 «третье» или «сладкое» — deser).

3. czystego barszczyku — род. п., выражающий частичность, § 92, е.

4. Bulion jaki. — Об употреблении местоимений и наречий относительных
 вместо неопределенных → jaki=jakiś, kiedy = kiedyś, и т. д. — ур. 11, грамм.
 п. 9.

5. Kurczątko — существительное с усиленно-уменьшительным значением
 (ср. «цыпленочек») — § 201.

6. Jest, proszę pana. Jest имеет здесь то же значение, что и słucham (см.
 выше). Proszę pana — вводное обращение, соответствующее французскому
 monsieur или английскому sir.

7. Byłe имеет значение 1. союза «только (лишь) бы»: byłe tłusto только бы
 жирно (было), и 2. наречной частицы «кое-», «бы то ни было»: byłe gdzie где
 бы то ни было, byłe jaki какой бы то ни было, byłe кое-как, и т. д.

Упражнения

1. Определите группу, класс и спряжение глаголов: wiedzieć (powiedzieć),
 prosić, rozumieć, słuchać (§§ 136 — 164).

2. Просклоняйте: osobny pokoik, pieczeń wołowa (в обоих числах), młode
 kurczątko.

3. Переведите: 1. Дайте, пожалуйста (=прошу), газету. 2. (Я) предпочитаю
 поселиться здесь. 3. Хорошо, лишь бы поскорее.

20 Lekcja Dwudziesta

Урок Двадцатый

KAWA

Takiej kawy jak w Polsce¹ nie ma w żadnym kraju:
 W Polsce w domu porządnym, z dawnego zwyczaju,
 Jest do robienia kawy osobna niewiasta,
 Nazywa się „kawiarka”; ta sprowadza z miasta,
 Lub z wicin bierze ziarna w najlepszym gatunku,
 I zna tajne sposoby gotowania trunku,
 Który ma czarność węgla, przejrzystość bursztynu,
 Zapach moki i gęstość miodowego płynu.
 Wiadomo czem² dla kawy jest dobra śmietana.
 Na wsi nietrudno o nią³: bo kawiarka z rana
 Przystawiwszy imbryki, odwiedza mleczarnie,
 I sama lekko świeży nabiału kwiat garnie
 Do każdej filiżanki w osobny garnuszek,
 Aby każdą z nich ubrać w osobny kożuszek.

Adam Mickiewicz
 („Pan Tadeusz” II. 497—510)

BIGOS

W kociołkach bigos grzano — w słowach wydać trudno
 Bigosu smak przedziwny, kolor i woń cudną;
 Słów tylko brzęk usłyszysz i rymów porządek,
 Ale treści ich miejski nie pojmie żołądek.
 Aby cenić litewskie pieśni i potrawy,
 Trzeba mieć zdrowie, na wsi żyć, wracać z obławy.
 Przecież i bez tych przypraw, potrawa nielada
 Jest bigos, bo się z jarzyn dobrych sztucznie składa:
 Bierze się doń siekana kwaszona kapusta,
 Która, wedle przysłowia, sama idzie w usta;
 Zamknięta w kotle, łonem wilgotnem⁴ okrywa
 Wyszukanego cząstki najlepsze mięsiwa,
 I praży się, aż ogień wszystkie z niej wyciśnie
 Soki żywne, aż z brzegów naczynia war pryśnie,
 I powietrze do koła zionie aromatem.

Bigos już gotów. Strzelcy z trzykrotnym wiwatem
 Zbrojni łyżkami biegną i bodą naczynie,
 Miedź grzmi, dym bucha, bigos jak kamfora ginie,
 Zniknął, uleciał; tylko w czeluściach saganów,
 Wre para, jak w kraterze zagasłych wulkanów.

Adam Mickiewicz
 („Pan Tadeusz”, IV. 826—845)

¹—Polsce; ²—czym; ³—nią; ⁴—wilgotnym.

bursztyn/-u янтарь
czarność ж чернота
dawny, а, е давний, давнишний
filizanka (д/пр. -ce) чашка
garnać (garne, garniesz) сгребать, собирать
garnuszek/-szka (уменьш. к garnek/-nka) горшочек
gęstość ж густота
gotowanie варка
imbryk/-a чайник, кофейник (для заварки)
kawa кофе
kawiarka (д/пр. -ce) «кофейница» (рабoтница, ведавшая приготовлением кофе)
kożuszek/-szka (уменьш. к kożuch/-a) 1. тулуп, овчина; 2. здесь пенка (молочная)
lekki, а, ie (сравн. ст. lżejszy) легкий; наречие lekko
miodowy, а, е медовый
mleczarnia 1. молочная; 2. здесь погреб (кладовая) для хранения молока и молочных продуктов.
moka (теперь: mokka, д/пр. mokse) мокка (кофе)
nabiał/-u молочные продукты (в том числе и молоко)

nie trudny, а, е нетрудный; наречие nietrudno: o to nietrudno за этим делом не станет
niewiasta (д/пр. niewieście) женщина
odwiedzać II посещать
Polska (д/пр. Polsce, стар. Polsce) Польша
porządny, а, е порядочный; наречие porządnie
przejrzystość ж прозрачность
przystawić (буд. przystawię, przystawisz) приставить, поставить
robienie делание, приготовление
sam, sama, samo sam—§ 42, г и 53 прим.
sprowadzać доставлять, выписывать, привозить
śmietana сметана; *здесь* = śmietanka сливки
świeży, а, е свежий
tajny, а, е тайный, секретный
trunek/-nku напиток, питье
ubrać (буд. ubiorę, ubierzesz) одеть
wiadomy, а, е, известный; наречие wiadomo
wicina баржа
zapach/-u запах
ziarno зерно
zwyczaj/-u обычай; z dawnego zwyczaju по старому обычаю

Пояснения

1. przystawiwszy — об образовании деепричастия прошедшего времени страд. залога см. § 122.
2. Wiadomo czem... По современному правописанию — szum.
3. W najlepszym gatunku «наилучшего сорта».

aby чтобы
aromat/-u (пр. -cie) аромат
aż пока не
biec (biegnę, biegniesz и biegnę, biegniesz) бежать, § 123, б
bigos/-u бигос (кушанье из тушеной капусты и мелко нарезанного мяса)
bość (bode, bodziesz) бодать; *здесь* стучать (о)
brzeg/-u 1. берег; 2. *здесь* край
brzęk/-u бряцание, звук
buchać II вырываться, валить (о паре, огне и т. п.)
cenić (cenię, cenisz) ценить
cząstka (пр. -tce) (уменьш. к część) частица, кусочек
czelność ж полость, отверстие, пасть
do koła (по соврем. правописанию dokoła) вокруг, кругом
doń=do niego, § 47.
dym/-u дым
ginać (ginę, giniesz; прош. ginałem) гибнуть, исчезать

gotów (или gotowy), gotowa, gotowe готовый, § 57, примеч.
grzać (grzeję, grzejesz; прош. grzałem) греть
grzmieć (grzmię, grzmiesz; прош. grzmiąłem) греметь
jarzyna овощ, зелень
kamfora (пр. -rze) камфора
kapusta (пр. -ście) капуста
kocioł/kocioła котел
kociołek/-ка котелок
krater/-u (пр. -rze) кратер
kwaszony, а, е квашеный
litewski, а, ie литовский
łono лоно, недра; *здесь* объятья
łyżka (пр. -zce) ложка
miedź ж медь
mięsiwo мясо (разных сортов)
naczynie сосуд, посуда
nielada (в соврем. правописании nielada) неизмен. незаурядный, недюжинный, особенный
obława облава

ogień/ognia огонь
okrywać II прикрывать, окутывать
para (пр. -rze) пар
pieśń ж песня
pojąć (буд. pojme, pojmiesz) понять
porządek/-dki порядок
potrawa кушанье
prażyć (prażę, prażysz) (się) жарить (ся), поджаривать(ся)
prysnąć (буд. prysnę, prysniesz) брызнуть
przecież однако, все же
przedziwny, а, е дивный, восхитительный
przyprawa приправа
rytm/-u рифма
sagan/-u чугунок (горшок)
siekać II рубить; прич. страд. прош. siekany, а, е
smak/-u (без мн. ч.; только в прямом смысле) вкус
strzelec/-lca стрелок
sztuczny, а, е 1. искусственный; 2. *здесь* искусный; наречие sztucznie
treść ж содержание, смысл
trudny, а, е трудный; наречие trudno
trzykrotny, а, е троекратный
ulecieć (буд. uleczę, ulecisz; прош. uleciałem) улететь
usłyszeć (буд. usłyszę, usłyszysz) услышать

usta/ust (без ед. ч.) рот
war/-u варено; кипяток
wedle +*rod.* согласно, по
wilgotny, а, е влажный, сырой
wiwat/-u виват, *возглас* «да здравствует!»
wolf ж благоухание, аромат
wracać II возвращаться
wrzeć (wrę, wrzesz, wrze или wrę; прош. wrzałem) кипеть
wulkan/-u вулкан
wycisnąć (буд. wycisnę, wycisniesz) выдавить, выжать
wydać (буд. wydam, wydasz) выдать; *здесь* передать
wyszukany, а, е изысканный, отборный
zagaśły, а, е погасший, потухший, § 121
zamknąć (буд. zamknę, zamkniesz) запереть, закрыть, прич. прош. zamykałem. zamknięty, а, е
zbrojny, а, е вооруженный
zdrowie здоровье
zionać (zionę, zioniesz) выдыхать, дышать
zniknąć (буд. zniknę, znikniesz; прош. zniknąłem) исчезнуть
żołądek/-dka желудок
żywny, а, е подкрепляющий, питательный

Пояснения

1. Bigos grzany. Грели бигос.— Об употреблении безличного-страдательного оборота — §§ 134 и 172.
2. Приставка **prze-** при прилагательных соответствует русской пре-: **przedziwny** преудивительный, и т. п. Употребительность этой приставки невелика. Не следует ее смешивать с приставкой **przy-**, которая имеет обратное значение, а именно ослабляет выраженное прилагательным свойство: **przytrudny** трудноватый, **przygłuchy** тугоухий, и т. д.
3. Сравн.:
 а. Bigos składa się sztucznie z jarzyn. Бигос искусно составляют из овощей.—
 б. Mieszkanie składa się z pokojów. Квартира состоит из комнат.
 Местоименный глагол **składa się** в первом предложении имеет смысл неопределенно-личный или страдательный (как и в следующем предложении: **Bierze się siekana kapusta**. Берут рубленую капусту, или: Берется рубленая капуста) во втором же — смысл чисто местоименный («складывается») из комнат.
4. Прозаический порядок слов в 3—4 стихах был бы: **Żołądek miejski usłysz tylko brzęk słów i porządek rytmów, ale treści ich nie pojmie.** —
 В стихе 12 обычный порядок слов — **Najlepsze części wyszukanego mięsiwa.**

Упражнения

1. Заучите один из отрывков Мицкевича.
2. Определите группу, класс и спряжение глаголов: grzać, słyszeć, cenić, wracać, zamknąć (§§ 136—164).
3. Составьте 3 фразы с глаголом в безлично-страдательной форме (типа: W kociołkach bigos grzano).

21 Lekcja Dwudziesta Pierwsza

Урок Двадцать Первый

POKARMY I NAPOJE

Odżywianie polega na dostarczaniu ustrojowi ludzkiemu lub zwierzęcemu pokarmów i napojów, niezbędnych dla rozwoju i wzrostu. Główną rolę w odżywianiu odgrywają białka, węglowodany i tłuszcze.

Największa ilość białka zawarta jest w mięsie, mleku, serze i roślinach strączkowych (grochu, fasoli i innych). Do węglowodanów należą cukier (buraczany, trzcinowy i inne), krochmal i inne bardzo ważne związki, które służą w ustrojach zwierzęcych jako materiał spalinowy (energetyczny). Znajdujemy je w owocach słodkich dojrzałych (jabłkach, gruszkach, śliwkach, wiśniach, brzoskwiniach, morelach, agrestcie, porzeczkach, truskawkach, poziomkach, pomarańczach, winogronach itd.), w kartoflach, w burakach cukrowych, w trzcinie cukrowej, w miodzie. Tłuszcze — zwierzęce i roślinne — służą jako zapasowy materiał energetyczny.

Prócz białek, węglowodanów i tłuszczów, we wszystkich pokarmach zawarte są różne sole i woda. Woda wchodzi w skład wszystkich pokarmów i napojów. Wodę pijemy, gdy jesteśmy spragnieni. Woda jest potrzebna do przygotowania herbaty albo kawy. Bez wody nie byłoby życia.

Nie wolno zapominać i o witaminach. Są to ciała organiczne, których obecność warunkuje normalny rozwój ustrojów zwierzęcych, a których brak wywołuje pewne schorzenia: gnilec, obrzęki głodowe itp. Pod względem działania fizjologicznego, rozróżniamy, jako najgłówniejsze:

1. Witaminy A, zawarte w śmietance, mleku, maśle, żółtku jaj, roślinach zielonych, tranie i tłuszczach zwierzęcych (z wyjątkiem świńskiego). W tłuszczach i olejach roślinnych witaminów tych nie ma.

2. Witaminy B, zawarte w nasionach roślin strączkowych, w ziarnach zbóż, w żółtku jaj, w drożdżach.

3. Witaminy C, zawarte w świeżych jarzynach i owocach. Brak ich w konserwach mięsnych i jarzynowych, gdyż pod wpływem ogrzewania ulegają rozkładowi.

Widzimy stąd, że najważniejszą rolę w odżywianiu odgrywają rośliny. Dlatego uprawa roślin jest zasadniczym działem rolnictwa. Rolnicy i ogrodnicy uprawiają ziemię, sieją, grabią, sadzą, pielęgnają (to znaczy usuwają niepotrzebne zielska), wreszcie uszlachetniają roślinę. Uszlachetnić roślinę to znaczy roślinę, rosnącą dziko i dającą cierpkie, małe owoce, uczynić prostą, o owocach wielkich, słodkich i smacznych.

Ścisłe związany z rolnictwem jest przemysł spożywczy: cukrownictwo, młynarstwo, browarnictwo, gorzelnictwo, fabrykacja konserwów, win itd.

agrest/-u (np. -ście) крыжовник
białko бeлoк
brak/-u 1. недостаток, нехватка; 2. отсутствие
browarnictwo пивоварение

brzoskwinia абрикoс
buraczany, a, e свекловичный
burak/-a свекла
ciało тeлo
cierpki, a, ie тeрпкий

cukier/-kru сахар
cukrownictwo сахароварение, сахарная промышленность
cukrowy, a, e сахарный
dojrzały, a, e, § 121 зрeлый, спeлый
dostarczanie доставка, снабжение
drożdże/-y без еd. ч. дрожжи
dział/-u раздел, отрасль
działanie действие
dziki, a, ie дикий; наречие dziko
energetyczny, a, e энергетический
fabrykacja фабрикация, производство
fasola фасоль
fizjologiczny, a, e физиологический
głodowy, a, e голодный (обусловленный голодом)
gnilec/-lca м цынга
gorzelnictwo винокурение
grabić (grabię, grabisz) работать граблями, сгребать
groch/-u горох
gruszka (d/ np -ce) груша (плод)
herbata (d/ np -cie) чай
istotny, a, e существенный
jabłko яблоко (i после согласной не произносится, если за ним не следует гласная: [япко], но [яблэк]).
jajo яйцо
jarzyna owość
jarzynowy, a, e овощной
kartofel/-ła (mн. -fle) м картофель
konserwy/-ów без еd. ч. консервы
krochmal/-u м крахмал
ludzki, a, ie человеческий
malina (mн. -y) малина
masło (np. -śle) масло (преимущественно молочное, реже растит., никогда не минеральное)
materiał/-u материал
mięсны, a, e мясной
mięso (np. -sie) мясо
miód/miodu (np. miodzie) мед
młynarstwo мукомольная промышленность
morela персик
należeć (należę, należysz) (do) принадлежать, относиться (к)
napój/naroju м напиток
nasienie, § 23, ж семя
niepotrzebny, a, e ненужный
niezbędny, a, e необходимый
normalny, a, e нормальный
obecność ж присутствие, наличие
obrządek/-u отек
odgrywać II (rolę) играть (роль)
odżywianie питание
ogrodnik/-a садовник; огородник
ogrzewanie нагревание

olej/-u м масло (растительное или минеральное)
organiczny, a, e органический
owoc/u м плод (не «овощь»)
pić (piję, pijesz) пить
pleć, § 149, примеч. полоть
pokarm/-u пища; еда
polegać II (na) заключаться, состоять (в)
pomarańcza апельсин
porzeczka (d/np -czce, род. мн. -czek) смородина
poziomka (d/np -mce, род. мн. -mek) земляника
prosty, a, e — ści, ste 1. простой; 2. здесь прямой
przygotowanie приготовление
rola 1. пашня; 2. роль
rolnictwo земледелие
rolnik/-a земледелец
rozwoj/rozwoju м развитие
sadzić (sadzę, sadsisz) сажать
schorzenie заболевание
ser/-a (np. -rze) сыр
siać (sieję, siejesz; прош. siałem) сеять
skład/-u 1. склад; 2. здесь состав
słodki, a, ie сладкий
smaczny, a, e вкусный
sól/soli ж соль
spalinowy, a, e горючий, предназначенный для сгорания
spożywczy, a, e продовольственный, пищевой
spragniony, a, e — eni, one испытывающий жажду
strączkowy, a, e стручковый
ściśły, a, e 1. точный; 2. здесь плотный, тесный (переносн.); наречие ściśle
śliwka (d/np -ce) слива (плод)
świeży, a, e свежий
świński, a, ie свиной
tłuszcz/-u м жир
tran/-u без мн. ч. рыбий жир; ворвань
truskawka (d/np -wce; род. мн. -wek) клубника
trzcin trzcinik
trzcinowy, a, e тростниковый
uczynić (буд. uczynię, uczynisz) сделать
ulegać II подвергаться
uprawa 1. разведение (roślin pasturenny); 2. возделывание (rolі pашни)
uprawiać II. 1. разводить; 2. возделывать
ustrój/ustroju м организм
usuwać II устранять, удалять
uszlachetniać II облагораживать, улучшать (porodu, сорт)

uszlachetnić (буд. uszlachetnię, uszlachetnisz) облагородить, улучшить
warunkować (warunkuję) обуславливать
węglowodan/-u углевод
wino вино
winogrono виноград
wisnia (род. мн. wiśni или wisien) вишня
witamina витамин
wolno можно, разрешается; nie wolno нельзя, не следует
wpływ/-u влияние, воздействие
wreszcie наконец, в конце концов
wyjątek/-tku исключение; z wyjątkiem за исключением
wywoływać (wywoływałam или wywołyuję, wywołujesz) вызывать

wzrost/-u (пр. -ście) рост
zapasowy, а, е запасный
zapominać II забывать
zasadniczy, а, е принципиальный; основной
zawarty, а, е см. zawierać
zawierać II содержать (в себе); прич. прош. страд. zawarty, а, е
zboże злак(и), зерновой хлеб
zielsko сорняк
znajdować (znajduję; прош. znalazłem) (się) находить(ся)
związać (буд. zwiąże, zwiążesz) связать; прич. прош. страд. związany
związek/-zku 1. союз; 2. связь; 3. хим. соединение
zwierzęcy, а, е животный
żółtek/-tka (или żółtko) желток

Пояснения

1. **Wodę pijemy**, gdy jesteśmy spragnieni. Мы пьем воду, когда чувствуем жажду. — **Rozróżniamy** następujące witaminy. Мы различаем следующие витамины. —

Во всех польских предложениях местоимение *ты* здесь опущено (§ 48). В подобных случаях, когда глагольное окончание достаточно точно определяет лицо и число подлежащего, употребление личного местоимения не только не обязательно, но и неправильно.

2. **Ciała, których obecność warunkuje...**, а **których brak wywołuje...** Тела, наличие которых обуславливает..., а отсутствие которых вызывает..., — В отличие от русского языка, в польском относительное местоимение *który* (особенно в род. п.) нельзя ставить после существительных, служащих подлежащими придаточного предложения.

3. Слово **brak** обычно употребляется как существительное: **Brak witaminów** wywołuje pewne schorzenia. Недостаток (или: отсутствие) витаминов вызывает некоторые заболевания. —

Иногда же оно имеет смысл наречия, тождественного по смыслу с *nie ma* «нет»: **Brak ich** w konserwach. В консервах их нет.

4. **Ustrój ludzki** albo **zwierzęcy**. Человеческий или животный организм. — **Konserwy mięsne** i **jarzynowe**. Мясные и овощные консервы. — **Przemysł spożywczy**. Пищевая промышленность. —

О месте прилагательного-определения в предложении — § 191.

5. **Są to ciała organiczne**. Это — органические тела. — См. § 186.

Упражнения

1. Определите спряжение, класс и группу глаголов: *polegać, należeć, słuzić, pić, warunkować, sadzić, uszlachetniać* и *uszlachetnić* (§§ 136—162).

2. Постройте по три предложения по образцу следующих:

Tłuszcz zwierzęce (z wyjątkiem *świńskiego*)...

Woda wchodzi w skład wszystkich pokarmów.

Wodę pijemy, gdy jesteśmy spragnieni.

3. Просклоняйте: *młody rolnik, młody owoc, świeże jabłko*.

4. Переведите: 1. Земледелие заключается в обработке земли. — 2. Что (вы) едите, когда (вы) голодны? 3. В растениях содержится все материалы, необходимые для питания людей и животных. 4. Что (вы) предпочитаете, сахар или мед? 5. Нельзя забывать об этом. 6. Без растений не было бы животных.

5. Составьте небольшой рассказ под заглавием «*Rolnictwo*» (можно вначале составить его по-русски, а затем перевести на польский язык). При составлении рассказа пользоваться только усвоенными словами и оборотами.

22 Lekcja Dwudziesta Druga

Урок Двадцать Второй

ODZIEŻ

Одежzą nazywamy wszystkie części naszego ubrania. Garnitur marynarkowy, składający się z marynarki, spodni i kamizelki, uniform czyli mundur, suknia, spódnica, bielizna, pończochy, skarpetki, palto, kapelusz, czapka — wszystko to są części odzieży. Do odzieży w szerszym znaczeniu słowa zalicza się także obuwie: buty, buciki, trzewiki itd.

Одежzь szyje się z tkanin, których wyrobem zajmuje się przemysł włókienniczy. Przemysł ten obejmuje wszelką przetwórczość włókna, jako surowca — wełny, bawełny, lnu, konopi, jedwabiu i innych — na materiał użytkowy. Włókna roślinne lub zwierzęce, używane do wyrobu tkanin, trzeba uprząść, to znaczy przerobić na nici czyli przędzę, а z przędzy trzeba utkać materiał na odzież. Przędzalnictwo i tkactwo są zatem zasadniczymi działami przemysłu włókienniczego.

W zależności od użytego materiału rozróżniamy tkaniny wełniane, bawełniane, lniane, konopne, jedwabne i inne. Tkaniny lniane, bawełniane i konopne nazywamy płótnem. Płótna konopne nigdy nie dorównają lnianym w cienkości i białości, lecz za to są znacznie mocniejsze. Zresztą włókno konopne używa się przeważnie do wyrobu lin, szpagatów i płótna żaglowego.

bawełna хлопок
bawełniany, а, е хлопковый, хлопчатобумажный
bielizna (d/np -źnie) белье
bucik/-a ботинок
but/-a сапог
cienkość ж тонкость, тонина
czapka (d/np. -ce) шапка
dorównać II сравняться
garnitur/-u (пр. -rze) комплект
jedwab/-biu (род. мн. -bi или -biów) м шелк
jedwabny, а, е шелковый
kamizelka (d/np -ce) жилет
kapelusz/-a м шляпа
konopie/-pi без ед. ч. 1. конопля; 2. пенька
konopny, а, е 1. конопляный; 2. пеньковый
len/lnu лен
lina канат
lniany, а, е льняной
marynarka (d/np -ce) пиджак
marynarkowy, а, е пиджачный
mundur/-u (пр. -rze) мундир
nić ж нить

nigdy никогда
obejmować (obejmuję) обнимать, охватывать
obuwie/-wia без мн. ч. обувь
odzież/-y без мн. ч. одежда
palto (или **paltot/-a**) пальто
płótno полотно
pończocha (d/np -sze) чулок
przerobić (буд. **przerobię, przerobisz**) переделать, переработать
przetwórczość ж переработка, обработка
przeważny, а, е преимущественный; наречие **przeważnie**
przędza пряжа
przędzalnictwo прядильная промышленность, прядение
skarpetka (d/np -ce) носок
składać II się (z+rod) состоять (из)
spódnice/-ni без ед. ч. брюки
spódnica юбка
suknia платье
surowiec/-wca сырец, сырой материал
szpagat/-u веревка
szyć (szyję, szyjesz) шить
tkactwo ткачество, ткацкая промышленность

tkanina ткань (*только искусственная*)
trzewik/-a башмак
ubranie костюм
uniform/-u форменная одежда, форма
uprząść (*буд. uprzęde, uprzędziesz*)
 спрясть
utkać II соткать
użyć (*буд. użyję, użyjesz*) использо-
 вать; *прич. прош. страд. użyty, a, e*
użytkowy, а, е годный для использо-
 вания
używać II (*się*) употреблять(*ся*); *прич.*
страд. używany, a, e
wełna шерсть
wełniany, а, е шерстяной

włókienniczy, а, е текстильный
włókno волокно
wyrób/wyrobu м 1. изделие; 2. *zдесь*
 выработка, изготовление
zajmować (*zajmuje*) (*się*) занимать(*ся*)
zależność *жс* зависимость
zaliczać II (*się*) причислять(*ся*), от-
 носить(*ся*)
zatem следовательно
znaczenie значение
znaczny, а, е значительный; *наречие*
znacznie
zresztą впрочем
żaglowy, а, е парусный; **plótno żaglo-**
we парусина

Пояснения

1. **Szerszy** более широкий. — **Mocniejszy** более крепкий. —
 О сравнительной степени польских прилагательных по сравнению с
 русскими — сноска к § 61.
2. **Palto**, как и другие слова иностранного происхождения на *o* (*zero, echo*),
 склоняются как существительные среднего рода на *o* (напр., *drzewo*) — § 23, д.
3. Тканiny, **których wyrobem** zajmuje się... Ткани, *изготовлением которых*
 занимается... —
 См. ур. 21, пояснения п. 2.

Упражнения

1. Определите спряжение, класс и группу глаголов: *szyć, używać, użyć,*
przerobić, obejmować.
2. Просклоняйте: *garnitur marynarkowy, tkanina jedwabna, plótno żaglowe.*
3. Постройте по 3 предложения по образцу следующих:
 1. **Przemysł włókienniczy** obejmuje wszelką przetwórczość włókna.
 2. Do odzieży zalicza się także obuwie.
 3. Plótna konopne nigdy nie dorównają lnianym w cienkości.
4. Переведите: 1. Обувь шьется из кожи (*skóra*), изготовлением которой
 занимается кожевенная промышленность (*garbarstwo*). — 2. Ягоды относятся к
 плодам в более широком смысле (значении) слова. — 3. Растение состоит из мно-
 гих частей. 4. Сумеете ли (*вы*) (*potrafić*) рассказать о разнице между прядением
 и ткачеством? 5. Переведите весь этот текст за исключением последней фразы.
 6. Это слово нужно перевести в зависимости от смысла всей фразы (*предложе-*
ния).
5. По образцу текста урока 22 и используя словарь и обороты урока 21,
 напишите статью на тему «*Przemysł spożywczy*».

23 Lekcja Dwudziesta Trzecia

Урок Двадцать Третий

STUDENT

Był na czwartym kursie medycyny pewien ubogi student.

Miał jedną korepetycję za sześć rubli miesięcznie, na Pradze, u ma-
 szynisty kolei Terespolskiej, i jedną, na Podwału u sklepikarza, za trzy
 ruble. Sam zaś mieszkał na Piwnej, na czwartym piętrze, za cztery ruble,
 której to sumy systematycznie nie płacił; nie dlatego, ażeby zrujnować
 gospodarza domu, ale że nigdy nie cuchnął pieniędzmi.

Nosił mundur wybielony na szwach, a przy nim guziki wytarte aż do
 czerwonej miedzi. Jego spodnie były tak filigranowe, że ledwie można
 je było uważać za logarytmy spodni rzeczywistych; kieszenie zaś on sam
 nazywał próżnią Toricellego. Nie było w nich nic, tak dalece, że w końcu
 zawstydzone pouciekały z ubrania, a miejsce ich zajęły dziury, aż do
 środka ziemi głębokie.

Skutkiem tak szczególnych warunków finansowych ubogi student
 miał zakłęśnięte piersi, mocno zapadły brzuch i głowę zwieszoną; nie ze smut-
 ku bynajmniej, ale z tej racji, że jego biedna głowa posiadała nierównie
 więcej nauki, aniżeli można było udźwignąć na tak bardzo chudej
 szyi.

— Gdybym był Panem Bogiem, inaczejbym świat urządził — mó-
 wił niekiedy. — Wynalazłbym sobie korepetycję za trzydzieści rubli
 na miesiąc, jadłbym co dzień obiad, sprawiłbym palto na zimę, płaciłbym
 za mieszkanie...

Niekiedy sięgał fantazją w przyszłość i myślał:

— Dałbym sto dukatów temu, kto by mi powiedział: czy ja skończę
 medycynę, czy nie?... Bo z tym głupim kaszlem, z tymi gorączkami, z
 tym pluciem... Zresztą, co mi tam! Nie ja będę winien, jeżeli Europa straci
 doskonałego lekarza... Jakbym ja pysznie leczył!... Każdemu pacjentowi
 jedna recepta: mieszkanie suche, codziennie opalane; śniadań i kolacyj
 można nie jadać, ale obiad bezwarunkowo; odzienie powinno być całe
 i zastosowane do pory roku. Przy tym, co najmniej, trzeba mieć dwie
 własne koszule, i... wystrzegać się lekarzy i lekarstw...

Bolesław Prus (1847—1912)

„Sen”

(fragment)

aniżeli (= niż) нежели, чем
bezwarunkowy, а, е безусловный; *на-*
речие bezwarunkowo
biedny, а, е бедный
brzuch/-a живот
chudy, а, е худой, худощавый
codzienny, а, е ежедневный; *наречие*
codziennie

co najmniej по крайней мере
cuchnąć (*cuchnę, cuchniesz*) издавать
 дурной запах, *здесь* пахнуть
dalece: так dalece до такой степени,
 настолько
doskonały, а, е совершенный, превос-
 ходный
dukat/-a (*np. -cie*) червонец

dziura (д/пр -rze) дыра
 fantazja/-ji (род. мн. -yj) фантазия
 filigranowy, a, e филигранный, *здесь*
упрощ. сквозной, ажурный
 finansowy, a, e финансовый
 głupi, ia, ie глупый
 gorączka (пр. -се) лихорадка, повы-
 шенная температура, жар
 gospodarz/-a хозяин; gospodarz domu
 домовладелец
 guzik/-a пуговица
 jadać II *учащат.* есть, кушать
 jeść, § 162, в есть
 kaszel/-szlu м кашель
 kieszeń ж карман
 kolacja/-cji (род. мн. -cji или -cyj)
 ужин
 korepetycja частный урок, репетитор-
 ство
 koszula рубаха, сорочка
 który (która и т. д.) то каковой
 leczyć (leczyć, leczysz) лечить
 ledwie едва
 lekarstwo лекарство
 lekarz/-a врач
 logarytm/-u логарифм
 maszynista/-y (д/пр -ście) машинист
 medycyna медицина; *здесь* медицин-
 ский факультет
 miesiąc/miesiąca (мн. miesiące/mie-
 sięcy) месяц; на miesiąc в месяц
 miesięczny, a, e ежемесячный; *наре-*
чие miesięcznie
 mocny, a, e крепкий, сильный; *наре-*
чие mocno
 myśleć (myślę, myślisz) думать
 niekiedy иногда
 nierówny, a, e неровный, неравный,
здесь несравненный; *наре-*
чие nie-
 równie
 obiad/-u (пр. obiedzie) обед
 odzienie одежда
 opałać II отапливать; *прич. страд.*
 opalany, a, e
 pacjent/-a (пр. -cie) пациент
 pan/-a господин, хозяин; Pan Bóg
 Господь Бог
 pieniądz/-a м монета; мн. pieniądze/
 pieniądzu деньги
 pierś ж (и мн. piersi) грудь
 Płynna Пивная (улица в Варшаве)
 płucie плевание, *здесь* (крово)харка-
 ние
 płacić (płacę, płacisz) платить
 Podwale улица в старой части Вар-
 шавы (podwale — часть города, при-
 мыкающая к крепостному валу)
 pora (д/пр -rze) пора, время; pora
 roku время года
 pouciekać II поразбежаться

powinien, -winna, -winno, § 57, *при-*
меч. должен, а, о
 próżnia *пустота, безвоздушное про-
 странство
 przyszłość ж будущность, будущее
 pyszny, a, e великолепный; *наре-*
чие pysznie
 recepta (д/пр -cie) рецепт
 rubel/-bla м рубль
 rzeczywisty, a, e действительный
 sen/snu сон; сновидение
 sięgać II протягивать руку, тянуться,
здесь устремляться
 sklepikarz/-a лавочник
 skutek/-tku результат; skutkiem вслед-
 ствие
 smutek/-tku грусть, печаль
 sprawić (буд. sprawię, sprawisz) за-
 вести, приобрести, *здесь* сшить
 (себе)
 stracić (буд. stracę, stracisz) поте-
 рять
 systematyczny, a, e систематический;
наре-
чие systematycznie
 szczerzeliwy, a, e особенный, *здесь*
 исключительный
 szew/szwy м шов
 szyja/szyi шея
 śniadanie завтрак
 tak так, столь
 Terespoński, a, ie название одной из
 польских ж. д. (от г. Тересполь
 в Люблинском воеводстве)
 Toricelli/-ego, § 59, г (с=cz) Тори-
 челли
 udźwignąć (буд. udźwignę, udźwignę-
 niesz) сдвинуть, поднять
 urządzić (буд. urządzę, urządzisz)
 устроить
 uważać II (za) считать (кем- или
 чем-либо)
 warunek/-nku условие
 winien, winna, winno, § 121 виновна-
 тый, повинный
 własny, a, e собственный
 wybielić (буд. wybiele, wybielisz) вы-
 белишь; *прич. прош. страд.* wybie-
 lony, a, e выбеленный, *здесь* побе-
 левший
 wystrzegać II się (+род.) остерегаться
 wytrzeć (буд. wytrę, wytrzesz) выте-
 реть; *прич. прош. страд.* wytarty,
 a, e
 zająć (буд. zajmę, zajmiesz) занять
 zakłęsły, a, e, § 121 впалый, вогнутый
 zapadły, a, e, § 121 впалый, прова-
 лившийся
 zastosować (буд. zastosuję) применить,

приспособить; *прич. прош. страд.*
 zastosowany, a, e приспособленный
 zawstydzić (буд. zawstydzę, zawsty-
 dzisz) пристыдить; *прич. прош.*
страд. zawstydzony, a, e
 zresztą впрочем
 zrujnować (буд. zrujnuję, zrujnujesz)
 разорить
 zwiesić (буд. zwieszę, zwieszysz) све-
 сить (вниз); *прич. прош. страд.*
 zwieszony, a, e свешенный, свесив-
 шийся, опущенный

Пояснения

I. Gdybym był Panem Bogiem, inaczejbym świat urządził... Если бы я был Господом Богом, я иначе устроил бы мир. — Dałbym sto dukatów temu, kto by mi powiedział... Я дал бы сто червонцев тому, кто сказал бы мне...

Условие, касающееся про ш л о г о, выражается условным наклоением. Условная частица by с соответствующим глагольно-личным окончанием может перемещаться от глагола, стоящего в условном наклонении, к другой части предложения: kto by mi powiedział=кто powiedziałby mi, и т.д. См. §§ 131—132 и 167—169.

В живой речи условное придаточное предложение может употребляться самостоятельно, поскольку содержание опущенного главного предложения подразумевается достаточно ясно. Напр.: Jakbym ja pysznie leczył! (подразум.: gdybym był lekarzem). Как бы я великолепно лечил! (подразум.: если бы я был врачом).

2. Условие, относящееся к б у д у щ е м у, выражается, как и по-русски, не условным наклоением, а будущим временем: Nie ja będę winien, jeżeli Europa straci doskonałego lekarza. Не я буду виноват, если Европа потеряет замечательного врача.

3. Не забывать, что в формах прошедшего времени конечное *ł*, которому предшествует согласная, не читается, если за этим *ł* не следует какая-нибудь гласная: wynalazłbym, jadłbym, но — sprawiłbym, płaciłbym — wynalazłabym, jadłabym.

Упражнения

1. Просклоняйте: ubogi student, czerwona miedź (без мн. ч.), czwarte piętro.
2. Сделайте возможно более точный русский перевод рассказа «Student», а по переводу восстановите польский подлинник.

24 Lekcja Dwudziesta Czwarta

Урок Двадцать Четвертый

CZAS

Rok:— Miesiąc.— Tydzień.— Dzień.— Godzina

Wszędzie w przyrodzie widzimy okresowość, tj. powtarzanie się tych samych zjawisk. Obrót ziemi dokoła swej osi powoduje kolejne następstwo dób. Obrót zaś ziemi dokoła słońca wywołuje zmianę pór roku: wiosny, lata, jesieni i zimy. Na naszej półkuli północnej wiosna kalendarzowa rozpoczyna się 23-go marca, lato — 21-go czerwca, jesień — 23-go września i zima — 21-go grudnia. Data 21-go czerwca odpowiada przesileniu letniemu, data 21-go grudnia — przesileniu zimowemu. Drugie dwie daty odpowiadają punktom równonocy wiosennej i jesiennej.

Inne zjawisko okresowe jest to zmiana faz księżyca. Dzięki istnieniu światła sztucznego nie przywiązujemy teraz do tego zjawiska wielkiej wagi, ale w czasach dawnych, szczególnie w klimacie gorącym, światło księżyca miało wielki wpływ na życie ludzkie. Nasz podział czasu na miesiące i tygodnie zawdzięczamy właśnie starożytnym narodom Syrii i Mezopotamii, skąd podział ten dostał się do Europy nowożytnej.

Rokiem nazywamy okres czasu, w ciągu którego ziemia przebiega naokoło słońca. Rok ma 12 miesięcy: styczeń, luty, marzec — kwiecień, maj, czerwiec — lipiec, sierpień, wrzesień — październik, listopad, grudzień. Miesiące te mają kolejno 30 i 31 dób, z wyjątkiem lutego, który ma w roku zwyczajnym 28 dni, w roku zaś przestępnym 29 dni.

Okres siedmiu dni nazywa się tygodniem. Każdy dzień ma swoją nazwę: niedziela, poniedziałek, wtorek, środa, czwartek, piątek i sobota.

Dobą dzieli się na 24 godziny, godzina — na 60 minut, minuta — na 60 sekund. Czwarta część godziny, czyli 15 minut, nazywa się kwadrantem.

Nowy rok jest to pierwszy dzień roku kalendarzowego, tj. 1-go stycznia.

Oznaczenie liczby porządkowej dnia, miesiąca i roku nazywa się datą. Od początku naszej ery upłynęło 1946 lat.

Przyrząd do mierzenia czasu nazywa się zegarem. Zegary bywają ściennie, stołowe, wieżowe. Mały zegar do noszenia w kieszeni przy ubraniu nazywa się zegarkiem. Na tarczy zegara lub zegarka widzimy liczby, oznaczające godziny, i kreski, oznaczające minuty. Wewnątrz umieszczone są kółka zębate, przez które sprężyna wprawia w ruch wskazówki. Dokładne zegary noszą nazwę chronometrów. Zegary, dzwoniące o zadanej godzinie, nazywają się budzikami.

KTÓRA GODZINA?

Dwunasta	12.00
10 minut po drugiej (po południu)	2.10
Kwadrans na piątą	4.15
Wpół do siódmej	6.30
5 po wpół do ósmej	7.35
3 kwadrans na dziesiątą	9.45
10 (minut) do jedenastej (albo: za 10 jedenasta)	10.50

budzik/-a будильник
 chronometr/-u хронометр
 ciąg/-u продовження, течение; w ciągu в течение
 czwartek/-tku четверг
 data (d/np -cie) дата
 doba сутки
 dokładny, a, e точный; наречие dokładnie
 dostać (bud. dostane, dostaniesz; prosh. dostalem) się добратся, здесь про-
 никнуть
 dzielić (dziele, dzielisz) (sie) делить(ся)
 dzwonić (dzwonię, dzwonisz) звонить
 era (d/np erze) эра
 faza (d/np -zie) фаза
 godzina час; która godzina? который час? o której godzinie? в котором часу?
 grudzień/grudnia м декабрь
 istnienie существование
 jesienny, a, e осенний
 jesień жс осень
 kalendarzowy, a, e календарный
 kieszeń жс карман
 klimat (np. -cie) климат
 kolejny, a, e очередной; поперемен-
 ный; наречие kolejno
 kółko (уменьшит. к колу) колесико
 kreska (d/np -sce) черта, черточка
 kwadrans/-u четверть часа
 kwiecień/kwietnia м апрель
 letni, ia, ie летний
 liczba число
 lipiec/lipca м июль
 listopad/-a (np. -dzie) ноябрь
 luty/-ego, § 59, a февраль
 maj/-a май
 marzec/marca м март
 Mezopotamia Месопотамия
 mierzenie измерение (действие)
 minuta (d/np -cie) минута
 naokoło + rod. вокруг, около

O KTÓREJ GODZINIE?

O dwunastej.	12.00
10 minut po drugiej (po południu)	2.10
O kwadrans na piątą	4.15
O wpół do siódmej	6.30
5 po wpół do ósmej	7.35
O trzy kwadrans na dziesiątą	9.45
10 do jedenastej	10.50

następstwo наступление, следование
 niedziela воскресенье (dzień tygodnia)
 noszenie ношение
 nowożytny, a, e (исторически) новый, относящийся к новым векам
 obrót/obrotu (np. -cie) оборот
 odpowiadać II 1. отвечать; 2. здесь соответствовать
 okres/-u (np. -sie) период, время, промежутков времени
 okresowość жс периодичность, чередование
 okresowy, a, e периодический
 oznaczać II обозначать
 oznaczenie обозначение
 październik/-a октябрь
 piątek/-tku пятница
 podział/-u разделение
 poniedziałek/-tku понедельник
 porządkowy, a, e порядковый
 powodować (powoduje) создавать (в качестве последствия), причинять, слу-
 жить причиной
 powtarzanie (się) повторение
 półkula полушарие
 przebiegać II пробегать
 przesilenie 1. перелом; 2. здесь солнцестояние
 przestępny, a, e високосный
 przyroda (d/np -dzie) природа
 przywiązywać (przywiązuje) привязывать; przywiązywać wielką wagę do czegoś придавать чему-л. большое значение
 punkt/-u пункт
 rozpocząć II (się) начинать(ся)
 równonoc жс равноденствие
 sekunda (d/np -dzie) секунда
 sierpień/sierpnia м август
 sobota (d/np -cie) суббота
 sprężyna пружина
 starożytny, a, e старинный, древний
 stołowy, a, e столовый

styczeń/stycznia м январь
 Syria Сирия
 sztuczny, a, e искусственный
 ścienny, a, e стеной
 środa (d/np -dzie) среда
 tarcza 1. щит; 2. *zдесь* циферблат
 tydzień/tygodnia м неделя
 umieścić (буд. umieszczę, umieścisz)
 поместить; прич. прош. strad. umiesz-
 czony, a, e
 upłynąć (буд. upłynę, upłyniesz) про-
 течь, истечь
 waga (d/np -dze) 1. вес; 2. *здесь* зна-
 чение
 wewnątrz внутри
 wieżowy, a, e башенный
 wiosenny, a, e весенний
 właśnie именно, как раз

wprawiać II вправлять, вставлять;
 wprawiać w ruch приводить в дви-
 жение
 wrzesień/września м сентябрь
 wszędzie везде, всюду
 wtorek/-rku вторник
 wywoływać (wywołuję) вызывать
 zadać II задать; прош. прич. страд.
 zadany, a, e
 zawdzięczać II (coś czemuś) быть
 обязанным (чем-н. чему-н.)
 zegar/-a (np. -rze) часы
 zegarek/-rka карманные часы
 zębaty, a, e зубчатый
 zimowy, a, e зимний
 zjawisko, § 17, б, *примеч.* явление
 zwyczajny, a, e обыкновенный, про-
 стой

Пояснения

1. От неместоименного глагола «повторять» и местоименного «повторяться» мы производим одно и то же отглагольное существительное: «повторение». В польском языке (§ 198) отглагольное существительное может иметь и местоименную форму: **Powtarzanie się** tych samych zjawisk. *Повторение* тех же явлений.

2. Okres, w ciągu którego ziemia... Промежуток времени, в течение которого земля...

Не следует думать, будто место слова *który* противоречит здесь правилу, изложенному в § 197 (см. также ур. 21, пояснения, п. 2). Выражение в *ciągu* является здесь составным предлогом, а предлог не может быть поставлен после слова, к которому он относится. Ср. также: *Kółka zębate, przez które sprężyna wprawia w ruch...* Зубчатые колеса, *посредством которых* пружина приводит в движение...

3. Иметь в виду, что час обозначается по-польски всегда по р я д к о в ы м числительным: 0 (godzinie) **drugiej**. В два часа (а не «во втором часу»).

4. Об обозначении дат — § 193.

Упражнения

1. Заучите в указанной последовательности названия месяцев и дней недели.

2. Переведите:

В середине июля, если вы ничего не имеете против этого, я приеду к вам в деревню. Я выеду по железной дороге в 3 часа дня и прибуду к вам прежде, чем (zanim) зайдет солнце. О дне своего выезда я напишу вам 10 июля. Прошу встретить меня на станции.

25

Lekcja Dwudziesta Piąta

Урок Двадцать Пятый

W PRACOWNI ZEGARMISTRZA

Izdebka była mała, niska, od sufitu do podłogi napełniona szmerem dziwnym, zgiełkliwym, monotonnym i zarazem niespokojnym, szybkim. Nie był to hałas, tylko szmer, nie wzdymający się ani opadający nigdy, lecz ciągle, jednostajnie, bez sekundy przerwy napełniający izbę od dołu do góry. Nic tu więcej słychać nie było: ani ruchu ulicznego, ani skrzywienia szylców, ani żadnego dźwięku ze świata żyjących. Nic, tylko od sufitu do podłogi i od ściany do ściany rozmowa czy narada zegarów, wiszących na ścianach i mówiących jeden za drugim głosami suchymi i stukliwymi: „tak-tak... tak-to-tak... tak-to-tak...”

A w tym szmerze rozmowy, czy narady, zda się wiekuste, u okna jedyne, przy stoliku, na którym paliła się lampa z długim kominkiem, nad mnóstwem błyszczących kólek, sprężynek, haczyków siedział człowiek w ubraniu długim i wyszarzanym, z dwoma płatami śnieżnymi, jednym na piersiach, drugim nad karkiem zgiętym: była to broda siwa i siwe włosy, wydobywające się spod jarmułki aksamitnej. W wielkich okularach, z narzędziem delikatnym w ręku siedział i pracował około błyszczących drobiazgów. Czoło miał zmarszczone, wargi odęte i uwagę głęboką w oczach, połyskujących iskrą srebrną spod brwi siwych i powiek zaczerwienionych. Może ucho jego tak przywykło do stukotliwej rozmowy zegarków i tak się z nią żyło, że dźwięki inne przedostawały się doń z trudnością.

W minutę później ze szmeru wytrysnął głos donośny, dźwięczny, dziwnie żywy i świeży, który na całą izbę zawołał: „ku-ku”, i potem już dalej miarowo powtarzał: „ku-ku! ku-ku!”, aż za ósmym razem umilkł, a izdebkę napełniła znowu gwarliwa i, pomimo miarowości doskonałej, śpieszna niespokojna narada zegarów.

Eliza Orzeszkowa
 („Ogniwa”)

aksamitny, a, e бархатный
 błyszczeć (blyszczę, blyszczysz) блестя
 brew/brwi ж бровь
 broda (d/np -dzie) борода
 ciągły, a, e постоянный, непрерывный,
 наречие ciągle
 czoło лоб, см. § Ф 25 А, 1
 delikatny, a, e нежный, тонкий
 doń=do niego, § 47

donośny, a, e зычный, звучный
 doskonały, a, e совершенный, безукор-
 ризненный
 dół/dołu 1. яма; 2. *здесь* низ
 drobiazg/-u мелочь, деталь
 dziwny, a, e удивительный; наречие
 dziwnie
 dźwięczny, a, e звучный, звонкий
 głos/-u голос
 góra (d/np. -rze) 1. гора; 2. *здесь* верх

hakas = ?

gwarliwy, а, е говорливый, болтливый
 haczyk/-a (уменьш. к hak/-a) крючок
 iskra (np. -rze) искра
 izba комната
 izdebka (уменьш. к izba) комнатка
 jarmułka (d/np -ce) ермолка
 jednostajny, а, е однообразный; наре-
 чие jednostajnie
 jedyny, а, е единственный
 kark/-u тыльная часть шеи
 kominek/-nka 1. камин; 2. здесь лам-
 повое стекло
 kółko (уменьш. к koło) колесико
 ku-ku! подражание крику кукушки
 ку-ку!
 miarowość ж мерность, размеренность
 miarowy, а, е мерный
 minuta (d/np -cie) минута
 mnóstwo множество
 monotonny, а, е монотонный, одно-
 образный
 napełniać II наполнять
 napełnić (буд. napełnię, napełnisz)
 наполнить; прич. прош. strad.
 napełniony, а, е
 parada (d/np -dzie) совещание
 narzędzie орудие, инструмент
 niespokojny, а, е беспокойный
 odęty, а, е надутый, выпяченный
 ogniwo звено
 okulary/-ów без ед. ч. очки
 opadać II опадать, опускаться; осла-
 бевать
 Orzeszkowa (по мужу) Ожешко, § 200
 ósmu, а, восьмой
 pierś ж (или мн. ч. piersi) грудь
 płát/-u полоса
 połyskiwać (połyskuje) поблескивать
 pomimo + rod. несмотря на
 powieka веко
 późno поздно; w minutę później ми-
 нуту спустя
 pracownia мастерская
 przedostawać (przedostaje, przedosta-
 jesz) się пробираться, добираться,
 достигать
 przerwa перерыв, остановка
 przywyknać (буд. przywyknę, przywyk-
 niesz; прош. przywykłem) привык-
 нуть
 rozmowa разговор
 ruch/-u движение
 sekunda (d/np -dzie) секунда
 siedzieć (siedzę, siedzisz) сидеть
 siwy, а, е седой
 skrzypienie скрипение
 spod +rod. из-под
 sprężyna пружина (уменьш. sprężynka)

srebrny, а, е серебряный
 stolik/-a столик
 stukliwy, а, е постоянно стучащий,
 наполняющий своим стуком
 stukotliwy, а, е см. stukliwy
 suchy, а, е сухой
 szmer/-u шорох, шопот
 szybki, а, іе быстрый
 szyld/-u (d/np -dzie) вывеска
 śnieżny, а, е снежной
 śpieszyć (или spieszyc) (śpieszę, śpie-
 szysz) спешить
 śpieszny (или spieszny), а, е торопли-
 вый, поспешный
 tak-tak... тик-так...
 trudność ж трудность; z trudnością
 с трудом
 ubranie одежда
 uliczny, а, е уличный
 umilknać (буд. umilknę, umilkniez)
 умолкнуть
 uwaga (d/np -dze) внимание
 warga губа
 wiekiuisty, а, е вечный
 wisieć (wiszę, wisisz) висеть
 włos/-a волос
 wydobywać II się выбираться, здесь
 выбиваться
 wyszarżany, а, е посеревший, выли-
 нявший
 wytrysnąć (буд. wytrysnę, wytrysniesz)
 брызнуть
 wzdyмаć II się вздыматься
 zaczerwienić (буд. zaczerwienię, za-
 czerwieńsz) się покраснеть; прич.
 прош. strad. zaczerwieniony, а, е
 zarazem в одно и то же время, вместе
 с тем
 zawołać II позвать, здесь закричать
 zdać się (безличн. буд. zda się) пока-
 заться; zda się можно подумать,
 словно
 zdawać się (безличн. zdaje się) ка-
 заться
 zegar/-a (np. -rze) часы
 zegarek/-rka часики; карманные часы
 zegarmistrz/-a часовых дел мастер,
 часовщик
 zgiąć (буд. zegnę, zegniesz; прош.
 zgiąłem) согнуть; прич. прош. strad.
 zgięty, а, е
 zgiełkliwy, а, е шумливый, шумный
 zmarszczyć (буд. zmarszczę, zmarsz-
 czysz) сморщить, наморщить; прич.
 прош. strad. zmarszczony, а, е
 znowu снова, опять
 zżyć (буд. zżyję, zżyjesz) się сжиться
 żywy, а, е живой

Пояснения

1. Szmer, nie wzdymający się ani opadający nigdy, lecz... napełniający... Шорох, никогда не усиливавшийся и не ослабевавший, а ... наполнявший... — Narada zegarów wiszących na ścianach i mówiących... Совещание часов, висевших на стенах и говоривших... .

Все подчеркнутые здесь причастия действительного залога на с т о я щ е г о времени переведены здесь причастиями п р о ш е д ш е г о времени, так как в польском языке особой формы для прошедшего времени нет (§ 119).

2. Nic tu więcej słyszeć nie było. Ничего здесь больше не было слышно. См. § 171.

3. Czoło miał zmarszczone... У него был наморщенный лоб... См. § 163, а,

4. О форме фамилии Orzeszkowa — см. § 200, и.

Упражнения

1. Постройте по два предложения, используя выражения: w minutę później; za ósmym razem; nic nie (było) słyszeć.

2. Просклоняйте: stary zegarmistrz, stary zegar, wielkie okulary (без ед. ч.).

3. Переведите: 1. У него были седые волосы и черные глаза. 2. На столе, стоявшем посреди комнаты, лежали книги и бумаги. 3. Часовщик, мастерская которого находится на соседней улице, принес мне сегодня мои часы. 4. Минуту спустя он вышел из комнаты. 5. Таких книг у меня много. 6. Ничего не слышно, говорите громче. 7. Ничего не видно, принесите мне мои очки. 8. Что вызывает (powodować) смену суток?

26 Lekcja Dwudziesta Szósta

Урок Двадцать Шестой

LICZBY

Pierwszą znajomość z liczbami zawieramy jeszcze w latach dzieciennych, rachując przedmioty i łącząc je w grupy. Później przekonywamy się, że nauka o liczbach stanowi konieczną podstawę ścisłego badania przyrody. Przebłyski tej prawdy znaleźć można u Pitagorasa, który twierdził, że liczba jest źródłem wszystkich rzeczy.

Liczby całkowite oznaczamy za pomocą cyfr. Prawie cały świat cywilizowany używa dziś cyfr arabskich, z których pierwsza przedstawia liczbę zero. Każdą liczbę możemy otrzymać, wypisując obok siebie odpowiednie symbole, wybrane z dziesięciu następujących: 0, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9.

Naukę o własnościach liczb nazywamy arytmetyką. Najważniejszy jej dział to działania arytmetyczne: cztery „niższe” — dodawanie, odejmowanie, mnożenie i dzielenie — i trzy „wyższe” — potęgowanie, pierwiastkowanie i logarytmowanie. Przed wprowadzeniem arabskiego sposobu pisania liczb niektóre z tych działań były nadzwyczaj utrudnione, a takie, na przykład, jak dzielenie — nawet liczb całkowitych — wymagało wyższych matematycznych zdolności. Łatwość, z jaką obecnie operujemy liczbami, jest właśnie rezultatem zastosowania tych doskonałych symboli.

Liczby całkowite dzielimy na parzyste, tj. podzielne przez dwa, i nieparzyste, tj. niepodzielne przez dwa. Prócz tego wyróżniamy liczby pierwsze, tj. podzielne tylko przez jeden i przez siebie same, i liczby złożone, które dają się rozłożyć na czynniki pierwsze.

Liczby większe od zera nazywają się dodatnimi, liczby mniejsze od zera — ujemnymi. Zastosowania liczb dodatnich i ujemnych są oczywiste. Jeżeli długości, zmierzone w jednym kierunku, oznaczamy liczbami dodatnimi, wówczas mierzone w kierunku przeciwnym oznaczamy liczbami ujemnymi. Jeżeli prędkość w jednym kierunku uważamy za dodatnią, prędkość skierowaną wprost przeciwnie uważamy za ujemną. Takich przykładów można by przytoczyć dowolną ilość. Dodajmy, że rozróżnianie liczb dodatnich i ujemnych nie jest bynajmniej wynalazkiem umysłów teoretycznych. Przeciwnie, wprowadzenie tych pojęć jest właśnie jednym z największych tryumfów człowieka praktycznego. Pochodzenie symboli + („więcej”) i - („mniej”) nie jest dokładnie ustalone, prawdopodobnie jednak powstały one ze znaków, którymi kupcy europejscy opatrywali skrzynie z towarami, chcąc w ten sposób zaznaczyć brak lub nadmiar towaru w danej pacie w porównaniu z wagą normalną.

Liczbę niecałkowitą nazywamy ułamkiem albo liczbą ułamkową. Przedstawia się ona jako iloraz dwóch liczb całkowitych, na przykład: $\frac{3}{4}$ (trzy czwartych). Liczbę 3 nazywamy licznikiem, liczbę 4 — mianownikiem. Ułamki, których mianownik jest równy 10, 100 itd., tj. ja-

kiejkolwiek potędze liczby 10, nazywają się ułamkami dziesiętnymi. Ułamki dziesiętne zapisujemy w ten sposób, iż mianownik opuszczamy, w liczniku zaś oddzielamy przecinkiem, licząc od strony prawej ku lewej, tyle cyfr, ile zer zawiera mianownik.

arabski, a, ie арабский
arytmetyczny, a, e арифметический
arytmetyka (d/pr -ce) арифметический (ударение)
badanie исследование
brak/-u 1. отсутствие; 2. *zдесь* недостаток
bynajmniej совершенно не, нисколько
całkowity 1. целостный, полный; 2. *zдесь* целый
cyfra (pr. -rze) цифра
cywilizowany, a, e цивилизованный
czynnik/-a 1. фактор; 2. *zдесь* сомножитель
dawać (daje, dajesz) się (под)даваться
dodać (буд. dodam, dodasz) прибавить
dodatni, ia, ie положительный
dodawac (как dawać) прибавлять
dodawanie 1. прибавление; 2. *матем.* сложение
dokładny, a, e точный; *наречие* dokładnie
doskonały, a, e совершенный, превосходный; *наречие* doskonale
dowolny, a, e произвольный, любой; *наречие* dowolnie
działanie действие
dzielenie деление
dziesiętny, a, e десятичный
europejski, a, ie европейский
iloraz/-u частное (от деления)
jakikolwiek, jakakolwiek *и т. д.* какой-либо, тот или иной
kierunek/-nku направление
konieczny, a, e необходимый; *наречие* koniecznie
kupiec/-pca купец
liczba число
licznik/-a числитель
liczyć (liczę, liczysz) считать
logarytmowanie логарифмирование
łatwość *ж* легкость (только в смысле нетрудность)
łączyć (łączę, łączysz) соединять
matematyczny, a, e математический
mianownik/-a знаменатель
mnożenie умножение
można можно
nadmiar/-u излишек
nadzwyczaj niezwykle
niecałkowity, a, e нецелый
niektóry, a, e — rzy, re некоторый
nieparzysty, a, e непарный, нечетный

niepodzielny, a, e неделимый, не делящийся
normalny, a, e нормальный
obecny, a, e присутствующий; наличный; *наречие* obecnie в настоящее время, ныне
oczywisty, a, e очевидный, явный; *наречие* oczywiście
oddzielać II отделять
odejmowanie 1. отнятие; 2. *математ.* вычитание
odpowiedni, a, e соответствующий
opatrywać (opatruję) снабжать
operować (operuję) оперировать
opuszczać II 1. покидать; 2. *zдесь* опускать, пропускать
otrzymać II получить
oznaczać II обозначать
paka (d/pr -ce) тюк, кипа
parzysty, a, e парный, четный
pierwiastkowanie *матем.* извлечение корня
pierwszy, a, e — si, sze 1. первый; 2. *матем.* простой (неразлагающийся на сомножители)
pisanie писание, начертание
Pitagoras/-a Пифагор
pochodzenie происхождение
podstawa основание, основа
podzielny, a, e делимый, делящийся
pojęcie понятие
porównanie сравнение; в porównaniu в сравнении
potęgowanie *матем.* возведение в степень
powstać (буд. powstanę, powstaniesz; *прош.* powstałem) возникнуть
późny, a, e поздний; *наречие* późno, *сравн. ст.* później
praktyczny, a, e практический; практический
prawda (d/pr -dzie) правда, истина
prawdopodobny, a, e правдоподобный, вероятный; *наречие* prawdopodobnie вероятно, видимо
prawie почти
prędkość *ж* скорость
przebłysk/-u проблеск
przecinek/-nka запятая
przeciwny, a, e противоположный, противный; *наречие* przeciwnie напротив
przedstawiac II (się) представлять(ся)
przekonywać II (się) убеждать(ся)

przykład /-u пример; на przykład (в сокращении пр.) например
przyroda (d/np -dzie) природа
przytoczyć (буд. przytocze, przytoczysz) привести (пример, цитату и т. п.)
rachować (rachuje) считать, вычислять
rezultat /-u (пр. -cie) результат
rozłożyć (буд. rozłoży, rozłożysz) разложить
rozróżnianie различие
równy, а, е 1. ровный; 2. здесь равный
skrzynia ящик
sposób /-obu способ, образ; w ten sposób таким образом
symbol /-u м символ
ścisły, а, е точный
teoretyczny, а, е теоретический
towar /-u товар
tryumf /-u триумф
twierdzić (twierdzą, twierdzisz) утверждать
ujemny, а, е отрицательный
ułamek /-mki матем. дробь
ułamkowy, а, е матем. дробный
umysł /-u ум, разум
ustalić (буд. ustalię, ustalisz) установить; прич. прош. strad. ustalony, а, е
utrudnić (буд. utrudnię, utrudnisz) затруднить; прич. прош. strad. utrudniony, а, е

używać II +pod. употреблять
waga (d/np -dze) вес
własność ж 1. собственность; 2. здесь свойство
wprost прямо
wprowadzenie введение, применение
wybrać (буд. wybiore, wybierzesz) выбрать; прич. прош. strad. wybrany, а, е
wymagać II требовать
wypisywać (wypisuje) выписывать, записывать
wyróżniać II различать
zapisywać (zapisuje) записывать
zastosowanie применение
zawierać II 1. содержать (в себе); 2. заключать; zawierać znajomość заводить знакомство
zaznaczyć (буд. zaznaczą, zaznaczysz) отметить, обозначить
zdolność ж способность
zero, § 23, д нуль
złożony, а, е 1. сложный; 2. составной
zmierzyć (буд. zmierzę, zmierzysz) направить; прич. прош. strad. zmierzony, а, е
znajomość ж знакомство
znak /-u знак
znaleźć (буд. znajdę, znajdziesz; прош. znalazłem) найти
źródło источник

Пояснения

1. Większy od zera. Большой, чем нуль; — Mniejszy od zera, Меньший, чем нуль. — См. § 68, а.

2. Wypisując obok siebie odpowiednie symbole. Выписывая друг подле друга (рядом) соответствующие символы. —

Вообще говоря, возвратное местоимение *siebie* употребляется только в применении к п о д л е ж а щ е м у (czy on jest u *siebie*? — подлежащее он), но не к другим частям предложения (byłem dziś u *niego* — подлежащее ja).

Выражение *obok siebie* не имеет отношения к подлежащему данного предложения (ты), а относится к слову *symbol* и играет роль как бы самостоятельного наречия: «друг подле друга».

Упражнения

1. Повторите весь раздел о числительных — §§ 71—90.
2. Постройте ряд предложений, используя выражения: zawierać znajomość; stanowić podstawę; uważać za coś (coś); w ten sposób; za pomocą.
3. Просклоняйте: cztery ruble, sześć rubli, ośmiu oficerów, 1947 rok.
4. Переведите: 1. Математические действия были бы затруднены, если бы мы не умели применять арабской системы цифр. 2. Четных чисел столько (есть), сколько нечетных. 3. Математика требует особых (szczególnych) способностей. 4. Годы жизни и смерти Пифагора точно (dokładnie) не установлены. 5. Не все науки о природе относятся (zaliczać się) к точным (ściśly) наукам.

27 Lekcja Dwudziesta Siódma

Урок Двадцать Седьмой

PRZED PIERWSZYM MAJA W WARSZAWIE

— No, teraz jazda!

— Nareszcie, nareszcie! Ale teraz żywo! Już i tak jest strasznie późno.

Słowa te zostały wymienione w małej, niskiej izdebce, gdzie dwaj mężczyźni krzatali się około dziwnej maszyneryi, trochę podobnej do warsztatu tkackiego, a trochę do magła. W rzeczywistości była to prasa drukarska własnej roboty. Do piękności było jej daleko, ale już niejedna odezwa socjalistów polskich została od biedy odbita na tym narzędziu, teraz zaś szło znowu o zrobienie odezwy.

Oprócz dwóch drukarzy, z których jeden był właściwie białoskórkiem a drugi—stolarzem, był tu jeszcze ktoś trzeci, widocznie student, i on to ciągle naglił do pośpiechu. Niespokojnie chodził po pokoju i gryzł nerwowo papierosa.

W pewnej chwili włożył czapkę i wyszedł. Wyszedł z domu, z małej nędznej chałupy na jednej z najodleglejszych ulic przedmieścia w Warszawie. Obszedł dookoła dom, sprawdził, czy z okna poprzez szczelnie zamknięte okiennice i firanki nie wymyka się jakiś promyczek światła, i poszedł w dół po ulicy. Miasto leżało przed nim w ciszy. W oddali świeciły latarnie na moście przez Wisłę. Po drugiej stronie rzeki wznosiła się mroczna masa — cytadela warszawska — mieszcząca w swych murach setki więźniów politycznych. Z tej strony ciągnął się brzeg, porosły wierzbami i wystawiony na każdy wylew. Wzdłuż rzeki paliły się światła nadbrzeżne.

Nasz student przez parę chwil stał na rogu i przyglądał się panoramie przed nim się rozciągającej, potem wyjął zegarek i zapuścił się w boczną uliczkę. Zatrzymał się przy wielkim domu i trzy razy zapukał do ciemnego okna. W pokoju było ciemno i tylko głowa ludzka pokazała się przez szybę.

— Wacław?

— Tak, to ja, bądźcie gotowi, za dwie godziny przyniosę pierwszą porcję. Teraz dwunasta, więc o drugiej niech dwóch czeka przy moście na prawo w wierzbinię...

* * *

30-go kwietnia, z samego rana po rogach ulic, szczególnie w dzielnicach robotniczych, zbierały się kupy ludzi, i zanim policja zdążyła zdrapać odezwy, już je przeczytano, a kto przeczytał, rozpowiadał na prawo i na lewo, co w niej było... Z góry sypały się gromy: wydawano sprzeczne rozkazy i nikt nie wiedział, co robić. Tymczasem za Wisłą, drukarze, po

zatarciu śladów swojej pracy nocnej, uściśniły sobie dłonie i poszli do codziennej pracy.

Pracująca Warszawa dnia tego mówiła o święcie majowym, o międzynarodowym święcie robotniczym.

Weszło promienne słońce Pierwszego Maja.

Julian Marchlewski (Karski)
(1866—1925)

białoskórnik/-a кожевник (специалист по тонким козам)
bieda (*д/np* -dzie) беда; od biedy с грехом пополам
chałupa хижина, лачуга
chwila миг, мгновение
ciemny, а, е темный; *наречие* ciemno
cisza тишина
cytadela цитадель
czekać II ждать
dłoń ж ладонь; uściśnąć sobie dłonie пожать друг другу руки
dookoła *наречие* и *предлог* вокруг, кругом
drukarski, а, ie типографский, печатный
drukarz/-a печатник
grom/-u гром
gryźć (gryzę, gryziesz) грызть
jazda (*np.* jeździe) 1. езда; 2. конница; 3. *zдесь* jazda! трогай! марш!
krzątać II się возиться, хлопотливо бегать, хлопотать
latarnia фонарь
magiel/magla м каток (*для* белья)
majowy, а, е майский
maszyna машина, механизм
mieścić (mieszczę, mieścisz) помещать, вмещать
międzynarodowy, а, е международный
mroczny, а, е темный, мрачный
nadbrzeżny, а, е береговой, прибрежный
naglić (nagle, naglisz) нажимать, торопить; naglić do pośpiechu усиленно торопить
nareszcie наконец(-то)
nerwowo, а, е нервный; *наречие* nerwowo
niejeden, -dna, -dno не один
niepokojny, а, е беспокойный; *наречие* niepokojnie
nocny, а, е ночной
odbić (*буд.* odbije, odbijesz) отбить, оттиснуть; *прич. прош. страд.* odbity, а, е
oddal ж отдаление; w oddali в отдалении
odezwa воззвание, прокламация

odległy, а, е отдаленный
okiennica ставень
panorama панорама, вид
para (*д/np.* -rze) пара, несколько
papieros/-a папироса
piękność ж красота
pokazać (*буд.* pokaże, pokażesz) (się) показать(ся)
policeja полиция
poprzez + *вин.* через, сквозь
porcja порция
porosły, а, е § 121 поросший
pośpiech/-u торопливость, спешка
różny, а, е поздний; *наречие* różno
pracujący, а, е трудящийся
prasa (*д/np* -sie) пресс; prasa drukarska печатный станок
promienny, а, е лучистый, лучезарный
promyśzek/-czka (*уменьш.* к promień) лучик
przyglądać II się + *дат.* пристально смотреть, разглядывать
robotą (*д/np.* -cie) работа; własnej roboty собственного изделия
rozkaz/-u приказ
rozciągać II się растягиваться, простираться, расстилаться
rozповідаć II рассказывать
rzeczywistość ж действительность
setka (*np.* -ce) сотня
socjalista социалист
sprawdzić (*буд.* sprawdzię, sprawdzisz) проверить
sprzeczny, а, е противоречивый
stolarz/-a столяр
straszny, а, е страшный; *наречие* strasznie
sypać (sypię, sypiesz) (się) сыпать(ся)
szczelny, а, е плотный, герметический; *наречие* szczelnie
sześć m, szedłeś, szedł (szła, szło) *прош.* к iść ходить; szło o... дело было в том, чтобы...
szyba оконное стекло
ślad/-u след
światło 1. свет; 2. огонь (*для* освещения)
świecić (świecę, świecisz) светить(ся)

święto праздник
tkacki, а, ie ткацкий
trochę немного
tymczasem тем временем
uściśnąć (*буд.* uściśnie, uściśniesz) сжать, пожать
warsztat/-u (*np.* -cie) станок
w dół вниз
widoczny, а, е видимый; *наречие* widocznie
wierzba верба, ива
wierzbina ивняк
wieżień/wieżnia м узник
właściwy, а, е подлинный, собственный; *наречие* właściwie собственно
włożyć (*буд.* włożę, włożysz) 1. вложить; 2. *здесь* надеть
wydawać (wydaję, wydajesz) издавать; wydawać rozkazy отдавать приказы
wylew/-u разлив, паводок
wymienić (*буд.* wymienię, wymienisz) называть; *здесь* произносить; *прич. прош. страд.* wymieniony, а, е

wymykać II się проникать наружу, проскальзывать
wystawić (*буд.* wystawię, wystawisz) выставить; *прич. прош. страд.* wystawiony, а, е
wzjechać (*буд.* wjeżdę, wjeździesz; *прош.* wzeszedłem) взойти
wznosić (wznoszę, wznosisz) (się) поднимать(ся), вздывать(ся)
zamykać II запирать
zamknąć (*буд.* zamknę, zamkniesz) запереть; *прич. прош. страд.* zamknięty, а, е
zapiukać II застучать, постучать
zapaść (*буд.* zapuszczę, zapuścisz) się пуститься
zatarcie стирание, уничтожение
zatrzymać II (się) задержать(ся)
zbierać II (się) собирать(ся)
zdażyć (*буд.* zdążę, zdążysz) успеть
zdrapać (*буд.* zdrapię, zdrapiesz) царапать, содрать
zrobienie изготовление
żywy, а, е живой; *наречие* żywo

Пояснения

1. Słowa te zostały wymienione... Слова эти были произнесены. — Już niejedna odezwa została odbita. Уже не одно воззвание было оттиснуто. —

Об образовании страдательного залога глаголов совершенного вида с глаголом zostać — § 133, примеч.

2. Już je przeczytano. Их уже прочитали. — Wydawano sprzeczne rozkazy. Отдавались противоречивые приказы. —

О безличной страдательной конструкции — § 134.

3. Teraz dwunasta, więc o drugiej... Теперь двенадцать часов, следовательно в два часа... — Об обозначении часа — ур. 24.

Упражнения

1. Определите спряжение, класс и группу глаголов: świecić, zatrzymać się, ciągnąć się, włożyć, sprawdzić, pokazać (§§ 136—164).

2. Постройте по два предложения с выражениями: przez (в течение) parę chwil и za (через) dwie godziny.

3. Переведите: 1. Они надели пальто и вышли. 2. Проверьте, хорошо ли закрыты окна. 3. Будьте готовы, через четверть часа, т. е. в без четверти три, придет автомобиль. 4. Горит ли лампа в той комнате? Лампа горит, но плохо светит. 5. Отчего (вы) так усиленно торопите меня? Оттого, что уже страшно поздно. 6. Вы уже готовы? Да, я готов. — Наконец-то! — 7. Вот мое ударное обязательство (zobowiązanie) к международному празднику трудящихся 1-го Мая.

4. Напишите небольшую статью на тему «Przed Pierwszym Maja w Moskwie».

28 Lekcja Dwudziesta Ósma

Урок Двадцать Восьмой

JARMARK

Jarmark był wielki, co się zowie. Narodu skupiło się tyle, że i przejść było nie łatwo. Kramów było tyle, że ani przeliczyć, ani objąć.

Wzdłuż muru stały wysokie, płócienne budy, zapchane towarami kobiecym, z płótnami, z chustkami kolorowymi. Jedne jak te maki były czerwone, a inne żółte, a inne buraczkowe. Wiele dziewcząt i kobiet było przed nimi. Jedne targowały, wybierały, inne aby tylko popatrzeć i oczy ucieszyć.

Były kramy, co się aż lśniły od paciorków, lusterek, wstążek.

Czapnicy pod domami pozawieszali szerokie drabiny z czapkami. Szewcy tworzyli całe ulice wysokich kozłów drewnianych, na których zaczepione za uszy wisiały szeregi butów.

W innym miejscu krawcy rozwiesili ubrania, a tu kuśnierze wyłożyli swoje towary, od których bił taki zapach, że w nozdrzach wierciło.

A po tym całe rzędy stołów, nakrytych płóciennymi daszkami, na stołach zwoje kiełbas, półcie słoniny, szynki, a obok na stołach leżały całe góry bochnów, placków, bułek.

Kto spamięta te wszystkie kramy! Były z zabawkami, z piernikami; sprzedawali kalendarze, elementarze; były kramy, w których kupowano piszczałki, organki i inne muzyczne instrumenty.

W rynku pod ścianami, wzdłuż rynsztoku, rozsiadły się kobiety, sprzedające cebule w wiankach, płótna swojej roboty i wełniaki, lub jaja, serki, grzyby, masło w osełkach, inne zaś ziemniaki, gęsi, kury lub len pięknie wyczesany.

Władysław R e y m o n t
(1868—1925)

aby лишь бы
aż + глагол прямо-таки, просто
bochen/-chna коровай, большой хлеб
buda (d/np -dzie) палатка (базарная)
bułka (d/np -ce) булка
buraczkowy, a, e свекольный, цвета свеклы
cebula (мн. -le) лук; головка лука
chustka (d/np. -ce) платок
czapnik/-a шапочник
daszek/-szka козырек
drabina лестница, стремянка; здесь шест с поперечными брусьями
drewniany, a, e деревянный
elementarz/-a букварь
gęś ж гусь
góra (np. -rze) гора
instrument/-u инструмент
jarmark/-u ярмарка
kalendarz/-u календарь

kiełbasa колбаса
kobięcy, a, e женский
kolorowy, a, e цветной
koziół/kozła козел; мн. kozły/-ów
1. козлы; 2. здесь козлы
kram/-u лавочка
krawiec/-wca портной
kupować (курије) покупать; прич. прош. страд. kupowany, a, e
kura (d/np -rze) курица
kuśnierz/-a скорняк
lśnić (lśnię, lśniesz) (się) блестеть, сверкать
lusterko (уменьш. к lustro) зеркальце
muzyczny, a, e музыкальный
nakryć (буд. nakryję, nakryjesz) накрыть; прич. прош. страд. nakryty, a, e
niełatwy, a, e нелегкий, трудный; наречие nie łatwo

nozdrze ноздря
objąć (буд. obejmę, obejmiesz) обнять, охватить
organki/-ów без ед. ч. губная гармоника
osełka (d/np -ce) брусок
paciorek/-rka бусинка; мн. paciorki/-ów бусы
piernik/-a пряник
piszczałka (np. -ce) дудка
placek/-ска лепешка, коржик
płócienny, a, e полотняный
poteć/poćcia м пласт, кусок
popatrzeć (буд. popatrzę, popatrzysz) поглядеть
pozawieszać II повесить
przeliczyć (буд. przeliczę, przeliczysz) пересчитать, перечислить
rozsiąść (буд. rozsiądę, rozsiądiesz; прош. rozsiadłem) się рассесться
rozwiesić (буд. rozwieszę, rozwieszisz) развесить
rynek/-nku рынок
rynsztok/-a водосточная канава
rząd/rzędu (np. rządzie) ряд
serek/-rka сырок
skupić (буд. skupię, skupisz) (się) собрать(ся), столпить(ся)
słonina свиное сало (не «солонина»)
spamiętać II запомнить
sprzedawać (sprzedają, sprzedajesz) продавать
szewc/-a сапожник
szynka (np. -ce) копченый окорок
targować (targują) вести торг (поку-

пать или) [продавать, здесь покупать]
towar/-u товар
tworzyć (tworzę, tworzysz) создавать, здесь образовывать
ucieszyć (буд. ucieszę, ucieszysz) потешить, порадовать
wełniak/-a грубошерстное сукно (пополам со льном)
wianek/-nka 1. венок; гирлянда; 2. круг, кольцо
wiercić (wiercę, wierzysz) сверлить
wisieć (wiszę, wisisz) висеть
wstążka лента
wybierać II выбирать
wyczesać (буд. wyczeszę, wyczeszesz) вычесать; прич. прош. страд. wyczesany, a, e
wyłożyć (буд. wyłożę, wyłożysz) разложить
zabawka (np. -ce) игрушка
zaczepić (буд. zaczepię, zaczepisz) зацепить; прич. прош. страд. zaczepiony, a, e
zapach/-u запах
zapchać II забить; прич. прош. страд. zapchany, a, e
ziemniak/-a (=kartofel), мн. ziemniaki картофель
zwać (zwę, zwiesz или zowie, zowiesz) (się) называть(ся); со się зовиe что называется, в полном смысле слова, по-настоящему
zwbj/zwoju м 1. свиток; 2. узел; 3. здесь кольцо, круг

Пояснения

1. Jedne były jak te maki czerwone. Одни были красные как маки. —
В разговорной речи местоимение указательное ten часто употребляется в смысле определенного члена западно-европейских языков и в этом случае переводу на русский язык не поддается. Ср. также у Сенкевича: Jeden był jak ta zorza rumiana. Один был — словно румяная заря. У Жеромского: Odniosłem książki, co mi ta nauczycielka pożyczła. Я обратно принес книги, которые одолжила мне учительница (подразум. «та, о которой идет речь», не «эта»).
2. Kramy, co się aż lśniły... Лавки, которые так и сияли... О замене местоимения kтoгу местоимением со — § 196.
3. Не смешивать rząd/rzędu «ряд» с rząd/rządu «управление», правительство».

Упражнения

1. Просклоняйте: dobry krawiec, młoda kobieta, małe lusterko.
2. Постройте по 2 предложения по образцу следующих:
Kramów było tyle, że ani przeliczyć, ani objąć.
Były kramy, co się aż lśniły od paciorków.
3. Составьте короткое описание известного вам рынка, следуя общей схеме данного текста Реймонта.

29 Lekcja Dwudziesta Dziewiąta

Урок Двадцать Девятый

ŁĄCZNOŚĆ

(Pocztą — Telefon — Telegraf)

Łączność polega na zapewnieniu stałego przesyłania wiadomości, korespondencji, przesyłek itp. W celu podtrzymywania łączności używa się najrozmaitszych środków technicznych.

Pocztą zajmuje się przyjmowaniem, przewożeniem i dostarczaniem korespondencji (listów zamkniętych, kart pocztowych, opasek itp.), przesyłek pocztowych (wartościowych i innych), czasopism oraz przekazów pieniężnych, nadchodzących i wysyłanych. Pocztą lotniczą przewozi listy i przesyłki za pomocą samolotów. Pocztą polowa obsługuje strefę działań wojskowych; korzysta ona z najrozmaitszych środków (łączników pieszych i konnych, rowerów, motocykli, gołębi, psów mel-dunkowych itd.).

Opłaty pocztowe uiszczane są najczęściej w znaczkach pocztowych, które są naklejane na kopercie z prawej strony u góry. Pod adresem odbiorcy pisze się zwykle adres nadawcy. Wysokość opłat pocztowych zależy od rodzaju przesyłek, które mogą być zwykłe lub polecane, krajowe (wewnętrzne) lub zagraniczne (zewnętrzne), służbowe lub prywatne.

Prócz czynności ściśle pocztowych, pocztą pełni wiele innych czynności: pośredniczy w obrocie pieniężnym za pomocą przekazów pieniężnych, wysyła przesyłki za pobraniem, przyjmuje komorne, wykonuje zlecenia w zakresie ściągania rozmaitych należności itp.

Telefon służy do przesyłania głosu na odległość za pomocą prądu elektrycznego wzdłuż przewodnika. Do łączenia abonentów sieci telefonicznej służą stacje telefoniczne. Na dzisiejszych stacjach udoskonalonych łączenie odbywa się automatycznie.

Telegraf służy do przesyłania depesz za pomocą prądu elektrycznego. W aparacie Morse'a otrzymuje się na wstążce przyrządu zapisującego kreski i kropki, których połączenia zastępują nie tylko litery i cyfry, ale i znaki pisarskie (kropkę, przecinek, średnik, dwukropkę, cudzysłów, znak zapytania, wykrzyknik), a nawet całe wyrazy, jak, na przykład, „zrozumiano”, „nadawać”, „czekać”, „koniec depeszy”, „pomyłka”, „potwierdzenie” itd. W drukującym aparacie Hughes'a otrzymujemy na wstążce nie kreski i kropki, lecz litery i cyfry. Na innych aparatach możliwe jest przesyłanie kilku depesz jednocześnie na jednym przewodniku w jedną i drugą stronę.

abonent/-a, mn. -ci abonent
adres/-u adres
aparat/-u (np. -cie) aparat
automatyczny, a, e автоматический;
наречие automatycznie
cel m цель; w celu s целью

cudzysłów/-słowi кавычки
czasopismo периодическое издание,
журнал, газета
czekać II ждать
częsty, a, e частый; *наречие* często,
сравн. często

czynność ж деятельность, функция
depesza телеграмма
dostarczanie доставка
drukować (drukuję) печатать; dru-
kujący, a, e (букво)печатающий
dwukropek/-pka двоеточие
dzisiejszy, a, e сегодняшний, нынеш-
ний
elektryczny, a, e электрический
gołąb/gołąbia m голубь
góra 1. гора; 2. верх; u góry вверху
Hughes [hюз] Юз
jednoczesny, a, e одновременный;
наречие jednocześnie
karta (np. -cie) карта; карточка;
karta pocztowa открытое письмо
komorne/-ego cp, § 59, в квартирная
плата
konny, a, e конный
koperta (np. -cie) конверт
korespondencja корреспонденция, пе-
реписка
korzystać II (z czegoś) пользоваться
(чем-н.)
krajowy, a, e отечественный, мест-
ный
kreska (np. -ce) черта, черточка
kropka (np. -ce) точка
list/-u (np. -ście) письмо
litera (np. -rze) буква
lotniczy, a, e авиационный; pocztą
lotniczą воздушная почта
łączenie связывание, соединение
łącznik/-a (mn. -cy) связной, связист
łączność ж связь (почта, телеграф
и проч.)
meldunkowy, a, e употребляемый для
донесений, связной
Morse [морс] Морзе
motocykl/-u m мотоцикл
nadawca/-u отправитель
nadchodzić (jak chodzić) прибывать,
поступать; nadchodzący, a, e по-
ступающий, входящий
naklejać II наклеивать; *прим.* прош.
страд. naklejany, a, e
należność ж причитающаяся сумма,
долг, задолженность
obsługiwać (obsługuję) обслуживать
odbiorca/-u получатель, адресат
odbywać II się происходить, совер-
шаться
odległość ж удаленность, расстояние
opaska (np. -ce) бандероль
opłata (np. -cie) оплата
oraz a также
pełnić (pe nie, pełnisz) выполнять,
исполнять
pieniężny, a, e денежный
pies/psa собака

pieszy, a, e пеший
pisarski, a, ie писательский; писчий
pobranie получение; za pobraniem
с получением, «наложенным пла-
тежом»
pocztą (np. -cie) почта
pocztowy, a, e почтовый
podtrzymywanie поддержание
polecić (буд. polece, polecisz) поручить;
прим. прош. *страд.* polecony, a, e
порученный; *zдесь* заказной
polegać II (na czymś) состоять, заклю-
чаться (в чем-л.)
polowy, a, e полевой
połączenie соединение
pomyłka (np. -ce) ошибка
**pośredniczyć (pośrednicze, pośredni-
czysz)** посредничать
potwierdzenie подтверждение
prąd/prąd течение; *zдесь* ток
prywatny, a, e частный
przecinek/-nka запятая
przekaz/-u приказ (банковский); пере-
вод (денежный)
przesyłanie пересылка, передача
przesyłka (np. -ce) посылка, отправле-
ние (почтовое)
przewodnik/-a проводник; *zдесь* про-
вод
przewozić (przewożę, przewożisz) пере-
возить
przewóz перевозка
przyjmować (przyjmuje) принимать
przyjmowanie прием, приемка
przyrząd/-u (np. -dzie) прибор
rower/-u велосипед
rozmaity, a, e различный
samolot/-u самолет
sieć ж сеть
służbowy, a, e служебный
stacja станция
stały, a, e постоянный
strefa полоса
ściąганie 1. стягивание; 2. *zдесь* взыс-
кивание, взимание
ściśły, a, e точный; *наречие* ściśle
1. точно; 2. *zдесь* строго, в тесном
смысле
średnik/-a точка с запятой
techniczny, a, e технический
telefon/-u телефон
telefoniczny, a, e телефонный
telegraf/-u телеграф
**udoskonalic (буд. udoskonalę, udosko-
nalisz)** усовершенствовать; *прим.*
прим. *страд.* udoskoniony, a, e
uiszczać II 1. обеспечивать; 2. *zдесь*
производить, вносить; *прим.* *страд.*
uiszczony, a, e
wartościowy, a, e ценный

wewnętrzny, а, е wewnętrzний
wiadomość жс сведения, сообщение
wojskowy, а, е военный, армейский
wykonywać (wykonuję или wykony-
wam) исполнять
wykrzyknik/-a восклицательный знак
wyraz/-u слово
wysokość жс 1. высота; 2. *zдесь* размер
wysyłać II высылать; *прим. страд.*
wysyłany, а, е
zagraniczny, а, е заграничный, ино-
странный
zajmować (zajmuję) (się) занимать(ся)
zakres/-u область, круг
zależać (zależę, zależysz) зависеть

zapewnienie обеспечение
zapisywać (zapisuję) записывать
zapytanie вопрос
zastępować (zastępuję) заступать, за-
менять, замещать
zewewnętrzny, а, е наружный; внешний
zlecenie поручение
znaczek/-czka значок; *znaczek pocztowy* почтовая марка
znak/-u знак; *znak pisarski* знак пре-
пинания; *znak zapytania* вопросительный знак
zrozumieć (*буд. zrozumieć*, *zrozumiesz*; *прош. zrozumiałem*) понять; *прим. прош. страд. zrozumiany*, а, е

Пояснения

I. W celu podtrzymywania łączności używa się najrozmaitszych środków. Для поддержания связи *употребляются* различные средства. — W aparacie Morse'a *otrzymuje się* na wstążce kreski i kropki. В аппарате Морзе на ленте *получаются* черточки (тире) и точки. —

Безличнo-местоименным оборотам польского языка соответствуют по-русски или личнo-местоименные («употребляются», «получаются»), как в данном выше переводе, или неопределенно-личные н е м е с т о и м е н н ы е («употребляют», «получают»).

2. Opłaty pocztowe są *uiszczane*... Оплата почтовых расходов *производится*. — Znaczki pocztowe są *naklejane*... Почтовые марки *наклеиваются*. —

Об употреблении страдательного залога в польском языке (по сравнению с русским) — § 172.

Упражнения

1. Определите спряжение, класс и группу глаголов: *zajmować* (się), *przezozić*, *pisać*, *pośredniczyć*, *korzystać*, *zrozumieć*, *zależać*.

2. Переведите: 1. Деятельность промышленности заключается в добычании и переработке сырья (*surowce*) всякого рода. 2. Для (с целью) измерения времени *употребляются* часы. 3. Почта обслуживает всех граждан (*obywatel/-a*). 4. *Здесь* принимаются денежные переводы? 5. Дайте, пожалуйста (*proszę dać* или *proszę o*), 10 конвертов, 15 открытых писем и 3 почтовых марки для *заказных писем*.

30 Lekcja Trzydziesta

Урок Тридцатый

WŁODZIMIERZ LENIN

Lenin był wiernym synem narodu rosyjskiego. Przepojony był uczuciem dumy z narodu, który zbudował potężne, zdolne do życia państwo, obronił go w wiekowych walkach z cudzoziemskimi zaborcami, stworzył bogatą, kwitnącą kulturę, przodującą naukę i sztukę. Lenin przepojony był uczuciem dumy z narodu rosyjskiego, naród ten bowiem wyłonił najbardziej rewolucyjną na świecie klasę robotniczą, która wyhodowała w sobie głęboką nienawiść do wszelkiego rodzaju ucisku narodowego, zbudowała pierwsze w świecie państwo socjalistyczne — Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich — oparty na braterskiej współpracy wszystkich narodów.

Kierując się nauką Lenina, partia bolszewicka zwiierała swe szeregi, mobilizowała klasę robotniczą i chłopstwo do walki z absolutyzmem i kapitalizmem. Pod sztandarem Lenina klasa robotnicza naszego kraju szła do szturmowania twierdz kapitału i zwyciężyła w bojach o Wielką Październikową Rewolucję Socjalistyczną. Pod sztandarem Lenina lud radziecki gromił i tępił zastępy białogwardystów i interwentów w czasie wojny domowej. Z imieniem Lenina wiąza się zwycięstwa ludu radzieckiego na wszystkich frontach walki: wojennym, gospodarczym, dyplomatycznym, kulturalnym. Z imieniem Lenina wiąże się budowa i utrwalenie państwa radzieckiego, i ułożenie, urzeczywistnienie wielkiego planu zbudowania socjalizmu w naszym kraju. Z jego imieniem na ustach masy pracujące ZSRR idą ku świetlanym szczytom komunizmu, przewyżczając na swej drodze wszystkie przeszkody i odrzucając precz z drogi wszystkich wrogów socjalizmu.

Życie, czyny i wielkie dzieła Lenina uczą nas skutecznie walczyć o sprawę komunizmu. „Pamiętajcie o Iljczu, kochajcie, studiujcie Iljicza, naszego nauczyciela, naszego wodza”, — nawołuje towarzysz Stalin. Towarzysz Stalin uczy nas „radzić się” Lenina, zwracać się do niego przy rozstrzygnięciu wielkich i drobnych kwestii.

Wzniosły obraz działacza typu leninowskiego naszkicował towarzysz Stalin w swoim przemówieniu, ogłoszonym na zebraniu przedwoborczym w dniu 11 grudnia 1937.

Naród winien wymagać od swoich delegatów, mówi towarzysz Stalin, „by stali na posterunku politycznych działaczy typu leninowskiego; by byli działaczami o tak samo wyraźnym i określonym obliczu, jak Lenin; by byli tak samo nieustraszeni w walce i nieubłagani wobec wrogów ludu, jak Lenin; by byli wolni od wszelkiej paniki, od wszelkiego cienia paniki, gdy sprawa zaczyna się komplikować i na horyzoncie zarysowuje się jakiegokolwiek niebezpieczeństwo; by byli tak samo wolni od wszelkiego cienia paniki, jak Lenin; by byli tak samo mądrzy i rozważni,

jak Lenin, przy rozstrzygnięciu skomplikowanych kwestii, gdzie potrzebna jest wszechstronna orientacja i wszechstronne uwzględnienie wszystkich plusów i minusów: by byli tak samo szczerzy i uczciwi, jak Lenin, by tak samo kochali swój lud, jak kochał go Lenin”.

Instytut Marksa-Engelsa-Lenina * Moskwa

„LENIN Włodzimierz Iljcz.
Krótki zarys życia i działalności”.

(fragment)

absolutyzm/-u самодержавие
białogwardzista/-у белогвардеец
bowiem ибо
bój/boju бой
braterski, a, ie братский
budowa создание
by чтобы
chłóstwo крестьянство
cien м тень, *zdeś* подобие
cudzoziemski, a, ie иноземный
czyn/-u дело
delegat/-a депутат
domowy, a, e домашний; wojna domowa гражданская война
drobny, a, e мелкий
duma гордость; *duma z narodu* национальная гордость
dyplomatyczny, a, e дипломатический
działacz/-a деятель
dzieło произведение
front/-u фронт
gospodarczy, a, e хозяйственный
gromić (gromię, gromisz) громить
grudzień/grudnia м декабрь
horyzont/-u горизонт
interwent/-a интервент
jakikolwiek, jakakolwiek, jakiekolwiek — *jakucolwiek*, *jakiecolwiek* какой-нибудь
kapitalizm/-u капитализм
kapitał/-u капитал
kierować (kieruję) się *руководствовать* ся
klasa класс
kochać II любить
komplikować (komplikuje) się *осложняться*
komunizm/-u коммунизм
kultura (np. -rze) культура
kulturalny, a, e культурный
kwestia/-ii вопрос
kwitnąć (kwitnę, kwitniesz,) *цвести*; kwitnący, a, e цветущий
leniński, a, ie ленинский
mądry, a, e — rzy, *ге* мудрый
minus минус

mobilizować (mobilizuję) (do) (мобилизовать *), *поднимать* (на)
najbardziej, § 70 (наиболее *), *самый*
narodowy, a, e национальный
naszkicować (bud. naszkicuje) *нарисовать*
nauczyciel/-a учитель
nauka (np. -ce) 1. наука; 2. учение
nawcywać (nawołuję) *призывать*
niebezpieczeństwo *опасность*
nienawiść ж *ненависть*
nieubłagany, a, e *беспощадный*
nieustraszone, a, e *бесстрашный*
oblicze *облик*; o tak samo *выразным* i określonym *облицу* такими же ясными и *определенными*
obraz/-u образ
obronić (bud. obronię, obronisz) *отстоять*
odrzucać II *отбрасывать*
określony, a, e *определенный*
oprzeć (bud. oprę, oprzesz) *основать*
oparty, a, e *основанный*
orientacja *ориентация*
pamiętać II (o) *помнить*
panika (np. -ce) *паника (ударение!)*
październikowy, a, e *октябрьский*
plus *плюс*
posterunek/-pki *пост*
pracować (pracuję) *работать*, *трудиться*; *pracującą*, a, e *трудящийся*
precz *прочь*
przedwyborczy, a, e *предвыборный*
przemówienie *выступление*, *(речь*)*
przepełniony, a, e *полный*, *(проникнутый*)*
przeszkoda (np. -dzie) *препятствие*
przezwyciężyć II *преодолевать*
przodować (przoduję) *быть впереди*; *przodującą*, a, e *передовой*
radzić (radzę, radzisz) się (kogoś) *советоваться (с кем-либо)*
radziecki, a, ie *советский*
rewolucja/-ji *революция*
rosyjski, a, ie *русский*
rozstrzygnięcie *решение*

rozważny, a, e *негоропливый*
skomplikowany, a, e *сложный*
skuteczny, a, e *успешный*; *наречие*
skutecznie
socjalistyczny, a, e *социалистический*
socjalizm/-u *социализм*
sprawa *дело*
studiować (studuję) *изучать*
stworzyć (bud. stworzę, stworzysz) *создать*
szczerzy, a, e *правдивый*
szczyt/-u *вершина*
sztafeta/-u *знамя*
szturm/-u *штурм*
światłany, a, e *сияющий*
tak samo *так же*
tępić (tępię, tępisz) *уничтожать*
twierdza *твердыня*
typ/-u *тип*
ucisk/-u *угнетение*
uczciwy, a, e *честный*
uczucie *чувство*
ułożenie *создание (плана*)*
urzeczywistnienie *осуществление*
utrwalenie *укрепление*
uwzględnienie *учет*, *(принятие во внимание*)*
walczyć (walczę, walczysz) (o) *бороться (за)*
wiązać (wiążę, wiążesz) się *быть свя-занным*
wiekowy, a, e *вековой*
winien, winna, winno, § 56, *примеч.* *должен*
wobec (по отношению) к
wojenny, a, e *военный*

wolny, a, e *свободный*
wódz/wodza (mł. wodzowie) *вождь*
współpraca *сотрудничество*
wszechstronny, a, e *всесторонний*
wszelki, a, ie *всякий*; *wszelkiego* rodzaju *всякого* рода
wygłosić (bud. wygłoszę, wygłosisz) *произнести*; *прим. пром. страд.* *выгłoszony*, a, e
wychodować (bud. wychoduję) *воспитать*
wyłonić (bud. wyłonię, wyłonisz) *породить*
wymagać II *требовать*
wyrazny, a, e *ясный*
wzniosły, a, e *высокий*, *(возвышенный*)*
zaborca/-u *захватчик*
zaczynać II *начинать*
zarysowywać (zarysowuję *или* zarysowuję) się *вырисовываться*
zastęp/-u *полчище*
zbudować (bud. zbuduję, zbudujesz) *построить*
zdolny, a, e *способный*; *zdolny do* życia *жизнеспособный*
zebranie *собрание*
ZSRR (= Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich) СССР (= Союз Советских Социалистических Республик)
zwierać II *сплачивать*
zwracać II się *обращаться*
zwyciężyć (bud. zwyciężę, zwyciężysz) *победить*
zwycięstwo *победа*

Задание

После тщательной проработки данного текста восстановите польский перевод по русскому подлиннику.

* русские слова в скобках приведены для уточнения основного перевода.

31 Lekcja Trzydziesta Pierwsza

Урок Тридцать Первый

JĘZYK POLSKI

W rodzinie słowiańskiej język polski, wraz z językami czeskim, słowackim i łużyckimi (górnym i dolnym), należy do grupy zachodnio-słowiańskiej. Jedność tej grupy polega na podobieństwie tak budowy gramatycznej, jak i przeważnej części wyrazów.

Język polski, literacki i mówiony, powstał niewątpliwie na podłożu gwarowym środkowo-zachodnim (Poznań, Gniezno, Kalisz i inne), lecz następnie, z przeniesieniem się centrum życia państwowego, gospodarczego i kulturalnego na terytorium Polski południowej (Kraków, Sandomierz i inne), podstawa języka polskiego została rozszerzona przez wpływy miejscowe. W ten sposób wytworzył się w toku dziejów język ogólnopolski, oparty głównie na tych dwóch dialektach.

Współczesny język polski wykazuje pewną różnorodność: w różnych okolicach ulega on różnym zmianom, przez co powstają narzecza lub gwary. Tak, na przykład, znamioną cechą gwar mazowieckiej, poznańskiej i częściowo śląskiej jest „mazurzenie”, tj. zastępowanie dźwięków *sz, ż, cz, dz* dźwiękami *s, z, c, dz* („zboze” zamiast „zboże”, „cas” zamiast „czas” itd.). Lecz wszystkie te gwarowe różnice nie są tak znaczne, by uniemożliwiały porozumiewanie się.

Od najdawniejszych czasów język polski, jak zresztą i każdy inny, ulegał wpływom języków obcych, czy to drogą obcowania kulturalnego, czy to drogą wpływów politycznych. Szczególnie dużo wyrazów obcojęzycznych weszło do słownictwa polskiego w czasach najnowszych. Są to przeważnie wyrazy z zakresów nauki i techniki. Niemałą jednak żywotność wykazują także pierwiastki rodzime. Nowotworów opartych na materiale rodzimym jest tu ilość dość znaczna, choć ich w sumie mniej, niż wyrazów pochodzenia obcego. Takie słowa, jak „płatowiec”, „jezdnia”, „przecznica”, „bocznica”, „schron” itd. należą właśnie do takich nowotworów. Cały szereg wyrazów został stworzony w drodze ożywienia wyrazów zapomnianych przez nadanie im nowego sensu. Tak, na przykład, wyraz „czołg” używał się w staropolszczyźnie w znaczeniu „gada pełzającego”, w języku zaś współczesnym znaczy to samo, co „tank”, tj. opancerzony samochód bojowy o mechanizmie gąsienicowym.

bocznica żelaznodorozna weta
budowa 1. строительство; 2. здесь строение
cecha (d/pr. -sze) черта, свойство
czeski, a, ie чешский
częściowy, a, e частичный; *наречие* częściowo

czołg/-a tank
czy to..., czy to... будь то..., будь то...; ли..., или...
dialekt/-u диалект
dolny, a, e нижний
droga дорога, путь; drogą или w drodze путем, в порядке (чего-л.)

gad/-a гад
gąsienicowy, a, e гусеничный
główny, a, e главный; *наречие* głównie
głównym образом
górnny, a, e верхний
gramatyczny, a, e грамматический
grupa группа
gwara (np. -rze) говор, наречие
gwarowy, a, e диалектальный
jedność ж единство
jezdnia мостовая
Kalisz/- a город Калиш
literacki, a, ie литературный
łużycki, a, ie лужицкий
mazowiecki, a, ie мазовецкий
mazurzenie мазурение (произношение свистящих вместо шипящих)
miejscowy, a, e местный
mniej (сравн. к mało) меньше
mówiony, a, e разговорный
nadanie придание, наделение
narzecze наречие
niemały, a, e немалый
niewątpliwy, a, e несомненный; *наречие* niewątpliwie
nowotwór/-oги новообразование; *здесь* neologizm
obcojęzyczny, a, e иноязычный
obcowanie общение
obcy, a, e 1. чужой; 2. *здесь* иностранный
ogólnopolski, a, ie общепольский
okolica область, край
opancerzyć (буд. opancerzę, opancerzysz) бронировать; *прич. прош. страд.* opancerzony, a, e
oprzeć (буд. oprę, oprzesz) опереть; *прич. прош. страд.* oparty, a, e опирающийся, основанный
państwowy, a, e государственный
pełzać II ползать, пресмыкаться
pierwiastek/-stka элемент, начало
płatowiec/-wca м самолет, аэроплан
pochodzenie происхождение
podłoże база, основа, почва
podobieństwo сходство
podstawa основа, база
porozumiewanie się, § 198 взаимопонимание,

powstać (буд. powstanę, powstaniesz) возникнуть
poznański, a, ie познанский
przecznica поперечная улица
przeniesienie (się), § 198 перенесение, перенос
przeważny, a, e преимущественный; *наречие* przeważnie
rodzimy, a, e 1. самородный; 2. отечественный, родной, местный
rozszerzyć (буд. rozszerzę, rozszerzysz) расширить; *прич. прош. страд.* rozszerzony, a, e
różnica разница
różnorodny, a, e разнородный
Sandomierz город Сандомир
schron/-u убежище
sens/- u смысл
słownictwo словарный состав, лексика
staropolszczyzna старопольский язык
stworzyć (буд. stworzę, stworzysz) создать; *прич. прош. страд.* stworzony, a, e
suma сумма; w sumie в итоге, в общей сложности
śląski, a, ie силезский
środkowy, a, e, центральный
tank/-u танк
technika (np. -ce) техника (*ударение!*)
terytorium, § 23, ж территория
tok/-u, течение, процесс
ulegać II подвергаться
uniemożliwiać II делать невозможным
współczesny, a, e современный
wykazywać (wykazuje) обнаруживать
wyraz/-u слово
wytworzyć (как stworzyć) się образоваться, создаться
zapomnieć (буд. zapomnę, zapomnisz) забыть; *прич. прош. страд.* zapomniany, a, e забытый
zastępowanie замещение, замена
znamienny, a, e отличительный
zresztą впрочем
żywołność ж жизненность, жизнеспособность, производительность

Пояснения

1. **Podobieństwo tak** budowy gramatycznej, **jak** i... Сходство как грамматического строения, **так** и... — Так..., **jak**... употребляется наряду с **jak**..., **tak**...

2. **Przeniesienie się** centrum życia państwowego. *Перенесение* центра государственной жизни. — **Różnice** te nie są tak znaczne, **by** uniemożliwiały **porozu-**

miewianie się. Эти различия не так значительны, чтобы *взаимопонимание* стало невозможным.

О местоименных формах отглагольных существительных — § 198.

3. Na **terytorium.** На территорию. — О склонении слов на *im* — § 23, б.

4. Podstawa **została rozszerzona.** База *okazała się rozszerzoną.* — Cały szereg wyrazów **został stworzony...** . Целый ряд слов *был создан.* —

Об употреблении глагола *zostać*, как вспомогательного, для образования страдательного залога глаголов совершенного вида — § 133, примеч.

Упражнения

1. Просклоняйте: *język polski* (*без мн. ч.*), *gwara miejscowa*, *centrum gospodarcze*.

2. Постройте по 2 предложения с использованием выражений: *w toku dziejów „в историческом процессе”*; *wykazywać pewną różnorodność „обнаруживать известную разнородность”*; *znamienna cecha „отличительная черта”*; *w drodze i drogą.*

3. По схеме статьи „*Język polski*” напишите короткий очерк „*Język rosyjski*”.

32 Lekcja Trzydziesta Druga

Урок Тридцать Второй

ŚRODKI KOMUNIKACYJNE

1. Parowóz i kolej żelazna

Po wynalezieniu w roku 1825 (tysiąc osiemset dwudziestym piątym) lokomotywy z silnikiem parowym czyli parowozu jednym z najważniejszych środków komunikacyjnych stały się koleje żelazne. Koleje żelazne — na których lokomocja odbywa się po szynach żelaznych — osiągnęły olbrzymie znaczenie w życiu gospodarczym, społecznym i politycznym. Odgrywają one także coraz większą rolę w działaniach wojskowych.

Sieć kolejowa coraz bardziej opasuje ziemię: możliwa już jest podróż koleją z Lizbony do Szanghaju. Najdłuższą w świecie linią kolejową jest kolej Syberyjska, której długość wynosi przeszło 7 tysięcy km.

W poszczególnych krajach istnieją różnice w szerokości toru, co zmusza do przeładowywania towarów lub stosowania wagonów z rozsuwalnymi osiami. Koleje o szerszych torach są zwane szerokotorowymi, o węższych — wąskotorowymi. Kolej żelazna o torze najwęższym nazywa się kolejką.

Szereg wagonów kolejowych, ciągniętych przez parowóz, nazywa się pociągiem. Pociągi pośpieszne osiągają obecnie prędkość do 90—100 (dziewięćdziesięciu — stu) km. na godzinę.

Główne części parowozu — to kocioł, maszyna parowa (tłokowa albo turbinowa) i podwozie z zestawami kół.

W ostatnich czasach powstały koleje elektryczne, które są uruchamiane przez działanie prądu elektrycznego, doprowadzanego z centrali.

2. Samochód

Od końca zeszłego stulecia niezmiernie ważną rolę w komunikacji światowej zaczął odgrywać samochód, który z coraz większym powodzeniem zastępuje inne środki komunikacji lądowej. Samochód stał się obecnie przedmiotem masowej produkcji, co znacznie obniżyło jego cenę.

Silnik samochodowy jest to silnik spalinowy (najczęściej cztero-taktowy). Jako paliwo używana jest zazwyczaj benzyna (do silników traktorowych używa się często nafty). Silnik samochodowy obraca zwykle tylko tylne koła (napędowe), przednie zaś, połączone z kierownicą, służą do nadawania kierunku. Przesył pracy silnika na tylne koła odbywa się przez sprzęgło, tryby skrzynki przekładniowej, przegub i wał Kardana oraz dyferencjał.

Prowadzenie odbywa się za pomocą lewarków i pedałów. Samochód posiada dwa niezależne od siebie hamulce.

Wszystkie te mechanizmy, wraz z ramą i kołami, stanowią podwozie, pomieszczenie zaś dla kierowcy i pasażerów nazywa się nadwoziem.

Do przewożenia ciężarów używane są samochody ciężarowe (często trzech-osiowe).

Napęd gąsienicowy stosuje się głównie w czołgach bojowych.

benzyna бензин
cena цена
centrala центральная станция, электростанция
ciągnąć (ciągnę, ciągniesz) тянуть; прич. страд. ciągnięty, а, е
ciężar/-u тяжесть, груз
ciężarowy, а, е грузовой
czterotaktowy, а, е четырехтактный
doprowadzać II доводить, *zдесь* доставлять; прич. страд. doprowadzany.
dyferencjał/-u дифференциал
hamulec/-ca м тормоз
kierowca/-u водитель
kierownica руль (автомобильный)
kolej/-ei ж (żelazna) железная дорога
kolejka (пр. -ce) узкоколейка
kolejowy, а, е железнодорожный
komunikacja коммуникация, сообщение
komunikacyjny, а, е коммуникационный, путевой
ładowy, а, е сухопутный, наземный
lewarek/-гка рычажок
Lizbona Лиссабон
lokomocja передвижение
lokomotywa паровоз
lub или
masowy, а, е, массовый
możliwy, а, е возможный
nadawanie придавание; nadawanie kierunku дача направления
nadwozie кузов (экипажа)
nafta (пр. -cie) керосин
napęd/-u передача
napędowy, а, е (техн.) ведущий
niezależny, а, е независимый
niezmierny, а, е неизмеримый; *наречие* niezmiernie
obniżyć (буд. obniże, obnizysz) понизить, снизить
obracać II вращать
olbrzymi, ia, ie огромный
opasywać (opasuje) опоясывать
osiągać II достигать

paliwo топливо, горючее
parowóz/-wozu паровоз
parowy, а, е паровой
pasażer/-a пассажир
pedał/-u педаль
pociąg/-u поезд
podróż ж путешествие, поездка
podwozie шасси
pomieszczenie помещение
posiadać + вин. обладать, иметь
poszczególny, а, е отдельный, единичный
pośpieszny, а, е скорый
powodzenie успех
prędkość ж скорость
produkcja продукция, производство
prowadzenie ведение; *zдесь* управление
przedni, ia, ie передний
przegub/-u сочленение, соединение
przekładniowy, а, е перемещаемый; skrzynka przekładniowa (или: s. biegów) коробка скоростей
przeładowywanie перегрузка
przesył/-u передача
przeszło свыше
przewożenie перевозка
rozsuwalny, а, е раздвижной
samochód/-chodu автомобиль
samochodowy, а, е автомобильный
silnik/-a двигатель
skrzynka (пр. -ce) ящик; skrzynka przekładniowa коробка скоростей.
spalinowy, а, е; silnik spalinowy двигатель внутреннего сгорания
sprzęgło сцепная муфта
stosowanie применение, использование
stosować (stosuje) применять, использовать
syberyjski, а, ie сибирский
Szanghaj/-u Шанхай
szerokotorowy, а, е ширококолейный
szyna рельс
światowy, а, е мировой, всемирный
tłokowy, а, е поршневого
tor/-u колес

traktorowy, а, е тракторный
trzech-osiowy, а, е трехосный
tryb/-u шестерня
turbinowy, а, е турбинный
tylny, а, е задний
uruchamiać II приводить в движение, пускать; прич. страд. uruchamiany, а, е
wagon/-u вагон
wał/-u вал; wał Kardana карданный вал

wąskotorowy, а, е узкоколейный
wynalezione изобретение
zastępować (zastępuje) замещать, заменять
zazwyczaj обычно, обыкновенно
zestaw/-u стан: zestaw kół стан колес
zeszły, а, е истекший
zmuszać II принуждать, вынуждать
znaczenie значение
znaczny, а, е значительный; *наречие* znacznie

Пояснения

1. Coraz większą rolę odgrywa kolej żelazna. *Всё большую* роль играет железная дорога. — Sieć kolejowa **coraz bardziej** opasuje ziemię. Железнодорожная сеть *все больше* опоясывает землю. Samochód z **coraz większym** powodzeniem zastępuje inne środki komunikacji. Автомобиль с *всё большим* успехом заменяет прочие средства сообщения. —

Coraz + сравнительная степень прилагательного и наречия соответствует русскому „всё” с той же сравнительной степенью.

2. Сравн.: Język polski, **jak** zresztą i każdy inny... Польский язык, *как*, впрочем, и всякий другой... — **Jako** paliwo używana jest benzyna. *Как* горючее (*в качестве* горючего) употребляется бензин.

Jako имеет, следовательно, смысл «в качестве».

3. Dwa niezależne od siebie hamulce. Два независимых *друг от друга* тормоза. — Об этом употреблении возвратного местоимения siebie — ур. 26, пояснения, п. 2.

Упражнения

1. Объясните разницу в употреблении падежей: Silnik samochodowy jest silnikiem spalinowym и Silnik samochodowy jest to silnik spalinowy.

2. Постройте по 3 фразы с выражениями: coraz + сравн. степень прилагательного или наречия; odbywać się za pomocą czegoś.

3. Переведите: 1. В первой половине прошлого столетия началось строительство железных дорог. 2. В качестве сырья для тканей употребляются шерсть, хлопок, лен и др.

ŚRODKI KOMUNIKACYJNE

3. Samolot

Samolot wznosi się i porusza się naprzód za pomocą śruby powietrznej (śmigła) i utrzymuje się w powietrzu na tzw. (= tak zwanych) płatach albo skrzydłach. Zależnie od ilości płatów rozróżniamy jednoplątowiec, dwupłątowiec, trójpłątowiec i wieloplątowiec. Samoloty, wznoszące się i planujące na powierzchni wody, nazywają się hydroplanami.

Zasadniczo samolot składa się z następujących części: kadłuba, płatów, podwozia, steru, silnika benzynowego z chłodnicą, zbiorników (na benzynę i oliwę) i śmigła.

Samoloty są to przyrządy do latania cięższe od powietrza. Lotnictwo posiłkuje się wyłącznie samolotami, w przeciwieństwie do aeronautyki, która korzysta z maszyn lżejszych od powietrza (balonów i sterowców).

Lotnictwo jest to najszybszy środek lokomocji, a jednocześnie jedna z najpotężniejszych broni w wojnie nowoczesnej.

4. Parowiec

Parowiec, zwany także parostatkiem albo statkiem parowym, jest to okręt, który się wprowadza w ruch za pomocą maszyn parowych, poruszających koło, śruby lub turbiny.

Wynalezienie parowca przyczyniło się do olbrzymiego rozwoju żeglugi światowej.

W nowszych czasach zastosowane zostały na statkach, zamiast pary, silniki spalinowe. Te statki poruszane są za pomocą motoru elektrycznego, połączonego z wałem śruby okrętowej.

Ogół okrętów handlowych albo wojennych nazywa się marynarką. Marynarka wojenna jest to morska siła zbrojna państwa wraz z uzbrojeniem i załogą. W skład współczesnej marynarki wojennej wchodzi okręty liniowe, krążowniki, torpedowce, łodzie podwodne itd.

Podróżowanie za pomocą okrętów po wodach lądowych oraz na morzach nazywa się żegluga albo nawigacją. W dawnych czasach żegluga ograniczała się do wód przybrzeżnych. Dopiero wynalezienie kompasu w XIII (trzynastym) wieku, a następnie innych przyrządów, zdecydowało o rozwoju żeglugi. Do pełnego zaś jej rozwoju przyczyniło się wynalezienie w XIX (dziewiętnastym) wieku maszyny parowej.

aeronautyka авионавтика, воздухоплавание (ударение)
 balon/-u powietrzny balon
 benzynowy, a, e бензиновый
 broń жс оружие
 chłodnica холодильник
 dwupłatowiec/-wsa м биплан
 hydroplan/-u гидросамолет
 jednoplątowiec/-wsa м моноплан
 kadłub/-a 1. кузов (корабля); 2. туловище; 3. здесь фюзеляж
 kompas/-u компас
 krążownik/-a крейсер
 latanie летание
 liniowy, a, e линейный
 lotnictwo авиация
 lżejszy сравн. ст. к lekki, a, ie легкий
 łódź/łodzi жс ладья, лодка
 marynarka (np. -ce) флот
 motor/-u мотор, двигатель
 naprzód вперед
 następny, a, e следующий; наречие następnie затем, впоследствии
 następować (następuję) следовать
 nawigacja судоходство
 nowoczesny, a, e новый, современный
 ogół/-u совокупность, общая масса
 ograniczać II (się) (do czegoś) ограничивать(ся) (чем-л.)
 okrętowy, a, e корабельный
 oliwa масло (смазочное)
 para (np. -rze) пар
 parostatek/-tka паропход
 parowiec/-wsa м паропход
 planować (planuję) планировать
 płat/-u крыло (самолета)
 podróżowanie совершение путешествий, путешествие
 podwodny, a, e подводный
 poruszać II (się) двигать(ся)
 posiłkować (posiłkuję) się пользоваться(ся)
 powierzchnia поверхность
 powietrze воздух
 powietrzny, a, e воздушный
 przeciwieństwo противоположность; w

przeciwieństwo do в противоположность к, в отличие от
 przybrzeżny, a, e прибрежный
 przyczynić (буд. przyczynię, przyczynisz) się (do czegoś) благоприятствовать, содействовать (чему-л.)
 skład/-u состав
 skrzydło крыло
 statek/-tku судно
 ster/-u руль (судна, самолета)
 sterowiec/-wsa м дирижабль
 szybki, a, e быстрый, быстроходный
 śmigło пропеллер
 śruba винт
 torpedowiec/-wsa м миноносец
 trójpłatowiec/-wsa м триплан
 turbina турбина
 tzw. = так zwany (a, e—i, e) так называемый
 utrzymywać (utrzymuję) (się) удерживать(ся)
 uzbrojenie вооружение
 wieloplątowiec/-wsa м мультиплан
 wojna война
 wprowadzać II (się) вводить(ся), при-водить(ся)
 współczesny, a, e современный
 wyłączny, a, e исключительный; наречие wyłącznie
 wznosić (wznoszę, wznosisz) (się) поднимать(ся)
 zależny, a, e зависимый; наречие zależnie в зависимости
 załoga (np. -dze) экипаж, команда
 zamiast + pod. вместо
 zasadniczy, a, e основной, принципиальный; наречие zasadniczo в основном
 zastosować (буд. zastosuje) применить; прич. прош. ст. pad. zastosowany, a, e
 zbiornik/-a резервуар, бак
 zbrojny, a, e вооруженный
 zdecydować (буд. zdecyduje) (o czymś) предпринять, предопределить (что-л.)
 żegluga (np. -dze) мореплавание, судоходство

Пояснения

1. С и н о н и м ы иногда настолько совпадают друг с другом по значению, что могут заменять друг друга в любой связи. Таковы, например, żegluga — nawigacja; silnik — motor; lokomotywa — parowóz; przyczynić się do czegoś — spowodować coś — wywołać coś; wprowadzać w ruch — poruszać; parowiec — parostatek — statek parowy.

Другие синонимы лишь близки по значению и взаимная их замена далеко не всегда возможна. Напр.:

ster — «руль судовой или самолетный», kierownica — «руль автомобильный»;

powoczesny — относящийся к новому времени (следовательно, например, и к XIX веку), współczesny — «современный» (понятие обычно более узкое), dzisiejszy — «нынешний», но также и «сегодняшний», относящийся к текущему дню;

posiadać «владеть», «обладать» — mieć «иметь», но также «долженствовать» и т. п. (§ 163);

szybki «быстрый», «быстроходный» — pośpieszny «скорый» (о поезде).

2. Значение о м о н и м о в — слов с одинаковым правописанием и произношением, но различным смыслом — выясняется лишь в общей связи с предложением, напр.: para «пара» или «несколько» — para «пар».

Упражнения

1. Объясните значение глагола zostać в предложении: W powszych czasach zastosowane zostały silniki spalinowe.

2. Постройте по 2 фразы с выражениями: składać się z czegoś; wchodzić w skład czegoś; przyczynić się do czegoś.

3. Напишите, используя известные вам слова и выражения (преимущественно из текста «Środki komunikacyjne»), короткую статью на тему: «Tramwaj jako środek komunikacyjny».

34 Lekcja Trzydziesta Czwarta

Урок Тридцать Четвертый

H. K. T.

(Bajka)

Leci sobie drapieżny sęp, leci, leci, wreszcie siada wśród skał przy sokolim gnieździe i poczyna krakać na sokoła:

— W imieniu moich praw, słuchaj mnie.

— Czego chcesz? — pyta sokół.

— Chce cię zabić i pożreć — powiada sęp.

— A cóż ci po mojej zgubie?

— Co za głupie pytanie i co za brak wykształcenia! Ciąsno mi jest w rodzinnym gnieździe, więc chcę zabrać twoje, abym miał gdzie umieścić cię moich młodszych synów; po wtóre, mam swoją sępią politykę, której twoje istnienie zawadza; a po trzecie, kraczesz innym głosem niż ja i nie kochasz mnie.

— Co do mego głosu, odzywam się takim, jaki mi Bóg dał, a co do mych uczuć, za cóż ja mam cię kochać?

— Mniejsza o to. Wiem tylko, że mam prawo zabić i pożreć każdego, kto mnie nie kocha.

— Więc gdybym cię kochał, nie zabijałbyś mnie?

— Ach! — rzecze sęp: — gdybyś kochał, oddałbyś mi dobrowolnie swoje gniazdo, a również dobrowolnie dałbyś mi się pożreć, aby moja osoba mogła nieco zaokrąglić się i utyć.

— W każdym razie nie uniknąłbym zguby?

— Rozumie się: jednakże śmierć z poświęcenia przyniosłaby ci większy zaszczyt.

Chwila milczenia.

— Co ma być, to będzie... — mówi wreszcie sokół. — Ale powiedz mi też, mój kochany, kto cię nauczył tak rozumować?

Usłyszawszy to sęp podnosi głowę i rzecze z wielką dumą:

— Prostatku, to chyba nie wiesz, że ja przez dwa lata byłem na edukacji w ogrodzie zoologicznym w Berlinie!

— Tak?... — mówi sokół. — Ha! to w takim razie nadzieja moja tylko w Bogu — i trochę także w... dziobie.

Henryk Sienkiewicz
(1846—1916)

aby здесь дабы, чтобы

bajka (пр. -се) басня

Berlin/-a Берлин

Bóg/Boga (зв. Boże) Бог

chyba пожалуй; кажется, видимо

ciasny, a, e тесный; наречие ciasno

co do + rod. что касается

dobrowolny, a, e добровольный; на-

речие dobrowolnie

drapieżny, a, e хищный

duma гордость

dziób/dzioba клюв

edukacja воспитание, образование; być

na edukacji проходить курс наук,

получить образование

ha! ax!

Henryk/-a Генрих

H.K.T. или Nakata антипольский

союз немецких националистов (см. пояснения)

imię/imięcia имя: w imieniu от имени, *zdeś* во имя

istnienie существование

jednakże однако же

kochać II любить; *прим. страд.* kochan-
ку, а, е любимый, милый, дорогой

krakać (kracze, kraczesz) каркать,
кричать (по-птичьи)

lecieć (lece, lecisz) лететь

milczenie молчание

młodszy, а, е младший

mniej, а, е *сравн. ст.* к *mały*;
mniejша о то это неважно

nadzieja надежда

nauczyć (буд. nauczę, nauczysz) научить

nieco немного, несколько

odzywać II się I. откликаться; 2. го-
ворить

osoba лицо, личность

po по, после; *co* ci *po* mojej zgbie?
что тебе в моей гибели? (на что тебе
моя гибель?)

rozynać II начинать

podnosić (podnoszę, podnosisz) подни-
мать

polityka (*пр.* -се) политика (*ударение!*)

poświęcenie самопожертвование

powiadać II говорить

pożreć (буд. pożrę, pożrzesz) сожрать

prawo право

prostak/-a простофиля

przez через; *zdeś* в течение + *вин.*
przynieść (буд. przyniosę, przynie-
siesz) принести

rozumieć II §§ 161 и 164 понимать;

rozumieć się, rozumieją

rozumować (rozumuję) рассуждать

również равным образом, точно так же

rzec (rzekę, rzeczesz) говорить

sęp/-a коршун

sępi, ia, ie свойственный коршуну,
коршунов

skala (*пр.* -le) скала

sokol, а е соколиный

sokół/sokoła сокол

uczucie чувство

umieścić (буд. umieszczę, umieścisz)
поместить

uniknąć (буд. uniknę, unikniesz) из-
бежать

utyć (буд. utyję, utyjesz) пополнить,
разжиреть

wreszcie наконец, в конце концов

wykształcenie образование, образо-
ванность; brak wykształcenia не-
образованность

zabić (буд. zabiję, zabijesz) убить

zabrać (буд. zabiorę, zabierzesz) за-
брать

zaokrąglić (буд. zaokrąglę, zaokrąg-
lisz) (się) округлить(ся)

zaszczyt/-u (*пр.* -cie) честь, слава

zawadzać II мешать, стеснять

zguba гибель

zoologiczny, а, е зоологический

Пояснения

1. Н.К.Т. или Nakata — националистическая немецкая организация, созданная в Познани в 1894 г. для планомерного искоренения всего польского в «прусской» Польше. По имени трех своих основателей — Hansemann, Kennemann и Tiedemann — эта организация вначале называлась их инициалами (Н.К.Т. Verein — Союз Г.К.Т.), но в 1899 г. была переименована в Ostmarkenverein («Союз Восточной Окраины»). Однако буквы Н.К.Т. остались символом жестокого национального гнета и планомерного уничтожения польской национальной культуры.

2. *Leci sobie sęp.* Летит себе коршун. — См. § 93, е, примеч.

3. *Za cóż ja mam cię kochać?* За что же мне тебя любить? — *Co ma być, to będzie.* Что должно быть (чему быть), то и будет. — О глаголе *mieć* в смысле «долженствовать» — § 163, б.

4. Два значения слова *raz*: *W każdym (takim) razie.* Во всяком (в таком) случае. — *Ani razu.* Ни разу.

Упражнения

1. Составьте по 2 фразы с использованием выражений: *co do* (czegoś) что касается (чего-л.); *mniej* о то; *przez dwa lata*.

2. Переведите: 1. Почему я должен (mieć) это сделать? 2. Что касается моей поездки, то я решил совершить (сделать) ее в августе. 3. Вы, видимо, не знаете, что его нет в городе. 4. На что (po) вам эта книга? 5. Я прожил там пять лет (przez).

35 Lekcja Trzydziesta Piąta

Урок Тридцать Пятый

PODANIE O ATLANTYDZIE

Wieczór był pochmurny. Nie podobna było pójść na przechadzkę. Postanowiłem więc zostać w domu i zabrałem się do czytania. Wtem ktoś zapukał do drzwi.

— Proszę! — krzyknąłem.

Był to mój stary towarzysz B.

— Dobry wieczór, — powiedział — co porabiasz?

— Prawie że nic. Defektuję się czytaniem pewnej rozprawy naukowej o Atlantydzie.

— Kiedyś słyszałem coś o tym, ale już nie pamiętam o co tam chodzi.

— Więc chcesz, żebym ci opowiedział o tej Atlantydzie?

— Tak, bardzo cię o to proszę?

— Dobrze, postaram się zaspokoić twą ciekawość. Według Platona i późniejszych uczonych, był to ląd między Ameryką Północną i Europą lub między północnymi wybrzeżami Ameryki Południowej i Afryką.

— Gdzież się podzielała ta земля? Przecież na mapie nie ma w tym miejscu nic prócz oceanu?

— Właśnie fale oceanu miały pochłonąć tę ziemię.

— Czyżby to być mogło? I co to była za земля? Czy była zamieszkała? Czy były tam rośliny i zwierzęta?

— Aby odpowiedzieć na wszystkie te pytania, muszę więc streścić ci to podanie, które, przechodząc z ust do ust, z jednego pokolenia na drugie, musiało mieć w czymś swój początek.

— Słucham.

(Dokończenie następuje)

Afryka (*пр.* -се) Африка (*ударение!*)

Ameryka (*пр.* -се) Америка (*ударение!*)

Atlantyda (*пр.* -dzie) Атлантида
chodzić (chodzę, chodzisz) ходить; о
co chodzi? в чем дело?

ci = tobie, § 45

ciekawość, *жс* любопытство. любозна-
тельность

cię = siebie, § 45

czytanie чтение

czyżby (= czy + że + by) разве,
неужели

defektować (defektuję) się наслаж-
даться

dokończenie окончание

Europa Европа

fała волна, вал

gdzież I. где же; 2. *zdeś* (= dokądże)
куда же

krzyknąć (буд. krzyknę, krzykniesz;
прим. krzyknąłem) крикнуть

ład/-u (*пр.* -dzie) земля, суша

mapa географическая карта

między (на вопрос «где» + *та.*)
между

następować (następuje) следовать

nie podobna невозможно, немыслимо

ocean/-u океан

pamiętać II помнить

pewien (pewny), *впа*, *вне* 1. *zdeś*
определенный, известный, один;
2. уверенный

Platon/-a Платон

po + *пр.* после (*предлог*)

pochłonąć (буд. pochłone, pochłoniesz)
поглотить

pochmurny, а, е пасмурный, хмурый

podanie предание

podziąć (буд. podzieję, podziejiesz) (się) девать(ся)
pokolenie pokolenie
południowy, a, e 1. полуденный; 2. *здесь* южный
porabiać II (учащат. к robić) поделывать
postanowić (буд. postanowię, postanowisz) решить, постановить
postarać II się постараться
północny, a, e 1. полночный; 2. северный
późny, a, e поздний
prawie (że) почти (что)
przechadzka (пр. -dzce) прогулка пешком
przechodzić (przechodzę, przechodzisz) переходить

pytanie вопрос
rozprawa 1. обсуждение; 2. *здесь* научная работа, трактат
streścić (буд. streszczę, streścisz) сжато изложить, вкратце передать
twa = twoja, §§ 47 и 50
według + *pod.* по, согласно
właśnie как раз, именно
zabrać (буд. zabiorę, zabieriesz) się (do) приняться (за)
zamieszkały, a, e населенный; § 121
zapukać II (do) постучать (в)
zaspokoić (буд. zaspokoję, zaspokoisz) успокоить, удовлетворить
zostać (буд. zostanę, zostaniesz; *прош.* zostałem) 1. *здесь* остаться; 2. *как вспомогательный глагол* — § 133, *примеч.*

Пояснения

Fale oceanu **miały** pochłonać tę ziemię. Волны океана якобы (*или*: говорят) поглотили эту землю.

Помимо значений, перечисленных в § 163, глагол **mieć** употребляется еще для передачи чужих слов или чужого мнения, достоверность которых не кажется говорящему полной. См. также примеры в пояснениях к ур. 36.

В этом смысле глагол **mieć** употребляется только в прошедшем времени.

Упражнения

1. Просклоняйте: pochmurny wieczór, olbrzymia fala, północne wybrzeże.
2. Определите спряжение, класс и группу глаголов: zabrać (się), pamięta, prosić, pochłonać, streścić.
3. Составьте по две фразы с выражениями: zabrać się do czegoś «приняться за что-л.»; nie podobna (by'о, jest będzie); według kogoś «по словам (мнению) кого-л.»; prosić o coś «просить чего-л. *или* о чем-л.»; o co chodzi «в чем дело».
4. Переведите: 1. Скажите, в чем тут дело. 2. Книга эта, говорят, пропала (*см. пояснение к настоящему уроку*). 3. Так вы хотите, чтобы я приехал к вам? Да, очень вас прошу об этом. 4. Здравствуйте, что вы поделываете? 5. В такую погоду невозможно выйти из дому. Останемся (давайте останемся) дома.

36 Lekcja Trzydziesta Szósta

Урок Тридцать Шестой

PODANIE O ATLANTYDZIE

(*Dokończenie*)

— Straszliwa ta katastrofa miała się zdarzyć w czasach, o których nie posiadamy żadnych wiadomości historycznych. Nawet najstarsi z pisarzy starożytnych mówią o klęsce Atlantydy jako o wypadku bardzo od nich odległym. Filozof grecki Platon powiada, że jeden z siedmiu mędrców Grecji, Solon, widział się podczas swego pobytu w Egipcie z kapłanami egipskimi, którzy go bardzo gościnnie przyjęli. „Księgi nasze — powiedzieli mu oni — pouczają nas, że Grecję miała niegdyś zwyciężyć groźna potęga, która przyszła z zachodu, z ziemi, leżącej pośród oceanu Atlantyckiego. Ziemia ta, zwana Atlantydą, miała wielkich królów, których władza rozpościerała się w Afryce aż do Egiptu, a w Europie do Włoch. Lecz niespodziewanie powstało ogromne trzęsienie ziemi i Atlantyda wraz ze swymi mieszkańcami zniknęła z powierzchni oceanu”. Kapłani dodali, że stało się to około 9.000 lat temu.

— Ale czy to rzeczywiście stać się mogło?

— Nikt stwierdzić nie może, że tak było istotnie. W kwestii tej zabierało głos wielu uczonych, i na podstawie ich dzieł możemy tylko przyjść do wniosku, że podanie to może mieć pewien charakter rzeczywistości.

— Cóż to za dowody?

— Po pierwsze, że od strony Europy i Afryki widzimy wyspy Azorskie, Kanaryjskie i inne, od strony Ameryki mamy wyspy Bermudzkie i Antylskie. Otóż niektórzy przypuszczają, że są to właśnie resztki Atlantydy. Po wtóre, jak wykazują mapy geograficzne z ostatnich stuleci, między wyspami przyładka Zielonego a Antylami istniał szereg skał, które to skały stopniowo zagłębiały się w oceanie i dziś ich zupełnie nie widać. Po trzecie, jak opowiadają pisarze starożytni, okręty, które przepływały słupy Herkulesa, tj. cieśninę Gibraltarską, narażane były na niebezpieczeństwa z powodu gęstych porostów w tej części oceanu. Krzysztof Kolumb spotkał się właśnie z tymi porostami. Ilość ich z biegiem czasu stopniowo się zmniejsza, lecz jeszcze jest znaczna. Skądże wzięłyby się te porosty, jeżeli nie z ziemi, która kryje się pod powierzchnią wód?

— Tak, widzę, że to sprawa bardzo ciekawa, ale nie łatwa do rozstrzygnięcia. Trzeba będzie o tym pomyśleć.

Antylski, a, ie Антильский
 Atlantycki, a, ie Атлантический
 Azorski, a, ie Азорский

Bermudzki, a, ie Бермудский
 bieg/-u бег, течение; z biegiem czasu
 с течением времени

ciekawy, а, е любопытный (в *обоих* *смыслах*: интересующийся и интересный)

cieśnina ущелье; *здесь* пролив

dodać II добавить

dowód/dowodu довод, доказательство

dzieło сочинение

egipski, а, ie египетский

Egipt/-u Египет

filozof/-а философ

geograficzny, а, е географический

gęsty, а, е густой

Gibraltarski, а, ie Гибралтарский

gościnnie, а, е гостеприимный, *наречие* gościnnie

Grecja Греция

grecki, а, ie греческий

groźny, а, е грозный, страшный

Herkules/-а Геракл, Геркулес

historyczny, а, е исторический

istnieć (istnieje, istnieje; *прош.* istniałem) существовать

istotny, а, е действительный, настоящий, *подлинный*; istotnie *действительно*, в самом деле

jeżeli если

Kanaryjski, а, ie Канарский

kapłan/-а жрец, священник

katastrofa катастрофа

klęska (*пр.* -sce) разгром, бедствие, катастрофа

Kolumb/-а Колумб

król/-а король

kryć (kryje, kryjesz) się *крыться*, *скрываться*

Krzysztof/-а Христофор

księga (*пр.* księdze) книга

kwestia/-ii вопрос (научный, социальный и т. п.); w tej kwestii по этому вопросу

łatwy, а, е (do) легкий (для), легко поддающийся (чему-нибудь)

mędrzec/mędrca мудрец

mu = jemu, § 47

narażać II (na niebezpieczeństwo) *подвергать* (опасности); *прич.* strad. narażany, а, е

niebezpieczeństwo опасность

niegdyś когда-то, некогда

niespodziewany, а, е неожиданный; *наречие* niespodziewanie

od от, с; od strony со стороны

odległy, а, е отдаленный, далекий

otóż (із ото же) так вот, и вот

pisarz/-а писатель

po pierwsze во-первых; **po wtóre** (po drugie) во-вторых

podstawa основание

pomyśleć (*буд.* pomyślę, pomyślisz) *подумать*

porość/-у заросль

posiadać II + *вин.* обладать, иметь

pośród + *род.* посреди

potęga (*пр.* -dze) сила, мощь

powiadać II наставлять, учить, поучать

powiadać II говорить

powód/-а повод; z powodu по поводу, вследствие, ввиду

powstać (*буд.* powstanę, powstaniesz; *прош.* powstałem) произойти, возникнуть

przepływać II переплывать

przyjąć (*буд.* przyjmę, przyjmiesz; *прош.* przyjąłem) *принять*

rozpościerać II się *простирается*

rozstrzygnięcie решение

rzeczywistość *жс* действительность

rzeczywisty, а, е действительный, *подлинный*; *наречие* rzeczywście

siedem (*склонение* — § 75) семь

skała скала, утес

skądże откуда же

stół/-а стол, колонна; stupy Herkulesa Геркулесовы столпы

spotkać (*буд.* spotkam) (się) *встретить*(ся)

sprawa дело, вопрос

stać (*буд.* stanę, staniesz) się *стать*, произойти, случиться

starczytny, а, е древний

starszy, а, е — si, sze старший (*сравн.* *степень* k stary)

stopniowy, а, е постепенный; *наречие* stopniowo

straszliwy, а, е страшный, ужасный

stulecie столетие

stwierdzić (*буд.* stwierdzę, stwierdzisz) *подтвердить*

swymi = swoimi, §§ 45 и 50.

szereg/-у ряд

trzęsienie трясение, дрожание; trzęsienie ziemi землетрясение

wiadomość *жс* сведение

widzieć (widzę, widzisz; *прош.* widziałem) (się) *видеть*(ся)

Włochy/Włoch, § 14, б Италия

wniosek/-sku вывод, заключение

wraz (z) вместе (с)

wykazywać (wykazuje) *показывать*, *обнаруживать*

wypadek/-dku случай

wyspa остров

zabierać II брать, забирать; zabierać głos брать слово, выступать

zachód/-odu запад; закат

zagłębiać II się (w + *пр.*) *углубляться*, *погружаться* (в)

zdarzyć (z л. ед. ч. *буд.* zdarzy) się *случиться*

zmniejszać II (się) *уменьшать*(ся)

znaczny, а, е значительный

zniknąć (*буд.* zniknę, znikniesz; *прош.* zniknąłem) *исчезнуть*

zwać (zwę, zwiesz) *называть*; *прич.* strad. zwany, а, е

zwyciężyć (*буд.* zwyciężę, zwyciężysz) *победить*, *одолеть*

Пояснения

1. Katastrofa ta **miała** się zdarzyć... Эта катастрофа случилась *будто бы*... — Grecję **miała** niegdyś zwyciężyć groźna potęga... *Говорят*, что Грецию некогда одолела грозная сила...

Об этом смысле глагола mieć — см. пояснение к ур. 35.

2. В тексте ур. 23 было выражение: Cztery ruble, **które** to sumy systematycznie nie płacił. Четыре рубля, *каковой* суммы он систематически не платил. — В тексте настоящего урока читаем: Między wyspami... istniał szereg skał, **które** to skały stopniowo zagłębiały się w oceanie. Между островами... существовал ряд скал, *каковые* скалы постепенно погружались в океан. —

Относительное местоимение który to служит более точным указанием на соответствующий предмет, упомянутый в главном предложении, и после него название этого предмета — хотя бы в измененной форме (ср. первый пример: guble — suma) — всегда повторяется.

3. Слово księga не вполне соответствует русскому слову «книга»: księga обозначает или (как здесь) священную книгу, или книгу бухгалтерскую. В смысле «книга» в обычном смысле слова употребляется только слово książka, которое утратило свой уменьшительный оттенок (ср. «ручка» кресла, «лампочка» накаливания и т.п.).

Упражнение

Изложите предание об Атлантиде, возможно шире используя слова и выражения прошлых уроков.

37 Lekcja Trzydziesta Siódma

Урок Тридцать Седьмой

MIKOŁAJ KOPERNIK

Mikołaj Kopernik, genialny astronom polski, urodził się w Toruniu w roku 1473. Ojciec jego, rodem z Krakowa, umarł w młodym jeszcze wieku, a po jego śmierci chłopiec wychowywał się u wuja. Pierwsze nauki odebrał w rodzinnym mieście, a w roku 1491 wyjechał do Krakowa, gdzie studiował nauki matematyczne. W trzy lata później poświęcił się zawodowi duchownemu i został kanonikiem w Fromborku (Frauenburg), w Prusach Wschodnich. Pracy naukowej jednak nie porzucił. W roku 1495 widzimy Kopernika we Włoszech, gdzie w roku 1499 otrzymuje katedrę astronomii w Rzymie. W roku 1501 powraca do Fromborku, lecz wkrótce powtórnie wyjeżdża na studia do Włoch, gdzie otrzymuje tytuł doktora medycyny. Lata 1504—1509 przepędza w Krakowie, po czym osiada na stałe w Fromborku.

Od czasu osiedlenia się na stałe w tym mieście Kopernik pracował przeważnie nad zagadnieniami astronomii, dokonywując pomiarów w obserwatorium. Tutaj ogłosił (w języku łacińskim) szereg swoich prac i, między innymi, swoje arcydzieło „O obrotach ciał niebieskich”. Dzieło to Kopernik otrzymał, będąc już ciężko chory, w roku 1543. W tym samym roku Kopernik umarł i pochowany został w katedrze fromborskiej.

Odkryciem Kopernika jest poznanie dwóch ruchów ziemi: dookoła swej osi i dookoła słońca, oraz przeniesienie ośrodka układu planetarnego z ziemi na słońce. Przedtem ziemia była uważana za środek wszechświata. Był to „system Ptolemeusza”, który panował wszechwładnie w nauce aż do wieku XVI. Dopiero Kopernik wykazał, że wszystkie planety, w tej liczbie i ziemia, poruszają się dookoła słońca.

Ponieważ Kopernik posługiwał się przyrządami jeszcze bardzo niedokładnymi, przypisywał planetom drogi kołiste. Kepler dowiódł, że drogi te są eliptyczne. Natychmiast powstało pytanie, jakie siły utrzymują planety w tym ruchu. Gdyby na planetę działała tylko jedna siła, która wprawia ją w ruch obrotowy, planeta ta poruszałaby się jednostajnie po prostej, w kierunku stycznej do elipsy, a więc oddalałaby się coraz bardziej od słońca. Musiano więc poszukiwać siły, która wywołuje zakrzywienie drogi planety i zmusza ją do krążenia dookoła słońca po elipsie. Anglik Newton dowiódł, że siła ta musi być skierowana ku słońcu. Siłą tą jest przyciąganie słońca, wprost proporcjonalne do iloczynu mas i odwrotnie proporcjonalne do kwadratu ich odległości.

W ten sposób Kepler i Newton ugruntowali pogląd Kopernika i uzupełnili jego prace.

Nauka Kopernika spotkała się z krytyką kościoła katolickiego i dzieło jego było na indeksie książek zakazanych aż do roku 1822.

Anglik/-a (mn. -cy) англичанин
arcydzieło важнейшее (или: лучшее) произведение, шедевр
astronom/-a (mn. -owie) астроном
astronomia астрономия
będąc будучи прич. наст. врем. к być, § 135
chory, a, e — rzy, re большой
dokonywać (dokonywam или dokonuje, dokonujesz) производить, совершать
doktor/-ora (mn. -orzy) доктор
dokoła или **dookoła** + rod. вокруг
dowieść (буд. dowiodę, dowiedziesz; прош. dowiodłem, dowiódł) доказать
duchowny, a, e духовный
działać II действовать
elipsa эллипс
eliptyczny, a, e эллиптический
Frombork/-a Фромборк, Фрауэнбург
fromborski, a, ie прилагат. к Frombork
iloczyn/-u произведение (результат умножения)
indeks/-u индекс, список
jednostajny, a, e равномерный; наречие *jednostajnie*
kanonik/-a (mn. -cy) каноник, член епархиального совета
katedra (nr. -drze) 1. кафедра; 2. кафедральный собор
katolicki, a, ie католический
Kepler/-a (nr. -rze) Кеплер
kolisty, a, e кругообразный, сферический
Kopernik/-a Коперник
kościół/-oia костел; в широком смысле церковь
krążenie круговращение, вращение
krytyka (nr. -ce) критика (ударение!)
kwadrat/-u квадрат
łaciński, a, ie латинский
medycyna медицина
młody, a, e — dzi, de молодой
musiano — *безличн.-страд.* форма к musieć (muszę, musisz) долженствовать — нужно было
natychmiast тотчас же, немедленно
Newton/-a [ньютон] Ньютон
niebieski, a, ie 1. *zдесь* небесный; 2. голубой
niedokładny, a, e неточный
obrotowy, a, e вращающийся
obrót/obrotu (nr. obrocie) 1. оборот; 2. *здесь* обращение, вращение
obserwatorium обсерватория
oddalać II (się) удалять(ся)
odebrać (буд. odbiorę, odbierzesz)

отобрать; odebrać nauki получить образование
odkrycie открытие
odwrotny, a, e обратный; наречие *odwrotnie*
ogłosić (буд. ogłoszę, ogłosisz) 1. объявить; 2. *здесь* опубликовать
osiadać II оседать, селиться
osiedlenie (się) поселение (*действие*)
otrzymywać (otrzymuje) получать
planeta (nr. -cie) планета
planetarny, a, e планетный, планетарный
pochować II похоронить; прич. *прош. страд.* pochowany, a, e
po czym после чего
pogląd/-u (nr. -dzie) взгляд, воззрение
pomiar/-u обмер, измерение
ponieważ так как, ввиду того что
porzucić (буд. porzucę, porzucisz) покинуть, бросить
posługiwać (posługuje) się пользоваться
poszukiwać (poszukuje) искать, разыскивать
poświęcić (буд. poświęcę, poświęcisz) (się) посвятить (себя)
powracać II возвращаться
powtórny, a, e вторичный; наречие *powtórnie*
poznanie познание
proporcjonalny, a, e (do) пропорциональный (к); наречие *proporcjonalnie*
prosty, a, e прямой
Prusy/Prus беч (nr. Prusach или Prusiech) Пруссия; Prusy Wschodnie Восточная Пруссия
przepędzać II 1. прогонять; 2. проводить (время, годы)
przyciąganie притяжение
przypisywać (przypisuje) приписывать
Ptolemeusz/-a Птолемей
rodzinny, a, e родной
ród/rodu род; *rodem* родом
Rzym/-u Рим
skierować (буд. skieruje) направлять; прич. *прош. страд.* skierowany, a, e
spotkać II (się) встретить(ся)
stały, a, e постоянный; наречие *stałe*; на *stałe* навсегда
studium, § 23, б занятие (*учебное или ученое*)
styczna/-ej (*подразум.* linia) касательная
system/-u система
Toruń/-nia Торунь
tytuł/-u 1. *здесь* титул, звание; 2. заглавие

ugruntować (буд. ugruntuje) обосновать
układ/-u система
umrzeć (буд. umrę, umrzesz; прош. umarłem) умереть
urodzić (буд. urodzę, urodzisz) się родиться
utrzymywać (utrzymuję) удерживать
uzupełnić (буд. uzupełnię, uzupełnisz) дополнить, пополнить
w 1. в; 2. w... różniej + вин. через, спустя: w trzy lata później три года спустя
wiek/-u 1. столетие, век; 2. возраст
wkrótce вскоре

Włochy/Włoch беч (пр. Włoszech) Италия
wprost прямо
wszechświat/-a (пр. -świecie) вселенная
wszechwładny, a, e всеильный; *на-
 рече* wszechwładnie
wuj/-a дядя (по матери)
wychowywać II (się) воспитывать(ся)
wywoływać (wywołuję) вызывать
zakazać (буд. zakazę, zakazesz) за-
 претить; *прич. прош. страд.* za-
 kazany, a, e
zawód/-odu (прош. -odzie) поприще,
 профессия
zmuszać II принуждать

Пояснения

1. **Pierwsze nauki** «первоначальное образование». **Odebrać pierwsze nauki** «получить первоначальное образование».

2. **Został** каноником «стал каноником». Это — новое для нас значение глагола **zostać** (тоже вспомогательное), точно совпадающее со значением глагола **stać się** «стать». — В другом своем вспомогательном значении этот глагол упоминается ниже: **Kopernik został pochowany...** Коперник *был* похоронен... (§ 133, примеч.).

Основное значение глагола **zostać** — «остаться»: **Zostało mi jeszcze dwadzieścia rubli.** У меня осталось еще двадцать рублей.

3. W roku 1495 **widzimy** Kopernika we Włoszech, gdzie... **otrzymuje...** **porwaga...** **wyjeżdża...** **przepędza...** **osiada...**

Как и в русском языке, настоящее время часто употребляется вместо прошедшего для придания рассказу большей живости («praesens historicum»).

4. Не смешивать наречий **stale** «постоянно» и **na stałe** «навсегда».

5. **Musiano** «должны были», «пришлось» — §§ 134 и 172.

Упражнения

1. По биографической схеме текста «Mikołaj Kopernik» составьте свое собственное краткое жизнеописание.

2. К каждому предложению текста составьте на польском языке вопрос и по этим вопросам восстановите связный рассказ.

3. Переведите: 1. Через два года он станет (**zostać**) врачом. 2. Оставайтесь дома. 3. Книга Коперника была (**zostać**) запрещена (przez) католической церковью.

38 Lekcja Trzydziesta Ósma

Урок Тридцать Восьмой

CIAŁO LUDZKIE

Ciało ludzkie zasadniczo składa się z głowy, ruchomo na szyi osadzonej, tułowia i kończyn (górných i dolnych). W tych częściach rozróżniamy pojedyncze narządy, z których każdy spełnia określone funkcje. Pod względem anatomicznym i fizjologicznym narządy te łączą się w układy, których części spełniają czynności ściśle związane ze sobą. Podobnie jak u wszystkich kręgowców, u człowieka rozróżniamy następujące układy:

Układ kostny (kości). Składa się on z kości i chrząstek, które stanowią podporę dla miękkich części ciała.

Układ mięśniowy. W skład jego wchodzi mięśnie, łączące różne kości za pomocą ścięgien. Mięśnie, posiadające wybitną zdolność kurczenia się, przeznaczone są do poruszania rozmaitych części ciała.

Układ nerwowy ośrodkowy. Układ ten składa się z mózgu, rdzenia przedłużonego i rdzenia kręgowego. Mózg zarządza ruchami dowolnymi czyli zamierzonymi, warunkuje odczuwanie i uświadomienie wrażeń zewnętrznych i jest siedliskiem najwyższych czynności intelektualnych. Rdzeń kręgowy zawiera niezmiernie ważny dla życia ośrodek oddechowy, panuje nad odruchami i pośredniczy w przewodzeniu bodźców do wyższych ośrodków w mózgu. Rolę przewodników od narządów zmysłowych i odwrotnie spełniają nerwy.

Układ nerwowy wegetatywny. Jest to układ niezależny pod względem czynnościowym od ośrodkowego układu nerwowego. Dzieli się on na dwa odrębne układy: układ sympatyczny (czyli współczulny) i układ parasympatyczny; pierwszy przyśpiesza czynność serca, rozszerza źrenice, zwalnia ruchy jelit, podczas gdy drugi hamuje czynności serca, zwęża źrenice, przyśpiesza ruchy jelit.

Układ naczyńny. Składa się on z naczyń krwionośnych i chłonnych (czyli limfatycznych). Do naczyń krwionośnych należą tętnice i żyły, które są wypełnione krwią, tłoczoną przez serce do obwodu. Krew roznosi do tkanek tlen i substancje odżywcze, a prócz tego uwalnia tkanki od zbytecznych produktów przemiany materii.

(Dokończenie następuje)

anatomiczny, a, e анатомический
bodźciec/ bodźca возбуждение, раздра-
 жение
chłonny, a, e лимфатический
chrząstka (пр. -tce) хрящ
ciało тело

czyli или (же)
czynnościowy, a, e функциональный
czynność действие, функция
dokończenie окончание
dolny, a, e нижний
dowolny, a, e произвольный

dzielić (dzielię, dzielisz) (się) делить(ся)
fizjologiczny, а, е физиологический
funkcja функция
górnny, а, е верхний
hamować (hamuję) тормозить, задерживать
intelektualny, а, е интеллектуальный, умственный
jelito (пр. -cie) кишка
kończyna конечность
kostny, а, е костный
kośćciec/kośćca костяк, скелет
kręgowiec/-wca позвоночное (животное)
kręgowy, а, е позвоночный
krwionośny, а, е кровеносный
kurczenie się, § 198, б, сжатие, сокращение
limfatyczny, а, е лимфатический
łączyć (łączę, łączysz) (się) соединять(ся)
materia/-ii материя, вещество
mięsień/-śnia м мышца, мускул
mięśniowy, а, е мышечный, мускульный
mózg/-u мозг
naczynie сосуд
naczyniowy, а, е сосудистый
należać (należę, należysz) принадлежать
narząd/-u орган
nasępować (nasępuję) следовать; наступая, а, е следующий
nerw/-u нерв
nerwowy, а, е нервный
niezależny, а, е независимый
niezmierny, а, е неизмеримый, чрезвычайный; наречие niezmiernie
obwód/obwodu окружность, периферия
odczuwanie чувствование, ощущение
oddechowy, а, е дыхательный
odrębny, а, е отдельный
odruch/-u рефлекс
odwrotny, а, е обратный; наречие odwrotnie
odżywczy, а, е питательный
osadzić (буд. osadzę, osadzisz) посадить, поместить; прич. прош. strad. osadzony, а, е
ośrodek/-dka центр
ośrodkowy, а, е центральный
parasympatyczny, а, е парасимпатический
podczas (gdy) в то время (как)
podobny, а, е подобный, похожий; podobnie jak подобно тому как
podpora (пр. -rze) опора
pojedynczy, а, е одиночный, отдельный
poruszanie движение, приведение в движение

posiadać II + вин. обладать, иметь
pośredniczyć (pośredniczę, pośredniczysz) посредничать, являться посредником
produkt/-u продукт
przedłużony, а, е продолговатый
przemiana перемена, изменение; przemiana materii обмен веществ
przewodzenie проведение
przyspieszać II ускорять
rdzeń/rdzenia м стержень; rdzeń przedłużony продолговатый мозг; rdzeń kręgowy спинной мозг
roznosić (roznoszę, roznosisz) разносить
roźnić II различать
rozszerzać II расширять
ruchomy, а, е подвижный; наречие ruchomo
siedlisko средоточие, очаг
skład/-u состав
spełniać II исполнять
stanowić (stanowie, stanowisz) составлять
substancja вещество
sympatyczny, а, е симпатический
szyja/szyi шея
ściągno сухожилие
ściśły, а, е точный, тесный (в переносн. смысле); наречие ściśle
tętnica артерия
tkanka (пр. -ce) ткань (только в анатомич. смысле)
tlen/-u кислород
tłoczyć (tłoczę, tłoczysz) накачивать, нагнетать; прич. strad. tłoczony, а, е
tułowie туловище
układ/-u система
uświadczenie осознание
uwalniać II освобождать
warunkować (warunkuję) обуславливать
wegetatywny, а, е вегетативный
wrażenie впечатление
współczulny, а, е симпатический
wybitny, а, е выдающийся, значительный; наречие wybitnie
wzgląd/względu внимание (в переносн. смысле); mieć wzgląd na coś иметь в виду что-л.; pod względem с точки зрения, в отношении
zamierzać II намереваться, намечать; zamierzony, а, е преднамеренный, произвольный
zarządzać II управлять
zasadniczy, а, е принципиальный, основной; наречие zasadniczo в основном
zawierać II заключать, содержать
zbyteczny, а, е излишний

zdolność ж способность
zewnątrzny, а, е наружный
zmysłowy, а, е чувственный; narządy zmysłowe, органы чувств
zwalniać II замедлять
zwęzać II сужать

związać (буд. zwiążę, zwiążesz) связать; прич. прош. strad. związany, а, е
żrenica зрачок
żyła (пр. -le) жила, вена

Пояснения

Układy, których części spełniają czynności ściśle związane ze sobą. Системы, части которых выполняют функции тесно связанные друг с другом.
 Об употреблении местоимения siebie в этом значении — ур. 26, пояснения, п. 2. и ур. 32, пояснения, п. 3.

Упражнения

1. Поставьте вопросы ко всем предложениям текста и дайте ответы на них;
2. Просклоняйте: układ nerwowy, substancja odżywcza, naczynie krwionośne.
3. Составьте по 2 фразы с выражениями: pod względem... «с точки зрения...»; za pomocą czegoś; spełniać (odgrywać) rolę; zasadniczo składać się z czegoś «в основном состоять из чего-л.».
4. Переведите: 1. В жизни Коперника мы различаем следующие основные (в основном) периоды. 2. Костная система предназначена для того, чтобы служить опорой мягким частям тела. 3. С помощью разных приборов мы можем ускорять или замедлять движение автомобиля. 4. Средства сообщения играют в государственном хозяйстве роль кровеносных сосудов, а связь — роль нервной системы. 5. Путешествие в Ленинград и обратно требует по крайней мере (со наименьше) двух дней.

39 Lekcja Trzydziesta Dziewiąta

Урок Тридцать Девятый

CIAŁO LUDZKIE

(Dokończenie)

Narządy zmysłów. Są to organy odbiorcze, które służą do przyjmowania bodźców ze świata zewnętrznego. Do najważniejszych narządów zmysłów należą: oko (narząd wzroku), ucho (narząd słuchu), język (narząd smaku), błona śluzowa nosa (narząd powonienia) i skóra (narząd dotyku). Oprócz tych zmysłów istnieją zmysły zimna, ciepła, bólu, równowagi itd.

Narząd oddechow y. Narządem oddechowym są płuca wraz z górnymi drogami oddechowymi: oskrzele, tchawica, krtań, gardziel i nos. W płucach odbywa się zaopatrywanie krwi w tlen oraz wydalanie trującego bezwodnika kwasu węglowego.

Narządy trawienia. Do nich zalicza się żołądek, jelita oraz gruczoły trawienia: ślinianki, wątroba i trzustka. Długość jelit ludzkich (dwunastnicy, okrężnicy, jelita ślepego z wyrostkiem robaczkowym i innych) wynosi 15 metrów. Dzięki wydzielaniu specjalnych zaczynów trawiennych narządy trawienia przeistaczają spożyte pokarmy tak, aby mogły być wchłonięte do krwi i użyte do odbudowy tkanek.

Narządy wydzielnicze. Ich zadaniem jest usuwanie z ustroju niepotrzebnych, a nawet szkodliwych produktów przemiany materii. Do tych narządów należą między innymi nerki, moczowody oraz pęcherz moczowy.

Narządy rozrodcze. Służą one do zachowania gatunku, do utrzymania ciągłości życia. Są one różne, zależnie od płci danego osobnika.

Człowiek jest istotą najwyżej rozwiniętą wśród świata zwierzęcego. Wysoki poziom intelektualny człowieka jest ściśle związany z rozwojem jego ciała i umożliwia mu zdobycie naczelnego stanowiska na ziemi.

bezwodnik/-a anhidryd
 błona оболочка
 ból/bólu *или* bołu *м* боль
 ciągłość *жс* непрерывность
 dotyk/-u осязание
 droga (*np.* -dze) дорога, путь
 dwunastnica двенадцатиперстная кишка
 dzięki + *dat.* благодаря
 gardziel *жс* глотка
 gruczoł/-a железа

istnieć (istnieję, istniejesz) существовать
 istota (*np.* -cie) существо
 krtań *жс* гортань
 kwas/-u кислота
 moczowód/-wodu мочеточник
 moczowy, a, e мочевой
 naczeln y, a, e главный, руководящий
 nerka (*rod.* *mn.* nerek) почка (*только в анатомич. смысле*)

nos/-a нос
 odbiorczy, a, e принимающий, приемный
 odbudowa восстановление
 oko, § 23 глаз
 okrężnica (*или* okrężnica) ободочная кишка
 oprócz + *rod.* кроме
 organ/-u орган
 oskrzeła, *обычно во мн. ч.* oskrzele бронхи
 osobnik/-a (*им. мн.* -cy) индивид
 pęcherz/-a (*rod. мн.* pęcherzy *или* pęcherzów) пузырь
 płęć/płci *жс* пол; obojga płci обою пола
 płuco легкие
 pokarm/-u пища
 powonienie обоняние
 przeistaczać II претворять, превращать
 przyjmowanie принятие, прием
 robaczkowy, a, e червеобразный
 rozrodczy, a, e служащий деторождению, половой
 rozwinać (*буд.* *rozwinę*, *rozwiniesz*) развить; *прич. прош. страд. rozwinięty*, a, e,
 rozwój/-woju развитие
 równowaga (*np.* -dze) равновесие
 słuch/-u слух
 służyć (służę, służysz) (do) служить (для)
 spożyć (*буд.* *spożyję*, *spożyjesz*) употребить, съесть; *прич. прош. страд. spożyty*, a, e
 stanowisko положение, место
 szkodliwy, a, e вредный
 ślepy, a, e слепой
 ślinianka (*np.* -tse) слюнная железа
 śluzowy, a, e слизистый
 tchawica дыхательная труба, трахея

trawienie пищеварение
 trawienny, a, e пищеварительный
 truć (*truje*, *trujesz*) отравлять; *trujący*, a, e ядовитый
 trzustka (*np.* -tse) поджелудочная железа
 ucho, § 23 ухо
 umożliwić II делать возможным
 ustrój/ustroju организм
 usuwanie устранение, удаление
 utrzymanie поддерж(ив)ание, сохранение
 użyć (*буд.* *użyję*, *użyjesz*) употребить, использовать; *прич. прош. страд. użyty*, a, e
 wątroba печень
 wchłonać (*буд.* *wchłonę*, *wchłoniesz*) поглотить, всосать; *прич. прош. страд. wchłonięty*, a, e
 węglowy, a, e угольный; kwas węglowy углекислота; bezwodnik kwasu węglowego углекислый газ
 wśród + *rod.* среди
 wydalanie удаление
 wydzielanie выделение
 wydzielniczy, a, e выделяющий, секреторный
 wynosić (wynosze, wynosisz) 1. выносить; 2. *zдесь* составлять
 wyrostek/-tka отросток
 wzrok/-u зрение
 zachowanie сохранение
 zaczyn/-u фермент
 zaliczać II (się) причислять(ся), относить(ся)
 zaopatrywanie снабжение
 zdobycie приобретение, завоевание
 zimno холод
 zmysł/-u чувство
 zwierzęcy, a, e животный
 żołądek/-dka желудок

Пояснения

Польские отглагольные существительные, как неоднократно уже указывалось, содержат признак глагольного вида. Хотя этот признак далеко не всегда может быть выражен в русском переводе, необходимо все же всякий раз отдавать себе ясный отчет в том, от глагола какого вида образовано данное отглагольное существительное и, следовательно, какой вид следует ему приписать:

Narządy zmysłów służą do przyjmowania bodźców. Органы чувств служат для *принятия* раздражений. — *Przyjmowanie* — от глагола *przyjmować* «принимать», *przyjęcie* — от глагола *przyjąć* «принять».

«Dzięki wydzielaniu zaszynów... Благодаря выделению ферментов... — Wydzielanie — от глагола wydzielać «выделять», wydzielenie — от глагола wydzielić «выделить».

Ich zadaniem jest usuwanie szkodliwych produktów przemiany materii. Их задачей является устранение вредных продуктов обмена веществ. — Usuwanie — от глагола usuwać «удалять», usunięcie — от глагола usunąć «удалить».

Zaopatrywanie krwi w tlen. Снабжение крови кислородом. Zaopatrywanie — от глагола zaopatrywać «снабжать», zaopatrzenie — от глагола zaopatrzyć «снабдить».

Понимать разницу этих форм особенно важно в тех случаях, когда польское отглагольное существительное переводится глаголом, напр.: Narządy rozrodcze służą do zachowania (не: zachowywania) gatunku. Органы размножения служат для того, чтобы сохранить (не: сохранять) вид.

Упражнение

Поставьте вопросы к тексту и дайте ответы на них.

40 Lekcja Czterdziesta Урок Сороковой

SPORT W ZSRR

Sport, jako sposób osiągania kultury i sprawności fizycznej, jest nie tylko przyjemną rozrywką. Uprawianie ćwiczeń fizycznych, zwanych sportami, urabia pokolenia na zdrowych obywateli, zdolnych do pracy i obrony Ojczyzny socjalistycznej. Dlatego kultura fizyczna od dawna stała się hasłem i dążeniem wszystkich narodów Związku Radzieckiego. Mamy specjalne państwowe urzędy, czuwające nad rozwojem fizycznym naszego społeczeństwa, specjalne szkoły, kształcące instruktorów wychowania fizycznego, katedry kultury fizycznej przy uniwersytetach. Spotkania między związkami sportowymi, mecze, zawody, igrzyska wpływają dodatkowo na rozwój wszystkich sportów, uprawianych w naszym kraju.

Kultura fizyczna zrodziła się w starożytnej Grecji pod nazwą olimpizmu, którego resztki przetrwały do czasów Justyniana. Uprawiano biegi krótko- i długodystansowe, skok, rzut dyskiem, strzelanie z łuku, wyścigi na wozach, walkę na pięści, zapasy hipiczne itd. Pokrewnym zjawiskiem w średniowieczu były ćwiczenia i turnieje rycerskie. W początku XIX wieku zaczęto uprawiać ćwiczenia fizyczne w rodzaju lekkiej atletyki, zapasów w stylu grecko-rzymskim, dźwigania ciężarów, szermierki, pływania, tenisu, kolarstwa i innych. W pierwszej ćwierci XX wieku powstały nowe gałęzie sportu: piłka nożna, strzelanie, boks, piłka siatkowa, piłka koszykowa, wioślarstwo, żeglarstwo, turystyka górską i inne. Długotrwałe zimy sprzyjają u nas także rozwojowi sportów zimowych: łyżwiarstwa, narciarstwa, sportu saneczkowego, itp.

Wielkie znaczenie uzyskała także u nas gimnastyka, ćwicząca siły i zręczność za pomocą odpowiednio wykonywanych ruchów. Nie tylko młodzież, ale i ludzie starsi oddają się z wielkim zapałem wyszkoleniu fizycznemu. Szczególne znaczenie ma gimnastyka szwedzka, oparta na wszechstronnych, umiejętnie stopniowanych ćwiczeniach. Ćwiczenia odbywają się częściowo na przyrządach (drażku, poręczach, sztandze i innych), częściowo zaś bez przyrządów.

Sportowcy sowieccy przodują we wszystkich gałęziach sportu i z roku na rok podnoszą swój poziom i swoje mistrzostwo.

atletyka (np. -ce) атлетика (ударение!)
bieg/-u бег
boks/-u бокс
ciężar/-u тяжесть
częściowy, a, e częściный; наречие
częściowo
czuwać II бодрствовать; быть бди-

тельным; czuwać nad czymś печься,
заботиться о чем-л.
ćwiczenie упражнение
ćwiczyć (ćwiczę, ćwiczysz) упражнять;
развивать
ćwierć ж четверть
dawno dawno; od dawna издавна
dążenie стремление

długodystansowy, а е (производимый) на большую дистанцию
długotrwały, а, е, продолжительный, длительный
 dodatni, ia, ie положительный; *наречие dodatnio*
drażek/-żka шест
dysk/-u диск
dźwiganie переноска
fizyczny, а, е физический
gimnastyka (*пр. -се*) гимнастика (*ударение!*)
hasło пароль, лозунг, призыв
hipiczny, а, е конный
igrzysko игра, публичное состязание
instruktor/-a (*мн. -rzy или -gowie*) инструктор
Justynian/-a Юстиниан
kolarstwo велосипедный спорт
krótkodystansowy, а, е (совершаемый) на короткую дистанцию
kształcić (*kształcę, kształcisz*) давать образование, воспитывать
kultura (*пр. -rze*) культура
łuk/-u лук (*оружие*)
łyżwiarstwo конькобежный спорт
mecz/-u матч
mistrzostwo 1. *здесь* мастерство; 2. звание мастера, чемпиона
młodzież *жс* молодежь
narciarstwo лыжный спорт
obrona оборона
obywatel/-a гражданин
odpowiedni, ia, ie соответственный; *наречие odpowiednio*
ojczyzna (*пр. ojczyźnie*) родина
olimpizm/-u олимпийские игры, олимпиады
osiąganie приобретение, усвоение
państwowy, а, е государственный
pięść *жс* кулак; walka na pięści кулачный бой
piłka (*пр. -се*) мяч; piłka nożna футбол; piłka koszykowa баскетбол; piłka siatkowa волейбол
pływanie плавание
pokrewny, а, е родственный
poręcz *жс* перила, барьер; *мн. poręcze* параллельные брусья
poziom/-u уровень
przetrwąć II продлиться, просуществовать
przodować (*przoduję*) быть впереди, стоять во главе, занимать первые места
przyjemny, а, е приятный
rok/-u год; z roku na rok из года в год
rozrywka (*пр. -се*) развлечение

rycerski, а, ie рыцарский
rzut/-u бросок; метание
rzymski, а, ie римский; grecko-rzymski греко-римский
sanezkowy, а, е салазочный, (совершаемый) на салазках
skok/-u прыжок
specjalny, а, е специальный
społeczeństwo общество
sport/-u спорт
sportowiec/-wca спортсмен
sportowy, а, е спортивный
spotkanie встреча
sprawność *жс* ловкость, проворство
sprzyjać II благоприятствовать
stopniować (*stopniuję*) распределять по степеням (ступеням), размещать в известной градации; *прим. страд.* stopniowany, а, е
strzelanie стрельба
styl/-u м стиль
szermierka (*пр. -се*) борьба, состязание
sztang (*пр. -dze*) железный прут, штанга
szwedzki, а, ie шведский
średniowiecze средневековье
tenis/-a теннис
turniej/-u м турнир
turystyka (*пр. -се*) туризм (*ударение!*); turystyka górska альпинизм
umiejętny, а, е умелый, искусный; *наречие umiętnie*
uniwersytet/-u (*пр. -cie*) университет (*ударение на 3-м слого с конца только в им. п. ед. ч.*)
uprawiać II + *вин.* культивировать, заниматься (чем-л.)
urabiać II (*па + вин.*) перерабатывать, превращать (в)
urząd/urzędu (*пр. urzędzie*) учреждение
uzyskać II приобрести
wioślarstwo гребной спорт
wóz/wozu м воз, телега; *здесь* колесница
wpływać II влиять
wszechstronny, а, е всесторонний
wychowanie воспитание
wyścig/-u состязание; wyścigi/-ów состязания, гонки, скачки
zapas/-u 1. запас; 2. *во мн. zapasy*/-ów состязания, борьба
zawód/-odu состязание, борьба
zdolny, а, е (do) способный (к)
zdrowy, а, е здоровый
zręczność *жс* ловкость

zrodzić (*zrodzę, zrodzisz*) się *напо-* звать; именовать; *прим. страд.*
даться званы, а, е
zwać (*zwę, zwiesz или zowie, zowiesz*) **żeglarstwo** парусный спорт

Пояснения

1. **Mamy specjalne państwowe urzędy...** У нас есть специальные государственные учреждения. — См. § 163, а.

2. **Uprawiano biegi...** Занимались бегами... — **Zaczęto uprawiać ćwiczenia fizyczne...** Начали заниматься физическими упражнениями. — См. §§ 134 и 172.

3. **Biegi krótko- i długodystansowe**, т. е. **biegi krótkodystansowe i długodystansowe**.

4. В современном польском языке прилагательные, как мы видели, не сохранили кратких окончаний, за некоторыми исключениями, к которым относится — только в муж. р. ед. ч. — и прилагательное zdrowy — zdrów. См. § 57, примеч.

Упражнения

1. Определите спряжение, класс и группу глаголов: urabiać, czuwać, kształcić, ćwiczyć (się), oddawać (się), przodować.

2. Укажите исходный глагол и вид следующих отглагольных существительных: osiąganie — osiągnięcie, uprawianie, dążenie, wychowywanie — wychowanie, spotkanie — spotykание, strzelanie, pływanie, ćwiczenie, dźwiganie, szkolenie — wyszkolenie, znaczenie.

3. Переведите: 1. Спорт является и приятным развлечением, и полезным занятием. 2. Каждый должен в своей области поднимать свой уровень и свое мастерство. 3. Умело проводимая (uprawiana) гимнастика содействует (przyczyniać się do) нормальному развитию тела и положительно влияет на все его функции.

41 Lekcja Czterdziesta Pierwsza

Урок Сорок Первый

JÓZEF STALIN

Życie i działalność towarzysza Stalina są nierozłącznie związane z działalnością Lenina, z historią naszej bohaterkiej partii bolszewickiej. W surowych latach pracy w warunkach nielegalności, w walce o zwycięstwo Wielkiej Październikowej Rewolucji Socjalistycznej, w wojnie domowej, w walce z wrogami ludu, z wrogami socjalizmu, w walce o zbudowanie i umocnienie społeczeństwa socjalistycznego, — niezwykle wyraziście ujawniła się żelazna wola i energia rewolucyjna towarzysza Stalina.

Józef Stalin — to genialny wódz i nauczyciel partii, wielki strategik rewolucji socjalistycznej. Nieprzejednany stosunek do wrogów socjalizmu, niezachwiana wierność zasadom marksizmu-leninizmu, połączenie w swej działalności jasnej perspektywy rewolucyjnej i jasności celu z wyjątkową stanowczością i uporczywością w osiągnięciu celu, genialność i konkretność kierownictwa, nierozłączny związek z masami, — oto cechy charakterystyczne stalinowskiego stylu pracy. Ani jednemu wodzowi na świecie nie wypadło jeszcze kierować takimi olbrzymimi, milionowymi masami robotników i chłopów, jak Józefowi Stalinowi. Józef Stalin, jak nikt inny, umie uogólniać rewolucyjne doświadczenie mas, podchwytwać i rozwijać ich inicjatywę, uczyć się od mas i uczyć masy, prowadzić je naprzód ku zwycięstwu.

Cała działalność Stalina jest dla nas wzorem połączenia olbrzymiej siły teoretycznej z wyjątkowym pod względem swego zasięgu i rozmachu praktycznym doświadczeniem walki rewolucyjnej...

We wszystkich dziedzinach budownictwa socjalistycznego wskazówki jego są wytyczną działania. Praca towarzysza Stalina jest niezwykle wielostronna; energia jego — zaiste zdumiewająca. Zakres zagadnień, zajmujących Stalina, jest niezmierny: najbardziej skomplikowane zagadnienia teorii marksizmu-leninizmu — i podręczniki szkolne dla dzieci; zagadnienia polityki zagranicznej Związku Radzieckiego — i codzienna troska o gospodarkę miejską stolicy proletariackiej; stworzenie Wielkiej Północnej Drogi Morskiej — i osuszenie bagien Kolchidy; zagadnienia rozwoju literatury i sztuki sowieckiej — i redagowanie statutu życia kolchozowego.

Wszystkim jest wiadoma niezwykła, miazdząca siła stalinowskiej logiki, kryształowa jasność jego umysłu, żelazna wola, wierność partii, gorąca wiara w lud i miłość do ludu. Wszystkim wiadoma jest jego skromność, prostota, uważne i serdeczne podejście do ludzi i bezwzględność wobec wrogów ludu. Wszyscy wiedzą, jak nie znosi on krzykactwa, frazesowiczów i gadułów, utyskiwaczy i panikierów. Mądrze i rozważnie postępuje Stalin przy rozwiązywaniu skomplikowanych kwestii politycznych,

gdzie potrzebne jest wszechstronne uwzględnienie wszystkich plusów i minusów. A równocześnie Stalin jest największym mistrzem śmiałych decyzji rewolucyjnych i radykalnych zwrotów.

Stalin — to Lenin dnia dzisiejszego.

Instytut Marksa-Engelsa-Lenina

„J. STALIN. Krótki Życiorys”

(fragment)

bagno болото
bezwzględność ж беспощадность
bohaterski, a, ie героический
bolszewicki, a, i большевицкий
budownictwo строительство
cecha (np. -sze) черта
cel/-u i м цель
charakterystyczny, a, e характерный
chłop/-a (mн. chłopі) крестьянин
codzienny, a, e повседневный
decyzja решение
domowy, a, e домашний; wojna
domowa гражданская война
doświadczenie опыт
działalność ж деятельность
działanie действие
dziedzina область
energia энергия
frazesowicz/-a фразер
gadula м болтун
genialność ж мудрость
genialny, a, e гениальный
gospodarka (np. -ce) хозяйство; gospo-
darka miejska благоустройство (ro-
рода)
inicjatywa инициатива
jasność ж ясность
jasny, a, e ясный
Józef/-a Иосиф
kierować (kieruje) руководить
kierownictwo руководство
Kolchida (np. -dzie) Колхида
kolchozowy, a, e колхозный
konkretność ж конкретность
krzykactwo шумиха
kryształowy, a, e кристалльный
leninizm/-u ленинизм
literatura (np. -rze) литература
logika (np. -ce) логика (ударение!)
lud/-u народ
marksizm/-u марксизм
masa масса
mądry, a, e мудрый; наречие mądrze
miażdżyć (miażdżę, miażdżysz) со-
крушать; miażdzący, a, e сокру-
шительный
milionowy, a, e миллионный
minus минус
mistrz/-a мастер
naprzód вперед

nauczyciel/-a учитель
nielegalność ж подполье; lata pracy
w warunkach nielegalności годы под-
полья
nieprzejednany, a, e непримиримый;
nieprzejednany stosunek неприми-
римость
nierozłączny, a, e неразрывный; на-
речие nierozłącznie
niezachwiany, a, e непоколебимый;
niezachwiana wierność zasadom
глубочайшая принципиальность
niezmierzony, a, e необъятный
niezwyciężony, a, e непреодолимый
niezwykły, a, e необычный, необычно-
венный; наречие niezwykle
olbrzymi, ia, ie огромный
osiąganie достижение
osuszenie осушение
panikier/-a паникер
partia/-ii партия
październikowy, a, e октябрьский
plus плюс
podchwytwać (podchwytuje) подхва-
тывать
podejście подход; uważne i serdeczne
podejście чуткость
podręcznik/-a учебник
polityka (np. -ce) политика (ударение!)
połączenie сочетание
postępować (postępuje) поступать;
mądrze i rozważnie postępuje мудр,
нетороплив
praktyczny, a, e практический
proletariacki, a, ie пролетарский
prostota (np. -cie) простота
radykalny, a, e коренной, здесь кру-
той
redagowanie редактирование
rewolucja революция
rewolucyjny, a, e революционный
rozmach/-u размах
rozważny, a, e осмотрительный, не-
торопливый; наречие rozważnie
rozwiązanie решение
rozwijać II развивать
równocześnie вместе с тем, (одновре-
менно)
skomplikowany, a, e сложный
skromność ж скромность

socjalistyczny, a, e социалистический
socjalizm/-u социализм
społeczeństwo общество
stalinowski, a, ie сталинский
stanowczość жс твердость
statut/-u устав
stosunek/-nku отношение; nieprze-
jednany stosunek непримиримость
strategik/-a стратег
stworzenie создание
styl/-u м стиль
surowy, a, e *zдесь* суровый
szkolny, a, e школьный
śmiały, a, e смелый
teoretyczny, a, e теоретический
teoria/-ii теория
troska (*rod. mn.* trosk) забота
ujawnić (ujawnię, ujawnisz) się ска-
заться
umieć, § 164 уметь
umocnienie укрепление
umysł/-u ум
uogólniać II обобщать
uporczywość жс настойчивость
utyskiwacz/-a нытик
uważny, a, e внимательный
uwzględnienie учет (учитывание, при-
нятие во внимание)
walka (o) борьба (за)
warunek/-nku условие
wiadomy, a, e известный
wiara (*o/np* wierze) вера
wielostronny, a, e многогранный

wierność жс преданность
wobec (по отношению) к
wola воля
wódz/wodzka (*mn.* wodzowie) вождь
wskazówka (*pr.* -ce) указание
wyjątkowy, a, e исключительный
wypaść (*буд.* wypadnę, wypadniesz)
przyjść; nie wypadło jeszcze не
приходилось еще
wyraziście выразительно; niezwykle
wyraziście ярко
wytyczna/-ej (*skłaniaется как прилаг.*)
руководство
wzór /wzoru образец
zagadnienie проблема, вопрос
zagraniczny, a, e иностранный, внеш-
ний
zaiste поистине
zajmować (zajmuję) занимать
zakres/-u круг (объем)
zasięg (*или zasiąg*)/-u объем
zbudowanie построение
zdumiewający, a, e изумительный
znosić (znoszę, znosisz) переносить;
wszyscy wiedzą, jak nie znosi on
krzykactwa всем известна его не-
терпимость к шумихе
związać (*буд.* zwiążę, zwiążesz) свя-
зать; *прич. прош.* związany,
a, e
związek/-zku 1. союз; 2. связь
życiorys/-u биография

Задание

После тщательной проработки текста «Józef Stalin» на польском языке; возьмите русский подлинник и восстановите по нему польский текст.

42 Lekcja Czterdziesta Druga

Урок Сорок Второй

NIECH ŻYJE ARMIA CZERWONA!

Zwycięska Armia Czerwona wypędziła najeźdźców faszystowskich z granic ZSSR, przeniosła działania wojenne do Niemiec i unicestwiła główne ognisko światowego faszyzmu. W starciu z Armią Czerwoną zawiodły „niezwyciężone” dywizje i korpusy niemieckie, otaczane, rozrabywane na części i miażdżone przez górujący nad nimi pod każdym względem oręż radziecki.

Przyczyn tych wspaniałych zwycięstw jest wiele, lecz najgłębszą z nich jest przewaga stalinowskiej doktryny wojennej nad doktryną wojenną faszystów niemieckich. Wielka Wojna Narodowa jest w istocie tryumfem stalinowskiej sztuki wojennej, najbardziej przodującej, najbardziej współczesnej nauki wojennej.

Przejęciowe sukcesy hitlerowskie tłumaczą się pomysłnymi okolicznościami, a nie przewagą faszystowskiej sztuki wojennej. Na odwrót, jak dowiódł przebieg wojny, doktryny niemieckie opierały się na czystym awanturnictwie, odziedziczonym po pruskiej armii kajzerowskiej i doprowadzonym w czasach Hitlera do potwornych rozmiarów. Hitlerowscy awanturnicy wojenni wypracowali „doktrynę”, w myśl której wojna może i powinna być wygrana w jednej bitwie, która będzie miała charakter olbrzymiego, dwustronnego oskrzydlenia.

Hitlerowcy szeroko rozwinęli dwa rodzaje broni — czołgi i lotnictwo, które stały się materialnym wyrazem awanturniczej doktryny „wojny błyskawicznej”. Armia hitlerowska rozporządzała słabą artylerią i stosunkowo słabą piechotą, nie miała poważnych rezerw i przy całej swej pozornej potędze okazała się niezdolna do prowadzenia długotrwałych operacji ofensywnych.

Czerwona Armia rozwijała się do akcji dopiero w ogniu walk, podczas gdy 170 już wcześniej zmobilizowanych dywizji niemieckich, mających ponadto już pewne doświadczenie bojowe, mogło być od razu rzucone w głąb Związku Radzieckiego. Mobilizacja w Związku Radzieckim, jeżeli wziąć pod uwagę olbrzymie terytorium, wymagała czasu. Jeszcze więcej czasu wymagało przeniesienie baz przemysłu z Zachodu na Wschód. Ten okres mogli właśnie wykorzystać hitlerowcy, ale do odniesienia zwycięstwa okazał się on niewystarczający.

Gdy tylko aktywizacja głównych sił Związku Radzieckiego osiągnęła niezbędny poziom, a zreorganizowany przemysł zaopatrzył te siły w nowoczesną broń, Armia Czerwona mogła przejść na wyższy stopień sztuki wojennej — do szeroko zakrojonych operacji ofensywnych, nie mających sobie równych w całej historii wojen.

(Dokończenie następuje)

akcja действие, акция
aktywizacja активизация
artyleria артиллерия
awanturnictwo авантюризм
awanturniczy, а, е авантюристский
awanturnik/-a (мн. -су) авантюрист
baza база
bitwa бой, сражение
blyskawiczny, а, е молниеносный
doktryna доктрина, учение
doprowadzić (буд. doprowadzę, doprowadzisz) довести; прич. прош. *strad.* doprowadzony, а, е
doświadczenie опыт
dowieść (буд. dowiodę, dowiedziesz; прош. dowiodłem, dowiodł) доказать
dwustronny, а, е двухсторонний
dywizja дивизия
faszysta (пр. -ście) фашист
faszystowski, а, ie фашистский
faszyzm/-u фашизм
głębszy, а, ie глубокий; сравн. ст. głębszy, а, е
górować (góruję) (nad) превосходить
granica граница
hitlerowiec/-wca гитлеровец
hitlerowski, а, ie гитлеровский
istota существо, сущность; w istocie в сущности
kajzerowski, а, ie кайзеровский
korpus/-u корпус
materiałny, а, е материальный
miażdżyć (miażdżę, miażdżysz) раздавливать, громить; прич. *strad.* miażdżony, а, е
mobilizacja мобилизация
myśl ж мысль; doktryna, w myśl której учение, идея которого заключается (заклучалась) в том, что (или: учение, согласно которому)
najeżdźca м захватчик, оккупант
na odwrót наоборот
narodowy, а, е народный, национальный; Wojna Narodowa Отечественная Война
niewystarczająca, а, е недостаточный
niezbędny, а, е необходимый
niezdolny, а, е (do) неспособный (к)
niezwycięzony, а, е непобедимый
odniesienie отнесение; odniesienie zwycięstwa одержание победы
odziedziczyć (буд. odziedziczę) (po) унаследовать (от); прич. прош. *strad.* odziedziczony, а, е
ofensywny, а, е наступательный
ognisko очаг
okazać (буд. okażę, okażesz) się okazać

okoliczność ж обстоятельство
opierać II się опираться, быть основанным
oręż/-a оружие
oskrzydlenie фланговый охват
otaczać II окружать; прич. *strad.* otaczany, а, е
piechota (пр. -cie) пехота
podczas + *rod.* во время; podczas gdy в то время как
ponyślny, а, е благоприятный, благоприятствующий
ponadto сверх того
potworny, а, е чудовищный
poważny, а, е серьезный
pozorny, а, е кажущийся; мнимый
prowadzenie ведение
pruski, а, ie прусский
przebieg/-u ход, течение, развитие, развертывание
przejściowy, а, е 1. переходный; 2. *здесь* переходящий
przeniesić (буд. przeniosę, przeniesiesz; прош. przeniosłem, przeniosł) перенести
przewaga (пр. -dze) преимущество, перевес
przyczyna причина
rezerwa резерв
rodzaj/-u род; rodzaj broni род оружия
rozmiar/-u размер
rozporządzać II + *тв.* иметь в своем распоряжении (что-л.)
rozrąbywać (rozrąbuję, rozrąbujesz) разрубать, рассекать
rozwinąć (буд. rozwinę, rozwiniesz; прош. rozwinąłem) развить
rzucić (буд. rzucę, rzucisz) бросить; прич. прош. *strad.* rzucony, а, е
słaby, а, е слабый
starcie столкновение, стычка
stopień/stopnia м ступень; *здесь* ступень
stosunkowy, а, е относительный; *на речие* stosunkowo
sukces/-u (= powodzenie) успех
sztuka (пр. -ce) искусство
światowy, а, е мировой
 tłumaczyć (tłumaczę, tłumaczysz) (się) *здесь* объяснять(ся)
tryumf (или triumf)/-u триумф
unicestwić (буд. unicestwię, unicestwisz) уничтожить
uwaga (пр. -dze) внимание; wziąć pod uwagę принять во внимание, учесть
walka (пр. -ce) борьба; *здесь* бой
wiele (лично-муж. wielu) много

wspaniały, а, е великолепный
wygrać, II выиграть; прич. прош. *strad.* wygranu, а, е
wymagać требовать
wypędzić (буд. wypędzę, wypędzisz) изгнать
wypracować (буд. wypracuję) выработать
wyraz/-u 1. слово; 2. *здесь* выражение
zakroić (буд. zakroję, zakroisz) *здесь* задумать; прич. прош. *strad.* zakrojony, а, е
zaopatrzyć (буд. zaopatrzę, zaopatrzysz) (w coś) снабдить (чем-л.)

zawieść (буд. zawiodę, zawiedziesz; прош. zawiodłem, zawiodł) обмануть; подвести
zmobilizować (буд. zmobilizuję) мобилизовать; прич. прош. *strad.* zmobilizowany, а, е
zreorganizować (буд. zreorganizuję) реорганизовать; прич. прош. *strad.* zreorganizowany, а, е
zwycięski, а, ie победоносный
zwycięstwo победа
żyć (żyję, żyjesz) жить; niech żyje! да здравствует!

Пояснение

Najbardziej przodująca, **najbardziej** współczesna nauka wojenna. — Об этой — описательной — форме степеней сравнения см. § 70.

Упражнение

Сделайте письменный перевод текста на русский язык, а по русскому тексту восстановите польский.

43 Lekcja Czterdziesta Trzecia

Урок Сорок Третий

NIECH ŻYJE ARMIA CZERWONA!

(Dokończenie)

Armia Czerwona stanowi idealne połączenie i równowagę wszystkich ważniejszych nowoczesnych rodzajów broni, działających w jak najściślejszym związku wzajemnym, w sposób uzgodniony, według jednego planu operacyjnego. Dowództwo Armii Czerwonej do żadnego rodzaju broni nie odnosi się z fetysyzmem. Za to z każdego rodzaju broni wydobywa ono wszystko, co można wydobyć. Szczególnie dobitnie przejawiało się to w drugim stadium wojny, kiedy wielka bitwa stalingradzka zapoczątkowała przejście Armii Czerwonej od strategicznej obrony do strategicznej ofensywy.

Co jest nieśmiertelne w bitwie stalingradzkiej? Jej doskonałość operacyjna i taktyczna. Ogromne siły nieprzyjacielskie, związane od frontu, uderzone zostały ze skrzydeł, otoczone, ściśnięte i unicestwione. Wtedy właśnie osiągnęło szczyt doskonałości jak najściślejsze skoordynowanie ognia i manewru. Jednocześnie w kilku miejscach przełamanie frontu i jednoczesny manewr, otaczający z kilku stron — ten nowy termin w sztuce wojennej wykuty został przez Armię Czerwoną. Ale Stalingrad był tylko początkiem. Po bitwie stalingradzkiej zaczyna się niebywała pod względem rozmachu, potęgi i rezultatów ofensywa Armii Czerwonej.

Sowiecka piechota, wspaniale przygotowana i doskonale uzbrojona, jest rzeczywiście „królową pola bitwy”. Sowiecka artyleria — główna siła uderzeniowa Armii Czerwonej — jest dość potężna, by przezwyciężyć wszystkie przeszkody, utrudniające posuwanie się piechoty; posiada ona poza tym zdolność manewrowania, atakowania wraz z piechotą. Sowieckie formacje pancerne i zmotoryzowane posiadają zdolność błyskawicznego manewru z głębi i w głąb operacyjnej obrony nieprzyjaciela, oczywiście przy ścisłym współdziałaniu ze wszystkimi innymi rodzajami broni. Jeśli dodamy do tego jeszcze potężne siły powietrzne Armii Czerwonej i na nowo zorganizowaną konnicę, przystosowane do rozwiązywania współczesnych zadań, otrzymamy przybliżony obraz tej siły uderzeniowej i zdolności ruchu.

Niech żyje Armia Czerwona!

(Podług „Wolnej Polski”, № 6, 1945)

atakowanie атакование
dobitny, a, e отчетливый, яркий; *наречие* dobitnie
dodać (буд. dodam, dodasz) добавить, прибавить
doskonałość ж совершенство, безукоризненность

doskonały, a, e превосходный, отличный; *наречие* doskonale
dość (=dosyć) довольно, достаточно
dowództwo командование
działać II действовать
fetyszym/-u фетишизм
formacja соединение (военное)

idealny, a, e идеальный
jeśli (=jeżeli) если
konnica конница
manewr/-u маневр
manewrowanie маневрирование
na nowo заново
niebywały, a, e небывалый
nieprzyjaciel/-a (pod. mн. nieprzyjaciół, § 9, б, 3) неприятель
nieprzyjacielski, a, ie неприятельский
nieśmiertelny, a, e бессмертный
obraz/-u картина, образ
oczywisty, a, e очевидный, ясный; *наречие* oczywiście конечно, очевидно
odnosić (odnoszę, odnosisz) (się) отнoсить(ся)
ofensywa наступление
operacyjny, a, e оперативный
otoczyć (буд. otoczę, otoczysz) окружить
pancerny, a, e бронированный; бронетанковый
plan/-u план
połączenie соединение, сочетание
posuwanie się продвижение
poza сверх, помимо; poza tym сверх этого
przejawić (буд. przejawię, przejawisz) się проявиться
przejście переход
przełamanie прорыв
przeszkoda (np. -dzie) препятствие
przewyciężyć (буд. przewyciężę, przewyciężysz) преодолеть
przybliżony, a, e приближенный, приближительный
przygotować (буд. przygotuję) приготовить; *наречие* prosh. cpaд. przygotowany, a, e
przystosować (буд. przystosuję) приспособить; *наречие* prosh. cpaд. przystosowany, a, e
rezultat/-u (np. -cie) результат
rozmach/-u размах

rozwiązywanie (раз)решение
równowaga (np. -dze) равновесие
skoordynowanie координирование
skrzydło 1. крыло; 2. *здeсь* фланг
stadium, § 23, б стадия
Stalingrad/-u Сталинград
stalingradzki, a, ie сталинградский
strategiczny, a, e стратегический
szczyt/-u 1. вершина; 2. *здeсь* верх
ściśnąć (буд. ściśnę, ściśniesz) стиснуть, славить, зажать; *наречие* prosh. cpaд. ściśnięty, a, e
taktyczny, a, e тактический
termin/-u термин
uderzeniowy, a, e ударный
uderzyć (буд. uderzę, uderzysz) ударить; *наречие* prosh. cpaд. uderzony ударенный, *здeсь* атакованный
unicestwić (буд. unicestwię, unicestwisz) уничтожить; *наречие* prosh. cpaд. unicestwiony, a, e
utrudniać II затруднять
uzbroić (буд. uzbroję, uzbroisz) вооружить; *наречие* prosh. cpaд. uzbrojony
uzgodnić (буд. uzgodnię, uzgodnisz) согласовать; *наречие* prosh. cpaд. uzgodniony, a, e
współdziałanie взаимодействие
wydobyć (буд. wydobędę, wydobędziesz) извлечь
wydobywać II извлекать
wykuć (буд. wykuję, wykujesz) выковать; *наречие* prosh. cpaд. wykuty, a, e
wzajemny, a, e взаимный
zadanie задача, задание
zapoczątkować (буд. zapoczątkuję) (coś) положить начало (чему-л.)
za to зато
zdolność ж способность
zmotoryzować (буд. zmotoryzuję) моторизовать; *наречие* prosh. cpaд. zmotoryzowany
zorganizować (буд. zorganizuję) организовать; *наречие* prosh. cpaд. zorganizowany

Пояснения

1. W jak najściślejszym związku. В наитеснейшей связи. — Слово jak перед превосходной степенью подчеркивает ее.

2. Uderzone zostały ze skrzydeł, otoczone, ściśnięte i unicestwione. — Вспомогательный глагол zostały (§ 133, примеч.) относится ко всем четырем причастиям.

Упражнение

То же, что и в предыдущем уроке.

44 Lekcja Czterdziesta Czwarta

Урок Сорок Четвертый

OSIEM WIEKÓW HISTORII POLSKIEJ

I

Początki historii polskiej sięgają głęboko w czasy przedhistoryczne. Polska powstała ze związku kilku plemion słowiańskich, osiadłych w dorzeczu Wisły, Warty i Odry. W zaraniu dziejów był to kraj o ustroju rodowo-plemiennym i rządzony przez wiece. Następnie powstaje władza książęca, sięgająca czasów legendarnych dynastii Piastów, których protoplastą historycznym jest Mieszko I (Pierwszy). W roku 966-ym książę ten przyjął chrzest i wprowadził chrześcijaństwo do Polski. Jest on uważany za właściwego twórcę państwa polskiego.

Syn jego, Bolesław Chrobry, walczył skutecznie z Niemcami, dążąc do zjednoczenia plemion słowiańskich. W roku 1025 koronował się w Gnieźnie jako król polski. Nastąpił okres absolutnej władzy królewskiej. Okres ten trwał do roku 1138, w którym Bolesław Krzywousty podzielił państwo między czterech synów, ustanawiając zwierzchnictwo najstarszego. Był to zasadniczy zwrot w ustroju politycznym Polski. Rozdrobnione państwo uległo kilkakrotnym najazdom Tatarów, którzy kraj spustoszyli doszczętnie. Pomorze zagarnął zakon krzyżacki, którego potęga ciągle wzrastała.

Okres dzielnicowy skończył się za panowania Władysława I Łokietka, który w roku 1306 złączył rozbite dzielnice, a w roku 1320 koronował się w Krakowie na króla polskiego.

Ostatnim z Piastów był król Kazimierz Wielki, syn Władysława Łokietka.

absolutny, a, e абсолютный
Chrobry Храбрый
chrzest/-u крещение; **przyjąć chrzest** креститься
chrześcijaństwo христианство
ciągły, a, e постоянный, непрерывный; *наречие ciągle*
dążyć (dążę, dążysz) (do) стремиться (к)
dorzecze бассейн (реки)
dynastia/-ii династия
dzieje/-ów *bez ed.* ч. история
dzielnica 1. часть города; 2. *zдесь* удел, удельное княжество
dzielnicowy, a, e удельный (*в историч. смысле*)
Gniezno (*nr.* Gnieźnie) *gorod w Poznanskim wojewodstwie, drewnia rezydencja polskich князей*
kilkakrotny, a, e неоднократный, имевший место несколько раз
koronować (koronuję) się короноваться
Krzywousty Косоротый — *прозвище Болеслава III (1085—1138)*

krzyżacki, a, e относящийся к ордену крестоносцев, крестовый
książę/księżca § 23, г князь
książęcy, a, e княжеский
legendarny, a, e легендарный
Łokietek/-tka «Карлик» *прозвище короля Владислава I (1260—1333)*
najazd/-u набег, нашествие
nastąpić (nastąpię, nastąpisz) наступить
następnie затем
Odra (*nr.* Odrze) *польская река, впадающая в Штетинский залив (zatoeka Szczecińska) Балтийского моря*
osiadły, a, e § 121 осевший
ostatni, ia, ie последний
panowanie господство, царствование; *za panowania* в царствование
państwo государство
Piast/-a *legendarny rodonauczalnik dynastii Pjastow, pierwszym historycznym przedstawicielem которой считается Мешко I*

plemienny, a, e племенной
plemie/plemienia (*mn.* plemiona) §§15—16, б племя
podzielić (*буд.* podzielę, podzielisz) разделить
polityczny, a, e политический
Pomorze Поморье (*латинск.* Pomernia)
powstać (*буд.* powstanę, powstaniesz; *прош.* powstałem) возникнуть
powstawać (powstaję, powstajesz) возникать
protoplasta/-u м родоначальник, § 26, б *примеч.*
przedhistoryczny, a, e доисторический
rodowy, a, e родовой
rozbić (*буд.* rozbiję, rozbijesz) разбить; *прич. прош. strad.* rozbity, a, e
rozdrobnić, (*буд.* rozdrobnię, rozdrobnisz) раздробить; *прич. прош. strad.* rozdrobniony, a, e
rządzić (rządzę, rządysz) управлять; *прич. strad.* rządzony, a, e (przez) управляемый (кем- или чем-н.)
sięgać II достигать, досягать; *zдесь* восходить
skuteczny, a, e успешный; *наречие* skutecznie
słowiański, a, ie славянский
spustoszyć (*буд.* spustoszę, spustoszysz) опустошить
Tatar/-a (*mn.* Tatarzy) татарин
twórca/-u создатель, § 26, б, *примеч.*

ulec (*буд.* ulegnę, ulegniesz) подвергнуться, § 123, б
ustanawiać II устанавливать
ustrój/ustroju устройство
uważać II 1. внимать, обращать внимание; 2. (когоś za) считать (кого-н. кем-н.); *прич. прош. strad.* uważany, a, e
walczyć (walczę, walczysz) бороться
Warta (*nr.* Warcie) *важнейший правый приток Одры*
wiec/-u и -a м народное собрание, вече
właściwy, a, e собственный, подлинный, истинный
wprowadzić (*буд.* wprowadzę, wprowadzisz) ввести
wzrastać II возрастать
za за; *здесь* во время: *za panowania* в царствование
zagarnąć (*буд.* zagarnę, zagarniesz) захватить
zakon/-u *zдесь* орден (монашеский, рыцарский); zakon krzyżacki орден крестоносцев
zaranie рассвет, заря; *w zaraniu dziejów* на заре истории
zasadniczy, a, e принципиальный, основной
zjednoczenie объединение
złączyć (*буд.* złączę, złączysz) соединить
zwierzchnictwo верховенство, старшинство, главенство
zwrot/-u поворот

Пояснения

1. В отличие от русского предлога «между», польский **między** требует т. в. падежа на вопрос «где?» (состояние): **między** młotem a kowadłem, но в и. н. падежа на вопрос «куда?» (направление, процесс): Nie kładź palca między drzewi. Не клади пальца в дверь (*поговорка*), т. е. не суйся в чужие дела.

Bolesław Krzywousty podzielił państwo **między czterech synów**. Болеслав Косоротый разделил государство между четырьмя сыновьями. — Так как речь идет о процессе, а не о состоянии, употреблен вин. падеж.

2. **Za panowania** Władysława. В царствование Владислава. — За с род. падежом всегда имеет значение «во время», «в течение»: **za** mojej pamięci «на моей памяти», **za** czasów Jana Groźnego «в эпоху Ивана Грозного».

Упражнения

1. Просклоняйте: okres dzielnicowy, ziemia polska, plemię słowiańskie.
2. Постройте по две фразы с выражениями: sięgać głęboko w czasy przedhistoryczne; jest on uważany (za+вин.) «он считается» (кем-л.); za panowania; ulec najazdom.

3. Переведите: 1. Начало истории каждого народа восходит к временам доисторическим. 2. Племена, осевшие в бассейнах этих рек, объединились друг с другом и образовали (stworzyć) один народ с общим языком. 3. Это был решительный поворот, положивший начало (zaroszątkować) новому периоду в политическом устройстве этого народа.

45 Lekcja Czterdziesta Piąta

Урок Сорок Пятый

OSIEM WIEKÓW HISTORII POLSKIEJ

II

Po zgonie Kazimierza Wielkiego (w roku 1370) koronę polską uzyskał siostrzeniec jego, Ludwik Węgierski. Chcąc zjednać szlachtę, Ludwik nadał jej rozległe przywileje, ograniczające władzę królewską. Odtąd władza ta przestaje być dziedziczną i staje się wybieralną: króla wybierają przedstawiciele najpotężniejszych rodów czyli możnowładcy. Za ich wpływem powołano na tron polski w roku 1383 córkę Ludwika Węgierskiego, Jadwigę. W roku 1386 książę litewski Władysław Jagiełło poślubił Jadwigę, przyłączając Litwę do Polski i zakładając nową dynastię, Jagiellonów. Za panowania tego króla możnowładcy polscy uzyskali znaczne rozszerzenie przywilejów, nadanych im przez Ludwika Węgierskiego.

W roku 1410 Polacy, Litwini i Ruś odnieśli walne zwycięstwo nad zakonem krzyżackim pod Grunwaldem.

Syn Władysława Jagiełły, Władysław III Warneńczyk, zginął w czasie wyprawy przeciw Turkom w roku 1444. Za czasów brata jego, Kazimierza IV Jagiellończyka, Pomorze zachodnie (z Gdańskiem) zostało włączone do Polski, dzięki czemu Polska uzyskała ujście Wisły i dostęp do morza Bałtyckiego.

Po śmierci ostatniego z Jagiellonów, Zygmunta Augusta (w roku 1572), rozpoczęło się bezkrólewie. W 1576 roku ogół szlachty polskiej obrał królem księcia siedmiogrodzkiego, Stefana Batorego.

August/-a см. Zygmunt II August
Batory/-ego, § 59, г Баторий, король польский с 1576 по 1586

bezkrólewie бескорольеве, междуцарствие

córka (d/pr -ce) дочь

dostęp/-u доступ

dziedziczny, а, е наследственный

dzięki + dat. благодаря

Grunwald/-u деревня в Восточной Пруссии, место разгрома войск немецкого ордена крестоносцев 15.VII.1410 г. (немцы называют эту битву сражением под Танненбергом)

Jadwiga (d/pr -dze) Ядвига д'Анжу, дочь короля Людовика Венгерского, королева польская с 1383 г. до 1399 г.

Jagiellon/-a, мн. Jagiellonowie Ягел-

лоны, польско-литовская династия (1386—1572)

Jagiellończyk/-a Ягеллон

Jagiello (род. Jagiełły, дат. Jagielle, вин. Jagiełły, тв. Jagiełła, пр. Jagielle) Владислав II Ягелло, с 1377 г. — великий князь литовский, с 1386 — король польский, ум. в 1434 г.

Kazimierz Wielki, сын Владислава Локетка, король польский с 1333 по 1370 г.

Kazimierz IV Jagiellończyk Казимир IV Ягеллон, король польский с 1447 по 1492 г.

korona корона

Litwa Литва

Litwin/-a (мн. -i) литовец

Ludwik Węgierski Людовик Венгер-

ский, король польский с 1370 по 1382 г.

możnowładca/-u, § 26, б примеч. крупный землевладелец-феодал, магнат
nadać II наделить, придать, дать, пожаловать

obrać (буд. obiorę, obierzesz) избрать

odnieść (буд. odniosę, odniesiesz) отнести; odnieść zwycięstwo одержать победу

odtąd отсюда; с этих пор; отныне

ogół/-u совокупность, масса; ogół szlachty дворянство в целом, дворянская масса

ograniczać II ограничивать

Polak/-a (мн. Polacy/-ków) поляк

poślubić (когоś) обвенчаться (с кем-н.)

potężny, а, е мощный, могучий, могущественный

powołać II призвать; прич. прош. strad. powołany, а, е

przeciw + dat. против

przedstawiciel/-a представитель

przestawać (przestaje, przestajesz) переставать

przyłączać II присоединять

przywilej/-u привилегия

rozległy, а, е обширный

rozpocząć (буд. rozpocznę, rozpoczniesz (się)) начать(ся)

rozszerzenie расширение

ród/rodu род

siedmiogrodzki, а, е седмиградский

siostrzeniec/-ńca племянник (сын сестры)

stawać (staje, stajesz) się становиться

szlachta (d/pr -cie) дворянство

śmierć ж смерть

tron/-u трон

Turek/-rka (мн. Turcy/Turków) турок

ujście устье

uzyskać II получить, приобрести

walny, а, е генеральный, общий; walne zwycięstwo решительная победа

Warneńczyk/-a Варненский (прозвище короля Владислава III, погибшего в бою с турками под Варной в 1444 г.)

węgierski, а, е венгерский

włączyć (буд. włączę, włączysz) включить

wpływ/-u влияние; за wpływem под влиянием

wybieralny, а, е выборный

wyprawa - поход

za здесь 1. под: за wpływem под влиянием; 2. во время: за czasów в эпоху

zachodni, ia, ie западный

zakładać II основывать, учреждать

zginąć (буд. zginę, zginiesz) погибнуть

zgon/-u кончина

zjednać II склонить (на свою сторону)

znaczny, а, е значительный

zwycięstwo победа

Zygmunt II August Сигизмунд II Август, последний Ягеллон, король польский с 1548 по 1572 г.

Пояснение

Не смешивать двух значений слова «племянник» в польском языке: siostrzeniec/-ńca сын сестры — bratanek/-nka сын брата («племянница» соответственно: siostrzenica и bratanica).

Столь же тщательно различаются: stryj дядя, брат отца — wuj дядя, брат матери.

Упражнения

1. Просклоняйте: możnowładca polski, ta wyprawa, walne zwycięstwo (вспомните особенность склонения местоимения *ta*).

2. Объясните в предложениях: Powołano na tron polski Jadwigę и Pomorze zachodnie zostało włączone do Polski — формы powołano и zostało.

3. Переведите: 1. Это было сделано под его влиянием. 2. В 1410 году была одержана (безлично-страд. оборот) решительная победа над орденом крестоносцев. 3. Поморье опять включено в состав Польши, благодаря чему Польша получила устье Вислы и доступ к Балтийскому морю. 4. Победа под Грюнвальдом была принципиальным (решительным) поворотом в истории Польши и всех славянских народов. 5. Славянские земли подвергались неоднократным нашествиям крестоносцев, которые жгли города и села, убивали жителей и опустошали (pustoszyć) поля.

OSIEM WIEKÓW HISTORII POLSKIEJ

III

Stefan Batory był królem silnej ręki. Opierający mu się Gdańsk i miasta pruskie zmusił do uległości. Dążąc do ograniczenia samowoli możnowładztwa polskiego, karał śmiercią opornych, którzy, jak Samuel Zborowski,

„...Karmiąc zemsty osobiste,
Burzyli pokój i prawa ojczyste”. (Niemcewicz)

Dążył też, jak o sto lat później Jan Sobieski, do pogromu Turcji, lecz zmarł podczas przygotowań do tej wojny (1586).

Szlachta polska powołała na tron polski Zygmunta ze szwedzkiej dynastii Wazów. Król ten — Zygmunt III Waza — uwikłał Polskę w szereg wojen, w których poniósł ciężkie klęski. Państwo polskie zaczęło załamywać się. Rozpoczął się okres stopniowego upadku, reakcji jezuickiej, nietolerancji religijnej i zamieszek. Hetman Żółkiewski doznał ciężkiej porażki od Turków pod Cecorą i zginął w tej bitwie (1620).

Za panowania dwóch ostatnich Wazów, Władysława IV i Jana Kazimierza, kraj wyniszczony był wojnami. Przemysł i handel upadł zupełnie. Głównie zaś gnębiła Polskę samowola szlachty, która w obronie swej „złotej wolności” doprowadziła kraj do zupełnej anarchii.

Panowanie Michała Wiśniowieckiego wypełniły walki wewnętrzne możnowładców. Turcy wkroczyli w granice Polski, zobowiązując ją do zawarcia upokarzającego traktatu buczackiego. W następnym (1673) roku hetman Jan Sobieski odniósł walne zwycięstwo nad Turkami. Wybrany na tron po śmierci Michała Wiśniowieckiego Jan Sobieski zwycięstwami nad Turcją podniósł chwilowo potęgę Polski, lecz ostatnie lata panowania tego króla wypełniły zamieszki i spiski szlachty przeciw niemu. W Polsce znów zapanowała anarchia, która trwała do roku 1764. Przewaga szlachty w życiu politycznym i społecznym kraju doprowadziła Polskę do upadku gospodarczego. Lud był uciskany i ciemny. Poddaństwo chłopów przybrało formy zupełnego niewolnictwa.

anarchia анархия
buczacki, a, ie *прилагат.* к Висзач (город, в котором Михаил Вишневецкий был вынужден заключить в 1672 г. тяжёлый для Польши мир с турками)
burzyć (burzę, burzysz) нарушать, возмущать
Cecora (d/np -rze) равнина на пра-

вом берегу Прута, недалеко от г. Яссы

chłop/-a (мн. -i) крестьянин
chwilowy, a, e кратковременный, временный; *наречие* chwilowo на (короткое) время
ciemny, a, e темный
ciężki, a, ie тяжёлый

doznać II (czegoś) испытать; *здесь* потерпеть
Gdańsk/-a Гданск
główny, a, e главный; *наречие* głównie главным образом
gnębić (gnębię, gnębisz) угнетать
gospodarczy, a, e хозяйственный, экономический
handel/handlu *m* торговля
hetman/-a (мн. -i) гетман
Jan/-a Иоанн, Иван
jezuicki, a, ie иезуитский
karac (karzę, karzesz) карать, наказывать
karmić (karmię, karmisz) кормить, питать; *здесь* лелеять
Michał/-a Михаил
możnowładztwo магнатство, высшая знать, крупнопоместное дворянство
następny, a, e следующий
Niemcewicz (Julian Ursyn) *польский поэт* (1758—1841)
nietolerancja нетерпимость
niewolnictwo рабство
obrona оборона, защита; w obronie защита
odnieść (буд. odniosę, odniesiesz) отнести; *здесь* одержать
ograniczenie ограничение
ojczysty, a, e отечественный
opierać II się противиться, сопротивляться
oporny, a, e непокорный
osobisty, a, e личный
poddaństwo крепостное состояние, закрепощенность
podnieść (буд. podniosę, podniesiesz) поднять
pogrom/-u разгром
pokój/-u *m* 1. комната; 2. *здесь* мир; burzyć pokój нарушать мир
ponieść (буд. poniosę, poniesiesz) понести; ponieść klęskę потерпеть поражение
porażka (d/np -ce) поражение
prawo 1. право; 2. закон
pruski, a, ie прусский
przybrać (буд. przybiore, przybierzesz) принять; przybrać formy принять формы
przygotowanie приготовление
reakcja реакция
religijny, a, e религиозный
samowola своеволие, произвол

Samuel/-a Самуил
silny, a, e сильный; silnej ręki сильной руки, твердый, непреклонный
Sobieski (Jan) — *король польский* (1624—1696)
spisek/spisku заговор
społeczny, a, e общественный
stopniowy, a, e постепенный
traktat/-u (*np.* -cie) трактат
Turcja Турция
uciskać II притеснять; *прич.* страд.
uciskany, a, e
uległość ж покорность, подчинение
upadek/-dku упадок
upokarzać II приводить в состояние покорности; унижать; upokarzający, a, e унижительный
uwikłać II впутать, ввязать, втянуть
Wiśniowiecki Вишневецкий
wkroczyć (буд. wkroczę, wkroczysz) вступить, *здесь* вторгнуться
wolność ж вольность, свобода
wybrać (буд. wybiorę, wybierzesz) выбрать; *прич.* прош. страд. wybranu, a, e
wyniszczyć (буд. wyniszczę, wyniszczysz) губить, истреблять, истощать; *прич.* прош. страд. wyniszczony, a, e
wypełnić (буд. wypełnię, wypełnisz) заполнить
załamywać (załamuje) się приходить в упадок, рушиться
zamieszka (d/np -ce) неурядица, смута
zapanować (буд. zapanuję) воцариться
zawarcie заключение; zawarcie traktatu заключение трактата (догвора)
Zborowski (Samuel) — *один из самых непокорных магнатов, казнен Баторием в 1584 г.*
zembrzeć (буд. zemrę, zemrzesz; прош. zmarł) умереть
zemsta (d/np zemście) месть
zmusić (буд. zmuszę, zmusisz) принудить
zupełny, a, e полный, окончательный
Żółkiewski (Stanisław) — *польный (т. е. заместитель великого), а впоследствии — великий коронный гетман, один из самых крупных польских полководцев XVI-XVII веков* (1547—1620)

Задание

По русскому переводу текстов ур. 44—46 восстановите польский текст.

47 Lekcja Czterdziesta Siódma

Урок Сорок Седьмой

KŁĘSKA ZAKONU KRZYŻACKIEGO POD GRUNWALDEM

Od śmierci Bolesława Krzywoustego (w roku 1138) do roku 1306 trwał w Polsce okres dzielnicowy. Polska rozdrobniona straciła swoje zwierzchnictwo nad Pomorzem i Zaodrziem. Na Kujawach usadowił się zakon krzyżacki. W roku 1306 Władysław Łokietek złączył rozbite dzielnice, lecz stracił Śląsk i Mazowsze. Pomorze zagarnęli krzyżacy.

W latach 1331–1333 Polska prowadzi pierwszą zwycięską wojnę z krzyżakami. Lecz walki o Pomorze nie dały za Łokietka żadnych rezultatów. Zakon krzyżacki coraz więcej ciemnił i mordował ludy słowiańskie, niszczył, rabował i palił miasta i wsie. Ta brutalna i okrutna polityka ówczesnych Niemców doprowadziła jednak, jak polityka Niemców współczesnych, do zjednoczenia Słowian i Litwinów.

Ściągnąwszy posiłki niemal z całego świata, zakon krzyżacki wypowiedział Polsce wojnę. Było to 6 sierpnia 1409 roku. Na spotkanie wielkim zbrojnym siłom niemieckim wyruszyła zjednoczona armia Polski, Litwy i Rusi, wzmocniona przez zastępy czeskie i tatarskie.

15 lipca 1410 pod Grunwaldem rozpoczęła się wielka i rozstrzygająca bitwa. Właściwym naczelnym wodzem armii sprzymierzonej był Witold, wielki książę litewski. Na czele zastępów rosyjskich stał mężny książę Jerzy Mściwowski, wnuk Olgerda litewskiego po mieczu i Dymitra Dońskiego po kądzieli. Zawzięta walka wrzała przez cały dzień. Gdy słońce miało się już ku zachodowi, klęska Niemców była już jawna.

Straszliwa klęska krzyżaków pod Grunwaldem nie była dostatecznie wykorzystana przez zwycięzców, pozostawiono bowiem zakon krzyżacki w jego siedzibie na Pomorzu. Potęga jego jednak została złamana i od tej chwili zaczyna się jego upadek.

Świetny przedstawiciel malarstwa historycznego w Polsce, Jan Matejko, uwiecznił zwycięstwo świata słowiańskiego nad krzyżakami w słynnym obrazie „Bitwa pod Grunwaldem”.

bowiem ибо
brutalny, a, e грубый, зверский
ciemnieć (ciemnieje, ciemniejesz) угнетать, притеснять
dostateczny, a, e достаточный; *наречие* достаточно
Dymitr Doński Дмитрий Донской, с 1359 по 1389 г. великий князь владимирский и московский
jawny, a, e явный, очевидный
Jerzy Mściwowski Юрий (Семенович) Мстиславский

kądziel/-i ж кудель; гребень ручной прялки; po kądzieli по женской линии
krzyżak/-a (мн. -cy) крестоносец
Litwin/-a (мн. -i) литовец
malarstwo живопись
Matejko (Jan) один из величайших польских художников (1838–1893)
Mazowsze Мазовия, часть Польши, бывшая некогда территорией мазурского племени (его главная часть – Варшавское воеводство)

mężny, a, e храбрый, мужественный
miecz/-a м меч; po mieczu по мужской линии
mordować (morduje) убивать; мучить
niemal чуть ли не, почти
niszczyć (niszcze, niszcysz) истреблять, уничтожать, разорять
okrutny, a, e жестокий, свирепый
Olgerd/-a – сын Гедимина, великий князь литовский (1345–1377)
ówczesny, a, e тогдашний
palić (pale, palisz) жечь
posiłek/-łki подкрепление
pozostawić (буд. pozostawię, pozostawisz) оставить
przedstawiciel/-a представитель
rabować (rabuje) грабить, разбойничать
rozstrzygać II решать
rosyjski, a, ie русский
Ruś ж Русь
siedziba местопребывание
słynny, a, e славный, знаменитый
spotkanie встреча; na spotkanie на встрече
sprzymierzony, a, e союзный
straszliwy, a, e страшный
ściągnąć (буд. ściągnę, ściągniesz) стянуть
Śląsk/-a Силезия

świetny, a, e блестящий, замечательный
tatarski, a, ie татарский
usadowić (буд. usadowię, usadowisz) (się) расположить(ся)
uwiecznić (буд. uwiecznię, uwiecznisz) увековечить
Witold/-a сын Кейстута, великий князь литовский (с 1401 до 1430)
wykorzystać II использовать
wypowiedzieć (буд. wypowiem) высказывать; wypowiedzieć wojnę объявить войну
wyruszyć (буд. wyruszę, wyruszysz) тронуться, двинуться
wzmocnić (буд. wzmochnię, wzmochnisz) подкрепить, усилить; *прим. прош.* wzmochniony, a, e
zastęp/-u войско, отряд
zawzięty, a, e завзятый, ожесточенный
zbrojny, a, e вооруженный
zjednoczenie объединение
zjednoczyć (буд. zjednoczę, zjednoczysz) соединить, объединить; *прим. прош.* zjednoczony, a, e
złamać (буд. złamię, złamiesz) сломать; *прим. прош.* złamany, a, e сломанный, сломленный

Пояснения

1. Gdy słońce miało się ku zachodowi... Когда солнце *склонилося* к закату...

Mieć się ku czemuś или na coś значит «устремляться к чему-л.» или «быть накануне чего-л.»: dzień ma się ku wieczorowi день близится к вечеру, вечереет; ma się na burzę дело идет к грозе, собирается гроза; miało się ku wojnie близилась война.

2. **Bowiem** (или **albowiem**) есть причинный союз с тем же значением, что и **bo** «ибо», но в отличие от него может ставиться на втором месте: **pozostawiono bowiem** zakon krzyżacki... ибо орден крестоносцев был оставлен...

Упражнения

1. Просклоняйте: naczelný wódz, zawzięta walka, wielkie zwycięstwo.
2. Определите спряжение, класс и группу глаголов: usadowić (się), ciemnieć, palić, wypowiedzieć, wzmoćnić, wykorzystać, uwiecznić.
3. Сделайте письменный перевод текста на русский язык, а с русского – обратный перевод на польский.

48 Lekcja Czterdziesta Ósma

Урок Сорок Восьмой

MASZYNY I NARZĘDZIA

Przemysł przetwarza surowiec, osiągnięty przez rolnictwo, leśnictwo, górnictwo itd. Przetwarzanie to odbywa się zawsze w sposób mechaniczny, w żadnym przypadku nie gołą ręką. Wytwórczość przetwórcza jest bądź rzemiosłem, gdy wytwórca pracuje ręcznymi narzędziami, bądź przemysłem w ścisłym tego słowa znaczeniu, gdy pracuje za pomocą maszyn. Maszyny i narzędzia są przeznaczone do wykonywania pożytecznej pracy przy użyciu pewnej energii. Granicę dokładną między maszyną a narzędziem jest trudno przeprowadzić. Można jednak powiedzieć, że narzędziu, w przeciwieństwie do maszyny, brak części składowych ruchomych względem siebie. Zasadnicze części składowe wszystkich maszyn i narzędzi są to tzw. „maszyny proste”, a mianowicie: równia pochyła i dźwignia oraz ich odmiany (klin, śruba, kołowrót i krążek).

Maszyny w ścisłym tego słowa znaczeniu dzielimy na:

- silniki (czyli motory), za pomocą których energia z danej postaci może być przetworzona na inną postać;
- pędnie (czyli transmisje), które służą do przenoszenia energii, dostarczanej przez silnik, na odległość;
- maszyny robocze, które nadają kształt wytwarzanym przedmiotom (obrabiarki metalu lub drewna, maszyny przedziałnicze itd.) albo służą do przemieszczania ciężarów (dźwigi, pompy, parowozy, transportery itp.).

Ale nie tylko przemysł, lecz i rolnictwo współczesne korzysta z rozmaitych maszyn. Zasadniczo rozróżniamy następujące maszyny i narzędzia rolnicze:

- do uprawy roli: pługi, spulchniacze, brony, łopaty, grabie i inne;
- do siewu i sadzenia roślin: siewniki, sadzarki i inne;
- do pielęgnowania roślin podczas wzrostu: pielniki, obsypniki, motyki itd.;
- do sprzętu: kosiarki, żniwiarki, kosy, sierpy itp.;
- do młócki i czyszczenia ziarna: młocarnie, wialnie itd.;
- do przygotowywania paszy: sieczkarnie, prasy i inne;
- do przerabiania mleka: wirówki, kierznice.

Stosując maszyny, nie tylko zyskujemy na czasie i siłach, lecz również zaoszczędzamy sporo wydatków.

bądź... bądź... будь-то... будь-то
brona борона
czyszczenie очистка
dostarczać II доставлять; *прим. страд.*
dostarczany, a, e
dźwig/-u подъемный кран
dźwignia рычаг
górnictwo горная промышленность
grabie/-bi (bez ed. c.) грабли
kierznia маслобойка

klin/-a клин
kołowrót/-wrotu ворот (*машина*)
korzystać II (z czegoś) пользоваться
(чем-л.)
kosa коса
kosiarka косилка
krążek/-zka блок
kształt/-u (*пр.* -cie) вид, форма
łopata (*д/пр* -cie) лопата
mechaniczny, a, e механический

metal/-u м металл
mianowicie именно
młocarnia молотилка
młócka (*д/пр* -ce) молотья, об-
молот
motyka (*д/пр* -ce) мотыга
nadawać (nadaje, nadajesz) придавать
obrabiarka (*д/пр* -ce) станок для
обработки
obsypnik/-a окучник
odległość ж расстояние
odmiana разновидность
osiągać II достигать; *здесь* добывать,
получать; *прим. страд.* osiągnąć, a, e
osiągnąć (*буд.* osiągnę, osiągniesz)
достигнуть; *здесь* добыть, получить;
прим. прои. страд. osiągnięty, a, e
rasza корм
pędnia передача, трансмиссия
pielęgnowanie уход (за чем-л.)
pielnik/-a попольник
pług/-a или -u плуг
pochyły, a, e наклонный
pompa насос
postać ж образ, вид, форма
pożyteczny, a, e полезный
prasa пресс
przeciwieństwo противоположность; w
przeciwieństwie do в противополож-
ность к, в отличие от
przemieszczenie перемещение
przeniesienie перенесение
przeprowadzić (*буд.* przeprowadzę, prze-
prowadzisz) провести
przerabianie перделка, переработка,
перерабатывание
przetworzyć (*буд.* przetworzę, prze-
tworzysz) превратить, переработать
przetwórczość ж обрабатывающая про-
мышленность, обработка

przetwórczy, a, e обрабатывающий,
перерабатывающий
przedziałniczy, a, e прядильный
przygotowywanie приготовление
przypadek/-dki случай
ręczny, a, e ручной
roboczy, a, e *прим. страд.* рабочий
rolnictwo 1. земледелие; 2. сельское
хозяйство
równia плоскость
ruchomy, a, e подвижный
sadzarka (*д/пр* -ce) сажалка
sadzenie сажание
sieczkarnia соломорезка
sierp/-u серп
siew/-u сев, сеяние
siewnik/-a сеялка
składowy, a, e составной
spory, a, e порядочный, изрядный;
наречие sporo
sprzęt/-u *здесь* уборка
spulchniacz/-a культиватор
śruba винт
transmisja трансмиссия, привод
transporter/-u транспортер
użycie употребление, использование
wialnia веялка
wirówka (*д/пр* -ce) центрофуга
wydatek/-tku расход
wykonywanie исполнение, выполнение
wytwarzać II производить; *прим.*
страд. wytwarzany, a, e
wytwórczość ж производство
względ/względnie взгляд; отношение;
względem siebie по отношению друг
к другу, взаимно
zaoszczędzać II сберечь, экономить
zyskiwać (zyskuje) (na czymś) выигры-
вать (в чем-л.)
żniwiarka (*д/пр* -ce) жнейка

Пояснения

Вид отглагольных существительных (§ 198):

Несовершенный

przetwarzanie
wykonywanie
przygotowywanie
przenoszenie
dostarczanie
przemieszczanie
przerabianie

Совершенный

przetworzenie переработка
wykonanie исполнение
przygotowanie приготовление
przeniesienie перенесение
dostarczenie доставка
przemieszczenie перемещение
przerobienie переработка

Упражнение

Поставьте вопросы ко всем предложениям текста, напр.: Co robi przemysł? Skąd bierze się surowiec, przetwarzany przez przemysł? Jak odbywa się to przetwarzanie? и т. д.

49 Lekcja Czterdziesta Dziewiąta

Урок Сорок Девятый

FABRYKA

Weszli w podwórza fabryczne.

Otoczyła ich puszcza maszyn i warsztatów.

Tu hale otwarte, w których wiły się złote węże drutu, gdzie indziej zionęły ogniem jamy pieców martenowskich, dalej jęczały młoty parowe, bijące w belki białej stali...

Widzieli kaskadę, ochładzającą mur rozpalony, trąbę, która prowadzi do jego wnętrza upalne powietrze i która zdaje się oddychać jak aorta...

Przebito piec, i ognista rzeka wylała się na ziemię. Cudne iskry strzelały z tego złotego strumienia. Fale jego posłusznie płynęły do łożysk swoich, które im długimi drągami otwierali czarni ludzie w siatkach na twarzy...

Wprowadzono ich do sali maszyn, pompujących gorący wicher. Olbrzymie koła o kilkunastu metrach średnicy, do połowy zanurzone w ziemię, toczyły się w swych miejscach bez szelestu... W cylindrach, błyszczących jak lustra, coś nieustannie cmokało...

Obejrzeni piece martenowskie, które wytwarzają stal odlewana w kablach na belki. Te „kolby” wędrują stamtąd do walcowni, gdzie znowu w czeluść pieca wrzucone zostaną i do białości się rozpalą.

W wielkich halach wyłożonych żelaznymi płytami, wszystkie wrota stały otworem. Przeciągi rwały wzdłuż i w poprzek, ochładzając czoła, plecy i ręce, które pali białe żelazo...

Jak ognista kula, pędzi na ręcznym wózku przez hale biała belka. Nie widać ludzi, którzy ją dźwigają. Pada na ruszt, który się z posadzki wydobywa. Jest on jak plecy o kilkunastu metrach długości, wyginające się zupełnie wzorem kręgosłupa i, niby z kręgów, złożone z kół wydłużonych.

Czterej olbrzymi, czarni ludzie z jednej i czterej z drugiej strony walców, w siatkach na twarzy, dzierżąc w rękę długie obcęgi, ujmują belkę w swą władzę. Pchną ją mocno między szeroko rozdzielone walce dolne. Jak bryła masła stal się między nie wślizguje. Po tamtej stronie czeka na nie ruszt, który się z ziemi wysunął. Czyny ludzi są płynne, rytmiczne, prawie jak taniec...

Ogłuszający huk... Belka stalowa spada na kowadło. Nieruchomy młot parowy zlatuje na nią jak piorun, razem prostym, niby uderzenie pięści. Zgnieciona forma przybiera formę płaskiego kręgu. Wtedy w środek jego stawiają przyrząd, który ma wybić otwór, doskonale okrągły. Młot spada raz za razem, ze wściekłą siłą... Z hukiem rozlega się lwi ryk żelaza... Stęka w nim gniew kopalni zwyciężonej przez silne ramie

człowiecze. Krąg z wybitym otworem jest kołem lokomotywy... Zdjęte z kowadła umieszczono na zakrzywionych widłach i w bok wysunięto. Przyszło doń dwu ludzi: jeden z ostrym młotkiem w rodzaju ciupagi tatrzańskiej, drugi z młotem na długim toporzysku. Ostrze siekierki przystawiono do wystającego brzegu koła i młot spadać zaczął na jej obuch. Ani jeden cios nie chybił. Słychać było suchy szcęk żelaza o żelazo...

Stefan Żeromski

(„Ludzie Bezdomni”)

aorta (dam./np. aorcie) aopra

belka (np. belce) балка

białość ж белизна; do białości do-
бела

bryła тело, глыба, масса

chybić (bud. chybię, chybisz) промах-
нуться

cios/-u удар

ciupaga топорик (на длинном топо-
рище); альпийская палка с набал-
дашником в виде топорика

cmokać II чмокать, чавкать

cylinder/-dra цилиндр, вал

czekać II (na + win.) ждать

czeluść ж пасть

człowieczy, a, e человеческий

czyn/-u дело, действие

dołny, a, e нижний

doń=do niego § 47

doskonały, a, e совершенный, безукон-
риженный; наречие doskonale

drag/-a шест, палка, лом

drut/-a (np. -cie) проволока

dzierżyć (dzierżę, dzierżysz) держать

fabryczny, a, e фабричный, завод-
ской

fabryka (np. -ce) фабрика, завод
(ударение!)

forma форма

gniew/-u гнев

hala зал, помещение (просторное)

huk/-u грохот

indziej в другом месте, см. грамм.

iskra (np. -dze) искра

jama дыра, полость

jęczeć (jęczę, jęczysz) стонать

kaskada (np. -dzie) каскад

kolba 1. приклад (ружья); 2. колба;

3. здесь паяльник

kopalnia рудник

kowadło наковальня

krąg/kręgi 1. круг; 2. диск; 2. здесь
позвонок

kręgosłup/-a позвоночный столб, по-
звоночник

kubek/-bła ведро

kula 1. здесь шар; 2. пуля

lustro (np. -trze) зеркало

lwi, ia, ie львиный

łożysko русло

martenowski, a, ie мартеновский

masło масло (преимущественно мо-
лочное)

młot/-a молот

młotek/-tka молоток

mocny, a, e крепкий, сильный; наре-
чие mocno

nieruchomy, a, e неподвижный

nieustanny, a, e беспрестанный, не-
прерывный

obcęgi/-ów bez ed. ч. клещи

obejrzyć (bud. obejrzę, obejrzysz) осмо-
треть, обозреть

obuch/-a обух

ochładzać II охлаждать

oddychać II дышать

odlewać II отливать

ogień/ognia огонь

ogłuszać II оглушать

ognisty, a, e огненный

olbrzym/-a гигант, исполин

ostrzy, a, e острый

ostrze острие, лезвие

otoczyć (bud. otoczę, otoczysz) окру-
жить

otwarty, a, e открытый

otworzyć (bud. otworzę, otworzysz)
отворить, открыть

otwierać II отворять, открывать

otwór/otworu отверстие; stać otworem
быть открытым

padać II падать

pchnąć II толкать

pędzić (pędzę, pędzisz) 1. гнать; 2. здесь
мчаться, нестись

pięść ж кулак

piorun/-u удар молнии (no -a в вы-
ражении do pioruna! чорт возьми!)

plecy/-ców bez ed. ч. спина

płaski, a, ie плоский

płynny, a, e 1. жидкий, текучий;

2. здесь плавный

plyta (dam./np. -cie) плита

potpować (potpuje, potpujesz) на-
качивать

posadzka (пр. -dzce) пол (выложенный плитками)
 posłuszny, а, е послушный; наречие posłusznie
 przebić (буд. przebiję, przebijesz) пробить; прич. страд. прош. przeбиты, а, е
 przeciąg/-u сквозняк
 przybierać II принимать
 puszcza лес (густой)
 ręczny, а, е ручной
 rodzaj/-u род; w rodzaju в роде
 rozdziawić (буд. rozdziawię, rozdziawisz) разинуть; прич. страд. прош. rozdziawiony, а, е
 rozlegać II się раздаваться (о звуке)
 rozpalać II разжигать; rozpalać się разгораться, раскаляться
 rozpalic (буд. rozpalę, rozpalisz) (się) разжечь(ся); прич. страд. прош. rozpalony, а, е
 ruszt/-u печная решетка, колосники
 rwać (rwę, rwiesz) рвать
 ryk/-u рык, рыкание, рев
 rytmiczny, а, е ритмичный, размеренный
 sala зал
 siatka (пр. -tce) сетка
 siekierka (пр. -tce) топорик
 spadać II спадать
 stal без мн. ч., ж сталь
 stawiać II ставить
 stamtąd оттуда
 stękać II стонать
 strzelać II стрелять
 szczepek/-u лязг
 szelest/-u шелест, шорох
 średnica поперечник, диаметр
 taniec/tanca танец, пляска
 tatrzański, а, ie (прилаг. к Tatry/Tatr) Татры) татранский
 toporzysko топориче
 trąba труба
 twarz ж лицо
 uderzenie удар
 umieścić (буд. umieszczę, umieścisz) поместить; прич. страд. прош. umieszczony, а, е
 upalny, а, е знойный
 walcownia прокатный цех
 walec/-ica вал
 warsztat/-u 1. мастерская; 2. здесь станок
 wąż/węza змея
 w bok вбок, в сторону
 wędrować (wędruję, wędrujesz) странствовать, путешествовать
 wichur/-chru вихрь
 wić (wiję, wijesz) się виться, извиваться

widły/wideł без ед. ч. вилы
 wnętrze внутренность; do jego wnętrza внутрь его
 wózek/-zka тележка
 wprowadzić (буд. wprowadzę, wprowadzisz) ввести; прич. страд. прош. wprowadzony, а, е
 wrota/wrót без ед. ч. ворота
 wrzucić (буд. wrzucę, wrzucisz) вбрасывать; прич. страд. прош. wrzucony, а, е
 wściekły, а, е бешеный
 wślizgiwać (wślizguję, wślizgujesz) się скользить внутрь, проскальзывать
 wybić (буд. wybiję, wybijesz) выбить; прич. страд. прош. wybity, а, е
 wydłużyć (буд. wydłużę, wydłużysz) удлинить; прич. страд. прош. wydłużony, а, е
 wydobywać II się выбираться, высываться
 wyginać II się изгибаться; прич. страд. прош. wygięty, а, е
 wylać (буд. wyleję, wylejesz) się вылиться
 wyłożyć (буд. wyłożę, wyłożysz) выложить; прич. страд. прош. wyłożony, а, е
 wystawać (wystaję, wystajesz) выставлять, выдаваться
 wysunąć (буд. wysunę, wysuniesz) выдвинуть
 wytwarzać II производить
 wzór/wzoru образец; wzorem по образцу, на подобие
 zakrzywić (буд. zakrzywię, zakrzywisz) искривить, загнуть; прич. страд. прош. zakrzywiony, а, е
 zanurzyć (буд. zanurzę, zanurzysz) погрузить; прич. страд. прош. zanurzony, а, е
 zdawać (здаję, zdajesz) się казаться
 zdjąć (буд. zdejmę, zdejmiesz) снять; прич. страд. прош. zdjęty, а, е
 zgnieść (буд. zgniotę, zgnieciesz) смять; прич. страд. прош. zgnieciony, а, е
 zionąć (zionę, zioniesz) (czymś) извергать, изрыгать (что-либо)
 zlatywać (zlatuję, zlatujesz) слетать вниз
 złożyć (буд. złożę, złożysz) сложить, составить; прич. страд. прош. złożony, а, е
 znowu снова, вновь
 zwyciężyć (буд. zwyciężę, zwyciężysz) победить; прич. страд. прош. zwyciężony, а, е

1. Weszli. Они вошли. — § 48.

2. Gdzie indziej где-либо в другом месте; kiedy indziej когда-нибудь в другое время. Это наречие indziej переводится, следовательно, описательно (в древне-русском языке ему соответствовало слово «инде»).

3. Jęczały młoty parowe, bijące... Стонали паровые молоты, ударявшие... См. § 119.

4. Польскому языку, как и русскому, чужд оборот типа англ. He is expected to come. Ожидают, что он придет — или франц. Je crois devoir vous prévenir. Считаю долгом предупредить вас, т. е. такой оборот, в котором подлежащее стоит в именительном падеже, а сказуемое состоит из какого-нибудь вспомогательного глагола («кажется», «полагаю» и т. п.) и неопределенного наклонения. Единственным исключением является глагол zdawać się «казаться», при котором подобный оборот употребляется: Trąba, która zdaje się oddychać. Труба, которая, кажется, дышит.

5. Przebito piec. — Wprowadzono ich do sali. — Umieszczono na widłach i w bok wysunięto.

Все эти безлично-страдательные формы переводятся неопределенно-личными формами действительного залога (Их ввели в зал. — Пробили печь), реже — личными формами страдательного (Они были введены в зал. — Печь была пробита). Ср. §§ 134 и 184.

6. Kolby wrzucone zostaną. — О глаголе zostać, как вспомогательном для образования страдательного залога, см. § 133, примеч.

7. Dwu ludzi. Czterej olbrzymi. О лично-мужских формах числительных количественных и их склонении — §§ 72—74.

8. Młot zlatuje jak piorun, razem prostym. Молот падает как молния, прямым ударом.

Здесь raz употреблен в своем первоначальном смысле «удара» (ср. «разить», «рана»). То же в выражении: Młot spada raz za razem.

9. Kopalnia zwyciężona przez silne ramię człowieka. Рудник, побежденный мощной рукой (дословно: плечом) человеческой.

О предлоге przez в страдательных оборотах — § 172, примеч.

Упражнения

1. Выпишите все глаголы из текста и определите спряжение, класс и группу каждого из них (§§ 136—164).

2. Постройте по 3 предложения по образцу следующих:

1. Wprowadzono ich do sali.
2. Kolby wrzucone zostaną w czelusć pieca.

3. Переведите: 1. Его здесь нет, он должен быть где-нибудь в другом месте. 2. Пол выложен каменными плитами. — Пол был выложен (см. выше. п. б) каменными плитами.

50 Lekcja Pięćdziesiąta

Урок Пятидесятый

ALPUHARA

Już w gruzach leżą Maurów posady,
Naród ich dźwiga żelaza;
Bronią się jeszcze twierdze Grenady;
Ale w Grenadzie zaraza.

Broni się jeszcze z wież Alpuhary
Almanzor z garstką rycerzy.
Hiszpan pod miastem zatknął sztandary,
Jutro do szturm uderzy.

O wschodzie słońca ryknęły spiże,
Rwą się okopy, mur wali;
Już z minaretów błysnęły krzyże;
Hiszpanie zamku dostali.

Jeden Almanzor, widząc swe roty
Zbite w upornej obronie,
Przerznął się między szablę i groty,
Uciekł i zmylił pogonie.

Hiszpan na świeżej zamku ruinie
Pomiędzy gruzy i trupy,
Zastawia ucztę, kapie się w winie,
Rozdziela brańce i łupy.

Wtem straż oddźwierna wodzom donosi,
Że rycerz z obcej krainy,
O posłuchanie co rychlej prosi,
Ważne przywożąc nowiny.

Był to Almanzor król muzułmanów,
Rzucił bezpieczne ukrycie,
Sam się oddaje w ręce Hiszpanów,
I tylko błaga o życie.

„Hiszpanie, woła, na waszym progu
Przychodzę czołem uderzyć;
Przychodzę służyć waszemu Bogu,
Waszym prorokom uwierzyć.

Niechaj rozgłosi sława przed światem,
Że Arab, że król zwalczony,
Swoich zwycięzców chce zostać bratem,
Wasalem obcej korony”.

Hiszpanie męstwo cenić umieją:
Gdy Almanzora poznali,
Wódz go uściskał, inni koleją
Jak towarzysza witali.

Almanzor wszystkich wzajemnie witał,
Wodza najczulej uściskał;
Objął za szyję, za ręce chwycił,
Na ustach jego zawisnął.

A wtem osłabnął... padł na kolana...
Ale rękami drżącemi
Wiążąc swój zawój u nóg Hiszpana,
Ciągnął się za nim po ziemi.

Spojrzał do koła — wszystkich zadziwił:
Zbladłe, zsiniałe miał lice;
Śmiechem okropnym usta wykrzywił,
Krwia mu nabiegły żrenice.

„Patrzcie, o giaury! jam siny, blade...
Zgadnijcie czyim ja posłem?...
Jam was oszukał: wracam z Grenady,
Ja wam zarazę przyniosłem!...

Pocałowaniem wszczepiłem w dusze
Jad, co was będzie pożerać...
Pójdźcie i patrzcie na me katusze,
Wy tak musicie umierać”.

Rzuca się, krzyczy, ściąga ramiona:
Chciałby uściśnieniem wiecznym
Wszystkich Hiszpanów przykuć do łona;
Śmieje się — śmiechem serdecznym.

Śmiał się — już skonał — jeszcze powieki,
Jeszcze się usta nie zwarły:
I śmiech piekielny został na wieki
Do zimnych liców przymarły.

Hiszpanie trwożni z miasta uciekli:
Dżuma za nimi w ślad biegła,
Z gór Alpuhary nim się wywekli
Reszta ich wojska poległa.

Adam Mickiewicz
„Konrad Wallenrod”

Alpuhara (d/pr. -rze) Альпухара,
горный хребет в Гранадской и
Альмерийской провинциях Испа-
нии, последний оплот арабов в их
борьбе с испанцами (XV век)
Arab/-a (mi. -owie) араб
ballada (d/pr. -dzie) баллада
bezpieczny, a, e безопасный

blade, a, e — dzi, de бледный
błagać II умолять
błysnąć (bud. błysnę, błysniesz) блес-
нуть, заблестать
braniec/-ńca m пленник
bronić (bronie, bronisz) (się) защи-
щать(ся), оборонять(ся)
chwycić II хватать, схватывать

czuły, а, е *здесь* нежный; *наречие*
czule
donosić (donoszę, donosisz) доносить,
 докладывать
dostać (буд. dostanę, dostaniesz) +
pod. добыть, захватить
drzeć (drzę, drzysz) дрожать
dźwigać II таскать, влечить
dżuma чума
garstka (д/пр. -tce) горсточка
giaur/-a (мн. -гу и -рзу) гяур, невер-
 ный
Grenada (или Granada) (д/пр. -dzie)
 Гранада
groń/-и стрела, дротик
gruz/-и развалина, обвал; мн. gru-
 zy/-ów развалины
Hiszpan/-a (мн. -nie) испанец
jad/-и (пр. -dzie) яд, отрава
katusza, мука, мучение
kąpać (kąpię, kąpiesz) (się) купать(ся)
kolano колено
kolej/-ei ж *здесь* черед, очередь; ко-
 лея по очереди
krajna край, страна
krzyczeć (krzyczę, krzyczysz) кричать
krzyż/-а м крест
licie ланита, лик
łup/-и добыча
Maur/-a (мн. -owie) мавр
męstwo мужество, храбрость
minaret/-и (пр. -cie) минарет
muzułmanin/-nina (мн. -manie/-manów)
 мусульманин
nabiegnać II (прош. nabiegłem) на-
 литься, наполниться
niechaj (=niech) пусть, пускай
nim (=zanim) прежде чем
powina новость, весть
obcy, а, е чужой, иноземный
objąć (буд. obejmę, obejmiesz) обнять
oddawać (oddaję, oddajesz) (się) от-
 давать(ся), предавать (себя)
oddźwierny, а, е привратный, стоящий
 у дверей
okop/-и окоп
okropny, а, е страшный, ужасный
osłabnąć (буд. osłabnę, osłabniesz)
 ослабеть
oszukać II обмануть
paść (буд. padnę, padniesz; прош.
 padłem) упасть
piekielny, а, е адский
posafowanie целование
pogoń ж погоня
polec (буд. polegnę, polegniesz; прош.
 poległem) пасть (мертвым), погиб-
 нуть
posada (дат./пр. -dzie) *здесь* селение
poseł/posła (мн. posłowie) посол

posłuchanie аудиенция, прием
powieka (д/пр. -ce) веко
poznać (буд. poznam) узнать
pożerać II пожираться
prorok/-a (мн. -cy) пророк
przerznąć (буд. przerznę, przerzniesz)
 się прорваться
przykuć (буд. przykuje, przykujesz)
 приковать
przymary, а, е замерший
przywozić (przywożę, przywozisz) при-
 возить
reszta (д/пр. -cie) остаток, осталь-
 ная часть
rota (д/пр. rotę) отряд
rozdzielić II разделять, делить
rozgłosić (буд. rozgłoszę, rozgłosisz)
 разгласить, разнести (весть)
ruina развалины
rwać (rwę, rwiesz) (się) рвать(ся)
rycerz/-a (мн. -e) рыцарь
rychły, а, е скорый, быстрый; *наречие*
 rychło
ryknąć (буд. ryknę, rykniesz) рыкнуть,
 взреветь
rzucać II (się) бросать(ся)
siny, а, е синий
skonać II скончаться
sława 1. слава; 2. слух, весть
spiż/-и бронза, медь (литейная); *здесь*
 доспех
spojrzeć (буд. spojrzę, spojrzysz) взгля-
 нуть
straż ж стража
szabla сабля
sztandar/-и знамя
szturm/-и штурм
ściągać II стягивать
ślad/-и след; w ślad следом
śmiać (śmieję, śmiesz) się смеяться
śmiech/-и смех
trup/-а труп
trwężny, а, е исполненный тревоги,
 перепуганный
twierdza крепость, твердыня
ucieknać (буд. ucieknę, uciekniesz;
 прош. uciekłem) убежать
uczta (д/пр. uczcie) пир, пирше-
 ство
uderzyć (буд. uderzę, uderzysz) уда-
 рить; uderzyć do szturmu броситься
 на штурм, пойти на приступ
ukrycie укрытие, убежище
uporny, а, е упорный
uściskać (буд. uścisknę, uściskniesz) при-
 жать (к себе), обнять
uściśnienie объятие
uwierzyć (буд. uwierzę, uwierzysz)
 уверовать

walić (wałę, walisz) *здесь* = walić się
 валиться, обрушиваться
wasal/-а м вассал
ważny, а, е важный
wiązać (wiążę, wiążesz) вязать
witać II приветствовать
wołać II 1. звать; 2. восклицать
wszczepić (буд. wszczępię, wszczępisz)
 привить
wykrzywić (буд. wykrzywię, wykrzy-
 wisz) искривить, перекосить
wywłoc (буд. wywołokę, wywołoczysz)
 (się) вытащить(ся)
wzajemny, а, е взаимный; *наречие*
 wzajemnie
zaraza мор
zastawiać II расставлять; zastawiać
 ucztę устраивать пир, пировать
zatknąć (буд. zatknę, zatkniesz) во-
 дружить

zawisnąć (буд. zawisnę, zawisniesz)
 (na) повиснуть (на), прильнуть (к)
zawój/zawoju м турбан, чалма
zbić (буд. zbiję, zbijesz) разбить;
прич. прош. strad. zbity, а, е
zblądły, а, е поблудневший
zewrzeć (буд. zewrę, zewrzesz; прош.
 zwarłem) сомкнуть; *прич. прош.*
strad. zwarty, а, е
zgadnąć (буд. zgadnę, zgadniesz) уга-
 дать
zimny, а, е холодный
zmylić (буд. zmylę, zmylisz) обмануть,
 запутать, сбить с толку
zsiniały, а, е посиневший
zwalczyć (буд. zwalczę, zwalczysz)
 победить, одолеть; *прич. прош.*
strad. zwalczony, а, е
zwarty см. zewrzeć
żrenica зеница, зрачок; *здесь* глаз
żelazo железо; мн. żelaza оковы

Пояснения

1. O wschodzie słońca. С восходом солнца. — § 97, 4.
2. Zamku dostali овладели замком. — § 92, и
3. Między szablę i groty среди сабель и стрел. — В и н. п. в соответствии с ур. 44, пояснения, п. 1.
 Pomędzy gruzy i trupy среди развалин и трупов. — Это — старинная форма т. в. падежа (§ 13, б, 2, примеч.)
4. Rozdziela brańce делит пленников. — Brańce вместо brańców. Единственное число здесь, как и всюду — Hiszpan zatknął sztandary испанец водрузил знамена, и т. д. — имеет смысл собирательности. Ср. у Пушкина: «Швед, русский колет, рубит, режет».
5. Co rychlej как можно скорее. — Перед сравн. и превосх. степенями со (равно как jak и naj-) повышает качество до самой высокой степени.
6. Król muzulmanów царь мусульман. — Об образовании множ. ч. слов на anin — § 8, б, 3, примеч. 1. — Существительные, обозначающие представителей религий (в отличие от тех, которые обозначают представителей национальностей) пишутся со строчных букв.
7. Swoich zwycięzców chce zostać bratem. Хочет стать братом своих победителей. — Об этом значении глагола zostać — пояснение 2 к ур. 37.
8. Do koła = dokoła вокруг.
9. Zgadnijcie czyim ja posłem. Отгадайте, чей я посол. — О сохранении тв. падежа даже при пропуске вспомогательного глагола być — § 185.
10. Jad, со... Яд, который... — § 196.

Упражнения

1. Сделайте тщательный прозаический перевод этой баллады на русский язык.
2. Постепенно заучивайте ее наизусть.

51 Lekcja Pięćdziesiąta Pierwsza

Урок Пятьдесят Первый

CHOROBY

Gdy w domu ktoś zachoruje, wzywamy do niego lekarza. Jeżeli człowiek nie jest chory obłożnie, tj. nie jest zmuszony do leżenia w łóżku, zgłasza się sam do lekarza, aby mu udzielił porady lekarskiej. Po zbadaniu chorego lekarz stawia diagnozę i zapisuje receptę, według której aptekarz przygotowuje lekarstwo, i daje choremu wskazówki dla leczenia. W razie potrzeby zaleca dietę: mleczną — przy chorobach żołądkowych, bezsolną — przy chorobach nerkowych, itd. Przy gruźlicy gruźlicową, której promienie pozafiołkowe pomagają wchłanianiu się zapalnych tworów patologicznych. W celach rozpoznawczych stosuje się często prześwietlenie przy pomocy promieni Roentgena.

Choroby zakaźne albo infekcyjne są wywoływane przez bakterie chorobotwórcze. Do chorób zakaźnych należą: odra, błonica, ospa (prawdziwa i wietrzna), grypa, dur (albo tyfus) brzuszny, dur plamisty, dur powrotny, gruźlica, krztusiec, róża, czerwotka, rozmaite choroby skórne i inne. Choroby zakaźne przebiegać mogą ostro lub przewlekłe. Choroby przewlekłe mogą trwać latami.

Większa część chorób zakaźnych przenoszona jest przez zetknięcie się z osobnikiem chorym, inne zaś mogą być przenoszone bez bezpośredniego stykania się z chorym lub z jego wydaliniami i wydzielinami. Od czasu właściwego zakażenia mija okres wylegania (albo inkubacji), który trwa kilka dni, tygodni, a nawet miesięcy. Potem następuje okres zwiastunów, przejawiający się ogólnym osłabieniem, brakiem łaknienia, bólem głowy, łamaniem w kościach itp. Po okresie zwiastunów następuje okres najścia, cechujący się gorączką, niekiedy wysypką, powiększeniem śledziony. Po okresie najścia zaczyna się okres zdrowienia. W tym okresie występują jednak często powikłania: zapalenie nerek, zapalenie ucha środkowego itd. Przebytej ostrej choroby zakaźnej daje zazwyczaj odporność na nią do końca życia.

Zapobieganie chorobom zakaźnym polega na izolacji chorych i podejrzanym, na dezynfekcji pomieszczeń, w których się chorzy znajdowali, i przedmiotów, których używali, a przede wszystkim na przestrzeganiu zasad higieny.

W niektórych chorobach niezbędne są zabiegi chirurgiczne: operacje, bandaże, okłady itd. Usunąć, na przykład, nowotwór w jamie brzusznej, albo przepuklinę uwięźniętą, przeciąć ropień w głębi albo na powierzchni ciała można tylko przez stosowanie odpowiednich zabiegów operacyjnych, opatrunków itp.

aptekarz/-u . аптекарь
bakteria бактерия
bandaż/-a бандаж
bezpośredni, ia, ie bezpośredственный
bezsolny, a, e несоленый, лишенный соли
błonica дифтерит
brzuszny, a, e брюшной
cechować (cechuje) się характеризоваться, отличаться
chirurgiczny, a, e хирургический
choroba болезнь
chorobotwórczy, a, e болезнетворный
chory, a, e — rzy, re больной (сущ. i przysł.og.)
czerwotka (dam./np. -ce) дизентерия
dezynfekcja дезинфекция
diagnoza диагноз
dieta (dam./np. -cie) диета
dur/-u тиф
gorączka (dam./np. -ce) лихорадка, жар
gruczoł/-a железоз
gruźlica туберкулез
grypa грипп
higiena гигиена
infekcyjny, a, e инфекционный
inkubacja инкубация
izolacja изоляция
krztusiec/-śca м коклюш
kwarcowy, a, e кварцевый
leczenie лечение
lekarski, a, ie врачебный
lekarstwo лекарство
leżenie лежание
łaknienie желание есть, аппетит
łamanie ломота
mijać II проходить, миновать
mleczny, a, e молочный
najście нападение; *zдесь* приступ (болезни)
naświetlanie облучение
nerkowy, a, e почечный
niekiedy кое-когда, иногда
nowotwór/-tworu новообразование
obłożny, a, e требующий постельного режима; obłożnie chory лекачий больной
odporność ж сопротивляемость
odra (dam./np. odrze) корь
ogólny, a, e общий
okład/-u компресс
opatrunek/-nki перевязка
operacja операция
operacyjny, a, e операционный
osłabienie ослабление
osobnik/-a субъект, лицо
ospa оспа
ostry, a, e острый
patologiczny, a, e патологический

plamisty, a, e пятнистый
płonica скарлатина
podejrzaný, a, e подозрительный
porada (dam./np.-dzie) совет, консультация
potrzeba необходимость, надобности; w razie potrzeby в случае необходимости
powierzchnia поверхность
powiększenie увеличение
powikłanie осложнение
powrotny, a, e возвратный
prawdziwy, a, e настоящий
przebiegać II проходить, протекать
przebyte перенесение (болезни)
przede wszystkim прежде всего
przeciąć (буд. przetnę, przetniesz) перерезать, разрезать
przejawiać II się проявляться
przenosić (przenoszę, przenosisz) переносить; *прим. стр.* przenoszony, a, e
przepuklina грыжа
prześwietlanie просвечивание
przestrzeganie соблюдение
przewlekły, a, e затяжной, хронический; *наречие* przewlekłe
Roentgen/-a Рентген
ropień/ropnia м гнойник, нарыв
rozpoznawczy, a, e распознавательный, диагностический
róża рожа (болезнь)
skórny, a, e кожный
stawiąć II ставить
stosowanie применение
stosować (stosuję) применять
stykanie się соприкосновение
śledziona селезенка
środkowy, a, e срединный, средний, центральный
twór/tworu продукт
tyfus/-a тиф
udzielić (буд. udziелę, udziелisz) уделить, дать
usunąć (буд. usunę, usuniesz) удалить, устранить
uwięźnięty, a, e ущемленный
wchłanianie się всасывание
wietrzny, a, e ветряный; ospa wietrzna ветряная оспа
wskazówka (dam./np. -ce) *здесь* указание
wydalina выделение (экскреторное)
wydziелina выделение (секреторное)
wyleganie инкубация
wysypka (dam./np. -ce) высыпание, сыпь
wywoływać (wywołuję) вызывать
wzywać II звать, призывать

zabieg/-u мероприятие
zachorować (буд. zachoruję) заболеть
zbadanie исследование, освидетель-
ствование
zakaźny, a, e заразный
zakażenie заражение
zalecać II рекомендовать
zapalny, a, e воспалительный
zapalenie воспаление

zapisywać (zapisuję) записывать; про-
писывать
zapobieganie предотвращение
zazwyczaj обычно
zdrowienie выздоравливание
zetknięcie się соприкосновение
zgłaszać II się обращаться, являться
zwiastun/-a предвестник
żółdkowy, a, e желудочный

Пояснение

Обратить внимание на различие отглагольных существительных:

а. по видам:

несовершенный

совершенный

stykanie się
zgłaszanie się

zetknięcie się соприкосновение
zgłoszenie się обращение, явка

б. по наличию или отсутствию местоименности:

wchłanianie

wchłanianie się всасывание, поглощение

Упражнение

Поставьте вопросы ко всем предложениям текста «Choroby».

52 Lekcja Pięćdziesiąta Druga

Urok Pięćdziesiąt Wtorой

PIERWSZY KONCERT FRYDERYKA SZOPENA

Warszawa w pierwszych dziesiątkach XIX wieku była ośrodkiem ożywionego ruchu politycznego. Nie przebrzmiały jeszcze echa walk legionów Dąbrowskiego i epepei napoleońskiej. Młodzież szczególnie hołdowała ideom patriotycznym i postępowym, zakładała tajne towarzystwa i związki do walki o wolność narodu polskiego. Koła patriotyczne utrzymywały związek z rosyjskimi dekabrystami. W podziemnej Warszawie wykuwano już wtenczas hasło przyszłego powstania: „Za naszą wolność i waszą”.

Ale cichy dom profesora Mikołaja Szopena nie odczuwał tych wstrząsów. Osią i centrum życia tego domu stawał się genialny malarz.

I dziś w obszernym bawialnym pokoju było gwarno i rojno. Pani Justyna, wysoka, jasnowłosa, o łagodnej twarzy, obramowanej tiulowym czepcem, zaafierowana przebiegała przez pokój, wydając polecenia wiecznie rozśpiewanej służącej.

Ośmioletni szczupły chłopczyk, o jasnokasztanowych włosach i żywych piwnych oczach, stał na krześle i spokojnie poddawał się wszystkiemu, co z nim czyniły matka i starsze siostry, Ludwika i Izabela. Na stole leżało przygotowane aksamitne ubranko i duży, biały kołnierz. Fryderyk ze szczególnym zachwytem spoglądał na delikatne koronki kołnierzyka. Pani Justyna odziewała synka w odświętne ubranko.

Dzień był szczególnie uroczysty. Szopen miał po raz pierwszy wystąpić jako pianista na wielkim publicznym koncercie. Odprowadzał go ojciec. Matka z siostrami pozostawały w domu...

Koncert miał niezwykle powodzenie. Publiczność zasypała młodziutkiego pianistę oklaskami i podarkami. Pochłonięty muzyką, nie zwracał uwagi ani na tłumy cisnącej się wokół estrady publiczności, ani na rześcicie oświetloną salę warszawskiego teatru, ani na entuzjazm, który budził swoją grą. Spokojnie przyjmował oklaski i poważnie gramolił się z powrotem na wysokie krzesło, by na ogólne żądanie grać „na bis”...

Po tym koncercie zaczęto małego pianistę zapraszać do wszystkich salonów warszawskich. Grał on wiele, chętnie, coraz częściej wykonywał i własne walce, mazurki itp., a przede wszystkim improwizował, co mu przychodziło ze szczególną łatwością.

Zofia Lissa „Fryderyk Szopen”

(fragment)

aksamitny, а, е бархатный
bawialny, а, е гостинный; pokój bawialny гостинная
bis несклон. бис
chętnie охотно
chłopczyk/-а уменьшит. к chłopiec мальчик
cisnąć (cisnę, cisniesz) się тесниться, толпиться
czepiec/-рса чепец; чепчик
Dąbrowski (Jan Henryk) — польский генерал, участник наполеоновских войн (1755—1818)
dekabryści (d/np -ście) декабрист
dziesiątek/-тка десяток
echo, § 23, д эхо, отголосок
entuzjizm/-и энтузиазм
epopeja/-еі эпопея
estrada (d/np -dzie) эстрада
Fryderyk/-а Фридерик, Фридрих
gra игра
grać II играть
gramolić (gramole, gramolisz) się взбираться, карабкаться
gwarny, а, е шумный от разговоров, оживленный; наречие gwarно
hołdować (hołduje) (czemuś) быть преданным
idea/-еі идея
improvizować (improvizuję) импровизировать
Izabela Изабелла
jasnokasztanowy, а, е светлокаштановый
jaspowłósy, а, е светловолосый
Justyna Юстина
kołnierz/-а воротник
kołnierzyk/-а воротничок
koło 1. окружность; 2. колесо; 3. здесь круг
koncert/-и (np. -cie) концерт
kąronka (d/np -ce) кружево
legion/-и легион
Ludwika (d/np -ce) Луиза
łagodny, а, е мягкий, кроткий
łatwość ж легкость
małec/-Іса малыш
mazurek/-гтка мазурка
młodzieńcki, а, е молодецкий
muzyka (d/np -ce) музыка (ударение!)
napoleoński, а, е наполеоновский
obramowany, а, е обрамленный
obszerny, а, е обширный, просторный
odczuwać II ощущать
odprowadzać II отводить, провожать
odświętny, а, е праздничный
odziewać II одевать
ogólny, а, е общий
oklask/-и аплодисмент

ośmioletni, іа, іе восьмилетний
oświetlić (буд. oświetle, oświetlisz) осветить; прич. прош. страд. oświetlony, а, е
ożywiony, а, е оживленный
patriotyczny, а, е патриотический
pianista (d/np -ście) пианист
piwny, а, е цвета пива; карий
pochłonać (буд. pochłoniesz, pochłone) поглотить; прич. прош. страд. pochłonięty, а, е
podarek/-rku подарок
poddawać (poddaje, poddajesz) się поддаваться, подчиняться
podziemny, а, е (d і z в произношении не сливаются) подземный; здесь подпольный
postępowy, а, е прогрессивный
powodzenie успех
powrót/powrotu возвращение; z powrotem обратно
powstanie восстание
pozostawać (pozostaje, pozostajesz) оставаться
profesor/-а (мн. -owie или -orzy) профессор
przebiegać II пробегать
przychodzić (przychodzę, przychodzisz) приходить; przychodzić komuś приходить, доставаться, даваться кому-л.
przyszły, а, е будущий
publiczność ж публика
publiczny, а, е публичный
rojni, а, е многолюдный; наречие rojnie
rozśpiewany, а, е распевшийся, заливающийся
rześnisty, а, е обильный; наречие rześnie
salon/-и зал
służąca/-ej (как прилагат.) служанка
spoglądać II поглядывать
szczególny, а, е особенный; наречие szczególnie
szczupły, а, е худощавый
Szopen (или, во франц. правописании, Chopin) Шопен
tajny, а, е тайный
teatr/-и (np. -trze) театр
tiulowy, а, е тюлевый
tłum/-и толпа
towarzystwo общество
twarz ж лицо
ubranko (уменьшит. к ubranie) костюмчик
uroczysty, а, е торжественный
utrzymywać (utrzymuję) поддерживать

walc/-а вальс
wieczny, а, е вечный; наречие wiecznie
wokół + род. вокруг
wolność ж свобода
wstrząs/-и сотрясение, потрясение
wówczas тогда, в то время
wydawać (wydaje, wydajesz) издавать, отдавать; wydawać polecenia давать поручения, отдавать распоряжения
wykuwać II выковывать; прич. страд. wykuwany, а, е

wystąpić (буд. wystąpię, wystąpisz) выступать
zaafierowany, а, е захопотавшийся, озабоченный
zakładać II основывать, учреждать
zapraszać II приглашать
zasypać (буд. zasypię, zasypiesz) засыпать
zwracać II возвращать; zwracać uwagę обращать внимание
żądanie желание; na żądanie по желанию

Пояснения

1. **Wykuwano** hasło przyszłego powstania. *Ковался* девиз будущего восстания. — **Zaczęto** małego pianistę zapraszać. Маленького пианиста стали приглашать. — См. §§ 172 и 134.

2. Szopen **miał** po raz pierwszy wystąpić. Шопен *должен был* впервые выступить. — Но: Koncert **miał** niezwykle powodzenie. Концерт *имел* необыкновенный успех. — См. § 163.

3. Pani Justyna, ... o łagodnej twarzy... Госпожа Юстина, ... с кротким лицом... — **Chłopczyk** o jasnokasztanowych włosach. Мальчик *со* светлокаштановыми волосами. — См. § 97, 4.

Упражнения

1. Определите форму всех употребленных в тексте глаголов (напр.: była — прош. вр. ед. ч. жен. р. от глагола być).

2. Переведите: 1. Пушкин жил и писал в первых десятках девятнадцатого столетия. — 2. Поддерживаете ли вы связь с вашим братом? — Да, я только (dopiero) вчера получил от него заказное письмо. — Как же он поживает? (§ 163, г). — Благодарю вас (dziękuję), он здоров. 3. Это был человек с широкими взглядами и с мягким характером (§ 97, 4). 4. В этот исключительно торжественный день мы не работали. 5. Как вы думаете, будет ли иметь успех его книга? — Полагаю, что будет: у нее (§ 163, а) очень большие достоинства. На нее уже обратили внимание. Мне сказали (§§ 134 и 172), что кто-то переводит ее на французский язык. — 6. Маленького скрипача (skrzypek/skrzypka) засыпали (bezлично-страд. оборот) цветами и подарками.

53 Lekcja Pięćdziesiąta Trzecia

Урок Пятьдесят Третий

WISŁA

Wisła jest główną rzeką Rzeczypospolitej Polskiej. Długość jej wynosi 1076 (tysiąc siedemdziesiąt sześć) km. Dorzecze jej zajmuje prawie połowę całej Polski, tj. około 200.000 (dwustu tysięcy) km. kwadratowych.

Wypływa Wisła z północnych stoków Baraniej Góry i przełamuje się w dwóch miejscach, przebijając się przez wyżynę małopolską i następnie przez pojezierze bałtyckie. Wpada ona wielką deltą do morza Bałtyckiego dwiema odnogami: prawe ramię to Nogat, wpadający do Zalewu Świeżego, lewe ramię to Leniwka, wpadająca do zatoki Gdańskiej. Koryto Wisły ma w średnim biegu szerokość od 600 (sześciuset) do 1000 (tysiąca) metrów.

Nieuregulowanie brzegów Wisły jest przyczyną wielkich i częstych powodzi. Wisła wylewa dwa razy do roku: na wiosnę, gdy dopływy karpaccie niosą masy wód z topniejących w górach śniegów, i w lecie, w czasie wielkich opadów atmosferycznych. Okres zlodzenia trwa na Wiśle przeciętnie 108 dni w roku (od końca listopada do połowy marca).

Wisła jest najważniejszą arterią komunikacyjną Polski. Dorzecze jej jest połączone kanałem Bydgoskim z dorzeczem Odry, kanałem Królewskim z dorzeczem Dniepru i kanałem Augustowskim z dorzeczem Niemna. Jest ona dostępna dla większych statków od Torunia do ujścia, dla mniejszych zaś od Krakowa.

arteria артерия
atmosferyczny, a, e атмосферный
Augustowski, a, ie Августовский
barani, ia, ie бараний; Barania Góra Баранья Гора
bieg/-u бег, течение; w średnim biegu в среднем течении
bydgoski, a, ie *przylagat.* к Bydgoszcz
Bydgoszcz ж — город в Познанском воеводстве
delta (dat./np. -cie) дельта
dopływ/-u приток
dorzecze бассейн (реки)
dostępny, a, e доступный
gdański, a, ie гданский (прилагат. к Gdańsk)
kanał/-u канал
karpaccy, a, ie карпатский
kilometr/-u (km.) километр
komunikacyjny, a, e коммуникационный
koryto 1. корыто; 2. *zдесь* русло

Kraków/Krakowa Краков
kwadratowy, a, e квадратный
Leniwka (dat./np. -ce) Ленивка
metr/-u метр
Niemen/Niemna Неман
nieuregulowanie неурегулированность, неблагоустроенность
Nogat/-u Ногат
odnoga (d/np -dze) рукав (реки)
opad/-u осадок; opady atmosferyczne атмосферные осадки
pojezierze озерный край, область озер
połączyć (буд. po'acze, połączysz) соединить; прич. прош. страд. połączony, a, e
powódź/powodzi ж паводок, наводнение
przebić II (się) пробивать(ся)
przeciętny, a, e средний, приближенный; *наречие* przeciętnie в среднем

przełamywać (przełamuję) (się) переламывать(ся), изгибать(ся)
ramię/ramienia, § 16, б плечо; *здесь* ответвление
stok/-u скат, склон
topnieć (topnieję, topniejesz) таять
wpadać II впадать
wylewać II. 1. выливать; 2. *здесь* выступать из берегов
wynosić (wynoszę, wynosisz) 1. вы-

носить; 2) *здесь* составлять (известную сумму), достигать (какого-либо числа)

wypływać II выплывать, вытекать
wyżyna высота
zajmować (zajmuję) занимать
zalew/-u залив, бухта
zатока (dat./np. -ce) залив
złodzenie оледенение, замерзание

Пояснения

1. **Barani** «бараний». — Окончания i (y), a, e служат часто для образования прилагательных притяжательных: człowiek—człowiecz-у человеческий (старорусск.: «человечий»), lis лиса — lisi лисий, ochotnik доброволец — ochotniczy добровольческий, и т. д.

2. Bydgoszcz — bydgoski. — При образовании прилагательных на ski существительные с основой на s — z, ś — ź, sz — ż, h — ch и g меняют эти конечные согласные на s, a s окончания прилагательного выпадает: mąż-czyżna «мужчина» — męski «мужской» (из męski); papież «римский папа» — papieski «папский», и т. д.

Если основы оканчиваются на t — d, c — dz, ć — dź, cz — dż и k, то конечный согласный переходит в s, a s окончания прилагательного также выпадает: brat — bracki (из bracki).

3. W dwóch miejscach; dwiema odnogami; dwa razy do roku — § 73.

Упражнения

1. Повторите числительные количественные и их склонение (§§ 72—86).

2. Переведите: Река Москва есть левый приток Оки. Ее длина составляет 508 км., а площадь (поверхность) ее бассейна занимает свыше 17.000 км. Весною она выступает из берегов. Период оледенения продолжается от середины ноября до середины апреля. Москва доступна для средних судов от города Москвы до устья.

54 Lekcja Pięćdziesiąta Czwarta

Урок Пятьдесят Четвертый

WISŁA

Na wschód od Gopła, od Warty, tam, gdzie niegdyś czerniały mazowieckie puszcze, pierś ziemi dźwiga się i opada głębokim, mocnym i żywszym ruchem. Tam bije samo serce Polski. Miasta tu gęste, zasobne, przemysłne, jedne pracą licznych rojowisk ludzkich huczące, pełne fabrycznych dymów i łoskotów; inne pieczęcią dziejów krwawo znaczone i przygięte wiekiem; jeszcze inne nawpół śliskie prawie, rozciągające się po okrajach w dwory i dworki, w półka, w ogrrody, w pastwiska.

Tu Zawichost osędziały w wielkiej swej dawności; tu Czersk warowny niegdyś i basztowy; tu Czerwińsk, pamiętający jeszcze dwunaste stulecie. Tu siedzi stare Płocko nad wiślaną tonią; tu Wyszogród na stromym brzegowisku sterczy; tu Baszyn, Grochów, Wawer, tu bohaterka Wola, tu Praga z przebitą piersią, — tu Wisła, i tu — Warszawa...

Nad wszystkie poszepty i głosy wynosi się, panuje królewski szum Wisły. Gdy ona zrzuci lody i zagada, cały kraj słucha gromkiego jej huk. Gdy ona potężnym nieokiełznanym pędem się zaniesie, cały kraj drży pod jej srebrną chłostą. Gdy ona pogodzie się podła, cały kraj technie błogosławieństwem ciszy i płodności... W szumach jej słyhać odwieczne rozhowy starego Beskidu i srebrne drżenie potoków, niosących do niej czyste swoje wody. Nad nią siadł Kraków Królewski, nad nią koronny Wawel strażę wysoką trzyma... Za nią idą gonne sosny naszych borów i królewskie dęby pomostami w tratwy wiązane, idą pszenice złote i sine lny pół naszych rodzajnych. Nad nią pieśń flisacza leci szeroko, daleko, niosąc ojezyste dźwięki pod wtór morskich szumów.

Ona modrym przesłem wiąże stare Śląsko z nami...; idzie przez pachnące chlebem Kujawy; bieży pod Toruń, kędy poczerniałe wieże pełne są jeszcze widzenia rzeczy wiecznych; uderza srebrną tarczą o Chełmno, o Grudziądz, o Kwidzyn, budząc je z dziejowego uspienia, aż dobieżawszy naszych pomorskich dzierżaw, roztwiera oboje ramion, i — zanim rzuci się w odmęty Bałtyku, potężnym, szerokim od Gdańska po Królewiec ściskiem obejmuje te ziemie, na których nam ciekim swoim wyznaczyła wielką historyczną drogę.

Maria Konopnicka

Bałtyk (Bałtyk)/-u Bałtyckie morze
basztowy, a, e снабженный крепостными башнями

Beskid/-u одна из вершин Бескидов, главной гряды Карпатских гор
bić (biję, bijesz) бить; здесь биться

biec (§ 123, б; bieję, bieżysz u biegnę, biegniesz; *prosh.* biegnę) бежать

błogosławieństwo благословение

bór/-boru (*pr.* boru u borze) бор, хвойный лес.

brzegowisko побережье

Chełmno один из древнейших городов Польши (в Поморье)

chłosta бич; удары бича

ciek ток, течение

cisza тишина

czernieć (czernieję, czerniejesz; *prosh.* czerniałem) чернеть

Czersk — город в Варшавском воеводстве с развалинами замка мазовецких князей

Czerwińsk — местечко в Варшавском воеводстве с древним аббатством (XII века)

dawność ж давность, древность

dobiec (*спряг.* как *biec*) добежать

drżeć (drę, drżysz) дрожать

drżenie дрожание

dworek/-rka дворик

dwór/dworu двор

dziejowy, a, e исторический

dzierżawa здесь владение

dźwigać II (się) двигать(ся), вздымать(ся)

fabryczny, a, e фабричный, заводской

flisaczy, a, e *прилаг.* к flisak сплавщик, плотовщик; pieśń flisacza песня сплавщиков

gonny, a, e высокоствольный, рослый
Gopło озеро на границе Варшавского и Познанского воеводств (35 кв. км.)

Grochów/-owa — деревня на правом берегу Вислы, с 1910 г. вошедшая в состав Варшавы

gromki, a, ie грохочущий, оглушительный

Grudziądz/-a — старинная крепость на правом берегу Вислы (Поморское воеводство)

huczeć (huczę, huczysz) грохотать, гудеть

huk/-u грохот, гул, шум

koronny, a, e коронный, королевский
Królewiec/-wca Королевец (*переименованный немцами в «Кенигсберг»*), ныне Калининград

krwawo кроваво, кровью
Kujawy/-jaw (без ед. ч.) — часть Польши, вход. в состав воеводств Варшавского и Познанского

Kwidzyn/-a — город в Вост. Пруссии на реке Mały Nogat (у немцев «Марьенвердер»)

lecieć (lecę, lecisz; *prosh.* leciałem) лететь

len/lnu лен

liczny, a, e многочисленный

lód/lodu лед

łoskot/-и грохот, гудение, лязг

mazowiecki, a, ie мазовецкий, т. е. относящийся к Мазовии (Mazowsze), исконной территории племени мазуров; главный ее центр — Варшава.

modry, a, e — голубой, лазурный

nawpół наполовину

morski, a, ie морской

nieokiełznany, a, e неукротенный, неукротимый (*чаще* — nieokiełznany)

obejmować (obejmuje, obejmujesz) обнимать

odmęt/-u водоворот, пучина

odwieczny, a, e извечный, исконный

okraj/-u край, окраина

opadać II опадать, опускаться

osędziały, a, e § 121 состарившийся, поседельный

pachnąć (pachnę, pachniesz; *prosh.* pachnąłem) пахнуть

panować (panuję, panujesz) господствовать, царить

pęd/-u порыв, напор, натиск

pieczęć ж печать

pierś ж грудь

Płocko (ныне Płock) — старинный город Варшавского воеводства, б. столица Мазовецкого княжества

płodność ж плодородие

poczerniały, a, e § 121 почерневший

poddać II się (*буд.* poddam się) поддаться, покориться

pogoda (*pr.* -dzie) погода (*преимуц.* ясная)

pomorski, a, ie поморский (*относящийся к Поморью*)

potost/-u помост, опалубка

poszept/-u шопот

potężny, a, e мощный

potok/-u поток

pólko (*уменьш.* к pole) маленькое поле, полюшко

przebity, a, e — ci, te (*прич. prosh. стр.* к przebić) пробитый, простреленный

przemysłny, a, e предприимчивый, смысленный, изобретательный

przęsło 1. прясло; 2. здесь жгут (для вязки снопов)

przygięty, a, e — ci, te (*от przygiąć* пригнуть) согнутый, согбенный

pszenica пшеница

puszcza пуща, девственный лес

Raszyn — *город в 11 км. от Варшавы (здесь в 1809 г. польские войска под командованием Иосифа Понятовского разбили австрийцев)*
rodzajny, а, е урожайный, плодородный
rojewisko скопление множества людей, муравейник
rozciekać II się растекаться
rozhowot/-u разговор, беседа
roztwierać II растворять, раскрывать
rzucić (*буд.* rzucę, rzucisz) (się) бросить(ся)
serce сердце
siąść (*буд.* siądę, siądiesz; *прош.* siadłem) сесть
sielski, а, ie сельский, деревенский
siny, а, е темноголубой,
srebrny, а, е серебряный
sterczeć (sterczę, sterczysz) торчать, вздыматься
straża *поэт.* (= *straż жс*) охрана, караул; *trzymać strażę* нести охрану
stromy, а, е крутой, обрывистый
szum/-u шум
Śląsko (*ныне* Śląsk/-а) Силезия
tarcza щит
tchnąć (tchnę, tchniesz; *прош.* tchnąłem) дышать
toń жс глубь, омут
tratwa плот
uderzać II ударять
uścisk/-u объятие
uśpienie сон, дремота
warowny, а, е укрепленный
Wawel/-u — *возвышенность, на ко-*

торой находится королевский замок в Кракове
Wawer/-wta — *поселок в 8 км. от Варшавы (две битвы во время восстания 1831 г.)*
wiązać (wiążę, wiążesz) вязать, связывать
widzenie созерцание, видение
wieczny, а, е вечный
wiek 1. век; 2. *здесь* возраст
wieża башня
wiślany, а, е вислянский (*прилаг. к* Wisła)
Wola — *западный район Варшавы*
wtór/wtórni акомпанемент
wynosić (wynoszę, wynosisz) się вздыматься, возвышаться
Wyszogród/-grodu — *пристань на правом берегу Вислы (Варшавское воеводство)*
wyznaczyć (*буд.* wyznaczę, wyznaczysz) назначить, указать
zagadać II заговорить
zanieść (zaniósę, zaniесiesz) się понестись, помчаться
zanim прежде чем
zasobny, а, е зажиточный, богатый
Zawichost — *город на левом берегу Вислы в Келецком воеводстве (место исторических сражений в начале XIII века)*
znaczyć (znaczę,znaczysz) 1. значить; 2. *здесь* обозначать, отмечать
zrzucić (*спряг.* как rzucić) сбросить

Упражнения

1. Выпишите все существительные, распределите их по всем четырем склонениям, определите форму каждого их них (падеж и число) и назовите слово, от которого каждое существительное зависит.

Напр.: *na wschód* — I склонение, вин. п. ед. ч. зависит от предлога *na* (на вопрос «куда»).

2. Заучите наизусть первые два абзаца текста.

55 Lekcja Pięćdziesiąta Piąta

Урок Пятьдесят Пятый

WISŁA

Niegdyś, w otchłani czasów, w prawiekach, po odejściu na północ skandynawskich lodowców, z obszarów leśnych i przez leśne obszary samowładnie i samowolnie toczyły się poczęły wiślane fale...

Wzdłuż zakrętów i poszarpanych Wisły osypisk, które odsłaniają tysiącletnie dzieje przemian tej gleby, na przestrzeni stu pięćdziesięciu mil osiadły wsie niezliczone.

Wciąż kwietniowe swe suknie wdziewają ich sady, wciąż stada ptactwa rzucają je pod jesień i wracają na te same drzewa, pola i łąki pod wiosną, wciąż nowe szemranie liści, budzące radość i miłość, młodociane wita pokolenie...

Hula i bawi się Wisła, jak przed tysiącami lat... Dopiero na równinie poznańskiej ustaje Wisły szaleństwo. Od trzynastego wieku ujmowana w tamy, płynie uspokojona w poprzek tej ziemi spokoju, ziemi milczenia i ziemi pracy... Trzysta kilkadziesiąt parowych pomp i wiatraków pracuje nad regulowaniem szumnych wód, nad pogłębianiem dna i usuwaniem zatorów. Na setkę kilometrów rozwinął się ku zachodowi brzeg morski od ujścia Wisły, po jezioro Iebskie i gardzieńskie, dziedzinę Słowinców nad ujściem Leby i Łupawy.

Przerzynają ten ład wartkie strumienie, a w głębi sosnowych lasów błyszczą jasne jeziora. Wzgórza i łąki szerokie zniżają się ku piaszczystemu wybrzeżu, gdzie szaleją straszliwe jesienne wichury nadmorskie i huczą śnieżne burze.

Na piaszczystych wydmach helskiego międzymorza stoją chaty ze słomianą strzechą, mieszkanie ludu rybackiego, który naszą mówi mową i naszą śpiewa pieśń.

Stefan Żeromski
(1864—1925)

bawić (bawię, bawisz) się играть
błyszczęć (błyszczę, błyszczysz) блестять
dziedzina область
fala волна, вал
gardzieński: jezioro Gardzieńskie (или Gardzeńskie) — *озеро в Поморье близ Балтийского побережья (23 кв. км)*
gleba почва, земля
głęb/głębi жс глубь

helski, а, ie — *прилаг. к Hel, песчаная коса вдоль Балтийского побережья в Поморском воеводстве (длиною в 35 км., шириною от 300 до 2500 метров)*.
hulać II веселиться, предаваться неупорядоченному веселью, гулять
jasny, а, е ясный, светлый
jesienny, а, е осенний
jesień жс осень; *pod jesień* к осени

jezioro озеро
 kilkadziesiąt § 81 несколько десятков
 kwietniowy, a, e апрельский
 leśny, a, e лесной
 lodowiec/-wca, ледник, глетчер
 Łeba — река в Поморье
 łebski, a, ie прилаг. к Łeba: jezioro łebskie — озеро, через которое протекает р. Łeba (площадь — 75 кв. км.)
 Łupawa — река в Поморье
 międzymorze перешеек
 mila миля (польская миля = 7457 метров)
 milczenie молчание
 młodociany, a, e молодой, юный
 mowa речь
 nadmorski, a, ie приморский, морской
 niezliczony, a, e бесчисленный
 obszar/-u пространство, территория
 odejście отход, отступление, уход
 odsłaniać III открывать, раскрывать
 osiąść (спряг. как siaść) осесть
 osypisko осыпь, нанос
 otchłań ж бездна
 parowy, a, e паровой
 piaszczysty, a, e песчаный
 począć (буд. pocznę, pocznie) начать
 pogłębianie углубление (действие)
 pompa насос
 poszarpać (буд. poszarpię, poszarpiesz) изорвать, обдергать, здесь размыть
 poznański, a, ie (прилаг. к Poznań/-nia) познанский
 prawiek/-u незапамятное время
 przemiana перемена, изменение
 przerywać II перерезывать
 ptactwo собират. птицы
 rozwinąć (буд. rozwinę, rozwiniesz) się развиться, развернуться
 równina равнина
 rybacki, a, ie рыбацкий, рыбачий
 sad/-u фуктовый сад

samowładnie своею властью, по собственной воле
 samowolnie по своей воле, по собственному желанию
 setka сотня
 skandynawski, a, ie скандинавский
 słomiany, a, e соломенный
 Słowiniec/-pca словинец (Słowińcy — остатки племени поморских славян численностью в 2—3 тысячи человек)
 spokój/-u покой, спокойствие
 stado стадо; стая
 strumień/-nia м ручей, поток
 strzecha крестьянская крыша (преимуществ. соломенная)
 suknia платье, одежда
 szaleć (szaleję, szalejesz) неистовствовать, безумствовать
 szaleństwo неистовство, безумие
 szemranie шорох, шелест
 śnieżny, a, e снежный
 tama плотина
 toczyć (toczę, toczysz) się катиться, струиться
 tysiąclecie, ia, ie тысячелетний
 ujmować (ujmuję, ujmujesz) брать, схватывать, заключать
 uspokoić (буд. uspokoję, uspokoisz) успокоить
 usuwanie устранение
 ustawać (ustaję, ustajesz) прекращаться, ослабевать
 wartki, a, ie юркий, ловкий, быстрый
 wciąż попрежнему, всё: wciąż powe szemranie liści все новый шелест листьев
 wdziewać II надевать
 wiatrak/-a ветряная мельница; ветряной двигатель
 witać II приветствовать
 w poprzek + род. поперек
 wydma песчаный холм, дюна
 wzgórze холм, возвышенность
 zakręt/-u поворот, изгиб
 zator/-u затор
 zniżać II się понижаться

Упражнение

Выпишите из текста все предлоги, определите в каком значении они употреблены и какими падежами управляют (для справок — §§ 92—97).

56 Лекcja Pięćdziesiąta Szósta

Урок Пятьдесят Шестой

RANEK W ŁODZI

Łódź się budziła.

Pierwszy wrzaskliwy świst fabryczny rozdarł ciszę wczesnego poranka, a za nim we wszystkich stronach miasta zaczęły się zrywać coraz zgiełkliwiej inne i darły się chrapliwymi, niesfornymi głosami, niby chór potwornych kogutów, piejących metalowymi gardzielami hasło do pracy...

Deszcz drobny, marcowy deszcz, pomieszany ze śniegiem, padał wciąż i rozwłóczył nad Łodzią ciężki, lepki туман, bębnił w blaszane dachy i spływał z nich prosto na trotuary, na ulice czarne i pełne grząskiego błota, na nagie drzewa, przytulone do długich murów, drżące z zimna, targane wiatrem, co zrywał się gdzieś z pól przemiękłych i przewalał się ciężko błotnistymi ulicami miasta, wstrząsał parkanami, próbował dachów i opadał w błoto, i szumiął między gałęziami drzew, i bił w szyby niskiego, parterowego domu...

Tysiące robotników, niby ciche, czarne roje, wypełzło nagle z bocznych uliczek... Zalewali całą ulicę, szli ze wszystkich stron, wypełniali trotuary, człapali się środkiem ulicy, pełnej czarnych kałuż wody i błota. Jedni ustawiali się bezładnymi kupami przed bramami fabryk, drudzy, uszeregowani w długiego węża, znikali w bramach, jakby połykani zwolna przez buchające światłem wnętrza...

Ulice opustoszały, gaszono latarnie. ostatnie świstawki przebrzmiały... Tylko w setkach fabryk wrzało życie wysilone, gorączkowe, głuchy łoskot maszyn drżał w powietrzu mglistym, a za oknami fabryk rysowały się czarne sylwetki robotników lub olbrzymie kontury maszyn.

Władysław Reymont
 (1868—1925)

beładny, a, e беспорядочный
 bębnić (bębnie, bębnisz) барабанить
 blaszany, a, e жестяной
 błotnisty, a, e полный грязи, слякотный
 błoto грязь, слякоть
 brama ворота
 buchać II изливать, испускать
 budzić (budzę, budzisz) się пробуждаться
 chór/-u хор
 chrapliwy, a, e хриплый
 człapać (człapię, człapiesz)(się) плестись
 drzeć (drę, drzesz; проиш. darłem) się орать, вопить
 dym/-u дым
 fabryczny, a, e фабричный
 gardziel/-i ж глотка

gasić (gaszę, gasisz) гасить, тушить;
 прич. спад. gaszony, a, e
 gdzie где-то
 gorączkowy, a, e лихорадочный
 grząski, a, ie вязкий, липкий
 kałuża лужа
 kogut/-a (np. -cie) петух
 kontur/-u контур
 lepki, a, ie липкий
 łoskot/-u грохот
 Łódź/Łodzi ж Лодзь
 marcowy, a, e мартовский
 metalowy, a, e металлический
 mglisty, a, e туманный
 nagi, a, ie нагой, голый
 niesforny, a, e своенравный; сварливый
 opadać II опадать, ослабевать

57 Lekcja Pięćdziesiąta Siódma

Урок Пятьдесят Седьмой

WSTĘP

DO POWIEŚCI HISTORYCZNEJ „KONRAD WALLENROD”¹

Sto lat mijalo, jak Zakon krzyżowy
We krwi pogaństwa północnego brodził;
Już Prusak szyję uchylił w okowy,
Lub ziemię oddał, a z duszą uchodził;
Niemiec za zbiegiem rozpuścił gonitwy,
Więził, mordował aż do granic Litwy.
Niemen rozdziela Litwinów od wrogów:
Po jednej stronie błyszczą świątyni szczyty,
I szumią lasy, pomieszkania bogów;
Po drugiej stronie, na pagórku wbity
Krzyż, godło Niemców, czoło kryje w niebie,
Groźne ku Litwie wyciąga ramiona,
Jak gdyby wszystkie ziemie Palemona
Chciał z góry objąć i garnąć pod siebie.
Z tej strony, tłumy litewskiej młodzieży,
W kołpakach rysich, w niedźwiedziej odzieży,
Z łukiem na plecach, z dłonią pełną grotów,
Snują się, śledząc niemieckich obrotów.
Po drugiej stronie, w szyszaku i zbroi,
Niemiec na koniu nieruchomy stoi;
Oczy utkwivszy w nieprzyjaciół szaniec,
Nabija strzelbę i liczy różaniec.
I ci i owi pilnują przeprawy.
Tak Niemen, dawniej sławny z gościnności,
Łączący bratnich narodów dzierzawy,
Już teraz dla nich był progiem wieczności;
I nikt bez straty życia lub swobody,
Nie mógł przestąpić zakazanej wody.
Tylko gałązka litewskiego chmielu,
Wdziękami pruskiej topoli ńconca,
Pnąc się po wierzbach i po wodnym ziele,
Śmiałe, jak dawniej, wyciąga ramiona,
I rzekę kraśnym przeskakując wiankiem,
Na obcym brzegu łączy się z kochankiem.
Tylko słowiki kowieńskiej dąbrowy,
Z bracią swoimi zapuszczańskiej góry,
Wiodą, jak dawniej, litewskie rozmowy,
Lub swobodnymi wymknąwszy się pióry,
Latają w gości na wspólne ostrowy.

Adam Mickiewicz

¹ Cp. перевод А. С. Пушкина: «Сто лет минуло, как тевтон...».

opustoszeć (буд. opustoszeje, opustoszejesz; прош. opustoszał) опустеть
parkan/-u забор
parterowy, a, e одноэтажный
piać (pieje, piejesz) петь (о петье)
połykać II глотать, проглатывать;
прич. страд. połykany, a, e
pomieszać II смешать; прич. страд. прош. pomieszany, a, e
poranek/-nku утро
potworny, a, e чудовищный
próbować (próbuje) пробовать, испытывать
przebrzmieć (буд. przebrzmie, przebrzmiesz; прош. przebrzmiałem) отзвучать
przemiękły, a, e размякший
przewalać II się катиться, перекачываться
przytulić (буд. przytulę, przytulisz) прижать (к себе); прич. прош. страд. przytulony, a, e прижавшийся, прильнувший
ranek/-nku утро
rozedrzeć (буд. rozedrę, rozedrzesz; прош. rozdarłem) разорвать
rozwłóczyć (буд. rozwłóczę, rozwłócysz) распространять
rój/roju m рой
rysować (rysuje) (się) рисовать(ся)
spływać II стекать
sylwetka (дат./пр. -ce) силуэт

szumieć (szumię, szumisz; прош. szumi miałem) шуметь
świsł/-u свист
świsławka (дат./пр. -ce) свисток
targać II дергать, раскачивать; прич. страд. targany, a, e
tuman/-u туман
uliczka (дат./пр. -ce) (уменьшит. k ulica) улочка, переулок
ustawiać II się расставляться, выстраиваться
uszeregować (буд. uszereguje) выстроить
прич. прош. страд. uszeregowany, a, e
wąż/węża 1. змея; 2. очередь
wciąż попрежнему, всё так же
wczesny, a, e ранний
wnętrze внутренность
wrzaskliwy, a, e крикливый
wstrząsać II встряхивать, трясти, потрясать
wypełnić (буд. wypełnę, wypełniesz) выползти
wysilony, a, e совершаемый через силу; мучительный, тяжелый
zacząć (буд. zacznę, zaczniesz) начать
zaczynać II начинать
zalewać II заливать
zgiełkliwy, a, e шумный, крикливый; наречие zgiełkliwie
zimno холод
znikać II исчезать
zrywać II się срываться
z wolna медленно

Упражнения

1. Выпишите все глагольные формы из текста и определите их (наклонение, время, лицо, число, — для причастий падеж).
2. Опишите утро в своем городе.
3. Поставьте вопросы к каждому предложению текста.

bracia мн. к brat; *здесь* — собирательное жєн. р. к brat (III склон.; ср. «братия») с местоимением во мн. ч. («swoimi»)

bratni, ia, ie братский

brodzić (brodżę, brodzisz) переходить в брод; b. we krwi купаться в крови

chmiele/-u м хмель

dawniej (ср. ст. к dawno) раньше, прежде

dąbrowa дубрава

dzierzawa *здесь* владение

garnąć (буд. garnę, garniesz) захватить

godło знак, эмблема

gonitwa *здесь* погоня

gościnność ж гостеприимство

kochanek/-nka возлюбленный

kołpak/-a остроконечная шапка

kowieński, a, ie *прилагат.* к Ковно Каунас

kraśny, a, e румяный

kryć (kryję, kryjesz) крыть, скрывать

krzyż/-a крест

krzyżowy, a, e крестовый; *здесь* = krzyżacki: zakon krzyżowy орден крестоносцев

mijać II миновать, проходить

nabijać II заряжать

nęcić (nęсе, nęсisz) манить, прельщать; *прич. страд.* nęсону, a, e

niedźwiedzi, ia, ie медвежий

niedźwiedź/-dzia медведь

nieruchomy, a, e неподвижный

obrót/obrotu *здесь* передвижение

okowy/okowów оковы

ostrow/ostrowu остров (*преимуц.* на реке)

ów, owa, owo тот, другой

pagórek/-rka холм

Palemon/-a — легендарный литовский богатырь, который в доисторические времена прибыл во главе римской дружины в устье Немана и основал литовское государство

pilnować (pilnuję) (czegoś) охранять (что-л.)

piąć (pnę, pniesz) się ползти, виться (о растениях)

plecy/-ów спина (не «плечи»)

pogaństwo язычество, язычники

pomieszkaniє жилище, обитель

powieść ж роман

próg/przogu порог

Prusak/-a (мн. -су) прусс; Prusacy или Prusowie — народ балтийско-литовской группы, населявший некогда земли к востоку от Вислы и совершенно истребленный немцами крестоносцами (их имя сохранилось, однако, в названии

страны — Пруссия — немецкое население которой стало именоваться также пруссаками).

przeprawa переправа

przeskakiwać (przeskakuję) перескакивать, перепрыгивать

przestąpić (буд. przestąpię, przestąpisz) переступить

ramię/ramienia *здесь* рука

rozdzielać II разделять

rozpuścić (буд. rozpuszczę, rozpuścisz) распустить

różaniec/-ńca м четки; liczyć różaniec перебирать четки

rysi, ia, ie рысий

ślawny, a, e (z czegoś) славный, славящийся, знаменитый (чем-л.)

słowik/-a соловей

snuć (snuję, snujesz) się *здесь* снова

strzelba ружье

swoboda свобода

swobodny, a, e свободный

szaniec/-ńca м окоп; вал, укрепление

szczyt/-u *здесь* верхушка

strata (дат./пр. -cie) утрата, потеря

szyszak/-a шишак, пилем

szumieć (szumię, szumisz) шуметь

śledzić (śledzę, śledzisz) (czegoś) следить (за чем-л.)

świętynia храм

topola тополь

uchodzić (как chodzić) уходить, проходить; uchodzić z duszą спасать (свою) жизнь

uchylić (буд. uchylę, uchylisz) *здесь* согнуть, нагнуть

utkwieć (буд. utkwię, utkwisz) *здесь* вперить

wbić (буд. wbiję, wbijesz) вбить; *прич. прош. страд.* wbity, a, e

wdzięk/-u красота, прелесть

wieczność ж вечность

wierzba верба

więzić (więę, więzisz) лишать свободы, обращать в рабство

wodny, a, e водяной

wspólny, a, e общий, находящийся в общем владении

wymknąć (буд. wymknę, wymkniesz) się вырваться, ускользнуть

zakazany, a, e запретный

zapuszczański, a, ie находящийся за лесом; *речь идет о возвышенности, находящейся в местности, которая прежде называлась Zapuszczański trakt (между левым берегом Немана и границей Пруссии)*

zbieg/-a, § 9, a, 2, *примеч.* беглец

zbroja/zbroi вооружение

ziele (мн. zioła/zioł) трава, былинка

58 Lekcja Pięćdziesiąta Ósma

Урок Пятьдесят Восьмой

UKŁAD

O PRZYJAŹNI, POMOCY WZAJEMNEJ I WSPÓŁPRACY POWOJENNEJ MIĘDZY ZWIĄZKIEM SOCJALISTYCZNYCH REPUBLIK RADZIECKICH I RZECZĄPOSPOLITĄ POLSKĄ.

Prezydent Krajowej Rady Narodowej Rzeczypospolitej Polskiej i Prezydium Rady Najwyższej Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich,

ożywieni niezłomną wolą doprowadzenia wspólnie wojny z najeźdźcami niemieckimi do całkowitego i ostatecznego zwycięstwa;

pragnąc utrwalić zasadniczy przełom w dziejach stosunków polskoradzieckich na rzecz przyjaznej, sojuszniczej współpracy, jaka się ustaliła między Polską i ZSRR w toku wspólnej walki z imperializmem niemieckim;

w przeświadczeniu, że dalsze umocnienie dobrych stosunków sąsiedzkich i przyjaźni między Polską i graniczącym z nią Związkiem Socjalistycznych Republik Radzieckich odpowiada żywotnym interesom narodu polskiego i radzieckiego;

w przekonaniu, że zachowanie przyjaźni i ścisłej współpracy między narodem polskim i radzieckim będzie służyło sprawie pomysłnego rozwoju gospodarczego obydwu krajów zarówno w czasie wojny, jak i po wojnie;

dażąc do poparcia po wojnie ze wszelkich miar sprawy pokoju i bezpieczeństwa narodów;

postanowili zawrzeć w tym celu niniejszy Układ i wyznaczyli jako swoich Pełnomocników:

Prezydium Rady Najwyższej Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich — Józefa Wissarionowicza STALINA, Przewodniczącego Rady Komisarzy Ludowych Związku SRR,

Prezydent Krajowej Rady Narodowej Rzeczypospolitej Polskiej — Edwarda OSÓBKĘ-MORAWSKIEGO, Prezesa Rady Ministrów i Ministra Spraw Zagranicznych Rzeczypospolitej Polskiej,

którzy po dokonaniu wymiany pełnomocnictw uznanych za sporządzone w należytej formie i w zupełnym porządku, zgodzili się na następujące postanowienia:

Artykuł 1.

Wysokie Układające się Strony będą wspólnie ze wszystkimi Narodami Zjednoczonymi prowadziły nadal walkę z Niemcami aż do ostatecznego zwycięstwa. W tej walce Wysokie Układające się Strony zobowiązują się udzielać sobie wzajemnie pomocy wojennej i innej wszelkimi środkami będącymi w ich rozporządzeniu.

Artykuł 2.

Wysokie Układające się Strony, w przeświadczeniu, że interesy bezpieczeństwa i pomyślnego rozwoju narodu polskiego i radzieckiego wymagają zachowania i wzmocnienia stałej i niezachwianej przyjaźni w czasie wojny, jak i po zakończeniu wojny, będą umacniały przyjazną współpracę pomiędzy obydwooma krajami w myśl zasad wzajemnego poszanowania swej niezależności i suwerenności, jak również nieingerowania w sprawy wewnętrzne drugiego państwa.

Artykuł 3.

Wysokie Układające się Strony zobowiązują się również po zakończeniu obecnej wojny z Niemcami użyć wspólnie wszystkich środków, będących w ich rozporządzeniu, aby usunąć wszelką groźbę ponownej agresji ze strony Niemiec lub jakiegokolwiek innego państwa, które sprzymierzyłoby się z Niemcami bezpośrednio lub w jakiegokolwiek innej formie.

Dla osiągnięcia tego celu Wysokie Układające się Strony będą uczestniczyły w duchu jak najbardziej szczerzej współpracy we wszystkich międzynarodowych poczynaniach, zmierzających do zapewnienia pokoju i bezpieczeństwa narodów, i w pełni wniosą swój wkład do sprawy uczestniczenia tych wzniosłych celów.

Wysokie Układające się Strony będą realizowały niniejszy Układ w myśl zasad międzynarodowych, w których ustaleniu uczestniczyły obie Układające się Strony.

Artykuł 4.

Jeżeli jedna z Wysokich Układających się Stron w okresie powojennym zostanie wciągnięta w działania wojenne przeciwko Niemcom, które by wznowiły swoją politykę agresji, albo przeciwko jakiemukolwiek innemu państwu, które w takiej wojnie sprzymierzyłoby się z Niemcami bezpośrednio lub w jakiegokolwiek innej formie, druga Wysoka Układająca się Strona bezzwłocznie udzieli Układającej się Stronie, wciągniętej w działania wojenne, wojennej oraz innej pomocy i poparcia wszystkimi środkami, będącymi w jej rozporządzeniu.

Artykuł 5.

Wysokie Układające się Strony zobowiązują się nie zawierać bez wzajemnej zgody rozejmu lub pokoju ani z rządem hitlerowskim, ani z jakąkolwiek inną władzą w Niemczech, zagrażającą lub mogącą zagrozić niepodległości, całości terytorialnej lub bezpieczeństwu którejkolwiek z Wysokich Układających się Stron.

Artykuł 6.

Każda z Wysokich Układających się Stron zobowiązuje się nie zawierać żadnego sojuszu i nie brać udziału w żadnej koalicji, skierowanej przeciw drugiej Wysokiej Układającej się Stronie.

Artykuł 7.

Wysokie Układające się Strony będą współpracowały w duchu przyjaźni również po zakończeniu obecnej wojny w celu dalszego rozwoju i umocnienia więzi ekonomicznej i kulturalnej między obydwooma krajami i będą sobie pomagały wzajemnie w odbudowie gospodarczej obydwo krajów.

Artykuł 8.

Układ niniejszy wchodzi w życie z chwilą jego podpisania i podlega ratyfikacji w możliwie najkrótszym czasie. Wymiana dokumentów ratyfikacyjnych odbędzie się w Warszawie, możliwie jak najrychlej.

Układ niniejszy pozostaje w mocy w ciągu lat 20 od chwili jego podpisania. Jeśli jedna z Wysokich Układających się Stron na 12 miesięcy przed upływem tego 20-letniego okresu nie złoży oświadczenia o swojej chęci wypowiedzenia Układu, Układ ten pozostanie w mocy na okres następnych 5-ciu lat, i tak za każdym razem, dopóki jedna z Wysokich Układających się Stron nie złoży na 12 miesięcy przed upływem kolejnego pięciolecia oświadczenia na piśmie, uprzedzającego o swoim zamiarze wypowiedzenia Układu.

Na dowód czego Pełnomocnicy podpisali Układ niniejszy i zaopatrzyli go swymi pieczęciami.

Sporządzono w Moskwie 21 kwietnia 1945 roku w 2-ch egzemplarzach, każdy w języku polskim i rosyjskim, przy czym oba teksty posiadają jednakową moc.

Z upoważnienia
Prezydium Rady Najwyższej Związku SRR

JÓZEF STALIN

Z upoważnienia
Prezydenta Krajowej Rady Narodowej
Rzeczypospolitej Polskiej

Edward OSÓBKA-MORAWSKI

agresja агрессия; polityka agresji
агрессивная политика

artykuł/-u статья
bezpieczeństwo безопасность
bezpośredni, ia, ie непосредственный;
напречие bezpośrednio

bezzwłoczny, a, e немедленный; на-
речие bezzwłocznie

będący, a, e—прич. наст. вр. к być:
będący w czwimś rozporządzeniu
имеющийся в чьем-л. распоряжении

całkowity, a, e полный
całość ж целостность

cel ж цель; w tym celu с этой целью
chęć ж желание

chwila момент; z chwilą podpisania с
момента подписания

dalszy, a, e (сравн. ст. к далеки)
дальнейший

dokonanie исполнение, совершение;
po dokonaniu wymiany pełnomoc-
nictw после обмена своими пол-
номочиями

dokument/-u (np. -cie) документ;
здесь грамота

doprowadzenie доведение; pieśломпа
wola doprowadzenia wojny do zwy-
cięstwa решимость довести войну
до победы

dopóki пока

dowód/dowodu довод, удостоверение;
na dowód czego в удостоверение чего

egzemplarz/-a экземпляр
graniczyć (graniczę, graniczysz) гра-
ничить

groźba угроза
imperializm/-u империализм
interes/-u интерес
jednakowy, a, e одинаковый
jako в качестве
koalicja коалиция
kolejny, a, e *здесь* текущий
komisarz/-a комиссар; komisarz ludowu народный комиссар
krajowy, a, e (*прилагат.* к kraj страна) крайовой
którykolwiek, którakolwiek и т. д. какой-либо, *здесь* каждый
miara (d/np mierze) мера; ze wszech miar всемерно
międzynarodowy, a, e международный
minister/-stra (*np.* -strze; *mn.* -strowie) министр
moc ж сила; pozostawać w mocy оставаться в силе
możliwy, a, e возможный; *наречие* możliwie; w możliwie najkrótszym czasie в возможно короткий срок; możliwie jak najrychlej как можно скорее
myśl ж мысль; w myśl zasad в соответствии с принципами
na на; na 12 miesięcy przed upływem tego 20-letniego okresu в конце этого 20-летнего периода за 12 месяцев до срока
nadal в дальнейшем; prowadzić nadal продолжать
nałożyty, a, e должный
narod/narodu народ, нация; Narody Zjednoczone Объединенные Нации
nieingerowanie невмешательство
niepodległość ж независимость
niezachwany, a, e непоколебимый, *здесь* постоянный
niezależność ж независимость
niniejszy, a, e настоящий (сей)
obecny, a, e настоящий (текущий)
obydwa, § 73 оба
odbudowa восстановление
odbyć (*буд.* odbęde, odbędziesz) się иметь место (состояться)
osiągnięcie достижение
ostateczny, a, e окончательный
oświadczenie заявление; oświadczenie uprzedzające предупреждение
ożywić (*буд.* ożywie, ożywisz) воодушевить; ożywień niezłomną wolą исполненные решимости
pełnia полнота; w pełni полностью
pełnomocnictwo полномочие
pełnomocnik/-a уполномоченный
pieczęć ж печать
pismo 1. письмо; почерк; 2. сочинение;

oświadczenie на piśmie письменное заявление
poczynanie начинание; *здесь* действие
podlegać II подлежать
podpisać (*буд.* podpiszę, podpiszesz) подписать
podpisanie подписание
pokój/pokoju мир; zawierać pokój заключать мирный договор
pomysłny, a, e успешный; pomysłny rozwój процветание
ponowny, a, e повторный; ponowna agresja повторение агрессии
poparcie поддержка; dążyć do poparcia стремиться поддержать (поддерживать)
porządek/-dku порядок
postanowienie постановление, решение; zgodzić się na następujące postanowienie согласиться о нижеследующем
poszanowanie уважение
powojenny, a, e послевоенный
pozostawać (pozostaje, pozostajesz) оставаться
pragnąć (pragnę, pragniesz) желать
prezes/-a председатель
prezydent/-a (*np.* -cie) президент
prezydium § 23, б президиум
przeciwko (+*dam.*) против; działania wojenne przeciwko Niemcom военные действия с Германией
przekonanie убежденность; w przekonaniu, ze убежденные в том, что
przełom/-u перелом
przeświadczenie уверенность; w przeświadczeniu, ze уверенные в том, что
przewodniczący/-ego, § 59, а председатель
przyjazny, a, e дружественный, дружеский
rada (d/np radzie) совет; Najwyższa Rada Верховный Совет; Rada Komisarzy Ludowych Совет Народных Комиссаров; Krajowa Rada Narodowa Крайовая Рада Народовая
ratyfikacja ратификация
ratyfikacyjny, a, e ратификационный
raz/-u раз; za każdym razem каждый раз
realizować (realizuje) осуществлять
rozejm/-u перемирие
rozporządzenie распоряжение
rychły, a, e скорый; *наречие* rychle
rząd/rządu правительство
rzecz ж вещь, предмет; przełom na rzecz współpracy перелом в сторону сотрудничества
sąsiedzki, a, ie соседский; dobre stosunki sąsiedzkie доброе соседство

skierować (*буд.* skieruję, skierujesz) направить; *прич.* *прош.* *страд.* skierowany, a, e
sojusz/-u союз
sojuszniczy, a, e союзный
sporządzić (*буд.* sporządzą, sporządzisz) составить; *прич.* *прош.* *страд.* sporządzony, a, e
sprawa дело; minister spraw zagranicznych министр иностранных дел
sprzymierzyć (*буд.* sprzymierzysz) się объединиться
stały, a, e прочный
suwerenność ж суверенитет
szczerzy, a, e искренний
terytorialny, a, e территориальный
tok/-u ход; w toku в ходе
uczestniczyć (uczestniczę, uczestniczysz) участвовать
udział/-u участие; brać udział принимать участие
udzielać II (pomocy) оказывать (помощь)
układ/-u договор
układać II się договариваться; układająca się strona договаривающаяся сторона
umacniać II укреплять
umocnienie укрепление
upływ/-u истечение, происшествие
upoważnienie уполномочие; z upoważnienia по уполномочию
uprzedzać II предупреждать
ustalenie установление; w których ustaleniu uczestniczyły в принятии которых участвовали
ustalić (*буд.* ustalę, ustalisz) się сложиться
usunąć (*буд.* usunę, usuniesz) устранить; aby usunąć для устранения
urzeczywistnienie осуществление
utrwalić (*буд.* utrwale, utwalisz) закрепить
uznać II признать, *здесь* найти; *прич.* *прош.* *страд.* uznany, a, e
w в; w języku rosyjskim на русском языке
wciągnąć (*буд.* wciągnę, wciągniesz) вовлечь; *прич.* *прош.* *страд.* wciągnięty, a, e
więź ж связь
wkład/-u вклад

władza власть
wspólny, a, e совместный; *наречие* wspólnie
współpraca сотрудничество
współpracować (współpracuję) сотрудничать
wszelki, a, ie всякий, любой
wymiana обмен
wypowiedzenie *здесь* отказ; chęć wypowiedzenia układu желание отказать от договора
wyznaczyć (*буд.* wyznaczę, wyznacysz) назначить
wzmocnienie усиление
wzniosły, a, e возвышенный, *здесь* высокий
wznowić (*буд.* wznowię, wznowisz) возобновить
zachowanie поддержание
zagrozić II *здесь* посягать
zagrozić (*буд.* zagrozę, zagroźisz) *здесь* посягнуть
zakończenie окончание
zamiar/-u намерение
zapewnienie обеспечение; do zapewnienia чтобы обеспечить
zaopatrzyć (*буд.* zaopatrzę, zaopatrzysz) снабдить; zaopatrzyć pieczęciami 'приложить печати
zarówno... jak i как... так и
zasadniczy, a, e коренной
zawierać II (układ) заключать (договор)
zawrzeć (*буд.* zawrę, zawrzesz) (układ) заключить (договор)
zgoda (*dam./np.* zgodzie) согласие
zgodzić (*буд.* zgodzę, zgodzisz) się (na) согласиться (о)
zjednoczony, a, e соединенный, *здесь* объединенный
złożyć (*буд.* złożę, złożysz) сложить; представить; złożyć oświadczenie сделать заявление
zmierzać II направляться; zmierzająca, a, e направленный
zobowiązywać (zobowiązuję) się обязываться
żaden, a, e никакой; *при отрицании* какой-либо
życie жизнь; wchodzić в życie вступать в силу
żywozny a, e жизненный

Задание

Проработав текст Советского-Польского Договора, сделайте самостоятельно перевод его с русского языка на польский (русский текст — см. «Правду» или «Известия» от 22.IV.1945 г.).

59 Lekcja Pięćdziesiąta Dziewiąta

Урок Пятьдесят Девятый

PRZEMÓWIENIE

TOWARZYSZA J. W. STALINA

PRZY PODPISANIU UKŁADU O PRZYJAŹNI, POMOCY
WZAJEMNEJ I WSPÓLPRACY POWOJENNEJ MIĘDZY ZWIĄZKIEM
SOCJALISTYCZNYCH REPUBLIK RADZIECKICH I
RZECZĄPOSPOLITĄ POLSKĄ

21 kwietnia 1945 roku

Panie Prezydencie, Panie Premierze, Panowie!

Sądzę, że Układ o przyjaźni, pomocy wzajemnej i współpracy powojennej między Związkiem Radzieckim i Polską, któryśmy właśnie podpisali, posiada wielkie znaczenie historyczne.

Znaczenie tego układu polega przede wszystkim na tym, że jest on wyrazem zasadniczego zwrotu w stosunkach między Związkiem Radzieckim a Polską w kierunku sojuszu i przyjaźni, zwrotu, który ukształtował się w toku obecnej walki wyzwoleniczej przeciwko Niemcom, obecnie zaś nabiera mocy formalnej w niniejszym układzie.

Stosunki między naszymi krajami obfitowały, jak wiadomo, w ciągu ostatnich pięciu stuleci w elementy obcości, niechęci i nierzadko otwartych konfliktów zbrojnych. Stosunki takie osłabiały obydwa nasze kraje i wzmacniały imperializm niemiecki.

Znaczenie niniejszego układu polega na tym, że kładzie on kres i wbija ostatni gwóźdź do trumny tych starych stosunków między naszymi krajami oraz stwarza realną podstawę do zamiany poprzednich nieprzyjaznych stosunków na stosunki sojuszu i przyjaźni między Związkiem Radzieckim a Polską.

W okresie ostatnich 25—30 lat, tj. w okresie dwóch ostatnich wojen światowych, Niemcom udawało się wykorzystywać ziemie polskie jako korytarz do najazdu na wschód i odskocznię do napaści na Związek Radziecki. Stało się to możliwe dzięki temu, że nie istniały wtedy między naszymi krajami stosunki przyjazne i sojusznicze. Poprzedni władcy polscy nie chcieli sojuszniczych stosunków ze Związkiem Radzieckim. Woleli prowadzić politykę gry między Niemcami a Związkiem Radzieckim. I naturalnie doиграли się... Polska została okupowana, jej niepodległość zniesiona, a cała ta zgubna polityka umożliwiła wojskom niemieckim dotarcie aż do bram Moskwy.

Znaczenie niniejszego układu polega na tym, że likwiduje on starą, zgubną politykę gry między Niemcami a Związkiem Radzieckim i zastępuje ją polityką sojuszu i przyjaźni między Polską a jej wschodnim sąsiadem.

Takie jest historyczne znaczenie właśnie przez nas podpisanego układu między Polską a Związkiem Radzieckim, Układu o przyjaźni, pomocy wzajemnej i współpracy powojennej.

Nie tedy dziwnego, że narody naszych krajów z niecierpliwością czekają podpisania tego układu. Czują, że układ ten stanowi rękojmię niepodległości nowej demokratycznej Polski, rękojmię jej siły i rozkwitu.

Nie wyczerpuje to sprawy. Układ niniejszy ma ponadto wielkie znaczenie międzynarodowe. Dopóki nie było przymierza między naszymi krajami, Niemcy mogły wyzyskiwać brak jednolitego frontu między nami, mogły przeciwstawiać Polskę Związkowi Radzieckiemu i odwrotnie i przez to uderzać na każde z osobna. Sprawa uległa zasadniczej zmianie, kiedy zrodziło się przymierze między naszymi krajami. Obecnie nasze kraje nie mogą już być przeciwstawione sobie wzajemnie. Obecnie między naszymi krajami od Bałtyku do Karpat stoi jednolity front przeciwko wspólnemu wrogowi, przeciw imperializmowi niemieckiemu. Obecnie można z całą pewnością powiedzieć, że przed agresją niemiecką na wschodzie wzniesiona została tama. Nie ulega wątpliwości, że jeśli ta tama na wschodzie zostanie uzupełniona przez tamę na zachodzie, tzn. przez sojusz naszych krajów z naszymi sprzymierzeńcami na zachodzie, śmiało można powiedzieć, że agresja niemiecka zostanie poskromiona i nie łatwo jej będzie się rozpętać.

Nie więc dziwnego, że miłujące wolność narody, zwłaszcza narody słowiańskie, z niecierpliwością czekają na zawarcie tego układu, widząc bowiem, że układ ten oznacza wzmocnienie jednolitego frontu Narodów Zjednoczonych przeciwko wspólnemu wrogowi w Europie.

Toteż nie wątpię, że nasi sprzymierzeńcy na zachodzie powitają ten układ.

Niech żyje w szczęściu i pomyślności wolna, demokratyczna Polska!

Niech żyje w szczęściu i pomyślności jej wschodni sąsiad—nasz Związek Radziecki!

Niech żyje sojusz i przyjaźń między naszymi krajami!

brama (мн. -у) ворота
czekać II (+ pod.) ожидать
czuć (czuję, czujesz) чувствовать
doigrać II się доиграться
dotarcie достижение, приближение;
cała ta zgubna polityka umożliwiła
wojskom niemieckim dotarcie aż
do bram Moskwy немцы войска
получили возможность, в результате
всей этой пагубной политики, ока-
заться у ворот Москвы
element/-u элемент
formalny, a, e формальный
gwóźdź/gwoździa м гвоздь; wbijać
ostatni gwóźdź do trumny закола-
чивать в гроб
jednolity, a, e единый
Karpaty/Karpat Карпаты
konflikt/-u (пр. -cie) конфликт
korytarz/-a коридор
kres/-u предел, рубеж, край, конец;

kłaść (kładę, kładziesz) kres класть
koniec
likwidować (likwiduję) ликвидировать
miłować (miłuję) любить; miłujący
wolność свободолюбивый
moc жс сила; nabierać mocy formalnej
получать формальное закрепление
nabierać II (czegoś) получать (что-л.)
najazd/-u (пр. najeździe) нашествие
napaść жс нападение
naturalny, a, e естественный; наречие
naturalnie конечно
niechęć жс недружелюбие
niecierpliwość жс нетерпение
niepodległość жс независимость
nieprzyjazny, a, e, недружелюбный
obcość жс взаимная отчужденность
obecny, a, e настоящий, теперешний;
наречие obecnie теперь
obfitować (obfituje) (w coś) изобило-
вать (чем-л.)

odskocznia трамплин
 odwrótny, a, e обратный; *наречие* od-
 wrotnie наоборот
 okupować (okupuje) оккупировать;
прим. *страд.* okupowany, a, e
 osłabiać II ослаблять
 osobny, a, e отдельный; z osobna по-
 одиночке
 otworzyć (*буд.* otworzę, otworzysz)
 открыть; *прим.* *прош.* *страд.* ot-
 warty, a, e открытый
 oznaczać II означать
 pan/-a (*мн.* -owie) господин
 pewność ж уверенность
 podstawa база
 pomyślność ж успех, процветание
 niech żyje w szczęściu i pomyślności
 пусть живет и здравствует
 ponadto сверх того, *здесь* еще
 poprzedni, ia, ie предыдущий, преж-
 ний, *здесь* старый
 poskromić (*буд.* poskromię, poskromi-
 sz) обуздать; *прим.* *прош.* *страд.*
 poskromiony, a, e
 powitać II приветствовать (*соверш.*
 вид)
 premier/-a (*пр.* -rze) премьер-ми-
 нистр
 przeciwstawiać II противопоставлять
 przemówienie речь
 przyzmiere союз
 realny, a, e реальный
 rekojmia залог
 rozkwit/-u расцвет, *здесь* процвета-
 ние
 rozpuścić II się разгуляться
 rzadki, a, ie редкий; *наречие* rzadko;
 nierzadko нередко
 sądzić (sądze, sądzisz) полагать, *здесь*
 думать
 sprzymierzeniec/-ńca союзник

stanować (stanowię, stanowisz) (coś)
 являться (чем-л.)
 stwarzać II создавать
 śmiały, a, e смелый; *наречие* śmiało
 światowy, a, e мировой
 tama *здесь* барьер
 tedy поэтому
 toteż поэтому
 trumna гроб
 tzn. = to znaczy то-есть
 udawać (udaje, udajesz) się удаваться
 ukształtować (ukształtuje) się сло-
 житься
 wątpić (wątpię, wątpisz) сомневаться
 wątpliwość ж сомнение; nie ulega
 wątpliwości несомненно
 wiadomy, a, e известный; jak wiadomo
 как известно
 władca правитель
 właśnie только что
 woleć (wolę, wolisz) предпочитать
 wschodni, ia, ie восточный
 wyczerpywać (wyczerpuje) исчерпы-
 вать; nie wyczerpuje to sprawę no
 этим не исчерпывается дело
 wykorzystywać (wykorzystuje) исполь-
 зовать
 wyzwoleńczy, a, e освободительный
 wyzyskiwać (wyzyskuje) использовать
 wzmacniać II усиливать
 wznieść (*буд.* wzniosę, wzniesiesz) воз-
 двинуть; przed agresją niemiecką
 na wschodzie wzniesiona została tama
 немецкая агрессия осаждена с вос-
 тока
 zamiana замена
 zastępować (zastępuje) заменять
 zbrojny, a, e вооруженный
 zgubny, a, e пагубный
 znieść (*буд.* zniosę, zniesiesz) аннули-
 ровать
 zwłaszcza прежде всего

60 Lekcja Sześćdziesiąta Шестидесятый Урок

NOWE GRANICE POLSKI

Decyzja konferencji poczdamskiej odradza Polskę na ziemiach, które były kolebką naszego narodu. Obróciło się koło tysiącletnie naszej historii. Przed narodem polskim, przed naszym pokoleniem stanęły zadania, które znowu na wieki całe decydować będą o losach naszej ojczyzny, o rozwoju naszego bytu narodowego i państwowego. Ziemie zachodnie — to nasza przyszłość. Bogate są te nasze stare ziemie piastowskie. Okupiliśmy je krwią serdeczną bohaterskiego żołnierza Wojska Polskiego, przelaną nad Odrą i Nysą. Cięży na Polsce wielki dług wdzięczności dla żołnierza Armii Czerwonej, który swoim zwycięstwem nad Niemcami umożliwił nam powrót na te ziemie.

Dzisiaj stoimy przed wielkim egzaminem pracy. Z ziem tych możemy i musimy dobyć parę dziesiątków milionów ton węgla rocznie. Możemy i musimy w najkrótszym czasie uruchomić w pełni te tysiące wielkich i małych zakładów przemysłowych, gęsto rozmieszczonych na tych terenach. Możemy i musimy osadzić na nich miliony Polaków — robotników, chłopów, inżynierów, rzemieślników, pracującą inteligencję i w ogóle ludzi wszystkich zawodów. I tych z kraju i tych z zagranicy, co wrócą do domu własnego, do Polski. Ludzi twardych i zahartowanych, ludzi ofiarnej pracy, ludzi najlepszych, jakich ma Polska. Aby wykuwali nasz byt narodowy. Aby budowali trwale i szerokie fundamenty pod gmach naszej odrodzonej ojczyzny, fundamenty własnego szczęścia i dobrobytu.

Od naszej pracy, od pracy całego narodu zależy, jak szybko zrealizujemy w pełni istniejące możliwości zbudowania Polski Wielkiej i Silnej, a przez to samo Niepodległej i Suwerennej.

Na konferencji poczdamskiej odniosła odrodzona Polska wielkie zwycięstwo polityczne. Naród polski ma słuszne powody do tryumfu i radości. Lecz to zwycięstwo wówczas dopiero stanie się pełnym, kiedy zaludnią się Polakami wszystkie miasta i wsie na Zachodzie i nad Bałtykiem, kiedy zadymią wszystkie kominy fabryczne, kiedy zakwitną urodzajem wszystkie ziemie rewindykowane, kiedy po wielkiej, granicznej rzece Odrze płynąć będą statki z milionami ton naszej produkcji do portu naszego — Szczecina i stamtąd przez Morze Bałtyckie dotrą na szeroki rynek międzynarodowy.

Stoimy przed egzaminem gospodarczym, przed wielkim egzaminem pracy. Zwycięstwo Polski, odniesione w Poczdamie, w całej pełni wysuwa i aktualizuje przed narodem polskim hasło dnia — Wszyscy twarzą do Ziem Zachodnich, twarzą do Bałtyku. Najlepsi ludzie i najmocniejsze

ramiona na ziemi nad Odrą i Nysą, na ziemi nad Bałtykiem. Tylko twarda i ofiarna praca ugruntuje zwycięstwo Polski odniesione w Poczdamie.

Władysław G o m ó ł k a (Wiesław)

Mapa Nowej Polski

Polska składa się obecnie z 11 województw, 4 okręgów utworzonych z terenów przyłączonych, oraz z 2 miast wydzielonych. Szczegółowy ich wykaz, łącznie z powierzchnią, przedstawia się jak następuje:

Miasto stołeczne Warszawa	141 km ²
Województwo Warszawskie	28.973 "
Miasto Łódź	58 "
Województwo Łódzkie	20.389 "
" Kieleckie	18.034 "

Województwo Lubelskie	27.636 km ²
" Białostockie	23.059 "
" Gdańskie	16.406 "
" Pomorskie	22.723 "
" Poznańskie	39.228 "
" Śląskie	5.998 "
" Krakowskie	15.868 "
" Rzeszowskie	17.978 "
Okręg Mazurski	20.879 "
Pomorze Zachodnie	21.648 "
Śląsk Dolny	24.497 "
Śląsk Opolski	9.329 "
<hr/>	
Ogółem	312.907 km ²

CO DAŁO POLSCE PRZESUNIĘCIE NA ZACHÓD

Poczdam i umowa moskiewska ustaliły ostatecznie polskie granice wschodnie i zachodnie. Możemy już sporządzić na zimno i w spokoju bilans strat i zysków, zestawić plusy i minusy, jakie Polska z tej wojny wynosi.

Oddajemy głos cyfrom. Zbadajmy, jak wygląda w świetle cyfr nowa Polska.

Nowa granica morska Polski ma w przybliżeniu 550 km długości, w roku 1939 miała tylko 140 km. Na jeden km wybrzeża przypada obecnie około 545 km² powierzchni kraju, podczas gdy w roku 1939 przypadało aż 2779 km².

Polska w nowych granicach posiada dróg o powierzchni twardej 79.896 km, podczas gdy w roku 1939 posiadała ich tylko 63.169 km. Ponadto, w r. 1938 Polska posiadała ogółem około 6250 km szlaków żeglownych, obecnie zaś mniej o około 900 km; jednak jeżeli chodzi o natężenie żeglowności i ciężar gatunkowy dróg wodnych zyskanych w stosunku do straconych, to można określić, że 1 km drogi wodnej zachodniej stanowi tyle, co 50 km drogi wodnej wschodniej.

Dostęp Polski do morza powiększa się o 400 km wybrzeża, dzięki czemu Polska otrzymuje trwale i szerokie podstawy dla rozwoju swego handlu morskiego. Uzyskała około 50.000 km² ornej ziemi i około 25.000 lasów. Otrzymała przebogate złoża węgla, wielkie kopalnie cynku, ponadto znaczne ilości rud żelaza, ołowiu, niklu, miedzi, cyny, uranu, arsenu. Zyskała szereg fabryk benzyny syntetycznej i olbrzymie pokłady węgla brunatnego, służącego jako surowiec do produkcji benzyny syntetycznej. Fabryki te będą w stanie pokryć całkowite zapotrzebowanie paliw płynnych. Polska uzyskała wreszcie niebywały skarb w postaci węgla kamiennego, będącego podstawowym surowcem bogactwa narodowego.

Materiały porównawcze potencjału rolnego i przemysłowego ziem wschodnich a odzyskanych dają obraz następujący:

	Ziemie wschodnie			Ziemie zachodnie		
POWIERZCHNIA	181.000 km ² ¹			101.000 km ²		
ROLNICTWO						
Użytki rolne:						
Grunty orne	7349 tys. ha			5879 tys. ha		
Łąki i pastwiska	3013 tys. ha			1670 tys. ha		
Ogrody i sady	327 tys. ha			107 tys. ha		
Lasy	4305 tys. ha			3058 tys. ha		
Uprawy:	Powierzchnia zasiewów w tys. ha	Zbiór w tys. kwintali	Wydajność z ha w q	Powierzchnia zasiewów w tys. ha	Zbiór w tys. kwintali	Wydajność z ha w q
Pszenica	868	9563	11	551	9975	17,7
Żyto	1945	20487	10,5	1621	27636	17
Jęczmień	529	4981	9,4	417	8155	19,5
Owies	1010	9886	9,8	941	17614	18,7
Kartofle	1088	114341	105	903	139851	155
Buraki cukrowe	24	4209	175	76	20102	265
PRZEMYSŁ I GÓRNICTWO	Liczba zakładów	Liczba zatrudnionych	Liczba zakładów	Liczba zatrudnionych		
Zakłady przemysł.	59471	679800	234959	998073		
Produkcja w tys. ton:						
Wosk ziemny	601			—		
Sól kamienna	0,8			—		
Sól potasowa	55,6			—		
Węgiel kamienny	358			—		
„ brunatny	—			31200		
Rudy cynkowe i ołowiane	—			17000		
„ żelazne	—			1300		
„ miedziane	—			40		
„ niklowe	—			281		
Prod. energii el. w KWh	—			70		
	211 milionów			2609 milionów		
KOMUNIKACJA	Długość w km	Gęstość na 1000 km ²	Długość w km	Gęstość na 1000 km ²		
Linie kolejowe	6121	34	11654	115		
DOCHÓD SPOŁECZNY na głowę mieszkańca	Przeciętna dla całej Polski w r. 1929—610 zł.			Ziemie odzyskane w r. 1928 — 2331 zł.		

(podług „Nowych Widnokręgów”)

¹ = kwadratowych.

aktualizować (aktualizuję) актуализировать, делать актуальным
arsen/-u мьшьяк
benzyna (d/np -nie) бензин
bilans/-u (np. -nsie) баланс
bogactwo богатство
bohaterski, a, ie героический
burak/-a свекла
byt/-u (np. bycie) бытие, существование
chodzić (chodzę, chodzisz) ходить; chodzi o coś rzecz идет о (дело в) чем-л.
ciążyć (ciążę, ciężysz) обременять; ciąży dług лежит долг
ciężar/-u тяжесть, груз, вес; ciężar gatunkowy удельный вес
cukrowy, a, e сахарный
cyna (d/np -nie) олово
cynk/-u цинк
decydować (decyduję) (o czymś) решать, определять (что-л.)
decyzja решение
dobrobyt/-u (np. -cie) благосостояние
dobyć (буд. dobędę, dobedziesz) добыть
dochód/dochodu (np. dochodzie) доход
dostęp/-u доступ
dotrzeć (буд. dotrę, dotrzesz) достигнуть
dziesiątek/-tka десяток
fundament/-u (np. -ncie) фундамент
gatunkowy, a, e сортовой; ciężar g. удельный вес
gęstość ж густота, плотность
gęsty, a, e густой, плотный; нар. gęsto
głowa (d/np. -wie) голова; na głowę mieszkańca на душу населения
gmach/-u здание, строение
górnictwo горная промышленность, горное дело
granica граница
graniczny, a, e пограничный
grunt/-u (np. -ncie) почва, земля
ha = hektar/-u (np. -rze) гектар
hasło (np. hasła) лозунг, призыв, клич
istnieć (istnieje) существовать, быть в наличии, иметься
jęczmień/-ia ячмень
kolebka (d/np kolebce) колыбель
koło (np. kole) колесо
komin/-a дымовая труба
konferencja конференция
kwadratowy, a, e квадратный
KWh = kilowatgodzina киловаттчас
kwintal/-a квинтал
las/-u (np. lasie) лес
los/-u (np. losie) судьба

łączny, a, e совокупный; наречие łącznie в совокупности
łąka (d/np łące) луг
miedziany, a, e медный
morski, a, ie морской
możliwość ж возможность
najkrótszy, a, e превосх. к krótki; w najkrótszym czasie в самое короткое время
najlepszy, a, e превосх. к dobry
najmocniejszy, a, e превосх. к mocny
następować (następuje) следовать; jak następuje следующим образом
następujący, a, e следующий
napięcie напряжение, напряженность
niebываły, a, e небывалый
nikiel/niklu никель
niklowy, a, a никелевый
Nysa (d/np Nysie) Ниса (левый приток Одры)
obrócić (буд. obrócę, obrócisz) (się) обернуть(ся), повернуть(ся)
oddawać (oddaje, oddajesz) отдавать; воспроизводить; o. głos предоставлять слово
odnieść (буд. odniosę, odniesiesz) относить; прич. страд. odniesiony; o. zwycięstwo одержать победу
odradzać II возрождать
odrodzić (буд. odrodzę, odrodzisz) возродить; прич. страд. odrodzony.
odzyskać (буд. odzyskam) получить обратно, отвоевать; прич. страд. odzyskany
odzyskiwać (odzyskuje) получать обратно
ofiarny, a, e полный самопожертвования, самоотверженный
ogół/-u совокупность; ogółem в общей сложности; w ogóle (ударение!) вообще, в целом
okupić (буд. okupię, okupisz) купить (в переносн. смысле), оплатить
olbrzymi, ia, ie гигантский, громадный
ołowiany, a, e свинцовый
ołów/ołowiu свинец (не «олово»!)
orny, a, e пахотный
ostateczny, a, e окончательный; нар. ostatecznie
owies/owsa овес
paliwo (mn. paliwa) топливо, горючее
państwowy, a, e государственный
pastwisko пастбище
pełnia полнота; w pełni в полном объеме, полностью
piastowski, a, ie пястовский, относящийся к временам Пяста

plynąć (plynę, płyniesz) плыть, плавать
płynny, а, е текучий, жидкий
Poczdami/-u Потсдам
poczdamski, а, ie потсдамский
podczas во время; **podczas gdy** в то время как
podstawa (d/np -wie) основа, основание
podstawowy, а, е основной
pokryć (буд. pokryje, pokryjesz) покрыть
ponadto сверх (этого)
porównawczy, а, е сравнительный
postać ж вид. форма; **w postaci czegoś** в виде чего-л.
potasowy, а, е калийный
potencjał/-u потенциал
powierzchnia поверхность; **drogi o powierzchni twardej** наземные дороги
powiększać II (się) увеличивать(ся)
powód/powodu (np. powodzie) (do czegoś) повод (к чему-л.)
powrót/powrotu (np. powrocie) возвращение
prastary, а, е древний, старинный
przebogaty, а, е чрезвычайно богатый, богатейший
przeciętny, а, е (арифметически) средний; **нар. przeciętnie** в среднем
przesunięcie передвижение, смещение
przez через, сквозь; **przez to samo** тем самым
przybliżenie приближение; **w przybliżeniu** приблизительно
przyłączyć (буд. przyłączy, przyłączysz) присоединить; **прич. прош. strad.** przyłączony, а, е
przypadać II (na 1 km) приходится (на 1 км)
przyszłość ж будущность, будущее
q = kwintal
radość ж радость
ramię/ramienia (мн. ramiona) плечо; **здесь** рука
raz/-u (np. razie) раз; **dwa razy więcej** в два раза больше
rewindykować (rewindykuje) получать обратно, отвоевывать
roczny, а, е годовой, годичный, ежегодный; **нар. rocznie**
ropa (d/np -pie) гной; **ropa naftowa** сырая нефть
ruda (d/np -dzie) руда
rzemieślnik/-a (мн. -cy) (і не производится) ремесленник
serdeczny, а, е сердечный; **krw. serdeczna** кровь (своего) сердца
skarby/-u сокровище
śluszny, а, е правильный, законный
нар. ślusznie

spokój/spokoju покой; **w spokoju** в спокойствии, спокойно
społeczny, а, е общественный
sporządzić (буд. sporządzą, sporządzą) составить
stan/-u состояние; **być w stanie** быть в состоянии
stanać (буд. stanę, staniesz) стать; возникнуть
stanowić (stanowie, stanowisz) составлять (о цифрах, величинах)
stopa (d/np -pie) стопа, нога; **s. życiowa** жизненный уровень
stosunek/-u отношение; **w stosunku do** по отношению к
strata (d/np -cie) потеря, убыток
surowiec/-wca м сырой материал, сырье
suwerenny, а, е суверенный
syntetyczny, а, е синтетический
Szczecin/-a Щетин (у немцев «Штеттин»)
szlak/-u дорога, путь
szybki, а, ie быстрый, скорый; **нар. szybko**
świadczyć (świadcze, świadczysz) свидетельствовать
światło (np. światle) свет; **w świetle cyfr** в свете цифр
teren/-u территория
tona (d/np tonie) тонна
trwały, а, е прочный; **нар. trwale**
tyle столько; **dwa razy tyle** вдвое
tysiącletni, ia, ie тысячелетний
ugruntować (буд. ugruntuje) обосновать; закрепить
umowa (d/np -wie) соглашение
umożliwić (буд. umożliwie) сделать возможным
uprawa (d/np -wie) **здесь** (с.-хоз.) культура
uran/-u уран
urodzaj/-u урожай
uruchomić (буд. uruchomie) привести в движение, пустить (фабрику), открыть (заведение и т. п.)
utworzyć (буд. utworzą, utworzysz) образовать, создать; **прич. прош. strad.** utworzony, а, е
użytek/-tku польза; **u. rolny** с.-хоз. угодье
wdzięczność ж (dla kogoś) благодарность (к кому-л.)
województwo воеводство (область)
wosk/-u воск; **w. ziemny** озокерит
wówczas тогда, в то время
wreszcie наконец
wrócić (буд. wróce, wrócisz) возвратиться(ся), вернуть(ся)

wybrzeże побережье
wydajność ж производительность
wyglądać II выглядеть, иметь вид
wykaz/-u (np. -zie) перечень
wykuwać II выковырять
wysuwać II выдвигать
zadymić (буд. zadymię, zadymisz) задымить(ся)
zagranica зарубежные страны, заграница
zahartować (буд. zahartuje) закалить; **прич. strad.** zahartowany
zakład/-u (np. -dzie) заведение
zakwitnąć (буд. zakwitnę, zakwitnie) зацвести
zaledwie едва
zależec (zależę, zależysz) зависеть
załudnić (буд. załudnię, załudnisz) (się) заселить(ся)
zapotrzebowanie потребность, спрос
zasiew/-u посев
zatrudniony (w przemyśle) занятый (в промышленности)

zawód/zawodu (np. zawodzie) профессия
z badać (буд. zbadam) исследовать, рассмотреть
zbiór/zbioru (np. zbiorze) сбор
zestawić (буд. zestawię, zestawisz) сопоставить
ziemny, а, е земляной, земной
zimno 1. холод; 2. **нар. k zimny**; **na zimno** хладнокровно
złożyć залежь
znowu снова
zrealizować (буд. zrealizuje) реализовать
zysk/-u прибыль, выигрыш
zyskać (буд. zyskam) 'получить, обрести
żeglowność ж судоходность
żeglowny, а, е судоходный; **szlak żeglowny** водный путь
życiowy, а, е жизненный
żyto (np. życie) рожь

HYMN ZWIĄZKU RADZIECKIEGO

Niezlomny jest związek republik swobodnych,
Ruś Wielka na setki złączyła je lat.
Niech żyje potężny jednością narodów,
Z ich woli zrodzony nasz kraj, Związek Rad!
Chwała ci, Ojczyzno, tyś ziemia swobody,
Ludów przyjaźni ostoja i straż!
Sztandar radziecki, sztandar ludowy,
Drogą zwycięstwa niech kraj wiedzie nasz!
Skróś burze świeciło nam słońce swobody,
Nas wiódł wielki Lenin, wskazywał nam cel,
Wychował nas Stalin w wierności ludowi,
Do wielkich zapalił nas trudów i dzieł.
Chwała ci, Ojczyzno, tyś ziemia swobody,
Szczęścia narodów ostoja i straż!
Sztandar radziecki, sztandar ludowy,
Drogą zwycięstwa niech kraj wiedzie nasz!
Okrzepla nam armia w bitewnym mozole.
Najeźdźców zmiecieśmy, zetrzemy ich ślad!
My w bitwach stanowim o losach pokoleń,
My sławą okryjem ojczysty kraj Rad!
Chwała ci, Ojczyzno, tyś ziemia swobody,
Sławy narodów ostoja i straż!
Sztandar radziecki, sztandar ludowy,
Drogą zwycięstwa niech kraj wiedzie nasz!

bitewny, a, e боевой
chwała хвала, слава
hymn/-u гимн
jedność жс единство
los/-u судьба
ludowy, a, e народный
mozół/mozołu труд; w bitewnym mo-
zole здесь в сражениях
niezlomny, a, e нерушимый
ojczysty, a, e родной, отечественный
okryć (буд. okryję, okryjesz) покрыть
okrzepnąć (буд. okrzepnę, okrzepniesz)
окрепнуть
ostoja/-oi оплот
potężny, a, e могучий
przyjaźń жс дружба
rada (d/np -dzie) совет; kraj Rad
страна Советов
skróś сквозь
sława слава
stanowić (stanowię, stanowisz; sta-

nowim = stanowimy, § 113) (o czymś)
решать (что-л.)
straż жс стража
swoboda (d/np -dzie) свобода
szczęście счастье
świecić (świecę, świecisz) светить, сиять
tyś = ty jesteś
wierność жс верность
wieść (wiodę, wiedziesz) вести
wola воля; z woli волей
wskazywać (wskazuję) указывать
wychować II воспитать, здесь вы-
растить
zapalić (буд. zapalę, zapalisz) зажечь,
здесь вдохновить
zetrzeć (буд. zetrę, zetrzesz) стереть
złączyć (буд. złączę, złączysz) соеди-
нить, здесь сплотить
zmieść (буд. zmiotę, zmieciesz) смести
zrodzić (буд. zrodzę, zrodzisz) родить;
прич. прош. страд. zrodzony, a, e

СУЩЕСТВИТЕЛЬНОЕ. RZECZOWNIK

§ 1. Существительное (rzeczownik — от слова rzecz вещь) изменяется по числам и падежам и имеет род. Родов 3: мужской, женский и средний. Чисел 2: единственное и множественное (от старинного двойственного числа сохранились лишь немногочисленные формы). Падежей — 7 (те же, что и в русском склонении). Звательный падеж имеет во многих случаях особую форму, отличную от формы именительного падежа.

§ 2. Грамматические роды — мужской (rodzaj męski), женский (rodzaj żeński) и средний (rodzaj nijaki¹) — узнаются в большинстве случаев по окончаниям² именительного падежа единственного числа, а именно:

а. мужского рода — существительные с основой, оканчивающейся на твердую согласную (без гласного окончания) и на j: stół стол, ołówek карандаш, zeszyt тетрадь, kraj страна, и т. д.

б. женского рода — существительные, оканчивающиеся на а (ia), i и ość (соответств. русскому окончанию «-ость» в существительных отвлеченных, вроде «молодость», «радость»): książka книга, gazeta газета, studnia колодец, młodość молодость.

в. среднего рода — слова, оканчивающиеся на o, e и e: pióro перо, okno окно, pole поле, zboże зерновой хлеб, zebranie собрание, zwierzę животное.

§ 3. Очень большая группа существительных, с основой оканчивающейся на мягкую согласную (l, ń, ś, ć, ź, dź) или на твердые согласные, образовавшиеся из мягких согласных окончаний (Ф § 26 д), а именно: c, cz, ż, rz, dz, dź, sz, w, не позволяет дать общее правило определения их рода. Род каждого из существительных этой категории нужно запоминать отдельно³.

Так, напр.:

муж. р.	жен. р.	муж. р.	жен. р.
piec печь	noc ночь	gwóźdź гвоздь	miedź медь
klucz ключ	rzecz вещь	kosz корзина	mysz мышь
zwierz зверь	twarz лицо	żał скорбь	sól соль
koń лошадь	dłoń ладонь	paż паж	gałąź ветвь
łoś лось	wieś деревня	jeź еж	odzież одежда
liść лист	kość кость	gów ров	krew кровь

§ 4. Грамматический род одушевленных существ. определяется их по о м, независимо от окончания. Поэтому, мужского рода — такие слова, как gadca советник, sędzia судья, а такие слова, как sierota сирота, sługa слуга и т. п. — мужского или женского рода, в зависимости от пола имеющегося в виду лица.

¹ Nijaki значит «никакой», что является точным переводом латинского neuter «ни тот, ни другой».

² В целях упрощения, в данном учебнике целесообразно, термины «окончание» и «основа» употребляются в расширенном смысле: под «окончанием» подразумевается также и «суффикс», под «основой» — также и «корень».

³ Род этих существительных будет указываться в поурочных и общем алфавитном словарях (м — муж., жс — жен.).

§ 5. Склонением называется не только изменение по падежам вообще, но и особый тип этого изменения. Таких типов принято различать 4, в соответствии с чем различаются 4 склонения (deklinacje):

а. **I мужское**, к которому относятся все существительные мужского рода, оканчивающиеся в им. п. ед. ч. на твердую, мягкую или возникшую из мягкой согласную (напр., brat брат, mróz мороз, koń лошадь, towarzysz товарищ, słuchacz слушатель), а также существительные муж. р. уменьшительные на о (напр., dziadzio дедушка, Władzio Владек) и иностранные имена собственные на о (напр., Otello).

б. **II среднее**, к которому принадлежат все существительные среднего рода (напр., pióro перо, jedzenie еда, zwierzę животное), в том числе и слово dziewczę девушка, а также слово муж. р. książę князь.

в. **III женское**, охватывающее существительные ж. р. на а (ściana стена) и і (gospodyni хозяйка). В ед. ч. по этому типу склоняются также существительные муж. р. на а (rządca управляющий, poeta поэт) и на о (Matejko Матейко).

г. **IV женское**, по которому склоняются существительные ж. р., оканчивающиеся на согласный мягкий (gałąź ветвь, sól соль) или возникший из мягкого (rzecz вещь, krew кровь).

§ 6. IV склонение является всегда мягким, так как основа слова оканчивается в нем на мягкий или возникший из мягкого, но отвердевший согласный (с, cz, dz, dż, rz, ż, sz, w).

В остальных склонениях попадают слова и с твердым, и с мягким (или отвердевшим) окончанием основы.

I СКЛОНЕНИЕ

§ 7. Образцы склонения

Единственное число. Liczba pojedyncza				
Им. п. (Mianownik)	syn сын	dwór двор	zab зуб	kraj страна
Род. п. (Dopełniacz)	syn-a	dwor-u	zęb-a	kraj-u
Дат. п. (Celownik)	syn-owi	dwor-owi	zęb-owi	kraj-owi
Вин. п. (Biernik)	syn-a	dwór	zab	kraj
Зват. п. (Wołacz)	syn-u!	dworz-e!	zęb-ie!	kraj-u!
Тв. п. (Narzędnik)	syn-em	dwor-em	zęb-em	kraj-em
Пр. п. (Miejscownik)	(o) syn-u	dworz-e	zęb-ie	kraj-u
Множественное число. Liczba mnoga				
Им. п. (Mianownik)	syn-owie	dwor-y	zęb-y	kraj-e
Род. п. (Dopełniacz)	syn-ów	dwor-ów	zęb-ów	kraj-ów
Дат. п. (Celownik)	syn-om	dwor-om	zęb-om	kraj-om
Вин. п. (Biernik)	syn-ów	dwor-y	zęb-y	kraj-e
Зват. п. (Wołacz)	synowie!	dwor-y!	zęb-y!	kraj-e!
Тв. п. (Narzędnik)	syn-ami	dwor-ami	zęb-ami	kraj-ami
Пр. п. (Miejscownik)	(o) syn-ach	dwor-ach	zęb-ach	kraj-ach

Об образовании отдельных падежей необходимо иметь в виду следующее:

§ 8. Именительный падеж.

а. В ед. ч. им. п. далеко не всегда имеет основу косвенных падежей, что мы видим на примере dwór — dwor-u и zab — zęb-u. Этот переход ó — о и е — а есть явление преобладающее, но не исключительное (напр., kęs кусок — kęsa, wąs ус — wąsa, rok год — roku).

Часто также в им. п. ед. ч. появляется вставное е или ie между двумя смежными согласными, которыми оканчивается основа (palec палец — palca, pies собака — psa). При вставном ie предшествующий согласный, естественно, смягчается, причем d переходит в dź (dzie) (dzień день — dnia), а г — в rz (orzel орел — orła)¹.

б. Им. п. мн. ч. имеет окончания у, і, е, owie. Основные правила употребления этих окончаний таковы:

1. **е (ie)** прибавляется к основе слов, оканчивающихся на мягкий согласный (ń, l и др.), j или на согласный шипяще-свистящей группы (кроме s и z)²: koń лошадь — konie, mól моль — mole, pokój комната — pokoje, liść лист (древесный) — liście, koniec конец — końce, deszcz дождь — deszcze, gwóźdź гвоздь — gwoździe, kosz корзина — kosze, nóż нож — noże, lekarz врач — lekarze, и т. д.

Примечание 1. — Существительные, обозначающие лиц мужского пола — т. наз. «лично-мужские» — и оканчивающиеся в им. п. ед. ч. на ес, принимают во мн. ч. окончание у; chłopiec мальчик — chłopcy, krawiec портной — krawcy, и т. д.

2. **у** или **і** прибавляются к существительным, оканчивающимся на твердый согласный: stół стол — stoły, zeszyt тетрадь — zeszyty, lew лев — lwy. При этом:

а) существительные лично-мужские (см. предыд. примечание) обыкновенно принимают окончание і: chłop крестьянин — chłopі (встречается и форма chłopcy, но она имеет несколько пренебрежительный оттенок), причем конечный согласный d переходит в dź: sąsiad сосед — sąsiedzi, Szwed³ швед — Szwedzi. Однако, слова с основой мн. ч. на с принимают окончание у: Polak поляк — Polacy, strażak пожарный — strażacy (см. также предыд. примечание о лично-мужских существительных на -eс);

б) существительные, обозначающие животных и вещи⁴ и оканчивающиеся в им. п. ед. ч. на g и k, принимают во мн. ч. окончание і: brzeg берег — brzegi, wilk волк — wilki, ptak птица — ptaki.

3. Многие лично-мужские существительные, обозначающие степень родства, профессию, национальность, общественное положение или звание, а также фамилии с окончанием существительных, принимают во мн. ч. окончание owie (ср. «сын-овья»): syn сын — synowie, mąż муж — mężowie, ojciec отец — ojcowie, poseł посол, депутат — posłowie, pan господин, хозяин — panowie, Norweg норвежец — Norwegowie, Kościuszko Костюшко — Kościuszkowie.

Примечание 1. — Слова на anin меняют это окончание на anie: włościanin поселянин — włościanie, mieszczanin горожанин — mieszczenie. Слова же на an образуют мн. ч. по общему правилу: hetman гетман — hetmani, Cygan цыган — Cyganie (ср. грамматически правильную форму «цыганы»).

Примечание 2. — Ряд лично-мужских существительных принимают во мн. ч. окончание a: brat брат — bracia, ksiądz священник — księża⁵.

¹ В тех случаях, когда основа им. п. ед. ч. не совпадает с основой других падежных форм, она приводится в словарях настоящего учебника (постатейных и алфавитном) вместе с этими отличными от нее основами.

² т. е. или мягкий (dź), или твердый, исторически возникший из мягкого (cz, ż).

³ Названия представителей национальностей, рас и племен (но не вероисповеданий) пишутся с прописной буквы.

⁴ Под «вещами» разумеются предметы неодушевленные (конкретные или отвлеченные).

⁵ Это, в сущности, собирательная форма, которая склоняется по II склонению (за исключением им. и зват. п.).

Примечание 3. — Немногие существительные имеют во мн. ч. две формы — на а и на у —, но с разными значениями: акт — akty действия (театральные), akta акты, документы; organ — organy organ, organa органы (в смысле анатомическом или административном).

§ 9. Родительный падеж.

а. В ед. ч. род. п. имеет окончание а или и (помимо частого изменения основы, о чем см. предыд. § п. а).

1. На и оканчиваются преимущественно существительные отвлеченные (umysł ум, разум — umysłu, trud труд — trudu), собирательные (naród народ — narodu, pułk полк — pułku), вещественные (cukier сахар — cukru, piasek песок — piasku), названия дней недели (czwartek четверг — czwartku), существительные неодушевленные иностранного происхождения (proces процесс — procesu) и слова с первичной основой на и (dom дом — domu, wół вол — wołu, czyn поступок, деяние — czynu, stan состояние — stanu, dół яма — dołu и некоторые другие)¹.

Географические названия иностранные оканчиваются преимущественно также на и (Londyn Лондон — Londynu, Kaukaz Кавказ — Kaukazu); однако: Paryż Париж — Paryża, Berlin Берлин — Berlina, Wiedeń Вена — Wiednia.

2. Остальные существительные принимают окончание а.

Примечание. — Некоторые существительные-омонимы принимают то одно, то другое окончание, в зависимости от смысла: wieczór вечер — wieczoru или wieczora (в смысле «конца дня») но только wieczoru в смысле «вечернего развлечения»; zamek — zamku («зámка»), но zamka («замкá»); zbieg — zbiega («беглеца»), но zbiegu («стечения»).

б. Во мн. ч. род. п. имеет окончание ów или i (у), а в некоторых случаях представляет собою чистую основу, т. е. не имеет окончания.

1. окончание ów имеют преимущественно существительные с твердым окончанием основы (dąb дуб — dębów, syn сын — synów), но оно свойственно и многим существительным с мягкими (или отвердевшими) основами (mąż муж — mężów, kraj страна — krajów, ból боль — bólów).

2. Другие существительные с мягкой основой принимают окончание i (после отвердевших согласных — у): koń лошадь — koni, gołąb голубь — gołębi, tysiąc тысяча — tysięcy, pieniądz монета — pieniądzu денег).

Однако многие существительные этой группы допускают обе формы род. п.: uczeń ученик — uczeni или uczniów, król король, царь — króli или królów, garaż гараж — garaży или garażów, nóż нож — noży или nożów.

3. лично-мужские существительные на anin, а также слова przujaciel друг, приятель и nieprzujaciel неприятель — представляют собою в род.п. мн. ч. чистую основу без окончания (włóścian, przujaciół, nieprzujaciół).

§ 10. Дательный падеж.

а. В ед. ч. возможны два окончания: ówi и и.

1. На и оканчиваются, главным образом, существительные односложные: brat брат — bratu, pan господин, хозяин — panu, chłop крестьянин — chłopu. Из двухсложных принимают окончание и: ojciec отец — ojcu, chłopiec мальчик — chłopcu, palec палец — palcu и некоторые другие.

2. остальные принимают окончание ówi: synowi, mężowi, koniowi, dniowi, krajowi и т. д.

б. во мн. ч. все существительные принимают окончание om: synom, mężom, ojcom, koniom, krajom и т. д.

Это окончание обще всем существительным всех четырех склонений.

¹ Ср. все еще употребительные в русском языке, хотя и не всегда литературные, отдельные формы род. п. на -у: ни разу, без шуму, и т. п.

§ 11. Винительный падеж.

а. В ед. ч. вин. п., как и по-русски, сходен с им. для существительных неодушевленных и с род. — для одушевленных. К исключениям относятся:

1. сходство вин. п. с род. неодушевленных существительных в выражениях вроде: zapłacić rubla заплатить рубль, tańczyć walca танцевать вальс, stać dęba стать на дыбы, и т. д.;

2. сходство вин. п. с им. одушевленных существительных в ряде выражений, приобретших смысл наречий: pojeść za męża выйти замуж, za pana brata за панибрата, siadać na koniu садиться на коня.

б. во мн. ч. вин. п. сходен с род. только для существительных личных, т. е. обозначающих людей: chłopów, synów, lekarzy и т. д. Для существительных неличных, хотя бы и одушевленных, и для тех, которые обозначают вещи, т. е. для неодушевленных, вин. п. сходен с именительным: kupuję ołówki покупаю карандаши, widzę ptaki (не: ptaków!) вижу птиц, mam konie (не: koni!) имею лошадей.

§ 12. Звательный падеж.

а. В ед. ч. зват. п. имеет, в отличие от русского языка, форму, несовпадающую с формой им. п. Он оканчивается на е или на и.

1. окончание е принимают преимущественно существительные с твердым окончанием основы, которое при этом смягчается: naród народ — narodziel брат — bracie! pan господин — panie! ksiądz священник — księże! Таким же образом образуют зват. п. существительные одушевленные на е: ojciec отец — ojczcie! chłopiec мальчик — chłopczcie!

Примечание. — Ряд существительных восстанавливает в зват. п. старопольское коренное е: las лес — lesie! wiatr ветер — wietrze! świat свет, мир — świecie! и др.

2. окончание и принимают существительные с мягким (или отвердевшим) окончанием основы, а также на j и с основой на g, k, ch и h: gość гость — gościu! kraj страна — kraju! wódz вождь — wodzu! człowiek человек — człowieku! Stach (уменьшит. к Stanisław) — Stachu!

Слово Bóg Бог сохранило в зват. п. архаическую форму Boże! Слова człowiek человек и kozak казак имеют, наряду с формами człowieku! kozaku!, более древние формы człowieczcie! kozaczcie!

б. Во мн. ч. зват. п. всегда сходен с им. п. того же числа (это правило имеет силу для всех четырех склонений).

Об употреблении имен. п. вместо звательного — см. § 91, д.

§ 13. Творительный падеж.

а. В ед. числе все существительные принимают окончание em (bratem, narodem, gościem), а при основе, оканчивающейся на g или k, — iem (ołówkiem, wrogiem, wilkiem).

б. Во мн. ч. тв. п. оканчивается на ami или mi.

1. окончание ami принимают существительные с твердой основой (synami, kotami, ołówkami) и большинство существительных с мягкой или отвердевшей основой (krajami, nożami).

2. на mi оканчиваются: goście — gośćmi, ludzie (мн. ч. к człowiek человек) — ludźmi, konie — końmi, liście — liśćmi, pieniądze деньги — pieniędzmi, а также bracia братья — braćmi и księza священники, духовенство — księżmi.

Примечание. — В поэзии и в торжественном языке встречается и архаическая форма тв. п. мн. ч. на i (у): z tymi sąsiedzi с этими соседями, przed wieki столетия тому назад (ср. древне-русск.: со това рищи; «с дубовыми тесовыми вороты» Пушкин).

§ 14. Предложный падеж.

а. В ед. ч. пр. п. сходен со зват., а именно: те существительные, которые имеют в зват. п. е, оканчиваются на е и в пр. (paród — narodzie! — w narodzie, orzeł — orle! — w orle), а те, зват. п. которых оканчиваются на и, имеют и в окончании пр. п. (syn — synu! — w synu, przyjaciel — przyjacielu! — o przyjacielu).

Пр. п. не совпадает со звательным в лично-мужских словах на ес (chłopiec — chłopcze! — o chłopcu, ojciec — ojczel! — w ojcu), а также в словах рар (зват. paniel, пр. w panu) и Bóg (зват. Boże!, пр. w Bogu).

б. Пр. п. мн. ч. оканчивается на **ach**: synach, krajach, wilkach и т. д. Исключения составляют некоторые названия стран, имеющие форму только мн. ч.: Włochy Италия — we Włoszech, Niemcy Германия — w Niemczech, Prusy Пруссия — w Prusiech, Węgrzy Венгрия — na Węgrzech.

II СКЛОНЕНИЕ

§ 15. Образцы склонения

Единственное число. Liczba pojedyncza				
Им. М.	piór-o перо	morz-e море	imię имя	zwierzę животное
Род. D.	piór-a	morz-a	imieni-a	zwierzęci-a
Дат. С.	piór-u	morz-u	imieni-u	zwierzęci-u
Вин. В.	piór-o	morz-e	imi-ę	zwierz-ę
Зват. W.	piór-o!	morz-e!	imi-ę!	zwierz-ę!
Тв. N.	piór-em	morz-em	imieni-em	zwierzęci-em
Пр. Msc.	(w) piór-z-e	morz-u	imieni-u	zwierzęci-u
Множественное число. Liczba mnoga				
Им. М.	piór-a	morz-a	imion-a	zwierząt-a
Род. D.	piór	mórz	imion	zwierząt
Дат. D.	piór-om	morz-om	imion-om	zwierząt-om
Вин. В.	piór-a	morz-a	imion-a	zwierząt-a
Зват. W.	piór-a!	morz-a!	imion-a!	zwierząt-a!
Тв. N.	piór-ami	morz-ami	imion-ami	zwierząt-ami
Пр. Msc.	(w) piór-ach	morz-ach	imion-ach	zwierząt-ach

§ 16. Именительный падеж.

а. В ед. ч. слова этого склонения имеют окончания **о, е и ę**; сюда входят также слова латинского происхождения на **um**, которые в ед. ч. не склоняются (напр., laboratorium лаборатория, muzeum музей). Иностранные слова на **о**, напротив, — в отличие от русского языка — склоняются (напр., palto пальто).

Особого внимания заслуживают слова типа **imię** и типа **zwierzę**, т. е. на **е**. Окончание им. п. **ę**, возникло из группы **-ep-** для 1 типа и группы **-nt-** для 2-го. В косвенных падежах ед. ч. эти группы восстанавливаются (ср. русск. «им-я», но «им-си-и»).

Слова на **о** относятся к твердому склонению, а слова на **е** — к мягкому. Падежные же окончания вполне у них одинаковы.

б. Во мн. ч. им. п. всегда оканчивается на **а**: окна, morza моря, imiona имена, zwierzęta животные, laboratoria лаборатории. В словах на **е** основа отличается от их основы в косвенных падежах ед. ч.: imion- (против imieni-) и zwierząt- (против zwierzęci-). Иными словами, в им. п. мн. ч., как и в остальных его падежах, основа т в е р д а я, тогда как в ед. ч. она мягкая.

§ 17. Родительный падеж.

а. В ед. ч. окончание всегда **а**: pióra, morza, imienia, zwierzęcia. Исключение составляет, как об этом уже говорилось, слова на **um**, которые в ед. ч. являются несклоняемыми.

б. Род. п. мн. ч. представляет собою в большинстве случаев чистую основу без окончания (drzewo дерево — drzew, miejsce место — miejsc). При этом последний гласный основы о переходит обычно в **ó** (słowo слово — słów); а **ę** — в **ą** (święto праздник — święt). Две смежные конечные согласные разделяются, как правило, вставным **е** (ie): mydło мыло — mydeł, причем после **g** и **k** — всегда **ie**: okno окно — okien, bagno болото — bagno.

Примечание. — Многочисленные группы слов с окончанием на **stwo** (państwo государство), **ctwo** (bogactwo богатство) и **sko** (spalisko пожарище) образуют род. п. без вставного **е**: państw, bogactw, spalisk.

Значительная группа слов среднего рода, оканчивающихся на **е** (ie) — которое возникло из **ije** и соответствует русскому **ие** или **ье** —, принимают в род. п. мн. ч. окончание **i** (y): narzędzie орудие — narzędzi, wybrzeże побережье — wybrzeży.

Примечание. — Сюда, однако, не относятся слова на **nie** (mieszkanie квартира) и **cie** (starcie столкновение), которые образуют род. п. мн. ч. по общему правилу, т. е. как чистую основу без окончания (mieszkań, starć).

Слово stulecie «столетие» все же имеет в род. п. мн. ч. stuleci.

§ 18. Дательный падеж.

а. Дат. п. ед. ч. оканчивается всегда на **u**: dzieło произведение — dziełu, nazwisko фамилия — nazwisku. Исключением является лишь слово południe полдень, которое имеет в дат. п. południowi (по аналогии с dzień день — dniowi).

б. Дат. п. мн. ч. оканчивается всегда на **em**: morzem, polom, wybrzeżom, nazwiskom.

§ 19. Винительный падеж.

Винит. п. в обоих числах сходен с им. п.:

им. п. ед. ч. drzewo, morze — вин. п. ед. ч. drzewo, morze
им. п. мн. ч. drzewa, morza — вин. п. мн. ч. drzewa, morza.

§ 20. Звательный падеж.

Зват. п. сходен с им. п. в обоих числах: o morze! o morza!

§ 21. Творительный падеж.

а. Тв. п. ед. ч. оканчивается на **em** (oknem, morzem) но **iem** — после **g** и **k** (łózką, wojskiem).

б. Тв. п. мн. ч. оканчивается на **ami**: morzami, oknami, narzędziami. Старинная форма на **u** попадает теперь лишь в отдельных выражениях (przed dawnymi laty много лет тому назад; tymi słowy в следующих словах).

§ 22. Предложный падеж.

а. Пр. п. ед. ч. оканчивается на **е** или на **u**:

1. слова на **o** (drzewo, koło, okno) — кроме слов с основой на **g, k, ch** — принимают на **e** (ie): drzewie, kole, oknie.

2. слова на **e** (pole, morze, narzędzie), а также слова на **o**, основа которых оканчивается на **g, k, ch**, (nazwisko, wojsko, ucho) принимают **u**: polu, morzu, narzędziu — nazwisku, wojsku, uchu.

Примечание. — В пр. п. некоторых слов — lato лето — lecie, miasto город — miście и др. — наблюдается не только смягчение конечной согласной основы (t — ć и т. д.), но и восстановление

первичной коренной гласной, изменившейся под влиянием отвердения последующего согласного: *leć* — ср. русск. «лето», — *mieść* — русск. «место».

б. Пр. п. мн. ч. оканчивается на *ach*: *polach, morzach, nazwiskach, miejscach, latach*.

§ 23. Из особенностей слов II склонения отметим:

а. Око «глаз» и *ucho* «ухо», склоняющиеся в ед. ч. по общему правилу, во мн. ч. не имеют всех падежей: отсутствующие формы заменяются соответствующими падежами сохранившегося здесь двойственного числа:

	Двойств. ч.		Мн. ч.	
M.	<i>oczy</i>	<i>uszy</i>	—	—
D.	<i>oczu</i>	<i>uszu</i>	<i>oczów</i>	<i>uszków</i>
C.	—	—	<i>oczom</i>	<i>uszom</i>
B.	<i>oczy</i>	<i>uszy</i>	—	—
W.	<i>oczy!</i>	<i>uszy!</i>	—	—
N.	<i>oczyma</i>	<i>uszyma</i>	<i>oczami</i>	<i>uszami</i>
Msc.	—	—	<i>oczach</i>	<i>uszach</i>

Примечание. — В значении переносном — *oko* «глазок» (блестка жира) или «петля» (плетения), *ucho* «ушко» или «ручка» (сосуда) — оба эти слова склоняются во мн. ч. по общему правилу: *oka — ucha, ok — uch, okami — uchami*, и т. д.

б. Греко-латинские слова на *um* (*obserwatorium, laboratorium, muzeum* и т. п.), несклоняемые в ед. ч., склоняются во мн. ч. по II склонению, но в род. п. принимают окончание *ów*: M. *laboratoria, D. laboratoriów, C. laboratoriom, B. laboratoria, W. laboratoria! N. laboratoriami, Msc. laboratoriach*.

в. Слово *dziecię* «дети» склоняется в ед. ч. по образцу *zwierzę* (*dziecięcia, dziecięciu* и т. д.), но во мн. ч. имеет сокращенную основу *dzieci-* и склоняется по образцу слова IV склонения *kość*: N. *dzieci, D. dzieci, C. dzieciom, B. i W. dzieci, N. dziećmi, Msc. dzieciach*.

г. Слово *książe* «князь», наоборот, имеет сокращенную (и, в то же время, измененную) основу в ед. ч. и полную во мн. ч.:

	Ед. ч.	Мн. ч.
M.	<i>książe</i>	<i>książęta</i>
D.	<i>księcia</i>	<i>książąt</i>
C.	<i>księciu</i>	<i>książętom</i>
B.	<i>księcia</i>	<i>książąt</i>
W.	<i>książe!</i>	<i>książęta!</i>
N.	<i>księżciem</i>	<i>książętami</i>
Msc.	<i>księciu</i>	<i>książętach</i>

д. Иностранные слова на *o* (*palto* пальто, *biuro* бюро, контора, *echo* эхо, и проч.) склоняются в обоих числах по образцу *pięro*.

е. Слово *niebo* «небо» имеет во мн. ч. основу *niebios-*: M. *niebiosa* (арх. *nieba* и *niebiosy*), D. *niebios, B. i W.* — как M., N. *niebiosami, Msc. niebiosach* (арх. *niebiesiech*).

ж. Слово *ziele* «трава» образует формы мн. ч. от основы *ziół*: *ziół*, *ziół* и т. д. Слово *nasienie* «семя» образует мн. ч. по образцу *imię*: *nasiona, nasion* и т. д.

III СКЛОНЕНИЕ

§ 24. Образцы склонения

Единственное число. Liczba pojedyncza					
M.	<i>roślin-a</i> растение	<i>ziem-ia</i> земля	<i>wież-a</i> башня	<i>lini-a</i> линия	<i>gospodyn-i</i> хозяйка
D.	<i>roślin-y</i>	<i>ziem-i</i>	<i>wież-y</i>	<i>lini-i</i>	<i>gospodyn-i</i>
C.	<i>roślini-e</i>	<i>ziem-i</i>	<i>wież-y</i>	<i>lini-i</i>	<i>gospodyn-i</i>
B.	<i>roślin-ę</i>	<i>ziemi-ę</i>	<i>wież-ę</i>	<i>linie</i>	<i>gospodyn-i-ę</i>
W.	<i>roślin-o!</i>	<i>ziemi-o!</i>	<i>wież-o!</i>	<i>lini-o!</i>	<i>gospodyn-i!</i>
N.	<i>roślin-ą</i>	<i>ziemi-ą</i>	<i>wież-ą</i>	<i>lini-ą</i>	<i>gospodyn-i-ą</i>
Msc.	<i>roślini-e</i>	<i>ziem-i</i>	<i>wież-y</i>	<i>lini-i</i>	<i>gospodyn-i</i>
Множественное число. Liczba mnoga					
M.	<i>roślin-y</i>	<i>ziemi-e</i>	<i>wież-e</i>	<i>lini-e</i>	<i>gospodyn-i-e</i>
D.	<i>roślin</i>	<i>ziem</i>	<i>wież</i>	<i>lini-i</i> (<i>или</i> <i>lini-j</i>)	<i>gospodyn</i>
C.	<i>roślin-om</i>	<i>ziemi-om</i>	<i>wież-om</i>	<i>lini-om</i>	<i>gospodyn-i-om</i>
B.	<i>roślin-y</i>	<i>ziemi-e</i>	<i>wież-e</i>	<i>lini-e</i>	<i>gospodyn-i-e</i>
W.	<i>roślin-y!</i>	<i>ziemi-e!</i>	<i>wież-e!</i>	<i>lini-e!</i>	<i>gospodyn-i-e!</i>
N.	<i>roślin-ami</i>	<i>ziemi-ami</i>	<i>wież-ami</i>	<i>lini-ami</i>	<i>gospodyn-i-ami</i>
Msc.	<i>roślin-ach</i>	<i>ziemi-ach</i>	<i>wież-ach</i>	<i>lini-ach</i>	<i>gospodyn-i-ach</i>

§ 25. Именительный падеж.

а. Им. п. ед. ч. оканчивается на *a* (с предшествующим твердым или мягким согласным) (*roślina* растение, *ziemia* земля) или на *i* (*gospodyn* хозяйка, *pani* госпожа).

б. Во мн. ч. эти слова принимают окончания *y, i* или *e (ie)*:

1. на *y* оканчиваются слова с твердым окончанием основы (кроме *g* и *k*): *roślina — rośliny, kobieta* женщина — *kobiety*;

2. на *i* оканчиваются слова с основой на *k* или *g*: *matka* мать — *matki, droga* дорога — *drogi*;

3. на *e (ie)* оканчиваются слова с мягким окончанием основы (*ziemia — ziemie, konstytucja — konstytucje*), с окончанием основы на отвердевший согласный (*c, sz, z* и др.; см. § 3 и 6) (*wieża* башня — *wieże, praca* работа — *prace*), а также слова на *i* (*gospodyn — gospodynie, pani — panie*).

Примечание. — Все существительные III склонения — жен. р. Что касается существительных муж. р. на *a*, то в ед. ч. они склоняются по III скл., а во мн. ч. образуют им. п. то по I склонению (*wojowoda* воевода — *wojowodowie, starosta* староста — *starostowie; mężczyzna* мужчина — *mężczyźni, wydawca* издатель — *wydawcy, kolega* товарищ — *koledzy*), то по III (*cieśla* плотник — *cieśle, kaznodzieja* проповедник — *kaznodzieje*).

§ 26. Родительный падеж.

а. Род. п. ед. ч. оканчивается на *y* при основах на твердый или отвердевший согласный (*głowa* голова — *głowy; burza* буря — *burzy*) и на *i* при основах на *k, g* или мягкий согласный (*matka — matki, zasługa* заслуга — *zasługi, kula* пуля — *kuli, szyja* шея — *szyi*).

б. Род. п. мн. ч. представляет собой обычно чистую основу (*ziemia — ziem, wieża — wież*), причем основная гласная *o* весьма часто переходит в *ó* (*droga —*

dróg, głowa — głów, osoba лицо — osób). При встрече в конце основы двух согласных обыкновенно вставляется *e* (после *k* и *g* — *ie*): matka — matek, wojna война — wojen, książka — książek; однако немало и исключений: siostra сестра — siostr, gwiazda звезда — gwiazd, troska забота — trosk и др.

Слова на *nia* имеют в род. п. мн. ч. окончание *i*: studnia колодец — studni, suknia платье — sukni (паралл. форма — sukien). Такое же окончание имеют иностранные слова на *ia* (*ja*): linia — linii, stacja станция — stacji¹, а также ряд чисто-польских слов с мягким или отвердевшим окончанием основы: nadzieja надежда — nadziei, wieczerza ужин — wieczerzy, głębia глубь — głębi, zbroja вооружение — zbroi и др.

Примечание. — Существительные лично-мужские на *a* оканчиваются в род. п. мн. ч. обычно на *ów* (gadca советник — gadców, kłamca лжец — kłamców), но mężczyzna «мужчина» и sługa «слуга» образуют этот падеж по общему правилу III склонения, т. е. как чистую основу без окончания (mężczyzn, sług).

§ 27. Дательный падеж.

а. Дат. п. ед. ч. имеет два окончания: *e* (со смягчением конечного согласного основы) или *i* (*y*):

1. на *e* оканчиваются существительные с твердым окончанием основы, которое здесь подвергается смягчению: głowa — głowie, droga дорога — drodze, matka — matce, poeta поэт — poecie;

2. на *i* (после шипящих — *y*) оканчиваются существительные с мягким окончанием основы: ziemia — ziemi, burza — burzy, pani — pani.

б. Дат. п. мн. ч. оканчивается всегда на *om*.

§ 28. Винительный падеж.

а. Вин. п. ед. ч. оканчивается на *e* (głowę, matkę, ziemię). Единственным исключением является слово pani, которое в вин. п. имеет panią.

б. Вин. п. мн. ч. сходен с им. п. того же числа: głowy, matki, ziemię, panie, но для существительных лично-мужских на *a* он, по общему правилу, сходен с род. п.: poetów, gadców, mężczyzn.

§ 29. Звательный падеж.

а. Вин. п. ед. ч. оканчивается на *o*, на *u* или на *i*:

1. на *o* оканчиваются все слова на *a*, кроме уменьшительных на *ia*: głowo! ziemio! matko! sędzio! poeto!

2. уменьшительные на *ia* оканчиваются в зват. п. на *iu*: babcia бабушка — babciu! mamusia мамочка — mamusiu! gospoia хозяйошка — gospoiau! Józia уменьш. к Józefa — Józiu!

3. слова на *i* имеют зват. п. сходный с им.: gospoyni! pani!

б. во мн. ч. зват. п. сходен с им.: ziemie! matki! panie! sędziowie! koledzy!

§ 30. Творительный падеж.

а. тв. п. ед. ч. всегда оканчивается на *a*: ziemią, głową, poetą, cieślą.

б. тв. п. мн. ч. всегда оканчивается на *ami*: ziemiami, głowami, poetami, cieślami.

Примечание. — Тв. п. мн. ч. на *i* (*y*) является архаической формой, которая в современном языке попадает редко, да и то лишь в возвышенно-книжном стиле (напр., ze spuszczoneymi głowy = głowami с опущенными головами.)

¹ Согласно орфографической реформе 1936 г. (см. Ф § 42, 1), разрешается также — во избежание смешения с род. п. ед. ч. — применять окончания *ij* или (после *s*, *z*, *t*, *d*, *r*) *uj*: linię, stację и т. д.

§ 31. Предложный падеж.

а. Пр. п. ед. ч. сходен с дат. п. того же числа: głowie, matce, poecie — ziemi, wieży, gospoyni.

б. Пр. п. мн. ч. оканчивается на *ach*: głowach, matkach, gospoyniach, poetach.

§ 32. Слово ręka «рука», склоняющееся в ед. ч. по общему правилу (D. ręki, C. ręki, B. rękę, W. rękoi N. ręką, Msc. ręce), имеет во мн. ч. не все падежные формы, но восполняет их — а отчасти удваивает — сохранившимися формами двойственного числа:

	Двойственное число	Множественное число
M., B., W.	ręce	—
D.	ręku	rąk
C.	—	rękom
N.	rękoма (ср. др.-русс. «рукама»)	rękami
Msc.	ręku	rękach

IV СКЛОНЕНИЕ

§ 33. Образцы склонения

Единственное число. Liczba pojedyncza				
M.	kość кость	rzecz вещь	noc ночь	podróż путеше- ствие
D.	kości	rzeczy	nosу	podróżу
C.	kości	rzeczy	nosу	podróżу
B.	kość	rzecz	noc	podróż
W.	kości!	rzeczy!	nosу!	podróżу!
N.	kością	rzeczą	nosą	podróżą
Msc.	kości	rzeczy	nosу	podróżу
Множественное число. Liczba mnoga				
M.	kości	rzeczy	nosе	podróże
D.	kości	rzeczy	nosу	podróżу
C.	kościom	rzeczom	nosom	podróżom
B.	kości	rzeczy	nosе	podróże
W.	kości!	rzeczy!	nosе!	podróże!
N.	kościmi	rzeczami	nosami	podróżami
Msc.	kościach	rzeczach	nosach	podróżach

§ 34. Именительный падеж.

а. Им. п. ед. ч. оканчивается на мягкие согласные (część часть, myśl мысль, kość кость, żołądz żолудь) или на твердые согласные, исторически образовавшиеся из мягких (rzecz вещь, noc ночь, podróż поездка, путешествие, krew кровь, głęb глубина). Все эти существительные — жен. р.

б. Им. п. мн. ч. оканчивается преимущественно на *i* (*y*), но некоторые существительные этого склонения, под влиянием существительных III склонения с отвердевшим окончанием основы (типа *wieża* — им. мн. *wieże*, *praca* работа — *prace*), приняли окончание *e* (*ie*): *pos* — *pose*, *łódź* лодка — *łódzie*, *dłoń* ладонь — *dłonie*).

Примечание 1. — Ряд слов этой категории допускает оба образования: *wieś* деревня — *wsi* или *wsie*, *przepaść* пропасть — *przepaści* или *przepaście*.

Примечание 2. — При образовании им. п. мн. ч. основной гласный¹ им. п. ед. ч. *ó* обычно переходит в *o* (*sól* соль — *sole*, *łódź* — *łódzie*), *a* переходит в *e* (*głęb* глубь — *głębie*, *żołędź* жолудь — *żołędzie*), а вставное *e* (*ie*) выпадает (*wieś* деревня — *wsi*, *cześć* честь — *czci*).

§ 35. Родительный падеж.

Род. п. ед. и мн. ч. имеет окончание *i* (*y*).

§ 36. Дательный падеж.

а. Дат. п. ед. ч. оканчивается, как и род., на *i* (*y*);

б. Дат. п. мн. ч. оканчивается всегда на *iom*.

§ 37. Винительный падеж.

Вин. п. обоих чисел сходен с им. п. соответствующего числа.

§ 38. Звательный падеж.

а. Зват. п. ед. ч. оканчивается на *i* (*y*).

б. Зват. п. мн. ч. сходен с им. п. того же числа.

§ 39. Творительный падеж.

а. Тв. п. ед. ч. оканчивается на *i* (*a*).

б. Тв. п. мн. ч. оканчивается обычно на *ami* (*myszami*, *rzeczami*), но отдельные слова сохранили старое окончание *mi* (*kość* кость — *kości*, *nić* нить — *niści*, *dłoń* ладонь — *dłoni*).

§ 40. Предложный падеж.

а. Пр. п. ед. ч. оканчивается всегда на *i* (*y*).

б. Пр. п. мн. ч. оканчивается всегда на *i* (*ach*).

Существительные, употребляющиеся только во мн. ч.

§ 41. Род существительных, употребляющихся только во мн. ч., узнается для муж. и жен. р. по род. п., для ср. р. — по имен., а именно:

а. Существительные, оканчивающиеся в род. п. на *ów* — м у ж. р. (в им. п. они оканчиваются на *i* или *y*): *plecy* спина — *pleców*, *okulary* очки — *okularów*, *obcegi* клещи — *obcegów*, *dzieje* история — *dziejów*;

б. существительные, оканчивающиеся в род. п. на *i* (*y*), или *te*, род. п. которых представляет собою чистую основу без окончания, — ж е н. р. (в им. п. они оканчиваются на *e*, *i* или *y*): *drożdże* дрожжи — *drożdży*, *spodnie* брюки — *spodni*, *koszary* казармы — *koszar*, *urodziny* рождение (день рождения) — *urodzin*; если род. п. является чистой основой, то, в случае окончания ее на две согласных, между ними часто вставляются *e* (*ie*): *sanki* салазки — *saneek*, *widły* вилы — *wideł*, *skrzypce* скрипка — *skrzypiec*.

в. Существительные мн. ч., оканчивающиеся в им. п. на *a*, — с р е д н е г о р о д а (их род. п. представляет собой чистую основу без окончания): *usta* рот — *ust*, *wrota* врата — *wrót*, *bliźnięta* близнецы — *bliźniąt*.

¹ т. е. гласный основы.

МЕСТОИМЕНИЕ. ЗАИМЕК

§ 42. Классификация местоимений. По значению местоимения разделяются на:

а. личные (*zaimki osobiste* или *osobowe*): *ja* я, *ty* ты — *my* мы, *wy* вы. В качестве личного местоимения 3 лица употребляется (вместо давно вышедших из употребления *ji*, *ja*, *je* — мн. ч. *ji*, *je*, *ja*) указательное местоимение *on* он, *ona* она, *ono* оно — *oni* (лично-мужская форма) и *one* (женско-вещная форма) они.

б. возвратное (*zaimek zwrotny*): *siebie* себя.

в. притяжательные (*zaimki dzierżawcze*):

Притяж. мест. в соб. смысле		Притяж. возвратное	Притяж. вопросит.	
1. при одном обладателе:				
муж. р.	<i>mój</i> мой	<i>twój</i> твой	<i>swój</i> свой	<i>czyj</i> чей
жен. р.	<i>moja</i> моя	<i>twoja</i> твоя	<i>swoja</i> своя	<i>czyja</i> чья
ср. р.	<i>moje</i> мое	<i>twoje</i> твое	<i>swoje</i> свое	<i>czyje</i> чье
лично-муж. ф.	<i>moi</i> мои	<i>twoi</i> твои	<i>swoi</i> свои	<i>czyi</i> чьи
жен.-вещн. ф.	<i>moje</i> "	<i>twoje</i> "	<i>swoje</i> "	<i>czyje</i> "
2. при многих обладателях:				
муж. р.	<i>nasz</i> наш	<i>wasz</i> ваш	<i>swój</i> свой	<i>czyj</i> чей
жен. р.	<i>nasza</i> наша	<i>wasza</i> ваша	<i>swoja</i> своя	<i>czyja</i> чья
ср. р.	<i>nasze</i> наше	<i>wasze</i> ваше	<i>swoje</i> свое	<i>czyje</i> чье
лично-муж. ф.	<i>nasi</i> наши	<i>wasi</i> ваши	<i>swoi</i> свои	<i>czyi</i> чьи
жен.-вещн. ф.	<i>nasze</i> "	<i>wasze</i> "	<i>swoje</i> "	<i>czyje</i> "

Отсутствующее местоимение притяжательное 3 л. заменяется, как и по-русски, родительным падежом личных местоимений 3 л.: *jego* его (муж. и ср. р.), *jej* ее, *ich* их (для всех родов и чисел).

г. указательные (*zaimki wskazujące*):

муж. р.	<i>ten</i> этот	<i>tamten</i> тот	<i>ów</i> тот	<i>taki</i> такой	<i>sam</i> сам
жен. р.	<i>ta</i> эта	<i>tamtą</i> та	<i>owa</i> та	<i>taka</i> такая	<i>sama</i> сама
ср. р.	<i>to</i> это	<i>tamto</i> то	<i>owo</i>	<i>takie</i> такое	<i>samo</i> само
лич.-муж. ф.	<i>ci</i> эти	<i>tamci</i> те	<i>ow</i> те	<i>tacy</i> такие	<i>ami</i> сами
жен.-вещн. ф.	<i>te</i> "	<i>tamte</i> "	<i>owe</i> "	<i>takie</i> "	<i>same</i> "

Это — основные указательные местоимения, которые служат и для образования ряда составных: *tenże*, *taże*, *toże* этот же, эта же, это же; *ten sam*, *ta sama*, *to samo* этот (же) самый, эта (же) самая, это (же) самое; *takiż*, *takaż*, *takeż* такой же, такая же, такое же, и т. п.

Об указат. местоимении *on*, *ona*, *ono* см. наст. §, а.

д. вопросительные (*zaimki pytajne*): *kto* кто, *co* что — оба они относятся ко всем родам и обоим числам.

Изменяются по родам и числам:

który, *która*, *które* который, ая, ое — *którz*y, *które* которые
jaki, *jaka*, *jakie* какой, какая, какое — *jacy*, *jakie* какие

Сюда же относятся и местоимения составные — *któż* кто же, *sóz* что же,

któryż который же, jakiż какой же, а также местоимение czyj чей (см. наст. §, б) и czyje чей же.

е. **неопределенные** (zaimki nieokreślone). Они образуются из местоимений вопросительных путем присоединения к ним ряда неизменяемых приставок (в начале слова) или частиц (в конце слова):

1) **п р и с т а в к и**

nie- со значением русской неопределенной приставки «не-» или «кое-», напр.: **niesco** кое-что, несколько; **niektóry** некоторый; **niejaki** некий, какой-то.

lada со значением «любой», «какой-либо»: **lada kto** кто-либо, кто бы ни был; **lada czyj** чей бы то ни было. Эта приставка употребляется и непосредственно с существительным: **lada dzień** в любой день.

2) **ч а с т и ц ы:**

-s со значением «-то», «-либо» или «-нибудь», напр., **ktos** кто-то, **coś** что-то, **jakiś** какой-то, **czyjś** чей-то;

-kolwiek со значением «бы ни», напр., **ktokolwiek** кто бы ни, **cokolwiek** что бы ни, **jakikolwiek** какой бы ни;

baż со значением «бы ни», «тот или иной», напр., **któ baż** кто бы ни, кто бы то ни было, **co baż** что бы ни, что бы то ни было.

К местоимениям неопределенным относятся также местоимения:

1. **о б о б щ а ю щ и е:** **wszystek, wszystka, wszystko** — мн. ч. **wszyscy, wszystkie** весь, вся, всё, все; **wszelki** всяческий, всякий, **każdy** каждый;

2. **и с к л ю ч а ю щ и е:** **nikt** никто, **nic** ничто (ничего), **żaden** никакой, и ряд местоимений с приставкой **ni-**: **nijaki** никакой, **niczyj** ничей и др.

3. **о г р а н и ч и в а ю щ и е:** **inny** иной, другой, **kto inny** кто-нибудь другой и др., а также местоимения **rewien, pewna, pewne** — мн. ч. **rewni, pewne** некоторый, один, какой-то; напр., **rewien człowiek** один (какой-то) человек; **przez rewien czas** в течение некоторого времени.

ж. относительные (zaimki względne). Это, по форме, те же местоимения вопросительные, но употребляемые без вопроса (в подчиненных предложениях), а также с частицами **-kolwiek** и **baż**; напр.: **Jaka** граса, **taka** плата (*поговорка*). Какова работа, такова и плата.

СКЛОНЕНИЕ И УПОТРЕБЛЕНИЕ МЕСТОИМЕНИЙ

§ 43. Местоимения личные.

	Единственное число. Liczba pojedyncza				
	1 лицо	2 лицо	3 лицо		
M. W.	ja я	ty ты	on он	ona она	ono оно
D.	mnie мне	ciebie тебе	jego, niego, go	jej, niej	jego, niego, go
C.	mnie, m	tobie, ci	jemu, niemu, mu	jej, niej	jemu, niemu, mu
B.	mnie, mię	ciebie, cię	jego, niego, go	ją, nią	je, nie
N.	mną	tobą	nim	nią	nim
Msc.	(w) mnie	(w) tobie	(w) nim	(w) niej	(w) nim
Множественное число. Liczba mnoga					
M. W.	my мы	wy вы	oni (л.-муж.)		one (ж.-вещн.)
D.	nas нас	was вас	ich, nich		
C.	nam нам	wam вам	im, nim		
B.	nas	was	ich, nich		je, nie
N.	nami	wami	nimi		
Msc.	(w) nas	was	nich		

§ 44. Личные местоимения первых двух лиц в обоих числах относятся, как и по-русски, ко всем родам. Что же касается 3-го л., то лишь в ед. ч. оно различается по родам в собственном смысле слова. Во мн. ч. оно — как и большинство остальных местоимений, как все прилагательные и глаголы, — различается по двум формам: л и ч н о-м у ж с к о й, касающейся только лиц (людей) мужского пола, и ж е н с к о-в е щ н о й, относящейся ко всему остальному (женщинам, животным, растениям и неодушевленным предметам). Следовательно, лично-мужская форма относится только к части предметов мужского рода, а женско-вещная — к остальной их части и целиком к существительным женского и среднего рода. Так, напр., **oni** может заменять слова **towarzysze** товарищи и **uczniowie** ученики, **lekarze** врачи, а **one** — слова **towarzyszki** товарищи (*жен. р.*), **uczennice** ученицы, **learki** женщины-врачи, **wilki** волки, **ptaki** птицы, **książki** книги, **ołówki** карандаши.

§ 45. Ударные и безударные местоимения.

а. В предложении «Он сказал это *мне*, а не вам» слово «мне» подчеркивается голосом и звучит более отчетливо, чем в предложении «Скажите мне, кто он», где «мне» произносится без всякого ударения. По-русски эти ударные и безударные варианты пишутся, несмотря на различное их звучание, одинаково. Польски же они часто различаются и в самом написании:

Ударные формы	Безударные формы
mnie мне tobie тебе mnie меня (<i>вин. п.</i>) ciebie тебя jego его jemu ему	mi ci mię cię go mu

б. ударные формы местоимений не могут употребляться:

1. в начале предложения, поскольку на первое место ставятся слова подчеркиваемые: **Powiem ci** całą prawdę. Скажу тебе всю правду. Но: **Tobie** powiem, **nie** jemu. Тебе скажу, а не ему.

2. с предлогами: **Już cię** od godziny wyczekuję. Я жду тебя уже час. Но: **Już** długo czekam na **ciebie**.

3. при особом подчеркивании местоимения: **Co ci** jest? — **Mnie?** **Nic**. Что с тобой? — Со мной? Ничего.

§ 46. Особенности в склонении местоимения **on**.

а. Как уже упоминалось, местоимение **on**, употребляемое теперь в значении личного местоимения 3 л., первоначально было указательным (ср. русское «онный»), тогда как косвенные его падежи (**jego, jemu, jej** и т. д.) являются формами давно уже неупотребляемого собственно-личного местоимения 3 л. **ji, ja, je** (ср. старо-слав. «и, я, е» или с частицей «же»: «иже, яже, еже»).

б. Как и в русском языке, предложный падеж обоих чисел всегда начинается с буквы *n*: *niem, niej, nich*. Творительный падеж — в отличие от русского языка — также всегда имеет впереди *n*: *niem, nią, nimi*. Остальные падежи, кроме им., имеют по две параллельные формы, из которых форма с *n* употребляется только с предлогами (*bez niego* без него; *z nią* с ней), а форма без *n* — в остальных случаях и в смысле притяжательного местоимения — см. § 42, б. Напр.: *Wczoraj widziałem jego*. Вчера я видел его. Но: *Stałem parzeciw niego*. Я стоял против него. — *To jest jego książka*. Это его книга.

§ 47. Стяжения предлогов с косвенными падежами местоимения *on*.

В литературно-книжном и в поэтическом языке довольно употребительны следующие слова, образовавшиеся из стяжения некоторых предлогов с падежными формами местоимения *on*: *wen*=w niego в него; *zań*=za niego за него; *pañ*=na niego на него; *przezeń*=przez niego через (из-за) него; *doń*=do niego до него; *k nemu*; *dlań*=dla niego для него; *odeń*=od niego от него. Иногда *dlań* употребляется в смысле *dla niej* и *dla nich*, а *odeń* — в смысле *od nich*.

§ 48. Пропуск личных местоимений в им. п.

Ввиду точной личной определенности польских глагольных форм (§§ 113 и 126) соответствующие личные местоимения, играющие в предложении роль подлежащих, т. е. стоящие в им. п., обычно опускаются: *Spojrzałem na niego zdumiony*. Я с удивлением взглянул на него («взглянул» может относиться к любому лицу ед. ч., *spojrzałem* же — только к 1 л. ед. ч.). — *Zasmiał się na cały głos*. Он рассмеялся во весь голос.

§ 49. Местоимение возвратное (*zaimek zwrotny*)

Для обоих чисел	
M. W.	—
D.	<i>sieb</i>
C.	<i>sobie</i>
B.	<i>siebie, się</i>
Msc.	(w <i>sobie</i>)

Безударную параллельную форму имеет здесь один лишь винительный падеж — *się*. Эта форма в общем соответствует русскому -ся (в местоименных глаголах, см. § 101), но употребляется шире и часто может быть переведена только полной формой «себя». Пишется *się* всегда как отдельное слово.

Правила употребления ударного *siebie* и безударного *się* те же, что и для личных местоимений (§ 45, б). Ср.:

Brać się do czegoś. Приниматься за что-либо. Но: *Brać coś na siebie* (с предлогом!). Брать что-либо на себя.

Правила употребления возвратного местоимения *siebie* в применении к 1 и 2 лицам те же, что и для местоимения *swój*, см. § 52.

§ 50. Местоимения притяжательные (*zaimki dzierżawcze*)

Склонение местоимения *mój* мой

Единственное число. <i>Liczba pojedyncza</i>						
	муж. р.		жен. р.		ср. р.	
	уд. ф.	безуд. ф.	уд. ф.	безуд. ф.	уд. ф.	безуд. ф.
M. W.	<i>mój</i>		<i>moja</i>	<i>ma</i>	<i>moje</i>	<i>me</i>
D.	<i>mojego</i>	<i>mego</i>	<i>mojej</i>	<i>mej</i>	<i>mojego</i>	<i>mego</i>
C.	<i>mojemu</i>	<i>memu</i>	<i>mojej</i>	<i>mej</i>	<i>mojemu</i>	<i>memu</i>
B.	<i>mojego</i>	<i>mego</i>	<i>moją</i>	<i>ją</i>	<i>moje</i>	<i>me</i>
N.	<i>mój¹</i>		<i>moją</i>	<i>ją</i>	<i>moim</i>	<i>мым</i>
Msc.	<i>moim</i>	<i>мым</i>	<i>mojej</i>	<i>mej</i>	<i>moim</i>	<i>мым</i>
Множественное число. <i>Liczba mnoga</i>						
	лично-муж. ф.			женско-вещн. ф.		
	уд. ф.	безуд. ф.	уд. ф.	безуд. ф.	уд. ф.	безуд. ф.
M. W.	<i>moi</i>			<i>moje, me</i>		
D.				<i>moich, mych²</i>		
C.				<i>moim, mym²</i>		
B.	<i>moich, mych</i>			<i>moje, me</i>		
N.				<i>moimi, mymi²</i>		
Msc.				<i>moich, mych²</i>		

По этому образцу склоняются и другие местоимения притяжательные:

twój, twoja (twa), twoje (twe) — twoi, twoje (twe) твой;
swój, swoja (swa), swoje (swe) — swoi, swoje (swe) свой.

Местоимения 1. притяжательно-вопросительное: *czyj*, *czyja*, *czyje* — *czyi*, *czyje* чей и 2. притяжательно-отрицательное: *niczyj*, *niczyja*, *niczyje* — *niczyi*, *niczyje* ничей — склоняются так же, но особым безударным форм не имеют: М. *czyj*, *czyja*, *czyje*; D. *czyjego*, *czyjej*, *czyjzego*; D. *czyjemu*, *czyjej*, *czyjemu*, и т. д.

В местоимениях притяжательно-неопределенных (с частицами -ś, -kolwiek, bądź) склоняется только элемент *czyj*: *czyjś*, *czyjegóż*, *czyjemuś* и т. д., *czyjakolwiek*, *czyjejkolwiek* и т. д.

¹ для предметов неодушевленных.

² для обеих форм.

Склонение местоимения *nasz* наш

Единственное число. Liczba pojedyncza			
	муж. р.	жен. р.	ср. р.
M. W.	<i>nasz</i>	<i>nasza</i>	<i>nasze</i>
D.	<i>naszego</i>	<i>naszej</i>	<i>naszego</i>
C.	<i>naszemu</i>	<i>naszej</i>	<i>naszemu</i>
B.	<i>naszego</i>	<i>naszą</i>	<i>nasze</i>
	<i>nasz¹</i>		
N.	<i>naszym</i>	<i>naszą</i>	<i>naszym</i>
Msc.	<i>naszym</i>	<i>naszej</i>	<i>naszym</i>
Множественное число. Liczba mnoga			
	лично-муж. ф.	женско-вещн. ф.	
M. W.	<i>nasi</i>	<i>nasze</i>	
D.		<i>naszych</i>	
C.		<i>naszym</i>	
B.	<i>naszych</i>	<i>nasze</i>	
N.		<i>naszymi</i>	
Msc.		<i>naszych</i>	

Следовательно, нужно говорить:

Moi, twoi, czyi, swoi, nasi, wasi towarzysze (nauczyciele учителя, rodzice родители, и т. д.);

но: **moje, twoje, swoje, nasze, wasze, czyje** towarzyszki (nauczycielki учительницы, konie лошади, dzieła произведения и т. д.).

§ 51. Как и по-русски, притяжательность для 3 л. обоих чисел выражается род. падежами местоимения *on*: *jego* его, *jej* ее, *ich* их. В ед. ч. эти формы зависят от рода и числа не обладаемого предмета (ср.: *mój ołówek*, *moja książka*, *moje pióro*), а его обладателя: *jego książka* (książki), *jego ołówek* (ołówki), *jej książka*, *jej ołówki*.

Во мн. ч. форма *ich* одинакова для всех родов: *ich książka* (książki), *ich pióro* (pióra) и т. д.

§ 52. Притяжательно-возвратное местоимение *swój* (как и русское «свой») может употребляться в применении к подлежащему, стоящему в любом лице и числе:

Ja czytam **swoją** książkę. Я читаю свою книгу.

Ty czytasz **swoją** książkę. Ты читаешь свою книгу.

On czyta **swoją** książkę. Он читает свою книгу.

My czytamy **swoją** książkę. Мы читаем свою книгу. И т. д.

Но местоимение *swój* не может употребляться, если обладателем является не подлежащее предложения: *Ja czytam twoją książkę*. Я читаю твою книгу.

¹ для существительных неодушевленных.

Ср.: *Zaprosiłem go do swego mieszkania*. Я пригласил его в *свою* квартиру («квартира» принадлежит «мне», т. е. подлежащему).

On przyszedł do mego mieszkania. Он пришел в *мою* квартиру («квартира» принадлежит «мне», а подлежащим является «он»).

§ 53. Местоимения указательные (*zaimki wskazujące*).

Склонение местоимений *ten* этот и *tamten* тот

Единственное число. Liczba pojedyncza			
	муж. р.	жен. р.	ср. р.
M. W.	<i>ten, tamten</i>	<i>ta, tamta</i>	<i>to, tamto</i>
D.	<i>tego, tamtego</i>	<i>tej, tamtej</i>	<i>tego, tamtego</i>
C.	<i>temu, tamtemu</i>	<i>tej, tamtej</i>	<i>temu, tamtemu</i>
B.	<i>tego, tamtego</i>	<i>tę, tamtą</i>	<i>to, tamto</i>
	<i>ten, tamten¹</i>		
N.	<i>tym, tamtym</i>	<i>tą, tamtą</i>	<i>tym, tamtym</i>
Msc.	<i>tym, tamtym</i>	<i>tej, tamtej</i>	<i>tym, tamtym</i>
Множественное число. Liczba mnoga			
	лично-муж. ф.	женско-вещн. ф.	
M. W.	<i>ci, tamci</i>	<i>te, tamte</i>	
D.		<i>tych, tamtych</i>	
C.		<i>tym, tamtym</i>	
B.	<i>tych, tamtych</i>	<i>te, tamte</i>	
N.		<i>tymi, tamtymi</i>	
Msc.		<i>tych, tamtych</i>	

Примечание. — По этому образцу склоняются и остальные местоимения указательные:

ów, owa, owo — *owi, owe* тот;

wszystek, wszystka, wszystko — *wszyscy, wszystkie* весь²

taki, taka, takie — *tacy, takie* такой;

żaden, żadna, żadne — *żadni, żadne* никакой;

sam, sama, samo — *sami, same* сам,

с той, однако, разницей, что в женском роде вин. п. ед. ч. все эти местоимения имеют окончание не *ę*, а *ą*: *tę*, но: *ową, wszystką, żadną, samą*.

Нужно, следовательно, говорить: *ci, tamci, owi, wszyscy, tacy, żadni, sami* chłopcy (*mężczyźni, robotnicy* рабочие, *uczeni* ученые, и т. д.), но *te, tamte, owe, wszystkie, takie, żadne, same* kobiety (*dziewczynki* девочки, *dzieci* дети, *koty* кошки, *przedmioty* предметы, *morza* моря, и т. д.).

¹ для существительных неодушевленных.

² В ед. числе (особенно в жен. и ср. роде) это местоимение все больше выходит из употребления и, как определение существительного, заменяется прилагательным *cały, cała, całe*.

§ 54. Местоимения вопросительные (zaimki pytajne).

Склонение местоимений *kto* кто и *co* что

Для обоих чисел и всех родов		
M.	<i>kto</i>	<i>co</i>
D.	<i>kogo</i>	<i>czego</i>
C.	<i>komu</i>	<i>czemu</i>
B.	<i>kogo</i>	<i>co</i>
N.	<i>kim</i>	<i>czym</i>
Msc.	(w) <i>kim</i>	<i>czym</i>

Так же склоняются эти местоимения с частицей *-ż*: *któż*, *kogoż*, *komuż*, *kogoż* и т. д.; *czegoż*, *czemuż*, *coż* и т. д.

Вопросительные местоимения: *jaki*, *jaka*, *jakie* — *jacy*, *jakie* какой и *który*, *która*, *które* — *którz*y, *które* который — склоняются как *taki*, и др. (вин. п. ед. ч. жен. р. оканчивается и здесь на *a*: *jaką*, *która*).

О вопросительно-притяжательном местоимении *czyj* см. § 50.

§ 55. Местоимения неопределенные (zaimki nieokreślne)

склоняются как соответствующие местоимения вопросительные без приставок или частиц: *ktoś*, *kogoś*, *komuś*, *kogoś*, *kimś*, *kimś*; *cokolwiek*, *czegokolwiek*, *czemukolwiek*, *cokolwiek*, *czymkolwiek*, *czymkolwiek*; *który* bądź, *którego* bądź, *któremu* bądź, *którego* bądź (для неодушвл.: *który* bądź), *którym* bądź, (o) *którym* bądź, и т. д. Приставки *ni-*, *nie-* и *lada* также не изменяются.

а. О *wszystek* см. § 53, примеч. *Każdy*, *każda*, *każde* склоняется как *ten* (*każdego*, *każdej*, *każdego* и т. д.), но мн. ч. не имеет (мн. ч. заменяется мн. числом от *wszystek* — *wszyscy*, *wszystkie*), а в вин. п. жен. р. имеет окончание *a* (*każdą*).

б. Склонение местоимений *nikt* никто и *nic* ничто

Для обоих чисел и всех родов		
M.	<i>nikt</i>	<i>nic</i>
D.	<i>nikogo</i>	<i>niczego</i>
C.	<i>nikomu</i>	<i>niczemu</i>
B.	<i>nikogo</i>	<i>nic</i>
N.	<i>nikim</i>	<i>niczym</i>
Msc.	(o) <i>nikim</i> ¹	(o) <i>niczym</i> ¹

ИМЯ ПРИЛАГАТЕЛЬНОЕ. PRZYMIOTNIK²

§ 56. Подобно существительному, прилагательное изменяется по числам и падежам. Подобно многим местоимениям, оно в ед. ч. имеет 3 рода (мужской, женский и средний), а во мн. — 2 формы: лично-мужскую — для лиц мужского пола (*mężczyźni*, *synowie*, *studenci*, *obywatele* и т. п.) и женско-вещную — для лиц женского пола, животных, отвлеченных понятий и предметов неодушвленных (*kobiety*, *córki*, *studentki*, *obywatelki*, *lwy*, *idee*, *myśli*, *kwiaty*, и т. д.).

¹ в отличие от русского языка, формы предложного падежа не разделяются предлогами: *w nikim* ни в ком, *w niczym* ни в чем.

² от *przymiot* свойство, примета.

§ 57. В им. п. ед. ч. прилагательные оканчиваются на *y* (i) для муж. р., на *a* — для жен. и на *e* — для ср. В им. п. мн. ч. они имеют окончания *y* (i) для лично-мужской формы и *e* — для женско-вещной. Напр.: *dobry* (добрый, хороший), *dobra*, *dobre* — *dobrzy*; *dobre*; *drogi* (дорогой), *droga*, *drogie* — *drodzy*, *drogie*.

Примечание. — Некоторые прилагательные сохранили, наряду с этими полными окончаниями, и краткие: *zdrowy* здоровый — *zdrów*, *gotowy* готовый — *gotów*. В этой краткой форме они употребляются, как и по-русски, в качестве именной части сказуемого: *bądź zdrow* будь здоров, *jestem gotów* я готов. Небольшое количество прилагательных сохранилось только в этой краткой форме, напр.: *rad* с удовольствием, охотно делающий (*rad to czynię* я охотно делаю это); *wart* стоящий, годный, достойный; *kontent* довольный. К ним относятся и прилагательные притяжательные на *ów* и *in*: *ojców* отцовский, *matczyn* материнский и др. (ср. русские «рад», «должен», которые также употребляются лишь в краткой форме).

§ 58. Склонение прилагательных.

Прилагательные склоняются по образцу местоимения типа *mój*, *moja*, *moje* — *moi*, *moje* (§ 50). Склонение прилагательных с твердым и мягким окончанием основы одинаково.

Склонение прилагательных *mocny* сильный, крепкий и *wielki* большой, великий

Единственное число. Liczba pojedyncza			
	муж. р.	жен. р.	ср. р.
M. W.	<i>mocny, wielki</i>	<i>mocna, wielka</i>	<i>mocne, wielkie</i>
D.	<i>mocnego, wielkiego</i>	<i>mocnej, wielkiej</i>	<i>mocnego, wielkiego</i>
C.	<i>mocnemu, wielkiemu</i>	<i>mocnej, wielkiej</i>	<i>mocnemu, wielkiemu</i>
B.	<i>mocnego, wielkiego</i>	<i>mocną, wielką</i>	<i>mocne, wielkie</i>
N.	<i>mocny, wielki</i> ¹	<i>mocną, wielką</i>	<i>mocnym, wielkim</i>
Msc.	<i>(w) mocnym, wielkim</i>	<i>mocnej, wielkiej</i>	<i>mocnym, wielkim</i>
Множественное число. Liczba mnoga			
	лично-муж. ф.		женско-вещн. ф.
M. W.	<i>mocni, wielcy</i>		<i>mocne, wielkie</i>
D.	<i>mocnych, wielkich</i>		<i>mocnych, wielkich</i>
C.	<i>mocnym, wielkim</i>		<i>mocnym, wielkim</i>
B.	<i>mocnych, wielkich,</i>		<i>mocne, wielkie</i>
N.	<i>mocnymi, wielkimi</i>		<i>mocnymi, wielkimi</i>
Msc.	<i>mocnych, wielkich</i>		<i>mocnymi, wielkimi</i>

§ 59. а. По образцу прилагательных склоняются и существительные, имеющие форму прилагательного: *luty* февраль, *złoty* золотый (польская денежная единица), *budowniczy* архитектор, *myśliwy* охотник, *oddźwiergnu* швейцар, а также фамилии на *-ski* (*Żuławski*) и *-cki* (*Słowacki*). В им. п. мн. ч. эти существительные образуются по общему правилу: *myśliwi* охотники, *złote* золотые, *bracia* *Żuławscy* (*Słowaccy*), братья *Жулавские* (*Словацкие*), *siostry* *Żuławskie*

¹ для существительных неодушвленных.

(Słowackie) сестры Жулавские (Словацкие). Существительные же с шипящим окончанием основы образуют им п. мн. ч. на -owie: budowniczy архитектор — budowniczkowie, chorąży прапорщик — chorążowie.

б. Существительные женского рода на owa (типа królowa королева, kurcowa купчиха; § 200) также склоняются по образцу прилагательных жен. р., но в зват. п. ед. ч. оканчиваются как существительные на а III склонения: królowo! курцова! Названия же городов на owa склоняются в большинстве случаев как существительные: M. Częstochowa, D. Częstochowy, C. Częstochowie, B. Częstochowę, W. Częstochowol N. Częstochową, Msc. w Częstochowie.

Примечание. — Существительные жен. р. на ina (типа sędzina жена судьи, hrabina графиня) склоняются как существительные на а.

в. Существительные ср. р. на е, обозначающие разного рода взносы, платежи, подати и налоги (poglówno подушный налог, szesne профессорский гонорар, drogowe дорожный налог и т. п.), а также географические названия и фамилии на е (город Zakorpane, фамилия Lange) склоняются как прилагательные ср. р., но в тв. и пр. падежах оканчиваются на em. Вин. п. фамилий на е сходен, конечно, с род.: Langego.

г. Подобным же образом склоняются имена собственные и фамилии на i (у): M. Antoni Антон, D. Antoniego, C. Antoniemu, B. Antoniego, W. Antoni! N. Msc. Antonim (I).

д. Существительные sędzia «судья» и hrabia «граф» склоняются в ед. ч. частично как существительные, частично как прилагательные, во мн. ч. — только как существительные:

	Ед. ч. L. p.	Мн. ч. L. mn.
M.	sędzia	sędziowie
D.	sędziogo	sędziów
C.	sędziem	sędziom
B.	sędziogo	sędziom
W.	sędzio!	sędziowie!
N.	sędzią	sędziami
Msc.	o sędzi	sędziach

е. Некоторые названия городов и деревень жен. р. на а склоняются также смешанным образом: M. Biała, D. Białej, C. Białej, B. Białą или Białą (сущ.!), W. Biało (сущ.!) или Biała, N. Białą, Msc. Białej.

Степени сравнения прилагательных.

§ 60. Основной формой прилагательного является его положительная степень (stopień równy). Прилагательные качественные, т. е. обозначающие наличие того или иного качества или свойства (а не материал, происхождение или принадлежность), могут иметь и две других степени: сравнительную (stopień wyższy) и превосходную (stopień najwyższy).

§ 61. Сравнительная степень образуется путем прибавления к основе окончания szy или ejszy¹.

§ 62. На szy оканчиваются сравнительные степени прилагательных с основой на один согласный: star-у старый — star-szy. При этом:

1. конечный согласный основы *t* переходит в *l* (miły милый — miłszy), *n* — в *ń* (tani дешевый — tańszy), *g* — в *ż* (drogi дорогой — droższy), *c* — в *ć* (gorący горячий — gorętszy);

¹ За исключением немногих прилагательных, отчасти сохранивших формы сравнительной степени («лучший», «старший», «младший»), современный русский язык образует сравнительные степени для прилагательных в форме более близкой к наречию («выше», «чище», «белее»). Польский язык, напротив, сохраняет для них формы прилагательных.

2. гласный основы подвергается часто замене: *a* переходит в *e*¹ (biały белый — bielszy), *a* — в *e* (gorący — gorętszy), *o* — в *e* (czerwony красный — czerwiejszy).

§ 63. Ряд прилагательных на *ki* (bliski близкий, wąski узкий, krótki короткий), на *oki* (głęboki глубокий, szeroki широкий) и на *eki* (daleki далекий) заменяют эти окончания окончанием szy: bliższy, węższy, krótszy; głębszy, szerszy; dalszy.

§ 64. Прилагательные с основами на две согласных (łatw-у легкий, нетрудный, ciepł-у теплый, zimn-у холодный, czarn-у черный) образуют сравнительную степень на -(i)ejszy: łatwiejszy, ciepł-ejszy, zimn-iejszy, czarn-iejszy.

Имеются, однако, прилагательные с основами на две согласных, но со сравнительной степенью на -szy, напр.: mądry умный — mądrszy, prosty прямой, простой — prostszy, twardy твердый — twardszy, czysty чистый — czystszy, częsty частый — częstszy, gęsty густой — gęstszy, tłusty жирный — tłustszy, uroczysty торжественный — uroczystszy, и др. Часть из них может образовывать сравнительную степень и на -ejszy, как, напр., łatwiejszy, mądrzejszy, tłusciejszy и др.

§ 65. Некоторые прилагательные образуют сравнительную степень при значительном изменении основы (wysoki высокий — wyższy, lek-ki легкий, нетяжелый — lżejszy — основа как в русск. «не-льз-я», «льг-ота»), а некоторые другие — от иных основ: dobry добрый, хороший — lepszy (ср. «леп» в словах «великолепие», «нелепый»); zły дурной, злой — gorszy; wielki большой, великий — większy, mały малый, маленький — mniejszy.

§ 66. Ряд прилагательных на -szy и -ejszy не являются сравнительными степенями и даже не могут ее образовать: pierwszy первый², inszy иной, tutejszy здешний, tamtejszy тамошний, находящийся там, dzisiejszy сегодняшний, wczorajszy вчерашний, onegdajszy позавчерашний, jutrzejszy завтрашний, terazniejszy настоящий, теперешний, niniejszy настоящий, текущий, и др.

§ 67. Превосходная степень образуется из сравнительной путем присоединения к ней приставки naj-: najbielszy белейший, самый белый, najdroższy самый дорогой, najmądrszy самый умный, мудрейший, najciemniejszy сильнейший, najlepší наилучший, największy наибольший, величайший, najlżejszy легчайший, и т. д.

§ 68. а. Если, наряду с предметом сравниваемым, называется и тот предмет, с которым он сравнивается, то применяется одна из следующих конструкций: 1. niż с им. п., 2. od с род. п. или 3. nad с вин. п. Напр.: człowiek lepszy niż inni человек лучший, чем другие (лучше других); bielszy od śniegu белее снега; wyższy nad coś выше чего-нибудь.

б. Превосходная степень сочетается в этом случае с предлогом z (ze) или с выражениями spomiędzy, spośród «между», «среди» с род. п.: najgorszy ze wszystkich или spomiędzy (spośród) wszystkich.

§ 69. Кроме относительного изменения степени прилагательных, возможно изменение безотносительное, т. е. без сопоставления с таким же качеством другого предмета. Напр., biały белый — białawy беловатый, bielutki беленький; krótki короткий — krótkawy коротковатый, króciutki коротенький, и т. д.

Эти безотносительные степени степеней сравнения образовать уже не могут.

§ 70. Многие прилагательные — преимущественно те, которые образованы из существительных — имеют лишь описательную форму степеней сравнения. Эта форма состоит в том, что к положительной степени добавляется для образования сравнительной степени **bardziej** более, а для превосходной — **najbardziej** наиболее, например: wiarygodny достоверный — bardziej (najbardziej) wiarygodny.

¹ исторически первичным является здесь, однако, именно *e*.

² служит также порядковым числительным к количественному jeden «один».

ИМЯ ЧИСЛИТЕЛЬНОЕ. LICZEBNIK ¹

§ 71. Числительные делятся на количественные (liczebniki ilościowe) и порядковые (liczebniki porządkowe).

Количественные подразделяются, в свою очередь, на:

а. г л а в н ы е (główne): jeden один, dwa два, trzy три, и т. д.;

б. д р о б н ы е (ułamkowe): pół пол- (половина), ćwierć четверть, dwie trzecie две трети, trzy dziesiąte три десятых, pięć ósmych пять восьмых, и т. д.;

в. с о б и р а т е л ь н ы е (zbiorowe): dwoje двое, czworo четверо, trzydziścioro тридцать (с оттенком собирательности), и т. д.;

г. к р а т н ы е (mnożne): podwójny двойной, czterokrotny четырехкратный, и т. п.;

д. в и д о в ы е (gatunkowe albo wielorakie): dwojaki двойкий, trojaki тройкий, storaki имеющий сто видов, stokrotny, и т. д. (польский суффикс -(j)(r)aki гораздо производительнее соответствующего ему русского -який);

е. н е о п р е д е л е н н ы е (nieoznaczone): kilka несколько, kilkadziesiąt несколько десятков, kilkaset несколько сот, kilkoro несколько (с оттенком собирательности), kilkakrotny в несколько раз больший, и т. д.

ж. р а з д е л и т е л ь н ы е (podziałowe): po jednym по одному, po dwa по два, po cztery по четыре, и т. д.

ОБРАЗОВАНИЕ, СКЛОНЕНИЕ И УПОТРЕБЛЕНИЕ ЧИСЛИТЕЛЬНЫХ

§ 72. Числительные количественные главные. За исключением числительных zero нуль (склоняется как drzewo), jeden, jedna, jedno — jedni, jedne один (склоняется как ten, § 53), tysiąc (§ 82) тысяча и milion миллион, они изменяются по формам — лично-мужской и женско-вещной. Только в числительном dwa два мы находим оба признака (рода и формы): лично-мужская форма — dwaj, dwu или dwóch, женский род — dwie, нелично-вещная форма для мужского и ср. родов — dwa.

а. Остальные числительные имеют следующие формы:

	л.-муж. ф.	ж.-вещн. ф.
3	trzej, trzech	trzy
4	czterej, czterech	cztery
5	pięciu	pięć
6	sześciu	sześć
7	siedmiu	siedem
8	ośmiu	osiem
9	dziewięciu	dziewięć
10	dziesięciu	dziesięć
11	jedenastu	jedenaste
12	dwunastu	dwanaście
13	trzynastu	trzynaście
14	czternastu	czternaście
15	piętnastu	piętnaście
16	szesnastu	szesnaście
17	siedemnastu	siedemnaście
18	osiemnastu	osiemnaście
19	dziewiętnastu	dziewiętnaście
20	dwudziestu	dwadzieścia
30	trzydziestu	trzydzieści

¹ от liczba «число».

	л.-муж. ф.	ж.-вещн. ф.
40	czterdziestu	czterdzieści
50	pięćdziesięciu	pięćdziesiąt
60	sześćdziesięciu	sześćdziesiąt
70	siedemdziesięciu	siedemdziesiąt
80	osiemdziesięciu	osiemdziesiąt
90	dziewięćdziesięciu	dziewięćdziesiąt
100	stu	sto
200	dwustu	dwieście
300	trzystu	trzysta
400	czterystu	czteryście
500	pięciuset	pięćset
600	sześciuset	sześćset
700	siedmiuset	siedemset
800	ośmiuset	osiemset
900	dziewięćsiuset	dziewięćset

б. Составные числительные образуются путем расположения единиц, десятков, сотен и т. д. в том же порядке, как и по-русски:

27 — dwadzieścia siedem

345 — trzysta czterdzieści pięć

1947 — tysiąc dziewięćset czterdzieści siedem

§ 73. Склонение числительного dwa.

	л.-муж. ф.	ж. р.	нелично-вещн. ф. (муж. и ср. р.)
M. W.	dwaj, dwu, dwóch	dwie	dwa
D.		dwu, dwóch ¹	
C.		dwu, dwóm ¹	
B.	dwu, dwóch	dwie	dwa
N.	dwu, dwoma	dwierna, dwoma	dwoma
Msc.		(w) dwu, dwóch ¹	

По этому образцу склоняются и числительные obaj, obie, oba и obydwaj, obydwie, obydwa оба. В последнем первая часть (oby-) обычно не изменяется (obydwaj, obydwu и т. д.).

Первый вариант лично-мужской формы соединяется с им. п. мн. ч. существительного (dwaj, obaj, obydwaj studenci), второй и третий — с род. п. (dwu, obu, obydwu или dwóch, obydwóch studentów).

§ 74. Склонение числительных trzy и cztery.

	лично-муж. ф.	жен.-вещн. ф.
M. W.	trzej, trzech; czterej, czterech	trzy; cztery
B.		trzech; czterech ¹
C.		trzem; czterem ¹
B.	trzech; czterech	trzy; cztery
N.		trzema; czterema ¹
Msc.		(w) trzech; czterech ¹

¹ для всех трех родов.

§ 75. Склонение числительных.

pięć, sześć, siedem, osiem, dziewięć и dziesięć

Эти числительные склоняются по следующему образцу:

	лично-муж. ф.	жен.-вещн. ф.
M. W.	pięciu	pięć
D.	pięciu	pięć
C.	pięciu	pięć
B.	pięciu	pięć
N.	pięciu, pięcioma	pięć
Msc.	(w) pięciu	

Примечание. В книжно-поэтическом языке попадаетея изредка форма тв. п. на -а: pięcią, sześcią, siedmią и т. д.

§ 76. Склонение числительных от *jedenaste* до *dziewiętnaste*.

Все эти числительные склоняются по следующему образцу (изменяется только окончание *ście*):

	лично-муж. ф.	женско-вещн. ф.
M. W.	jedenastu	jedenaste
D.	jedenastu	jedenaste
C.	jedenastu	jedenaste
B.	jedenastu	jedenaste
N.	jedenastu, jedenastoma	jedenaste
M.	(w) jedenastu	

В дат. п. употребляется иногда и форма *jedenastom, dwunastom* и т. д. но лишь в том случае, когда числительное употребляется без существительного.

§ 77. Склонение десятков от *dwadzieścia* до *dziewięćdziesięciu*.

а. Подобно тому, как при склонении числительных второго десятка (*jedenaste* и т. д.), окончание основы *ść* меняется на *st*, так и при склонении первых трех десятков (*dwadzieścia, trzydzieści, czterdzieści*) основа изменяет окончание *ść* на *st*. При этом в числительном *dwadzieścia* элемент *два-* переходит в *dwu-*:

	лично-муж. ф.	жен.-вещн. ф.
M. W.	dwudziestu, trzydziestu	dwadzieścia, trzydzieści
D.	dwudziestu, trzydziestu	dwadzieścia, trzydzieści
C.	dwudziestu, trzydziestu	dwadzieścia, trzydzieści
B.	dwudziestu, trzydziestu	dwadzieścia, trzydzieści
N.	dwudziestu, trzydziestu	dwadzieścia, trzydzieści
Msc.	или: dwudziestoma, (w) dwudziestu, trzydziestu	dwadzieściami, trzydziestoma

Czterdzieści склоняется как *trzydzieści*.

б. В числительных от *pięćdziesiąt* до *dziewięćdziesiąt* окончание основы в косвенных падежах меняется на *ęć*. Все эти числительные склоняются по следующему образцу:

	лично-муж. ф.	жен.-вещн. ф.
M. W.	pięćdziesięciu	pięćdziesiąt
D.	pięćdziesięciu	pięćdziesiąt
C.	pięćdziesięciu	pięćdziesiąt
B.	pięćdziesięciu	pięćdziesiąt
N.	pięćdziesięciu, pięćdziesięcioma	pięćdziesiąt
Msc.	(w) pięćdziesięciu	

И здесь при самостоятельном употреблении числительного в дат. п. возможна форма на *-om*: *pięćdziesięciom, sześćdziesięciom* и т. д.

§ 78. Склонение числительного *sto*

Это числительное может склоняться по образцу существительных II склонения на *o* (напр., *miasto*): е. ч.: M. *sto* D. *sta*, C. *stu*, B. *sto*, N. *stem*, Msc. *ście*; мн. ч.: M. *sta*, D. *set*, C. *stom*, B. *sta*, N. *stoma*, Msc. *stach*.

Однако, более употребительно следующее склонение:

	лично-муж. ф.	женско-вещн. ф.
M. W.	stu	sto
D.	stu	sto
C.	stu	sto
B.	stu	sto
N.	stu	sto
M.	(w) stu	

§ 79. Склонение числительных *dwieście, trzysta, czterysta*

Эти числительные склоняются как *sto*, но *dwieście* — как *dwanaście* и *dwadzieścia* — меняет в косвенных формах *dwa-* на *dwu-*: M. *dwustu* — *dwieście*, D. *dwustu*, и т. д.

§ 80. Склонение числительных от *pięćset* до *dziewięćset*

Эти числительные изменяют при склонении только первую свою составную часть, т. е. корень *-set* остается без изменения. Все они склоняются по следующему образцу:

	лично-муж. ф.	женско-вещн. ф.
M. W.	pięćuset	pięćset
D.	pięćuset	pięćset
C.	pięćuset	pięćset
B.	pięćuset	pięćset
N.	pięćuset	pięćset
Msc.	или: pięćuset (w) pięćuset	pięćuset

§ 81. В неопределенных числительных с *kilka-* при склонении *a* меняется на *u*, (как в числительных, начинающихся с *dwa-*): *kilkunastu*, *kilkudziesięciu*, *kilkuset*.

§ 82. Числительные *tysiąc*, *milion*, *miliard* склоняются как сущ. муж. р.; I склонения (род. п. — на *a*; им. п. мн. ч. — *tysiące*, *miliony*, *miliardy*).

§ 83. Если число начинается с числительного *sto*, *tysiąc* или *milion*, то при склонении эти числительные могут не изменяться; напр.: *z tysiąc dwustu ludzi* с тысячей двумястами людьми.

§ 84. Склонение числительных собирательных: *dwoje* (*oboje*, *obydwójce*), *troje*, *czworo*, *pięcioro* и др.

для всех родов и форм		
M. W. B.	<i>dwoje</i>	<i>czworo</i>
D.	<i>dwojga</i>	<i>czworga</i>
C.	<i>dwojgu</i>	<i>czworgu</i>
N.	<i>dwojgiem</i>	<i>czworgiem</i>
Msc.	(w) <i>dwojgu</i>	<i>czworgu</i>

§ 85. Числительные-наречия: *ile*, *ilu* сколько, *tyłe*, *tyłu* столько¹, *kilka*, *kilku* несколько и *wiele* много — склоняются как *pięć*: M. *tyłe*, D. *tyłu*, и т. д.; напр., — *z kilku kolegami* с несколькими товарищами; *od wielu lat* в течение многих лет.

Примечание. — В тв. п. иногда употребляется форма на -ома: *iloma* и т. д.

§ 86. Сочетание числительных количественных с существительными подчинено следующим правилам:

а. в им. п. *jeden* требует им. же падежа ед. ч. (*jeden człowiek*, *jedno dziecko*); *dwa* (*oba*), *trzy*, *cztery* — им. п. мн. ч. (*dwa konie*, *trzej towarzysze*, *cztery książki*);

от *pięć* и выше — род. п. мн. ч. (*pięć książek*, *dziesięciu chłopców*, *siedemnaście osób*);

б. в прочих падежах числительное согласуется с тем существительным, к которому непосредственно относится (*jednego człowieka*, *trzem osobom*, *w pięciu pokojach*).

Примечание 1. — В вин. п. числительные от *pięć* и выше требуют род. п. мн. ч. даже для тех существительных, вин. п. которых сходен с им.: *zam zam pięć ołówków* у меня (я имею) пять карандашей; *kupięm osiem książek* я купил восемь книг.

Примечание 2. — Если составное числительное, относящееся к существительному женско-вещной формы (§ 44), оканчивается на *jeden*, то существительное ставится в род. (I) п. мн. ч. (*dwadzieścia jeden rubli*), а если это числительное оканчивается на *dwa*, *trzy* или *cztery*, то существительное может быть поставлено и в им. п. мн. ч. (*dwadzieścia dwa ruble*).

§ 87. Числительные порядковые имеют родовые окончания прилагательных (у, а, е) и склоняются как прилагательные:

M. W.	<i>pierwszy</i>	<i>pierwsza</i>	<i>pierwsze</i>
D.	<i>pierwszego</i>	<i>pierwszej</i>	<i>pierwszego</i> , и т. д.

¹ *He* и *tyłe* можно рассматривать и как числительные местоименные.

Во мн. ч.: M. лично-муж. ф. *pierwsi*, жен.-вещн. ф. *pierwsze*. D. *pierwzych*, и т. д. (§ 58).

Основные числительные порядковые в муж. р.:

1 — <i>pierwszy</i>	18 — <i>osiemnasty</i>
2 — <i>drugi</i> (<i>редко: wtóry</i>)	19 — <i>dziewiętnasty</i>
3 — <i>trzeci</i>	20 — <i>dwudziesty</i>
4 — <i>czwarty</i>	21 — <i>dwudziesty pierwszy</i>
5 — <i>piąty</i>	30 — <i>trzydziesty</i>
6 — <i>szósty</i>	40 — <i>czterdziesty</i>
7 — <i>siódmy</i>	50 — <i>pięćdziesiąty</i>
8 — <i>ósmy</i>	60 — <i>sześćdziesiąty</i>
9 — <i>dziewiąty</i>	70 — <i>siedemdziesiąty</i>
10 — <i>dziesiąty</i>	80 — <i>osiemdziesiąty</i>
11 — <i>jedenasty</i>	90 — <i>dziewięćdziesiąty</i>
12 — <i>dwunasty</i>	100 — <i>setny</i>
13 — <i>trzynasty</i>	200 — <i>dwóchsetny</i> или <i>dwusetny</i>
14 — <i>czternasty</i>	300 — <i>trzechsetny</i>
15 — <i>piętnasty</i>	1000 — <i>tysięczny</i> (<i>tysięczny</i>)
16 — <i>szesnasty</i>	2000 — <i>dwutysięczny</i>
17 — <i>siedemnasty</i>	1000000 — <i>milionowy</i>

§ 88. В порядковой форме ставятся *только единицы и сотни*; остальные разряды (знаки) выражаются в форме количественной. Напр.: 1946 — *tysiąc dziewięćset czterdziesty szósty*; 222 — *dwieście dwudziesty drugi*. Однако, если единицы и десятки выражены нулями, то в порядковой форме ставится знак сотен, а если и на его месте стоит нуль, то порядковую форму принимают тысячи: 1500 — *tysiąc pięćsetny*, 2000 — *dwutysięczny*.

При склонении этих числительных изменяются по падежам только те их составные части, которые имеют порядковую форму: *w tysiąc dziewięćset dwudziestym trzecim roku* в 1923 году.

§ 89. В дробных числах числитель (*licznik*) выражается числительным количественным, а знаменатель (*mianownik*) — порядковым, — в падеже согласно § 86: $\frac{1}{5}$ — *jedna piąta*; $\frac{3}{5}$ — *trzy piąte* (им. п. мн. ч.); $\frac{5}{8}$ — *pięć ósmych* (род. п. мн. ч.). Склоняются они по общему правилу: числитель — как количественное, знаменатель — как порядковое.

$\frac{1}{2}$ обычно называется *rół*, $\frac{1}{4}$ — *ćwierć*, $1\frac{1}{2}$ — *rółtora*, $2\frac{1}{2}$ — *rółtrzecia*, $3\frac{1}{2}$ — *rółczwarta* и т. д. Слово *ćwierć* склоняется по IV склонению. Слова *rółtora*, *rółtrzecia* и т. п. не склоняются, но имеют для жен. р. отдельную форму; *rółtorę* или *rółtorę* (из этой группы числительных дробных *rółtora* употребляется шире, тогда как *rółtrzecia* и др. в литературном языке употребляются все меньше).

§ 90. Числительные кратные (*podwójny* двойной, *potrójny* тройной, и т. д.) и видовые (*jednaki* одиночный, *dwojaki* двойной) изменяются по родам и склоняются как прилагательные (§ 58).

УПОТРЕБЛЕНИЕ ПАДЕЖЕЙ В ПРЕДЛОЖЕНИИ

§ 91. Именительный падеж употребляется в качестве:

а. грамматического подлежащего: *Mrozy szkodzą zbożu*. Морозы вредят хлебам.

б. именной части сказуемого: *Węgiel czarny jest najlepszy*. Черный уголь самый лучший.

в. приложения: *Wisła, główna rzeka Polski, wpada do morza Bałtyckiego*. Висла, главная река Польши, впадает в Балтийское море.

г. определительного сравнения: *Jaskółka czarna obłok przesywa jak strzała, potem spada jak kula*. (M i c k i e w i c z) Ласточка, словно стрела, пронзает черное облако, а потом падает, как пуля.

д. иногда вместо зват. п.: *Tomasz* (=Tomaszu), *karabele!* (M i s k i e w i c z) Фома, саблю!

е. логического подлежащего при грамматическом подлежащем **to** это: *Zegar jest to przyrząd do mierzenia czasu*. Часы, это — прибор для измерения времени.

§ 92. Родительный падеж в польском языке гораздо употребительнее, чем в русском. Он употребляется в следующих основных случаях:

а. как дополнение при переходных глаголах с отрицанием: *Ssaki mają płuca, ale guby płuc nie mają*. Млекопитающие имеют легкие, но рыбы легких не имеют;

б. при многих глаголах, имеющих положительную форму, но отрицательный смысл, а именно выражающих отрицание, отказ, желание и т. п.: *odmawiać czegoś* отказывать в чем-нибудь; *zapierać (wypierać) się czegoś* запереться в чем-нибудь; *wyrzekać się czegoś* отречься от чего-нибудь; *bronić (zabraniać, zakazywać) czegoś* запрещать что-нибудь; *zaniedbywać czegoś* относиться без внимания к чему-нибудь; *żałować czegoś* жалеть чего-нибудь; *skąpić czegoś* скупиться на что-нибудь; *unikąć czegoś* избегать чего-нибудь; *zazdrościć czegoś* завидовать чему-нибудь; *zapominać czegoś* забывать что-нибудь; *nienawidzić czegoś* ненавидеть что-нибудь; *potrzebować czegoś* нуждаться в чем-нибудь; *żądać (pragnąć) czegoś* желать чего-нибудь, и т. п.

в. При глаголах выражающих защиту, охрану или оборону: *chronić, bronić, pilnować, strzec, przestrzegać, doglądać* и т. д. *czegoś*;

г. При прилагательных, выражающих недостаток, нужду, потребность, желание: *żądny, pożądlivy, chciwy* жадный, *ciekawy* любопытный и т. д. *czegoś*, а также при прилагательных *bliski* близкий и *daleki* далекий.

д. При наречиях, выражающих недостаток, сожаление, страх: *trzeba czegoś* нужно что-нибудь; *szkoda czegoś* жаль что-нибудь; *wstyd mi czegoś* он стыдится чего-нибудь; *strach mi czegoś* ему страшно что-нибудь.

е. При глаголах переходных, если действие распространяется на часть предмета: *kupić chleba* купить хлеба, *dolać mleka* долить молока, *wziąć cukru* взять сахара («родительный частичный»).

ж. При многих переходных глаголах с приставками *do-* (напр., *do-dawać* добавлять), *od-* (*odlewać* отливать), *przy-* (*przynosić* приносить) *nad-* (*naddawać* набавлять), *u-* (*unosić* уносить) — с оттенком увеличения или уменьшения, т. е. в том же частичном смысле.

з. При многих глаголах, обозначающих ощущение, восприятие, испытывание и, следовательно, также содержащих идею количественной частичности: *doznawać* испытывать, *łuchać* слушать, *dotykać* касаться, *używać* употреблять.

и. При глаголах, выражающих завершение (преимущественно с приставкой *do-*): *dostać* достать, *dopić* допить, *dotrzymać* сдерживать (напр. *dotrzymać słowa* сдерживать слово).

к. При глаголах с приставкой *na-*, выражающей количественную значительность действия и большое накопление его результатов: *parobić* наделать, *narąbać* нарубить, *nakrajać* нарезать.

л. При глаголах местоименных (с *się*), выражающих идею насыщения (*najeść się* наесться, *nasierpieć się* натерпеться) или окончания (*doszukać się* доискаться, *dobrocić się* достичь трудом).

м. При прилагательных, обозначающих полноту (*pełen* полный, *syty* сытый, пресыщенный), пригодность (*wart* стоящий, *godzien* пригодный) а также при *potny* помнящий и *świadom* сознающий.

н. Как определение в том или ином смысле: качество (*utwór wielkiej wartości* произведение большой ценности), принадлежность (*razuży kota* когти кошки), происхождение (*dzieła Orzeszkowej* сочинения Ожешко),

материал или содержание (*szklanka wody* стакан воды), предмет действия (*pragnienie wiedzy* жажда знания).

о. Как определение при числительных (§ 86) и других количественных словах: *czworo dzieci* четверо детей, *kilka stron* несколько страниц, *krótkość czasu* недостаток времени, *tyłe pieniędzy* столько денег.

п. В зависимости от предлогов, часть которых всегда требует род. п. (*bez* без, *dla* для, *do* до, для, к, *od* от, в течение, у, *u*, *naprzeciw* против, *prócz* кроме, *wewnątrz* внутри, *zewnątrz* снаружи, вне, *obok* рядом с, возле, *wobec* ввиду, *zamiast* вместо, *śród* среди, *wzdłuż* вдоль, *za pomocą* с помощью, *podczas* во время и т. д.), тогда как другие — только в определенном их смысле:

z (*ze*) — 1. точка отправления во времени или пространстве: *wychodzić z domu* выходить из дому; *z samego rana* с самого утра; 2. местонахождение: *z prawej strony* с правой стороны; 3. орудие и способ действия: *strzelać z karabina* стрелять из винтовки; 4. материал: *pacynki ze szkła* сосуд из стекла; 5. причина: *umierać z głodu* умирать с голоду; 6. лишение: *wyzywać z praw* лишать прав; 7. происхождение: *Maria z Wasiłowskich* Конопницкая Мария Конопницкая, урожденная Василевская; *Mikołaj z Błonia* Николай Блонский (польский поэт XV века); 8. основание: *z urzędu* по долгу службы; *z czułego ramienia* от чьего-либо лица; 9. в целом ряде речевых оборотов: *z chłopska* по-крестьянски; *z gruba (z grubszą)* в общих чертах, грубо; *z całego serca* от всего сердца; *ze wszystkich sił* изо всех сил, и т. д.

za — время, эпоха: *za dnia* днем, засветло; *za mojej pamięci* на моей памяти, *za czasów Batorego* во времена Батория; *za Aleksandra Macedońskiego* при Александре Македонском.

mimo (*pomimo*) — *mimo uszu* (§ 23) мимо ушей; *mimo chęci* при всем желании; *mimo (pomimo) woli* невольно, поневоле.

do — *idę do domu* я иду домой; *pojźdźmy do lasu* пойдем в лес; *przytulić do piersi* прижать к груди; *papier do pisania* бумага для письма (писчая); *wziąć się do roboty* приняться за работу; *do tego czasu* до этого времени; *dwa razy do roku* два раза в год; а *do tego* а к тому же; *tam do pomówienia* с ним мне нужно поговорить с ним; *do woli* вволю; со *do tego* что касается этого; со *do wielkości* в отношении размеров, величины; *ukać do drzwi* стучать в дверь; *siadać do stołu* садиться за стол; *mieszać się do czego* вмешиваться во что-либо; *porównywać do czego* сравнивать с чем-нибудь.

dla — *pokój dla palaczy* комната для курящих; *dla dobra ludzkości* на благо человечества; *dla słabości zdrowia* по слабости здоровья (из-за слабого здоровья); *dla Boga* ради бога; *mieć obowiązki dla kogoś* иметь обязанности по отношению к кому-нибудь; *mieć dla kogoś* любовь к кому-нибудь; *dla przestrogi* в виде предостережения.

§ 93. Дательный падеж употребляется в следующих основных случаях:

а. При глаголах, обозначающих помощь (*pomagać, dopomagać* помогать), помеху (*przeszkadzać, zawadzać, zarządzać* мешать, препятствовать), доверие (*ufać* доверять), верить (*wierzyć* верить), уступку (*folgować, pobłażać, ustępować* уступать), сопротивление (*opierać się, przeciwiać się, stawiać opór* сопротивляться), испытывание воздействия (*ulegać* поддаться, подвергаться, *poddawać się* поддаться), следование (*być posłusznym* быть послушным, *dogadzać* угождать), сопровождение (*towarzyszyć* сопровождать), зависть (*zazdrościć* завидовать), службу (*służyć* служить, *usługiwać* прислуживать, оказывать услуги, *poświęcać się* посвящать себя, *oddawać się* отдаваться), удивление (*dziwić się* удивляться), благоприятие (*sprzyjać, być przychylnym* благоприятьствовать), оказывание чего-либо (*sprawić* причинять) и др.

б. При глаголах, выражающих обращение к кому- или чему-нибудь: mówić говорить, opowiadać рассказывать, kłaniać się кланяться, przuragrywać się присматриваться, смотреть со вниманием, и т. п.

в. При безличных глаголах (типа zdaje się кажется) и при глаголах, употребляемых только в 3 лице (типа należeć следует, надлежит), выражающих отношение к л и ц у (т. наз. «дательный интереса», лат. dativus com-modi et incommodi): wypadła, przystoi nadлежит, прилнчествует, следует; brakuje, zbywa недостает, нехватает; starczy хватает; szczęści się везет; chce się хочется; nudzi się скучно, и т. п.

г. При безличных выражениях, также выражающих отношение к л и ц у, вроде: trzeba нужно, szkoda жаль, dzięki благодаря, smutno грустно, zimno холодно, źle плохо, wesoło весело, biada горе, и т. п. (всюду в таких оборотах подразумевается глагол jest).

д. При многих прилагательных, выражающих одно из вышеуказанных отношений, как, напр.: przyteczny полезный, przychylny благоприятствующий, przyjemny приятный, drogi дорогой, posłuszny послушный, wierny верный, znajomy знакомый, bliski близкий, и т. п.

Примечание. — Многие из этих прилагательных допускают и конструкцию с предлогами dla или do с род. п.: przyjemny komuś или dla kogoś; podobny czemuś или do czegoś.

е. В притяжательном смысле, чему соответствует в русском языке оборот «у с род. п.» или притяжательное (иногда — личное) местоимение: krew *mi* rzygnęła у него брызнула кровь; siedzi kot spokojnie, tylko *mi* się ogon rusza кошка сидит спокойно, только хвост ее шевелится; jak *ci* na imię? как тебя зовут? (ср. областной русск. оборот: «как ему фамилия?»); co *ci* jest? что с тобой?

Примечание. — Так наз. dativus ethicus, выражающий как бы особо интимное участие в том или ином действии (ср.: «Жил себе один человек»), в польском языке довольно употребителен: pójdźmy *sobie!* пойдем (себе)! pamiętaj *mi!* помни ты у меня!

Иногда приходится прибегать к приблизительному переводу: taki *ci* jest chory, że ledwie chodzi он настолько, понимаешь ли, болен, что с трудом ходит.

ж. После предлогов: ku к (służyć *ku* ozdobie служить украшением); po (только в смысле образа действия: mówić *po* polsku говорить по-польски; *po* cichu тихо, *po* kryjomu тайком; в смысле разделительном: *po* jednemu по одному; в смысле цели: nie czas *po* temu не время для этого); wbrew вопреки; przeciw, przeciwko против, напротив; gwoli (kwoli) в угоду, во имя.

§ 94. Винительный падеж употребляется:

а. после переходных глаголов, охватывающих предмет действия целиком (ср. § 92, е): kupować покупать, brać брать, kłaść класть, czytać читать, zakończyć закончить, przeżyć пережить, и т. д.;

б. при некоторых глаголах, употребляющихся преимущественно или исключительно в 3 лице: kosztować kogoś стоить кому-нибудь; obchodzić kogoś касаться кого-нибудь, быть важным для кого-нибудь; boleć болеть, причинять боль: zęby *mi* bołą у меня зубы болят; mdlić: mdli *mię* мне дурно;

в. с целым рядом предлогов:

1. o — rzucić o ziemię бросать о землю; mieszkać o ścianę жить через стену; o dwa kroki в двух шагах; o półmetra wyżej на полметра выше; oskarżać o coś обвинять в чем-либо; dbać o coś заботиться о чем-нибудь; grać o pieniądze играть на деньги; kłócić się o coś ссориться из-за чего-нибудь, и т. д.

2. w (we) — wpaść w dół упасть в яму; pójść w odwiedzinu пойти с визитом; grać w karty играть в карты; materia w kratki материя в

клетку; w ten sposób этим способом, таким образом; w dzień (noc) днем, ночью; obfitować w coś изобиливать чем-нибудь; bogaty w coś богатый чем-либо; wdać się w matkę уродиться в мать, и т. д.

3. na — położyć na stół¹ положить на стол; tłumaczyć na język polski переводить на польский язык; kwadrans na drugą четверть второго; utłuc na proszek истолочь в порошок; wstąpić na uniwersytet поступить в университет; raz na miesiąc раз в месяц; środek na kaszel средство против кашля; iść na bagnety идти в штucky; łapać ryby na wędkę ловить рыбы удочкой; chorować na gruźlicę болеть туберкулезом; dać na dług дать в долг; głęboki na dwa metry глубиной в два метра; iść na lekarza готовиться к врачебной профессии, и т. д.

4. przez — iść przez pole идти через поле; cedzić przez zęby цедить сквозь зубы; przez rok в течение года, przez dzień через день (раз в два дня); przez szacunek dla kogoś из уважения к кому-нибудь; to wszystko przez ciebie все это из-за тебя; przez telefon по телефону; «Quo Vadis» było napisane przez Sienkiewicza «Камю грядеши» было написано Сенкевичем; Warszawa была разрушена немцами Warszawa była zburzona przez Niemców.

5. przed — iść przed siebie идти прямо вперед; zajechać przed dom подъехать к дому; przyprowadzać przed sąd приводить на суд.

6. pod (pode) — wleźć pod stół залезть под стол; grunt pod pszenicę земля под пшеницу; uciec się pod czyjąś obronę прибегнуть к чьей-либо защите; pod koniec lata к концу лета; brać pod uwagę принимать во внимание; dać pożyczkę pod zastaw czegoś дать ссуду под залог чего-либо.

7. po — posłać po coś послать за чем-нибудь; po raz pierwszy в первый раз; po pierwsze во-первых; po pas по поясу; po pięć rubli по пяти рублей.

8. między и pomiędzy — nie kładź palca między drzwiami (ноговорка) не клади пальца в дверь (т. е. не суй нос в чужие дела).

Сюда же относятся и составные предлоги, вроде ponad, poprzez, poza и т. д.

Из перечисленных предлогов требует одного вин. п. только przez; остальные требуют вин. п. лишь при наличии идеи направления, движения и т. п. (вопрос «куда?»);

9. za — za godzinę за час, через час; wyjść za drzwi выйти за дверь; śniegu za kolana² снегу выше колен; prowadzić za rękę вести за руку.

§ 95. Звательный падеж не играет в предложении никакой синтаксической роли, поскольку не подчиняется ни одному члену предложения и ни одного себе не подчиняет. Как обращение, он является скорее вводным словом, чем членом предложения. Весьма часто звательный падеж сопровождается притяжательным местоимением mój в соответствующем роде и числе:

«Godzienieś² pochwał, rzecze, hrabio, mój sąsiedzie,
Ze dbasz o interesa³ nawet przy obiedzie». (М и с к и е в и с з)

«Ты, граф, сосед мой,» говорит, «достоин похвал, что даже за обедом заботишься о делах».

Об употреблении им. п. в значении зват. см. § 91, д.

¹ Предлог na (а также предлоги o, w, pod), как и в русском языке, требует винительного падежа на вопрос куда? и предложного — на вопрос где? Употребительны, однако, и обороты с предложным падежом на вопрос куда?: położyć na stole (предложный падеж).

² godzin jesteś (§ 127).

³ вместо: interesy.

§ 96. Творительный падеж. употребляется:

а. Как именная часть сказуемого, т. е. при вспомогательных глаголах *być* быть, *stać się*, *zostać* стать, сделаться, и др., а также при глаголах *zdawać się* казаться, *urodzić się* родиться, *zwać się* называться, и т. п.

Примечание 1. — По-русски при глаголе «быть» именная часть сказуемого ставится в тв. п. лишь в том случае, если этот глагол стоит в прошедшем или будущем времени («он *был* или *будет врачом*»), но не в настоящем («он — *врач*») ¹. По-польски же употребляется и в этом случае тв. п.: он *jest lekarzem*.

Примечание 2. — Если именной частью сказуемого является прилагательное, то оно ставится в им. п.: *Ta książka jest ciekawa*. Эта книжка интересна. — Но если это прилагательное имеет значение существительного или если оно сопровождается существительным, его ставят преимущественно в тв. п.: *Ojciec jego był uczoneym*. Его отец был ученым. — *Gramatyka nie jest nauką łatwą*. Грамматика — наука не легкая.

Примечание 3. — Даже если именной частью сказуемого служит существительное, оно ставится не в тв., а в им. п. в следующих случаях:

а. часто — когда им выражается признак существенный и постоянный (происхождение, основное свойство, характер и т. п.) или обозначается собственное имя: «*Zwał się Buchman, lecz Polak był... był dobry patriotą*». (Мискиевич) «Фамилия его была Бухман, но был он поляк,... хороший патриот»;

б. всегда — когда именная часть сказуемого является логическим подлежащим, а местоимение то — грамматическим: *Kolej żelazna jest to jeden z najważniejszych środków lokomocji*. Железная дорога — одно из важнейших средств передвижения. (Но: *Kolej żelazna jest jednym* и т. д.).

б. Как дополнение глаголов, требующих после себя этого падежа, как, напр., *obracać* вращать, *gządzić* управлять, *oriekować się* заботиться, *gardzić* гнушаться, и т. д., а также многих прилагательных или причастий: *straszny*, *pokryty*:

*Tymczasem przenos moją duszę utęsknioną...
Do tych pól malowanych zbożem rozmaitem ²,
Wyzłaczanych pszenicą, posrebrzanych żytem.* (Мискиевич)

в. Как определение глаголов (в этой функции существительные часто приобретают смысл наречий): *czasem* иногда, *chwilami* от времени до времени, *wiosną* и *latem* весной и летом, *iść lasem* идти лесом, *płynąć rzeką* течь рекой, *stać otworem* быть настежь, *rozłożyć się obozem* расположиться лагерем, *duszą* и *ciałem* душой и телом, и т. д.

г. с предлогами:

1. *z (ze)* — *iść z bratem* идти с братом, *zwagać się z prośbą* обращаться с просьбой, *pić kawę z mlekiem* пить кофе с молоком, *toczyć wojnę z kimś* вести войну с кем-нибудь, *z karabinem* в руку с винтовкой в руках, *z zachodem słońca* с заходом солнца, *z przyjemnością* с удовольствием, *z czasem* со временем;

2. *za* — *za rzeką* за рекой, *jeden za drugim* один за другим, *za rozkazem* по приказанию, *za czyjąś radą* по чьему-либо совету, *tęsknić za kimś* тосковать по ком-нибудь, *za jednym razem* зараз, сразу;

¹ Обороты вроде «И смелый, дерзкий шаг *jest* подвигом героизма» (Дмитриев), попадающиеся у русских писателей XVII—XVIII веков, представляют собой чистейшие полонизмы, которые у нас не привились.

² в современной орфографии — «rozmaitym».

3. *pod* — *pod gołym niebem* под открытым небом, *służyć pod Kosciuską* служить под командованием Костюшко, *pod przytusem* по принуждению, *pod warunkiem* с условием, *pod sekretem* по секрету, *pod słowem honoru* под (на) честное слово, *pod miastem* за городом, *pod tytułem* под заглавием, *list pod wczorajszą datą* письмо от вчерашнего числа;

4. *przed (przede)* — *przed tymi oczyma* (§ 23) перед моими глазами, *skarżyć się przed kimś* жаловаться кому-нибудь, *przed tygodniem* неделю тому назад, *przed laty* ¹ много лет тому назад, *chronić się przed deszczem* укрываться от дождя;

5. *nad (nade)* — *nad Wisłą* на Висле (на берегах Вислы), *pad rapem* к удру, *złitować się nad kimś* сжалиться над кем-нибудь;

6. *między* — *między godziną pierwszą a drugą* между часом и двумя; *między młotem a kowadłem* между молотом и наковальней, *mówiąc między nami* между нами говоря.

Примечание. — Предлоги *przed*, *pod*, *nad* и *między* требуют тв. п. только на вопрос «где?» (а не «куда?»).

§ 97. Предложный падеж есть, по преимуществу, падеж «местный», обозначающий различные пространственные отношения. Он — как и русский предложный падеж — употребляется только с предлогами: *w*, *na*, *przy*, *o* и *po* (на вопрос «где»).

1. *w (we)* — *mieszkać w Moskwie* жить в Москве, *być w domu* быть дома, *żyć w nędzy* жить в нужде, *w moich oczach* на моих глазах, *w lecie* (w *jesieni*) летом (осенью), *w tym tygodniu* на этой неделе, *w roku 1947* (tysiąc dziewięćset czterdziestym siódmym) в 1947 году, *lekarstwo w proszku* лекарство в порошке, *placić w złocie* платить золотом, *dawać w upominku* давать на память;

2. *na* — *mieszkać na górze* жить наверху, *mieszkać na wsi* жить в деревне, *jak na dłoni* как на ладони, *smażyc na maśle* жарить на масле, *na początku* (на *końcu*) в начале (в конце), *być na urzędzie* занимать пост, *grać na fortepianie* играть на рояле, *zrobić na kimś* вражение произвести на кого-либо впечатление, *być na uniwersytecie* быть (учиться) в университете, *zależec na czymś* зависеть от чего-нибудь; *być na czele czegoś* быть во главе чего-нибудь, *polegać na kimś* полагаться на кого-нибудь, *przestawać na czymś* ограничиваться чем-нибудь, *rodupać na siłach* потерять силы, ослабеть, *upaść na duchu* пасть духом, *na czasie* во-время;

3. *przy* — *przy rzece* при реке, у реки, *przy stole* за столом, *obstawać przy swoim zdaniu* оставаться при своем мнении, *być przy zdrowiu* быть здоровым, *zostawać przy życiu* оставаться в живых, *nie być przy apetycie* не иметь аппетита, *przy obiedzie* за обедом, *przy wolnym czasie* в свободное время, *przy sposobności* при случае, *przy fortepianie* в сопровождении рояля, *przy dźwiękach* оркестру под звуки оркестра, *przy ulicy Marszałkowskiej* на Маршалковской улице, *przy czyjejs pomocy* с чьей-либо помощью;

4. *o* — *rozmawiać o czymś* говорить о чем-нибудь, *o zmierzchu* в сумерки, *o świcie* на рассвете, *iść o kiju* ходить с палкой, *ptak o czarnych skrzydłach* птица с черными крыльями;

5. *po* — *po obiedzie* после обеда, *po czasie* слишком поздно, *już po tym!* этого уже нет! *po ziemi* по земле, *chodzić po deszczu* ходить под дождем, *po dniach* и *nocach* целые дни и ночи, *krwę płynię po żyłach* кровь течет по жилам, *po wietrze* по направлению ветра, *po części* отчасти, *po swojej stronie* на своей стороне, *pić po tym* ни к чему это, *rozpawać po głosie* узнавать по голосу, *dawać po jabłku* давать по яблоку.

¹ См. § 13, б, примеч.

ГЛАГОЛ. CZASOWNIK

§ 98. Глагол изменяется по следующим категориям:

а. в р е м е н а (czas): настоящее (czas teraźniejszy), прошедшее (czas przeszły), преждепрошедшее (czas zaprzyszły) и будущее (czas przyszły);

б. з а л о г и (strony): действительный (strona czynna) и страдательный (strona bierna);

в. н а к л о н е н и я (tryby): неопределенное (tryb bezokoliczny или bezokolicznik), изъявительное (tryb oznajmujący), условное (tryb warunkowy) и повелительное (tryb rozkazujący или rozkaznik);

г. л и ц а (osoby): первое (osoba pierwsza), второе (osoba druga) и третье (osoba trzecia);

д. ч и с л а (liczby): единственное (liczba pojedyncza) и множественное (liczba mnoga);

е. р о д ы (rodzaje): мужской (rodzaj męski), женский (rodzaj żeński) и средний (rodzaj nijaki);

ж. п р и ч а с т и я (imiesłowy przymiotnikowe или odmienne): причастие одновременное (настоящего времени) действительного залога (imiesłów przymiotnikowy czynny współczesny), причастие прошедшего времени действительного залога (imiesłów przymiotnikowy czynny przeszły) и причастие страдательного залога прошедшего времени (imiesłów przymiotnikowy bierny przeszły);

з. д е е п р и ч а с т и я (imiesłowy przysłówkowe или nieodmienne): деепричастие одновременное (настоящего времени) (imiesłów przysłówkowy współczesny) и деепричастие прошедшего времени (imiesłów przysłówkowy przeszły). — Оба деепричастия — действительного залога.

СПРЯЖЕНИЯ

§ 99. Все глаголы разделяются на два спряжения, признаком которых является окончание 1 лица ед. ч. настоящего времени изъявительного наклонения. А именно:

а. к I спряжению относятся все глаголы, оканчивающиеся в 1 л. ед. ч. наст. врем. на -ę: *pisz-ę* пишу, *słysz-ę* слышу, *nios-ę* несу, *widz-ę* вижу, *gasiuj-ę* гасю, и т.п. Это окончание соответствует русскому «у» («слыш-у» и т.п.).

б. к II спряжению относятся все глаголы, оканчивающиеся в 1 л. ед. числа наст. времени на -m: *słucha-m* слушаю, *działa-m* действую, *czyta-m* читаю, *gra-m* играю, *umie-m* умею, *wie-m* знаю, и т.п. Это окончание соответствует русскому «м» в глаголе «ем».

Примечание. — В польском языке группа глаголов на -m гораздо многочисленнее, чем в русском.

ГЛАГОЛЫ ПЕРЕХОДНЫЕ И НЕПЕРЕХОДНЫЕ. ГЛАГОЛЫ МЕСТОИМЕННЫЕ

§ 100. Глаголы могут быть **п е р е х о д н ы м и** (czasowniki przechodnie) и **н е п е р е х о д н ы м и** (czasowniki nieprzechodnie). Этот признак в большинстве случаев можно установить не по форме глагола, а по его смыслу, причем во многих случаях и переходные глаголы могут, в зависимости от смысла всего предложения, приобретать значение непереходное; напр.: *mówić prawdę* (вин. п. = прямое дополнение) говорить правду (*перех. гл.*) — *mówić po polsku* говорить по-польски (*неперех. гл.*); *śpiewać piosnkę* петь песню (*перех. гл.*) — *dobrze śpiewać* хорошо петь (*неперех. гл.*).

§ 101. К непереходным глаголам относятся все местоименные глаголы: *myć się* мыться, *chwalić się* хвалиться, *śmiać się* смеяться, а также глаголы, оканчивающиеся в 1 л. ед. ч. наст. вр. на -eje (неопр. н. — на -eć): *bieleje* белею, *czterwieceje* краснею, и т.п.

Местоименные глаголы (czasowniki zaimkowe) характеризуются присоединением ко всем формам глагола возвратного местоимения *się*, которое точно соответствует русской местоименной частице -ся, но, в отличие от нее, пишется, во-первых, не слитно с глаголом, а, во-вторых, может отрываться от него и ставиться в разных местах предложения: *zdaje się*, но также *jak się zdaje* как кажется.

Среди местоименных глаголов нужно различать: собственно-местоименные, которые без *się* употребляться не могут (*śmiać się* смеяться, *lenić się* лениться); возвратные (*zwrotne*), которые выражают действие, обращенное на само действующее лицо, и которые без *si* имеют значение переходное (*ubiegać się* одеваться *tuć się* мыться) и взаимные (*wzajemne*), обозначающие действия, происходящие между двумя или более субъектами (*bić się* биться, *kłócić się* ссориться).

§ 102. Многим непереходным глаголам соответствуют по значению переходные глаголы, образованные от того же корня. С точки зрения грамматической формы, глаголы каждой такой пары отличаются друг от друга одним из следующих двух признаков:

а. неперех. глагол имеет в ед. ч. наст. вр. окончания: *ę, esz, e* (*bieleje-ę* белею, *bielej-esz* белеешь, *bielej-e* белеет), тогда как соответственный переходный имеет окончания *ę, isz (ysz), i (y)* (*biel-ę*, бело, *biel-isz* белишь, *biel-i* белит).

Основа глагола при этом обычно подвергается изменениям, иногда значительным: *tonać* (из *tonąć*) тонуть — *topić* топить, *płynąć* плыть — *plawić* плавить, *cieknąć* течь — *toczyć* катить, *kisnąć* киснуть — *kwasić* делать кислым, квасить, *stygnać* (из *stydnać*) стынуть — *studzić* остужать, охлаждать, и т.п.

б. переходный глагол отличается от непереходного только 1) наличием приставки: *pływać* плыть — *prze-pływać* переплывать; 2) характером приставки: *przy-chodzić* приходиться — *prze-chodzić* переходить; 3) приставкой с некоторым изменением основы: *mówić* говорить — *omawiać* обсуждать, или, наконец, 4) отсутствием возвратного местоимения *się*: *ubiegać się* одеваюсь — *ubiegam* одеваю.

§ 103. Непереходные глаголы, конечно, не могут иметь страдательного залога но иногда допускают образование страдательных причастных форм: *plakać* плакать — *zapłakany* заплаканный. Иногда в значении причастия страдательного залога употребляется здесь причастие действительного залога: *dojrzeć* созреть — *dojrzały* созревший, зрелый (со смыслом прилагательного).

ВИДЫ

§ 104. Польские глаголы, как и русские, различаются и по видам. Обычно глаголы **н е с о в е р ш е н н о г о** вида (czasowniki niedokonane) имеют соответствующие им по значению глаголы **с о в е р ш е н н о г о** вида (czasowniki dokonane), образованные от того же корня: *powiadać* говорить — *powiedzieć* сказать, *myć* мыть — *umyc* умыть, помыть.

Среди глаголов несовершенного вида выделяют обыкновенно группу **у ч а щ а т е л ь н ы х** глаголов (czasowniki częstotliwe): *gwizdać* свистать — *rogwizdywać* посвистывать, а среди глаголов совершенного вида — глаголы **о д н о к р а т н ы е** или **м г н о в е н н ы е** (czasowniki doraźne): *krzyczeć* кричать — *krzyknąć* крикнуть.

Однако и в числе глаголов совершенного вида имеются глаголы с учаща-тельным значением: *pacierpieć się* натерпеться, *powyrzucić* повыбросить.

§ 105. Глаголы **н е с о в.** вида могут иметь все формы, кроме деепричастия прошедшего времени (на *szy*). Глаголы **с о в.** вида не имеют ни настоящего времени, ни причастия настоящего времени действ. залога.

§ 106. Вид глагола узнается, прежде всего, по его смыслу. Грамматическая форма далеко не всегда может служить признаком вида. Следует, однако, заметить, что глаголы **б е з п р и с т а в о к**, если только они не оканчиваются

в неопределенном наклонении на *pać*, несовершенного вида: *pisać* писать, *czytać* читать, *chodzić* ходить, и т. д. Глаголы же на *pać* бывают то одного, то другого вида: *krzyknąć* закричать (*сов.*), но *sięgnąć* тянуть (*несов.*).

§ 107. Переход из несовершенного вида в совершенный достигается различными способами:

а. Присоединением приставки: *pisać* писать — *na-pisać* написать, *prze-pisać* переписать и т. д.; *mówić* говорить — *po-mówić* поговорить, *prze-mówić* сказать.

Примечание. — Одни и те же приставки не всегда изменяют несовершенный вид на совершенный. Все глаголы, имеющие только одну приставку и оканчивающиеся в 1 л. ед. ч. наст. вр. на *am* (*składam* складываю, *wycinam* вырезаю) или *uję* (*poszukuję* разыскиваю, *występuję* выступаю), а также ряд других глаголов (*przychodzę* прихожу, *rozumiem* понимаю) — несовершенного вида. Двойная же приставка, там где она возможна, превращает их в глаголы совершенного вида: *po-wy-cinam* повырежу.

б. Большим или меньшим изменением основы и окончания: *wiejeć* (в¹*iać*) дую (дуеть) — *wieje* (*wiejąć*) подую (подуеть).

в. Заменой самой основы: *brać* брать — *wziąć* взять.

§ 108. Многие глаголы несовершенного вида могут приобретать, в зависимости от общего смысла фразы, учащательный оттенок без изменения их формы. Показателем их учащательности обычно бывает в этом случае какое-нибудь наречие времени. Напр.: *Często przyjeżdżam* do Warszawy. Я часто приезжаю в Варшаву. — *Prawie codziennie pada deszcz*. Почти ежедневно идет дождь.

В других же случаях учащательность выражается изменением формы глагола, а именно окончанием *am* или *uję* (в 1 л. ед. ч. наст. вр.), иногда с частичным изменением основы (преимущественно, с заменой коренного гласного *o* на *a*): *piszę* пишу — *pisuję* пописываю, *czytam* читаю — *czytuję* почитываю, *mówię* говорю — *mawiam* говариваю, *chodzę* хожу — *chadzam* хаживаю, *bięro беру* — *zabieram* забираю, *proszę* прошу — *upraszam* прошу, упрашиваю.

СПРЯЖЕНИЕ ГЛАГОЛОВ

§ 109. Вся совокупность глагольных форм принято делить на две группы: простые и сложные.

а. К простым формам относятся:

1. наст. вр. — *piszę* пишу, *czytam* читаю;
2. повел. н.: *pisz* пиши, *czytaj* читай;
3. прич. наст. вр. действ. зал.: *piszący* пишущий, *czytający* читающий;
4. неопр. н.: *pisać* писать, *czytać* читать;
5. прич. прош. вр. действ. зал.: *pisał*, *czytał*¹;
6. деепр. прош. вр.: *napisawszy* написав, *przeczytawszy* прочитав²;
7. прич. прош. вр. страд. зал.: *pisanu* писанный, *czytanu* читанный.

б. к сложным (составным) относятся:

1. прош. вр.: *pisałem* я писал, *czytałem* я читал;
2. преждепрош. вр.: *pisałem być*, *czytałem być*;

¹ В современном польском языке лишь немногие глаголы имеют эту форму, но она сохранилась как основа образования прош. вр. изъяв. н. (§ 121 и 126);

² Деепр. прош. вр. образуется только к глаголам совершенного вида.

3. буд. вр. глаголов несоверш. вида: *będę pisał* (*pisać*) буду писать¹;
4. 3 л. обоих чисел пов. н.: *niech pisze* пусть пишет; *niech czytają* пусть читают;
5. условн. н. наст. и прош. вр.: *pisałbym* и *pisałbym był* я писал бы;
6. все формы страд. зал., за исключением прич. страд. зал.: *być* *pisanu* быть писанным, *będzie czytany* будет читан, и т. д.

ОБРАЗОВАНИЕ ПРОСТЫХ ГЛАГОЛОВ

§ 110. Простые формы глагола подразделяются на:

а. формы с основной наст. вр.:

1. наст. вр.
2. повел. н.
3. прич. наст. вр. действ. зал.;

б. формы с причастной основой (на *ł*):

1. причастие прош. вр. действ. зал. (на *ł*)
2. деепр. прош. вр.
3. неопр. н.
4. прич. прош. вр. страд. зал.

А. ФОРМЫ С ОСНОВОЙ НАСТ. ВР.

§ 111. Основа наст. вр. получается по отделении окончаний:

а. 1 и 2 л. ед. ч. в глаголах на *ę* (I спряжения²): *pisz-ę* пишу, *pisz-esz* пишешь — основа *pisz-*; *słysz-ę* слышу, *słysz-ysz* слышишь — основа *słysz-*;

б. 1 л. ед. ч. и 3 л. мн. ч. в глаголах на *m* (II спряжения³): *czytam* читаю — основа *czyta-*; *czytaj-ą* читают — основа *czytaj-*.

§ 112. Таким образом наст. вр. может иметь две основы (точнее — две тематических разновидности одной и той же основы): *nios-ę* несу — основа *nios-*; *nieś-esz* несешь — основа *nieś-*³.

Примечание. — Если наст. вр. имеет лишь одну основу, то и все формы с основной наст. вр. имеют только ее одну.

1. Настоящее время

§ 113. Наст. вр. образуется присоединением к основе следующих окончаний:

	для I спряж.	Для II спряж.
1 л. ед. ч.	-ę	-m
2 » » »		-sz ⁴
3 » » »		- ⁴
1 » мн. »		-my ⁴ (старинное— -m)
2 » » »		-cie ⁴
3 » » »		-ą ⁴

Эти окончания присоединяются к основе или непосредственно, или посредством соединительной гласной: *pisz-ę* (непоср.), но *pisz-e-my*⁵ (через соед.

¹ О будущем времени глаголов совершенного вида см. § 129 примеч.

² § 99.

³ *i* перед гласной играет здесь роль мягкого знака для предшествующей согласной, но само гласным звуком не является (Ф § 11).

⁴ для обоих спряжений.

⁵ Это окончание -*my* образовалось из более старого окончания -*m* (ср. русск. «чита-е-м»). В современной литературе подобное окончание попадает только как архаизм.

гласную *e*). — Такой соединит. гласной — а не окончанием — является также конечное *e* или *i* в 3 л. ед. ч. глаголов I спряж.: *pisz-e* пишет, *chodz-i* ходит.

В глаголах II спряж. основа соединяется с окончаниями только непосредственно: *czyta-m* читаю, *czyta-sz* читаешь, *czyta* (чистая основа) читает — *czyta-mu* читаем, *czyta-cie* читаете, *czytaj-a* (2-ая основа наст. вр.) читают.

Примечание. — Особые окончания имеет: во 2 и в 3 л. ед. ч. глагол *być* быть: *jest-e-ś* ты (еси), *jes-t* есть.

В глаголах I спряжения непосредственно соединяются с основой только окончания *ę* и *ą*: *nios-ę* несу, *nios-ą* несут, но: *nieśi-e-sz* несешь, *nieśi-e-mu* несем, и т. д.

§ 114. Если 1 и 2 л. ед. ч. имеют разные основы, то основа 1 л. ед. ч. является и основой для 3 л. мн. ч., а основа 2 л. ед. ч. — основой для всех остальных личных форм наст. вр.:

1 л. ед. ч. *mog-ę* могу → 3 л. ед. ч. *mog-ą* могут
 2 л. ед. ч. *moż-esz* можешь → { 3 л. ед. ч. *moż-e* может
 1 л. мн. ч. *moż-emy* можем
 2 л. мн. ч. *moż-ecie* можете

2. Повелительное наклонение

§ 115. Повелительное наклонение образуется присоединением к основе наст. вр. следующих окончаний:

	I спряж.	II спряж.
1 л. ед. ч.	<i>nie</i>	<i>nie</i>
2 » » »	—, <i>-ij (-yj)</i>	—
1 л. мн. ч.	<i>-my, -ijmy (-yjmy)</i>	<i>-my</i>
2 » » »	<i>-cie, -ijcie (-yjcie)</i>	<i>-cie</i>

3 л. обоих чисел образуется описательно (§ 116).

а. Для глаголов I спряж. пов. н. образуется путем присоединения указанных окончаний к основе 2 л. ед. ч. наст. вр.: *nieśi-esz* несешь — *nieś* неси, *nieś-mu* понесем, *nieś-cie* несите; *mów-isz* говоришь, — *mów* говори, *mów-mu* поговорим, *mówcie* говорите¹.

Примечание. — Некоторые глаголы I спряжения меняют гласный о основы на *ó*: *rob-isz* делаешь — *rob* делай, *rob-mu* давайте (будем) делать, *robcie* делайте.

Если основа оканчивается на две или несколько согласных или только из них и состоит, то для образования пов. н. к ней присоединяются удлинены е окончания: *ciągn-esz* тянешь — *ciągn-ij* тяни, *ciągn-ijmy* давайте тянуть, *ciągn-ijcie* тяните; *trz-esz* трешь — *trz-yj* три, *trz-yjmy* давайте тереть, *trz-yjcie* трите.

б. Для глаголов II спряжения пов. н. образуется присоединением указанных окончаний к основе 3 л. мн. ч. наст. вр.: *słuchaj-a* слушают — *słuchaj* слушай, *słuchaj-mu* давайте слушать, *słuchaj-cie* слушайте; *wiedz-a* знают — *wiedz* знай, *wiedz-mu* будем (нам следует) знать, *wiedz-cie* знайте.

¹ Следовало бы ожидать здесь мягкого *w* основы, но в современном польском языке конечные *w*, *f*, *m*, *b* и *p* всегда тверды.

§ 116. 3 л. ед. и мн. ч. пов. н. образуется, как и по-русски, описательным: из *niech* или *niechaj*¹ и 3 л. соответствующего числа наст. вр., напр.: *niech (niechaj) pisze* пусть пишет, *niech (niechaj) piszą* пусть пишут; *niech żyje* пусть живет=да здравствует, *niech żyją* пусть живут=да здравствуют.

В случае необходимости таким же образом строятся и пов. н. для 1 л. ед. ч.: *niech nigdy tego nie znam* пусть я никогда этого не знаю, т. е. никогда бы мне этого не знать.

Эта форма чрезвычайно употребительна в обращении к лицам, которым не говорят «ты», напр., к родителям: *Niech ojciec zaczeka*. Подожди(те), папа.

Если лицо, к которому обращаются, не является родственником говорящего, то часто употребляется слово *rap* (в жен. р. — *pani*), играющее здесь роль простого обращения: *Niech rap da*. Давайте. В менее учтивой форме — но все же не равнозначной обращению на «ты» — *niech* опускается, а слово *rap* ставится после глагола во 2 л. ед. ч. пов. н.: *Daj rap*. Давайте. — *Weź rap*. Возьмите.

Эти формулы обращения с *rap* (*pani*) мало употребительны в демократических кругах, где они все более и более заменяются простым глаголом во 2 л. мн. пов. н.: *Dajcie*. *Weźcie*.

Примечание. — В изящной литературе, посвященной народному (главным образом, крестьянскому) быту, часто попадаются старинные формы 1 и, особенно, 2 л. мн. ч. пов. н.: *stań-wa* (= *stań-mu*) давайте станем (от *stawać* становиться) — *stań-ta* (= *stań-cie*) становитесь. Это, в сущности, формы старинного двойственного числа, но в современном народном языке они сохранились как формы мн. ч. В литературном языке, как таковом, они совершенно не употребляются.

3. Причастие настоящего времени действительного залога

§ 117. Причастие настоящего времени действ. зал. образуется путем прибавления к основе 3 л. мн. ч. наст. вр. окончания *ący* для муж. р., *ąca* для жен. р. и *ące* для ср. р. (во мн. ч.: лично-муж. ф. — *ący*, жен.-вещная ф. — *ące*). Как и русское причастие, оно склоняется по образцу прилагательных (§ 58). Напр.: *pisz-a* пишут — *pisz-ący* пишущий, *pisz-ąca*, *pisz-ące* — мн. ч.: л.-муж. ф. *pisz-ący*, жен.-вещн. ф. *pisz-ące*.

Прич. наст. вр. действ. зал. образуется только от глагола несовершенного вида.

§ 118. От этой же основы образуется и деепричастие настоящего времени действ. залога путем присоединения к ней неизменяющегося окончания *ąc*: *mów-isz* — *mówi-ąc* говоря, *siedz-isz* — *siedz-ąc* сидя.

§ 119. Хотя обе эти формы — прич. и деепр. наст. вр. действ. залога — являются формами настоящего времени, они применяются и в качестве отсутствующих форм прош. и буд. времени:

O drugiej lub trzeciej po północy widziałem Michasia, *pracującego jeszcze* (Sienkiewicz). В два или в три часа ночи я видел Мишу, *работавшего* еще.

Б. ФОРМЫ С ПРИЧАСТНОЙ ОСНОВОЙ (НА Ё)

§ 120. Все эти четыре формы образуются от основы причастия прош. вр. действ. залога, которая получается по отнятии окончаний *ł*, *ła*, мн. ч. II: *czyta-ł*, *czyt-ąła*, *czyt-ali*, — основа *czyta*. При этом возможны два, а иногда и три тематических видоизменения основы: 1) *ciągn-ł* — основа *ciągn-ą*; *ciągn-ł*, *ciągn-ła*, *ciągn-ł*.

¹ *Niechaj* (сокращ. форма — *niech*) есть 2 л. ед. ч. пов. н. к глаголу II спряж. *niechać* позволять, пускать! (ср. русск. «пустить» от «пустить» и «пускай» от «пускать»).

II — основа *siągnę-*; 2) *piós-ł* — основа *piós-*, *piós-ła* — основа — *piós-*; *nieś-li* — основа *nieś-*.

Если основа одна, то от нее образуются все эти формы, а если основ две или три, то используются они для образования этих форм различно (см. §§ 136 и след.).

1. Причастие прошедшего времени действительного залога

§ 121. Как таковая, эта причастная форма в современном польском языке неупотребительна, но она играет важную роль как исходная форма для образования всех простых форм с причастной основой и прошедшего времени изъявительного наклонения (§ 126). Кроме того, от нее образованы причастия некоторых глаголов¹:

wzniosły, возвышенный, *wzniosła*, *wzniosłe* — мн. ч.: л.-муж. ф. *wzniośli*, жен.-вещн. ф. *wzniosłe*; *wyniosły* высокий, возвышающийся; *zwiędły* увядший; *zgasły* погасший; *zrozumiały* понятный; *zagozumiąły* самонадеянный, заносчивый; *posiniały* посиневший; *opiemiały* онемевший, и т. п. Основные гласные этих причастий при склонении не изменяются: *wzniosł-y* — *wzniośl-i*.

2. Деепричастие прошедшего времени

§ 122. Эта форма образуется от основы причастия прош. вр. действ. залога (§ 121) путем прибавления к ней окончаний:

после согласной **-łszy**: *przyniós-ł* принес — *przyniós-łszy* принесши²;

после гласной **-wszy**: *powiedział* сказал — *powiedział-wszy* сказав.

Деепричастие прош. вр. образуется только от глаголов совершенного вида, благодаря чему имеет в предложении смысл формы *прежде* прошедшего времени, т. е. обозначает прошедшее действие, предшествующее другому прошедшему (§ 128).

3. Неопределенное наклонение

§ 123. По общему правилу, неопределенное наклонение образуется прибавлением к причастной основе окончания *ć*: *pisa-ł* — *pisa-ć* писать; *czyta-ł* — *czyta-ć* читать; *nienawidzi-ł* — *nienawidzi-ć* ненавидеть. При этом:

а. если основа имеет два варианта: на **а** и на **е** (*widzia-ł* видел — *widzie-li* видели) или на **а** и на **е** (*wzią-ł* взял — *wzię-li* взяли), то для неопред. наклонения берутся варианты на **е** и на **а**: *widzie-ć* видеть, *wzią-ć* взять;

б. если основа оканчивается на согласную, она подвергается более или менее значительным изменениям (§§ 137—164). В частности в основах на **к** и **г** эти согласные сливаются с окончанием неопред. наклонения *ć* в **с**: *ciek-ł* — *ciec* течь, *rzek-ł* — *rzec* сказать; *móg-ł* — *móc* мочь, *strzeg-ł* — *strzec* стеречь, беречь, *bieg-ł* — *biec* бежать.

4. Причастие прошедшего времени страдательного залога

§ 124. Эта форма образуется от причастной основы прибавлением к ней окончаний:

ед. ч.			множ. ч.	
муж. р.	жен. р.	ср. р.	л.-муж. ф.	жен.-вещн. ф.
а. -ny	-na	-ne	-ni	-ne
б. -ony	-ona	-one	-eni (!)	-one
в. -ty	-ta	-te	-ci (!)	-te

¹ В современном языке они ощущаются скорее как прилагательные, чем как собственно-глагольные формы.

² см. Ф § 33.

Напр., от *bra-ł* брал — *bra-ny* бравший, *bra-na*, *bra-ne*, *brani*, *bra-ne*; от *robi-ł* делал — *robi-ony* деланный, *robi-ona*, *robi-one*, *robi-eni*, *robi-one*; от *ku-ł* ковал — *ku-ty* кованный, *ku-ta*, *ku-te*, *ku-ci*, *ku-te*.

Все эти формы склоняются как прилагательные.

Примечание. — Эта причастная форма, образованная от глаголов *с о в е р ш.* вида, имеет значение причастия только прош. времени: *przeczyta-ł* прочитать — *przeczyta-ny* прочитанный. Будучи же образована от глаголов *н е с о в е р ш.* вида, она употребляется в значении любого времени, т. е. как причастие одновременное (*imie-słów współczesny*): *czyta-ł* читал — *czytany* читанный, читаемый *или* тот, который будет читаться.

ОБРАЗОВАНИЕ СЛОЖНЫХ ГЛАГОЛЬНЫХ ФОРМ

§ 125. К сложным (составным) глагольным формам относятся:

а. в действ. залоге:

1. прошедшее время,
2. преждепрошедшее время,
3. будущее время глаголов несовершенного вида,
4. описательная форма повелит. наклонения (преимущественно для 3 л. обоих чисел, § 116).
5. условное наклонение настоящего и прошедшего времени.

б. все формы страдательного залога, за исключением причастия страдательного залога (§ 124).

А. СЛОЖНЫЕ ГЛАГОЛЬНЫЕ ФОРМЫ ДЕЙСТВИТЕЛЬНОГО ЗАЛОГА

1. Прошедшее время

§ 126. Формы прошедшего времени образуются путем прибавления к соответствующим формам причастия прош. вр. страд. залога, а именно:

ед. ч.	множ. ч.
муж. р. -ł : pisał жен. р. -ła : pisala ср. р. -ło : pisalo	лично-муж. ф. -li : pisali жен.-вещн. ф. -ły : pisaly

следующих окончаний:

ед. ч.	множ. ч.
1. -em (m) ¹	-eśmy (śmy) ¹
2. -eś (ś) ¹	-eście (ście) ¹
3. —	—

¹ окончания в скобках прибавляются после гласных, остальные — после согласных.

Напр., от глагола *pisać* прошедшее время имеет следующие формы:

ед. ч.	мн. ч.
1 л. <i>писаł-em</i> я писал <i>писаł-am</i> я писала <i>писаło-m</i> я писало ¹	1 л. л.-муж. ф. <i>писали-śmy</i> ² жен.-в. ф. <i>писаły-śmy</i>
2 л. <i>писаł-eś</i> ты писал <i>писаła-ś</i> ты писала <i>писаło-ś</i> ты писало ¹	2 л. л.-муж. ф. <i>писали-ście</i> жен.-в. ф. <i>писаły-ście</i>
3 л. <i>писаł</i> он писал <i>писаła</i> она писала <i>писаło</i> оно писало	3 л. л.-муж. ф. <i>писали</i> жен.-в. ф. <i>писаły</i> ²

§ 127. Личные окончания прошедшего времени — (-em), (-am), (-om); (-eś), (-aś), (-oś); (-eśmy; (-eście — являются подвижными в том смысле, что могут отделяться от глагола и присоединяться к другой — неглагольной — части предложения, напр.:

Tyś gdzie chodził? (= *Ty gdzie chodziłeś?*) Куда ты ходил? — *Dlaczegoś na czas nie wrócił?* (= *Dlaczegoś na czas nie wróciłeś?*)² Почему ты не вернулся вовремя? — *Książka, nad którą tyłeśmy pracowali* или: *Książka, nad którąśmy tyle pracowali* (= *Książka, nad którą, tyle pracowaliśmy*). Книга, над которой мы столько работали. — *Jakeście się poznali?* (= *Jak się poznaliście?*) Как вы познакомились? — *Zdaje mi się, żeś wszystko zrobił* (= *Zdaje mi się, żeś wszystko zrobiłem*). Мне кажется что я все сделал. — *Gdzieś nie był, coś nie cierpiał!* (М и с к и е в и с з). Где только я не был, чего только не выстрадал!

Эти перестановки личных окончаний особенно часты в народно-разговорном языке.

2. Преждепрошедшее время

§ 128. Преждепрошедшее время образуется из прошедшего времени спрягаемого глагола (§ 126) и причастия прошедшего времени (§ 121) от глагола *być* «быть» в соответствующем лице, роде и числе: *był, była, było* — мн. ч.: л.-муж. ф. *byli*, жен.-в. ф. *były*. Следовательно, от глагола *robić* «делать» преждепрошедшее время будет:

ед. ч.	мн. ч.
1 л. <i>писаłем был</i> я писал (прежде) <i>писаłам была</i> <i>писаłом было</i>	1 л. л.-муж. ф. <i>писалисьмы были</i> жен.-в. ф. <i>писаłyсьмы были</i>
2 л. <i>писаłeś был</i> <i>писаłaś была</i> <i>писаłoś было</i>	2 л. л.-муж. ф. <i>писалисьте были</i> жен.-в. ф. <i>писаłyсьте были</i>
3 л. <i>писаł был</i> <i>писаła была</i> <i>писаło было</i>	3 л. л.-муж. ф. <i>писали были</i> жен.-в. ф. <i>писаły были</i>

¹ Эти формы, как и в русском языке, практически, конечно, неупотребительны.

² В современной литературе, преимущественно поэтической, можно изредка встретить старопольские формы прошедшего времени, которые, как и в русском языке, не имеют личных окончаний: *Nad wodami ty usiedli* (= *usiedliśmy*)... (*Kornel Ujejski*). Мы сели над водами. —

Само собой разумеется, что в этом случае местоимение личное не может быть опущено (см. § 48).

³ При этой перестановке личного окончания -eś оно теряет *e*, так как присоединяется к слову с гласным окончанием *dlaczego* (см. сноску ² к § 126).

Преждепрошедшее время есть форма архаическая, но и в современной литературе она изредка попадает. Об его употреблении см. § 166.

3. Будущее время глаголов несовершенного вида

§ 129. Как и в русском языке, эта форма является составной. Она образуется из будущего времени глагола *być* «быть» (§135) и неопределенного наклонения или причастия прошедшего времени спрягаемого глагола. Так, напр., от глагола *jeść* «есть», «кушать» — прич. прош. *jadł, a, o — jedli, jadły* — будущее время образуется следующим образом:

Ед. ч.
1 л. <i>będę jeść</i> или <i>będę jadł (jadła, jadło)</i> я буду есть 2 л. <i>będziesz jeść</i> или <i>będziesz jadł (jadła, jadło)</i> ты будешь есть 3 л. <i>będzie jeść</i> или <i>będzie jadł (jadła, jadło)</i> и т. д.
Мн. ч.
1 л. <i>będziemy jeść</i> или <i>będziemy jedli (jadły)</i> 2 л. <i>będziecie jeść</i> или <i>będziecie jedli (jadły)</i> 3 л. <i>będą jeść</i> или <i>będą jedli (jadły)</i>

Неопред. наклонение может здесь ставиться и *перед* вспомогательным глаголом, и *после* него: *będę pisać* или *pisać będę*, причастие же — обычно только *после* вспомогательного глагола: *będę pisał*.

Примечание. Составное будущее время может быть образовано только для глаголов несовершенного вида. У глаголов совершенного вида будущее время есть форма простая, совпадающая по своему образованию с настоящим временем глаголов несовершенного вида: *pisać* писать — *piszę* пишу (*наст. вр.*); *parisać* написать — *pariszę* напишу (*будущее простое*). В этом отношении между польским и русским языками имеется полное совпадение.

4. Описательная форма повелительного наклонения

§ 130. Об образовании и употреблении этой формы см. § 116. К сказанному м нужно добавить, что для 3-ьих лиц (реже для 1) обоих чисел посредством слова *niech* (*niechaj*) можно образовать повелительное наклонение и будущего времени: *niech robi* пусть делает — *niech zrobi* пусть сделает (см. примечание к § 129 об образовании будущего простого).

5. Условное наклонение настоящего и прошедшего времени

§ 131. Условное наклонение настоящего времени образуется посредством присоединения к причестию прошедшего времени (§ 121) частиц:

	ед. ч.	мн. ч.
1 л.	- <i>bym</i>	- <i>byśmy</i>
2 л.	- <i>byś</i>	- <i>byście</i>
3 л.	- <i>by</i>	- <i>by¹</i>

¹ Как и русская сослагательная частица «бы», эти частицы являются остатками старинного дориста: *bych* я был, *by, by — bychom, byście, bychą*.

Таким образом, условное наклонение настоящего времени от глагола *słuchać* «слушать» будет:

Ед. ч.	
1 л.	<i>słuchałbym</i> ¹ , <i>słuchałabym</i> , <i>słuchałobym</i> я слушал, а, о бы,
2 л.	<i>słuchałbyś</i> , <i>słuchałabyś</i> , <i>słuchałobyś</i> и т. д.
3 л.	<i>słuchałby</i> , <i>słuchałaby</i> , <i>słuchałoby</i>
Мн. ч.	
1 л.	<i>słuchałibyśmy</i> , <i>słuchałybyśmy</i>
2 л.	<i>słuchałibyście</i> , <i>słuchałybyście</i>
3 л.	<i>słuchałiby</i> , <i>słuchałyby</i>

§ 132. Условное наклонение прошедшего времени образуется добавлением к условному наклонению настоящего времени причастия прошедшего времени от глагола *być* (ср. § 128 об образовании преждепрошедшего времени):

Ед. ч.	
1 л.	<i>słuchałbym był</i> , <i>słuchałabym była</i> , <i>słuchałobym było</i> я слушал бы (прежде) и т. д.
2 л.	<i>słuchałbyś był</i> , <i>słuchałabyś była</i> , <i>słuchałobyś było</i>
3 л.	<i>słuchałby był</i> , <i>słuchałaby była</i> , <i>słuchałoby było</i>
Мн. ч.	
1 л.	<i>słuchałibyśmy byli</i> , <i>słuchałybyśmy były</i>
2 л.	<i>słuchałibyście byli</i> , <i>słuchałybyście były</i>
3 л.	<i>słuchałiby byli</i> , <i>słuchałyby były</i>

Лично-условные окончания *-bym*, *-byś*, *-by*, *-byśmy*, *-byście*, *-by*, подобно личным окончаниям прошедшего времени (§ 127), могут отделяться от глаголов и присоединяться к другим частям предложения или просто переставляться: *Jakbyś dał* (= *jak dałbyś*) *mi tę książkę*, *to bym wziął* (= *to wziąłbym*). Если бы ты дал мне эту книгу, я взял бы (ее). — *Czego byście chcieli* (= *chcielibyście*)? Чего бы вы хотели?

Б. ФОРМЫ СТРАДАТЕЛЬНОГО ЗАЛОГА

§ 133. Формы страдательного залога — возможные, конечно, только для глаголов переходных — образуются путем соединения причастия страдательного залога (§ 124) спрягаемого глагола с соответствующими временами глагола *być* (§ 135). Напр.:

наст. вр.: *jestem proszony* меня просят;
 прош. вр.: *byłem proszony* меня просили;
 буд. вр.: *będę proszony* меня будут просить;
 дееприч. наст. (и прош.) вр.: *będąc proszony* будучи прошен;
 условн. наст. вр.: *byłbym proszony* меня просили бы, и т. д.

¹ Знаком «тяжелого акцента» (*) в этой таблице указаны ударения, которые, несмотря на присоединение условных частиц — односложных или двухсложных — не смещаются, вследствие чего, вопреки общему закону о польском ударении, последнее оказывается на третьем, а иногда и на четвертом с конца слоге (ср. Ф § 6).

Примечание. — При глаголах совершенного вида глагол *być* часто заменяется глаголом *zostać*, как глаголом также вспомогательным: *zostałem zaproszony* меня пригласили. При глаголах несовершенных с учащательным смыслом употребляется учащательная форма от *być* — *bywać* *bыва́ть*: *bywam proszony* меня часто просят.

§ 134. Личные формы страдательного залога в польском языке значительно употребительнее, чем в русском. Весьма также употребительна безличная страдательная конструкция в 3 л. ед. ч. ср. рода с подразумеваемым вспомогательным глаголом *jest*: *powiedziano* сказано, *wzbroniono* запрещено, *zapłacono* уплачено. О других формах выражения страдательности см. § 172.

§ 135. Спряжение глагола *być* быть

Изъявительное наклонение				
	Наст. вр.	Прошедшее вр.	Будущее вр.	
Единственное число				
1 л.	<i>jestem</i>	<i>byłem, byłam, byłem</i>	<i>będę</i>	
2 л.	<i>jestes</i>	<i>byłeś, byłaś, byłoś</i>	<i>będziesz</i>	
3 л.	<i>jest</i>	<i>był, była, było</i>	<i>będzie</i>	
Множественное число				
1 л.	<i>jestemy</i>	<i>byliśmy, byliśmy</i>	<i>będziemy</i>	
2 л.	<i> jesteście</i>	<i>byliście, byliście</i>	<i>będziecie</i>	
3 л.	<i>są</i>	<i>byli, były</i>	<i>będą</i>	
Условное наклонение				
	Настоящее время	Прошедшее время		
1 л.	<i>byłbym, byłabym, byłobym</i>	<i>byłbym był, byłabym była, byłobym było</i>		
2 л.	<i>byłbyś, byłabyś, byłobyś</i>	<i>byłbyś był, byłabyś była, byłobyś było</i>		
3 л.	<i>byłby, byłaby, byłoby</i>	<i>byłby był, byłaby była, byłoby było</i>		
1 л.	<i>bylibyśmy, byłybyśmy</i>	<i>bylibyśmy byli, byłybyśmy były</i>		
2 л.	<i>bylibyście, byłybyście</i>	<i>bylibyście byli, byłybyście były</i>		
3 л.	<i>byliby, byłyby</i>	<i>byliby byli, byłyby były</i>		
	Повелительное наклонение		Прич. действ. зал.	Дееприч. страд. зал. одновремен.
	Ед. ч.	Мн. ч.		
2 л.	<i> bądź¹</i>	2 л. <i> bądźcie¹</i>	ед. ч. <i> będący, a, e,</i> мн. ч. <i> będący, e</i>	<i> będąc</i>
3 л.	<i> niech będzie</i>	3 л. <i> niech będą</i>		

¹ Об описательных формах повелительного наклонения 2 л. (типа *bądź pan* или *niech pan będzie*) — см. § 116.

КЛАССИФИКАЦИЯ ГЛАГОЛОВ

§ 136. Разделение глаголов на два спряжения (§ 99) недостаточно уточняет все их морфологические особенности. Поэтому принято разбивать все глаголы каждого спряжения, по их более конкретным признакам, на более дробные категории: классы и группы.

В грамматической литературе существует несколько классификационных систем, из которых мы примем следующую:

а. Глаголы I спряжения (на *ę*) разделяются на 3 класса:

1. глаголы, оканчивающиеся в 1 и 2 лицах наст. вр. на *-ę, -esz* с *видоизменяющейся* основой, напр.: *biog-ę, беру — bierz-esz берешь; mog-ę могу — moż-esz можешь*.

Эти глаголы подразделяются еще на 5 групп (§§ 138—143).

2. глаголы, оканчивающиеся в 1 и 2 лицах наст. вр. на *-ę, -esz* с *неизменной* основой, напр.: *tuż-ę мою — tuż-esz моешь; kupuj-ę покупаю — kupuj-esz покупаешь*.

Этот класс подразделяется также на 5 групп (§§ 144—150).

3. глаголы, оканчивающиеся в 1 и 2 лицах наст. вр. на *-ę, -isz (-ysz)*, напр.: *chodz-ę хожу — chodz-isz ходишь; słysz-ę слышу — słysz-ysz слышишь*.

Этот класс распадается на 2 группы (§§ 151—157).

3. группы II спряжения (на *-m*) разбиваются непосредственно на 3 группы (§§ 158—164).

А. ГЛАГОЛЫ I СПРЯЖЕНИЯ

I класс глаголов I спряжения

§ 137. К этому классу относятся глаголы, оканчивающиеся в 1 л. ед. ч. наст. вр. на *-ę*, а во 2 л. того же числа и времени — на *-esz* при *видоизменяющейся* основе. Напр.: *ciec течь — ciek-ę теку, ciecż-esz течешь; wieźć везти — wioz-ę везу, wiezi-esz везешь*.

Изменение основы может состоять не только в изменении основной гласной, но и в смягчении ее конечной согласной, причем *k* переходит в *cz, z* в *ź, g* в *ż* (*mog-ę — moż-esz*), *r* в *rż* (*tr-ę — trz-esz*), *w* в *w* мягкое (*rwę — rwi-esz*), *p* в *pi* (*ton-ę — toni-esz*), *d* в *dź* (*kład-ę — kładzi-esz*), *t* в *ć* (*mioł-ę — mieci-esz*), *s* в *ś* (*nios-ę — niesi-esz*).

1. 1 группа I класса

§ 138. К этой группе относятся глаголы, причастие прошедшего времени которых (§ 121) имеет ту же основу, что 1 л. ед. ч. наст. времени (*kładę кладу — kład-ł*). Их основы оканчиваются в 1 л. ед. ч. наст. времени или на переднеязычную согласную (*s, z, t, d*), или на заднеязычную (*g, k*).

а. Глаголы с основой на *s, z, t, d*. — От основы 1 л. ед. ч. наст. вр. (*nios-ę несу*) образуются 3 л. мн. ч. наст. вр. (*nios-ą несут*) и прич. (и деепр.) наст. вр. действ. зал. (*nios-ący, nios-ące*), а от основы 2 л. ед. ч. — остальные лица наст. вр. (*nieś-iesz несешь*, и т. д.), и пов. н. (*nieś неси, nieście несите*). Все это — формы с основой наст. вр. (§ 111—112). Формы с причастной основой на *ł* имеют разные основы, в зависимости от присоединяемого окончания, а именно: перед *ł* — они оканчиваются на *s* (*niós-ł*), *z* (*gryz-ła грызла*), *t* (*plót-ł плел*) и *d* (*kład-ł клал*); перед *li* — *t, d* остаются (*plet-li плели, kład-li клали*), но *s* и *z* смягчаются в *ś* и *ź* (*nieś-li несли, wieź-li везли*); в прич. же страд. зал., которое в данной группе всегда

оканчивается на *ony* (§ 124), смягчаются все конечные гласные (*nieśi-ony несенный, wiezi-ony везенный, plec-i-ony плетенный, kładzi-ony*).

Основа неопределенного наклонения оканчивается на *ś* (*nieś-ć нести, wieś-ć вести, rżać-ć прясти*), которое орфографически переходит в *ź*, если основа 1 л. ед. наст. вр. оканчивается на *z* (*leź-ć лезть, wieź-ć везти*).

б. Глаголы с основой на *g, k*. — Формы с основой наст. вр. образуются так же, как и для глаголов с переднеязычным окончанием основы (наст. §, а). Из форм с причастной основой прич. прош. вр. на *ł* и деепр. прош. вр. совпадают по своей основе с 1 л. ед. ч. наст. вр. (*piek-ę пеку — piek-ł*), но прич. прош. вр. страд. зад., оканчивающееся здесь на *ony* (§ 124), образуется от основы 2 л. ед. ч. наст. вр. (*piecz-ony печеный*). В этой подгруппе, следовательно, все формы образуются от основ наст. вр.

В неопределенном наклонении окончание основы сливается с окончанием самого неопр. н. в *с* (окончания некоторых глаголов этой подгруппы на *dz* — *módz мочь, strzedz стеречь, беречь* — орфографически устарели).

§ 139. Особенности 1 группы 1 класса:

а. *Iść* идти: формы с основой наст. вр. образуются правильно (от *id-ę* иду, *idzi-esz идешь*), формы же с причастной основой — от основы *szed-* и ее укороченного варианта *sz-ł*: причастие на *ł* — *szed-ł*, ж. р. *sz-ła*, мн. ч. *sz-li* и *sz-ły*; деепр. (прежде)прош. вр. *przy-szed-łszy* пришедши.

В производных этого глагола с приставками начальное *i* основы переходит после гласного окончания приставки в *j*: *we-jść* войти, *ode-jść* отойти, *przyj-ść* придти, и т. д.

б. *Jechać* ехать: формы с основой наст. вр. образуются по общему правилу от *jad-ę* еду, *jedzi-esz* едешь, формы же с причастной основой — от основы *jech-*.

в. *Leźć* лезть: основная гласная *e* находится во всех формах с основой наст. вр., в формах же с причастной основой — только перед мягкими согласными (*leź-li*, но: *laz-ł*).

г. *Beźę* буду: в спряжении этот глагол не представляет никаких отклонений, но он используется как форма будущего времени к *jestem* (§ 135).

д. *Siaść* сесть: формы с основой наст. вр. (здесь наст. вр. = будущему, § 129 прим.) образуются по общему правилу (наст. = буд. вр. имеет в основе *ą* или *ę*, реже, *ę*: *siadę* или *siędę* сяду, *siadziesz* или *siędziesz* сядешь, и т. д.), формы с причастной основой — от *siad-* (*siad-ł*) и *sied-* (*sied-li*).

е. *Wlec* влечь, тащить: перед *k* с последующей твердой гласной или согласной *e* переходит в *o*: *wlokę* влеку, *włókł, włokły*, но *wlekli* (формы *e* — *wlekę* и т. д. — считаются устаревшими).

2 группа глаголов I класса

§ 140. К этой группе относятся глаголы, у которых основа наст. вр. оканчивается на твердые или мягкие *n, m*, а причастная основа — на *ę, а*: *żm-ę* жму — *żą-ł, żn-ę* жну — *żą-ł, dm-ę* дую, *dmi-esz* дуешь — *da-ł, de-ła*. Самое образова-

¹ Видоизменение основы *chod-* (*chodź-*) глагола *chodźć* ходить.

ние форм с обоого рода основами — согласно правилам (§§110—124). Пов. н. — всегда с удлинённым окончанием *ij* (§ 115, а). Причастие страд. зал. — на *ty*: (*dęty* дутый).

Примечание. — Глагол *ciąć* «резать» имеет в наст. вр. *tn-ę, tni-esz*.

3 группа глаголов I класса

§ 141. Сюда принадлежит небольшая группа глаголов, у которых основа наст. вр. представляет собой сочетание согласной *г* или *гз* (без промежуточной гласной): *tr-ę* тру, *trz-esz* трешь, а причастная основа — сочетание той же согласной с *ar*: *tar-ł, tar-li*, Пов. н. — с удлинённым окончанием (*trz-uj*; § 115, а), причастие страд. зал. — на *ty* (*tar-ty* тертый).

4 группа глаголов I класса

§ 142. У глаголов этой группы формы с основой наст. вр. образуются как в предыдущих группах (*biog-ę беру* — *biog-ąc беря*; *bierz-esz берешь* — *bierz* бери), но глаголы с безгласной основой — типа *gw-ę рву*, *rwi-esz* — образуют пов. н. с удлинённым окончанием: *gwiј, gwiјcie*. Формы с причастной основой характеризуются выпадением основной гласной (там, где она имеется: *biog-* переходит в *br-*, *piog-* — в *pr-*) и появлением перед окончанием гласной *a*: *br-a-ł, gw-a-ł* — *br-a-ć, gw-a-ć*. Прич. страд. зал. — всегда на *ny*: *bra-ny, bra-ni, brane*.

5 группа глаголов I класса

§ 143. В эту группу входят многочисленные глаголы, которые в 1 л. ед. ч. наст.¹ вр. оканчиваются на *п-ę* (*pły-p-ę* плыву, *sta-p-ę* стану), а в прич. прош. вр. действ. зал. — на *п-ą* (в закрытом слогe: *pły-p-ą-ł, sta-p-ą-ł*) и *п-ę* (в открытом слогe: *pły-p-ę-ła, sta-p-ę-li*).

Формы с основой наст. вр. образуются по общему правилу; причем пов. н. глаголов с гласной перед *пę* имеет краткое окончание (*pły-ń* плыви, *sta-ń* стань) но удлинённое, если окончанию *пę* предшествует согласная (*kwit-пę* цвети — *kwit-p-ij* цвети).

Формы с причастной основой отличаются в этой группе особым разнообразием:

а. прич. прош. вр. — преимущественно у глаголов с передне- или заднеязычным окончанием основы (*s, z, t, d, — g, k, ch*) — имеют двоякую форму: с *пą* (*пę*) (напр., *kwit-p-ł, kwit-p-ę-li*) или без нее (*kwit-ł, kwit-li*). То же самое относится и к деепр. (прежде)прошедшего вр. (*znik-łszy* или *znik-pąwszy* исчезнув — от *znik-pąć*).

б. неопределённое наклонение образуется преимущественно из основы с *пą* (*kwit-p-ą-ć* цвести, *znik-p-ąć* исчезнуть, *pły-p-ą-ć* плыть), но некоторые глаголы допускают и здесь двоякое образование (*rzek-p-ą-ć* и *rzec* сказать, *leg-p-ą-ć* и *lec* лечь).

в. прич. страд. зал. образуется преимущественно на *ty* с предшествующим *-nie-*: *cis-p-ąć* бросить — *ciś-pię-tu*, *cof-p-ąć* отодвигать назад — *cof-pię-tu* (попадаются, однако, и устаревшие формы на *ony*: *ciśnio-py, cofnio-py*).

Примечание. — Вопреки общему правилу, прич. страд. зал. образуется иногда и от непереходных глаголов этой группы: *zmarz-p-ąć²* озябнуть — *zmarz-pnięty*, *min-p-ąć* миновать — *minio-py* минувший, прошлый, *wyschn-p-ąć* высохнуть — *wyschnięty*.

¹ или будущего для глаголов соверш. вида.

² В этом глаголе *гз* произносится раздельно, т. е. как [рз] (а не как [ж]).

§ 143а. Спряжение глаголов I класса I спряжения

(*е, -esz* с видоизменяющейся основой)

	1 группа	2 группа	3 группа	4 группа	5 группа
Неопределённое наклонение					
	<i>nieś-ć</i> нести	<i>dą-ć</i> дуть	<i>trze-ć</i> тереть	<i>br-a-ć</i> брать	<i>ciąg-n-ąć</i> тянуть
Настоящее время изъявительного наклонения					
ед. ч. 1.	<i>nios-ę</i>	<i>d-m-ę</i>	<i>tr-ę</i>	<i>biog-ę</i>	<i>ciąg-n-ę</i>
2.	<i>niesi-e-sz</i>	<i>dmi-esz</i>	<i>trz-e-sz</i>	<i>bierz-e-sz</i>	<i>ciąg-ni-e-sz</i>
3.	<i>niesi-e</i>	<i>dmi-e</i>	<i>trz-e</i>	<i>bierz-e</i>	<i>ciąg-ni-e</i>
мн. ч. 1.	<i>niesi-e-my</i>	<i>dmi-e-my</i>	<i>trz-e-my</i>	<i>bierz-e-my</i>	<i>ciąg-ni-e-my</i>
2.	<i>niesi-e-cie</i>	<i>dmi-e-cie</i>	<i>trz-e-cie</i>	<i>bierz-e-cie</i>	<i>ciąg-ni-e-cie</i>
3.	<i>nios-ą</i>	<i>d-m-ą</i>	<i>tr-ą</i>	<i>biog-ą</i>	<i>ciąg-n-ą</i>
Повелительное наклонение					
	<i>nieś</i> <i>nieś-my</i> <i>nieś-cie</i>	<i>d-m-ij</i> <i>d-m-ijmy</i> <i>d-m-ijcie</i>	<i>trz-yj</i> <i>trzyjmy</i> <i>trz-yjcie</i>	<i>bierz</i> <i>bierz-my</i> <i>bierz-cie</i>	<i>ciąg-n-ij</i> <i>ciąg-n-ijmy</i> <i>ciąg-n-ijcie</i>
Причастие настоящего времени действительного залога					
	<i>nios-ący, a, e</i>	<i>d-m-ący, a, e</i>	<i>tr-ący, a, e</i>	<i>biog-ący, a, e</i>	<i>ciąg-n-ący, a, e</i>
Причастие прошедшего времени действительного залога					
	<i>nios-ł, nios-ła, nios-ło</i>	<i>d-ł, d-ę-ła, d-ę-ło</i>	<i>tr-ł, tr-ła, tr-ło</i>	<i>br-a-ł, br-a-ła, br-a-ło</i>	<i>ciąg-n-ą-ł, ciąg-n-ę-ła, ciąg-n-ę-ło</i>
	<i>nieś-li, nies-ły</i>	<i>d-ę-li, d-ę-ły</i>	<i>tr-li, tr-ly</i>	<i>br-a-li, br-a-ly</i>	<i>ciąg-n-ę-li, ciąg-n-ę-ly</i>
Причастие прошедшего времени страдательного залога					
	<i>niesi-o-ny, a, e</i> <i>niesi-en-i, niesi-on-e</i>	<i>d-ę-ty, a, e</i> <i>d-ę-ci, d-ę-te</i>	<i>tr-ty, a, e</i> <i>tr-c-i, tr-te</i>	<i>br-a-ny, a, e</i> <i>br-a-ni, br-a-ne</i>	<i>ciąg-ni-ony, a, e</i> (<i>ciąg-n-ię-ty, a, e</i>) <i>ciąg-ni-en-i</i> (<i>ciąg-ni-ęci</i>) <i>ciągnione</i> (<i>ciągnięte</i>)

II класс глаголов I спряжения

§ 144. Этот класс охватывает глаголы, которые, как и глаголы I класса, оканчиваются в 1 и 2 л. ед. ч. наст. вр. на *-ę, -esz*, но основа которых остается неизменной во всех формах наст. времени.

1 группа глаголов II класса

§ 145. У глаголов этой группы в формах с основной настоящего времени имеется перед окончанием -j- (pi-j-ę пью, pi-j-esz пьешь, pi-j пей, pi-j-ąсу пьющий), которое отсутствует в формах с причастной основой (pi-ł, pi-ć пить, pi-ty пить).

2 группа глаголов II класса

§ 146. Глаголы этой группы — типа siwi-e-j-ę седею — также теряют, как и глаголы предыдущей группы, j в формах с причастной основой (siwi-a-ł, siwi-e-ć сесть). Будучи переходными глаголами, они не образуют причастия страд. зал., но от причастий прош. вр. на ł образуют прилагательные типа osiwiaty посевший, schorzały истощенный болезнью § (121).

3 группа глаголов II класса

§ 147. Сюда относятся глаголы, которые в наст. времени оканчиваются на a-ję (kra-j-ę режу) или e-ję (le-j-ę лью). Как a, так и e относятся здесь к самим основам глаголов. В формах с основной наст. вр. j сохраняется всюду, но лишь в глаголах на a-ję: kra-je, kra-jesz, kraj, kra-jący, kra-jąc, kra-jął и т. д. Что касается глаголов на e-ję, то группа -e-ja-, исторически обнаруживаемая в старинных памятниках, давно уже изменилась в a: śmieje się смеюсь, śmieję się смеюсь, но śmiał (из śmi-e-ja-ł) się, śmiać (из śmi-e-ja-ć) się и т. д. Однако, от глагола podziać się возможна двойная форма: podziali и podzieli się, поскольку и в неопред. н. возможно podziąć się «деваться».

Примечание. — Глаголы daję «даю» и staje «становлюсь», «становлюсь» спрягаются правильно в формах с основной наст. времени, но в формах с причастной основой получают вставной слог -wa-: da-wa-ł, sta-wa-ł, da-wa-ć и проч. Это относится и к этим глаголам с приставками (podaję, dostaję, wydaję и т. д.), а также к глаголам с основой -znaję: poznaję узнаю, wuznaję исповедую, przyznaję и др. (глагол znaję без приставки давно вышел из употребления).

4 группа глаголов II класса

§ 148. В эту группу входят глаголы, оканчивающиеся в 1 л. ед. ч. на -u-ję (kup-u-ję покупаю, pisz-u-ję пишу), а в причастиях прош. вр. на -ował (kupował) или -ywał (pisywał)¹.

5 группа глаголов II класса

§ 149. Сюда принадлежат глаголы, основа которых оканчивается в формах с основной наст. вр. на мягкую (или отвердевшую) согласную (pisz-ę пишу, łami-ę ломаю), а в формах с причастной основой — на соответствующую твердую с последующим вставным -a- (pis-a-ł, łam-a-ł).

Примечание. — Из особенностей этой группы отметим глаголы: słać посылать — śle, ślesz — пов. н. ślij — прич. słał; słać стлать — ściele, ścielesz — пов. н. ściel — прич. słał; mleć молоть — miele — прич. meł; прич. страд. mielony и zmelty; pieć полоть — pieł — прич. pielony и pełty.

¹ после g и k — iwał (podskakiwał).

§ 150. Спряжение глаголов II класса I спряжения

(e, esz с неизменной основой)

	1 группа	2 группа	3 группа	4 группа	5 группа
Неопределенное наклонение					
	pi-ć пить	siwi-e-ć сесть	kra-j-ać резать	kup-ow-ać покупать	pis-ać писать
Настоящее время изъявительного наклонения					
ед. ч. 1.	pi-ję	siwi-e-j-ę	kra-j-ę	kup-u-j-ę	pisz-ę
2.	pi-j-esz	siwi-e-j-esz	kra-j-esz	kup-u-j-esz	pisz-esz
3.	pi-j-ę	siwi-e-j-e	kra-j-e	kup-u-j-e	pisz-e
мн. ч. 1.	pi-j-emy	siwi-e-j-emy	kra-j-emy	kupu-j-emy	pisz-emy
2.	pi-j-ecie	siwi-e-j-ecie	kraj-ecie	kup-u-j-ecie	pisz-ecie
3.	pi-j-ą	siwi-e-ją	kra-j-ą	kup-u-j-ą	pisz-ą
Повелительное наклонение					
	pi-j pi-j-my pi-j-cie	siwi-e-j siwi-e-j-my siwi-e-j-cie	kra-j kra-j-my kra-j-cie	kup-u-j kup-u-j-my kup-u-j-cie	pisz pisz-my pisz-cie
Причастие настоящего времени действительного залога					
	pi-j-ący, a, e	siwi-e-j-ący, a, e	kra-j-ący, a, e	kup-u-j-ący, a, e	pisz-ący, a, e
Причастие прошедшего времени действительного залога					
	pił, a, o pi-li, pi-ty	siwi-a-ł, a, o siwi-e-li, siwi-a-ły	kra-j-a-ł, a, o kra-j-a-li, kra-j-a-ły	kup-ow-a-ł, a, o kup-ow-a-li, kup-owa-ły	pis-a-ł, a, o pisa-li, pisa-ły
Причастие прошедшего времени страдательного залога					
	pi-ty, a, e pi-ci, pi-te	нет	kra-j-any, a, e kraj-ani, e	kup-ow-any, a, e kup-ow-ani, e	pis-any, a, e pis-ani, e

III класс глаголов I спряжения

§ 151. В этот класс входят все глаголы, которые в 1 л. ед. ч. наст. вр. оканчиваются на e, а во 2 л. того же числа — на -isz (после cz, sz, z, dz) — -ysz: mowi-ę говорю — mów-isz, słysz-ę слышу — słysz-ysz. В этом классе различаются две группы.

1 группа глаголов III класса

§ 152. Это — чрезвычайно многочисленная группа глаголов, отличительной чертой которых является то, что гласная i (y) окончания 2 л. ед. ч. — chodz-isz ходишь, połóż-ysz положишь — сохраняется в окончаниях форм с причастной основой: chodz-ił, połóż-ył.

§ 153. Основа — то неизменная (mówi-ę — mów-isz), то видоизменяющаяся (posz-ę ношу — pos-isz). Если основа не меняется, то от нее образуются все формы: mów-ił, mówić и проч. Если же она различна в 1 и 2 лицах ед. ч. наст. времени, то от п е р в о й образуются 3 л. мн. ч. наст. вр. (posz-ą носят), прич. наст. вр. действ. зал. (posz-ący), деепр. наст. вр. (posz-ąc) и прич. страд. зал. (posz-o-ny), а от в т о р о й — все остальные формы: pos-isz, pos-ił, poś, posić и проч. Прич. прош. вр. страд. зал. всегда оканчивается на -ony, а, е, — еni, one.

2 группа глаголов III класса

§ 154. Глаголы этой группы не сохраняют в формах с причастной основой **i** (y) окончания 2 л. ед. ч. наст. вр. (slysz-ysz), а изменяют его в **a** или в **e** (slysz-a-ł, slysz-e-li).

§ 155. Формы с основной наст. вр. образуются по общему правилу, но формы с причастной основой принимают вставное **e** перед окончаниями -ć (slysz-e-ć) и -li (slysz-e-li) и вставное **a** перед остальными окончаниями (slysz-a-ł, slysz-a-ły и др.).

Причастие страд. зал. оканчивается всегда на -ny.

§ 156. В причастных формах глаголов *boje się* «боятся» и *stoje* «стою» первичные основы *boja-* и *stoja-* (ср. русск. «боя-ться» и «стоя-ть») стянулись в **ba** и **sta-**: *bać się* бояться, *bał się*; *stać* стоять, *stał*.

§ 157. Спряжение глаголов III класса I спряжения (-ę, -isz или -ysz)

	Неопр. н.	Наст. время из. н.		Пов. н.	Прич. наст.вр. действ. зал.	Прич. прош. вр. действ. зал.	Прич. прош. вр. страд. зал.
		Ед. ч.	Мн. ч.				
1 группа	nos-ić носить	nosz-ę nos-isz nos-i	nos-i-my nos-i-cie nosz-ą	noś noś-my noś-cie	nosz-ący a, e	nos-i-ł, a, o nos-i-li, nos-i-ły	nosz-ony, a, e nosz-eni, nosz-one
2 группа	slysz- eć слы- шать	slysz-ę slysz-ysz slysz-y	slysz-y-my slysz-y-cie slysz-ą	slysz slysz-my slysz-cie	slysz- ący, a, e	slysz-ał, a, o slysz-e-li slysz-a-ły	slysz-ony, a, e slysz-ani, e

Б. ГЛАГОЛЫ II СПРЯЖЕНИЯ

1 группа глаголов II спряжения

§ 158. К 1 группе глаголов II спряжения (§ 99, б) относятся глаголы, у которых окончанию 1 л. ед. наст. вр. **m** предшествует **-a-**, удерживающееся во всех формах, в том числе и в формах с причастной основой: *dział-a-m* действуй, *dział-a-ć* действовать, и т. д.

§ 159. Основ — 2: 1) 1 л. ед. ч. наст. вр. — на **a** (*działa-m*, *зна-m*) и 2) 3 л. мн. ч. наст. вр. — на **aj** (*działaj-ą*, *знаj-ą*). От первой основы образуются все личные формы наст. вр. (кроме 3 л. мн. ч.) и все формы с причастной основой (*działa-ł*, *działa-ć* и др.), от второй — все остальные (*działaj*, *działaj-ący*).

§ 160. Глагол **мам** «имею» спрягается по общему образцу только в наст. вр. и в прич. наст. вр. действ. зал.: **mam**, *masz*, *ma* — *maty*, *macie*, *mają*; *mają*cy, а, е; деепр. наст. вр. *mają*ć. Пов. н. — **miej**, *miejmy*, *miejcie*. Прич. прош. вр. действ. зал. — **miał** — мн. ч. *mieli*, *miały*. Неопр. н. — **mieć**. Страд. форм, несмотря на переходность глагола, нет.

2 группа глаголов II спряжения

§ 161. К этой группе относятся глаголы **umi-e-m**, умею, **roz-umi-e-m** понимаю (**zroz-umi-e-m** пойму) и **śmi-e-m** смею. Предшествующая окончанию **m** гласная **e** сохраняется во всех формах с основной наст. вр., причем и здесь, как и в 1 группе II спряж., в 1 л. ед. ч. наст. вр. основа краткая (**umie-m**), а в 3 л. мн. ч. — удлинённая (**umiej-ą**). Образование форм с основной наст. вр. — такое же, как и для 1 группы.

Формы с причастной основой образуются от краткой основы (**umie-**, **śmie-**), но конечное **e** основы сохраняется только перед **ć** (**umie-e-ć** уметь, **śmie-e-ć** сместь) и **li** (**umie-e-li**, **śmie-e-li**), переходя перед всеми другими окончаниями в **a** (**umi-a-ł**, **zroz-umi-a-ły**).

3 группа глаголов II спряжения

§ 162. Сюда принадлежат глаголы **jestem** емь (старинная форма 1 л. ед. ч. наст. вр. от «быть»), **wiem** знаю, **jem** ем, **dam** дам.

а. Спряжение глагола **jestem** см. § 135.

б. **Wiem** образует форму наст. вр. от двух основ: — *wie-* и *wiedz-*:

Настоящее время	
wie-m я знаю	wie-my знаем
wie-sz ты знаешь	wie-cie знаете
wie он (она, оно) знает	wiedz-ą знают
Пов. н.: wiedz знай, wiedz-my будем знать, wiedz-cie знайте	
Прич. наст. вр. действ. зал.: wiedz-ący знающий.	

Формы с причастной основой образуются от основы *wiedzie-* (перед **ć** и **li** и *wiedzia-* (перед другими окончаниями). Поэтому:

Прич. прош. вр. действ. зал.: **wiedzia-ł, a, o** — **wiedzie-li**, **wiedzia-ły**.
Неопр. н.: **wiedzie-ć**. Прич. страд. зал.: **wiedzia-ny**.

в. **Jem** образует формы с основной наст. вр. от двух основ — *je-* и *jedz-*:

Настоящее время	
je-m ем	je-my едим
je-sz ешь	je-cie едите
je есть	jedz-ą едят
Пов. н.: jedz ешь, jedz-my будем есть, jedz-cie ешьте	
Прич. наст. вр. действ. зал.: jedz-ący .	

Формы с причастной основой образуются от основ *jed-* (перед **li**) и *jad-* (перед **ły**). Поэтому:

Прич. прош. вр. действ. зал.: **jad-ł, a, e** — **jed-li**, **jad-ły**.

Неопр. н.: **jeś-ć** (!). Прич. страд. зал.: **jedz-ony**.

г. *Dać* образует формы с основной наст. вр. от основ *da-* и *dadz-*:

Будущее простое время.	
da-m дам da-sz дашь da даст	da-my дадим da-cie дадите dadz-a дадут
Пов. н.: daј дай, daј-my дадим, daј-cie дайте. Прич. наст. вр. действ. зал.: daј-а-у .	

Формы с причастной основой образуются от основы *da-*:
Прич. прош. вр. действ. зал.: **da-l**, **a**, **o** — **da-li**, **da-ly**
Неопр. н.: **da-ć**. Прич. страд. зал.: **da-ny**.

Употребление глагола *mieć* «иметь»

§ 163. Случаи употребления глагола *mieć* в основном таковы же, как и в западно-европейских языках (английском, французском и др.), и в этом отношении польский язык расходится с русским. Именно:

а. Принадлежность, выражающаяся по-русски обычно предлогом «у» с род. п. («У меня новая шляпа») или, в некоторых идиоматических оборотах, дательным пад. без предлога («Мне сорок лет»), может быть выражена по-польски только посредством глагола *mieć* с вин. п.: *Mam powy kapelusz. Mam czterdzieści lat.* — Ср. также: *Nie masz się czego wstydzić.* Тебе нечего стыдиться.

б. Глагол *mieć* часто употребляется в значении «musteć» «долженствовать» и также с неопр. н. другого глагола. *Mam napisać kilka stron.* Я должен (или: мне нужно) написать несколько страниц.

в. Этот глагол входит в состав безличного выражения *nie ma* «нет», «не имеется» (не смешивать с личным выражением *nie ma* «не имеет»).

Примечание. — Согласно орфографической реформе 1936 г., безличное выражение *nie ma* «нет», писавшееся прежде слитно, должно писаться раздельно, равно как и как однозначное с ним, но менее употребительное выражение «*nie masz*».

г. Перечисленным случаям употребления глагола *mieć* соответствует его смысл в целом ряде оборотов: *Co masz w tym? На что тебе это? — Mam dość na tym.* Довольно с меня этого. — *Mamy dziś dziewiątego marca.* У нас сегодня 9-е марта. — *Ma się rozumieć.* Само собой разумеется. — *Jak się masz? Как поживаешь?* и т. д.

§ 164. Спряжение глаголов II спряжения.

группа	Неоп. н.	Настоящее время	Повелит. накл.	Прич. наст. вр. действ. залога	Прич. прош. вр. действ. залога	Прич. прош. вр. страд. залога
1	lat-a-ć летать	lat-a-m lat-a-sz lat-a lat-a-my lat-a-cie lat-a-j-a	lat-a-j lat-a-j-my lat-a-j-cie	lat-a-j-a-у	lat-a-l, a, o lat-a-li, y	нет
2	umi-e-ć уметь	umi-e-m umi-e-sz umi-e umi-e-my umi-e-cie umi-e-j-a	umi-e-j umi-e-j-my umi-e-j-cie	umi-e-j-a-у	umi-a-l, a, o umi-e-li, umi-a-ly	umi-a-ny, a, e umi-a-ni, umi-a-ne ¹

¹ Употребительны только в глаголах с приставками: *zrozumiały* понятий.

УПОТРЕБЛЕНИЕ ГЛАГОЛЬНЫХ ФОРМ В ПРЕДЛОЖЕНИИ

§ 165. Употребление глагольных форм в польском языке в основном близко к их употреблению в русском. Остановимся на различиях.

Преждепрошедшее время

§ 166. Эта форма выражает — в отличие от простого прошедшего времени — не вообще (абсолютно) прошлое, а такое прошлое, которое является прошедшим в отношении другого прошлого («плюсквамперфект» латинского, французского и др. языков). Напр.: «*Stońce już było przeszło nad ogrodami i nad dziewiczym lasem Panamy..., ale i Atlantyk był jeszcze pełen blasku*» (*S i e n k i e w i c z*). Солнце уже прошло над садами и первобытным лесом Панамы..., но и Атлантический океан был еще полон сияния. — Более раннее действие («*Stońce już było przeszło*») противопоставлено здесь более позднему, но также прошедшему событию («*Atlantyk był jeszcze pełen blasku*»). Это более позднее прошлое событие может и не быть выражено, если подобная последовательность и так ясна: «*Dużo pieniędzy stracił był*» (*O r z e s z k o w a*). Он истратил уже много денег. — Здесь преждепрошедшее время обозначает нечто уже прошедшее до чего-то другого, именно то, что выражено в переводе словом «уже».

Преждепрошедшее время все более и более выходит из употребления. Хотя оно встречается и у новых (даже у современных) образцовых писателей, оно не так уж часто даже у старых классиков.

Условное наклонение

§ 167. Условное наклонение употребляется в простых предложениях, как и по-русски, для выражения:

а. предположения, касающегося прошлого или будущего: *Bez ciebie nie podołałbym temu.* Без тебя я с этим не справился бы.

Примечание. — Предположение, касающееся настоящего, выражается обычно наст. вр. изъявн. наклонения: «*Jeżeli brak rapu pieniędzy, może pożyczycь trzysta franków*» (*Ż e r o m s k i*). Если у вас нет денег, могу одолжить вам триста франков.

б. вероятности или возможности: *Możeby to zrobił* (= *może zrobił* bym to, § 133). Я, пожалуй, сделал бы это.

в. сдержанного желания: «*Donosiła, że... chciałaby spędzić ten cały dzień na zwiedzaniu fabryk i rzeczy godnych widzenia*» (*Ż e r o m s k i*). Она сообщала, что желала бы провести весь этот день в посещении фабрик и достопримечательностей.

г. недоумения: *Skądżebyś ty wziął tyle pieniędzy?* Откуда тебе взять столько денег?

§ 168. В сложных предложениях, условное наклонение выражает условие совершения чего-либо: «*Gdybym był Panem Bogiem inaczejbym świat urządził. Wynalazłbym sobie korepetycję za trzydzieści rubli na miesiąc, jadłbym co dzień obiad, sprawiłbym palto na zimę, płaciłbym za mieszkanie*» (*B. P r i s*). «Если бы я был Господом Богом, я иначе бы устроил свет. Я нашел бы себе частный урок за тридцать рублей в месяц, ежедневно обедал бы, сшил бы на зиму пальто, платил бы за квартиру».

§ 169. Все сказанное в §§ 167—8 свойственно и русскому языку. Специфической особенностью польского условного наклонения является то, что оно, кроме настоящего времени, имеет и прошедшее: *Co by byś zrobił* (= *zrobił byś*), *gdyby on nie był ci ustawicznie pomagał*? Что бы ты сделал, если бы он не помогал тебе постоянно? — Как и при наст. времени, в условном наклонении ставятся здесь обе части сложного предложения.

§ 170. Однако и прошедшее время условного наклонения, подобно преждепрошедшему времени (§ 166), также выходит из употребления (хотя все еще попадает довольно часто, особенно в книжном языке): «*Gdyby nie było ognia, Eschylos nie pisałby* (опущено: *był*) *swego Prometeusza*» (*S i e n k i e w i c z*). Если бы не было огня, Эсхил не написал бы своего Прометея.

Неопределенное наклонение

§ 171. Помимо обычных случаев употребления неопределенного наклонения, свойственных и русскому языку, отметим частое употребление его в изъяснительно-безличном смысле: *Słychać krzyk*. Слышен крик (точнее: слышно, как кричат.) — *Nic nie widać*. Ничего не видно (ср. «ничего не видать»).

Страдательный залог

§ 172. Формы страдательного залога в польском языке гораздо употребительнее, чем в русском (§§ 133—134 и 183). По-русски они в большинстве случаев выражаются местоименными глагольными формами (на -ся). «*Zagłębiony w fotelu, przygarbionymi plecami do pogęczy jakby przygósł*» (О р з е с з к о в а). Погрузившись в кресло, он словно прирос сгорбившейся спиной к ручкам. — Однако и в польском языке, по сравнению с романскими и германскими, употребление страдательного залога довольно ограничено. Личные страдательные обороты употребляются наиболее редко. Они заменяются оборотами:

а. безлично-страдательными: *Wprowadzono mnie* (вместо: *Byłem wprowadzony*) до сали. Меня ввели в зал.

б. местоименными: *Obiad gotuje się* (вместо: *Obiad jest gotowany*). Обед варится.

в. действительными: *Ja czytam książkę* (вместо: *Książka jest czytana przeze mnie*). Я читаю книгу.

Это все же не значит, что лично-страдательные обороты должны избегаться во всех случаях. Они, напр., неизбежны, когда предмет действия логически стоит на первом плане, а виновник действия не указан: *Kartaginę założono w IX wieku przed naszą erą* (безлично-страдательный оборот), но: *Kartagina była założona przez Fenicjan*. Карфаген был основан финикийцами.

Примечание. — Существительное, обозначающее в страдательных оборотах действующее лицо, ставится или, как в вышеуказанном примере, в вин. п. с предлогом *przez*, или в род. п. с предлогом *od*. Вторая конструкция, однако, менее употребительна.

НАРЕЧИЕ. PRZYSŁÓWEK

§ 173. Наречие может относиться непосредственно как к глаголу (*dobrze mówić* хорошо говорить), так и к другим частям речи: к прилагательному (*dość wielki* довольно большой, к существительному (*jako towarzysz* как товарищ), к числительному (*dwa razy pięć* дважды пять) к местоимению (*wszystko jedno* кто все равно кто) или к другому наречию (*bardzo często* очень часто).

§ 174. Из важнейших наречий перечислим:

а. м е с т а: *tu* (тут) здесь, *tam* там, *gdzie* где, *gdzieniegdzie* кое-где, *gdzie indziej* где-нибудь в другом месте, *gdziekolwiek* где-либо, *nigdzie* нигде, *wszędzie* везде, *blisko* близко, *daleko* далеко, *dokoła* вокруг, *na dole* внизу, *na górze* наверху, *wewnątrz* внутри, *zewnątrz* снаружи, *kędy* где, куда, каким путем, *którędy* каким путем, *tędy* этим путем, *tamtędy* тем путем, *na dół* вниз, *na górę* вверх, *na prawo* направо, *na lewo* налево, *w prawo* вправо, *w lewo* влево, *z tyłu* сзади, *skąd* откуда, *dokąd* куда, *dotąd* до этого места, до сих пор, *na uboczu* в стороне, *na przelaj* наперерез, *naprzód* вперед, *wstecz*, *w tył* назад, *poperek*, и др.

б. в р е м е н и: *kiedy* когда, *kiedyś* когда-то, *niegdyś* некогда (когда-то), *nigdy* никогда, *zawsze* всегда, *wtedy* тогда, *wtem* вдруг, *dopiero* лишь, только, *edwa*¹, *nareszcie* наконец (-то), *paraz* сразу, *dziś* (dzisiaj) сегодня, *wczoraj* вчера, *onegdaj* (przedwczoraj) позавчера, *jutro* завтра, *pojutrze* послезавтра, *porojutrze* на четвертый день, *nazajutrz* на завтрашний день *co godzina* ежечасно, *co dzień* (codziennie) ежедневно, и др.

¹ *dopiero* со *wyszedł* только что вышел: *naówczas* *dopiero* лишь тогда; *dopiero druga* (godzina) всего лишь два часа; а *to dopiero* *miasto!* вот так город!

в. о б р а з а д е й с т в и я: *jak* как, *tak* так, *inaczej* иначе, *jako* *tako* кое-как, *paręde* второпях, *na szybko*, *na poszekaniu* тут же, немедленно, *na podgodziu* под рукой, *na pogotowiu* в полной готовности, *bezzwłocznie* немедленно, *doskonale* превосходно, *źle* плохо, *raz po raz* то и дело, *po kryjomu* тайком, *po polsku* по-польски, *na szczo* натошак, и др.

г. к о л и ч е с т в а, п о р я д к а, м е р ы и с т е п е н и: *bardzo* очень, *wielce* весьма, *nader* чрезвычайно, *dużo* много, (na) *zbyt* слишком, *prawie* почти, *ledwie* едва, *dość* (dosyć) довольно, достаточно, *po pierwsze* во-первых, *podwójnie* вдвое, *pięćkroć* впятеро, и др.

д. о т р и ц а т е л ь н ы е: *nie* нет¹, *nigdy* никогда, *nigdzie* нигде, *bynajmniej* нисколько, и др.

е. м о д а л ь н ы е² *tak* да, *istotnie* действительно, *zaiste* поистине, *naturalnie* естественно, *niestety* к сожалению, *przypajmniej* по крайней мере, *choć* (chociaż) хотя, *zwłaszcza* преимущественно, прежде всего, *bodaj* пожалуй, *podobno* (по)видимому, якобы, *bodaj* *czy* *nie*, *chyba* (chyba że) разве что, *może* может быть, и др.

§ 175. Наречие относится к неизменяемым частям речи, но те наречия, которые образованы от прилагательных качественных, могут образовывать степени сравнения.

а. с р а в н и т е л ь н а я с т е п е н ь образуеться путем замены окончания *o* или *e* на (i) *ej*: *łatwo* легко — *łatwiej*, *pięknie* прекрасно — *piękniej*.

б. п р е в о с х о д н а я с т е п е н ь образуеться добавлением к сравнительной приставки *naj-*: *najłatwiej*, *najpiękniej*.

в. Многие наречия видоизменяют при образовании степеней сравнения основу положительной степени: *lekko* легко — *lżej*, *miętko* мягко — *mięcej*, *wyżoko* высоко — *wyżej*, и т.д. Это относится преимущественно к наречиям на *-ko* и *-oko*, которые в сравнительной степени эти окончания отбрасывают: *głęboko* глубоко — *głębi* *ej*, *krótko* коротко — *krócej* (ср. § 63).

г. Ряд наречий образует степени сравнения не от основы положительной, а от других (ср. § 65):

mało мало — *mniej* — *najmniej*
dużo много — *więcej* — *najwięcej*
dobrze хорошо — *lepiej* — *najlepiej*
źle плохо — *gorzej* — *najgorzej*.

ПРЕДЛОГ. PRZYIMEK

§ 176. Предлоги разделяются обычно по признаку падежности, т. е. по падежам, которыми они управляют (§§ 91—97).

По своему составу предлоги различаются простые (*przeciw* против, *między* между, *mimo* несмотря) и составные (*naprzeciw*, *pośród*, *po*).

Составные предлоги имеют то же значение, что соответствующие им простые, и требуют того же падежа. Исключением является лишь предлоги, которым предшествует предлог *z* и *sproza*³: *z* *za* из-за, *z* *zewnątrz* снаружи, *sromiędzy*³ из, *среди* и др. Все они управляют *р* *о* *д* *и* *т* *ь* *н* *ы* *м* падежом, каков бы ни был падеж, требуемый вторым предлогом; *z* *czymś* (тв. п.), но *z* *czegoś* (род. п.).

¹ *Nie* в значении «не» именуется обыкновенно «отрицательной частицей».
² т. е. выражающие, главным образом, субъективные отношения (оценку) говорящего. Они служат обычно вводными словами.

³ Согласно орфографической реформе 1936 г. (Ф § 42), предлог *z*, как приставка, переходит в правописание — как и в произношении — в *s* перед глукими согласными (*spisywać* списывать), а перед *ś* (*ci*) — в *ś* (*ściekać* стекать).

СОЮЗ. SPÓJNIK

§ 177. Союз служит для связывания не только отдельных слов, но и целых предложений, а потому его роль особенно важна в области синтаксиса.

§ 178. В качестве союзов используются не только союзы в собственном смысле (а, że и др.), но и ряд других частей речи: местоимения, наречия и предлоги. Так, напр., в простом предложении: **Kiedy wrócisz?** *Когда ты вернешься?* kiedy есть н а р е ч и е, но в сложном предложении: **Nie wiem, kiedy wrócę.** Я не знаю, *когда* вернуться — оно есть с о ю з.

§ 179. По своему синтаксическому значению, союзы делятся на сочинительные и подчинительные. Первые из них связывают друг с другом слова или предложения грамматически равноправные, т. е. имеющие смысл и вне этой связи, вторые — подчиняют одни слова или предложения другим, ставят их в зависимость, вне которой одно из этих слов или предложений приобретает иное значение или вообще не имеет смысла. Так, напр., в предложении: **Chce, ale siły mi nie dopisują.** Он хочет, но сил у него нехватает — ale есть союз сочинительный: по устранении его оба сочиненных предложения (chce и siły mi nie dopisują) сохраняют каждое свое значение. В предложении же: **Chce, żeby to się stało.** Он хочет, *чтобы* это совершилось — żeby есть союз подчинительный: второе предложение (to się stało) приобретает вне данной связи совершенно другое значение, в котором оно здесь не было употреблено.

§ 180. Важнейшие сочинительные союзы:

а. **i** и: **towarzysze i towarzyszki.**

б. **a** и: **dwa a dwa** — четыре два и два — четыре; **tyle a tyle** столько-то; а, все же: **Nie wie, o co chodzi, a wtrąca się.** Не знает, в чем дело, а вмешивается;

в. **też** также; поэтому, следовательно: **Więcej czyta, więcej też rozumie.** Он больше читает, поэтому больше понимает;

г. **tudzież** а также, сверх того;

д. **wszak** ведь, однако, все же;

е. **albo** — **albo** или — или;

ж. **ani** — **ani** ни — ни;

з. **bądź** — **bądź** будь то — будь то; ли — или;

и. **czy** — **czy** ли — или;

к. **zatem, tedy, więc** а потому, следовательно, поэтому;

л. **bo** (в начале предложения), **bowiem, albowiem**, так как, ибо;

м. **ale, lecz, atoli** но, однако;

н. **zaś** же.

§ 181. Важнейшие подчинительные союзы:

а. **że** что. Этот союз требует особого внимания, так как далеко не всегда русское невопросительное «что» может быть им переведено.

В предложениях «Я не знаю, что сказать» «Я знаю, что это неправда» оба «что» являются союзами, но по смыслу они различны. В первом предложении «что» есть м е с т о и м е н и е, стоящее здесь в вин. п.¹, а потому его нужно переводить местоимением же со: **Nie wiem, co (mam) powiedzieć.** Во втором предложении «что» есть только с о ю з всякого местоименного оттенка, и переводится он союзом **że**: **Wiem, że to nieprawda**².

¹ Этот вин. п. зависит от глагола «сказать». При изменении конструкции на отрицательную или при замене глагола, падеж этого местоименного союза изменится: «Я знаю, *чего* не сказать», «Я не знаю, *чему* поверить» и т. д. Подобные падежные изменения были бы невозможны если бы «что» было здесь союзом в собственном смысле слова.

² Ср. по-английски: I don't know *what* to say и I know *that* it is not true, и по-немецки: Ich weiß nicht *was* zu sagen и Ich weiß, *daß* es nicht wahr ist.

Это различие чрезвычайно важно, ибо смешение **że** и **co** как союзов представляет собой грубую ошибку¹.

б. **iż=że** что;

в. **aby, ażeby, żeby, iżby** чтобы;

г. **ponieważ, gdyż** ввиду того что, так как,

д. **aczkolwiek, choć, chociaż** хотя;

е. **byle** только бы, лишь бы;

ж. **zwłaszcza że, tym bardziej że** тем более что, и т. д.

з. **ten — który** (*или*: **co**, § 196) тот — который.

ВАЖНЕЙШИЕ ОСОБЕННОСТИ ПОЛЬСКОГО СИНТАКСИСА

Пропуск подлежащего в личных предложениях

§ 182. Глагольные формы в польском языке снабжены окончаниями, настолько точно определяющими лицо и число, что в большинстве случаев подлежащее просто опускается. Если глагол стоит в третьем лице, то после первого упоминания подлежащего оно обычно больше не повторяется даже в виде местоимения. Напр.: «**Skawiński stał na balkonie... Próbował zebrać myśli... Czuł on coś takiego, co czuje szczuty zwierz... Był naprawdę jak okręt... Miał on nieszczęście, że ilekroć rozbił gdzie namiot i rozniecił ognisko, by się osiedlić stale, jakiś wiatr wyrwał kołki namiotu...**» (*S i e n k i e w i c z*). Скавинский стоял на балконе... Он пробовал собрать мысли... Он чувствовал нечто такое, что чувствует травимое животное... Он был в самом деле словно корабль... Он был несчастлив тем, что сколько раз он ни разбивал где-либо шатер и разжигал очаг, чтобы зажить оседло, какой-то ветер вырывал колья шатра. —

Если глагол стоит в 1 и 2 лице, то подлежащее обычно совсем не ставится: **Coś robię? Co ty działał.** — **Potrzebuję odpoczynku. Я** нуждаюсь в отдыхе. — Местоимения употребляются здесь лишь в том случае, когда необходимо их подчеркнуть или противопоставить друг другу: **Ty pójdziesz, a ja zostanę. Ты** пойдешь, а **я** останусь.

Если предмет не является подлежащим, т. е. стоит в каком-нибудь косвенном падеже, то его название (в форме существительного или местоимения) опущено быть не может. Напр.: «**Chciała przemówić, głos uwiązał jej w piersi**» (*К о р п i c k a*) Она хотела заговорить, голос застрял у нее в груди.

Пропуск подлежащего в неопред.-личных и безличных оборотах

§ 183. Пропуск подлежащего (§ 182) не означает, что предложение безлично. Имеются, однако, и безличные предложения, напр.: **Czas iść do domu. Пора** идти домой. — **Ledwie dniało. Чуть** светало. — **W oczach pociemniało.** Потемнело в глазах.

Что касается предложений неопределенно-личных, в которых подлежащее хотя грамматически и отсутствует, но подразумевается в форме неопределенной массы (типа: «говорят», «утверждают» и т. п.), то по-польски они выражаются таким же образом, а если действие происходило в прошлом, то и безлично-страдательным оборотом (§ 134): **Powiadają, że wyjechał. Говорят**, что он уехал. — **Powiedziano mi (=powieździeli mi), że wyjechał.** Мне *сказали*, что он уехал. — **Lubiono go bardzo.** Его очень *любили*. — Последнее предложение невозможно передать по-русски безлично-страдательной конструкцией.

¹ **Że** употребляется и в значении **ponieważ** или **dlatego że**: «**Że człowiek łatwo oswaja się z lepszym losem, stopniowo nabierał wiary i ufności**» (*S i e n k i e w i c z*). *Так как человек легко осваивается с лучшей участью, то (старый фонарик) постепенно стал проникаться верой и упованием.* — В этом случае придаточное предложение ставится впереди главного.

Опускание вспомогательного глагола

§ 184. Вспомогательные глаголы, связывающие подлежащее с именной частью сказуемого (być, zostać, stać się, zdawać się и т. д.), обычно не опускаются даже в настоящем времени: *To jest nasze mieszkanie*. Это — наша квартира.

Однако в разговорной речи, а также в поэтическом языке пропуск вспомогательного глагола довольно част. Напр.: *Co tobie (jest)?* Что с тобой. — *«Miasta tu gęste, zasobne, przemysłne... Tu Wisła, i tu — Warszawa»* (К о п о р п і с к а). Города здесь частые, богатые, предприимчивые... Здесь Висла и здесь — Варшава.

Творительный падеж при вспомогательном глаголе

§ 185. В большинстве случаев (§ 96, а) именная часть сказуемого ставится в творительном падеже, даже если вспомогательный глагол стоит в настоящем времени: *Kot jest zwierzęciem drapieżnym*. Кошка — хищное животное.

Если вспомогательный глагол опускается, именная часть сказуемого все же остается в творительном падеже. Это особенно часто наблюдается в заголовках газетных и журнальных статей: *Przyjaźń rosyjsko-polska podstawa pokoju*. Русско-польская дружба — основа мира. — *Prawdziwa demokracja ostoją zjednoczenia narodów*. Подлинная демократия — оплот единения народов.

To jest и jest to

§ 186. Если местоимение *to* является единственным подлежащим, при котором никакое другое не подразумевается, оно ставится на первое место: *To jest stół*. Это стол. —

Если, наоборот, *to* относится не непосредственно к самому предмету, а к его названию, уже упомянутому в данном предложении или в предыдущих, оно ставится после *jest*: *Matematyka jest to nauka o wielkościach*. Математика, это — наука о величинах. —

В обоих случаях при *to* именная часть сказуемого ставится в именительном падеже (§ 96, примеч. 3).

Падежи при отглагольном существительном

§ 187. В польском языке, как и в русском, отглагольное существительное требует того падежа, которым управляет сам глагол. Напр.: *rzządzić państwem* (тв. п.) управлять государством — *rzządzenie państwem* управление государством; *pragnąć dobra* (род. п.) — *pragnienie dobra*.

Исключением являются лишь глаголы, управляющие прямым винительным падежом: образованные от них существительные требуют уже не вин., а род. п.: *czytać książki* читать книги — *czytanie książek* (род. п.); *chować bydło* разводить домашних животных, заниматься животноводством — *chów bydła* животноводство.

Согласование сказуемого с подлежащим

§ 188. По общему правилу глагольное (простое) сказуемое согласуется с подлежащим в роде, числе и падеже, а также в форме (лично-мужской или женско-вещной, см. § 126), напр.: *skrzypkowie graли, skrzypce śpiewały* скрипачи играли, скрипки пели. Однако:

а. все формулы обращения не на «ты» (типа «*niech mama siada*», «*powiedz pan*» и т. д.; §§ 116 и 130) требуют особого согласования;

б. если ряд подлежащих, стоящих каждое в ед. ч., берется автором как нечто единое и целое, глагольное сказуемое может быть поставлено в ед. ч.: «*Garbata jabłoni i rozłożysta czereśnia obfity wyjada owoc*» (Z e r o m s k i). Горбатая вишня и раскидистая черешня приносят обильные плоды.

в. Существительные собирательные требуют, как подлежащие, глагольного сказуемого в ед. ч.: «*Właśnie z lasu wracało towarzystwo safer*» (M i c k i e w i c z). В это как раз время все общество возвращалось из леса. — Если же подлежащим является название супружеской четы или семейства, то — в порядке логического согласования — сказуемое ставится во

мн. ч.: «*Wieczorem państwo wyjechali*» (S i e n k i e w i c z). Вечером супруги (господа) уехали.

Впрочем, как и в русском языке, сказуемое ставится иногда во мн. ч. и при собирательном подлежащем: «*Większość ludzi oświeconych powtarzają to, co przeczytali lub usłyszeli*» (B. P r u s) Большинство образованных людей повторяют (или: повторяет) то, что прочитали либо слышали. —

г. Если одно подлежащее (в ед. ч.) соединено с другим посредством предлога (*wraz z*), то сказуемое может быть и в ед., и во мн. ч.: «*Tadeusz z Telimena, całkiem zapomniani, pamiętali o sobie*» (M i c k i e w i c z). ТADEУШ с Телименой, будучи совершенно забыты, помнили о себе. — «*Szef batalionu Białkowski z dwiema kompaniami pułku dwunastego wytrzymał tam atak*» (Z e r o m s k i). Командир батальона Бялковский с двумя ротами 12-го полка выдержал там атаку. —

д. При существительном в форме числительного количественного или наречия числительного (*wiele, kilka*) глагольное (простое) сказуемое ставится обычно в ед. ч. и ср. п.: «*Dwudziestu trzech na ziemi wala się zabitych, Trzydziestu kilku jęczy ranami okrytych*» (M i c k i e w i c z) Двадцать три убитых валяются на земле, свыше тридцати человек стонут, покрытые ранами. — Употребляется, однако, иногда и мн. ч.: «*Tylko ośmiu jeźdźców bronią się*» (M i c k i e w i c z). Только восемь егерей защищаются. —

е. Если подлежащими являются личные местоимения, то, в смысле согласования с глагольным сказуемым, 1 л. имеет преимущество перед 2-м и 3-м, а 2 — перед 3-м: *Ja i wy musimy pracować razem*. Я и вы должны работать вместе. — *Spodziewamy się, że ty i twoi koledzy będziecie z powrotem jutro*. Мы надеемся, что ты и твои товарищи вернетесь завтра.

Порядок слов в предложении

§ 189. Чаще всего применяется следующий порядок частей предложения: на первом месте — подлежащее, на втором — сказуемое, на дальнейших — дополнения и обстоятельственные слова. Этот порядок не является, однако, постоянным. Логическое или эмоциональное ударение может выдвинуть на первое место любую часть предложения, напр.: «*Trzy lata służyłem na wielorybniku*» (S i e n k i e w i c z). Три года я служил на китобойном судне. (на 1-м месте — обстоятельство времени). — «*Z drugiej strony lipy rozstępowały się szeroko*» (O r z e s z k o) С другой стороны липы широко расступились» (на 1-м месте — обстоятельство места).

§ 190. Из двух дополнений на первое место обычно ставится *to*, которое находится в дат. п., на второе — *to*, которое стоит в вин. п.: *Przynies mi (дат.) szklankę (вин.) wody*. Принеси мне стакан воды. —

§ 191. Определения в форме прилагательных ставятся *to* перед определяемым словом, *to* после него. Перед определяемым словом ставятся определения, имеющие характер непостоянный для данного предмета, не затрагивающие его существенных признаков, главным же образом, те, на которые не кладется особого ударения в данной фразе: «*Łagodne, niebieskie jego oczy poczęły być, jak oczy dziecka, zapatrzone wiecznie i jakby utkwione w jakiejś dali*» (S i e n k i e w i c z). Его кроткие, голубые глаза, словно глаза ребенка, стали устремляться и как бы вперяться в какую-то даль. —

В том же случае, когда в предложении подчеркивается именно *to*, что содержится в определении, оно ставится *п о с л е* определяемого слова: *Miał serce zdrowe i, глаза кроткие и грустные*. —

Ввиду этого прилагательные, имеющие характер званий, научных определений и т. п., ставятся *п о с л е* существительных, напр.: *hetman koronny, marszałek polny, feldmarszałek, plemię pasterskie* пастушеское племя, *owady tęgorokowe* жесткокрылые насекомые, и т. д.

§ 192. Числительные количественные ставятся преимущественно перед существительными (*dziesięć jabłek; dziesięciu ludzi*). Порядковые ставятся

обычно также впереди существительных (student czwartego kursu; na piąty dzień), но в именах царей, королей и т. п. они стоят на втором месте: Ludwik XIV (Czternasty) Людовик XIV и т. д.

Необходимо заметить, что в счете денег основная денежная единица ставится обычно после числительного, а более мелкая — перед ним: jedenaście rubli kopiejek sześćdziesiąt pięć 11 рублей 65 копеек, — Такой порядок особенно част в разговорной речи.

§ 193. В датах номер года стоит обычно на втором месте: rok 1946 (tysiąc dziewięćset czterdzieści szósty), а число месяца — на первом: 10. (dziesiątego) marca.

П р и м е ч а н и е. — Следует, однако, заметить, что в числах месяца — 3. (trzeciego) maja, 18. (osiemnastego) grudnia, и т. д. — род. падеж числительного согласуется не с род. падежом названия месяца, а с пропущенным словом dnia (как, впрочем, и по-русски: 20-го — подразумеваем «дня» — августа).

§ 194. Местоимение в дат. п. ставится впереди местоимения в вин. п.: *Daj mi (дат.) to (вин.).* Дай ему это. — *Nie chce mi (дат.) się (вин.).* Мне не хочется. — (Ср. § 190.).

§ 195. Личные глагольные окончания прошедшего времени (§§ 126—127) и условная частица *by* ставится перед местоимениями, но после союзом: *Dawno to już wszystko rozważył (Z e r o m s k i).* Давно я все это уж обдумал. — *Alem mu przegrał, bom szukał ciągle binokli (S i e p k i e w i c z).* Но я перебил его, так как все искал пенсне.

Относительное местоимение *co* вместо *który*

§ 196. Указательному местоимению *ten* «тот» главного предложения (при существительном одушевленном или неодушевленном) может соответствовать в придаточном не только относительное местоимение *który* или *co*, напр.: *Zły to ptak, co właśnie gniazdo kała.* (п о г о в о р к а) Плоха та птица, *которая* пачкает собственное гнездо.

Место относительно местоимения *który* «который»

§ 197. В отличие от русского языка, по-польски относительное местоимение *który*, посредством которого вводится придаточное предложение, всегда ставится в начале этого придаточного предложения. Напр.: *Wielki gmach, którego front (не: front którego) teraz właśnie rozszerzano (O r z e s z k o w a).* Большое здание, *фасад которого* именно теперь расширялся. — *Wy, których młode serca palają (Z e r o m s k i).* Вы, *молодые сердца которых* пламенеют.

Отглагольные существительные

§ 198. К своеобразиям польского языка следует отнести богато развитую систему отглагольных существительных. Из особенностей этой системы отметим две основных:

а. отглагольное существительное образуется даже при наличии существительного, имеющего тот же основной смысл, но лишённого оттенка глагольности, напр.: *wynalazenie* изобретение (как *действие*, но не «изобретательство») — *wynalazek* изобретение (как *результат действия*, *изобретенный предмет*); *rozpoczęcie* начало (*действие*) — *rozczętek* начало (*противоположность «конца»*).

б. отглагольное существительное часто сохраняет такие типичные признаки глагола, как вид и местоименность: *zwiedzanie* посещение (*несоверш. вид*) — *zwiedzenie* посещение (*соверш. вид*);

myć умывание (*неместоим.*) — *myć się* умывание (себя) (*местоименн.*).

СЛОВООБРАЗОВАНИЕ

§ 199. Окончания существительных мужского рода

а. **acz** обозначает:

1. лицо, занимающееся определенной деятельностью: *działacz* деятель, *badacz* исследователь, *gracz* игрок;
2. орудие: *siekacz* соломорезка, *wypielacz* полольная машина, *rozrylacz* pulverизатор;
3. лицо, отличающееся определенной чертой: *siłacz* силач, *brodac* бородач, *bogacz* богат;

б. **ak** обозначает:

1. носителя определенной черты: *biedak* бедняк, *mięczak* моллюск;
2. орудие: *bijak* колотушка, *suwak* золотник (в паровой машине);
3. жителя страны или области: *Polak* поляк, *Krakowiak* житель Краковской области, *Ślązak* силезец;
4. опухоль: *mięsak* саркома, *paszyniak* ангиома, *włókniak* фиброма;

в. **anin** обозначает:

1. жителя города: *warszawianin* варшавянин, *krakowianin* житель Кракова;
2. представителя религии: *chrześcijanin* христианин, *mahometanin* мусульманин, *roganin* язычник;

г. **arz** обозначает:

1. представителя известной профессии: *stolarz* столяр, *lekarz* врач, *kominiarz* трубочист;
2. носителя какой-нибудь черты характера (преимущ. с оттенком презрительности): *gawędziarz* балагур, *pieczeniarsz* прихлебатель, дармоед;

д. **ca** обозначает действующее лицо: *doradca* советник, советчик, *barbarzyńca* варвар, *głódca* управляющий;

е. **czyk** обозначает:

1. жителя страны, города и т. п.: *Japończyk* японец, *Rozpnińczyk* познанец, *wileńczyk* виленец;
2. подмастерье: *szewczyk* сапожный подмастерье, *stolarczyk* столлярный подмастерье;

ж. **ciel** обозначает действующее лицо: *szczęściel* почитатель, *zbawiciel* избавитель, *nauczyciel* учитель;

з. **ec** обозначает:

1. происхождение, национальность: *Ukrainiec* украинец, *ciudziemięc* чужоземец;
2. действующее лицо или представителя профессии: *krawiec* портной, *kuriec* купец, *jeździec* всадник;
3. носителя известной черты характера: *głupiec* глупец, *leniwiec* ленивец;
4. транспортное средство: *parowiec* пароход, *sterowiec* дирижабль;
5. болезнь: *teżec* столбняк, *krztusiec* коклюш, *dławiec* круп;

и. **icz** (старинное **ic**) и **owicz, ewicz** обозначает:

1. сына: **królewicz** королевич, **panicz** барич;
2. фамилии: **Mickiewicz, Sienkiewicz**;
3. ироническое прозвища: **dorobkiewicz** выскочка, карьерист, **frazesowicz** фразер;

к. **ik, (yk), nik, ownik** обозначают:

1. уменьшит. имена: **konik** лошадка, **pozyk** ножик;
2. действующее лицо, представителя профессии или носителя какого-нибудь качества: **ochotnik** доброволец, **porządnik** предшественник, **okrutnik** жестокий человек, **ogrodnik** садовник, **przygodnik** натуралист, **okularnik** очковая змея;
3. издание: **słownik** словарь, **dziennik** газета, **miesięcznik** ежемесячник;
4. технические термины: **miapownik** именной падеж, знаменатель, **licznik** числитель, **głeczownik** существительное, **silnik** двигатель;

§ 200. Окончания существительных женского рода

Наиболее общим и частым окончанием существительных женского рода является **a**. Весьма также употребительно окончание **ość** (соотв. русскому -ость), обозначающее отвлеченное качество или действие: **białość** белизна, **miłość** любовь.

a. ia обозначает отвлеченное свойство: **gównia** плоскость, **głębina** глубина, **pełnia** полнота;

b. anka обозначает дочь (при окончании звания или фамилии отца на **a** или **i**): **sędzianka** дочь судьи, **Sarieżanka** дочь Сапеги, **hrabianka** графиня-дочь;

v. (n)ica образует женский род к существительным муж. рода на **(n)ik** и др.: **lwica** львица, а также служит для образования самостоятельных существительных, обозначающих помещение (**dzwońnica** колокольня, **piwnica** погреб), вместилище (**sukiernica** сахарница) и т. д. Такое же значение имеет окончание **iczka** (**ogrodniczka** садовница, **ropielniczka** пепельница);

г. ina образует:

1. женский род к фамилиям и званиям на **a** и **i**: **sędzina** жена судьи, **Zaręmbina** жена Зарембы;
2. материал: **dębina** древесина дуба, **wołowina** говядина;
3. (с предшествующим слогом **-an-**) бесцельное действие: **gadania** болтовня, **biegania** беготня;
4. (только во мн. ч.) семейное торжество: **urodziny** день рождения, **imieniny** именины;

д. izna обозначает:

1. собирательное понятие: **bielizna** белье, **obczyzna** чужбина, **ojczyzna** родина, **polszczyzna** польские обычаи, нравы, язык, **grezczyzna** греческий язык;

2. систему, уклад: **rańszczyzna** барщина, **towiańszczyzna** учение Товянского;

e. ka — один из самых распространенных суффиксов существительных жен. р., обозначающий:

1. названия женщин: **Polka** полька, **Rosjanka** русская, **nauczycielka** учительница;

2. названия действий: **orka** пахота, **gospodarka** хозяйство, **wycieczka** экскурсия;

3. названия орудий: **wirówka** петрофуга, **kosiarka** косилка,

4. ряд анатомическо-медиц. терминов: **siatkówka** сетчатка, **gorączka** повышенная температура, и др.

ж. nia обозначает (часто с предшествующими **-ar-, -al-** и **-ow-**):

1. промышленные предприятия: **elektrownia** электрическая станция, **sukrownia** сахарный завод;

2. торговые предприятия: **sukiernia** кондитерская, **piekarnia** пекарня, булочная;

3. комнаты: **jadalnia** столовая, **szypialnia** спальня;

3. **ota** образует названия человеческих свойств: **ślepotą** слепота, **spotą** добродетель, **głupota** глупость;

и. owa образует жен. р. (названия жен) к названиям профессий, званий и т. п. и к фамилиям и именам на согласный и **o**: **doktorewa** докторша, **Stanisławowa** жена Станислава, **Mickiewiczowa** жена Мицкевича;

к. ówna образует названия дочерей: **doktorówna** дочь доктора, **Mickiewiczówna** дочь Мицкевича, и т. д.

л. yni обозначает профессию женщины: **gospodyni** хозяйка, **wychowawczyni** воспитательница.

§. 201 Окончания существительных среднего рода

a. dło обозначает орудие (**szyciło** шило) или средство (**mydło** мыло, **czernidło** типографская краска);

б. e (с предыдущей мягкой или смягченной согласной), **cie, nie** обозначают:

1. отглагольные существительные: **czytanie** чтение, **jedzenie** еда;
2. собирательные существительные: **kwiecie** цветы, **igłowie** хвоя;
3. местность: **odludzie** глушь, **Pomorze** Поморье;

v. isko (ysko) обозначает:

1. место или площадь: **spalenisko** пожарище, **zaczysko** развалины замка;
2. рукоять: **biczysko** кнутовище, **toporzysko** топоричье;
3. презрительное прозвище: **psisko** псичье, собачонка, **sosnisko** плохая сосенка;

г. stwo и ctwo обозначают:

1. свойство (**męstwo** мужество), занятие (**malarstwo** живопись), состояние (**bezzęstwo** холостячество);
2. собирательные понятия: **chłopstwo** крестьянство; **ptactwo** мир пернатых, птицы;
3. отвлеченные понятия: **bogactwo** богатство, **zwycięstwo** победа;

д. ostwo обозначает:

1. состояние: **ojcostwo**;
2. супружескую чету: **Józefostwo** Иосиф с женой, **wujostwo** дядя с женой.

Образование существительных уменьшительных, ласкательных и уничижительных

§ 202. Главными окончаниями, образующими уменьшительные и ласкательные существительные, являются:

a. для муж. р. — **ek** (**kotek** кошечка, **piesek** собачка), **aszek** (**wujaszek** дяденька), **iszek** (**braciszek** братик), **uszek** (**staruszek** старичок), **ik(yk)** (**pokoik**

комнатка, *deszczuk* дождик). Усиление этого смысла достигается вставкой между основой и окончанием слога *-ecz-*: *sznur — sznurek — sznureczek* веревочка, *kwiat — kwiatek — kwiateczek* цветочек.

Имена собственные образуют уменьшительные на *ek* (*Józek* к *Józef*, *Antek* к *Antoni*), *io* (*Józio* к *Józef*, *Tadzio* к *Tadeusz*), *cio* (*Stefcio* к *Stefan*), *uś* (*Władus* = *Władzio* к *Władysław*).

Ряд существительных с уменьшительными окончаниями утратил свое прежнее уменьшительное значение, хотя основные существительные из употребления не вышли, напр.: *wór — worek* мешок (ср. русск. «мех»), *ołów* свинец — *ołówek* карандаш.

Уничижительно-презрительные существительные образуются окончанием *isko* (§ 201, в), переходя при этом в ср. р. («*O moje biedne chłopisko*», *S i e n k i e w i s z*). Однако, для существительных мужского рода и пола (лично-мужских) может сохраняться и муж. род.

б. для жен. р. — *ka* (*gączka* ручка, *rzeczka* речка), *ułka* (*deszczułka* дощечка), *uła* (*matuła* матушка), *usia* (*kawusia* кофеек), *unia* (*ciotunia* тетушка), *uchna* (*śóbuchna* доченька), *ina* (с оттенком сострадания — *kobiecina* бедная женщина). Ряд существительных с уменьшительным окончанием утратил свое прежнее уменьшительное значение: *matka* мать, *córka* дочь (сбга дщерь — только в поэтической речи и преимущественно в переносном значении).

Для имен собственных уменьшительные формы образуются с теми же окончаниями при более или менее значительном изменении основы: *Zosia* к *Zofia* София, *Jadzia* к *Jadwiga*, *Mania* к *Maria* и пр.

Уничижительные — на *isko* и *sko*.

в. для ср. р. — *ę* (*orłę* орленок, *kurczę* цыпленок), *ko* (*kółko* кружок, *oczko* глазок). Окончание *ątko* имеет двойное уменьшительное (иногда — презрительное) значение: *dzieciątko* младенец, *dziewczątko* девочка. Ряд слов на *ko* (*łóżko* «кровать» от *łóże*) уменьшительного значения теперь не имеет (уменьшительное к нему — *łóżeczko*).

Во мн. ч. употребляются уменьшительные *oczęta* глазки, *gączęta* ручки, *pozęta* ножки.

Уничижительные — на *isko*.

CIENIE

Kiedy na niebie dogasają blaski słońca, z ziemi wynurza się zmierzch. Zmierzch — wielka armia nocy, o tysiącach niewidzialnych kolumn i miliardach żołnierzy. Potężna armia, która od niepamiętnych czasów pasuje się ze światem, pierzcha każdego poranku, zwycięża każdego wieczoru, panuje od zachodu do wschodu słońca, a w dzień, rozbita, chowa się po kryjówkach i czeka.

Czeka w górskich przepaściach i miejskich piwnicach, w gąszczu lasu i w głębi ciemnych jezior. Czeka, kryjąc się w przedwiecznych jaskiniach ziemi, w kopalniach, po rowach, w kątach domów, w załamach murów. Rozproszona i na pozór nieobecna, wypełnia jednak wszystkie skrytki. Jest w każdej szczelinie kory drzew, w fałdach ludzkiego odzienia, leży pod najmniejszym ziarnem piasku, czepia się najcieńszej nici pajęczej i czeka. Wypłoszona z jednego miejsca, w okamgnieniu przenosi się na inne, korzystając z lada sposobności, aby powrócić tam, skąd ją wygnano, wedrzeć się na niezajęte stanowiska i zalać ziemię.

Kiedy gaśnie słońce, armia zmroków gęstymi szeregami wysuwa się ze swych ucieczek, cicha i ostrożna. Zapelnia korytarze domów, sienie i źle oświetlone schody; spod szaf i stołków wypelnia na środek pokojów i obsiada firanki; przez lufty piwnic i szyby okien wysuwa się na ulice, w głuchym milczeniu szturmując ściany i dachy, i zaczajona na szczytach, cierpliwie czeka, aż na zachodzie zbledną różowe obłoki.

Jeszcze chwilka, i nagle zerwie się olbrzymi wybuch ciemności, sięgającej od ziemi do nieba. Zwierzęta skryją się po legowiskach, człowiek ucieknie do domu; życie, jak roślina bez wody, skurczy się i pocznie usychać. Barwy i kształty rozplną się w nicestwie: trwoga, błąd i występек obejmą panowanie nad światem.

W takiej chwili, na pustoszejących ulicach Warszawy ukazuje się dziwna postać ludzka z drobnym płomykiem nad głową. Szybko biegnie przez chodnik, jakby ją ścięgały ciemności, przy każdej latarni zatrzymuje się na mgnienie, i roznieciwszy wesołe światło, znika, jak cień.

I tak każdego dnia w roku. Czy na polach wiosna dyszy zapachem kwiatów, czy sroży się lipcowa burza, czy rozhukane na ulicach jesienne wichry miotają tumanami kurzu, czy w powietrzu kłębią się zimowe śniegi, — on zawsze, skoro tylko nadejdzie wieczór, ze swym płomykiem przebiega miejskie chodniki, roznieca światło, a potem znika, jak cień.

Skąd się ty bierzesz, człowieku, i gdzie kryjesz się, że nie znamy twoich

rysów, ani słyszymy głosu? Czy masz ty żonę albo matkę, która czeka twego powrotu? Albo dzieci, które, postawiwszy w kącie twoją latarkę, wdzierają ci się na kolana i obejmują cię za szyję? Czy ty masz przyjaciół, którym opowiadasz swoje pocięchy i zgryzoty, albo choć znajomych, z którymi mógłbyś porozmawiać bodaj o codziennych zdarzeniach?

Czy ty w ogóle posiadasz jaki dom, w którym by cię znaleźć można? imię, którym można by ciebie zawołać? potrzeby i uczucia, które by cię robiły takim, jak my, człowiekiem? Czyli też jesteś naprawdę istotą bezkształtną, miłą i nieujętą, co ukazuje się tylko o zmroku, roznieca światło, a potem znika, jak cień?

Odpowiedziano mi, że jest to naprawdę człowiek, a nawet dano jego adres. Poszedłem do wskazanego domu i zapytałem stróża:

- Czy u was mieszka ten, co zapala latarnie po ulicach?
- U nas.
- A gdzie?
- W tamtej komórce.

Komórka była zamknięta. Spojrzałem przez okno, ale tylko zobaczyłem tapczan przy ścianie, a obok niego na wysokim kiju latarkę. Latarnika nie było.

— Powiedz mi przynajmniej, jak on wygląda?

— Kto go tam wie! — odparł stróż, wzruszając ramionami. — Sam go nawet dobrze nie znam, — dodał — bo po dniu nigdy w izbie nie siedzi.

W pół roku przyszedłem drugi raz.

— A dziś nie ma w domu latarnika?

— Oho! — rzekł stróż — nie ma i nie będzie. Wczoraj go pochowali. Umarł.

Stróż zamyslił się.

Zapytawszy o kilka szczegółów, pojechałem na cmentarz.

— Pokażcie mi, grabarzu, gdzie tu wczoraj pochowano latarnika?

— Latarnika?... — powtórzył. — Kto go tam wie! Trzydziestu pasażerów było wczoraj.

— Ależ on pochowany w oddziale najuboższych.

— Takich zważyło się dwudziestu pięciu.

— Ale on leżał w niemalowanej trumnie.

— Takich zwiędli szesnastu.

Tym sposobem nie poznałem ani twarzy, ani nazwiska, ani nawet nie widziałem jego grobu. I został tym po śmierci, czym był za życia: istotą widzialną tylko o zmroku, niemą i niepochwytną, jak cień.

W pomroce życia, gdzie po omacku błądzi nieszczęsny rodzaj ludzki, gdzie jedni rozbijają się o zawody, inni spadają w otchłań, a pewnej drogi nikt nie zna; gdzie na skrępowanego przesądami człowieka poluje zły przypadek, nędza i nienawiść, — po ciemnych manowcach życia również uwijają się latarnicy. Każdy niesie drobny płomyk nad głową, każdy na swojej ścieżce roznieca światło, żyje niepoznany, trzusi się nieoceniony, a potem znika, jak cień...

Bolesław Prus

Jesienią 1869 roku znalazłem się w Petersburgu, jako student wydziału przyrodniczego...

Zrazu rzuciłem się na książki. Nigdy już potem nie wchłonałem w siebie takiej masy myśli... Bardzo szybko przestałem regularnie uczęszczać na wykłady. Książki mi dawały więcej. Dniami i nocami nie wstawałem od swego stolika w zadymionym pokoju, czytając, notując, kreśląc. Nie odpowiadałem tygodniami na listy i otrzymywałem telegramy. Ojciec niepokoił się. A ja istotnie zapomniałem o wszystkim...

Wśród kolegów nie znałem nikogo. Nie było tu nikogo z moich stron, nie przywoziłem z sobą żadnych stosunków, żadnych znajomości. Byłem tu absolutnie sam w tym tłumie i zrazu było mi to nawet dogodne. Powoli, od czasu do czasu, wymieniałem parę słów z tym lub owym...

Raz w laboratorium znowu spotkałem ludzi, mówiących tym samym językiem, jakim mówiły moje myśli. Zapaliłem się. Zacząłem się spierać. Z laboratorium tego dnia poszedłem po raz pierwszy do studenckiej kuchni. Odtąd zaczęło się dla mnie nowe życie. Samotne ślęczenie nad książką ustąpiło gawędom bez końca.

Poznałem od razu całą masę niepospolitych ludzi. Mówię z całym spokojem po tylu latach: ludzie ci żyli istotnie tylko poszukiwaniem prawdy. Prawdy żywej, przekształcającej samo życie, nie martwej wiedzy. Nie było dla nich rzeczy obojętnych. Myśl ich nieustannie pracowała nad rozwiązaniem zagadnienia, czym ma być człowiek. Ja więcej przeczytałem i przemyślałem od większości z nich, ale w nich była większa łączność pomiędzy myślą a życiem. Była jakaś nieustraszonność w wykonywaniu wyroków sumienia i badaniu. To ich charakteryzowało, nadawało im jakieś klasyczne bohaterskie cechy. Ich filozofia była życiem...

W tym środowisku żadne przekonanie, byle na krytyce oparte, nie raziło. Ale gdy Wołoszanowicz zawiesił w swym pokoju ikonę i zapalił przed nią lampkę, usunięto się od niego.

— I co ja wam zrobiłem? — tłumaczył się on.

— Nic — odpowiedział mu Michał Żemczużnikow, — ale pies wściekły też mi nic nie zrobił, a ja jednak usunę mu się z drogi.

— Ależ zmiłuj się przecież — czy ja tobie bronię Moleschotta czytać?

— Moleschotta ja nie czytam, bo on jest zacofaniec, a zresztą to inna sprawa. Moleschott mi mówi: myśl — i ja myślę. A tu... psu wściekłemu instynkt powie: gryź — i on gryzie. A ja skąd wiem, co tobie twój Bóg każe zrobić? Pókiś ty sam od siebie zależał, ja wiedziałem, czego się od ciebie spodziewać, ale od czasu, jak u ciebie Bóg pojawił się, ja już nic wiedzieć nie mogę. Skąd ja wiem, co temu twojemu Bogu do głowy przyjdzie. Ja tam nie lubię mieć z nim do czynienia. Kto chce ze mną żyć, musi sam za siebie odpowiadać.

Istotnie wszelkie zrzeczenie się swobody osobistej uważane tu było za występki.

Waria Torzecka oskarżyła raz niemiłosiernie Jaszka Czernowa o brak charakteru za to, że w obecności jej matki wyparł się Darwina.

— I wcale nie wyparłem się — mówił Jaszka. — Ale sami osądzicie:

pyta mnie się taka dama z trenem, z szynionami — o, o, całkiem Kleopatry Egipska, w starości, oczywiście... Czy, powiada, możliwe jest, aby człowiek od małpy pochodził? No i cóż ja miałem odpowiedzieć? Ależ nie, mówię, gdzież tam, ani najmniejszego podobieństwa, powiadam: małpa ma ogon od urodzenia, a pani od krawca, — no i tak dalej wszystko.

— Nieprawda, oburza się Waria. Ty lepiej powiedz, coś o duszy powiedział.

— No i cóżem ja takiego powiedział? Powiada dama, że za duszę męża w trzech klasztorach nabożeństwo wieczne zakupiła, że więcej, niż trzy tysiące ją to kosztowało. Więc pyta się, czy jest dusza, czy nie ma. Ja, mówi, kwity pokazać mogę. Czy ja mogę cokolwiek wobec kwitu? Tego nikt nie przewidział. Kto nie ma kwitu — to jeszcze na dwoje babka wróżyła, ale jak ma kwit...

— Z ciebie już nigdy nie będzie, Jaszka — wzruszyła ramionami Waria.

Ale reszta towarzystwa się śmiała.

Stanisław Brzozowski
„Płomienie”

LATARNIK

(w skróceniu)

Pewnego razu zdarzyło się, że latarnik w Aspinwall, niedaleko Panamy, przepadł bez wieści. Ponieważ stało się to wśród burzy, przypuszczano, że nieszczęśliwy musiał podejść nad sam brzeg skalistej wysepki, na której stoi latarnia, i został splókanym przez balwan. Przypuszczenie to było tym prawdopodobniejsze, że na drugi dzień nie znaleziono jego łódki, stojącej w skalistym wrębie. Zawakowało tedy miejsce latarnika, które trzeba było jak najprędzej obsadzić, ponieważ latarnia niemałe ma znaczenie tak dla ruchu miejscowego, jak i dla okrętów, idących z New-Yorku do Panamy... Życie na wieży jest nadzwyczaj trudne i bynajmniej nie uśmiecha się rozpróżnionym i lubiącym swobodną włóczęgę ludziom Południa. Latarnik jest niemal więźniem. Z wyjątkiem niedzieli nie może on wcale opuszczać swej skalistej wysepki. Łódź z Aspinwall przywozi mu raz na dzień zapasy żywności i świeżą wodę, poczem przywożący oddalają się natychmiast, na całej zaś wysepce, mającej morzę rozległości, nie ma nikogo. Latarnik mieszka w latarni, utrzymuje ją w porządku; w dzień daje znaki wywieszaniem różnokolorowych flag, wedle wskazówek barometru, w wieczór zaś zapala światło. Nie byłaby to wielka robota, gdyby nie to, że chcąc się dostać z dołu do ognisk na szczyt wieży, trzeba przejść przeszło czterysta schodów krętych i nader wysokich, latarnik zaś musi odbywać tę podróż czasem i kilka razy dziennie. W ogóle jest to życie klasztorne, a nawet więcej niż klasztorne, bo pustelnicze. Nic też dziwnego, że Mr. Isaak Falconbridge był w niemłym kłopotcie, gdzie znajdzie stałego następcę po nieboszczyku, i łatwo

zrozumieć jego radość, gdy najniespodzianie następcą zgłosił się jeszcze tegoż samego dnia. Był to człowiek już stary, lat siedmiudziesiąt albo i więcej, ale czerstwy, wyprostowany, mający ruchy i postawę żołnierza. Włosy miał zupełnie białe, pleć spaloną, jak u kreolów, ale sądząc z niebieskich oczu, nie należał do ludzi Południa. Twarz jego była przygnębiona i smutna, ale uczciwa. Na pierwszy rzut oka spodobał się Falconbridge'owi. Pozostało go tylko wyegzaminować, wskutek czego wywiązała się następująca rozmowa:

— Skąd jesteście?

— Jestem Polak.

— Coście robili dotąd?

— Tułałem się.

— Latarnik powinien lubić siedzieć na miejscu.

— Potrzebuję odpoczynku.

— Czy służyliście kiedy? Czy macie świadectwa uczciwej służby rządowej?

Stary człowiek wyciągnął z zanadru spłowiały jedwabny szmat, podobny do strzępu starej chorągwi, rozwinął go i rzekł:

— Oto są świadectwa. Ten krzyż dostałem w roku trzydziestym. Ten drugi jest hiszpański z wojny karlistowskiej; ten trzeci to legia francuska; czwarty otrzymałem na Węgrzech. Potem biłem się w Stanach przeciw południowcom, ale tam nie dają krzyżów — więc oto papier.

Falconbridge wziął papier i zaczął czytać.

— Hm! Skawiński? To jest wasze nazwisko?... Hm!... Dwie chorągwie, zdobyte własnoręcznie w ataku na bagnety... Byliście walecznym żołnierzem!

— Potrafię być i sumiennym latarnikiem.

— Trzeba tam co dzień wchodzić po kilka razy na wieżę. Czy nogi macie zdrowe?

— Przeszedłem piechotą *pleny*¹.

— *All right!* Czy jesteście obeznani ze służbą morską?

— Trzy lata służyłem na wielorybniku.

— Próbowaliście różnych zawodów?

— Nie zaznałem tylko spokojuści.

— Dlaczego?

Stary człowiek wzruszył ramionami.

— Taki los...

— Wszelako na latarnika wydajecie mi się za starzy?

— *Sir!* — ozwał się nagle kandydat wzruszonym głosem. — Jestem bardzo znudzony i skołatany. Dużo, widzicie, przeszedłem. Miejsce to jest jedno z takich, jakie najgoręcej pragnąłem otrzymać. Jestem stary, potrzebuję spokoju! Potrzebuję sobie powiedzieć: tu już będziesz siedział, to jest twój port. Ach, *sir!* to od was tylko zależy. Drugi raz się może taka posada nie zdarzy. Co za szczęście, że byłem w Panamie... Błagam was... Jak mi Bóg miły, jestem jak statek, który jeśli nie wejdzie do

¹ *Plenami* nazywają niezmierne stopy między New-Yorkiem a Kalifornią. (Uwaga autora).

portu, to zatonię... Jeśli chcecie uszczęśliwić człowieka starego... Przy sięgam, że jestem uczciwy, ale... dość mam już tego tułactwa...

Niebieskie oczy starca wyrażały tak gorącą prośbę, że Falconbridge, który miał dobre, proste serce, czuł się wzruszony.

— *Well!* — rzekł. — Przyjmuję was. Jesteście latarnikiem.

Twarz starego zajaśniała niewypowiedzianą radością.

— Dziękuję.

— Czy możecie dziś jechać na wieżę?

— Tak jest.

— Zatem *good bye!*... Jeszcze słowo: za każde uchybienie w służbie dostaniecie dymisję.

— *All right!*

Tegoż samego jeszcze wieczora, gdy słońce stoczyło się na drugą stronę międzymorza, a po dniu promiennym nastąpiła noc bez zmierzchu, nowy latarnik był już widocznie na miejscu, bo latarnia rzuciła, jak zwykle, na wody swoje snopy jaskrawego światła. Noc była zupełnie spokojna, cicha, prawdziwie podzwrotnikowa, przesycona jasną mgłą, tworzącą koło księżyca wielki zabarwiony tęczowo krąg o miękkich, nieujętych brzegach. Morze tylko burzyło się, ponieważ przypływ wzbierał. Skawiński stał na balkonie, tuż koło olbrzymich ognisk, podobny z dołu do małego, czarnego punkciku. Próbował zebrać myśl i objąć swe nowe położenie. Ale myśl jego była nadto pod naciskiem, by mogła snuć się prawidłowo.

* * *

Zaczęły płynąć godziny, dni i tygodnie... Majtkowie twierdzą, że czasem, gdy morze bardzo jest rozrzucone, woła coś na nich wśród nocy i ciemności po nazwisku. Jeżeli nieskończoność morska może tak wołać, to być może, że gdy się człowiek zestarzeje, woła także na niego i inna nieskończoność, jeszcze ciemniejsza i bardziej tajemnicza, a im jest bardziej zmęczony życiem, tym miłsze są mu te nawoływania. Ale, by ich słuchać, trzeba ciszy... W końcu pokochał swoją skałę i swoją bezdrzewną wysepkę, porośniętą tylko drobnymi, tłustymi roślinkami, sączącymi lipką żywicę. Ubóstwo wysepki wynagradzały mu zresztą dalsze widoki. W południowych godzinach, gdy atmosfera stawała się bardzo przezroczysta, widać było całe międzymorze, aż do Pacyfiku, pokryte najbujniejszą roślinnością. Skawińskiemu wydawało się wówczas, że widzi jeden olbrzymi ogród... Zatonął, ukołysał się, zapamiętał — i w tym ograniczeniu własnego, odrębnego bytu, w tym półczuwaniu, półśnie znalazł spokój tak wielki, że prawie podobny do półśmierci.

* * *

Ale nadeszło przebudzenie.

Pewnego razu, gdy łódź przywiozła wodę i zapasy żywności, Skawiński, zszedłszy w godzinę później z wieży, spostrzegł, że prócz zwykłego ładunku jest jeszcze jedna paczka więcej. Na wierzchu paczki były marki pocztowe Stanów Zjednoczonych i wyraźny adres „Skawiński Esq.”, wypisany na grubym żaglowym płótnie. Rozciekawiony starzec prze-

ciął płótno i ujrzał książki: wziął jedną do ręki, spojrzął i położył na powrót, przy czym ręce poczęły mu drżeć mocno. Przysłonił oczy, jakby im nie wierząc; zdawało mu się, że śni — książka była polska. Co to miało znaczyć!? Kto mu mógł przysłać książkę? W pierwszej chwili zapomniał widocznie, iż jeszcze na początku swej latarnicznej kariery przeczytał pewnego razu w pończuchach u konsula „Heraldzie” o zawiązaniu polskiego Towarzystwa w New-Yorku i że zaraz przesłał Towarzystwu połowę swej miesięcznej pensji, z którą zresztą nie miał co robić na wieży. Towarzystwo, wywdzięczając się, przysłało książki. Przyszły one drogą naturalną, ale w pierwszej chwili starzec nie mógł pochwycić tych myśli. Polskie książki w Aspinwall, na jego wieży, wśród jego samotności, była to dla niego jakaś nadzwyczajność, jakieś technienie dawnych czasów: cud jakiś. Teraz wydało mu się, jak owym żeglarzom wśród nocy, że coś zawołało na niego po imieniu głosem bardzo kochanym, a zapomnianym prawie. Przesiedział chwilę z zamkniętymi oczyma i był prawie pewny, że gdy je otworzy, sen zniknie. Nie! Rozcięta paczka leżała przed nim wyraźnie, oświetlona blaskiem popołudniowego słońca, a na niej otwarta już książka. Gdy stary wyciągnął znowu po nią rękę, słyszał wśród ciszy bicie własnego serca. Spojrzął: były to wiersze. Na wierzchu stał wypisany wielkimi literami tytuł, pod spodem zaś imię autora. Imię to nie było Skawińskiemu obce; wiedział, że należy ono do wielkiego poety, którego nawet i utwory czytywał po trzydziestym roku w Paryżu. Potem, wojując w Algerze i w Hiszpanji, słyszał od rodaków o coraz wzrastającej sławie wielkiego wieszca, ale tak przywykł wówczas do karabina, że i do ręki nie brał książek. W czterdziestym dziewiątym roku wyjechał do Ameryki, i w awanturczym życiu, jakie prowadził, prawie nie spotykał Polaków, a nigdy książek polskich. Z tym większą też skwapliwością i z tym żywiej bijącym sercem przewrócił kartę tytułową. Zdało mu się teraz, że na jego samotnej skale poczyna się dzieć coś uroczystego. Jakoż była to chwila wielkiego spokoju i ciszy. Zegary aspinwalskie wybiły piątą po południu. Jasnego nieba nie zaciemniała żadna chmurka, kilka mew tylko pławiło się w błękitach. Ocean był ukołysany. Nadbrzeżne fale zaledwie bełkotały z cicha, rozplywając się łagodnie po piaskach. W dali śmiały się białe domy Aspinwallu i cudne grupy palm. Naprawdę było jakoś uroczyste a cicho i poważnie. Nagle wśród tego spokoju natury rozległ się drżący głos starego, który czytał głośno, by się samemu lepiej rozumieć:

„Litwo, ojczyzno moja, ty jesteś jak zdrowie!
Ile cię trzeba cenić, ten tylko się dowie,
Kto cię stracił. Dziś piękność twą w całej ozdobie
Widzę i opisuję, bo tęsknię po tobie...”

Skawińskiemu zabrakło głosu. Litery poczęły mu skakać do oczu; w piersi coś urwało się i szło na kształt fali od serca wyżej i wyżej, tłumiąc głos, ścisłając za gardło... Chwila jeszcze: opanował się i czytał dalej:

„Panno Święta, co jasnej bronisz Częstochowy
I w Ostrej świecisz Bramie! Ty, co gród zamkowy
Nowogródzki ochraniasz z jego wiernym ludem!
Jak mnie, dziecko, do zdrowia powróciłaś cudem,

(Gdy od płaczącej matki pod Twoją opiekę
Ofiarowany, martwą podniosłem powiekę
I zaraz mogłem pieszo do Twych świątyń progu
Iść, za wrócone życie podziękować Bogu),
Tak nas powrócisz cudem na Ojczyzny łono..."

Wezbrana fala przerwała tamę woli. Stary ryknął i rzucił się na ziemię: jego mleczone włosy zmieszały się z piaskiem nadmorskim. Oto czterdzieści lat dobiegało, jak nie widział kraju, i Bóg wie ile, jak nie słyszał mowy rodzinnej, a tu tymczasem ta mowa przyszła sama do niego — przepłynęła ocean i znalazła go, samotnika, na drugiej półkuli, taka kochana, taka droga, taka śliczna! We łkaniu, jakie nim wstrząsało, nie było bólu, ale tylko nagle rozbudzona niezmierna miłość, przy której wszystko jest niczym... On po prostu tym wielkim płaczem przeproszał tę ukochaną, oddaloną, za to, że się już tak zestarzał, tak zżył z tą samotną skałą i tak zapamiętał, iż się w nim i tęsknota poczyniała zacierać. A teraz „wracał cudem” — więc się w nim serce rwało. Chwile mijały jedna za drugą: on wciąż leżał. Mewy przyleciały nad latarnię, pokrzykując, jakby niespokojne o swego starego przyjaciela... Szumy skrzydeł zbudziły go. Wyplakawszy się, miał teraz w twarzy jakiś spokój i rozpromienienie, a oczy jego były jakby natchnione. Oddał bezwiednie całą swoją żywność ptakom, które rzuciły się na nią z wrzaskiem, a sam wziął znowu książkę. Słońce już było przeszło nad ogródami i nad dziewiczym lasem Panamy i staczało się zwolna za międzymorze, ku drugiemu oceanowi, ale i Atlantyk był jeszcze pełen blasku; w powietrzu widno zupełnie, więc czytał dalej:

Tymczasem przenos duszę moją utęsknioną
Do tych pagórków leśnych, do tych łąk zielonych...

.....

Zmierzech dopiero zatarł litery na białej karcie: zmierzch krótki, jak mgnienie oka. Starzec oparł głowę o skałę i przymknął oczy... Noc już! O tej porze już zwykle jego latarnia rozświecała ciemności morskie — ale teraz on jest we wsi rodzinnej. Stara głowa pochyła się na piersi i śni. Obrazy przesuwały się przed jego oczyma szybko i trochę bezładnie. Nie widzi domu rodzinnego, bo starła go wojna, nie widzi ojca ani matki, bo go odumarli dzieckiem; ale zresztą wieś, jakby ją wczoraj opuścił: szereg chałup ze świetłkami w oknach, grobla, młyn, dwa stawy, podane ku sobie i brzmiące całą noc chórami żab. Niegdyś w tej swojej wiosce stał nocą na widocie; teraz przeszłość ta podstawiła się nagle w szeregu widzeń... Studnie skrzypią, jakby blaszana chorągiewka na wieży. Jaka ta ziemia kochana, śliczna w różowych blaskach jutrzni! Oj, jedyna, jedyna!

Cicho! Czujna wideta słyszy, że się ktoś zbliża. Zapewne idą złuzować warty.

Nagle jakiś głos rozlega się nad Skawińskim:

— Hej, stary! wstawajcie. Co tam wam?

Stary otwiera oczy i patrzy ze zdziwieniem na stojącego przed sobą

człowieka. Resztki snu i widzeń walczą w jego głowie z rzeczywistością. Wreszcie widzenia błędną i nikną. Przed nim stoi Johns, strażnik portowy.

— Co to? — pyta Johns — chorzyście?

— Nie.

— Nie zapaliliście latarni. Pójdziecie precz ze służby. Łódź z San-Geromo rozbiła się na mieliźnie, szczęściem nikt nie utonął; inaczej poszlibyście pod sąd. Siadajcie ze mną, resztę usłyszycie w konsulacie.

Stary pobladł: istotnie nie zapalił tej nocy latarni.

W kilka dni później widziano Skawińskiego na pokładzie statku, idącego z Aspinwall do New-Yorku. Biedak stracił posadę. Otwierały się przed nim nowe drogi tułactwa; wiatr porywał znowu ten liść, by nim rzucać po ładach i morzach, by się nad nim znęcać dowoli. Toteż stary przez te kilka dni posunął się bardzo i pochylił; oczy miał tylko błyszczące. Na nowe zaś drogi życia miał także na piersiach swoją książkę, którą od czasu do czasu przyciskał ręką, jakby w obawie, by mu i ona nie zginęła...

Henryk Sienkiewicz

SILACZKA

(w skróceniu)

W nienajlepszym humorze powrócił do domu doktor Paweł Obarecki z winta, za pośrednictwem którego składał uroczyście życzenia księdzu plebanowi wraz z aptekarzem, poczciarzem i sędzią w ciągu ośmiu godzin z rzędu. Powróciwszy, drzwi kabinetu zamknął tak szczerze, aby się do niego nikt, nie wyłączając dwudziestoczworoletniej gospodyni, wdrzeć nie mógł — usiadł przy stoliku i wpatrywał się przede wszystkim z uporem w okno, bez żadnego zresztą wyraźnego powodu, następnie zaś zajął się bębieniem palcami po stole...

Wiadomą jest rzeczą, że człowiek kultury, wyrzucony przez pęd odśrodkowy niedostatku z ogniska życia umysłowego do Klwowa, Kurozwęk lub, jak doktor Obarecki, do Obrzydłówka, podlega z upływem czasu, wskutek dżdżów jesiennych, braku środków komunikacji i absolutnej niemożności mówienia w ciągu sezonów całych — stopniowemu przeistaczaniu się w twór mięsożerno-roślinozerny, wchłaniający nadmierną ilość butelek piwa i poddany atakom nudy... Doktor Paweł, w epoce jego życia, o której mówię, zjedzony już był przez Obrzydłówek wraz z mózgiem, sercem i energią — zarówno potencjonalną jak i kinetyczną. Doświadczał nieprzewyciężonego wstrętu do czytania, pisania oraz rachowania, mógł całymi godzinami spacerować po gabinecie lub leżeć na szezlongu choćby z niezapalonym papierosem w zębach... Szczególnie dokuczwała mu zazwyczaj jesień... Zagnieżdżył się w duszy doktora smutek zjadliwy, a nie mający żadnej podstawy. Za nim nadeiagnęło lenistwo nieopisane, lenistwo zabójcze...

Doktor Obarecki przybył do Obrzydłówka przed sześcioma laty, zaraz po ukończeniu studiów, z umysłem rozwidnionym zorzą niewielu wprawdzie, ale nadzwyczajnie pożytecznych myśli, tudzież z kilkoma rubla-

mi w kieszeni... Był śmiały, młody, szlachetny i energiczny... Sam przygotowywał na miejscu lekarstwa, udzielał ich za bezcen, jeżeli nie za darmo, uczył higieny, badał, pracował z fanatyzmem, z uporem, bez snu i odpoczynku... Oczerniano go w opinii inteligencji okolicznej, jako niesłychanego nieuka, odciganego przemocą chorych, zmierzających do jego mieszkania, itp. Młody doktor nie zwracał na to wszystko uwagi, ufając w zwycięstwo prawdy. Zwycięstwo prawdy nie nastąpiło. Nie wiadomo dlaczego... Pewnego pięknego poranku doktor skonstatował, że ów płomyczek nad jego głową, z którym tu przyszedł i którym chciał rozwidnić drożynę swoją — zgasł. Zgasł sam przez się: wypalił się. Wówczas apteczka podręczna została na klucz do szafy zamknięta i doktor sam jedynie z niej korzystał... Gorycz zalała mu serce. Co się stało, jakim sposobem aż dotąd zaszedł, dlaczego nie wyrwa się z tego błota, czemu jest leniuchem, marzycielem, refleksjonistą, karykaturą wstrętną samego siebie?...

Chymeryczną a bezpłodną gonitwę myśli przerwały nagle wykrzykniki gospodyni, usiłującej przekonać kogoś, że doktora w domu nie ma. Doktor jednak wyszedł do kuchni, aby rozerwać pasmo męczących go myśli.

Ogromny chłop w żółtym kożuchu zmiótł czapkę pył spod jego nóg w głębokim pokłonie, odgarnął pięścią włosy z czoła, wyprostował się i zamierzał rozpocząć orację.

— Czego? — zapytał doktor.

— A to, wielmożny doktorze, sołtys mię tu przysłał...

— Po co?

— A po wielmożnego doktora.

— Kto chory?

— Nauczycielka ta u nas we wsi zachorowała... Przyszedł sołtys... Jedźcie, pada, Ignacy, do Obrzydłówka po wielmożnego doktora, może, pada...

— Pojadę...

Wdział z nagłym ożywieniem grube buty, kożuszek, futro, pasem się opasał i wyszedł przed dom... Zanurzył się w słomę, otulił, chłop przysiadł bokiem na przednim siedzeniu, odmotał parciane lejce z kłonicy, konie zaciął. Pomknęli.

Konie biegły w cwał. Zamieć rozszalała się nagle... Doktor poczuł że nie jada już po drodze; sanie posuwały się zwolna... Prędzej jechać nie można było, drożyna bowiem leśna, zawalona zaspami, przeciskała się śród pniaków i gałęzi. Nareszcie dały się słyszeć powtarzające się głuche odgłosy: psy szczekały.

— Nasza wieś, wielmożny panie...

Zamigotały światełka w oddali, podobne do chwiejących się w różne strony punkcikow, dym zapachniał.

Zatrzymały się konie przed jakimś domostwem. Chłop wprowadził doktora Pawła do sieni i znikł. Namacawszy klamkę, doktor wszedł do małej nędznej izby, oświetlonej kagankiem naftowym.

Zgrzybiała i zgarbiona, jak rączka parasola, kobieta zerwała się, ujrzawszy go z łóżka, poprawiła chustkę na głowie i jęła mrugać powiekami, a wytrzeszczać czerwone oczy ze źle tajonym przerażeniem...

— Gdzież ta wasza panienka?

— A w stacji nieboga leży...

Uchyliła drzwi do izby sąsiedniej.

— Zaraz! ogrzać się muszę — zawołał gniewnie doktor, zdejmując futro.

Ogrzać się w tej norze nie było trudno: z pieca rozechodziło się takie gorąco, że doktor co prędzej wsunął się do pokoju „panienki”. Małą tę i nadzwyczajnie ubogą izdebkę oświetlała lampa przyćmiona, stojąca na stole obok wezglowia chorej. Rysów twarzy nauczycielki nie można było rozeznąć, gdyż padał na nie cień jakiejś dużej książki. Doktor zbliżył się ostrożnie, lampę rozświetlił i przyglądać się zaczął pacjentce. Była to młoda dziewczyna, pogrążona we śnie gorączkowym. Szkarlatem była powleczonej jej twarz, szyja, ręce — na tle tym znać było jakąś wysypkę. Jasnopopielate, niezmiernie bujne włosy leżały poplątanymi pasmami na poduszce, wiły się na twarzy. Ręce bezwiednie i niecierpliwie szarpały kołdrę.

Doktor Paweł pochylił się aż do samej twarzy chorej i zaczął nagle mówić głosem, który przecinało i dusiło przerażenie:

— Panno Stanisławo, panno Stanisławo, panno Stanisławo...

Chora leniwie i z wysiłkiem dźwignęła powieki, lecz zamknęła je natychmiast. Przeciągała się, przesuwała głowę od jednego końca poduszki do drugiego i jakoś cicho, boleśnie, głucho jęczała. Co chwila otwierała usta z wysiłkiem jak karp, połykając powietrze.

Doktor powiódł oczami po nagich, wapnem wybielonych ścianach izby, dostrzegł okno źle opatrzone, przemokłe i zeschnięte trzewiki chorej, stopy książek leżące wszędzie: na ziemi, na stoliku, na szafce...

— Ach ty, szalona, ty, głupia! — szeptał, załamując ręce.

Gorączkowo, z trwogą i żalem zaczął ją badać, mierzył drżącymi rękami temperaturę.

— Tyfus... — wyszeptał, blednąc.

Wiedział, że jej nic nie pomoże, nic nie może pomóc...

— Co począć? — szeptał, drżąc...

Wyszedł do kuchenki...

— Ta nauczycielka dawno tu u was we wsi siedzi?... — zagadnął babinę, przytuloną do komina.

— Trzy zimy... Przygarnęło mię chudziatkę... służby, powiada, już nie znajdziecie, babko, a u mnie roboty niewiele...

Głowa jej się trzęsa, zmarszczkami wlewały się łzy do ust bezzębnych.

— Dobra była...

Doktor Paweł wszedł do pokoju i zaczął na palcach chodzić... Zatrzymywał się od czasu do czasu przy łóżku i z gniewem mówił do chorej:

— Niemądra byłaś! Tak żyć nie tylko nie można, ale i nie warto. Z życia nie zrobisz jakiegoś jednego spełnienia obowiązku: zjedzą cię idioci, odprowadzą na powrozie do stada, a jeśli im się oprzesz w imię swych głupich złudzeń, to cię śmierć zabije najpierwszą, boś za piękna...

Przypatrywał się jej twarzy znajomej z jakąś nienasyconą ciekawością i cichy, przesywający ból wjadał mu się w serce. Trzy lata tu mieszkała obok niego — dowiaduje się o tym, gdy mu umiera...

Z pokoju nauczycielki wszedł przez małe drzwiczki do dużej izby, zastawionej ławkami i stolikami. Tam usiadł w ciemności i zaczął wspominać. Oto, co sobie przypomniał.

Jest ubogim studentem czwartego kursu. Idzie w poranek zimowy do szpitala, tak misternie stawiając nogi, by nie wszyscy przynajmniej widzieli, iż dziury w podszewkach tekturą umiejętnie są pozatykane. Paltocik ma ciasny, jak kaftan warjata, wytarty tak dalece, że nikt letnią porą ośmiu zań złotych dać nie chciał. Bieda nastraja go pesymistycznie, wtrąca w jakiś stan ciągłego smutku, który jest czymś nieskończenie większym niż nuda przykra, lecz daleko mniejszym niż cierpienie. Można się z tego obudzić natychmiast: dość jest wypić kilka szklanek herbaty; zjeść befszytk — lecz herbaty nie pił i obiadu prawdopodobnie jeść nie będzie. Biegnie niemal po brunatnym błocie z ulicy Długiej, aby o trzy kwadransy na dziewięć wchodzić w bramę ogrodu Saskiego. Tam spotka panią, przejdzie obok niej, przyjrzy się ciężkiemu, długiemu, jasnopopielatemu jej warkoczowi... Ona nie podniesie oczu, zmarszczy brwi podobne do prostych a wąskich skrzydełek jakiegoś ptaka.

Spotykał ją wówczas w tym samym miejscu codziennie. Szła szybko na Krakowskie Przedmieście, wsiadała do tramwaju i jechała na Pragę. Nie miała więcej nad siedemnaście lat, a wyglądała jak stare pannisko, w baszłyku, zarzuconym niedbale na futrzaną czapkę, w kaloszach za dużych trochę na jej małe nogi, w niezgrabnej i niemodnej salopce. Niosła zawsze pod pachą jakieś kajety, arkusze zapisane, książki, mapy. Raz jeden, czując się w posiadaniu kilku dziesiątek, przeznaczonych na obiad, postanowił zbadać dokąd ona jeździ. Puścił się wtedy w pogoń, wsiadł do tego samego, dziesięciogroszowego przedziału, lecz zaraz po zajęciu miejsca stracił całą odwagę. Nieznajoma zmierzyla go wzrokiem tak ogromnej pogardy, że niezwłocznie wyskoczył z tramwaju, tracąc tym sposobem wazkę rosółu i nic nie wskórawszy.

Nie czuł jednak do niej żalu — tym wyżej, dalej się wzniosła. Myślał o niej pomimo woli, bezwiednie, bez przerwy. W ciągu całych godzin usiłował przypomnieć sobie, uprzytomnić jej włosy, oczy, usta o kolorze torebek owocu dzikiej róży — i wysilał pamięć nadaremnie.

Zaledwie mu znikła z oczu, znikaly z pamięci jej rysy — zostawało natomiast natrętnie widmo, podobne do białego obłoku o niejasnych rysach, które szło przed nim gdzieś górą. Obłok ten gonily jego myśli z tęsknotą i pozorną bojaźnią, z odrobiną nieuchwytnego żalu, ze smutkiem i nieodegnaną sympatią. Szedł co rano, aby żywą dziewczynkę ze swym widmem porównywać. I wydawała mu się tym piękniejsza, napawała go jakimś strachem jej kryniczne i mądre oczy...

Podówczas jeden z jego kolegów, tak zwany „Ruch w przestrzeni”, wielki „społecznik”, zaczynający wiecznie pisać wstępne artykuły, których dokończyć nie pozwalał mu brak potrzebnych po temu książek, nagle i niespodziewanie „wziął” i ożenił się z ubogą, jak mysz kościelna, emancypantką.

Żona wniosła „Ruchowi” w posagu stary dywan, dwa rondelki, gipsowy posąg Mickiewicza i kilkanaście nagród gimnazjalnych. Młodzi małżonkowie zamieszkali na czwartym piętrze i zaczęli zaraz po ślubie głodem

przymierać. Udzielali oboje korepetycji z takim zapalem, że rozbiegłszy się rano, spotykali się dopiero wieczorem. Dom ich jednak stał się punktem, do którego zmierzał wieczorem każdy „społecznik” w zabłoconych sandałach, aby się wysiedzieć na fotelu, napalić cudzych papierosów, nagadać do ochrypnięcia i wydać ostatnie kilka groszy na składkę, za którą uprzejma gospodyni kupowała bułki i serdelki, układała artystycznie na talerzyku i częstowała gościnnie. Można się tam było zawsze z kim spotkać, zaznajomić z nieznanymi do owej pory wielkimi ludźmi, z koleżankami gospodyni, a niejednokrotnie można nawet było pożyczyć czterdzieści groszy. Jakże pobladł Obarecki z radości, gdy wchodząc pewnego wieczora do tak zwanego salonu, ujrzał ukochaną swoją panią w gronie koleżanek. Rozmawiał z nią i aż do nieprzyzwoitości tracił przytomność... Wracając tego wieczoru do domu, pragnął być sam — nie marzyć, ani myśleć, tylko być z nią całą duszą, wszystką ją mieć w oczach, w uszach, mieć dźwięk jej głosu, tak myśleć jak ona, zamknąć powieki i niechaj idą pod nimi te obrazy, które wydzierają się z serca. Pamiętał jej oczy przedziwne, posępne a miłosierne, łagodne i tajemniczo myślące, w których przerażała jakaś głęбина. Doznawał uczucia radości i spokoju, jakby po skwarnej i dręczącej podróży doszedł do czystego stoku, ukrytego w cieniu sosen na wyżynie górskiej.

Otaczano ją szacunkiem, przywiązywano szczególną wagę do jej słów. „Ruch”, przedstawiając Obareckiego nieznanemu, wydekłamał poważnie:

— Obarecki, refleksjonista, marzyciel, wielki leniuch, zresztą przysła sława; panna Stanisława Bozowska, nasza „darwinistka”...

„Wielki leniuch” dowiedział się o „darwinistce” niewiele: ukończyła gimnazjum, dawała lekcje, miała zamiar jechać do Zurychu czy Paryża na medycynę, nie miała grosza przy duszy...

Spotykali się odtąd w „salonie” często. Panna Stanisława przynosiła pod salopką funt cukru, jakiś zimny kotlet w papierze, kilka bułek; Obarecki nic nie przynosił, ponieważ nic nie miał, pożerał za to bułki, pożerał oczami „darwinistkę”. Raz nawet, odprowadzając ukochaną do domu, oświadczył się o jej rękę. Roześmiała się serdecznie i pożegnała go przyjacielskim uściśnieniem ręki. Wkrótce potem znikła; wyjechała do gubernii podolskiej, jako nauczycielka, do jakiegoś wielkopańskiego „domu”.

Spotyka ją teraz oto w tym zapadłym kącie, w tej wsi, ukrytej w lasach, zamieszkaney przez chłopów samych, gdzie nie ma dworu, gdzie nie ma żywego ducha... Sama tu żyła w tej puszczy. Teraz umiera... zapomniana...

Wszystkie dawne zachwyty, niespełnione sny i pragnienia zrywają się nagle i biją w niego, jak porywy wichru. Serce ścisza mu ból chorobliwy i jad namiętności wsacza się nieznacznie w krew wzburzoną. Powrócił na palcach do łóżka chorej, oparł łokcie na jego poręczy i nasycił się widokiem nagich ramion, które cudownymi liniami kojarzyły się z zarysem piersi i szyi. Panią spała. Na skroniach jej nabrzmiały żyły, z zagiętych ku dołowi kątów ust sączyła się ślina, gorąco od niej biło, powietrze wpadało do ust z głośnym świstem. Doktor Paweł usiadł obok niej na krawędzi łóżka, pieścił rękami miękkie końce promieni

włosów, głaskał się nimi po twarzy, dotykał ich wargami z wydzierającym mu się z piersi szlochaniem.

— Stasiu, Stachno... Kochanko... — szeptał cicho, aby jej nie obudzić — nie ucieczesz mi już... prawda? nigdy... moją będziesz na zawsze... słyszysz... na wieki...

Usiadł potem obok wezglowia chorej na stołku i zapadł znowu w marzenia. Bujna młodość zbudziła się w nim z letargu. Wszystko teraz będzie inaczej. Czuje w sobie siłę atlety do pełnienia uczynków, które z serca płyną. Boleść i nadzieja mieszą się, jakby w płomień, który liże mózg, trawi go, nie da mu spocząć.

Noc mijała. Godziny upływały leniwo. Była czwarta po północy. Doktor zaczął nasłuchiwać, zrywał się za każdym szelestem. Co chwila zdawało mu się, że ktoś idzie, że otwiera drzwi, że stuka w okno... Wsłuchiwał się całym niemal organizmem. Wiatr huczał, szyber w piecu kołatał — zresztą cisza znowu. I biegnały minuty, trwające po sto lat, w ciągu których niecierpliwość rozprężyła nerwy i wprawia go w stan dygotania całym ciałem.

Gdy po raz szósty mierzył temperaturę, chora otwarła z wolna oczy, które w mroku rzęs wydawały się prawie czarnymi, patrzyła w niego z uporem i wyszeptała jakimś skrzeczącym głosem:

— Kto to?

Zapadała jednak zaraz w stan poprzedniego bezczucia. Pocieszał się, jak skarbem, tą sekundą świadomości. Ach gdyby mieć chininę, zmniejszyć jej ból głowy, powrócić przytomność!...

Przed świtem doktor Obarecki szedł wzdłuż wsi...

Odnalazł chatę sołtysa i kazał natychmiast zaprzęgać konie. Sprzężono ich dwie pary i jakiś parobczak zajechał przed szkołę. Doktor pożegnał chorą oczami, rozszerzonymi od znużenia i rozpaczony, wsiadł na sanie i pojechał do Obrzydłówka.

O godzinie dwunastej powracał, wioząc swą apteczkę, wino, całe zapasy żywności. Stawał co chwila na saniach, jakby pragnął wyskoczyć i wyścignąć konie, w cwał biegnące. Zajechał wreszcie przed szkołę, lecz nie wysiadał... Zdławiony, krótki wrzask wydarł mu się z ust, wykrzywionych prawie ukośnie, gdy ujrzał otwarte okna domostwa i gromadkę dzieci, tłoczącą się w sieni. Szedł błady jak płótno do okna, zajrzał i został tam, łokciami oparty o futrynę.

W obszernej izbie szkolnej leżał na ławce rozebrany do naga trup młodej nauczycielki; dwie jakieś stare baby myły go... Drobne pyłki śniegowe wlatywały przez okno i osiadały na ramionach, na zmoczonych włosach, na pół otwartych oczach umarłej.

Doktor poszedł do pokoiku nieboszczki, zgarbiony, jakby na ramionach dźwigał górę. Usiadł nie rozbierając się, na krzeselku i powtarzał jeden wyraz, w którym zmieściła się wszystka jego boleść:

— Czyż tak? czyż tak?

Było mu zimno, jakby zmarzł, zmartwił, jakby w nim krew zakrzepła. Nie cierpiał, nie wiedział, co mu jest, tylko po głowie toczyły mu się niby koła niesmarowane z przeraźliwym skrzypieniem...

Przypomniał sobie, że trzeba kogoś zawiadomić... rodzinę. Gdzież jest ta jej rodzina?...

Zaczął z tępą, idiotyczną zapobiegliwością układać na jeden stos książki, rejestry szkolne, kajety, jakieś rękopisy. Natrafił wśród papierów na początek listu.

„Kochana Helenko! Od kilku dni czuję się tak źle, że prawdopodobnie przeniosę się przed oblicze Minosa i Radamantesa, Eakosa i Tryptolemosa oraz innych wielu z półbogów, którzy itd. W razie tego „przesiedlenia się stąd na miejsce inne”, zechciej zażądać od wójta mojej gminy, aby pozostała po mnie spuściznę książkową na ręce twoje wysłał. Opracowałam nareszcie „Fizykę dla ludu”, nad którą tyle nałamałyśmy sobie głów dziewiczych: opracowałam na brudno — niestety! Jeżeli ci czasu starczy, zawsze w razie mego przesiedlenia się na miejsce inne — uszykuj to do druku i zmusz Antosia niech przepisze: on to dla mnie zrobi. Ach, co za smutek!... Prawda!... księgarzowi naszemu winnam jedenaście rubli kopiejek sześćdziesiąt pięć... wypłać mu... Spencerem moim, gdyż pustki u mnie w szkatule. Sobie na pamiątkę weź...”

Ostatnie wyrazy nieczytelnymi już były pisane kreskami. Nie było adresu — nie można też było listu wysłać. W szufladzie stolika znalazł doktor rękopis owej „fizyki”, o którym w liście czytał, zwitki notatek i szpargałów, w szafce — trochę bielizny, salopkę, kotkami podbitą, akąś starą, czarną sukienkę...

Kazał zajechać...

Pochylił się nad trupem Stasi i szeptał na jej uczczenie najpiękniejsze wyrazy, jakie wymarzyć mogły na chwałę wielkości puste serca ludzkie. Zatrzymał się raz jeszcze we drzwiach, obejrzał; przez sekundę myślał, czy nie lepiejby było umrzeć, natychmiast, potem rozsunął gromadę chłopów przed drzwiami, wskoczył na sanie, przewrócił się na twarz i poniosły go konie, duszącego się spazmatycznym płaczem.

Stefan Ż e r o m s k i

PAMIĘCIĄ WSTECZ

Znalazłem dokument, ot zdawało by się nic: rękopis starego wierszyka. Wpatrzony w ten dokument biegłem pamięcią wstecz. Śnieg jest jak dzisiaj. Ja stoję obok palacza na starej trzęsącej lokomotywie. Co chwila otwiera się czeluść, z której bucha czerwony żar. Ileż chwil życia tak spędziłem!

Nominację na lekarza kolejowego otrzymałem w tym samym roku, w którym wydałem pierwszy tom piosenek i wierszyków. Lekkomysłnością tą przypieczętowałem na zawsze moją karierę niedosłego docenta chorób dzieci; trzeba się było obejrzeć za czym innym. I co mi tam zaszkodziło, tutaj mi pomogło; posadę moją dostałem dzięki protekcji amatora moich piosenek i wierszyków, który był sekretarzem prezydyalnym przy ministrze kolei w Wiedniu.

Nie chcę wymawiać memu dobroczyńcy, ale posada była straszna. Była to tak zwana „sztreka” czyli „przestrzeń”, od Krakowa do Podłęża.

Poza ranną ordynacją dla przychodnich chorych, trzeba było w każdej chwili być na zawołanie; przychodziła depesza służbowa z „przestrzeni”, że chory taki a taki wzywa o pomocy. Nigdy się nie wiedziało, co cięższe, a co lżejsze, co nagłe, a co nie, więc na każde wezwanie — o każdej godzinie dnia i nocy — jazda! I co za jazda! Jechało się tym, co było pod ręką: pociągiem osobowym, towarowym, bydlęcym, lokomotywą. Ileż przeszkód, mitręgi! Pytam na przykład telefonicznie stacji, jakie jest najbliższe połączenie. Odpowiadają mi: za dziesięć minut odchodzi ciężarowy. Pędzę na dworzec, ciężarowy już w ruchu; nie chcąc stracić okazji, wskakuję w biegu, z małym ryzykiem skręcenia karku, i kontent z siebie sadowię się na hamulcu. To znów pokazuje się, że pociąg nie może odejść, bo Płaszów nie „puszcza”. Czekam, chodząc po peronie, pół godziny, czasem więcej, wpatrzony w sygnał, który ma oznajmić „wolny”. Nareszcie ruszamy. Pod Płaszowem — „stoj!” Płaszów, to węzłowa stacja z ogromnym ruchem: nie zdarzy się nawet ciężarówce przebyć jej bez zatrzymania. Siedzę na moim hamulcu, marzę, wysiadam, chodzę, znów wsiadam... gdyby to wiedzieć, ile się będzie czekało, tobym się odpowiednio nastawił psychicznie, ale tego nikt nie wie: może minutę, może trzy kwadransy, nie wiadomo. Wreszcie — „wolny”: jazda dalej! Przybywam do Podłęża, — nie ma na stacji koni; nie przysłali, nie mają obowiązku; trzeba iść po straszliwym błocie, dwadzieścia minut, pół godziny. Przechodzę i dowiaduję się, że wezwano mnie, bo matka wczoraj się zlekła, że „dziecko jakoś dziwnie patrzy”. — Pokażcie dziecko, zobaczę. — Kiedy go nie ma, poszło gęsi paść. — Jest jakaś Nemesis: lud, tak długo pozbawiony pomocy lekarskiej, mając ją na zawołanie, nadużywa jej w straszliwy sposób. Zdarzyło się memu koledze, że jechał w nocy z narzędziami do porodu, a pokazało się, że baba nawet w ciąży nie była. Histeria jest u ludu o wiele częstsza, niż w salonach.

Wracam wtedy, zapisawszy coś lub nie, przybywam na stację, czekam; najbliższy pociąg za godzinę, jak się zdarzy. Kiedy minęła godzina przychodzi depesza, że spóźniony o trzy kwadransy. Potem znów Płaszów nie puszcza, potem znów Kraków nie puszcza, ale już nie czekam, tylko zbiegam po plancie na dół i drałuję pieszko. Nareszcie, straciwszy pięć czy sześć godzin, dobijam do domu, gdzie zastaję — depeszę, wzywającą mnie pilno do... Podłęża! Byłem tam właśnie, widział mnie naczelnik stacji, który nadawał tę depeszę i nie powiedział mi ani słowa o tym drugim wezwaniu! Zapewne miał inne rzeczy na głowie... Może myślał o pociągu, który trzeba przepuścić, może myślał o tym, że podczas gdy on ma dyżur i nie może się ruszyć ani na krok... czy ja wiem, o czym on myślał? Może zrobił mi to umyślnie, bo urzędnicy ruchu nie lubili lekarzy kolejowych, uważając ich za darmozjadów i zazdroszcząc im (jest czego, mój Boże!) tytułu doktorów. Dość, że dostawszy taką drugą depeszę i zmuszony odbywać znów tę moją Golgotę, myślałem nieraz, że się rozbęczę z desperacji.

Co to była za służba, wyrażę tym jednym. Kiedy wybuchła wojna i wcielono mnie do wojska, świat się trząsł w posadach, a ja myślałem z uczuciem ulgi: nie będę jeździł na „sztрекę!”

I doprawdy, nie wiem, jakbym przetrzymał to wszystko, gdyby nie

— wierszyki, które mnie nawiedzały w owej epoce. One mnie ratowały od rozpacz. Doszedłem do takiej wprawy, że ledwo usadowiłem się w wagonie lub częściżej na hamulcu, zaraz zapadałem w rodzaj katalepsji; oblegały mnie słowa, słówka, rymy, melodie, i tak spędzałem tych parę godzin, przerwanych na chwilę na wespół przytomnym opukaniem chorego i zapisaniem recepty. Prawie wszystkie moje wierszyki powstały w ciągu tych lat na hamulcu albo na lokomotywie... A ile nieutrwalonych, niedokończonych, uleciało z dymem lokomotywy!

Tadeusz Boy-Żeleński (1874—1942)

„Dokumenty”

ALUSZTA W NOCY

Rzeźwią się wiatry, dzienna wolnieje posucha;
Na barki Czatyrdahu spada lampa światów,
Rozbija się, rozlewa strumienie szkarłatów,
I gaśnie. Błędny pielgrzym ogląda się, słucha:
Już góry poczerniały, w dolinach noc głucha,
Źródła szemrzą jak przez sen na łożu z bławatów;
Powietrze tchnące wonią, tą muzyką kwiatów,
Mówi do serca głosem tajemnym dla ucha.
Usypiam pod skrzydłami ciszy i ciemnoty:
Wtem budzą mię rażące meteorów błyski,
Niebo, ziemię i góry oblał potop złoty!
Nocy wschodnia! ty na kształt wschodniej Odaliski,
Pieszczotami usypiasz, a kiedym snu bliski,
Ty iskrą oka znowu budzisz do pieszczoty.

Adam Mickiewicz

АЛУШТА НОЧЬЮ

Из А. Мицкевича

Повеял ветерок, прохладою лаская.
Светильник мира пал с небес на Чатырдах,
Разбился, расточил багрянец на скалах
И гаснет. Тьма растет, молчанием пугая.
Чернеют гребни гор, в долинах ночь глухая,
Как будто в полусне журчат ручьи впотьмах;
Ночная песнь цветов — дыханье роз в садах —
Беззвучной музыкой плывет, благоухая.
Дремлю под темными крылами тишины.
Вдруг метеор блеснул — и, ослепляя взоры,
Потопом золота залил леса и горы.
Ночь! одалиска ночь! Ты навеваешь сны,
Ты гасишь лаской страсть, но лишь она утихнет —
Твой искрометный взор тотчас же снова вспыхнет!

И. А. Бунин

ЕВГЕНИЙ ОНЕГИН

Не мысля гордый свет забавить,
Вниманье дружбы возлюбя,
Хотел бы я тебе представить
Залог достойнее тебя,
Достойнее души прекрасной,
Святой исполненной мечты,
Поэзии живой и ясной,
Высоких дум и простоты;
Но так и быть — рукой пристрастной
Прими собранье пестрых глав,
Полу-смешных, полу-печальных,
Простонародных, идеальных,
Небрежный плод моих забав,
Бессониц, легких вдохновений,
Незрелых и увядших лет,
Ума холодных наблюдений
И сердца горестных замет.

ГЛАВА ПЕРВАЯ

I

«Мой дядя самых честных правил,
Когда не в шутку занемог,
Он уважать себя заставил,
И лучше выдумать не мог;
Его пример другим наука:
Но, Боже мой, какая скука
С больным сидеть и день и ночь,
Не отходя ни шагу прочь!
Какое низкое коварство
Полуживого забавлять,
Ему подушки поправлять,
Печально подносить лекарство,
Вздыхать и думать про себя:
Когда же чорт возьмет тебя!»...

VI

Латынь из моды вышла ныне;
Так, если правду вам сказать,
Он знал довольно по-латыне,
Чтобы эпиграфы разбирать,
Потолковать об Ювенале,
В конце письма поставить vale,
Да помнил, хоть не без греха,
Из Энеиды два стиха.

EUGENIUSZ ONIEGIN

Pyszne go świata nie chcę bawić,
Milszy mi jest uważny druh.
Rekojmię pragnę Ci przedstawić,
Co godna jest Twój trącić słuch,
Godniejsza pięknej duszy Twojej,
Gdzie świętych marzeń kipi tłum,
Którą poezja jasna stroi,
Prostoty czar i wzniosłych dum; —
Niechże w przyjaźni rękach chętnych
Znajdzie się barwnych strofek splot,
Na poły śmiesznych, na pół smętnych,
Ludowym tonem tam ponętnych,
Biorących ówdzie w niebo lot, —
Owoce wczasów mych niedbałych,
Bezsennych nocy lekki ślad,
Kwiat natchnień lat mych niedojrzałych
I płód powiedłych, późnych lat, —
Myśli ziebnącej mej zdobyczy
I notat serca w dni goręczy.

Przetłómaczył Leo Belmont

ROZDZIAŁ PIERWSZY

I

„Mój zacny wujek, biedaczysko,
Gdy niemoc go zwała z nóg,
Szacunku żądał — oto wszystko,
I cóż lepszego zrobić mógł?
Niech innym to za wzór posłuży...
Lecz, Boże, jakże czas się dłuży,
Gdy z chorym spędzasz noc i dzień,
Nie odstępując go jak cień!
Ileż w tym czułym pielęgniarstwie
Nikczemnej hipokryzji tkwi!
Czy pacjent zjadł? czy pacjent śpi?
A nie zapomnij o lekarstwie...
Gdy smutnie wzdychasz cały czas,
A marzysz, by go piorun trzasł”...

VI

Znikł dawny do łaciny zapal,
Niemodna stała się. Lecz kęs
Oniegin kiedyś z niej załapał:
By w epigrafu wniknąć sens,
Porównać Plauta z Juwenalem,
Zakończyć list klasycznym „vale”,
I jako tako, raczej źle,
Znał z Eneidy linie dwie.

Он рыться не имел охоты
В хронологической пыли
Бытописания земли:
Но дней минувших анекдоты
От Ромула до наших дней
Хранил он в памяти своей...

LIV

Два дня ему казались новы
Уединенные поля,
Прохлада сумрачной дубровы,
Журчанье тихого ручья;
На третий роца, холм и поле
Его не занимали боле;
Потом уж наводили сон;
Потом увидел ясно он,
Что и в деревне скука та же,
Хоть нет ни улиц, ни дворцов,
Ни карт, ни балов, ни стихов.
Хандра ждала его на страже,
И бегала за ним она,
Как тень иль верная жена...

ВОСПОМИНАНИЕ

Когда для смертного умолкнет шумный день
И на немые стогны града
Полупрозрачная наляжет ночи тень
И сон, дневных трудов награда,

В то время для меня влачатся в тишине
Часы томительного бденья;
В бездействии ночном живей горят во мне
Змеи сердечной угрызенья;

Мечты кипят; в уме, подавленном тоской,
Теснится тяжких дум избыток;
Воспоминание безмолвно предо мной
Свой длинный развивает свиток:

И, с отвращением читая жизнь мою,
Я трепещу и проклинаю,
И горько жалуюсь и горько слезы лью,
Но строк печальных не смываю.

А. С. Пушкин

W chronologicznym dziejów pyle
Nie lubił grzebać się — i wić
Historii ludów barwną nić,
Lecz anegdoty, krotchwile,
Od Romulusa po nasz wiek
Pamiętał i jak skarbu strzegł...

LIV

Dwa dni za ledwie go bawiły
Zaciszne pola, zieleń traw,
Dąbrowy chłodnej półmrok miły,
Strumyka szmer, zarosły staw.
Trzeciego dnia już chodził smętny,
Na lasy, pola obojętny,
A potem pragnął tylko snu,
Aż się przekonał, że i tu
Nie mniejsze niż w stolicy nudy;
Choć bez salonów, wierszy, kart,
A jeden spleen drugiego wart;
Ta sama chandra co i wprzód
Biegała za nim cały dzień
Jak wierna żona albo cień...

Przełożył Julian Tuwim

PRZYPOMNIENIE

Z Aleksandra Puszkina

Kiedy dla śmiertelników ucichną dnia gwary,
I noc w półprzejrzystą szatę
Rozciągając nad głuchej stolicy obszary,
Spuszcza sen, trudów zapłatę:

Wtenczas mnie samotnemu, rozmyślań godziny
W ciszy leniwo się wleką,
Wtenczas mnie ukąszenia serdecznej gadziny
Bezczynnemu srożej pieką.

Mary wrą w myśli, którą tęsknota przytłacza,
I trosk oblegają roje;
Wtenczas i Przypomnienie w milczeniu roztacza
Przedemną swe długie zwoje.

Ze wstrętem i z przestachem czytam własne dzieje,
Sam na siebie pomsty wzywam,
I serdecznie żałuję i gorzkie lzy leję,
Lecz smutnych rysów nie zmywam.

Adam Mickiewicz

ПОЛЬСКО-РУССКИЙ СЛОВАРЬ

Сокращения и условные обозначения:

1. В существительных:

- а. после знака / следует окончание родит. падежа, напр.: *posąg/-u* (что означает: *posągi*), или, если изменяется основа, вся форма род. падежа полностью, напр.: *bój/boju*.
- б. падежи обозначаются: *им.* — именительный, *род.* — родительный, *д.* — дательный, *вин.* — винительный, *тв.* — творительный, *пр.* — предложный, *зв.* — звательный, *д/пр* — дательный и предложный.
- в. числа обозначаются: *ед.* — единственное, *мн.* — множественное; *беч* (без ед. числа) означает, что слово употребляется только во мн. числе, *бмч* (без мн. числа) — что оно употребляется только в ед. числе.
- г. роды обозначаются: *м* — мужской, *жс* — женский, *ср* — средний.

2. В прилагательных и местоимениях:

- а. указываются окончания ж. и ср. родов в ед. числе, а там, где возможны сомнения, и обеих форм мн. числа, напр.: *choгу, а, е — rзу, ге, что* значит: *choгу, choга, chore*, мн. число — *choгзу, chore*;
- б. *лмф* означает лично-мужскую форму, *жсвф* — женско-вещную;
- в. *ср. ст.* обозначает сравнительную степеню (это относится и к наречиям, которые обозначаются *нар.*).

3. В глаголах:

- а. глаголы даются в неопределенном наклонении несоверш. или совершенного видов; если глагол — несов. вида, в скобках указ. 1 и 2 лица ед. числа, наст. вр.; если он сов. вида — в скобках указываются те же лица будущего простого (что обозначено сокращением *буд.*).
- б. *пртч. страд.* обозначает причастие страдательного залога настоящего (для несоверш. вида) или прошедшего времени (для сов. вида).
- в. II означает «глагол II спряжения».

4. Ударение на трем слого с конца обозначается пометой (*уд./I*).

A. 1. первая буква алфавита: od a do z от начала до конца; 2. a: tu, a nie tam здесь, а не там; 3. и: przująź między ZSRR a Polską дружба между СССР и Польшей
abcadło алфавит, азбука
abonent/-a (*мн.* -nci) абонент
absolutny, а, е — i, е абсолютный
absolutyzm/-u абсолютизм, самодержавие
aby чтобы, дабы; лишь бы
ach! ах!

aczkolwiek хотя, хоть
Adam/-a Адам
adres/-u адрес; pod adresem по адресу, в адрес
aeroplauyka (*д/пр -се*) авиация, воздухоплавание (*уд./I*)
aeroplan/-u аэроплан
Afryka (*д/пр -се*) Африка (*уд./I*)
agresja агрессия
agrest/u (*пр -ście*) крыжовник
akcja (*род. мн. -cji или -суj*) акция, действие, деятельность

aksamitny, а, е бархатный
aktualizować (*aktualizuj*) актуализировать, делать актуальным
aktywizacja активизация
albo или, либо
ale но, однако
aleja (*род. ед. и мн. alei*) аллея
Aleksander/-dra Александр
Alpuhara (*д/пр -rze*) Альпухара (*см. ур. 50*)
Ameryka (*д/пр -се*) Америка (*уд./I*)
anarchia анархия
anatomiczny, а, е анатомический
Angielka (*д/пр -се*) англичанка
Anglik/-a (*мн. -су*) англичанин
ani ни, даже не; **ani... ani** ни... ни; **ani się nie obejrzysz** не успеешь оглянуться
anilina анилин
anilinowy, а, е анилиновый
anioł/-a (*мн. aniołowie, anioły или anieli*) ангел
aniżeli нежели, чем
aorta (*д/пр -cie*) аорта
aparatus/-u (*пр. -cie*) аппарат
apetyt/-u (*пр. -cie*) аппетит; **nie być przy apetycie** не иметь аппетита
aptekarz/-a (*мн. -rze, род. мн. -гзу или -гзów*) аптекарь
arabski, а, ie — scu, skie арабский, арабийский
architektura (*д/пр -rze*) архитектура
arcydzieło главное (важнейшее или лучшее) произведение, шедевр
armia (*род. мн. -ii или -ij*) армия
aromat/-u (*пр. -cie*) аромат
arsen/-u мышьяк
arteria (*род. мн. -ii или -yj*) артерия
artykuł/-u (*пр. -ie*) статья
artyleria артиллерия
arytmetyczny, а, е арифметический
arytmetyka (*д/пр -се*) арифметика (*уд./I*)
asfalt/-u (*пр. -cie*) асфальт
astronom/-a (*мн. -owie*) астроном
astronomia астрономия
atakować (*atakujе*) атаковать
atakowanie атакование, атака
atlantycki, а, ie атлантический
Atlantyda (*д/пр -dzie*) Атлантида
Atlantyk/-u Атлантический океан
atletyka (*д/пр -се*) атлетика (*уд./I*)
atmosferyczny, а, е атмосферный
atrament/-u (*пр. -cie*) чернила
August/-a (*зс/пр -ście*) Август
augustowski, а, ie августовский (*прил. к Августу*)
awanturnictwo авантюризм
awanturniczy, а, е авантюристский
awanturnik/-a (*мн. -су*) авантюрист
aż I. вплоть до: **aż do** тогда до самого

моря; 2. лишь: **aż po** обедzie лишь после обеда; 3 *при глаг.* прямо-таки, просто, даже: **aż się zatrząsł** (так что) даже затрясся
ażeby чтобы, дабы

Badacz/-a (*род. мн. -у или -ów*) исследователь
badanie исследование, медиц. освидетельствование; допрос
bagno (*род. мн. bagien*) болото
bajka (*д/пр -се*) басня; сказка
bakteria (*род. мн. -ii или -uj*) бактерия
ballada (*д/пр -dzie*) баллада
bałtycki, а, ie балтийский
Bałtyk/-u Балтийское море
bandaż/-u (*род. мн. -у или -ów*) бандаж
baran/-a баран
barani, ia, ie бараний
bardziej (*ср. ст. k bardzo*) более
bardzo очень, весьма
barszcz/-u борщ
barszczyk/-u борщук
barwa (*д/пр -wie*) цвет, окраска
barwić (*barwić, barwisz*) красить, окрашивать; **barwiący**, а, е красящий
barwnik/-a краситель, красящее вещество
barwny, а, е цветной; красочный
baszta (*д/пр -cie*) крепостная башня, бастион
basztowy, а, е, снабженный крепостными башнями; крепостной
Batory/-ego Баторий (*см. ур. 45*)
baweina (*д/пр -nie*) хлопок
bawelniany, а, е хлопковый, хлопчатобумажный
bawić (*bawić, bawisz*) забавлять, развлекать; **b. się** забавляться, развлекаться, играть (*не смеш. с grać*)
bawialny предназначенный для развлечения; **rokój b.** гостиная
baza (*д/пр -zie*) база
baź *поэ.* к być; **baź.. baź** будь то... будь то
bejka (*д/пр -се*) балка
benzyna (*д/пр -nie*) бензин
benzynowy, а, е бензиновый
Berlin/-a (*пр. -nie*) Берлин
Beskid/-u (*пр. -dzie*) Бескид (*см. ур. 54*)
bez (*beze*) *пред. + род.* без
bez/bzu сирень
bezbarwny, а, е бесцветный
bezdomy, а, е — i, е бездомный
bezkrolewie бескорольские, междуцарственные, безвластные

bezkształtny, а, е бесформенный, аморфный
beziadny, а, е беспорядочный; нар. bezładnie
bezmyślny, а, е бессмысленный, нелепый
bezpieczeństwo безопасность
bezpieczny, а, е безопасный; нар. bezpiecznie
bezpośredni, ia, ie непосредственный
bezołny, а, е несоленый, лишенный соли
bezwartkowy, а, е безусловный; нар. bezwartkowo
bezwodnik/-а ангидрид
bezwzględność ж беспощадность
bezwzględny, а, е немедленный; нар. bezwzględnie
bębnic (bębnie, bębnisz) бубнить, барабанить
będąc (депр. к być) будучи
bęде (буд. к być) буду
białko белок
białogwardzista (д/np -ście) белогвардеец
biało-czerwony, а, е бело-красный (национальные цвета Польши)
białoruski, а, ie — scy, skie белорусский
białoskórnik/-а (мн. -су) кожевник (специалист по тонким сортам кожи)
białość ж белизна
biały, а, е — li, le белый
bibuła (д/np -le) промокательная бумага
bić (biję, bijesz) бить
biec (biegnę, biegniesz) бежать, бегать
bieda (д/np -dzie) беда; od biedy с грехом пополам
biedny, а, е — i, e бедный
bieg/-у бег, ход, течение: z biegiem czasu с течением времени
biegnać (biegnę, biegniesz) бежать, бегать
bielizna (д/np -źnie) белье
bielszy, а, е — si, sze ср. ст. к. biały
bierze (3 л. ед. к brać) берет
bigos/-у (пр. -sie) бигос (блюдо из тушеной капусты с мелко нарезанным мясом)
bilans/-у баланс
biore (1 л. ед. наст. к brać) беру
bis! бис!
bitewny, а, е боевой
bitwa (д/np -ie) бой, сражение, битва
biurko письменный стол
blacha (д/np -sze) жест
blacharz/a (род. мн. -у или ów) жестянщик; кровельщик

blady, а, е — dzi, de бледный; нар. blado
blaszany, а, е жестяной
bledszy, а, е ср. ст. к blady
bliski, а, ie — scy, skie близкий; нар. blisko
bliżej ср. ст. к blisko; bliższy, а, е ср. ст. к bliski
blok/-у глыба
błagać II умолять
błękitny, а, е голубой, лазурный
błogosławieństwo благословение
błona (д/np -nie) оболочка
błonica дифтерит
błotnisty, а, е слякотный
błoto (пр. -cie) слякоть
błyskawica молния
błyskawiczny, а, е подобный молнии, молниеносный
błysnąć (буд. błysnę, błysniesz) блеснуть, заблестать
błyszczec (błyszczę, błyszczysz) блестять
bo ибо, потому что
bochenek/-nka коровай, «буханка»
bocznic 1. боковая железнодорож. ветка; 2. боковая улица
boczny, а, е боковой
bogactwo богатство
bogaty, а, е — ci, te богатый; b. w coś богатый (изобилующий) чем-л.
bohaterski, а, ie героический, геройский
bok/-у бок, сторона; w b. вбок, в сторону
boks/-у (пр. boksie) бокс
Bolesław/-а (зв. -iel) Болеслав
bość=bośc
bowiem ибо, так как
Bóg/Boga (зв. Bole, мн. bogi u bogowie) бог
boj/boju бой, сражение
ból/bólu (или bolu) м боль
bór/boru бор
bósc (bode, bodziesz) бодать; ударять; стучать
bracia I. мн. к brat; 2. ж братия
brać (biore, bierzesz) брать
brak/-у I. отсутствие; 2. недостаток, нехватка; w braku при отсутствии, за недостатком
braniec/brania пленник
brat/-а (зв. -ciel, мн. -cia) брат
bratanek/-nka племянник (сын брата)
braterski, а, ie братский
bratni, ia, ie братский
brew/brwi ж бровь
broda (д/np brodzie) борода
brodzić (brodę, brodzisz) итти (переходить) вброд; b. we krwi купаться в крови

brona (д/np bronie) борона
bronie (bronie, bronisz) (się) защищать(ся), оборонять(ся)
bronować (bronię) бороновать
broń ж бмч оружие
browarnictwo пивоварение
brózda (д/np brózdzie) или bruzda борозда
bruk/-у мостовая
brukować (brukuję) мостить; прич. прош. ст. brukowany мостеный
brunatny, а, е коричневый; węgiel b. бурый уголь
brutalny, а, е грубый, зверский
bryła (д/np -le) глыба, тело, масса
brzeg/-у берег, край
brzegowisko побережье, прибрежная полоса
brzęk/-у бряцанье, звон, стук
brzoskwinia абрикос
rzoza (род. мн. brzóz) береза
brzuch/-а живот
brzusny, а, е брюшной
brzydki, а, ie некрасивый, безобразный; нар. brzydko
brzydszy, а, е — si, sze ср. ст. к brzydki
brzydzić (brzydę, brzydzisz) się (czymś) питать отвращение (к чему-л.), гнушаться (чем-л.)
buchać II выбиваться, вырваться, валить (о паре, огне и т. п.)
bucik/-а ботинка
buda (д/np budzie) палатка (рыночная)
budowa (д/np -wie) 1. строительство, построение; соз(ид)ание; 2. строение, структура
budownictwo 1. зодчество, архитектура; 2. строительство
budzić (budzę, budzisz) будить; b. się пробуждаться, просыпаться
budzik/-а будильник
bulion/-у бульон
bułka (д/np -ce) булка
buraczany, а, е свекловичный
buraczkowy, а, е свекольный, цвета свеклы
burak/-а свекла
bursztyn/-у янтарь
burza буря
burzyć (burzę, burzysz) 1. рушить, разрушать; 2. нарушать, возмущать
but/-а (пр. bucie) сапог
by=aby
-by частица условного наклонения бы
być (jestem, jesteś, jest — jesteśmy, jesteście, są) быть

bydgoski, а, ie прил. к Bydgoszcz
Bydgoszcz ж Быдгощ (город в Польше)
byle только бы, лишь бы: b. jak (лишь бы) как-нибудь, кое-как; b. gdzie (хоть) где-нибудь; b. kto (пусть) хоть кто-нибудь
bynajmniej несколько, совсем не
byt/-у (пр. bycie) бытие, существование
Całkowity, а, е целый, целостный, полный; нар. całkowicie всецело, полностью, вполне
całość ж целое, целостность; совокупность, сумма
cały, а, е — li, -le целый
car/-а (пр. -rze) царь
cebuła лук, луковица
cecha (д/np cesze) черта, свойство
cechować (cechuję) (się) характеризовать(ся), отличать(ся)
cegła (д/np -le; род. мн. cegieł) кирпич
cel/-у м цель; w tym celu с этой целью
cela 1. келья; 2. камера
cena (д/np -nie) пена
cenić (cenię, cenisz) ценить
cenny, а, е ценный; ср. ст. cenniejszy
centrala центральная станция; электростанция
centralny, а, е центральный; нар. centralnie; centralnie ogrzewany имеющий центральное отопление
centrum центр
chałupa (д/np -pie) изба, хижина
charakter/-у (пр. -rze) характер
charakterystyczny, а, е характерный
chata (д/np -cie) хата, изба
chcieć (chcę, chcesz; прош. chciałem) хотеть
Chetmno см. ур. 54
chemiczny, а, е химический
chemik/-а (мн. chemicy) (уд./) химик
chęć ж хотение, желание
chętny, а, е охотный; нар. chętnie
chirurgiczny, а, е хирургический
chleb/-а хлеб
chłodnica холодильник
chłonny, а, е лимфатический
chłop/-а (мн. -i) крестьянин
chłopczyk/-а уменьш. к chłopiec
chłopiec/chłopca (мн. chłopcy; зв. chłopczel) мальчик; парень
chłopski, а, ie крестьянин
chłopstwo крестьянство
chłosta (д/np -ście) удары кнута, бичевание
chmiel/-у м хмель
chmura (д/np -rze) облако, туча

chmurka (d/np -rce) облачко, тучка
chmurzyć (chmurzę, chmurzysz) (się)
хмурить(ся)
chociaż хотя
choć=chociaż
chodnik/-а 1. тротуар; 2. дорожка
(половик)
chodzić (chodzę, chodzisz) ходить; о
co chodzi? в чем дело?
Chopin или (в польской транскрип-
ции) Szopen Шопен
choroba (d/np -bie) болезнь
chorobotwórczy, а, е болезнетворный
chorą, а, е — rzu, ге больной (сущ.
и прил.)
chować II 1. прятать; 2. разводить
(животных); ch. się прятаться
chórg/-u (np. -rze) хор
chrapiący, а, е хриплый
chrobry, а, е храбрый, доблестный
chrometr/-u (np. -trze) хронометр
chrząstka (d/np -stce) хрящ
chrzest/chrztu (np. chrzcie) крещение;
przysięg. принять христианство,
креститься
chrześcijaństwo христианство
chudy, а, е — dzi, de худой, худоща-
вый; ср. ст. chudszy
chustka (d/np -stce) платок; ch. do
noza носовой платок
chwala (d/np -le) хвала, слава
chwila мгновение, момент; w tej
chwili сию минуту; z chwilą pod-
pisania с моментом подписания
chwiliowy, а, е (кратко)временный;
нар. chwilowo в данный момент
chwytac II хватать, схватывать
chyba пожалуй; кажется, видимо
chybiac II не попадать в цель, да-
вать промах
chybić (буд. chybię, chybisz) промах-
нуться
ci I.=ciebie; 2. мн. к ten (лмф)
ciało (np. ciełe) тело
ciasno (ср. ст. ciasniej) нар. к ciasny
ciasny, а, е тесный; ср. ст. ciasniejszy
ciąg/-u течение, продолжение; w ciągu
в течение
ciągle нар. к ciągly постоянно, непре-
рывно
ciągłość ж непрерывность
ciągly, а, е непрерывный, постоянный
ciążyć (ciąże, ciążysz) обременять, тя-
готеть
ciągnąć (ciągnę, ciągniesz) тянуть
прич. наст. страд. ciągnięciu
cicho нар. к cichy
cichy, а, е — si, che тихий; ср. ст.
cichszy
ciek/-u ток, течение

ciekawość ж любопытство; любозна-
тельность
ciekawy, а, е любопытный (в обоих
значениях: интересующийся и
интересный); ср. ст. ciekawszy
ciemieżyć (ciemieże, ciemieżysz) угне-
тать, притеснять; прич. страд. cie-
mieżony
ciemnoniebieski, а, ie темноголубой,
темносиний
ciemno нар. к ciemny
ciemny, а, е темный; ср. ст. ciemniejszy
cienki, а, е тонкий; ср. ст. cieńszy
cienkość ж тонкость, тонина
cień/-ia (род. мн. -i или -iów) м тень
cieplny, а, е тепловой
ciepło I. нар. к ciepły; 2. сущ. тепло,
теплота
ciepły, а, е теплый; ср. ст. cieplejszy
cierpieć (cierpię, cierpisz) терпеть
cierpki, а, ie терпкий
cieszyć (cieszę, cieszysz) (się) радо-
вать(ся)
cieśla м плотник
cieśnina (d/np. -nie) пролив
cie=ciebie
ciężar/-u вес; груз, тяжесть; с. ga-
tunkowy удельный вес
ciężarowy, а, е грузовой, товарный
ciężki, а, ie — cy, kie тяжелый; тяж-
кий; ср. ст. cięższy
ciężko нар. к ciężki; ср. ст. ciężej
cięż/-u удар; поражение
cisnąć (cisnę, cisniesz) się тесниться,
толпиться
cisza тишина, тишь
ciszej ср. ст. к cicho
ciuraga (d/np -dze) топорик (с длин-
ным топориком)
cmokać II чавкать, чмокать
co/czego что (только мест., — сравни
ze); со do что касается: со do mnie
что касается меня; со za...? что
za...? при обозначениях времени
каждый: со godzina каждый час,
ежечасно; при ср. и првг. ст. —
частица усилит.: со najmniej по
меньшей мере; dat. czemu отчего,
почему; со si! изо всех сил
codzienny, а, е ежедневный, повседне-
вный; нар. codziennie
cokolwiek/czegokolwiek что-либо, что-
бы ни, сколько-нибудь
coraz или с. to при ср.ст. всё (больше):
с. lepiej всё лучше
coś/czegoś что-то; что-нибудь
córka (d/np -rce) дочь
cóż/czegoż что же
cuchnąć (cuchnę, cuchniesz) (дурно)
пахнуть

cudny, а, е чудный, дивный; ср. ст.
cudniejszy
cudzoziemski, а, ie чужеземный, ино-
земный
cudzośłów/-słowa (np. -słowie) ка-
вычки
cukier/cukru сахар
cukrownictwo сахароварение, сахар-
ная промышленность
cukrowy, а, е сахарный
cyfra (d/np -frze; род. мн. cyfr) цифра
cylinder/-dra (np. -drze) цилиндр
cyna (d/np cynie) олово
cynk/-u цинк
cynkownia цинкоплавильный завод
cytadela цитадель
cywilizować (cywilizuję) цивилизовать;
прич. страд. cywilizowany
czapka (d/np -pce); род. мн. czapek)
шапка
czapnik/-а (мн. czapnicy) шапочник
czarność ж чернота
czarny, а, е — ni, ne черный; ср. ст.
czarniejszy
czarownica чародейка, волшебница
czas/-u (np. -sie) время; w tym czasie
в это время; za czasów во время, в
период; czasami или czasem иногда
czasopismo (род. мн. czasopism) пе-
риодическое издание, журнал
cząstka (d/np -stce) частица, кусочек
czekać II (na kogoś или kogoś) ждать
(кого-л.)
czelność ж насть; полость
czemu отчего, почему
czepiec/czepca м чепец, чепчик
czernieć (czernieję) чернеть(ся)
czerwiec/czerwca м июнь
czerwieńszy ср. ст. к czerwony
czerwonka (d/np -nce) дизентерия
czerwonoarmista (d/np -iście) красно-
армеец
czerwony, а, е — i, e красный; ср. ст.
czerwieńszy
czesac (czeszę, czeszesz) чесать, приче-
сывать; прич. страд. czesany
czeski, а, ie чешский
cześć/czci ж честь, почет, почесть
często (нар. к często) часто; ср. ст.
częście
częsty, а, е — części, częste частый
częścieй ср. ст. к często
częściowy, а, е частичный; нар. czę-
ściowo частично, отчасти
część ж часть
człapać (człapie, człapiesz) (się) пле-
стись
człowieczy, а, е человеческий
człowiek/-u (ж. -и или -czel; мн.
ludzie) человек

czołg/-а 1. гад, пресмыкающееся;
2. танк
czoło лоб; na czole на лбу; na czele
во главе
czterdziesty, а, е сороковой
czterdzieści/-stu сорок
czterej=czterech лмф к cztery
czternasty, а, е четырнадцатый
czternaście/-stu четырнадцать
czternastu лмф к czternaście
czterotaktowy, а, е четырехтактный
cztery/czterech четыре
czterysta/czterystu и czterechset четы-
реста
czuć (czuję) чувствовать
czule нар. к czuły
czuły, а, е — li, le чувствительный,
чуткий; нежный
czuwać II бодрствовать, быть бдитель-
ным; cz. nad czymś заботиться
о чем-л.
czworo/czworga четверо
czy или; ли; разве; czy to..., czy
to будь то... будь то
czyj, а, е чей; czyjś, czyjaś, czyjeś
чей-то
czyli или же
czym нар. к со
czyn/-u дело, действие, деяние
czynić (czynię, czynisz) делать
czynnie нар. к czynny
czynnik/-а 1. фактор; 2. сомножитель
czynność деятельность, функция
czynnościowy, а, е функциональный
czynny, а, е действительный, действую-
щий; деятельный, активный
czysto нар. к czysty; ср. ст. czysciej
czysty, а, е — czystszy, czyste чистый;
ср. ст. czystszy или czysciejszy
czyszczenie (очистка)
czytać II читать
czytanie чтение
czyż и czyżby разве же, неужели
Ćwiczenie упражнение; (учебное) за-
дание
ćwiczyć (ćwiczę, ćwiczysz) (się) упраж-
нять(ся), развивать(ся)
ćwierć ж четверть
Dach/-u крыша, кровля
dachówka (d/np -wce) черепица
dać (буд. dam, dasz) дать; прич.
страд. dany
dalece: tak d. до такой степени, до
того
dalej (ср. ст. k daleko) далее, дальше
daleki, а, ie — cy, kie далекий, даль-
ний; ср. ст. dalszy; нар. daleko
dalszy ср. ст. k daleki

danie блюдо (*часть обєда*); pierwsze d. первое (*блюдо*)
darмо даром; зря; na d. напрасно, попусту
data (*д/np -cie*) дата
dawać (daje, dajesz) давать; d. się (под)даваться
dawno давно (*ср. ст. dawniej*); od dawna издавна
dawnу, а, е давний, давнишний; *ср. ст. dawniejszy*
dawność ж давность, древность
dąb/dębu (*np. dębie*) м дуб
dąbrowa (*д/np -wie*) дубрава
dążenie стремление
decydować (decyduję) (o czymś) решать, определять (ч.-л.)
decyzja решение
dekabrysta (*д/np -ście*) декабрист
deklinacja (*род. мн. -cji или -cuj*) склонение
delegat/-a (*зв/np -cie*) делегат, депутат
delektować (delektuję) się наслаждаться
delikatny, а, е нежный, тонкий
delta (*д/np delcie*) дельта
depesza телеграмма
deszcz/deszczu или **dżdżu** м дождь
dezynfekcja дезинфекция
diagnoza (*д/np -zie*) диагноз
dialekt/-u (*np. -cie*) диалект, наречие
dieta (*д/np -cie*) диета
dla (*с род.*) для: dla mnie для меня; k: miłość dla rodziców любовь к родителям; из-за, вследствие, ради
dla czego почему, отчего
dlań=dla niego
dla tego поэтому, оттого
dłoń ж ладонь; рука
dług/-u долг
długi, а, ie длинный, долгий; *ср. ст. dłuższy*; *нар. długo*
długodystansowy, а, е (совершаемый) на дальнюю дистанцию
długość ж длина; долгота; длительность, продолжительность
długotrwały, а, е продолжительный, длительный; затяжной
dłużej *ср. ст. к długo*
dłuższy, а, е *ср. ст. к długo*
do (*с род.*) в: do lasu в лес; do domu домой; raz do roku раз в год; k: do ojca к отцу; za: zabrać się do roboty приняться за работу; do: od rana do wieczora с утра до вечера; mam dużo do roboty у меня много дела; co do tego что до (что касается) этого

doba (*д/np -bie*; *род. мн. dób*) 1. сутки; 2. эпоха
dobiec (*буд. dobiegnę, dobiegniesz*) добежать
dobitnie отчетливо, ярко
dobro добро, благо
dobrobyt/-u (*np -cie*) благосостояние
dobycь (*буд. dobędę, dobedziesz*) добыть
dobrowolny, а, е добровольный; *нар. dobrowolnie*
dobry, а, е — gzy, re 1. хороший; 2. добрый; *ср. ст. lepszy*
dobrze (*ср. ст. lepiej*) *нар. к dobry*
dochód/dochodu (*np dochodzie*) доход
docierać II доходить, достигать
dodać (*буд. dodam, dodasz*) добавить; придавать
 dodatni, ia, ie положительный; *нар. dodatnio*
 dodawać (dodaję, dodajesz) добавлять, прибавлять, придавать; *матем. складывать*
 dodawanie прибавление, добавление; *матем. сложение*
 doigrać II się (*буд. doigram się*) доиграться
 dojrzаły, а, е — li, ie зрелый; *ср. ст. dojrzalszy*
 dokładny, а, е точный; обстоятельный; *нар. dokładnie*
 dokoła кругом, вокруг
 dokonać II (*буд. dokonam*) (czegoś) исполнить, совершить, сделать (что-л.)
 dokonanie исполнение; po dokonaniu чего-л. после (исполнения) чего-л.
 dokonywać (dokonuję) исполнять, совершать, делать
 doktor/-tora (*зв/np -orze, мн. -orzy*) доктор
 doktryna (*д/np -nie*) доктрина, учение
 dokument/-u (*np. -cie; мн. -у*) документ; грамота
 dolina (*д/np -nie*) долина
 dolny, а, е нижний
 dom/-u (*np. -u*) дом; do domu домой; w domu дома
 domostwo домовладение, дом, (крестьянский) двор
 domowy, а, е домашний; wojna domowa гражданская война
 doniczka (*д/np -czce*) цветочный горшок
 donieść (*буд. doniosę, doniesiesz*) донести
 donosić (donoszę, donosisz) доносить; докладывать
 donośny, а, е звучный, зычный
 doń=do niego

dopiero лишь, только: d. wtedy лишь тогда; d. co tylko что; a to d. dom! вот так дом!
 dopływ/-u приток
 dopóki до тех пор пока
 doprowadzać II доводить, приводить; доставлять; *прич. наст. страд. doprowadzany*
 doprowadzenie доведение
 doprowadzić (*буд. doprowadzę, doprowadzisz*) довести, привести; доставить; *прич. прош. страд. doprowadzony*
 dorosły, а, е—śli, się взрослый
 dorównać II (*буд. dorównam*) сравниться
 dorównywać II (czemuś) сравниваться (с чем-л.)
 doskonałość ж совершенство, безукоризненность
 doskonały, а, е совершенный, превосходный, отличный; *нар. doskonale*
 dostać (*буд. dostanę, dostaniesz*) достать, получить, приобрести; достигнуть; d. się попасть, очутиться
 dostarczać II доставлять, снабжать; *прич. страд. dostarczany*
 dostarczyć (*буд. dostarczę, dostarczysz*) доставить, снабдить
 dostateczny, а, е достаточный; *нар. dostatecznie*
 dostawać (dostaję) (się) — *несов. к dostać (się)*
 dostęp/-u доступ
 dosyć довольно, достаточно
 doszczętny, а, е полный, окончательный; *нар. doszczętnie*
 dość=dosyć
 doświadczenie опыт, опытность
 doświadczony, а, е — epi, one опытный (имеющий опыт)
 dotarcie достижение, приближение
 dotkliwy, а, е болезненный, чувствительный
 dotknąć (*буд. dotknę, dotkniesz*) (się) (при)коснуться
 dotrzeć (*буд. dotrę, dotrzesz*) дойти, достигнуть
 dotychczas до сего времени, до сих пор
 dotychczasowy, а, е существующий или существовавший до сих пор; прежний
 dotyk/-u осязание
 dotykać II (при)касаться
 dowieść (*буд. dowiodę, dowiedziesz*) довести; d. (czegoś) доказать (что-л.)
 dowodzić (dowodzę, dowodzisz) 1. командовать; 2. рассуждать, доказывать

dowolny, а, е 1. самопроизвольный 2. произвольный, любой
 dowód/dowodu (*np. dowodzie*) довод, доказательство, na d. czegoś в удостоверение чего-л.
 dowódca м командир
 dowództwo командование
 doznać (*буд. doznam*) (czegoś) испытать; потерпеть (что-л.)
 doznawać (doznaję) испытывать; терпеть
 dół/dołu 1. яма; 2. низ: w (na) dół вниз; na dole внизу
 drabina (*д/np -nie*) лестница-стремянка; шест с поперечными брусками
 drapieźny, а, е хищный
 drag/-a шест, жердь; лом
 drażek/drażka уменьш. к drag
 drewniany, а, е деревянный
 drobiazg/-u мелочь, мелкая вещь, деталь
 drobny, а, е мелкий
 droga (*д/np -dze*) дорога, путь; drogą (или w drodze) czegoś путем (в порядке) чего-л.
 drogi, а, ie — dzy, gie дорогой; *ср. ст. droższy*; *нар. drogo, ср. ст. drożej*
 drożdże/-dzy беч дрожжи
 drożej *см. drogi*
 drukarski, а, ie типографский, печатный
 drukować (drukuję) печатать: drukowany печатный; drukujący (букво)печатающий
 drut/-u (*np. drucie*) проволока
 drzeć (drę, drzesz; *прош. darłem*) рвать, драть; d. się орать, вопить
 drzewny, а, е древесный; дровяной
 drzewo дерево
 drzwi/drzwi беч дверь
 drzeć (drzę, drżysz) дрожать
 duch/-a дух
 duchowny, а, е духовный
 dukat/-a (*np. -cie*) червонец
 dumа (*д/np -mie*) гордость; d. z pa-rodu национальная гордость
 dur/-u (*np. durze*) тиф
 duszony, а, е тушеный
 duży, а, е — zi, że большой, крупный; *нар. dużo* много
 dwa/dwu (dwóch) два
 dwadzieścia/dwudziestu двадцать
 dwa/dwu (dwóch) *лмф* к два
 dwanaście/dwunastu двенадцать
 dwie/dwu (dwóch) ж к два
 dwieście/dwustu двести
 dwójaki, а, ie двоякий
 dwoje/dwojga двое

dworek/dworka дворик
dwór/dworu (np. dworze) двор
dwudziestu pod. и лмф. к dwadzieścia
dwudziesty, а, е двадцатый
dwukropek/-pka двоеточие
dwunastnica двенадцатиперстная кишка
dwunastu pod. и лмф. к dwanaście
dwunasty, а, е двенадцатый
dwuplatowiec/-wca биплан
dwusetny, а, е двухсотый
dwustronny, а, е двухсторонний
dwustu pod. и лмф. к dwieście
dym, -u (np. dymie) дым
Dymitr/-a (np. -trze) Дмитрий
dynastia (rod. mn. -stii или -styj) династия
dypłomacyjny, а, е дипломатический
dysk/-u диск
dystylacja дистилляция
dywan/-a (np. -nie) ковер
dywizja дивизия
dział/-a (mn. -dy) дед
dział/-u (np. -le) раздел; отрасль
działacz/-a (rod. mn. -czy или -ców) деятель
działać II действовать
działalność ж деятельность
działanie действие
działo (артиллерийское) орудие
dziecie/dziecięcia (mn. dzieci/dzieci) дитя, ребенок
dziecko/dziecka (mn. dzieci) дитя, ребенок
dziedzic/-a (mn. -ce) 1. наследник; 2. поменщик
dziedziczny, а, е наследственный
dziedzina (d/np -nie) область, отрасль, сфера
dzieja/-jów б.ч история
dziejowy, а, е исторический
dzielić (dzieli, dzielisz) (się) делить(ся)
dzielnica 1. удел, удельное княжество; 2. часть города, район
dzielnicy, а, е удельный (о княжествах)
dzieło сочинение; произведение
dzien/dnia (mn. dni или dnie, no: dwa dni) день; we dnie днем; dzień dobry! доброе утро! добрый день! здравствуйте!
dzierżawa (d/np -wie) владение; аренда
dzierżyć (dzierże, dzierzysz) держать; владеть
dziesiątek/-tka десяток
dziesiąty, а, е десятый
dziesięciu pod. и лмф. к dziesięć
dziesięć/-ciu десять
dziesiętny, а, е десятичный

dziewczę/dziewczęcia (mn. dziewczęta) девочка, девушка-подросток
dziewczynka (d/np -nce) девочка
dziewiąty, а, е девятый
dziewięciu pod. и лмф. к dziewięć
dziewięciuset pod. и лмф. к dziewięćset
dziewięć/-więciu девять
dziewięćdziesiąt/-sięciu девяносто
dziewięćdziesiąty, а, е девяностый
dziewięćdziesięciu pod. и лмф. к dziewięćdziesiąt
dziewiętnastu pod. и лмф. к dziewiętnaście
dziewiętnasty, а, е девятнадцатый
dziewiętnaście/-nastu девятнадцать
dzięki (czemuś) благодаря (чему-л.)
dziękować (dziękuję) (komuś) благодарить (кого-л.)
dziki, а, е — су, kie дикий; ср. ст. dzikszы
dziób/dzioba (np. dziobie) клюв
dzisiaj сегодня, ныне
dzisiejszy, а, е сегодняшний, нынешний
dziś=dzisiaj
dziura (d/np -rze) дыра
dziwaczny, а, е странный, причудливый; нар. dziwacznie
dziwny, а, е удивительный; нар. dziwnie
dzwon/-a колокол
dzwonić (dzwonię dzwonisz) звонить
dzwięczny, а, е звучный, звонкий
dzwięk/-u звук
dzwignia подъемный кран
dzwigać II двигать; таскать, влечь; d. się двигаться, вздыматься
dzwignianie перенесение, перемещение
dzwignia рычаг
dzuma (d/np -mie) чума

Echo эхо, отголосок
edukacja воспитание, просвещение; być na edukacji проходить курсы наук, получать образование
egipski, а, е египетский
Egipt/-u Египет
egzemplarz/-a (rod. mn. -y или -ów) экземпляр
ej! э!
elektryczny, а, е электрический
element/-u (np. -ncie) элемент
elementarz/-a (rod. mn. -y или -ów) начальная книга, букварь
elipsa (d/np -psie) эллипс
eliptyczny, а, е эллиптический
energetyczny, а, е энергетический
energia энергия
entuzjizm/-u энтузиазм

epopeja эпопея
era (d/np -rze) эра
estrada (d/np -dzie) эстрада
Europa (d/np -pie) Европа
 europejski, а, е европейский
Fabryczny, а, е фабричный, заводской
fabryka (d/np -ce) (yd.!) фабрика
fabrykacja производство, выработка
faktyczny, а, е фактический
fala волна
fantazja фантазия
farba (d/np -bie) краска
farbować (farbuje) красить; прич. strad. farbowany
fasola фасоль
faszysta (d/np -ście) фашист
faszystowski, а, е фашистский
faszyzm/-u фашизм
fatałny, а, е роковой
faza (d/np -zie) фаза
fetyszizm/-u фетишизм
filigranowy, а, е филигранный
filozof/-a философ
finansowy, а, е финансовый
fioletkowy, а, е фиалковый; фиолетовый
firanka (d/np -nce) занавеска
fizjologiczny, а, е физиологический
fizyczny, а, е физический
flisaczy, а, е прил. к flisak: pieśń flisacza песня плотовщиков
flisak/-a (mn. -cy) сплавщик, плотовщик, плотогон
forma (d/np -mie) форма
formacja формация; (войсковое) соединение
formalny, а, е формальный; нар. formalnie
frasesowicz/-a фразер
front/-u (np. -ncie) фронт
Fryderyk/-a Фридерик, Фридрих
fundament/-u (np. -ncie) фундамент
funkcja (rod. mn. -cji или -cyj) функция

Gad/-a гад, пресмыкающееся
gadula (d/np -le) м болтун
gałązka (d/np -zce) ветка
gałąź/gałęzi ж ветвь; g. przemysłu отрасль промышленности
garbarski, а, е дубильный; кожевенный
gardziel ж глотка
garnąć (garnę, garniesz) сгребать, собирать; захватывать
garnizon/-u гарнизон
garnitur/-u (np. -rze) гарнитур
garnuszek/-szka (уменьш. к garniek/-nka) горшочек

garson/-a официант
garstka (d/np -stce) горсточка
gasić (gaszę, gasisz) гасить, тушить; прич. strad. gaszony
gatunek/-nku сорт; вид; w najlepszym gatunku наилучшего сорта
gatunkowy, а, е сортовой; ciężar g. удельный вес
gazeta (d/np -cie) газета
gąbka (d/np -bce; rod. mn. -bek) губка
gąsienica гусеница
gąsienicowy, а, е гусеничный
Gdańsk/-a Гданск
gdański, а, е гданский
gdz союз когда, если
gdyby если бы
gdzie ибо, так как, поскольку
gdzie где
gdziekolwiek где-либо, где бы ни
gdzieś где-то
gdzież 1. где же; 2. куда же
genialność ж genialność ж гениальность
genialny, а, е гениальный
geograficzny, а, е географический
geologiczny, а, е геологический
gęstość ж густота, плотность
gęsty, а, е густой; плотный; ср. ст. gęstszy или gęściejszy; нар. gęsto, ср. ст. gęściej
gęś/gęsi ж гусь
giaur/-a (mn. -rzy) гяур
gigant/-a (np. -ncie) гигант
gimnastyka (d/np -ce) (yd.!) гимнастика
ginać (ginę, giniesz) гибнуть; исчезать
gleba (d/np -bie) почва, земля
gładki, а, е гладкий; ср. ст. gładszy; нар. gładko, ср. ст. gładziej
gładzić (gładzę, gładzisz) гладить, ласкать
głęb/głębi ж глубь, глубина
głęboki, а, е глубокий; ср. ст. głębszy; нар. głęboko, ср. ст. głębiej
głodowy, а, е обусловленный голодом, голодный
głos/-u (np. -sie) голос
głośny, а, е громкий; ср. ст. głośniejszy; нар. głośno, ср. ст. głośniej
gładzić (gładzę, gładzisz) гладить, ласкать
głowa (d/np -wie, pod. mn. głów) голова; na głowę mieszkają на душу населения
głównie (нар. к główny) главным образом
główny, а, е главный; ср. ст. główniejszy
głupi, ia, ie глупый; ср. ст. głupszy; нар. głupio
gmach/-u здание, строение
gnębić (gnębię, gnębisz) угнетать

gniazdo (*np.* gnieździe) гнездо
gniść (gniotę, gnieciesz; *prosh.* gniot-
łem) давить, теснить, угнетать
Gniezno (*np.* -źnie) Гнезно
gnilec/-lca цынга
godło (*np.* -dle; *pod. mn.* godeł) знак,
эмблема
godzina (*д/np* -nie) час; która g.?
который час? o której godzinie?
в котором часу? o godzinie drugiej
в два часа
gołąb/gołębia м голубь
gonitwa (*д/np* -twie) погоня, гонка
gonny, а, е высокий, высокостволь-
ный
Gopło *см.* *ур.* 54
gorący, а, е горячий, жаркий; *ср. ст.*
gorętszy; *нар.* gorąco, *ср. ст.* go-
ręcej
gorączka (*д/np* -czce) лихорадка, по-
вышенная температура, жар
gorączkowy, а, е лихорадочный; *нар.*
gorączkowo
gorętszy *ср. ст.* к gorący
gorzelnictwo винокурение
gospodarczy, а, е хозяйственный, эконо-
мический
gospodarka (*д/np* -rce) хозяйство эконо-
мика; g. miejska городское хозяй-
ство, благоустройство города
gospodarz/-a (*pod. mn.* -u или -ów)
хозяин; g. domu домовладелец
gospodyni хозяйка
gościnność ж гостеприимство
gościnnie, а, е гостеприимный; *нар.*
gościnnie
gotować (gotuje) готовить; варить,
стряпать
gotowanie варка
gotowy, а, е готовый
gotów=gotowy
góra (*д/np* -rze) 1. гора; 2. верх: do
góru вверх; na górze наверху; u
góru вверху
górnictwo горнопромышленность, гор-
ное дело
górnik/-a (*mn.* -cy) горнорабочий, гор-
няк
górnny, а, е верхний
górować (góruje) (nad czymś) превос-
ходить (что-л.), преобладать (над
чем-л.)
gra (*д/np.* grze; *pod. mn.* gier) игра
grabić (grabię, grabisz) 1. сгребать
(граблями); 2. грабить, обирать
grabie/grabi буч грабли
grabież ж грабеж, грабительство
grać II играть
gramolić (gramole, gramolisz) się
взбираться, карабкаться

gramatyczny, а, е грамматический
gramatyka (*д/np* -ce) (*уđ./*) грамма-
тика
granica граница
graniczny, а, е пограничный
graniczyć (graniczę, graniczysz) гра-
ничить
Grecja Греция
grecki, а, і греческий
grecko-rzymski, а, ie греко-римский
groch/-u горох
grom/-u гром
gromić (gromię, gromisz) громить
gromki, а, ie грохочущий, оглуши-
тельный
groń/-u (*np.* -cie) стрела; дротик
groźba (*д/np* -bie) угроза
groźny, а, е грозный, страшный
grubość ж толщина
gruby, а, е толстый; *ср. ст.* grubszy
gruczoł/-a железа
Grudziądz/-a *см.* *ур.* 54
grudzień/grudnia м декабрь
grunt/-u (*np.* -ncie) почва, земля
Grunwald/-u (*np.* -dzie) *см.* *ур.* 45
gruszka (*д/np* -szce) груша (*плод*)
gruz/-u или *mn.* gruzy/-ów развалины
gruźlica туберкулез
grypa (*д/np* -pie) грипп
gryźć (grzę, gryziesz) грызть
grzać (grzeję, grzejesz) (się) греть(ся)
grząski, а, ie топкий, вязкий; липкий
grzeję *см.* grzać
grzejnik/-a радиатор (*отопительный*)
grzmieć, (grzmie, grzmiesz) греметь
grzyb/-a (*np.* -bie) гриб
gumka (*д/np* -tce) резинка
guzik/-a пуговица
gwara (*д/np* -rze) говор, наречие
gwarliwy, а, е говорливый, болтли-
вый
gwarny, а, е шумный (от разговоров),
оживленный; *нар.* gwarno
gwarowy, а, е диалектальный, линг-
вист. областной
gwóźdź/gwoździa м гвоздь

Ha! a! ara!
ha=hektar/-u (*np.* -rze) гектар
haczyk/a (*уменьш.* к hak/-a) крючок
hakata (*д/np* -cie) *см.* *ур.* 34
hala зал, (просторное) помещение
hamować (hamuje) тормозить, задер-
живать
hamulec/-lca м тормоз
handel/-dli торговля
handlowy, а, е торговый
hasło (*np.* hasła, *pod. mn.* hasel) пароль;
призыв, лозунг
Henryk/-a Генрих

herbata (*д/np* -cie) чай
Herkules/-a Геркулес, Геракл
hetman/-a (*mn.* -i) гетман
higiena (*д/np* -nie) гигиена
higieniczny, а, е гигиенический
hipiczny, а, е конный (*о состязаниях*)
historia история
historyczny, а, е исторический
Hiszpan/-a испанец
H.K.T. *см.* *ур.* 34
ho! ho! ogo!
holdować (holduje) быть привержен-
ным
horyzont/-u (*np.* -ncie) горизонт
huczeć (hucze, huczysz) грохотать,
гудеть, шуметь
huk/-u грохот, гул, шум
hulać II предаваться веселью, весе-
литься, кутить, «гулять»
humor/-u (*np.* -rze) настроение; юмор
hydroplan/-u гидроплан
hymn/-u (*np.* -nie) гимн

Ich (*мест. личн. и притяж.*) их
idea идея
idiota (*д/np* -cie; *mn.* idioci/-tów)
м идиот
igrzysko игра, состязание (*спортивное*)
ile/ilu сколько
iloczyn/-u произведение (*от умно-
жения*)
iloraz/-u частное (*от деления*)
ilość ж количество
ilu мф к ile
imbryk/-a чайник, кофейник (*для за-
варки*)
imię/imiienia (*mn.* imiona, imion)
имя; w imieniu от имени или во
имя, именем
imperializm/-u империализм
improvizować (improvizuje) импрови-
зировать
inaczej иначе
indeks/-u (*np.* -ksie) индекс, список,
указатель
indziej в другое время, в другом месте;
gdzie i. где-н. в другое время
kiedy i. когда-н. в другое время
infekcyjny, а, е инфекционный
inicjatywa (*д/np* -wie) инициатива
inkubacja инкубация
inny, а, е иной
instruktor/-a (*mn.* -rzy или -rowie) ин-
структор
instrument/-u (*np.* -ncie; *mn.* -y) ин-
струмент
intelektualny, а, е интеллектуальный,
умственный
interes/-u интерес

interwent (**interwenient**)/-a (*np.* -ncie,
mn. -nci) интервент
inżynier/-a (*np.* -rze; *mn.* -rowie или
-rzy) инженер
irytacja раздражение
iskra (*д/np* -rze; *pod. mn.* iskier) искра
istnieć (istnieje) существовать; быть
в наличии, иметься
istnienie существование
istota (*д/np* -cie) существо; сущность;
w istocie в сущности
istotny, а, е подлинный; существен-
ный; *нар.* istotnie действительно,
в самом деле
iść (ide, idziesz; *prosh.* szedłem —
szliśmy) идти
itd. (i tak dalej) и т. д.
itp. (i tym podobne) и т. п.
Izabela Изабелла
izba (*д/np* -bie) комната; 2. *политич.*
палата
izdebka (*д/np* -bce) комнатка
izolacja изоляция
iż = że

Jabłko (*pod. mn.* jabłek) яблоко
jad/-u (*np.* jądzie) яд, отрава
jadać II *учащат.* k jeść
jadalnia столовая
jadalny 1. съедобный; 2. столовый: ро-
кój j. столовая
Jadwiga (*д/np* -dze) Ядвига
Jagiellonowie Ягеллоны (*см.* *ур.* 45)
Jagiellończyk Ягеллон (*см.* *ур.* 45)
Jagiello/-ly Ягелло
jaboda (*д/np* -dzie) ягода
jaje (или jajo) яйцо
jak как; *np.* *привос.* *ст.* для усиле-
ния: jak najprędzej как можно ско-
рее; словно
jaki, а, ie — су, kie какой
jakikolwiek, jakakolwiek и т. д. ка-
кой-либо, какой бы то ни было
jakiś, jakaś и т. д. какой-то
jako как, в качестве
jama (*д/np* -nie) дыра; полость
Jan/-a (*zv.* -nie!) Ян, Иван
jarmark/-u ярмарка
jarmałka (*д/np* -tce) ермолка
jarzębina (*д/np* -nie) рябина
jarzyna (*д/np* -nie) овощ, зелень
(*столовая*)
jarzynowy (**jarzynny**), а, е овощной
jarskrawy, а, е яркий; *нар.* jaskrawie
jasnokasztanowy, а, е светлокашта-
новый
jasnoniebieski, а, ie светлоголубой
jasność ж ясность
jasnowłosy, а, е светловолосый
jasny, а, е 1. ясный; 2. светлый

jawny, а, е явный
jazda (д/п/р *jeździe*)! 1. езда; 2. конница; 3. j.l. трогай! марш!
je *вин. к оно и one*
jechać (*jadę, jedziesz*) ехать
jeden, *jedna, jedno/jednego, jednej, jednego* один
jedenasty *род. и лмф к jedenaście*
jedenasty, а, е одиннадцатый
jedenaście/-*stu* одиннадцатый
jednak однако
jednakowy, а, е одинаковый; *нар. jednakowo*
jednakże однако же]
jednoczesny, а, е одновременный; *нар. jednocześnie* одновременно, в одно и то же время
jednolity, а, е однородный, единый
jednopłatowiec/-*wca* моноплан
jednostajny, а, е однообразный
jedność жс единица; единство
jedwab/-*biu* м шелк
jedwabny, а, е шелковый
jedynu, а, е единственный
jegomość/-*ności* м его (Ваша) милость, в обращении Вы, милостивый государь
jelito кишка
jeruzolimski, а, ie иерусалимский
Jerzy/-*ego* Юрий, Георгий
jesienny, а, е осенний
jesień жс осень
jest 3 л. ед. ч. наст. к być; *jest to см. гр. § 186*
jeszcze еще
jeść (*jem, jesz; прош. jadłem*) есть, кушать
jeśli если
jezdnia мостовая
jezioro (*пр. -ogze*) озеро
jezuicki, а, ie иезуитский
jeździć (*je.d.ę, jeżdżisz*) ездить
jeżeli если, ежели
jęczeć (*jęcze, jęczysz*) стонать
jęzmię/-*nia* м ячмень
język/-*a* язык
Joasia *уменьш. к Joanna* Иоанна
jońta (д/п/р *-dle*) пихта
Józef/-*a* (з. *-fie*) Иосиф
Juliusz/-*a* Юлий
Justyna Юстина
Justynian/-*a* Юстиниан
już уже
Kaczka (д/п/р *-czce*) утка
kadłub/-*a* 1. туловище; 2. кузов) суд-ни); 3. фюзеляж (самолет)
kalendarz/-*a* (*род. м. -rzy*) календарь
kalendarzowy, а, е календарный
Kaliusz/-*a* Калиш

kałamarz/-*a* (*род. мн. -rzy*) чернильница
kałuża лужа
kamfora (д/п/р *-rze*) камфора
kamienica каменный дом
kamienny, а, е каменный
kamień/-*nia* м камень
kamizelka (д/п/р *-lce*) жилетка
kanal/-*u* (*пр. -le*) канал
kanaryjski, а, ie канарский
kanciasty, а, е граненый
kapelusz/-*a* (*род. мн. -szy*) шляпа
kapitalistyczny, а, е капиталистический
kapitalizm/-*u* капитализм
kapitał/-*u* (*пр. -le*) капитал
kapłan/-*a* (*мн. -ni*) жрец, священник
kapusta (д/п/р *-ście*) капуста
karać (*karzę, karzesz*) наказывать, карать
kark/-*u* тыльная часть шеи
karmić (*karmię, karmisz*) кормить, питать: к. *zemsty* лелеять мстительные замыслы
Karol/-*a* Карл
karpacki, а, ie карпатский
Karpaty/-*pat* беч Карпаты
karta (д/п/р *-cie*) карта, карточка; к. *rozcztowa* открытое письмо
kartofel/-*fla* (*мн. -fle/fli*) (*оба числа!*) картофель м
kaskada (д/п/р *-dzie*) каскад
kaszel/-*szła* м кашель
katastrofa (д-*np -fie*) катастрофа
katedra (д/п/р *-drze*) 1. кафедра; 2. кафедральный собор
katolicki, а, ie католический
katusza мука, терзанье
kawa (д/п/р *-wie*) кофе
kawał/-*a* кусок
kawałek/-*ka* кусочек
kawiarka (д/п/р *-rce*) кофейница (*женщина, заведывавшая закупкой и приготовлением кофе*)
Kazimierz/-*a* Казимир
kądział жс кудель; гребень ручной прялки; ро *kądzieli* (родство) по женской линии (*в отличие от ро mieszczy* по мужской линии)
kąpać (*kąpię, kąpiesz*) (się) купать(ся)
kąpiel жс купанье; купальня
kąpielowy а, е купальный; рокój к. ванная
kąt/kąt (*пр. kącie*) угол (внутренний)
Kepler/-*a* (*пр -rze*) Кеплер
kiedy когда
kiedykolwiek когда-нибудь, когда бы ни
kiedyś когда-то
kiełbasa (д/п/р *-sie*) колбаса
kierować (*kieruję*) управлять, править; руководить; к. *się* руководствоваться

kierownica руль (*автомобильный*)
kierownictwo руководство
kierunek/-*nku* направление
kierznia маслобойка
kieszka жс карман
kikut/-*a* (*пр. -cie*) пень, обрубок; развалины, остов
kilka/-*u* несколько
kilkadziesiąt (*kilkudziesięciu* несколько десятков
kilkanaście /*kilkunastu* свыше десяти, между десятью и двадцатью
kilkakrotny, а, е происходящий (происходивший) несколько раз, неоднократно
kilkaset/kilkuset несколько сотен
kilku, *kilkudziesięciu, kilkunastu, kilkuset* *род. и лмф к kilka, kilkadziesiąt* и др.
kilometr/-*a* километр
klasa (д/п/р *-sie*) класс
klęska (д/п/р *-sce*) разгром, бедствие, катастрофа
klimat/-*u* (*пр. -cie*) климат
klin/-*a* (*пр. -nie*) клин
klon/-*u* (*пр. -nie*) клен
klucz/-*a* (*мн. -sze/-szy*) м ключ
km (=kilometr) км. (километр)
knot/-*a* (*пр. -cie*) фитиль
koalicja коалиция
kobięcy, а, е женский
kobięta (д/п/р *-cie*) женщины
kochać II любить (*о сердечной склонности*); *прим. страд. kochany* любимый, дорогой
kochanek/-*nka* возлюбленный
kocioł/kotła (*пр. kotła*) котел
kocięta/-*ka* котенок
kogo *род./вин к kto*
kogut/-*a* (*пр. -cie*) петух
kolacja ужин
kolano колено
kolarstwo велосипедный спорт
kołba (д/п/р *-bie*) 1. приклад (*ружья*); 2. колба; 3. паяльник
Kolchida (д/п/р *-dzie*) Колхида
kołobka (д/п/р *-bce*) колыбель
kolej/kolei жс 1. черед, очередь; *ко-лея* по очереди; 2. (к. *żelazna*) железная дорога
kolejka (д/п/р *-jce*) узкоколейка
kolejny, а, е очередной; попеременный; *нар. kolejno*
kolejowy, а, е железнодорожный
kolisty, а, е круговой, круглообразный
kolory/-*u* (*пр. -rze*) цвет, окраска
koloryowy, а, е цветной
Kolumb/-*a* Колумб
kolumna/-*nie* колонна

kołwiek (*пишется слитно со словом*) -нибудь, -либо; ...бы ни
kołnierz/-*a* (*мн. -rze/-rzy или -rżów*) воротник
kołnierzyk/-*a* воротничек
koło *предл. с род. около*
koło *сущ. 1. окружность; 2. круг; 3. колесо*
kołowrót/-*wrotu* (*пр. -wrocie*) ворот (машина)
kołpak/-*a* остроконечная шапка
komin/-*a* дымовая труба
kominek/-*nka* 1. камин; 2. ламповое стекло
komisarz/-*a* (*мн. -rze/-rzy или -rżów*) комиссар; к. *ludowy* народный комиссар
komorne/-*ego* *ср.* квартирная плата
kompas/-*u* (*пр. sie*) компас
kompletny, а, е целый, полный; *нар. kompletnie* вполне, совершенно
komplikować (*komplikuję*) (się) осложнять(ся)
kompot/-*u* (*пр. -cie*) компот
komunikacja коммуникация, сообщение, путь сообщения
komunikacyjny, а, е коммуникационный
komunista (д/п/р *-ście*); *мн. -ści/-stów*) коммунист
komunistka (д/п/р *-stce*) коммунистка
komunistyczny, а, е коммунистический
komunizm/-*u* коммунизм
koncert/-*u* (*пр. -cie*) концерт
konferencja конференция
konfitura (д/п/р *-rze*; *прим. мн. -y*) варенье
konflikt/-*u* (*пр. -kie*) конфликт
koniec/końca м конец
konieczny, а, е необходимый, неизбежный
konkretność жс конкретность
konnica конница
kopny, а, е конный
kopnie/-*pi* беч конопля; пенька
kopony, а, е конопляный; пеньковый
konserwy/-*ów* консервы
konstrukcja конструкция
kontur/-*u* (*пр. -rze*) контур
koń/konia лошадь, конь
kończyna (д/п/р *-nie*) конечность
kopa (д/п/р *kopie*) шестьдесят штук
rójkory lat лет тридцать *т. е.* страшно давно, целая вечность
kopalnia рудник
kopalny, а, е ископаемый; горный
Kopernik/-*a* Коперник
koperta (д/п/р *-cie*) конверт
korepetycja частный урок; репетиторство

korespondencja корреспонденция, переписка
korona (*д/нр -nie*) корона, венец
koronka (*д/нр -nce*) кружево
koronny, а, е коронный, королевский
koronować (коронује) (*się*) короноваться
korpus/-u (*нр. -sie*) корпус
koryncki, а, ie коринфский
korytarz/-a коридор
koryto (*нр. -cie*) 1. корыто; 2. русло
korzeń/-nia м корень
korzystać II (*z czegoś*) пользоваться чем-л.)
kosa (*д/нр -sie*) коса (*с.-х. орудие*)
kosiarka (*д/нр -rce*) косилка
kości, а, е костный
kosztować (kosztuje) 1. строить; 2. пробо-
вать, отведывать
koszuia рубашка, сорочка
kościel /kościца м костяк
kościół /-cioła 1. костел, католическая церковь; 2. церковь (*вообще*)
kość ж кость
kot/kota (*нр. kocie*) 1. кошка (*как вид*); 2. кот
kowadło наковальня
kowieński, а, ie каунасский
Kowno Каунас
koziół/kozia козел; *мн. koz'у* козлы и козлы
kożuch/-a козух
kożuszek/-szka 1. уменьш. к kożuch; 2. молочная пенка
kołko кружок; колесико
kraina (*д/нр -nie*) край, страна
kraj/-u страна (*не «край»*)
krajowy, а, е 1. отечественный, местный; 2. «крайовый», т. е. общегосударственный, в масштабе всей страны
krakać (kracze, kraczesz) каркать, кричать (*по-птичь*)
krakowski, а, ie краковский
Kraków/-owa Краков
kram/-u (*нр. -mie*) лавочка
kraśny, а, 1. красный, румяный; 2. красивый, пригожий
krater/-u (*нр. -rze*) кратер
krata (*д/нр -cie*) решетка
krawiec/-wca портной
krąg/kręgu 1. круг, диск; 2. позвонок
krążek/-zka кружок; блок
krążownik/-a крейсер
krążyć (krąże, krążysz) кружить(ся)
kređa (*д/нр -dzie*) мел
kres/-u (*нр. -sie*) предел, рубеж, край
kłaść kres класть конец
kreska (*д/нр -sce*) черта, черточка
krew/krwi ж кровь

kręgosłup/-a позвоночный столб
kręgowiec/-wca м позвоночное (*животное*)
kręgowy, а, е позвоночный
króchmal/-u м крахмал
kropka (*д/нр -rce*) точка
kropła капля
krowa (*д/нр -wie*) корова
król/-a (*мн. królowie/królów или króli*) король
Królewiec/-wca м Калининград (б. Кенигсберг)
królewna (*д/нр -nie*) королевна, царевна
królewski, а, ie королевский
królowa/-ej королева
krótki, а, ie короткий; *ср. ст. krótszy; нар. krótko, ср. ст. krócej*
krótkodystansowy, а, е совершаемый на короткую дистанцию
krtań ж гортань
kruchy, а, е хрупкий, ломкий
krwawy, а, е кровавый; кровопролитный; *нар. krwawo*
krwionośny, а, е кровеносный
kruć (kruję, krujesz) (*się*) крыть(ся), скрывать(ся)
krystalowy, а, е кристаллический; кристалный
krtyka (*д/нр -ce*) (*уд./*) критика
krzak/-a куст
krzątać II *się* возиться, суетиться, хлопотать (*вокруг чего-л.*)
krzesło (*род. мн. krzesel*) стул
krztusiec/krztusca м коклюш
krzyčeć (krzycze, krzyczysz) кричать
krzykactwo шумиха
Krzysztof/-a Христофор
krzywda (*д/нр -dzie*) обида, несправедливость
krzywousty, а, е косоротый (*см. ур. 44*)
krzyż/-a м крест
krzyżacki, а, ie крестовый, крестоносный; *закон к. орден крестоносцев*, **krzyżak/-a** (*мн. -cy*) крестоносец
krzyżować (krzyżuje) (*się*) перекрещивать(ся), скрещивать(ся)
krzyżowy, а, е крестоносный
książe/księcia (*мн. książęta/książąt*) князь
książęcy, а, е княжеский
książka (*д/нр -ce*) книга
księga (*д/нр -dze*) книга
księżyc/-a луна
kształić (kształce, kształcisz) придавать форму, формировать; давать образование, обучать; *к. się* получать образование, учиться
kształt/-u (*нр. -ście*) форма, вид
kto/kogo кто

ktokolwiek/kogokolwiek кто-нибудь, кто бы ни
ktoś/kogoś кто-то
któredy каким путем, по какой дороге, по какому месту
który, а, е — rzy, re который: *który to* какой
którykolwiek/którakolwiek и т. д. который-нибудь, который бы ни
któryś, któraś и т. д. который-то
któż кто же
ku *предл. с д. к.* по направлению к, по отношению к
kubel/-bła (*нр. -ble*) ведро
kuchenny, а, е кухонный
kuchnia (*род. мн. kuchen*) кухня
Kujawy/Kujaw *см. ур. 54*
kula 1. шар; 2. пуля; 3. костыль
kultura (*д/нр -rze*) культура
kulturalny, а, е культурный
kupa (*д/нр -pie*) куча, гряда
kupiec/kurca купец
kupować (kupiје) покупать
kura (*д/нр -rze*) курица
kurczątko цыпленочек
kurczę/kurczęcia цыпленок
kurczenie się сжатие, сокращение
kurczyć (kurcze, kurczysz) (*się*) сжимать(ся), сокращать(ся)
kurs/-u курс
kuśnierz/-a (*мн. -rze/-rzy или -rzów*) скорняк
kwadrans/-a (*нр. -sie*) четверть часа
kwadrat/-u (*нр. -cie*) квадрат
kwadratowy, а, е квадратный
kwarcowy, а, е кварцевый
kwasy/-u (*нр. -sie*) кислота
kwasić (kwasze, kwasisz) квасить; *прим. срад. kwaszony*
kwestia (*род. мн. -ii или -ij*) вопрос, проблема; *w tej kwestii* по этому вопросу
KWh=kilowatgodzina киловатт-час
kwiat/-u (*нр. kwiecie*) цветок; *w kwiecie lat* во цвете лет
kwiecień/kwietnia м апрель
kwietniowy, а, е апрельский
kwietny (=kwiatowy), а, е цветочный
kwintal/-a квинтал
kwitnąć (kwitne, kwitniesz) цвести; kwitnący цветущий

Lakier/lakru лак
lampa (*д/нр -pie*) лампа
lampka (*д/нр -rce*) лампочка
las/-u (*нр. lesie*) лес
latać II летать
latanie летание
latarnia фонарь
lato (*нр. lecie*) лето

ład/-u (*нр. ładzie*) суша
ładować (ładuje) высаживаться на берег; приземляться
ładowy, а, е сухопутный; наземный
lec или **legnąć** (*буд. legne, legniesz*) лечь
lecieć (lece, lecisz) лететь
lecz но
leczenie лечение
leczyć (lecze, leczysz) лечить
ledwie = **ledwo** едва
legendarny, а, е легендарный
legion/-u легион
legnąć = **lec**
legowisko логовище, логово
lekarski, а, ie врачебный
lekarstwo лекарство
lekarz/-a (*род. мн. -rzy или -rzów*) врач
lekki, а, ie легкий (*нетяжелый*); *нар. lekko*
len/lnu лен
lepiej *ср. ст. к dobrze*
lepki, а, ie липкий, клейкий
lepszy, а, е *ср. ст. к dobry*
leszcz/-a м лещ
leśny, а, е лесной
letni, ia, ie летний
lew/lwa лев
lewar/-u (*нр. -rze*) рычаг
lewarek/-rka рычажок
lewy, а, е левый
leżeć (leże, leżysz) лежать
leżenie лежание
lice щека, ланита; (*и мн. lica*) лик, лицо
lichy, а, е плохой, скверный
liczba (*д/нр -bie*) число
licznik/-a числитель
liczny, а, е многочисленный
liczyć (licze, liczysz) считать, насчитывать
likwidować (likwiduje) ликвидировать
limfatyczny, а, е лимфатический
lin/-a линь (*рыба*)
lina (*д/нр -nie*) канат; тросс
linia (*род. мн. -ii или ij*) линия
liniowy, а, е линейный
lipa (*д/нр -pie*) липа
lipiec/-rca м июль
list/-u (*нр. liście*) письмо; грамота; послание
listonosz/-a (*род. мн. -szy или -szów*) письмоносец
listopad/-a (*нр. -dzie*) ноябрь
liść/-cia м лист (древесный)
litera (*д/нр -rze*) буква
literacki, а, ie литературный
literatura (*д/нр -rze*) литература
litewski, а, ie литовский
Litwa (*д/нр -twie*) Литва

Lizbona (d/np -nie) Лиссабон
lniany, a, e льняной
lodowiec/-wca м ледник, глетчер
logarytm/-u (np. -tmie) логарифм
logika (d/np -ce) (уд./) логика
lokomocja передвижение, перемещение
lokomotywa (d/np -wie) локомотив
los/-u (np. -sie) судьба
lotnictwo авиация
lotniczy, a, e авиационный, воздушный; poczta lotnicza воздушная почта
lotnik/-a (мн. -cy) летчик
lód/lodu (np. lodzie) лед
lśnić (lśnić, lśniesz) (się) блестеть, сверкать, лосниться; lśniący блестящий, сверкающий
lub либо, или
lubić (lubie, lubisz) любить
Lublin/-a Люблин
lud/-u (np. ludzie) народ
ludny, a, e, (много)людный
ludowy, a, e народный; komisarz 1. народный комиссар
Ludwik/-a Людовик
Ludwika (d/np -ce) Луиза
ludzie/ludzi мн. к człowiek
ludzki, a, ie человеческий; gatunek 1. человеческий род
lusterko (уменьш. к lustro) зеркальце
lustro зеркало
lutnia лютня: *поэт.* лира
lutny/-ego *сущ.* февраль
lwi, lwia, lwie львиный
lżej *ср. ст.* к lekko
lżejszy, a, e *ср. ст.* к lekki
Łaciński, a, ie латинский
łagodny, a, e, мягкий, кроткий; *нар.* łagodnie
łaknienie аппетит; brak łaknienia отсутствие аппетита
łamać (łamię, łamiesz) ломать
łamanie ломание, ломка; ломота
łańcuch/-a цепь
łatwość ж легкость (нетрудность)
łatwy, a, e легкий (нетрудный); 1. do czegoś легко-поддающийся чему-л.
ława (d/np -wie) скамья
łączenie связывание, соединение, сочетание (*действие*).
łącznik/-a 1. соединительная черта, дефис; 2. (мн. -cy) связист; 3. связной
łączność ж связь
łączny, a, e 1. соединительный; 2. совокупный; *нар.* łącznie в совокупности, в общей сложности
łączyć (łączę, łączysz) (się) соединять(ся), связывать(ся)
łąka (d/np -ce) луг

Łeba i łebski, a, ie *см. ур. 54*
łokietek/-tka карлик
łono лоно, недра
łopata (d/np -cie) лопата
łoskot/-u (np. -cie) грохот, гудение, лязгание
łożysko русло
łódka (d/np -dce) лодка
Łódź/Łodzi ж Лодзь
łódź/łodzi ж ладья, лодка
łuk/-u 1. дуга; 2. лук (*оружие*)
łup/-u (военная) добыча, трофей
łużycki, a, ie лужицкий
łyżka (d/np -żce) ложка
łyżwiarski, a, ie конькобежный
łyżwiarstwo конькобежный спорт
łza (d/np -zie) слеза

Ma 3 л. *ед. наст.* к mieć
macie 2 л. *мн. наст.* к mieć
maczek/-czka *уменьш.* к mak/-u мак
magiel/-gła м каток (*для белья*)
maj/-a м май
majowy, a, e майский
malarstwo живопись
malarz/-a 1. маляр; 2. живописец, художник
malec/-lca малыш
malina (d/np -nie) малина
mało (*нар.* к mały) мало
małorolny, a, e малоземельный
mały, a, e — li, łe малый, маленький
ср. ст. mniejszy; *нар.* mało
mam 1 л. *ед. наст.* к mieć
manewr/-u (np. -wżce) маневр
manewrowanie маневрирование
mapa (d/np -pie) географическая карта
marcowy, a, e мартовский
marszałek/-łka (мн. -łkowie) маршал
marszałkowski, a, ie маршалский
martenowski, a, ie мартеновский
margynarka (d/np -rce) 1. флот; 2. пиджак
margynarkowy, a, e пиджачный
marzec/marca м март
masło (np. masłe) масло (*молочное, редко — растительное, никогда не минеральное*)
masowy, a, e массовый
maszt/-u (np. maszcie) мачта
maszyna (d/np -nie) машина
maszyneria машины, механизм
maszynowy, a, e машинный; maszynowo-traktorowy машино-тракторный
matematyczny, a, e математический
matematyk/-a (мн. -cy) (*кроме и.м. ед.— уд./*) математик
materia 1. материя, вещество. 2. ткань, материя

materialny, a, e материальный
material/-u (np. -le) материал
matka (d/np -tce) мать
matowy, a, e, матовый
Maur/-a (мн. -owie) мавр
mazowiecki, a, ie мазовецкий (*см. ур. 54*)
Mazowsze Мазовия (*см. ур. 47*)
mazurek/-rka мазурка (*танец*)
mazurzenie мазуренье (*произнесение свистящих вместо соответствующих шипящих*)
mądry, a, e — rzy, re умный; мудрый; *ср. ст.* mądrzejszy или mądrzy; *нар.* mądrze
me = moje
mebel/mebla (мн. meble/mebli) м мебель
mechaniczny, a, e механический
meczh (или match)/-u матч
medycyna (d/np -nie) медицина
mego = mojego
mej = mojej
meldunkowy, a, e употребляемый для донесений, служащий для связи;
pies m. связная собака
metal/-u м металл
metalowy, a, e металлический
metr/-a (np. -trze) (*сокращ.: m*) метр
Mezopotamia Месопотамия
mędrzec/mędrca мудрец
męski, a, ie мужской
męstwo мужество, храбрость
mężczyzna (d/np mężczyźnie; мн. mężczyźni) мужчина
mężny, a, e мужественный, храбрый
mglisty, a, e туманный
mgła (d/np mgle; *род. мн. mgieł*) туман
mgnienie мгновение; w oka mgnieniu в мгновение ока, в один миг
mi = mnie (d.)
mianowicie именно
mianownik/-a знаменатель
miarą (d/np mierze) мера; ze wszech miar всемерно
miarowość ж мерность, размеренность
miarowy, a, e мерный, размеренный
miasto (np. mieście) город
miażdżyć (miażdżę, miażdżysz) громить, сокрушать; miażdżący сокрушительный
Michał/-a Михаил
miecz/-a (*род. мн. mieczy или mieczów*) меч; po mieczu по мужской линии (*см. kądziel*)
mieć (mam, masz) иметь; *прич. действ.* mający; mieć się чувствовать себя, поживать
miedziany, a, e медный

mieź ж медь
miejsce место
miejscowy, a, e местный
miejski, a, ie (*от miasto*) городской
mierzenie измерение, обмер
mierzyć (mierzę, mierzysz) мерить
miesiąc/-a (*род. мн. miesięcy*) месяц
miesięczny, a, e (еже)месячный; *нар.* miesięcznie
mieszkać II жить, проживать
mieszkalny, a, e жилой
mieszkanie квартира
mieścić (mieszcę, mieścisz) (się) помещать(ся), вмещать(ся)
między (*с вин.—на вопрос куда?, с тв.—на вопрос где?*) между
miedzymorze перешеек
międzynarodowy, a, e международный
miękki, a, ie мягкий; *ср. ст.* miększy; *нар.* miękko
mięsień/mięśnia м мышца, мускул
mięsiwo мясо разных сортов
mięsny, a, e мясной
mięso (np. mięsie) мясо
mięśniowy, a, e мышечный, мускульный
mijać II миновать, проходить (мимо); исполняться
Mikołaj/-a Николай
mila миля (*польская миля = 7457 метров*)
milczeń (milczę, milczysz) молчать
milczenie молчание
milionowy, a, e миллионный
miłość ж любовь
miłować (miłuję) любить; miłujący wolność свободолюбивый
miły, a, e милый, приятный; *ср. ст.* miłszy
mimo *нар. и предл. с род.* мимо, помимо; m. że несмотря на то, что
mimoza (d/np -zie) мимоза
minaret/-u (np. -cie) минарет
minąć (*буд. minę, miniesz*) миновать, исполниться
mineralny, a, e минеральный
minister/-stra (np. -strze; мн. -strowie) министр
minus/-a или *неизмен.* минус
minuta (d/np -cie) минута
miodowy, a, e медовый
miotac II метать
miód/miodu (np. miodzie) мед
mistrz/-a (мн. -owie или -e) мастер
mistrzostwo 1. мастерство; 2. звание мастера
mleczarnia 1. кладовая для молочных продуктов; 2. молочная торговля
mleczny, a, e молочный
mleko молоко

młocarnia молотилка
młocka (д/np młоссе) молотья, обмо-
лот
młodociany, а, е юный, молодой
młodszy, а, е ср. ст. к młody
młody, а, е — dzi, de молодой
młodzież ж молодежь
młodzutki, а, ie молодецкий
młot/-a (np. -cie) молот
młotek/-tka молоток
młynarstwo мукомольная промышлен-
ность
mniej ср. ст. к mały
mniejszy ср. ст. к mały
mnogi, а, ie множественный
mnózenie умножение
mnóstwo множество
mobilizacja мобилизация
mobilizować (mobilizuje) 1. мобили-
зовать; 2. вдохновлять, поднимать
(на что-н.)
moc ж мощь, мощность, сила; roz-
stawać w mocy оставаться в силе;
nabierać mocy formalnej получать
формальное закрепление
mocny, а, е сильный, крепкий; нар.
мощно
moczwód/-wodu (np. -wodzie) моче-
точник
moczuwy, а, е мочевого
modry, а, е голубой, лазоревый
mokka = mokka
mokka (д/np mokce) мокка (кофе)
monotonny, а, е монотонный
mordować (morduje) 1. мучить;
2. убивать
morela персик
morski, а, ie морской
morze море
moskiewski, а, ie московский
Moskwa (д/np -kwie) Москва
most/-u (np. -ście) мост
motocykl/-u мотоцикл
motor/-u (np. -rze) мотор
motyka (д/np -ce) мотыга
mowa (д/np -wie) речь
mozół/mozołu (np. mozole) тяжелый
(или мучительный) труд
może (безл. к móc) может быть
możliwość ж возможность
możliwy, а, е возможный; нар. moż-
liwie; możliwie jak najrychlej как
можно скорее; w możliwie naj-
krótszym czasie в возможно корот-
кий срок
można можно, возможно
możnowładca м крупный землевладе-
лец, феодал, магнат
możnowładztwo крупнопоместное дво-
рянство, высшая знать, магнатство

móc (mogę, możesz) мочь
mój/moje (mego), moja/mojej (mej),
moje/mojej (mego) мой
mówić (mówię, mówisz) говорить;
прим. страд. mówiony разговорный
mózg/mózgu мозг
mroczny, а, е мрачный, темный
mu = jemu
mularz/-a (под. мн. -rzy или -rzów)
каменщик
mumia мумия
mundur/-u (np. -rze) мундир
mur/-u (np. murze) каменная стена
murować (muruje) строить (каменное
здание); прим. страд. murowany
каменный (о доме, постройке)
musieć (muszę, musisz) должно-
ство, быть должным
muzeum музей
muzułmanin/-a (мн. muzulmanie) му-
сульманин
muzyczny, а, е музыкальный
muzyka (д/np -ce) (уд./) музыка
my/pas мы; myśmy мы + личное окон-
чание глагола
myć (myję, myjesz) (się) мыть(ся)
mydło (np. mydle; под. мн. mydeł)
мыло
mym = moim
myśl ж мысль; w myśl czegoś согласно
чему-л., в соответствии с чем-л.
myśleć (myślę, myślisz) думать; мыс-
лить

Na предл. с род. и пр. на; na górze
наверху; na górę наверх, вверх; w:
mieszkać na wsi жить в деревне;
wstąpić na uniwersytet поступить
в университет; za: na dziesięć mie-
sięcy przed czymś за 10 месяцев до
чего-л.; obrać na kogoś избрать
кем-л.; uszyć się na lekarza изучать
медицину, готовиться к врачебной
деятельности; trzy kwadransie na
piętnastą три четверти первого; cho-
rować (umrzeć) на coś болеть чем-л.
(умереть от чего-л.); na czas свое-
временно; на czasie ко времени,
кстати
nabiał/-u (np. -le) молочные продукты
nabić (буд. nabiję, nabijesz) 1. набить;
2. зарядить
nabiegać (буд. nabiegnę, nabieg-
niesz) наполниться, налиться
nabierać II принимать, приобретать
nabijać II 1. набивать; 2. заряжать
nabrać (буд. nabiorę, nabierzesz) при-
нять, приобрести
naczelny, а, е главный, руководящий;
п. dowódca главнокомандующий

naczynie сосуд, посуда (отдельный
предмет)
naczyniowy, а, е сосудистый
над (nade) предл. 1. с вин. сверж,
выше: п. miarę выше меры; 2. с тв.
над: п. głową над головой; на, на
берегу: п. Wisłą на (на берегах)
Вислы; к ко времени, около: п. га-
пет к утру
nadać II придать, наделить
надание придание, наделение; пожа-
лование
naдал в дальнейшем, впредь, далее;
prowadzić (czytać и т. д.) п. про-
должать
nadawać (nadaje) придавать, наделять
nadawanie придавание, наделение
nadawca м отправитель
nadbrzeżny, а, е береговой, прибреж-
ный
nadchodzić (nadchodzę, nadchodzisz)
прибывать, поступать; nadchodzący
поступающий, входящий
nadciągać II надвигаться, прибли-
жаться
nadciągnąć (буд. nadciągnę, nadcią-
gniesz) надвинуться, приблизиться
nadejść (буд. nadejdę, nadejdiesz) при-
быть, поступить, подойти
nadmiar/-u излишек
nadmorski, а, ie приморский, морской
nadwozie кузов (экипажа)
nadzieja надежда
nadzwyczaj чрезвычайно, необычно-
венно
nafta (д/np -fcie) керосин
nagi, а, ie — dzy, gin нагой
nagiąć (nagle, naglisz) нажимать, то-
ропить; п. do pośpiechu усиленно
торопить
nagły, а, е внезапный; нар. nagle
naproda (д/np -dzie) награда
najazd/-u (np. -jeździe) нашествие, на-
бег
najbardziej наиболее, более всего, в
высшей степени
najeźdźca м захватчик, оккупант
najście нападение; приступ (болезни)
naklejać II наклеивать
nakryć (буд. nakryję, nakryjesz) на-
крыть; прим. страд. nakryty
nakrywać II накрывать
naląć (буд. naleję, nalejesz) налить
nalewać II наливать
na lewo налево
należeć (należę, należysz) (do) при-
надлежать, относиться (к)
nalżnąć ж причитающиеся суммы,
задолженность, долг
należyty, а, е подлежащий, должный;

нар. należycie надлежащим обра-
зом, как следует
namiot/-u (np. -cie) шатер
na nowo заново
na odwrót наоборот
naokoło вокруг
napasać (буд. napadnę, napadniesz)
напасть
napasać ж нападение
napęlniać II наполнять
napęlnić (буд. napęlnię, napęlnisz)
наполнить; прим. страд. napęlniony
napęd/-u (np. -dzie) передача, привод
napędowy, а, е приводящий в движе-
ние; koto napędowe ведущее колесо
napisać (буд. napiszę, napiszesz) на-
писать
napoleoński, а, ie наполеоновский
napój/-oju м напиток
na prawo направо
naprzeciw(ko) напротив
naprzód вперед
narada (д/np -dzie) совещание
narazić (буд. narazę, narazisz) (się)
подвергнуть(ся) (опасности и т. п.)
narazić II (się) (na coś) подвергать(ся)
(чему-л.)
narciarstwo лыжный спорт
nareszcie наконец (-то)
narodowy, а, е национальный, на-
родный; Wojna Narodowa Отече-
ственная Война
naród/narodu (np. narodzie) народ,
нация
narząd/-u (np. -dzie) орган (тела)
narzecz наречие, диалект
narzędzie орудие, инструмент
nasienie (мн. nasiona/nasion) семя
nastąpić (буд. nastąpię, nastąpisz) на-
ступить
następny, а, е следующий; нар. następ-
nie потом, затем, впоследствии
następować (następuję) наступать, сле-
довать; następujący (ниже) сле-
дующий; jak następuje следующим
образом
następstwo (последствие)
nasz, а, е — si, sze наш
naskicować (буд. naskicuję) набро-
сать, начертать, нарисовать
nasświetlanie облучение
natężenie напряжение, напряженность
natura (д/np -rze) природа, натура
naturalny, а, е естественный; нар.
naturalnie естественно; конечно: п.,
ze nie конечно, нет
natychmiast немедленно
nauczyciel/-a учитель, преподаватель
nauczyć (буд. nauczę, nauczysz) (się)
научить(ся)

nauka (д/пр pause) (уд./) наука, учение
 naukowy, а, е научный
 nawet даже
 nawigacja навигация
 nawoływać (II или nawołuje) призы-
вать
 na wróć наполовину
 nazwa (д/пр -zwie) название
 nazwać (буд. nazwę, nazwiesz) назвать
 nazwisko фамилия
 nazywać II (się) называть(ся)
 nerka (д/пр -rce; род. мн. nerek) почка
(орган выделения)
 nerkowy, а, е почечный
 nerw/-u нерв
 nerwowy, а, е нервный; нар. nerwowo
 Nawa (д/пр -wie) Нева
 Newton/-a Ньютон
 nęcić (песе, pęcisz) манить, прель-
щать; прич. страд. pęcony
 nędzny, а, е нищий, жалкий
 nią тв. к она
 niby будто бы
 nic/niczego ничто/ничего; па піс ни
к чему
 **niczyj/niczyjego, niczyja/niczyjej, ni-
czyje/niczyjego** ничей
 nić (тв. мн. nici) ж нить
 nie 1. не; 2. нет
 niebezpieczeństwo опасность
 niebieski, а, е 1. небесный; 2. голубой
 niebo (мн. niebios, реже nieba) небо
 niebowały, а, е небывалый
 niecałkowity, а, е нецелый, дробный
 niech, niechaj пусть, пускай
 niechęć ж недружелюбие, неприязнь
 niecierpliwy, а, е нетерпеливый; нар.
niecierpliwie
 niecierpliwość ж нетерпеливость, не-
терпение
 nieco немного, несколько, чуть-чуть
 niedługi, а, е недлинный; недолгий;
нар. niedługo
 niedokładny, а, е неточный
 niedziela воскресенье (день недели)
 niedźwiedzi, ia, е медвежий
 niedźwiedź/-ia медведь
 niegdyś некогда (когда-то)
 nieingerowanie невмешательство
 niej род/д/пр к она
 **niejeden, -jedna, -jedno — -jedni, -jed-
ne** не один
 niekiedy кое-когда, иногда
 niekierowany, а, е=nieokierowany
 niekiedy, а, е -гзу, ге некоторый
 nie lada + суц. неизмен. немалый (ая,
ое — ye), изрядный, незаурядный
 nielegalność ж нелегальность; под-
полье (политич.)

nieład/-u (пр. -dzie) беспорядок
 niełatwy, а, е нелегкий (трудный)
 nie ma 1. нет, не имеется, отсутствует
(для всех лиц и чисел); 2. (к глаг.
mieć) не имеет
 niemal чуть ли не, почти
 niemały, а, е немалый; нар. niemało
 Niemcy/Niemiec (пр. Niemczeh) беч
Германия
 Niemen/Niemna м Неман
 Niemiec/Niemca (мн. Niemcy) немец
 niemiecki, а, е немецкий
 niemożliwy, а, е невозможный
 niemy, а, е немой
 nienawisć ж ненависть
 nieokiełznany, а, е неукротенный, не-
неукротимый, необузданный
 nieparzysty, а, е непарный, нечетный
 niepodległość ж независимость
 niepodległy, а, е независимый
 nie podobna вероятно, немыслимо;
невозможно
 niepodzielny, а, е неделимый, неде-
лящийся
 niepotrzebny, а, е ненужный
 nieproszony, а, е непрошенный, не-
званный
 nieprzejednany, а, е непримиримый;
п. stosunek непримиримость
 nieprzyjaciel/-a неприятель
 nieprzyjacielski, а, е неприятельский
 nieprzyjazny, а, е недружелюбный,
 nierozłączny, а, е неотделимый, не-
отъемлемый, неразрывный; нар. nie-
rozłącznie
 nierozpuszczalny, а, е нерастворимый
 nierówny, а, е 1. неравный; неровный;
2. несравненный; нар. nierównie
 nieruchomy, а, е неподвижный, не-
движимый
 niesforny, а, е своенравный; сварливый
 niespodziewany, а, е неожиданный;
нар. niespodziewanie
 niespokojny, а, е беспокойный, бес-
покойный
 niespotykany, а, е небывалый
 nieśmiertelny, а, е бессмертный
 nietolerancja нетерпимость
 nietrudny, а, е нетрудный
 nieubłagany, а, е умолимый; беспо-
щадный
 nieugięty, а, е непреклонный
 nieulekły, а, е неустрашимый
 nieuregulowanie неурегулированность,
неблагоустроенность
 nieustanny, а, е беспрестанный, бес-
прерывный
 nieustraszony, а, е бесстрашный
 niewątpliwy, а, е несомненный
 niewiasta (д/пр niewieście) женщина

niewidzialny, а, е невидимый
 niewielki, а, е небольшой
 niewolnictwo рабство
 niewolnik/-a (мн. -су) раб, невольник
 niewyspanie невыспанность; z nie-
wyspania вследствие плохого (или
недостаточного) сна
 niewystarczający, а, недостаточный
 niezachwiany, а, е непоколебимый,
незыблемый
 niezależność ж независимость
 niezależny, а, е независимый
 niezbędny, а, е необходимый
 niezdolny, а, е неспособный
 niezliczony, а, е неисчислимый, бес-
численный
 niezłomny, а, е нерушимый
 niezmierny, а, е неизмеримый; нар.
niezmiernie
 niezmierny, а, е необъятный, без-
мерный
 nieznaný, а, е неизвестный, неведомый
 niewyciężony, а, е не(пре)одолимый,
непобедимый
 niezwykły, а, е необычайный, необык-
новенный; необычный; нар. nie-
zwykle
 nigdy никогда
 nigdzie 1. нигде; 2. куда
 nikiel/niklu м никель
 nikłowy, а, е никелевый
 nim 1. (= zanim) прежде чем; 2. тв.
к он
 niniejszy, а, е данный, настоящий
 Nysa (д/пр -sie) Нисса (левый приток
Одры)
 niski, а, е низкий
 niszczenie истребление, уничтожение
 niszczyć (niszczę, niszczysz) истреб-
лять, уничтожать
 nitka (д/пр -tce) нитка
 niż, niżeli нежели, чем
 niższy ср. ст. к niski
 no ну (не союз «но»)
 noc ж ночь; w posu ночью
 nocny, а, е ночной
 noga (д/пр -dze) нога
 nora (д/пр -rze) нора
 normalny, а, е нормальный
 nos/-a (пр. -sie) нос
 nosić (noszę, nosisz) носить
 poszenie пошение
 nowina (д/пр -nie) новость, весть
 nowoczesny, а, е относящийся к но-
вому времени, (исторически) новый
 powotwór/-tworu (пр. -tworze) 1. но-
вообразование; 2. неологизм
 nowożytny, а, е относящийся к новым
векам, новый
 nowy, а, е новый; ст. ср. nowszy

nozdrze ноздря
 pucić (puce, pucisz) напевать, петь
про себя
 O предл. с вин. и пр. о, об, обо:
uderzyć się coś удариться обо что-л.;
mówić o czymś говорить о чем-л.;
na: o dwa metry dłuższy длиннее на
2 метра; w: o zmierzchu в сумерки;
oskarżać o coś обвинять в чем-л.;
c: człowiek o łagodnej twarzy чело-
век с кротким лицом
 oba/obu вещн. форма оба
 obaj/obu лмф к оба
 obadwa = obydwaj
 obadwaj = obydwaj
 obcegi/-ów беч клеши
 obcojęzyczny, а, е иноязычный
 obcość ж чуждость, (взаимная) от-
чужденность
 obcować (obcuje) общаться, иметь об-
щение
 obcowanie общение
 obcy, а, е чужой; język_o. иностранный
язык
 obczyzna (д/пр -źnie) чужбина
 obecność ж присутствие, наличие
 obecny, а, е 1. присутствующий, на-
личный; 2. настоящий, текущий
данный; нар. obecnie теперь, ныне.
 obejmować (objemuje) обнимать, охва-
тывать
 obejrzeć (буд. obejrzę, obejrzysz) осмо-
треть, обозреть; o. się оглянуться
 obfitować (obfituje) (w coś) изобиловать
(чем-л.)
 obfity, а, е (из)обильный; нар. obficie
 obiad/-u (пр. obiedzie) обед
 obie/obu (тв. objeoma или objoma) (ж
к оба) обе
 obiedwie = obydwie
 obierać II (na kogoś) избирать, выби-
рать (кем-л.)
 objąć (буд. obejmę, obejmiesz) обнять,
охватить
 oblicze облик, вид
 oblawa (д/пр -wie) облава
 obłożny, а, е требующий постельного
режима; нар. obłożnie: obłożnie
choru лежачий больной
 obniżać II понижать, снижать
 oboje/obojsza (собирает. к оба) оба
 obojętny, а, е безразличный (в обоих
значениях: равнодушный, неинте-
ресующийся и неинтересный)
 obok нар. и предл. с род. возле, подле
 obrabiać II обрабатывать, обдывать
 obrabiarka (д/пр -rce) станок для
обработки (дерева, металла)

obrać (буд. obiorę, obierzesz) избрать, выбрать
obramować (буд. obramuję) обрамить
прич. страд. obramowany обрамленный
obroniać II (się) защищать, обороняться
obraz/-u (пр. -zie) образ; картина
obrona (д/пр -nie), оборона; w obronie czegoś защищая что-л.
obronić (буд. obronię, obronisz) защитить, отстоять; o. się защитить себя
obrotowy, а, е вращающийся; koło obrotowe маховое колесо
obrócić (буд. obrócę, obrócisz) się обернуться(ся), повернуть(ся)
obrót/obrotu (пр. obrocie) оборот; (круго)вращение, круговое движение
obrządek/-u отек
obserwatorium обсерватория
obsługiwać (obsługuję) обслуживать
obszarnik/-a окупчик
obszar/-u (пр. -rze) пространство, территория; округ, район
obszerny, а, е обширный, просторный
obuch/-a обух
obuwie обувь
obwód/obwodu (пр. obwodzie) окружность, периферия
obydwa/obydwu или *obudwóch* *вещн.* ф. оба
obydwaj/obydwi или *obudwóch* *лмф* к *obudwa*
obydwie/obydwi или *obudwóch* *жсф* к *obudwa* обе
obywatel/-a гражданин
obywatelka (д/пр -lce) гражданка
ocean/-u (пр. -nie) океан
ochładzać II охлаждать
ochłodzić (буд. ochłodzę, ochłodzisz) охладить
oczodół/-dołu (пр. -dole) глазная орбита
oczy/oszu *мн.* к *oko*
od (ode) *предл. с род.* от: ode mnie от меня; с: od rana do wieczora с утра до вечера; łyżeczka od herbaty чайная ложечка; od strony czegoś со стороны чего-л.
odbić (буд. odbiję, odbijesz) отбить, оттиснуть
odbierać II отбирать; получать
odbijać II отбивать; оттискивать
odbiorca *м* получатель
odbiorczy, а, е принимающий, приемный; stacja odbiorcza приемная станция, приемник
odbudowa (д/пр -wie) восстановление (*разрушенного*)
odbyć (буд. odbędę, odbędziesz) się иметь место, состояться

odbytnica прямая кишка
odbywać II się происходить, совершаться
odchyłać II (się) отклонять(ся)
odchylić (буд. odchyle, odchylisz) (się) отклонить(ся)
odczuwać II ощущать, чувствовать
odczuwanie ощущение, чувство
oddać II (буд. oddam) 1. отдать; 2. воспроизвести
oddal *ж* отдаление; w oddali в отдалении
oddalać II (się) отдалять(ся), удалять(ся)
oddawać II отдавать; воспроизводить; o. głos предоставлять слово
oddech/-u дыхание
oddechowy, а, е дыхательный
oddychać II дышать
oddychanie дыхание
oddział/-u (пр. -le) 1. отдел, раздел; 2. воинская часть
oddzielać II отделять
oddzielić (буд. oddzielę, oddzielim) отделить
odebrać (буд. odbiorę, odbierzesz) отбирать, отнимать; получать
odegrać II (буд. odegram) сыграть (роль)
odejmować (odejmuję) 1. отнимать; 2. вычитать
odejmowanie 1. отнятие; 2. вычитание
odejście отход; уход
odezwa (д/пр -zwie) воззвание, прокламация
odeły, а, е надутый, выпяченный
odgadnąć (буд. odgadnę, odgadniesz) угадать, разгадать
odgadywać (odgaduję) отгадывать, разгадывать
odgrywać II (rolę) играть (роль)
odkrycie открытие
odkryć (буд. odkryję, odkryjesz) открыть
odkrywać II открывать
odległość *ж* расстояние, удаление
odległy, а, е отдаленный, далекий
odlewać II отливать
odmęt/-u (пр. -cie) водоворот, пучина
odmiana (д/пр -nie) 1. изменение, смена; 2. разновидность
odmieniać II 1. изменять; 2. склонять, спрягать
odmienić (буд. odmienie, odmienisz) 1. изменить; 2. просклонять, проспрягать
odniesienie отнесение; o. zwycięstwa одержание победы

odnieść (буд. odniosę, odniesiesz) отнести; o. zwycięstwo одержать победу
odnoga (д/пр -dze) ответвление; (морской или речной) рукав
odnosić (odnoszę, odnosisz) (się) относить(ся)
odpocząć (буд. odpocznę, odpocznie) отдохнуть
odpoczywać II отдыхать
odporność *ж* сопротивляемость
odporny, а, е сопротивляющийся, оказывающий сопротивление
odpowiadać II 1. отвечать; 2. соответствовать
odpowiedni, *ia, ie* соответствующий, соответственный
odpowiedzieć (буд. odpowiem, odpowiesz) ответить
odprowadzać II провожать, отводить
odprowadzić (буд. odprowadzę, odprowadzisz) проводить, отвести
odra (д/пр odrze) корь
Odra (д/пр Odrze) Одра (*река*)
odrządzać II (się) возрождать(ся)
odrębny, а, е отдельный, особый
odrodzić (буд. odrodzę, odrodzisz) (się) возродить(ся); *прич. страд.* odrodzony
odruch/-u непроизвольное движение, рефлекс
odrzucać II отбрасывать
odrzuć (буд. odrzucę, odrzucisz) отбросить
odskocznia трамплин
odsłaniać II открывать, раскрывать
odsłonić (буд. odsłonię, odsłonisz) открыть, раскрыть
odświętny, а, е праздничный
odtąd отсюда, от этих пор; отныне
odwiedzać II посещать, навещать
odwiedzić (буд. odwiedzę, odwiedzisz) посетить, навестить
odwracać II (się) отворачивать(ся)
odwrotny, а, е обратный; *нар.* odwrotnie наоборот, обратно
odwrócić (буд. odwrócę, odwrócisz) (się) отвернуть(ся)
odzienie одяжание, одежда
odziewać II одевать
odzież *ж* одежда
odzyskać (буд. odzyskam) (d-z не сливать) получить обратно, отвоевать; *прич. прои. страд.* odzyskany
odzyskiwać (odzyskuję) получать обратно, отвоевывать
odzywać II się (d-z не сливать) 1. отзываться, откликаться; 2. говорить
odzwierny, а, е привратный, стоящий у дверей (ворот)

odżyć (буд. odżyję, odżyjesz) возвращаться к жизни, воскресать
odżywać II возвратиться к жизни, воскреснуть
odżywczy, а, е подкрепляющий, питательный
odżywiać II 1. питать; 2. воскрешать
odżywianie питание
ofensywa (д/пр -wie) наступление
ofensywny, а, е наступательный
ofiarny, а, е полный самопожертвования, самоотверженный
oficer/-a (*мн.* -owie) офицер
ogień/ognia *м* огонь
ogłaszać II 1. объявлять; 2. опубликовывать
ogłosić (буд. ogłoszę, ogłosisz) 1. объявить; 2. опубликовать
ogłuszać II оглушать
ogłuszyć (буд. ogłuszę, ogłuszysz) оглушить
ognisko очаг; фокус; средоточие
ognisty, а, е огненный
ogniwo звено
ogólnopolski, а, *ie* общепольский
ogólny, а, е (всеобщий)
ogół/-u совокупность, целое, масса; w ogóle (*уд.*) вообще; ogółem в общей сложности
ograniczać II się ограничивать(ся); o. się do czegoś ограничиваться чем-л.
ogrodnik/-a (*мн.* -cy), садовник; огородник
ogromny, а, е огромный; *нар.* ogromnie чрезвычайно, весьма
ogród/ogrodu (пр. ogrodzie) сад; o. (warzywny) огород
ogrzewać II согревать, отапливать
ogrzewanie согревание; отопление
ojciec/ojca (*зв.* ojcie; *мн.* ojcowie) отец
ojczysty, а, е отчий, родной, отечественный
ojczyzna (д/пр -żnie) отчизна, родина
okaz/-u музейный предмет (экземпляр), экспонат
okazać (буд. okażę, okażesz) (się) okazać(ся)
okazywać (okazuję) (się) оказывать(ся)
okiennica ставень
oklask/-u аплодисмент
okleić (буд. okleję, okleisz) оклеить
oklejać II оклеивать
okład/-u (пр. -dzie) 1. компресс; 2. листок; z okładem выше, слишком
okno (*род. мн.* okien) окно
oko/oka (*мн.* oczy/oszu) 1. глаз; 2. (*мн.* oka/ok) очко, петля
okolica область, край, район
okolniczość *ж* обстоятельство

okop/-u (np. -pie) окоп
okowy/okowów беч оковы
okrągły, а, е круглый; ср. ст. okrąg-
lejszy
okrażnica ободочная кишка
okres/-u (np. -sie) период, промежуток
времени
okresowość ж периодичность, чередо-
вание, попеременность
okresowy, а, е периодический, чере-
дующийся
określać II определять
określić (буд. określię, określiysz) опре-
делить; прич. страд. określony опре-
деленный
okręt/-u (np. -cie) корабль, судно
okrężnica=okrążnica
okropny, а, е ужасный
okrutny, а, е жестокий, свирепый
okryć (буд. okryję, okryjesz) покрыть,
прикрыть, окутать
okrywać II покрывать, прикрывать,
окутывать
okrzepnąć (буд. okrzepnę, okrzepniesz)
окрепнуть
okrzyk/-u возглас, восклицание
okulary/-ów беч очки
okupacja оккупация
okupić (буд. okupię, okupisz) купить
(в перен. смысле); оплатить
okupować (окупиuję оккупировать w
прич. страд. okupowany
olbrzym/-a (мн. лмф -mі, вещн. ф. -mu)
гигант, исполин
olbrzymi, ia, ie гигантский, исполин-
ский
olej/-u м масло (растительное или
минеральное)
Olgiard/-a Ольгерд
olimpizm/-u олимпийские игры (как
система), олимпиады
oliwa (д/np -wie) масло (деревянное
или смазочное)
ołwiany, а, е свинцовый
ołów/ołowiu свинец (не «олово»!)
ołówek/-wka карандаш
omawiać II обсуждать
omylić (буд. omylę, omylisz) się обма-
нуть; ошибиться
opad/-u (np. -dzie) осадок (атмосфер-
ный)
opadać II опадать, опускаться; осла-
бевать
opalać II отапливать; прич. страд.
opalany
opancerzać II бронировать; прич.
страд. opancerzony; сов. opancerzyć
(буд. opancerzę, opancerzysz)
oparty, а, е (прич. страд. к oprzeć)
основанный

opaska (д/np -sce) бандероль
opasywać (opasuję) опоясывать
opatrunek/-nku перевязка
opatrzyć (opatruję) 1. снабжать;
2. перевязывать (рану)
opatrzyć (буд. opatrzę, opatrzysz)
I. снабдить; 2. перевязать
operacja операция
operacyjny, а, е операционный
operować (operuję) оперировать
opierać II опирать; о. się 1. опираться;
2. сопротивляться; 3. основы-
ваться
opłata (д/np -cie) оплата
oporny, а, е непокорный
opowiadać II рассказывать
opowiadanie рассказ
oprócz с род. кроме
oprzeć (буд. oprę, oprzesz) опереть; о.
się 1. опереться; 2. воспротивиться
opustoszeć (буд. opustoszeję) опустеть,
стать пустынным
opuszczać II 1. оставлять, покидать;
2. (пр)опускать
orać (orzę, orzesz) пахать
oraz а также
oreź/-a м оружие
organ/-u орган
organiczny, а, е органический
organki, -ów беч (губная) гармоника
orientacja ориентация, ориентировка
orny, а, е пахотный
orzech/-a орех
osada (д/np -dzie) селение, поселок
osamotnienie уединение, одиночество;
изоляция
osiadać II помещать, поселять, селить
osadzić (буд. osadzę, osadzisz) по-
местить, поселить; прич. страд.
osadzony
osełka (д/np -łce) брусок
osędziały, а, е поседельный, состаре-
вшийся
osiadać II оседать, селиться
osiadły, а, е осевший, поселившийся
osiągać II достигать, получать, при-
обретать, добиваться; прич. страд.
osiągany
osiągnąć (буд. osiągnę, osiągniesz) до-
стигнуть, получить, приобрести,
добиться; прич. прош. страд.
osiągnięty
osiągnięcie достижение; приобретение;
усвоение
osiąść (буд. osiądę, osiądziesz) осесть,
поселиться
osiedlenie (się) поселение, оседание
(на земле)
osiem/osmiu восемь
osiemdziesiąt/-dziesięciu восемьдесят

osiemdziesiąty, а, е восьмидесятый
osiemdziesięciu род. и лмф к osiem-
dziesiąt
osiemnastu род. и лмф к osiemnaście
osiemnaście/-nastu восемнадцать
osiemset/osmiuset восемьсот
oskrzela — обычно только во мн.
oskrzele бронхи
oskrzydlać II 1. окрылять; 2. охваты-
вать с флангов
oskrzydlenie 1. окрыление; 2. фланго-
вый охват
osłabiać II ослаблять
osłabienie ослабление
osłabnąć (буд. osłabnę, osłabniesz)
ослабеть, ослабнуть
osoba (д/np -bie) лицо (личность)
osobisty, а, е личный; нар. osobiscie
osobnik/-a (мн. -ki) индивид, субъект,
лицо
osobny, а, е отдельный, особый; z
osobna в отдельности, поодиночке
ospa (д/np -pie) оспа
ostateczny, а, е окончательный; нар.
ostatecznie
ostatni, ia, ie последний
ostoja/-oi оплот
ostrów/ostrowi остров (преимуц. реч-
ной)
ostrzy, а, е острый
ostrze острие, лезвие
osuszać II осушать
osuszenie осушение
osypisko осыпь; нанос
oszukiwać (oszukuję) обманывать
oszukać (буд. oszukam) обмануть
ośmioletni, ia, ie восьмилетний
ośmiu род. и лмф к osiem
ośmiuset род. и лмф к osiemset
ośrodek/-dka центр
ośrodkowy, а, е центральный
oświadczać II заявлять
oświadczenie заявление; о. uprze-
dzające предупреждение
oświadczyć (буд. oświadczę, oświad-
czysz) заявить
oświetlać II освещать
oświetlić (буд. oświetle, oświetlisz)
осветить; прич. страд. oświetlony
otaczać II окружать; прич. страд.
otaczany окружаемый
otchłań ж бездна, пропасть
oto вот; ten oto вот это
otoczyć (буд. otoczę, otoczysz) окру-
жить; прич. прош. otoczony окру-
женный
otomana (д/np -nie) диван
otóż и вот, так вот
otrzywać II получить
otrzymywać (otrzymuję) получать

otwarty, а, е (прич. страд. к otworzyć)
открытый
otwierać II отворять, открывать
otworzyć (буд. otworzę, otworzysz)
отворить, открыть; прич. страд.
otwarty
otwór/otworu (np. otworze) отверстие;
stać otworem быть открытым (от-
воренным)
owad/-a (np. -dzie) насекомое (вообще)
owies/owsa овес
owoc/-u м плод, фрукт (не «овощ»)
ozdoba (д/np -bie) украшение, краса
oznaczać II о(бо)значать
oznaczenie обозначение
ożywiać II оживлять; воодушевлять
ożywić (буд. ożywię, ożywisz) ожи-
вить; воодушевить; ożywieni nie-
złomną wolą исполненные решимости
Ósmy, а, е восьмой
ów, owa, owo — owi, owe тот; этот
(упомянутый)

Pachnąć (pachnę, pachniesz) пахнуть
paciorek/-rka бусинка; мн. paciorki/
-rków бусы
pacjent/-a (np. -ncie; мн. -nci) пациент
padać II падать
pagórek/-rka холм
pajęczu, а, е паучий
paka (д/np pace) кипа, тюк
palić (pale, palisz) 1. жечь; 2. курить
paliwo топливо; горячее
palm (д/np -mie) пальма
palny, а, е 1. горючий; 2. огнестрельный
palto пальто
paltot/-a (np. -cie) = palto
pamiętać II помнить
pan/-a (жв. panie; мн. -owie) господин;
хозяин; об употребл. pan в повел.
оборотах см. гр. § 116
pancerny, а, е бронированный; бро-
невой
pani (вин. panią) госпожа, хозяйка;
в повелит. оборотах — см. § 116
panika (д/np -ce) (уд.!) паника
panikier/-a (мн. -rzy) паникер
panorama (д/np -mie) панорама
panować (panuję) господствовать; ца-
рить
panowanie господство; царствование,
княжение; za panowania в царство-
вание (княжение)
państwo государство
państwowy, а, е государственный
papier/-u (np. -rze) бумага

papierniczy, а, е бумажный (*бумаго-делательный*)
papierowy, а, е бумажный (*из бумаги*)
papieros/-a (*np. -sie*) папироса
para (*д/np parze*) 1. пар; 2. пара; 3. несколько
parkan/-u забор
parostatek/-tka пароход
parowiec/-wca м паролод
parowóz/-wozu (*np. -wozie*) паровоз
parowy, а, е паровой
parter/-u (*np. -rze*) партер, нижний этаж (*соотв. первому в СССР*)
partia (*rod. mn. -ii или -uj*) партия
parzysty, а, е парный, четный
pas/-a (*np. pasie*) пояс
pasażer/-a (*np. -rze: mn. -owie*) пассажир
pastwisko пастбище
pasza корм
pasztec/-u (*np. -cie*) паштет
paść (*буд. padnę, padniesz*) (у)пасть
patologiczny, а, е патологический
patos/-u пафос
patriotyczny, а, е патриотический
patrzeć (*или patrzeć*) (*patrzę, patrzysz; прощ. patrzyłem или patrzyłaem*) смотреть, глядеть
październik/-a октябрь
październikowy, а, е октябрьский
pehać II толкать
pedał/-u педаль
pełnia полнота, полный объем; w pełni полностью
pełnić (*pełnię, pełnisz*) исполнять, выполнять
pełnomocnictwo полномочие
pełnomocnik/-a (*mn. -cy*) уполномоченный
pełny, а, е полный
pełzać II ползать, пресмыкаться
perski, а, е персидский
rewien (*rewny*), *rewna, rewne* 1. уверенный; 2. достоверный; 3. один, какой-то; тот или иной
rewność жс 1. уверенность; 2. достоверность
pecherz/-a (*rod. mn. -u или ów*) пузырь
peć/-u (*np. -dzie*) порыв, напор
peśnia передача, трансмиссия
peździć (*peźdzą, peździsz*) 1. гнать; 2. мчаться, нестись
pieć (*pieję, piejesz*) петь (*о пемухе*)
pianista (*д/np pianście*) пианист
Piast/-a (*np. Piastcie*) Пяст (*см. ур. 44*)
piastowski, а, е пястовский
piaszczysty, а, е песчаный
pnąć (*pnę, pniesz*) się взбираться, ползти вверх, виться (*о ползущих растениях*)

piątek/-tku пятница
pić (*piję*) пить
piec/-a печь, печка
piechota (*д/np -cie*) пехота
pieczeń жс жаркое
pieczęć жс печать (*штмпель*)
piekielny, а, е адский
pielegnować (*pielegnuje*) ухаживать (*за больным и т. п.*), лелеять
pielegnowanie уход, забота
pielnik/-a полольник
pieniądz/-a монета; *mn. pieniądze/ pieni dzy* деньги
piemężny, а, е денежный
piernik/-a пряник
piers жс или *mn. piersi* грудь
pierwiastek/-stku начало, элемент; *матем.* корень
pierwiastkowanie *матем.* извлечение корня
pierwszy, а, е первый; *liczba pierwsza* простое (*не разложимое на множители*) число
pierzchnąć (*буд. pierzchnę, pierzchniesz*) упорхнуть, умчаться
pies/psa собака
pieszczotliwy, а, е ласкающий; *наречие* *pieszczotliwie*
pieszy, а, е пеший; *нар.* *pieszo* пешком
pieśń жс песня
piećciu *rod. и лмф* к *pieć*
piećciuset *rod. и лмф* к *piećset*
pieć/*piećciu* пять
piećdziesiąt/-dziesięciu пятьдесят
piećdziesiąty, а, е пятидесятый
piećdziesięciu *rod. и лмф* к *piećdziesiąt*
piękno прекрасное, красота
piękność жс 1. красота; 2. красавица
piękny, а, е красивый, прекрасный; sztuki *piękne* изящные искусства
pieść жс кулак; *walka na pięści* кулачный бой
piętnastu *rod. и лмф* к *piętnaście*
piętnasty, а, е пятнадцатый
piętnaście/-nastu пятнадцать
piętro (*np. piętrze; rod. mn. pięter или piętr*) этаж
piłnować (*piłnuje*) (*czegoś*) охранять (*что-л.*)
piłka (*д/np -łce*) мяч; *p. nożna* футбол; *p. koszykowa* баскетболл; *p. siatkowa* волейбол
piogun/-u удар молнии; *no: do piogunał* к чорту!
pióro (*np. piórze*) перо
piisać (*pisze, piszesz*) писать
piisanie писание, начертание
pisarski, а, е 1. писательский; 2. писчий; *znaki pisarskie* знаки препинания

pisarz/-a (*rod. mn. -rzy или -rzów*) писатель
piśmo (*np. piśmie*) 1. писание, письмо: oświadczenie *na piśmie* письменное заявление; 2. почерк; 3. сочинение, произведение (*литературное*)
piszczałka (*д/np -łce*) дудка, свистулька
piszę 1 л. ед. ч. наст. к *piśać*
Pitagoras/-a Пифагор
piwnica погреб; подвал
piwny, а, е пивной; *цвета* пива, светло-коричневый; *oczyszczenie piwne* карие глаза
plac/-u площадь
placpek/-cka лепешка, коржик
plamisty, а, е пятнистый
plan/-u план
planeta (*д/np -cie*) планета
planetarny, а, е планетный
planować (*planuje*) планировать
Platon/-a Платон
plądrować (*plądruje*) грабить
plądrowanie ограбление, грабеж
plecy/-ów *becz* спина (*не «плечи»*)
pięć (*piele, pielesz*) полоть
plemienny, а, е племенной
plemie/plemienia (*mn. plemiona/ plemion*) племя
plucie плевание; (*крово*)харканье
plus/-a или *niezmienn.* плюс
placić (*placę, placisz*) платить
plakać (*placze, placzesz*) плакать
plaski, а, е плоский
pląt/-u (*np. -cie*) 1. полоса; 2. крыло (самолета)
plątowiec/-wca самолет — *pięc/pięci* жс 1. плот; пол: *oboje* *pięci* обоого пола; 2. цвет лица
Plock/-a Плоцк (*см. ур. 54*)
plodny, а, е плодородный; плодovitый
plodność жс плодородность; плодovitость
plomienny, а, е пламенный
plomień/-nia м пламя, огонь
plomyk/-a огонек
plonąć (*plonę, ploniesz*) гореть
plonica скарлатина
plócienny, а, е полотняный
plótno полотно
pluco легкое; *zapalenie płuc* воспаление легких
plug/-a плуг
plłyn/-u жидкость
plłynąć (*plynie, plyniesz*) плыть, плавать
plłynny, а, е 1. жидкий, текучий; 2. плавный
plyta (*д/np -cie*) плита; плитка
plywać II плавать

po *predl. с д/з/np* по: *po polsku* по-польски; *po czemu?* по чем (по какой цене)? *chodzić po ziemi* ходить по земле; *po pas* по пояс; *po pierwsze* во-первых; *po*: *po* *obiedzie* после обеда; *za: posłać* по соś послать за чем-л.; *po co?* зачем? *co mi po tym?* к чему мне это?
pobladnąć (*буд. pobladnę, pobladniesz*) побледнеть
pobranie получение; *za pobraniem* наложенным платежом
posać (*буд. posałużę*) поцеловать
posaćowanie целование, поцелуй
pochlaniać II поглощать
pochlonać (*буд. pochłone, pochłoniesz*) поглотить; *прич. strad. pochłonięty*
pochmurny, а, е пасмурный, хмурый
pochodzenie происхождение
pochować (*буд. pochowam*) похоронить; *прич. strad. pochowany*
pochyły, а, е наклонный
pociąg/-u -поезд
porządek (*буд. porządek*) начать
porządek/-tka начало
Pozdań/-u Потсдам
potzdamski, а, е потсдамский
porzeczony, а, е пореченный
porzeczony (*д/np -czcie*) почта
porzeczony, а, е почтовый; *karta porzeczona* открытое письмо
porzeczony опущение, чувство
porzeczony II начинать
porzeczony начинание; действие
pod (*ode*) *predl. с вин.* (*на вопрос куда?*) и *тв.* (*на вопрос где?*) под; *brać pod uwagę* принимать во внимание, учитывать; *pod tym względem* с этой точки зрения, в этом отношении
podać (*буд. podam*) подать; указать, назвать
podanie предание
podarek/-tku подарок
podchodzić (*podchodzę, podchodzisz*) подходить
podczas *predl. с rod.* во время; *p. gdy* в то время, как
podczerwony, а, е инфракрасный
poddać II (*się*) поддаться(ся), подвергнуться(ся)
poddaństwo крепостная зависимость, закрепощенность
poddawać (*poddaje*) się поддаваться, подчиняться
podjęzwać II подозревать; *прич. strad. podejrzany* подозреваемый, подозрительный

postanawiać II *postanawliwać*, *re-
-szать*
postanowić (*буд.* postanowie, postano-
wisz) *postanowić*, *re-
-szать*
postanowienie *postanowienie*, *re-
-szenie*
postarać (*буд.* postaram) się *postarać-
-ся*
postawić (*буд.* postawie, postawisz)
postawić; *прим.* *спрад.* postawiony
postąpić (*буд.* postąpię, postąpisz)
postąpić
posterunek/-nki *пост*; *być* na poste-
gunku *находиться* на посту
postępować (*postępuje*) *postępować*
postępowy, а, е *прогрессивный*
posuwać II (*się*) *продвигать(ся)*
posuwanie (*się*) *продвижение*
poszarpać (*буд.* poszarpię, poszarpiesz)
обдергать, *изорвать*; (*o* *реке*) *раз-
-мыть*
poszanowanie *уважение*
poszczególny, а, е *отдельный*, *единич-
-ный*
poszept/-u (*пр.* -pcie) *шопот*, *шептание*
poszukiwać (*poszukuj*) *искать*, *разыс-
-кивать*
poślubić (*буд.* poślubię, poślubisz)
(kogoś) *обвенчаться* (с кем-л.),
жениться (на ком-л.), *выйти* за муж
(за кого-л.)
pośpiech/-u *торопливость*, *спешка*;
w pośpiechu *второпях*; *paścić* do
pośpiechu *усиленно торопить*
pośpieszny, а, е *спешный*, *торопливый*;
скорый, *экстренный*
pośredniczyć (*pośredniczyć*, *pośredniczysz*)
посредничать
pośród *нар.* *и* *предл.* с *род.* *среди*
poświęcać II *посвящать*; *р.* się *посвя-
-щать* себя, *жертвовать* собою
poświęcenie *посвящение*; *самопожерт-
-вование*
poświęcić (*буд.* poświęcę, poświęcisz)
посвятить; *р.* się *посвятить* себя,
пожертвовать собою
potasowy, а, е *калийный*
potem *после*, *потом*
potencjał/-u *потенциал*
potęga (*д/пр* -dze) 1. *мощь*, *сила*; 2.
матем. *степень*
potęgować (*potęguje*) 1. *усиливать*;
2. *возводить* в степень
potęgowanie 1. *усиление*, *усиление*;
2. *матем.* *возведение* в степень
potężny, а, е *мощный*, *могучий*, *могу-
-щественный*
potok/-и *поток*
potrafić (*буд.* potrafię, potrafię) *суметь*

potrzeba 1. (*д/пр* -bie) *нужда*, *надоб-
-ность*, *потребность*; *wrazie* potrzeby
в случае *необходимости*; 2. *нар.*
нужно, *надо*, *следует*;
potrzebny, а, е *нужный*
potrzebować (*potrzebuje*) *нуждаться*,
требовать; (*ja*) *potrzebuje* мне *нужно*
potwierdzać II *подтверждать*
potwierdzenie *подтверждение*
potworny, а, е *чудовищный*
 pouczać II *поучать*, *учить*, *наставлять*
 pouciekać (*буд.* *мн.* *ouciekamy*) *раз-
-бежаться*
 poufaly, а, е *фамильярный*, *интимный*,
приятельский
 poważny, а, е *серьезный*
 powiadać II *говорить*
 powiedzieć (*буд.* *powiem*, *powiesz*)
сказать
 powieka (*д/пр* -ce) *веко*
 powierzchnia *поверхность*
 powieść *ж* *роман* (*не «повесть»*)
 powietrze *воздух*
 powietrzny, а, е *воздушный*
 powiewny, а, е *легкий*, *воздушный*,
эфирный
 powiększać II (*się*) *увеличивать(ся)*
 powiększenie *увеличение*
 powikłanie *осложнение*
 powinien, *powinna*, *powinno* *должен-
-ствующий*; *powinieneś* to *zrobić*
ты *должен* это *сделать*
 powitać (*буд.* powitam) *приветство-
-вать*
 powodować (*powoduje*) *влечь* за собою
(*в* *виде* следствия), *вызывать*; *быть*
причиной
 powodzenie *успех*
 powojenny, а, е *послевоенный*
 powołać (*буд.* powołam) *призвать*;
прим. *спрад.* powołany
 powonienie *обоняние*
 powód/powodu *повод*; *z* *powodu* *по*
поводу
 powódz/powodzi *ж* *паводок*, *навод-
-нение*
 powracać II *возвращаться*
 powrotny, а, е *возвратный*
 powrót/powrotu (*пр.* *powrocie*) *воз-
-вращение*; *z* *powrotem* *обратно*;
 powstać (*буд.* powstanę, powstaniesz)
1. *восстать*; 2. *возникнуть*
 powstanie 1. *восстание*; 2. *возникно-
-вение*
 powstawać (*powstaje*) 1. *восставать*;
2. *возникать*
 powtarzać II *повторять*
 powtarzanie *повторение*
 powtórny, а, е *повторный*; *нар.* *po-
-wtórnne*

powtórzyć (*буд.* powtórzę, powtórzysz)
повторить
 poza *предл.* с *тв.* *сверх*, *помимо*, *за*;
poza domem *за* *домом*; *poza* tym
кроме того, *сверх* этого *или* *в* *осталь-
-ном*
 pozafioletowy, а, е *ультрафиолетовый*
 pozawieszać II *поразвесить*, *понавесить*
 pozbawiać II *избавлять*
 pozbawić (*буд.* pozbawię, pozbawisz)
избавить
 pozdrowiać II *приветствовать*, *слать*
привет
 pozdrowienie *привет*
 pozielenieć (*буд.* pozielenieję) *позеле-
-нуть*
 poziom/-u *уровень*
 poziomka (*д/пр* -mce) (*мн.* -mki/-mek)
земляника (*одна* *ягода*)
 poznać (*буд.* poznam) 1. *познавать*;
2. *узнавать*
 poznanie *познание*; *узнавание*
 Poznań/-nia *м* *Познань*
 poznawski, а, *ie*, *познавательский*
 pozorny, а, е *кажущийся*, *видимый*,
мнимый
 pozostać (*буд.* pozostanę, pozostaniesz)
оставаться
 pozostały, а, е *оставшийся*, *остающийся*
 pozostawać (*pozostaje*) *оставаться*
 pozostawiać II *оставлять*
 pozostawić (*буд.* pozostawię, pozostawisz)
оставить
 pozór/-ogu *внешность*, *на* *р.* *на* *первый*
взгляд, *казалось* бы; *мнимо*
 pożar/- и *пожар*
 pożerać II *пожирать*
 pożreć (*буд.* pożrę, pożrzesz) *пожрать*
 pożyteczny, а, е *полезный*
 pójść (*буд.* pójdę, pójdiesz) *пойти*
 póki *пока*
 półko *маленькое* *поле* *полюшко*
 półka (*д/пр* -tce) *полка*
 półkula *полушарье*
 północ *ж* 1. *полночь*; 2. *север*
 północno-wschodni, *ia*, *ie* *северо-во-
-сточный*
 północno-zachodni, *ia*, *ie* *северо-за-
-падный*
 północny, а, е 1. *полуночный*; 2. *север-
-ный*
 północy *сп.* *ст.* *к* półno; *w* minutę
разной *минутой* *спустя*
 późniejszy, а, е *сп.* *ст.* *к* późny
 późny, а, е *поздний*; *нар.* *późno*
 praca *работа*, *труд*
 pracować (*pracuje*) *работать*, *трудить-
-ся*; *pracujący* *трудящийся*
 pracownia *мастерская*
 prać (*piore*, *pierzesz*) *стирать* (*белье*)

Praga (*д/пр* Pradze) *Прага*
 pragnać (*pragne*, *pragniesz*) 1. *чувст-
-вовать* жажду; *жаждать*; 2. *желать*,
хотеть
 praktyczny, а, е *практический*; *практи-
-чный*
 praktyka (*д/пр* -ce) (*уд.* I) *практика*
 prasa (*д/пр* prasie) 1. *пресс*; *prasa*
drukarska *печатный* *станок*; 2. *пе-
-чать* (*периодические* *издания*)
 prasować (*prasuje*) *утюжить*, *гладить*
 prastary, а, е *древний*, *старинный*
 prawda (*д/пр* -wdzie) *правда*
 prawdopodobny, а, е *правдоподобный*;
нар. *prawdopodobnie* *вероятно*, *ви-
-димо*
 prawdziwy, а, е *настоящий*, *подлин-
-ный*; *нар.* *prawdziwie* *подлинно*,
действительно, *истинно*
 prawidło (*род.* *мн.* *prawideł*) *правило*
 prawie *почти*
 prawieł/-u *незапамятное* *время*
 prawo 1. *право*; 2. *закон*
 prawy, а, е *правый*
 prażyć (*prażę*, *prażysz*) (*się*) *поджари-
-вать(ся)*
 prąd/-u (*пр.* *prądzie*) 1. *течение*; 2. *ток*
 precz *прочь*
 premier/-a (*зв/пр* -rze) *премьер-
-министр*
 prezes/-a (*зв/пр* -sie) *председатель-
-ствующий*
 prezydent/-a (*зв/пр* -ncie) (*уд.* I — *толь-
-ко* *в* *им.* *ед.*) *президент*
 prezydium *президиум*
 prędki, а, *ie* *скорый*, *быстрый*; *нар.*
prędko
 prędkość *ж* *скорость*, *быстрота*
 pręt/-a (*пр.* *pręcie*) *прут*
 produkcja *продукция*
 produkt/-u (*пр.* -kcie) *продукт*
 profesor/-a (*зв/пр* -rze; *мн.* -owie *или*
-rzy) *профессор*
 proletariacki, а, *ie* *пролетарский*
 proletariat/-u (*зв/пр* -cie) *пролетариат*
 promień/-nia *м* *луч*; *радиус*
 promyżek/-czka (*уменьш.* *к* *promyżek*)
лучик
 promyżek/-a (*уменьш.* *к* *promień*) *лу-
-чик*
 proporcjonalny, а, е *пропорциональ-
-ный*
 prorok/-a *пророк*
 prosić (*prosze*, *prosisz*) *просить*; *pro-
-szę* *pana* (*panią*, *ciebie*, *was*) *звод-
-ное* *обращение*
 prostak/-a *простак*, *простофиля*
 prostota (*д/пр* -cie) *простота*
 prostować (*prostuje*) (*się*) *выпрямлять-
-ся*

prosty, а, е — ści, ste 1. прямой; 2. простой
protoplasta м (d/np -ście) родоначальник
prowadzenie ведение; управление (*аз-томобилем*)
prowadzić (prowadzę, prowadzisz) вести
próbować (próbuję) пробовать, испытывать
prócz = oprócz *предл. с род.* кроме
próg/progu порог
próżnia пустота; безвоздушное пространство
próżnować (próżnuje) бездействовать, сидеть без дела
próżny, а, е порожний; пустой
Prusak/-a (мн. -су) пруссак (*см. ур. 57*)
pruski, а, ie прусский
Prusy/Prus (п. Prusiech или Prusach) беч Пруссия
prysnąć (буд. prysnę, prysniesz) брызнуть
prywatny, а, е частный
pryzmat/-u (п. -cie) призма
przebić (буд. przebiję, przebijesz) (się) пробить(ся); *прич. страд.* przebity
przebieg/-u ход, течение, процесс
przebiegać II пробегать, развертываться, проходить, протекать
przebijać II (się) пробивать(ся)
przeblysk/-u проблеск
przebogaty, а, е чрезвычайно богатый
przebrzmieć (буд. przebrzmie, przebrzmiesz) отзываться
przebycie 1. прохождение, преодоление (*пути, преграды*); 2. перенесение (*болезни и т. п.*)
przechadzka (d/np -dzce) прогулка (*пешком*)
przechodzić (przechodzę, przechodzisz) переходить, проходить
przechodzień/-dnia м прохожий, пешеход
przeciąg/-u 1. прохождение, течение; w przeciągu miesiąca на протяжении месяца; 2. сквозняк
przecież (ż) однако, все же; ведь
przeciętny, а, е 1. средний, приблизительный; 2. посредственный, заурядный; *нар.* przeciętnie в среднем
przeciąć (буд. przetnę, przetniesz) перерезать, разрезать
przecinać II перерезывать, разрезать
przecinek/-nka запятая
przeciw(ko) *предл. 1. с род.* на(су)-против; jeden przeciw drugiego один против другого; 2. с д. против,

вопреки **wystąpić przeciw** komuś выступить против кого-л.; **przeciw** przekonaniu вопреки убеждению
przeciwnieństwo противоположность; w przeciwnieństwie do czegoś в противоположность к чему-л.
przeciwny, а, е противоположный, противный; *нар.* przeciwnie напротив, наоборот
przeciwstawiać II противопоставлять
przecznica поперечная улица
przeczytać (буд. przeczytam) прочесть
przed(e) *предл. с вин.* (на вопрос куда?) и с тв. (на вопрос где?), перед; iść przed siebie идти перед собой, т. е. вперед; wyjść przed dom выйти перед домом; stać przed domem стоять перед домом; do, тому назад; przed tygodniem неделю тому назад; przede wszystkim прежде всего
przedhistoryczny, а, е доисторический
przedłużać II удлинять, растягивать *прич. прош. страд.* przedłużony удлинненный; продолговатый
przedmieście предместье
przedmiot/-u (п. -cie) предмет
przedni, ia, ie 1. передний; 2. передовой; 3. лучший, отличный
przedostać (буд. przedostanę, przedostaniesz) się пробиться, пропаваться
przedostawać (przedostaje) się пробиваться, прорываться
przedpokój/-oju м передняя
przedstawiać II (się) представлять(ся)
przedstawiciel/-a представитель
przedstawić (буд. przedstawię, przedstawisz) (się) представить(ся)
przedwyborczy, а, е предвыборный
przedziwny, а, е дивный, восхитительный
przegub/-u сочленение, соединение
przeistaczać II превращать, превращать
przeistoczyć (буд. przeistoczę, przeistoczysz) превратить, превратить
przejawiać II (się) проявлять(ся)
przejawić (буд. przejawię, przejawisz) (się) проявить(ся)
przejrzystość ж прозрачность
przejrzysty, а, е прозрачный
przejście переход
przejsiowy, а, е 1. переходный; 2. переходящий
przejść (буд. przejdę, przejdiesz) перейти
przekaz/-u (п. -zie) 1. приказ (*банковский*); 2. перевод (*денежный*)

przekazać (буд. przekażę, przekażesz) передавать
przekazywać (przekazuje) передавать
przeklęty, а, е проклятый
przekładniowy, а, е перемещаемый; skrzynka przekładniowa (или biegiów) коробка скоростей
przekonać (буд. przekonam) (się) убедить(ся)
przekonanie убеждение; w przekonaniu, że убежденный (-ая и т. д.) в том, что
przekonywać II (или przekonuje) (się) убеждать(ся)
przeliczać II пересчитывать, перечислять
przeliczyć (буд. przeliczę, przeliczysz) пересчитать, перечислить
przełado(wy)wanie перегрузка
przeładowywać II (или przeładowuje) перегружать, совершать перегрузку
przełamanie прорыв (*фронта*)
przełamywać (przełamuje) (się) переламывать(ся), изгибать(ся)
przełom/-u перелом
przemiana (d/np -nie) перемена, изменение; p. materii обмен веществ
przemieszczać II перемещать
przemieszczenie перемещение
przemieścić (буд. przemieszczę, przemieścisz) переместить
przemiękły, а, е размякший
przemówić (буд. przemówię, przemówisz) сказать, выступить с речью
przemówienie речь, выступление (*словесное*)
przemysł/-u промышленность
przemysłowy, а, е промышленный
przemysłny, а, е предприимчивый, оборотистый
przeniesienie (się) перенесение, перенос; *прич. страд.* przeniesiony
przenieść (буд. przeniosę, przeniesiesz) (się) перенести(ся)
przenosić (przenoszę, przenosisz) (się) переносить(ся); *прич. страд.* przenoszony
przenoszenie (się) перенесение, перенос
przepędzać II 1. гонять, изгонять; 2. проводить: p. czas na czymś проводить время в чем-л.
przepędzenie изгнание
przepisać (буд. przepiszę, przepiszesz) переписать
przepisywać (przepisuje) переписывать
przepływać (буд. przepłynę, przepłyniesz) переплыть
przepływać II переплывать
przepojony, а, е проникнутый, пренеполненный

przeprawa (d/np -wie) переправа
przeprawać II проводить (*мероприятия и т. п.*)
przeprowadzić (буд. przeprowadzę, przeprowadzisz) провести
przepuklina (d/np -nie) грыжа
przepuszczać II пропускать
przepuścić (буд. przepuszczę, przepuścisz) пропустить
przerabiać II переделывать, перерабатывать
przerabianie переработка, переделка
przerastały, а, е прослоенный салом, проросший жиром
przerobić (буд. przerobie, przerobisz) переработать, переделать
przerwa (d/np -rwie) перерыв, остановка
przerznąć (буд. przernę, przerniesz) (или przernąć) (się) прорезать(ся); прорвать(ся), пробить(ся)
przerzynać II (się) прорезывать(ся); прорывать(ся)
przesada (d/np -dzie) преувеличение, преувеличенность
przesilenie 1. перелом, кризис; 2. солнцеворот, солнцестояние
przeskakiwać (przeskakuje) перепрыгивать, перескакивать
przestać (буд. przestaną, przestaniesz) перестать
przestawać (przestaje) переставать
przestąpić (буд. przestąpię, przestąpisz) переступить
przestępny, а, е високосный
przestępować (przestępuje) переступать
przestrzeń ж пространство
przesunąć (буд. przesunę, przesuniesz) передвинуть; p. dłoń po czyichś włosach провести ладонью по чьим-л. волосам
przesunięcie передвижение, смещение
przesył/-u передача (*энергии и т. п.*)
przesyłać II пересылать
przesyłanie пересылка, передача
przesyłka (d/np -łce) посылка, отправление (*почтовое*)
przeszkadzać II препятствовать, мешать
przeszkoda (d/np -dzie) препятствие, помеха
przeszkodzić (буд. przeszkodzę, przeszkodzisz) воспрепятствовать, мешать
przeszło *нар.* слишком, свыше
przeświadczenie убежденность, уверенность; w przeswiadczeniu, że убежденный (уверенный, -ая и т. о.) в том, что

prześwietlanie просвечивание (*penetrowanie*)
przetkać (*буд.* przetkam) заткать, переплести, пронизать; *прич. страд.* przetkany
przetłumaczyć (*буд.* przetłumaczę, przetłumaczysz) перевести (*с одного языка на другой*)
przetrwąć (*буд.* przetrwał) продержаться, просуществовать
przetwarzać II претворять, перерабатывать
przetworzyć (*буд.* przetworzę, przetworzysz) претворить, переработать
przetwórczość ж переработка, обрабатывающая промышленность
przetwórczy, а, е перерабатывающий, обрабатывающий
przewaga (*д/np -dze*) преимущество, перевес
przewalać II się перекатываться, катиться
przeważny, а, е преимущественный; *нар.* przeważnie
przewieźć (*буд.* przewiozę, przewieziesz) перевезти
przewlekły, а, е затяжной, хронический
przewodniczyć (*przewodniczę, przewodniczysz*) быть проводником; председательствовать; **przewodniczący/-ego** председатель(ствующий)
przewodnik/-a 1. проводник; 2. провод
przewodzenie проведение
przewodzić (*przewodzę, przewodzisz*) проводить
przewozić (*przewożę, przewozisz*) перевозить
przewożenie перевозка
przez *предл. с вин.* 1. через, сквозь: *przez miasto* через город; 2. в течение: *przez rok* в течение года; 3. из-за: *przez ciebie* из-за тебя; *przez to samo* тем самым; 4. *при действ. лице в страдат. обороте:* *Warszawa była zburzona przez Niemców* Варшава была разрушена немцами
przeznaczać II предназначать
przeznaczyć (*буд.* przeznaczę, przeznacysz) предназначить
przewycięzać II преодолевать
przewyciężyć (*буд.* przewyciężę, przewyciężysz) преодолеть
przędza пряжа
przędzalnictwo прядильная промышленность; прядение
przędzalniczy, а, е прядильный
przędzisko 1. прясло; 2. жгут (*для вязки снопов*)

przodować (*przoduję*) стоять во главе, быть впереди; **przodujący** передовой
przy *предл. с пр.* при; *nie być przy* апетит не иметь аппетита; *przy obiedzie* за обедом
przybić (*буд.* przybiję, przybijesz) прибить
przybierać II принимать, приобретать (*форму и т. п.*)
przybijać II прибывать
przybliżać II приближать; *прич. страд.* przybliżony приближенный; при-близительный
przybliżenie приближение; *w przybliżeniu* приблизительно
przybrać (*буд.* przybiorę, przybierzesz) принять, приобрести
przybrzeżny, а, е прибрежный
przybyć (*буд.* przybędę, przybędziesz) прибыть
przybywać II прибывать
przychodzić (*przychodzę, przychodzisz*) приходить; приходиться
przyciągać II притягивать, привлекать
przyciąganie притяжение
przyciągnąć (*буд.* przyciągnę, przyciągniesz) притянуть, привлечь
przycisnąć (*буд.* przycisnę, przycisniesz) прижать
przyczyna (*д/np -nie*) причина
przyczyniać II się (*do czegoś*) благодарствовать, содействовать (*чему-л.*)
przyczynić (*буд.* przyczynię, przyczynisz) się оказаться благоприятным, подействовать
przydać (*буд.* przydam) придать; *р. się* пригодиться
przydawać (*przydaje*) придавать; *р. się* оказываться годным
przygiąć (*буд.* przygnę, przygniesz) согнуть, нагнуть; *прич. страд.* przegięty
przyginać II сгибать, нагибать
przygotować (*буд.* przygotuję) приготовить
przygotowanie приготовление
przygotowywać II (*или* przygotowuję) готовить
przyimek/-mka предлог (*грамматич.*)
przyjaciel/-a (*мн.* przyjaciele/przyjaciół) приятель, друг
przyjazny, а, е дружеский, дружественный, дружелюбный; *нар.* przyjaźnie
przyjaźń ж дружба
przyjaść (*буд.* przyjmę, przyjmiesz) принять

przyjechać (*буд.* przyjadę, przyjedziesz) приехать
przyjemny, а, е приятный
przyjęcie принятие, прием
przyjmować (*przyjmuje*) принимать
przyjmowanie принятие, прием(ка)
przyjść (*буд.* przyjdę, przyjdiesz) придти
przykład/-u пример; *на р.* например
przykuć (*буд.* przykuje) приковать
przyłączać II (*się*) присоединять(ся)
przymierze союз
przyłączyć (*буд.* przyłączę, przyłączysz) присоединить; *нар.* przyłączony
przymiotnik/-a прилагательное
przymrzeć (*буд.* przymrę, przymrzesz) замереть; *прич. страд.* przymarły
przynajmniej по крайней мере
przynieść (*буд.* przyniosę, przyniesiesz) принести
przynosić (*przynoszę, przynosisz*) приносить
przypadać II (*na 1 km*) приходиться (*на 1 км.*)
przypadek 1./-dku случай; *przypadkiem* случайно; 2./-dka *грамматич.* падеж
przypisywać (*przypisuje*) приписывать
przypominać II припоминать, вспоминать
przypomnieć (*буд.* przypomnę, przypomniesz) припомнить, вспомнить
przyprawa (*д/np -wie*) приправа
przyroda (*д/np -dzie*) природа
przysąd/-u (*np. -dzie*) прибор, аппарат
przysłać (*буд.* przysię, przyslesz) прислать
przysłowie пословица
przysyłać II присылать
przysmaczek/-czka лакомство, деликатес
przystawiać II приставлять, ставить
przystawić (*буд.* przystawię, przystawisz) приставить, поставить
przystąpić (*буд.* przystąpię, przystąpisz) приступить
przystępować (*przystępuje*) приступать
przystosowywać II (*или* przystosowuję) приспособлять, применять
przyszłość ж будущее, будущность
przyszły, а, е будущий
przyspieszać II ускорять
przyczącać II приводить, цитировать
przyczyć (*буд.* przytoczę, przytoczysz) привести, процитировать
przytulać II прижимать (*к себе*)
przytulić (*буд.* przytulę, przytulisz) прижать (*к себе*); *прич. страд.* przytulony прильнувший

przywiązywać (*przywiązuję*) привязывать; придавать; *р. wagę do czegoś* придавать важное значение чему-л.
przywieźć (*буд.* przewiozę, przewieziesz) привезти
przywilej/-u м привилегия
przywozić (*przewożę, przewozisz*) привозить
przywykać II привыкать
przywyknąć (*буд.* przywyknę, przywykniesz) привыкнуть
psuć (*psuję*) портить
pszenica пшеница
ptactwo (*ptastwo*) пернатый мир, птицы
ptak/-a птица
ptaszę/ptaszęcia птенец
Ptolemeusz/-a Птолемей
puch/-u пух
punkt/-u пункт
pusty, а, е пустой
puszcza пуща, девственный лес
puszczać II пускать
puścić (*буд.* puszczę, puścisz) пустить
pyszny, а, е великолепный; *нар.* pysznie
pytać II спрашивать
pytanie вопрос
Rabować (*rabuję*) грабить, разбойничать
rachować (*rachuję*) считать
racja основание, право; *z jakiej racji?* по какой причине? *mieć rację* быть правым
raczej скорее, точнее говоря
rada (*д/np radzie*) совет; *Rajwyższa Rada* Верховный Совет; *Najd. Komisarzy Ludowych* Совет Народных Комиссаров; *Rada Ministrów* Совет Министров; *Krajowa Rada Narodowa* Крайовая Рада Народовая; *Kraj Rad* Страна Советов
radość ж радость
radykałny, а, е радикальный, коренной
radzić (*radzę, radzisz*) советовать; *г. się* kogoś советовать с кем-л.
radziecki, а, е советский
ramię/ramienia (*мн.* ramiona/ramion) плечо; ответвление; рукав (*реки*); *поэт.* рука; *ramię* *przy ramieniu* плечом *к* плечу
ranek/-nka утро
rano 1. *сущ.* утро; 2. *нар.* утро
ratyfikacja ратификация
ratyfikacyjny, а, е ратификационный
raz/-u (*np. razie*) раз; *za każdym razem* каждый раз; *od pierwszego*

razu с первого раза; w przeciwnym razie в противном случае; w razie potrzeby в случае необходимости; raz po raz то и дело, постоянно; dwa razy więcej в два раза больше
razem вместе, одновременно
rdzeń/rdzenia м сердцевина; г. przedłużony продолговатый мозг; г. kręgowy спинной мозг
reakcja реакция
realizować (realizuje) реализовать
realny, а, е реальный; нар. realnie
recepta (d/np -pcie) рецепт
religijny, а, е религиозный
reszta (d/np reszcie) остаток; сдача (возврат разницы)
resztka (d/np resztkie) остаток, оставшаяся часть
rewindykować (rewindukuje) получать обратно, отвоевывать
rewolucja революция
rewolucjonista (d/np -niście) м революционер
rewolucyjny, а, е революционный
rezerva (d/np -rwie) резерв, запас
rezultat/-u (np. -cie) результат
ręczny, а, е ручной
ręka (d/np ręce; мн. ręce/ręki; тв. мн. rękami u rękoma; np. мн. w rękach u w ręku) рука
rękojmia залог, гарантия
robaczkowy, а, е червеобразный
robić (robię, robisz) делать
robienie делание; приготовление
roboczy, а, е рабочий (прилаг.)
robota (d/np -cie; род. мн. robót) работа; własnej roboty собственного изделия; ciężkie roboty каторжные работы
robotnica работница
robotniczy, а, е рабочий (прилаг.)
robotnik/-a (мн. -cy) рабочий (сущ.)
roczny, а, е годовой, годичный; ежегодный; нар. rocznie
rodowy, а, е родовой
rodzaj/-u м род; г. broni род оружия; w rodzaju вроде
rodzajny, а, е урожайный, плодородный
rodzice/-ów родители
rodzimy, а, е 1. самородный; 2. отечественный, родной; местный
rodzina (d/np -nie) семья
rodziny, а, е родной, родимый
rojny, а, е многолюдный; нар. rojnie
rojowisko скопление множества людей; людской муравейник
rok/-u (мн. lata/lat) год; z roku na rok из года в год; raz na rok или raz do roku раз в год

rola 1. пашня, нива; 2. роль
rolnictwo 1. земледелие; 2. сельское хозяйство
rolniczy, а, е 1. земледельческий; 2. сельскохозяйственный
rolnik/-a (мн. -cy) 1. земледельец; 2. сельский хозяин
ropa (d/np -pie) гной; гора naftowa сырая нефть
ropień/ropnia м гнойник, нарыв
rosa (d/np -sie) роса
rosnąć (rosnę, rosniesz; прош. rostem, op rósł) расти
rosyjski, а, ie русский; российский
roślina (d/np -nie) растение
roślinny, а, е растительный
rota (d/np rotie) отряд
rower/-u (np. -rze) велосипед
rozbić (буд. rozbije, rozbijesz) разбить; прич. страд. rozbity
rozbijać II разбивать
rozciągać II (się) растягивать(ся), простирать(ся), расстилать(ся)
rozciągnąć (буд. rozciągnę, rozciągniesz) (się) растянуть(ся)
rozciekać II się растекаться
rozdrabniać II раздроблять, дробить
rozdrobnić (буд. rozdrobnię, rozdrobnisz) раздробить; прич. страд. rozdrobniony
rozdzławiać II разевать
rozdziawić (буд. rozdzawię, rozdzawisz) разнурить; прич. страд. rozdzawiony
rozdzierać II разделять
rozdzierać II раздирать, разрывать
rozdzierać (буд. rozdzę, rozdzęsz) разодрать, разорвать
rozdzierać II м перемирне
rozgłaszać II разглашать, разносить (весть)
rozgłosić (буд. rozgłoszę, rozgłosisz) разгласить, разносить
rozhowor/-u (np. -rze) разговор, беседа
rozkaz/-u (np. -zie) приказ
rozkaźnik/-a повелительное наклонение
rozkładać II раскладывать; разлагать
rozkwit/-u (np. -cie) расцвет
rozlec (rozlegnę, rozlegniesz) się раздаться (о звуке)
rozlegać II się раздаваться
rozległy, а, е обширный
rozłożyć (буд. rozłożę, rozłożysz) разложить
rozmach/-u размах
rozmaity, а, е различный; нар. rozmaicie

rozmiar/-u (np. -rze) размер
rozmowa (d/np -wie) разговор, беседа
roznieść (буд. rozniosę, rozniesiesz) разнести
roznosić (roznośę, roznosisz) разносить
rozpalać II разжигать; г. się разгораться, раскаляться
rozpalić (буд. rozpalę, rozpalisz) разжечь; г. się разгореться, раскалиться
rozpętać (буд. rozpętam) освободить от пут, разнуздать; г. się распоясаться, разгуляться, разойтись (во всю)
rozpętywać (rozpętuje) освобождать от пут, разнуздывать; г. się распоясываться, расходиться (во всю)
rozpocząć (буд. rozpocznę, rozpocznesz) (się) начать(ся)
rozpoczęcie начало
rozpoczynać (się) II начинать(ся)
rozporządzać II (czymś) иметь в своем распоряжении (что-л.)
rozporządzenie распоряжение
rozpościerać II się простираться
rozpowiadać II рассказывать
rozpowiedzieć (буд. rozpowiem, rozpowiesz) рассказывать
rozpoznawać (rozpoznaję) распознавать
rozpoznawczy, а, е распознавательный, диагностический
rozprawa (d/np -wie) 1. обсуждение; 2. научная работа, трактат; 3. разбирательство: г. sądowa судебное разбирательство
rozpuszczać II распускать; растворять
rozpuścić (буд. rozpuszczę, rozpuścisz) распустить; растворить
rozrąbywać II (или rozrąbuję) разрубать, рассекать
rozręczny, а, е служащий деторождению, половой
rozróżniać II различать
rozróżnienie различие, проведение разницы
rozrywka (d/np -wce) развлечение
rozsiać (буд. rozsieję, rozsiejesz) рассеять
rozsiadać II się расседаться
rozsiąść (буд. rozsiądę, rozsiądiesz) się рассесться
rozsiwać II рассеивать
rozstrzygać II разрешать (вопрос)
rozstrzygnięcie разрешение
rozstrzygnąć (буд. rozstrzygnę, rozstrzygniesz) разрешить; łatwy do rozstrzygnięcia легко разрешимый

rozsuwalny, а, е раздвижной
rozszerzać II расширять
rozszerzenie расширение
rozszerzyć (буд. rozszerzę, rozszerzysz) расширить; прич. страд. rozszerzony
rozszpiewać II się распеться; прич. страд. rozszpiewany распевшийся, поющий без умолку
roztwierać II растворять, раскрывать
rozumieć (rozumieję) понимать; rozumie się разумеется, понятно
rozumować (rozumuję) рассуждать
rozważny, а, е 1. рассудительный, осмотрительный; 2. неторопливый; нар. rozważnie
rozwiązanie 1. развязывание; 2. (раз)решение
rozwiązywać (rozwiązuję) 1. развязывать; 2. (раз)решать
rozwiesić (буд. rozwieszę, rozwieszysz) развесить
rozwieszać II развешивать
rozwijać II (się) развивать(ся)
rozwijanie разворачивание; развертывание
rozwinąć (буд. rozwinę, rozwiniesz) (się) развить(ся); прич. страд. rozwinięty
rozwólczyć (буд. rozwólczę, rozwólczysz) распротереть
rozwój/-woju м развитие
rozeń/roźna вертел
ród/rodu (np. rodzic) род; родem z Warszawy родом из Варшавы
róg/rogu 1. рог; 2. угол (внешний)
rój/roju м рой
równia плоскость
również равным образом, точно так же
równina (d/np -nie) равнина
równoczesny, а, е одновременный; нар. równocześnie в то же время, одновременно
równonoc жс равноденствие
równowaga (d/np -dze) равновесие
równy, а, е равный; ровный; ср. ст. równiejszy; нар. równie
róża 1. роза; 2. рожа (болезнь)
różaniec/-ica м четки; liczyć г. перебирать четки
różnica разница
różnorodny, а, е разнородный
różny, а, е разный
rubel/rubla м рубль
ruch/-u движение
ruchomy, а, е подвижный; нар. ruchomo
ruś (d/np. ruzie) руса
ruina (d/np -nie) развалины
Ruś жс Русь

ruszt/-u (нр. -szcie) печная решетка, колосники
rwać (rwać, rwiesz) (się) рвать(ся)
ryba (д/нр -bie) рыба
rybacki, а, ie рыбацкий, рыбацкий
rybka (д/нр -bce) рыбка
rycerski, а, ie рыцарский
rycerz/-a (род. мн. -rzy или -rów) рыцарь
rychły, а, е быстрый, скорый; нар. rychło
ryczeć (ryczę, ryczysz) рычать, реветь
ryk/-u рык(ание), рев
ryknąć (буд. rykne, ryknie) рыкнуть, взреветь
rynek/-nku рынок, базар
rypnąć (д/нр rypnie; род. мн. rypnie) водосточная труба
rynsztok/-a водосточная канава
rysi, sia, sie рысий
rysować (rysuję) (się) рисовать(ся)
ryś/rysia м рысь
rytmiczny, а, е ритмический, размеренный
rzadki, а, ie редкий; ср. ст. rzadszy; нар. rzadko
rząd/rzędu (нр. rzędzie) ряд
rząd/rządu (нр. rządzicie) правительство
rzadzić (rządzę, rządzisz) править, управлять; прич. страд. rządzony
rzec (rzeke, rzeczesz; буд. rzekne, rzeknie) говорить; сказать
rzecz ж вещь, дело; на rzecz czegoś в пользу или в сторону чего-л.;
rzeczny, а, е речной
rzeczownik/-a существительное
rzeczospolita/rzeczypospolitej (уд. I) республика
rzeczywistość ж действительность
rzeczywisty, а, е действительный; нар. rzeczywiste
rzeka (д/нр rzecze) река
rzemieślnik/-a (мн. -cy) (I не произн.) ремесленник
rzęśisty, а, е обильный; нар. rzęśiste
rzucić II (się) бросать(ся)
rzucić (буд. rzucę, rzucisz) (się) бросить(ся)
rzut/-u (нр. -cie) метание, бросок
Rzym/-u (нр. -mie) Рим
rzymski, а, ie римский
rzęć (rzą, rządzysz) ржать

Sad/-u (нр. -dzie) фруктовый сад
sadzarka (д/нр -rce) сажалка
sadzenie сажание, посадка
sadzić (sadzę, sadzisz) сажать

sagan/-u чугунок
sala зал
salon/-u (нр. -nie) зал, салон
salwa (д/нр -lwie) залп; салют
sam, а, е — i, е сам, самый; tak само точно так же
samochodowy, а, е автомобильный; самоходный
samochód/-chodu (нр. -chodzie) автомобиль
samolot/-u (нр. -cie) самолет
samowładny, а, е самодержавный; самовольный; нар. samowładnie своею властью, по собственной воле
samowola своеволие, личный произвол
samowolny, а, е самовольный, своевольный; нар. samowolnie
Samuel/-a Самуил
Sandomierz/-a Сандомир
saneczkowy, а, е салазочный; sport s. катанье на салазках
saski, а, ie саксонский
są 3 л. мн. к być
sąd/-u (нр. sądzie) суд
sądzić (sądzę, sądzisz) судить; полагать, думать
sąsiad/-a (мн. sąsiedzi/sąsiadów) сосед
sąsiadka (д/нр -dce) соседка
sąsiedni, ia, ie соседний
sąsiedzki, а, ie соседский
schorzenie заболевание
schron/-u убежище
scyzoryk/-a перочинный нож
sejm/-u м сейм
sen/snu сон
sens/-u (нр. -sie) смысл
ser/-a (нр. -rze) сыр
serce сердце
serdeczny, а, е сердечный; нар. serdecznie
serek/-rka сырок
setka (д/нр -tce) сотня
setny, а, е сотый
sędzia (мн. sędziowie/-ów) судья
sepa/-a коршун
sepi, ia, ie свойственный коршуну, коршунов
siać (siej, siejesz) сеять
siadać II садиться
siałka (д/нр -tce) сетка
siąść (буд. siąde, siądiesz) сесть
siedlisko средоточие, очаг, седалище
siebie себя
sieczkarnia соломорезка
sieć ж сеть
siedem/siedmiu семь
siedemdziesiąt/-dziesięciu семьдесят
siedemdziesiąty, а, е семидесятый

siedemdziesiąt род. и мнр к siedemdziesiąt
siedemnastu род. и мнр к siedemnastu
siedemnasty, а, е семнадцатый
siedemnaście/-nastu семнадцать
siedemset/siedmuset семьсот
siedmiu род. и мнр к siedem
siedmiuset род. и мнр к siedemset
siedmiorgo/siedmiorga семеро
siedziba (д/нр -bie) местопребывание
siedzieć (siedzę, siedzisz) сидеть
siekać II рубить; прич. страд. siekany
siekierka (д/нр -rce) топорик
sielski, а, ie сельский, деревенский
sień ж сени; передняя
sierp/-a серп
sierpień/sierpnia м август
siew/-u м сев, сеяние
siewnik/-a сеялка
sięgać II протягивать руку, тянуться, устремляться; s. czasów (или w czasie) восходить к временам
silnik/-a двигатель
silny, а, е сильный; ср. ст. silniejszy; нар. silnie
siła (д/нр sile) сила
sinny, а, е темноголубой, синий
siostrzeniec/-ćca племянник (сын сестры)
siwy, а, е 1. седой; 2. сизый
skała (д/нр skale) скала
skandynawski, а, ie скандинавский
skarb/-u сокровище
skarpetka (д/нр -tce) носок (часть одежды)
skazać (буд. skażę, skażesz) приговорить; s. na coś приговорить к чему-л.
skąd откуда; skądże откуда же
skiba (д/нр -bie) глыба, пласт земли
skierować (буд. skieruję) направить; прич. страд. skierowany
sklep/-u (нр. -pie) лавка, магазин
sklepikarz/-a (род. мн. -rzy) лавочник
skład/-u 1. склад; 2. состав
składać II складываться; s. się складываться, состоять
składowy, а, е составной (о части)
skok/-u прыжок
skomplikowany, а, е сложный
skonać (буд. skonam) скончаться
skończyć (буд. skończę, skończysz) кончить
skoordynować (буд. skoordynuję) координировать
skoordynowanie координирование
skórny, а, е (на)кожный
skrawek/-wka обрезок
skręcać II скручивать; поворачивать
skręcić (буд. skręcę, skręcisz) скру-

тить; повернуть; прич. прош. skręcony
skromność ж скромность
skromny, а, е скромный
skroniowy, а, е височный
skroń ж висок
skroś (на)сквозь
skrzelka (д/нр -lce) жаберная крышка
skrzydło (род. мн. -deł) 1. крыло; 2. фланг
skrzynia ящик
skrzynka (д/нр -nce) ящичек, коробка; s. przekładniowa коробка скоростей
skrzybieć (skrzybie, skrzybisz) скрипеть
skrzywienie скрипение
skupiać II (się) собирать(ся), сосредоточивать(ся)
skupić (буд. skupię, skupisz) (się) собрать(ся), сосредоточить(ся)
skuć (буд. skuje, skujesz) сковать; прич. прош. skuci, skuci, a, e—ci, te
skuteczny, а, е успешный, эффективный; нар. skutecznie
skutek/-tku результат; skutkiem или na s. в результате, вследствие
slaby, а, е слабый; ср. ст. słabszy
ślaw (д/нр -wie) 1. слава, хвала; 2. репутация, (доброе или дурное) имя; 3. слух, весть
ślawny, а, е славный, знаменитый
ślodki, а, ie сладкий; ср. ст. słodszy
ślomiany, а, е соломенный
śloneczny, а, е солнечный
ślonina (д/нр -nie) сало свиное (не «солонина»)
śłońce солнце
Słowianin/-a (мн. Słowianie/Słowian) славянин
Słowianka (д/нр -nce) славянка
słowiański, а, ie славянский
słowik/-a соловей
słownictwo словарный состав, лексика
słowo слово
sluch/-u слух
sluchać II слушать
stół/-a (нр. -pie) стол
ślusznny, а, е правильный, справедливый; нар. śluszenie
śluzga/-ej слизанка
śluzba (д/нр -zbie) служба
śluzbowy, а, е служебный
śluzzyć (śluzę, śluzysz) (do czegoś) служить (для чего-л.)
śluchać только в неопред. накл. слышать, слышно
ślunny, а, е славный, знаменитый
śluszyć (śluszę, śluszysz) слышать
smaczny, а, е вкусный
smak/-u вкус
smażyc (smażę, smażysz) жарить

smętny, а, е=smutny
smoła (d/np -le) смола
smutek/-tku печаль, грусть
smutny, а, е печальный, грустный
snuć (snuje, snujesz) się сновать
sobą *тв.* к siebie
sobie d/np к siebie
sobota (d/np -cie) суббота
socjalista (d/np -iście) м социалист
socjalistyczny, а, е социалистический
socjalizm/-u социализм
sojusz/-u (род. мн. -ów или -у) союз
sojuszniczy, а, е союзнический
sojusznik/-a союзник
sok/-u сок
sokół/-oła (np. -le) сокол
sosna (d/np sośnie) сосна
sosnowy, а, е сосновый
sowiecki, а, ie советский
sól/soli *ж* соль
spać (śpię, śpisz) спать
spadać II спадать, падать
spadzisty, а, е покатый
spalinowy, а, е касающийся сгорания;
silnik с. двигатель внутреннего
сгорания
spamiętać (буд. spamiętam) запо-
нить
specjalny, а, е специальный
spełniać II исполнять, выполнять
spełnić (буд. spełnię, spełnisz) испол-
нить, выполнить
spędzać II сгонять, гнать; проводить
(время)
spędzić (буд. spędzę, spędzisz) сгонять,
прогнать; провести (время)
spieszyć (или śpieszyć) (spieszę, spie-
szysz) się спешить
spisek/-ski заговор
spisz/-u 1. бронза, медь; 2. доспех
spizarnia кладовая
spłynąć (буд. spłynę, spłyniesz) стечь,
склынуть
spływać II стекать, протекать
spód (spode) *предл. с род.* из-под
spodnie/-nie беч брюки
spoglądać II поглядывать, просматри-
вать
spójrzeć (буд. spojrzę, spojrzysz)
взглянуть
spojrzenie взгляд, взор
spokój/-oju м покой, спокойствие; w
spokoju покойно
społeczeństwo общество
społeczny, а, е общественный
sporo достаточно, изрядно
sport/-u (np. -rcie; мн. -tu) спорт
sportowiec/-wca спортсмен
sportowy, а, е спортивный
spory, а, е достаточный, изрядный

sporządzić (буд. sporządzę, sporzą-
dzisz) изготовить, составить
sposób/-obu (np. -obie) м способ,
образ; w ten s. таким образом;
w zaden s. никоим образом
spostrzec (буд. spostrzeże, spostrze-
żesz) заметить
spostrzegać II замечать
spotkać (буд. spotkam) (się) встре-
титься(ся)
spotkanie встреча; па s. навстречу
spożyć (буд. spożyje, spożyjesz) потре-
бить, съесть; *прич. страд.* spożyty
spożywać II потреблять, съедать
spożywczy, а, е продовольственный
spragniony, а, е испытывающий жа-
жду, желающий пить
sprawa (d/np -wie) вопрос, дело;
minister spraw zagranicznych ми-
нистр иностранных дел
sprawdzać II 1. проверять; 2. осу-
ществлять
sprawdzić (буд. sprawdzę, sprawdzisz)
1. проверить; 2. осуществить
sprawiać II 1. причинять, приводить
(к чему-л.); 2. заводить, приобре-
тать, заказывать (что-л.)
sprawić (буд. sprawię, sprawisz) 1. при-
чинить; произвести, привести (к
чему-л.); 2. завести, приобрести;
s. sobie ubranie сшить (заказать)
себе костюм
sprawozdanie отчет
sprężyna (d/np -nie) пружина
sprawdzać II доставлять, привозить;
выписывать
spróbować (буд. spróbuje) попробовать
sprzeczny, а, е противоречивый
sprzedać (буд. sprzedam) продать
sprzedawać (sprzedaje) продавать
sprzęgło сцепная муфта
sprzęt/-u (np. -cie) 1. оборудование,
материальная часть, имущество;
2. уборочные работы, уборка
sprzyjać II благоприятствовать
sprzymierzać II się входить в союз,
объединяться
sprzymierzeniec/-ńca союзник
sprzymierzyć (буд. sprzymierzę, sprzy-
mierzysz) się войти в союз, объеди-
ниться; *прич. страд.* sprzymierzony
союзный
spulchniacz/-a культиватор
spustoszyć (буд. spustoszę, spusto-
szysz) опустошить
spytać (буд. spytam) спросить
srebrny, а, е серебряный
srebro (np. -brze) серебро
srebrzyć (srebrzę, srebrzysz) (się) се-
ребрить(ся)

stacja станция
stać (stoje, stoisz) стоять
stać (буд. stanę, staniesz) się прои-
зойти, случиться
stadium стадия
stado (np. -dzie) стадо; stая
siał *ж* сталь
stalingradzki, а, ie сталинградский
stalinowski, а, ie сталинский
stały, а, е постоянный, твердый;
непоколебимый; *нар. stale* постоян-
но, всегда
stamtąd оттуда
stan/-u состояние; być w stanie быть
в состоянии
stanąć (буд. stanę, staniesz) стать
stanieć (буд. stanieje) подешеветь
Stanisław/-a (за/np -wie) Станислав
stanowczość *ж* решительность, твер-
дость
stanowić (stanowie, stanowisz) состав-
лять; s. coś являться чем-л.; s.
o czymś решать что-л.
stanowisko положение, позиция; ме-
сто, пост
starcie столкновение, стычка
staropolski, а, ie старопольский
staropolszczyzna (d/np -źnie) старо-
польский язык
starożytny, а, е старинный, древний
starszy, а, е старший; пожилой
starty, а, е (*прич. страд.* к zetrzeć)
стертый
stary, а, е — rzy, ге старый
starzec/starca старик, старец
statek/-tku судно
statut/-u (np. -cie) устав
staw/-u (np. -wie) пруд
stawać (staje, stajesz) się становиться
stawiąć II ставить
stąd отсюда
sterać II надирать, губить
sterczeć (sterczę, sterczysz) торчать
sterowiec/-wca м дирижабль
sterta (d/np -rcie) штабель, гряда
stękać II стонать
sto/stu сто
stoje 1 л. ед. наст. к stać
stok/-u скал, склон
stolarz/-a (род. мн. -rzy или -rzów)
столяр
stolica столица
stolik/-a столик
stołeczny, а, е столичный
stołek/-łka табурет
stołowy, а, е столовый
stopa (d/np -pie) стопа, нога; s. ży-
ciowa жизненный уровень
stopień/stopnia м степень, ступень
stopnieć (буд. stopnieje) стаять

stopniować (stopniuje) распределять
по степеням (ступеням), размещать
в известной градации; *прич. страд.*
stopniowany
stopniowy, а, е постепенный; *нар.*
stopniowo
stosować (stosuje) применять
stosowanie применение
stosunek/-nku отношение; w stosunku
do по отношению к
stosunkowy, а, е относительный; *нар.*
stosunkowo
stół/stołu (np. stole) стол
stracić (буд. stracę, stracisz) потерять,
утратить
straszliwy, а, е страшный, ужасный
straszny, а, е страшный; *нар.* strasz-
nie
straszyć (straszę, straszysz) страшить
пугать
strata (d/np -cie) утрата, потеря;
убыток
strategiczny, а, е стратегический
strategik/-u стратег
straż *ж* страж, стража; охрана, ка-
раул; trzymać strażę нести охрану
strączek/-czka стручок
strączkowy, а, е стручковый
strefa (d/np -fie) полоса
streszczać II сжато излагать, вкратце
передавать
streścić (буд. streszczę, streścisz) сжать
изложить, вкратце передать
stromy, а, е крутой, обрывистый
strona (d/np -nie) сторона
stronica страница
strumień/-nia м поток, ручей
strzaskać (буд. strzaskam) разбить;
прич. прош. strzaskany
strzecha (d/np strzesze) деревенская
крыша (*преимущ.* соломенная)
strzelać II стрелять
strzelanie стрельба
strzelba (d/np -bie) ружье
strzelec/-lca стрелок
student/-a (np. -ncie) студент
studentka (d/np -tce) студентка
studiować (studiuje) изучать
studium занятие (*учебно или ученое*)
stukliwy (stukotliwy), а, е постоянно
стучащий; неугомонный (*о тукце*)
stulecie столетье
stwarzać II создавать
stwierdzać II подтверждать, утвер-
ждать, констатировать
stwierdzić (буд. stwierdzę, stwierdzisz)
подтвердить, констатировать
stworzenie создание
stworzyć (буд. stworzę, stworzysz)
создать

styczeń/-cznia м январь
styczna/-ej касательная
stykać II się соприкасаться
stykanie się соприкосновение
styl/-u м стиль
substancja вещество
suchy, а, е — si, che сухой; *ср. ст.*
suchszy; *нар. sucho*
sufit/-u (*нр. -cie*) потолок
sukces/-u (*нр. -sie*) успех
suknia платье, одежда
suma (*д/нр -mie*) сумма, итог; *w sumie* в итоге
surowiec/-wca или -wcu м сырец, сырой материал
surowy, а, е 1. сырой; 2. суровый
suterena (*д/нр -nie*) подвал
suwerenność ж суверенитет
suwerenny, а, е суверенный
swa=swoja
swa=swoja
swe=swoje
swego=swojego
swej=swojej
swoboda (*д/нр -dzie*) свобода
swobodny, а, е свободный
swój, swoja, swoje — swoi, swoje свой
swych=swoich
swym=swoim
Syberia Сибирь
syberyjski, а, е сибирский
sylwetka (*д/нр -tce*) силуэт
symbol/-u м символ
sympatyczny, а, е 1. симпатический; 2. симпатичный
syntetyczny, а, е синтетический
sypać (sypie, sypiesz) (się) сыпать(ся)
sypialnia спальня
Syria Сирия
system/-u система
systematyczny, а, е систематический
szabla (*род. мн. szabli или szabel*) сабля, шашка
szafa (*д/нр szafie*) шкаф
szaleć (szaleje) неистовствовать, безумствовать
szaleństwo безумие
Szanghaj/-u м Шанхай
szaniec/-ńca м окоп; вал, укрепление
szątek/-tku остаток, обломок, осколок
Szczecin/-a Шетин («Штетин»)
szczególny, а, е отдельный, частный, единичный; особый; особенный
szczegółowy, а, е обстоятельный, подробный
szczekać II лаять
szczelny, а, е плотный, герметический; *нар. szczelnie*

szczery, а, е настоящий; искренний, правдивый; *нар. szczerze*
szczęk/-u лязг
szczęście счастье
szczęśliwy, а, е худой, худощавый
szczyt/-u (*нр. -cie*) 1. вершина, верхушка; 2. верх, высшая степень
szedł, szła, szło *прош. к iść*
szelést/-u (*нр. -ście*) шелест, шорох
szemrać (szemrze или II) шелестеть, шуршать
szemranie шорох, шуршание, шелест
szeptać (szepczę, szepcesz) шептать
szereg/-u ряд; строй
szermierka (*д/нр -rce*) борьба, состязание
szeroki, а, е широкий; *нар. szeroko*
szerokość ж ширина; широта
szerokotorowy, а, е ширококолейный
szerszy, а, е *ср. ст. к szeroki*
szesnastu *род. и мф к szesnaście*
szesnasty, а, е шестнадцатый
szesnaście/szesnastu шестнадцать
sześcian/-u куб
sześciopiętrowy, а, е шестизэтажный
sześciu *род. и мф к sześć*
sześciudziesięciu или sześćdziesięciu *род. и мф к sześćdziesiąt*
sześciuset *род. и мф к sześćset*
sześć/sześciu шесть
sześćdziesiąt/-dziesięciu шестьдесят
sześćdziesiąty, а, е шестидесятый
sześćset/sześciuset шестьсот
szew/szwu м шов
szewc/-a сапожник
szkielet/-a (*нр. -cie*) скелет
szklany, а, е стеклянный
szklarz/-a стекольщик
szkoda (*д/нр -dzie*) повреждение, ущерб; вред; *s! жалы! wielka s!* очень жалы
szkodliwy, а, е вредный
szkolny, а, е школьный, учебный
szkoła (*д/нр -le*) школа
szlachetny, а, е благородный
szlachta (*д/нр -chcie*) дворянство
szlak/-u дорога, путь
szła ж *прош. к iść*
szmer/-u (*нр. -rze*) шорох
sznur/-a (*нр. -rze*) шнур, веревка
Szopen (=Chopin) Шопен
szpagat/-u (*нр. -cie*) веревка, бечевка
sztandar/-u (*нр. -rze*) знамя
sztanga (*д/нр -ndze*) штанга, железная полоса
sztuczny, а, е 1. искусственный; 2. искусный; *нар. sztucznie*
sztuka (*д/нр -ce*) 1. штука; 2. искусство: sztuki piękne изящные искусства

szтурм/-u штурм, приступ
szтурмовы, а, е ударный
szум/-u шум
szumieć (szumię, szumisz) шуметь
Szweccja Швеция
Szwed/-a (*мн. Szwedzi*) швед
szwedzki, а, е шведский
szyba (*д/нр -bie*) оконное, стекло
szybki, а, е быстрый, скорый; *нар. szybko*
szyć (szyje) шить
szyja/szyi шея
szyld/-u (*нр. -ldzie*) вывеска
szyna (*д/нр -nie*) рельс
szynka (*д/нр -nce*) копченый окорок
szyszak/-a шишак, шлем
Ściana (*д/нр -nie*) стена
ściągać II 1. стягивать; 2. *взимать, взыскивать*
ściąганie 1. стягивание; 2. *взимание, взыскивание*
ścienny, а, е стенной
ścięgnąć сухожилье
ściskać II сжимать, сдавливать
ściśly, а, е 1. тесный, плотный; 2. точный; *нар. ściśle* 1. плотно; 2. точно; в тесном смысле
ściśnąć (*буд. ściśnie, ściśniesz*) стиснуть, сжать, сдавить
śląd/-u (*нр. -dzie*) след
Śląsk/-a Силезия
śląski, а, е силезский
śledzić (śledzę, śledzisz) (czegoś) следовать (за чем-л.)
śledziona (*д/нр -nie*) селезенка
ślepy, а, е слепой
ślinianka (*д/нр -nce*) слюнная железа
śliwka (*д/нр -wce*) слива (*плод*)
śluzowy, а, е слизистый
śmiać (śmieję) się смеяться
śmiały, а, е смелый; *ср. ст. śmielszy; нар. śmiało*
śmiech/-u смех
śmierć ж смерть
śmierdzie издавать зловоние; *śmierdzący* вонючий, зловонный
śmietana (*д/нр -nie*) сметана
śmietanka (*д/нр -nce*) сливки
śniadanie завтрак
śnieg/-u снег
śnieżny, а, е снежный; снеговой
śpieszny, а, е торопливый, поспешный
spieszyć (spieszę, spieszysz) się торопиться, спешить
śpiewać II петь
spieć I л. *ед. наст. к spać*
spizarnia=spizarnia
średni, а, е средний

średnica поперечник, диаметр
średnik/-a точка с запятой
średniowiecze средневековье
średniowieczny, а, е средневековый
środa (*д/нр -dzie*) среда
środek/-a 1. середина; 2. средство
środkowy, а, е срединный, центральный
śród (по)среди
śródziemny, а, е средиземный (*d и z произнос. раздельно*)
śruba, (*д/нр -bie*) винт
świadczyc (świadczę, świadczysz) свидетелествовать
świat/-a (*нр. światcie*) свет (*только в значении «мир»*)
światło (*нр. światle*) свет (*только в значении противоположном «тьме»*); *w światle cyfr* в свете цифр
światowy, а, е мировой
świątynia храм
świecić (świecę, świecisz) светить, сиять
świerk/-a ель
świerkowy, а, е еловый
światlany, а, е светлый, сияющий
światlny, а, е световой
świetny, а, е блистательный, замечательный
świeży, а, е свежий
święto (*нр. święcie*) праздник
świński, а, е свиной
świst/-u (*нр. świście*) свист
świstawka (*д/нр -wce*) свисток, свистулька

Ta ж к ten
tablica 1. таблица; 2. классная доска
tajny, а, е тайный, секретный
tak 1. да; 2. так; tak samo так же точно; tak ... że так (таким образом)... что
taki, а, е — су, kie такой
taktyczny, а, е тактический
także 1. также; 2. так же, таким же образом
tam там
tama (*д/нр tamie*) плотина; барьер
tamten, tamta, tamto — tamci, tamte тот
tamtędy тем путем, той дорогой
taniec/tanica танец, пляска
tank/-u танк
tapeta (*д/нр -cie*) обои
tarcza щит
targać II дергать, раскачивать
targować (targuję) торговать, вести торговлю
Tatar/-a (*мн. -rzy/-rów*) татарин

tatarski, а, ie татарский
Tatry/Tatr беч Татры
tatrzański, а, ie татранский
tchawica дыхательная труба, тра-
 хся
tchnąć (tchnę, tchniesz) дышать
teatr/-u (np. -trze) театр
teatralny, а, е театральный
technika (d/np -ce) (уд./) техника
techniczny, а, е технический
tedy поэтому
teka (d/np tece) портфель
tekst/-u (np. tekście) текст
telefon/-u телефон
telegraf/-u телеграф
temu 1. d. к ten, to; 2. тому назад
ten, ta, to — ci, te этот
tenis/-a (np. -sie) теннис
teoretyczny, а, е теоретический
teoria теория
teraz теперь
teraźniejszy, а, е теперешний, нынеш-
 ний
teren/-u территория
termin/-u 1. термин; 2. срок
terytorium территория
terytorialny, а, е территориальный
testament/-u (np. -ncie) завещание
też также, тоже
tęcza радуга
tędy этим путем, этой дорогой
tepić (tepię, tepisz) уничтожать
tętnica артерия
tkacki, а, ie ткацкий
tkactwo ткачество, ткацкая промыш-
 ленность
tkanina (d/np -nie) ткань (только
 искусственная)
tkanka (d/np -nce) ткань (растит.
 или животная)
tkwić (tkwię, tkwisz) быть воткну-
 тым, (глубоко) сидеть внутри, быть
 погруженным
tlen/-u кислород
tlóczyć (tlóczę, tłóczysz) давить, тес-
 нить, нагнетать, накачивать; прич.
 страд. tłóczony
tlóк/-а поршень
tlókowy, а, е поршневой
tlum/-u толпа
tlumaczyć (tlumacze, tłumaczysz)
 1. объяснять, истолковывать; 2. пе-
 реводить (с языка на язык)
tlumny, а, е людной, переполненный
 людьми
tlusty, а, е жирный; нар. tłusto
tluszcz/-u жир
 to ср. к ten; i to и притом
toczyć (toczę, toczysz) (się) катить(ся),
 струить(ся)

tok/-u течение, ход; być w toku нахо-
 диться в ходе (стадии) исполнения
tona (d/np tonie) тонна
tonać (tone, toniesz) тонуть
toń ж глубь, омут
topnieć (topnieje) таять
topola тополь
toporzysko топориче
topór/-ora топор
tor/-u (np. torze) путь, колея
torpedowiec/-wca миноносец
Toruń/-nia м Торунь («Торн»)
toteż а потому
towar/-u (np. -rze) товар
towarowy, а, е товарный
towarzystwo общество, компания
towarzysz/-a товарищ
towarzyszka (d/np -szce) ж товарищ
tracić (tracę, tracisz) 1. тратить, рас-
 ходовать; 2. терять
trakt/-u (np. -kcie) тракт, магистраль
traktat/-u (np. -cie) трактат, договор
tramwaj/-u м трамвай
tramwajowy, а, е трамвайный
tran/-u (np. -nie) рыбий жир, ворвань
transmisja трансмиссия, передача
transporter/-u (np. -rze) транспор-
 тер
tratwa (d/np -twie) плот
trawienie пищеварение
trawienny, а, е пищеварительный
trąba (d/np -bie) труба
treść ж содержание; смысл
tryumf (tryumf)/-u триумф
trochę немного
tron/-u (np. -nie) трон
troska (d/np -sce) забота
trotuar/-u (np. -rze) тротуар
trójjąłowiec/-wca м триплан
truć (truję) отравлять; trujący ядови-
 тый
trud/-u (np. -dzie) труд
trudność ж трудность; z trudnością
 с трудом
trudny, а, е трудный; нар. trudno;
 o to nie trudno за этим дело не ста-
 нет
trumna (d/np -mnie) гроб
trunek/-nku напиток, питье
trup/-a (np. -pie) труп
truskawka (d/np -wce) клубничная
 ягода; мн. truskawki/ek клуб-
 ника
trwać II длиться, продолжаться
trwały, а, е прочный; нар. trwale
trwożny, а, е тревожный; встрево-
 женный, испуганный
tryb/-u 1. шестерня; 2. грамматич.
 наклонение
tryumf = triumf

tryskać II брызгать, бить ключем;
 выпрыгивать
trzcina (d/np -nie) тростник
trzciniowy, а, е тростниковый
trzeba нужно, надо
trzech род. и мф к trzy
trzechosioły, а, е трехосный
trzechset род. и мф к trzysta
trzeci, ia, ie третий
trzeź мф к trzy
trzewik/-a башмак
trzęsienie трясение, дрожь; t. ziemi
 землетрясение
trzpiotać (trzpiocę u II) się парить,
 бить крыльями
trzustka (d/np -stce) поджелудочная
 железа
trzustkowy, а, е поджелудочный
trzy/trzech три
trzydziestu род. и мф к trzydzieści
trzydziesty, а, е тридцатый
trzydzieści/trzydziestu тридцать
trzykrotny, а, е трехкратный
trzymać II держать
trzynastu род. и мф к trzynaście
trzynasty, а, е тринадцатый
trzynaście/-nastu тринадцать
trzysta/trzystu или trzechset триста
 tu (= tutaj) здесь, тут
tułowie (rod. мн. -owi или -owiów)
 туловище
tuman/-u (np. -nie) туман
turbina (d/np -nie) турбина
Turcja Турция
Turek/Turka (мн. Turcy/Turków) ту-
 рок
turniej/-u м турнир
turystyka (d/np -ce) (уд./) туризм;
 t. góriska альпинизм
tutaj (=tu) здесь, тут
twa = twoja
twardy, а, е твердый; нар. twardo
twarz ж лицо (передняя часть головы)
twą = twoja
two = twoje
twego = twojego
twój = twojej
twemu = twojemu
twierdza крепость; твердыня
twierdzić (twierdę, twierdzisz) утвер-
 ждать
tworzyć (tworzę, tworzysz) создавать
twój, twoja, twoje — twoi, twoje твой
twór/tworu (np. tworze) создание,
 плод, продукт
twórcą м создатель, творец
tydzień/tygodnia м неделя
tyfus/-u тиф
tytuł/tytu столько; dwa razy tyle
 вдвое

tylko только
tyłny, а, е задний, тыльный
tym тв. к ten u to
tymczasem тем временем; пока
typ/-u тип
tyran/-a (np. -nie) тиран
tysiąc/-a (мн. tysiące/tysięcy) м ты-
 сяча
tysiąc(o)letni, ia, ie тысячелетний
tysięczny, (tysięczny), а, е тысячный
tyś = ty jesteś
tytuł/-u 1. титул, звание; 2. загла-
 вие, заголовок
tuż. (=to znaczy) это значит, то-есть
tzw. (=tak zwany) так называемый
U предл. с род. у, с, на: u stołu у сто-
 ла, при stole; u boku сбоку; u góry
 вверх; orgawa u książki переплет
 книги
ubierać II (się) одевать(ся)
ubogi, а, ie—dzy, gie бедный, нищий
uboższy ср. ст. к ubogi
ubrać (буд. ubiorę, ubierzesz) (się)
 одеть(ся)
ubranie костюм
ubranko (уменьш. к ubranie) костюм-
 чик
ucho 1. (мн. uszy/uszu или uszów)
 ухо; 2. (мн. ucha/uch) ушко (горш-
 ка и т. п.)
uchodzić (uchodzę, uchodzisz) уходить,
 проходить; z duszą и. спастись
 бегством
uchylać II сгибать, нагибать
uchylić (буд. uchylę, uchylisz) согнуть,
 нагнуть
ucichać II утихать, стихать
ucichnąć (буд. ucichnę, ucichniesz)
 утихнуть, стихнуть
uciec (ucieczą, ucieczesz) убежать
ucieczka (d/np -czce) 1. побег, бегство;
 2. убежище
uciekać II убежать
ucieknąć (буд. ucieknę, uciekniesz)
 = uciec
ucieszać II тешить, радовать
ucieszyć (буд. ucieszą, ucieszysz) (się)
 потешить(ся), порадовать(ся)
ucisk/-u угнетение
uciskać II угнетать; прич. страд.
 uciskany
uczciwy, а, е честный
uczestniczyć (uczestniczę) участвовать
uczony/-ego ученый
uczta (d/np uczcie) пир, пиршеств,
uczucie чувство, ощущение
uczyć (uczę, uczysz) (się) учить(ся)
udać II się 1. удался; 2. отправиться,
 пойти

udawać (udaje) się 1. удаваться; 2. от-
правляться, идти
uderzać II ударять
uderzenie удар
uderzeniowy, а, е наносящий удар,
ударный
uderzyć (буд. uderzę, uderzysz) уда-
рить; u. do szturmowi пойти на при-
ступ, атаковать; прич. страд. ude-
rzonego
udoskonalać II совершенствовать
udoskonalić (буд. udoskonale, udosko-
nalisz) усовершенствовать
udział/-u (пр. -le) участие; brać u.
принимать участие
udzielać II уделять, оказывать, да-
вать; u. pomocy оказывать помощь
udzielić (буд. udzielim, udzielim) уде-
лить, оказать, дать
udźwignąć (буд. udźwignę, udźwignie-
niesz) сдвинуть, поднять
ugruntować (буд. ugruntuję) обосно-
вать; закрепить
uiszczać II 1. обеспечивать; 2. произ-
водить (платежи), вносить (плату)
uiścić (буд. uiścisz, uiścisz) 1. обеспе-
чить; 2. произвести (платеж); u.
się z czegoś рассчитаться в чем-л.,
выполнить что-л.
ujawniać II обнаруживать, делать
явным
ujawnić (буд. ujawnię, ujawnisz) сде-
лать явным, обнаружить; u. się
сказаться
ująć (буд. ujmę, ujmiesz) взять, схва-
тить, заключить
ujemny, а, е отрицательный
ujmować (ujmię) брать, схватывать,
заключать
ujście устье
ujść (буд. ujdę, ujdiesz) уйти, прой-
ти; ujdzie to! сойдет!
układ/-u (пр. -dzie) 1. система; u.
nerwowym нервная система; 2. до-
говор
układać II складывать, располагать;
составлять, сочинять; u. się вести
переговоры, договариваться; ukła-
dająca się strona договаривающаяся
сторона
ukrycie укрытие, убежище
ukryć (буд. ukryję, ukryjesz) (się)
укрыть(ся)
ukrywać II (się) укрывать(ся)
ukształtować (буд. ukształtuję) (się)
сформировать(ся), сложить(ся)
ulec (буд. ulegnę, ulegniesz) подверг-
нуться
ulecieć (ulecę, ulecisz) улететь
ulegać II подвергаться

uległość ж уступчивость, послуша-
ние, покорность
uległy, а, е уступчивый, послушный,
покорный; нар. ulegle
ulewa (д/пр -wie) ливень
ulica улица
uliczka (д/пр -czce) улочка, пере-
улок
uliczny, а, е уличный
ułamek/-mka дробное число, дробь
ułamkowy, а, е дробный
ułożenie укладывание; составление,
сочинение
ułożyć (буд. ułożę, ułożysz) сложить,
расположить; составить, сочинить
umacniać II укреплять
umieć (umiem, umiesz) уметь
umiejętny, а, е умелый, искусный;
нар. umiejętnie
umierać II умирать
umieszczać II помещать, размещать
umieścić (буд. umieścisz, umieścisz)
поместить, разместить
umilkać II умолкать
umilknąć (буд. umilknę, umilknie-
sz) умолкнуть
umocnić (буд. umocnię, umocnisz)
укрепить, усилить
umocnienie укрепление
umowa (д/пр -wie) соглашение
umożliwiać II делать возможным
umożliwić (буд. umożliwię, umożli-
wisz) сделать возможным
umrzeć (буд. umrę, umrzesz) уме-
реть
umysł/-u (пр. -śle) ум, разум
unicestwiać II уничтожать
unicestwić (буд. unicestwię, unice-
stwisz) уничтожить
uniemożliwiać II делать невозможным
uniemożliwić (буд. uniemożliwię, unie-
możliwisz) сделать невозможным
uniform/-u (пр. -mie) форменная оде-
жда, форма
uniknąć II избегать
uniknąć (буд. uniknę, unikniesz) из-
бежать
uniwersytet/-u (пр. -cie) (в им. ед. —
уд.!) университет
uogólniać II обобщать
uogólnić (буд. uogólnię, uogólnisz)
обобщить
upadek/-dki упадок
upalny, а, е знойный
upłynąć (буд. upłynie, upłyniesz) про-
течь, истечь
upływ/-u истечение, прошествие; ро-
upływie jakiegoś czasu по проше-
ствии некоторого времени
upływać II протекать, истекать

upokarzać II приводить в состояние
покорности, унижать; upokarzającą
унизительный
upokorzyć (буд. upokorzę, upokorzysz)
сделать покорным, унижить
uporczywość ж упорство, настойчи-
вость
uporczywy, а, е упорный, настойчи-
вый
uporny, а, е упорный
upoważniać II уполномачивать
upoważnić (буд. upoważnię, upoważ-
nisz) уполномочить
upoważnienie (у)полномочие; z ро-
ważnienia по уполномочию
uprawa (д/пр -wie) 1. возделывание
(земли); 2. разведение (растений);
3. с.-хоз. культура
uprawiać II 1. возделывать (землю);
2. разводить (растения); 3. культи-
вировать, практиковать; u. coś
заниматься чем-л.
uprząść (буд. uprzędę, uprzędiesz)
спрядать
uprzedzać II предупреждать
uprzedzić (буд. uprzędę, uprzędiesz)
предупредить
urabiać II (на coś) перерабатывать,
передельвать (во что-л.), u. na
когоś воспитывать кем-л.
uran/-u уран
uroczysty, а, е торжественный; нар.
uroczystie
uroda (д/пр -dzie) красота
urodzaj/-u м урожай
urodzić (буд. urodzi, urodzisz) (się)
родить(ся)
uruchamiać II приводить в движение,
пускать (в ход)
uruchomić (буд. uruchomię, urucho-
misz) привести в движение, пу-
стить (в ход)
urząd/urzu (пр. urzędzie) 1. долж-
ность; 2. учреждение
urządzać II устраивать
urządzenie устройство
urządzić (буд. urządzę, urządzisz)
устроить
ureczywistniać II осуществлять, реал-
изовать
ureczywistnić (буд. ureczywistnię,
ureczywistnisz) осуществить
ureczywistnienie осуществление, реал-
изация
usadowić (буд. usadowię, usadowisz)
(się) расположить(ся)
usłyszeć (буд. usłyszę, usłyszysz) услы-
шать
uspokajać II успокаивать
uspokoić (буд. uspokoję) успокоить

usta/ust беч пот
ustać (буд. ustąpię, ustanie) пере-
стать, прекратиться
ustalać II устанавливать
ustalenie установление
ustalić (буд. ustale, ustalisz) устано-
вить; u. się сложиться
ustanawiać II устанавливать
ustanowić (буд. ustanowię, ustanow-
wisz) установить
ustawać (ustaje) переставать, прекра-
щаться
ustawiać II (się) расстановивать(ся),
выстраивать(ся)
ustawiczny, а, е постоянный, беспре-
рывный; нар. ustawicznie
ustawodawczy, а, е законодательный
ustęp/-u (пр. -ie) абзац, отрывок (от
одной красной строки до другой)
ustrój/ustroju м 1. устройство; 2. ор-
ганизм
usunąć (буд. usunę, usuniesz) устра-
нить
usuwać II устранять
usuwanie устранение
uszeregować (буд. uszereguję) выстро-
ить, расставить в ряды; прич.
страд. uszeregowany
uszkadzać II повреждать
uszkodzić (буд. uszkodzę, uszkodzisz)
повредить, испортить; прич. страд.
uszkodzony
uszlachetniać II облагораживать,
улучшать (porodu, сорт)
uszlachetnić (буд. uszlachetnię, uszla-
chetnisz) облагородить, улучшить
uścisk/-u пожатье; объятие
uściśnąć (буд. uściśnię, uściśniesz)
сжать, пожать; объять
uściśnienie объятие
uśmiechnąć (буд. uśmiechnę, uśmiech-
niesz) się усмехнуться, улыбнуться
uśmiechnięty, а, е улыбающийся
uśpienie сон, дремота
uświadamiać II доводить до сознания,
знакомить
uświadczenie осознание
utkać (буд. utkam) выткать, соткать
utkwieć (буд. utkwie, utkwisz) 1. во-
ткнуть; вбить; u. oczy вперить взор;
2. крепко засесть
utleniać II окислять
utlenienie окисление
utracić (буд. utracę, utracisz) утратить,
потерять
utrudniać II затруднять
utrudnić (буд. utrudnię, utrudnisz)
затруднить
utrwalać II закреплять, укреплять
utrwalenie закрепление, укрепление

utrwalić (буд. utwale, utwalisz) за-
крепить, укрепить
utrzymać (буд. utrzymam) (się) уде-
ржать(ся)
utrzymanie поддерж(ив)ание, сохра-
нение
utrzymywać (utrzymuje) (się) удержи-
вать(ся)
utworzyć (буд. utworze, utworzysz)
создать, обработать; прич. прош.
срад. utworzony, а, е
utyć (буд. utyje, utyjesz) пополнить
разжиреть
utyskiwacz/-a нытик
utyskiwać (utyskuje) жаловаться,
ныть
uwaga (д/np -dze) внимание; wziąć
pod uwagę: принять во внимание
uwalniać II освобождать
uważać II 1. обращать внимание,
внимать; 2. (za coś) считать (чем-л.);
прич. срад. uważany
uważny, а, е внимательный; нар.
uważnie
uwieczniać II увековечивать
uwiecznić (буд. uwiecznię, uwiecznisz)
увековечить
uwierzyć (буд. uwierzę, uwierzysz)
поверить; уверовать
uwięźnięty, а, е ущемленный
uwikłać (буд. uwikłam) впутать
uwolnić (буд. uwolnię, uwolnisz) осво-
бодить
uwzględniać II принимать во внима-
ние, учитывать
uwzględnianie (uwzględnienie) приня-
тие во внимание, учет, учитывание
uwzględnić (буд. uwzględnię, uwzględ-
nisz) принять во внимание, учесть
uzbrajać II вооружать
uzbroić (буд. uzbroję, uzbroisz) во-
оружить
uzbrojenie вооружение
uzgodnić (буд. uzgodnię, uzgodnisz)
согласовать
uznać (буд. uznam) признать
uznawać (uznaje) признавать
uzupełniać II дополнять
uzupełnić (буд. uzupełnię, uzupełnisz)
дополнить
uzyskać (буд. uzyskam) получить,
приобрести
uzyskiwać (uzyskuje) получать, при-
обретать
użycie употребление, использование
użyć (буд. użyję, użyjesz) использо-
вать, употребить; прич. срад.
użyty
użytek/-tku м польза; и. gołny с.-хоз.
угодье

użytkowy, а, е годный для употребле-
ния, пригодный
używać II использовать, употреблять;
прич. срад. używany

W (we) предл. с ин. (на вопрос куда?)
и с пр. (на вопрос где?) в: iść
w las идти в лес; w poniedziałek
в понедельник; leżeć w gruzach
лежать в развалинах; bogaty w coś
богатый чем-л.; w domu дома;
w dzień днем; w jakim celu? с ка-
кой целью? w tym tygodniu на этой
неделе; w szynach, a nie w słowach
в делах, а не на словах; w języku
polskim на польском языке

waga (д/np wadze) 1. весы; 2. вес;
3. вес, значение

wagon/-u (np. -nie) вагон
wakacje/-cji беч каникулы
walc/-a м вальс

walcownia прокатный цех
walczyć (walczę, walczysz) (o coś)
бороться (за что-л.); сражаться

walec/-lca вал, цилиндр
waleczny, а, е доблестный

walić (wałę, walisz) (się) валить(ся),
рушить(ся)

walizka (д/np -zce) чемодан(чик)
walka (д/np -lce) борьба; бой

walny, а, е генеральный, всеобщий,
главный; walne zwycięstwo реши-
тельная победа

wal/-u (np. wale) вал, валик
war/-u (np. warze) варено; кипяток

warga (д/np -rdze) губа
warkot/-u (np. -cie) воркотня; рокот,
гудение

Warneńczyk/-a см. ур. 45

warowny, а, е укрепленный
Warszawa (д/np -wie) Варшава

warszawski, а, е варшавский
warsztat/-u (np. -cie) 1. станок; 2. ма-
стерская

Warta (д/np -rcie) Варта (см. ур. 44)

wartki, а, ie юркий, ловкий, быстрый
wartościowy, а, е ценный

wartunek/-nku условие
warunkować (warunkuję) обуслови-
вать

wasal/-a васалл
wasz, а, е — si, sze ваш

Wawel/-u Вавель (см. ур. 54)

wazon/-u (np. -nie) цветочный горшок
ważny, а, е важный, значительный

wąski, а, ie узкий; ср. ст. węższy
wąskotorowy, а, е узкоколейный
wątpić (wątpię, wątpisz) сомневаться

wątpliwość ж сомнительность; nie-

ulega wątpliwości не подлежит со-
мнению

wątroba (д/np -bie) печень
wąż/weża м змея

wbić (буд. wbiję, wbijesz) вбить;
прич. срад. wbity

wbijać II вбивать
wcale вполне, совсем

wchłaniać II поглощать, всасывать
wchłanianie (się) поглощение, всасы-
вание

wchłonić (буд. wchłonię, wchłonisz)
поглотить, всосать

wciągać II втягивать, вовлекать
wciągnąć (буд. wciągnę, wciągniesz)
втянуть, вовлечь

wciąż постоянно, непрерывно, по-
прежнему; wciąż szerzej всё шире

wczesny, а, е ранний; ср. ст. wcześ-
niejszy

wcześniej рано
wczoraj вчера

wczorajszy, а, е вчерашний
w dół вниз

wdziewać II надевать
wdzięczność ж благодарность, чувство
благодарности

wdzięczny, а, е благодарный
wdzięk/-u красота, прелесть

wedle предл. с род. согласно, по;
насчет

według предл. с род. согласно, соот-
ветственно, по

vegetatywny, а, е вегетативный
wejść (буд. wejść, wejdiesz; прош.
wshedłem) войти

welna (д/np -nie) шерсть
welniak/-a грубошерстная ткань (со
льном)

welniany, а, е шерстяной
wesoły (wesół), а, е — weseli, wesołe
веселый

wesprzeć (буд. wesprę, wesprzesz;
прош. wsparłem) подпереть, под-
держивать

wety/-ów беч десерт
wewnątrz внутри

wewnętrzny, а, е внутренний
wezwać (буд. wezwę, wezwiesz) по-
звать, призвать, пригласить

wędrować (wędruję) странствовать, пу-
тешествовать

węgiel/węgla м уголь
węgierski, а, ie венгерский

węglowodan/-u углевод
węglowy, а, е угольный; kwas w. угле-
кислота; bezwodnik w. углекислый
газ

węgorz/-a угорь
węższy ср. ст. к wąski

wiadomość ж сведение, известие
wiadomy, а, е известный, ведомый;
нар. wiadomo
wialnia веялка
wianek/-nka венок; круг, кольцо
wiara (д/np wierze) вера
wiatr/-u (np. wietrze) ветер
wiatrak/-a ветряная мельница; ве-
тряной двигатель
wiązać (wiążę, wiążesz) вязать, свя-
зывать; w. się вязаться, быть свя-
занным
wicher/wichru (np. wicherze) вихрь
wichura (д/np -rze) вихрь
wicina (д/np -nie) баржа
wić (wiję) (się) вить(ся), извивать(ся)
widły/wideł беч вилы
widmo (np. widmie) 1. призрак;
2. спектр
widnokrag/-ęgu горизонт
widoczny, а, е видимый; нар. widocz-
nie
widzenie видение, созерцание
widzialny, а, е видимый
widzieć (widzę, widzisz) (się) видеть-
(ся)
wieść/-u м народное собрание, вече;
митинг
wieczność ж вечность
wieczny, а, е вечный; нар. wiecznie
wieczorny, а, е вечерний
wieczór/wieczora (np. wieczorze) вечер
wiedza знание
wiedzieć (wiem, wiesz, wie — wiemy,
wiecie, wiedzą) знать
wiejski, а, ie деревенский
wiek/-u 1. век, жизнь; 2. век, воз-
раст; 3. век, столетие
wiekowy, а, е вековой
wiekuisty, а, е вечный
wielce весьма, крайне
wiele/wielu многие
wiele много; ср. ст. więcej
wielki, а, ie — wielcy, wielkie боль-
шой; великий; ср. ст. większy
wielkomięski, а, ie относящийся к
большому городу, свойственный
большому городу
wielkość ж 1. величина; 2. великость;
величие
wielopłatowiec/-wca м мультиплан
wielostronny, а, е многосторонний,
многогранный
wiercić (wiercę, wiercisz) сверлить
wierność ж верность; w. zasadam
принципиальность
wierny, а, е верный
wierzba (д/np -rzbie) верба, ива
wierzbina (д/np -nie) ивняк
wieś/wsi (мн. wsie или wsi) деревня

wieść (wiadę, wiedziesz) вести
wieśniak/-a (мн. -су) поселянин, сельский житель
wietrzny, а, е ветряной
wieża башня
wieżowy, а, е башенный
więc поэтому, итак, следовательно
więcej ср. ст. к wiele
większy, ср. ст. к wielki
więzić (więże, więzisz) лишать свободы, сажать в тюрьму, держать в тюрьме
więzienie тюрьма
więzienny, а, е тюремный
więzień/więźnia (мн. więźniowie) м узник, заключенный
więź ж связующее начало, связь, узы
wilgotny, а, е сырой, влажный
wilk/-a волк
winięć (winny), а, е 1. виновный, повинный; 2. долженствующий; задолжавший
wino (пр. -nie) вино
winogrono виноград
wiodący (прич. действ. к wieść) ведущий
wiosenny, а, е весенний
wioska (д/пр -sce) деревушка
wiosna (д/пр wiosnie) весна
wioślarstwo гребной спорт
wirówka (д/пр -wce) центрифуга
wisiec (wiszę, wisisz) висеть
wiślanin/-a (мн. wiślanie) житель Привислянского края
wiślany, а, е вислянский
wiśnia вишня
Wiśniowiecki Вишневецкий (см. ур. 46)
witać II приветствовать
witamina (д/пр -nie) витамин
wiwać! да здравствует!
wkład/-u (пр. -dzie) вклад
wkładać II 1. вкладывать; 2. надевать
wkraczać II вступать, входить; вторгаться
wkroczyć (буд. wkroczę, wkroczysz) войти, вступить; вторгнуться
wkrótce вскоре
władać II владеть
władca м правитель
władca власть
własność ж 1. собственность; 2. свойство
własny, а, е собственный
właściwy, а, е подлинный, собственный, истинный; нар. właściwie собственнo говоря
właśnie 1. именно, как раз; 2. только что
włączać II включать

włączyć (буд. włączę, włączysz) включить
Włochy/Włoch (пр. Włoszech) беч Италия
włos/-a (пр. -sie) волос
włożyć (буд. włożę, włożysz) 1. вложить; 2. надеть
włókiennicy, а, е текстильный
włókno волокно
wnet сейчас же, тотчас же, сразу
wnętrze внутренность; недра
wniosek/-sku 1. вывод; 2. предложение
wobec предл. с род. по отношению к; ввиду
woda (д/пр wodzie) вода
wodny, а, е водный; водяной
wojenny, а, е военный
wojna (д/пр -nie) война
wojsko войско, армия
wojskowy, а, е военный, армейский
wokoło (=wokół) вокруг
wola воля; z woli czyjejs по чьей-л. воле
woleć (wołę, wolisz) предпочитать
wolno можно; nie w. нельзя, не следует
wolność ж свобода
wolny, а, е свободный
wołać II звать, взывать
wołowu, а, е воловий, говяжий
wonny, а, е благоуханный
wosk/-u воск; w. ziemny озокерит
woń ж благоухание, аромат
wódz/wodza вождь
wówczas тогда, в то время
wóz/wozu (пр. wozie) воз, телега; колесница
wózek/-zka тележка
wpływ/-u влияние
wpływać II влиять
w poprzek поперек
wpół пополам
wprawdzie в действительности, правду говоря
wprawiać II вправлять, вставлять; w. w ruch приводить в движение
wprost прямо, напрямик, прямо-таки
wprowadzać II вводить
wprowadzenie введение
wprowadzić (буд. wprowadzę, wprowadzisz) ввести
wracać II возвращаться
wraz (z) вместе (с)
wrażenie впечатление
wreszcie наконец, в конце концов; впрочем
wrota/wrót беч ворота
wrócić (буд. wrócę, wrócisz) возвратиться(ся), вернуть(ся)

wrzaskliwy, а, е крикливый, шумливый
wrząć (wrę, wrzesz, wrze или wrę) кипеть, клокотать
wrzesień/wrzesień м сентябрь
wrzucać II бросать внутрь
wrzucić (буд. wrzucę, wrzucisz) бросить внутрь (в)
wschodni, а, е восточный
wschodnio-południowy, а, е юго-восточный
wschodnio-północny, а, е северо-восточный
wschód/wschodu (пр. wschodzie) восток; восход
wskazać (буд. wskażę, wskażesz) указать
wskazówka (д/пр -wce) 1. указание; директива; 2. стрелка (часовая)
wskazywać (wskazuje) указывать
wspaniały, а, е великолепный
wspierać II поддерживать; поддерживать
wspominać II вспоминать
wspomnieć (буд. wspomnę, wspomnisz) вспомнить
wspomnienie воспоминание
wspólny, а, е совместный, находящийся в общем владении, общий; нар. wspólnie совместно, сообща
współczesny, а, е современный
współczulny, а, е симпатический
współczynnik/-a коэффициент
współdziałać II взаимодействовать; сотрудничать
współdziałanie взаимодействие; сотрудничество
współpracować (współpracuje) сотрудничать
wstążka (д/пр -żce) лента
wstrząs/-u сотрясение, потрясение
wstrząsać II встряхивать, потрясать, трясти
wstrząsnąć (буд. wstrząsnę, wstrząsniesz) встряхнуть, потрясти
wsunąć (буд. wsunę, wsuniesz) всунуть, вдвинуть
wsuwać II всовывать, вдвигать
wszczepiać II прививать
wszczepić (буд. wszczępię, wszczępisz) привить
wszehstronny, а, е всесторонний
wszehświat/-a (пр. -świecie) вселенная
wszehwładny, а, е всеильный; нар. wszehwładnie
wszelki, а, е всякий, любой; wszelkiego rodzaju всякого рода
wszędzie везде, всюду
wszystek, wszystka, wszystko — wszystko, wszystkie все

wściekły, а, е бешеный
wślizgiwać (wślizguje) się проскальзывать, прокрадываться
wślizgnąć (буд. wślizgnę, wślizgniesz) się проскользнуть, прокрасться
wśród среди, посреди
wtedy тогда
wtenczas тогда
wtorek/-tku вторник
wtór/wtoru (пр. wtorce) аккомпанемент
wuj/-a дядя (брат матери)
wulkan/-u (пр. -nie) вулкан
wybić (буд. wybije) выбить; пробить; прич. страд. wybyty
wybielać II белить
wybielić (буд. wybielę, wybielisz) выбелить; прич. страд. wybielony выбеленный, побелевший
wybierać II выбирать
wybijać II выбивать
wybitny, а, е выдающийся, значительный; нар. wybitnie
wybrać (буд. wybiorę, wybierzesz) выбрать; прич. страд. wybrany
wybrzeże побережье
wybuch/-u взрыв
wybuchowy, а, е взрывчатый
wychodzić (wychodzę, wychodzisz) выходить
wychować II (się) воспитывать(ся)
wychowywać (wychowuje) (się) воспитывать(ся)
wyciągać II вытягивать, извлекать
wyciągnąć (буд. wyciągnę, wyciągniesz) вытянуть, извлечь
wycieczka (д/пр -czce) экскурсия
wyciskać II выдавливать, выжимать
wycisnąć (буд. wycisnę, wycisniesz) выдавить, выжать
wyczerpywać (wyczerpuje) исчерпывать; nie wyczerpuje to sprawę этим не исчерпывается дело
wydać (буд. wydám) выдать; издать; произвести; w. w słowach передать словами
wydaństwo ж производительность
wydalanie удаление
wydalina выделение (экскреторное)
wydatek/-tku расход
wydawać (wydaje) выдавать; издавать; w. polecenia давать поручения; w. rozkazy отдавать приказание
wydłużać II удлинять
wydłużyć (буд. wydłużę, wydłużysz) удлинить; прич. страд. wydłużony
wydma (д/пр wydmię) песчаный холм, дюна

wydobyć (буд. wydobędę, wydobędziesz) добыть, извлечь; *прич. страд. wydobyty*
wydobycie II добывать, извлекать
w. się выбирать, выбиваться, высовываться
wydostać (буд. wydostanę, wydostaniesz) się выбрать
wydostawać (wydostaje) się выбирать
wydziałać II выделять
wydziałanie выделение (*действие*)
wydziałina выделение (*секреторное*)
wydziałniczy, а, е выделяющий, секреторный
wygiąć (буд. wygnę, wygniesz) изогнуть; *прич. страд. wygięty*
wyginać II (się) изгибать(ся)
wyglądać II выглядеть, иметь вид
wygłaszać II произносить (публично)
wygłosić (буд. wygłoszę, wygłoszysz) произнести, объявить; *прич. страд. wygłoszony*
wygrać (буд. wygram) выиграть
wygrywać II выигрывать
wyhodować (буд. wyhoduję) воспитать
wyjątek/-tku исключение; z wyjątkiem за исключением
wyjątkowy, а, е исключительный
wyjąć (буд. wyję, wyjdiesz; *прош. wyszedłem*) вынуть
wykaz/-u (*пр. -zie*) перечень, сводка
wykazać (буд. wykażę, wykażesz) показать, обнаружить
wykazywać (wykazuje) показывать, обнаруживать
wykładać II 1. выкладывать; 2. преподавать
wykonać (буд. wykonam) исполнить
wykonawczy, а, е исполнительный
wykonanie исполнение
wykonywać (wykonuje) исполнять
wykorzystać (буд. wykorzystam) использовать, извлечь пользу
wykorzystywać (wykorzystuje) использовать, извлекать пользу
wykrzyknik/-a восклицательный знак
wykrzywiać II искривлять
wykrzywić (буд. wykrzywię, wykrzywisz) искривить
wykształcenie образование; образованность; brak wykształcenia необразованность
wykuć (буд. wykuje) выковать
wykuwać II выковывать
wylać (буд. wyleję) (się) вылить(ся)
wylew/-u разлив (*река*)
wylewać II 1. выливаться; w. się выливаться; 2. выступать из берегов
wylęganie инкубация

wylot/-u (*пр. -cie*) 1. вылет; место вылета; 2. выход
wyłaniać II się развиваться; возникать
wyłączny, а, е исключительный; *нар. wyłącznie*
wyłonić (буд. wyłonię, wyłonisz) породить; w. się быть порожденным, развиться, возникнуть
wyłożyć (буд. wyłożę, wyłożysz) выложить, разложить; *прич. страд. wyłożony*
wymagać II требовать
wymalować (буд. wymaluję) написать (*о картине*), нарисовать, изобразить
wymawiać II выговаривать, произносить
wymiana (*д/пр -nie*) обмен
wymiar/-u (*пр. -rze*) измерение
wymieniać II называть; произносить
wymienić (буд. wymienie, wymienisz) назвать; произнести; *прич. страд. wymieniony*
wymknąć (буд. wymknę, wymkniesz) się вырваться, ускользнуть, проскользнуть
wymowa (*д/пр -wie*) произношение
wymykać II się вырваться, проникать наружу, проскальзывать, ускользать
wynalazek/-zki изобретение (*предмет*)
wynalezienie изобретение (*действие*)
wynaturzony, а, е выродившийся
wyniosłość ж высота, возвышенность
wyniszczać II губить, истощать, уничтожать
wyniszczyć (буд. wyniszczę, wyniszczysz) истощить, уничтожить, разорить; *прич. страд. wyniszczony*
wynosić (wynoszę, wynosisz) 1. выносить; 2. составлять, достигать (*о величине*); w. się вздыматься, возвышаться
wypadek/-dki случай
wypadać II приходить
wypaść (буд. wypadnę, wypadniesz) прийтись
wypełniać II заполнять
wypełnić (буд. wypełnię, wypełnisz) заполнить
wypełznąć (буд. wypełnę, wypełniesz) выполнить
wypisać (буд. wypiszę, wypiszesz) выписать; записать
wypłynąć (буд. wypłynę, wypłyniesz) выплыть, вытечь
wypływać II выплывать, вытекать
wypogadzać II się проясняться, становиться ясным

wypogodzić (буд. wypogodzę, wypogodzisz) się проясниться
wypowiedzenie высказывание; w. wojny объявление войны; w. układu отказ от (денонсирование) договора
wypowiedzieć (буд. wypowiem, wypowiesz) высказать; w. wojnę объявить войну
wypracować (буд. wypracuję) выработать
wyprawa (*д/пр -wie*) поход
wyprowadzić (буд. wyprowadzę, wyprowadzisz) вывести
wyraz/-u (*пр. -zie*) 1. слово; 2. выражение
wyrazisty, а, е выразительный, яркий; *нар. wyraziście*
wyraźny, а, е отчетливый, ясный; *нар. wyraźnie*
wyrostek/-tku отросток
wyrób/wyrobu 1. выработка, изготовление; 2. изделие
wyróżniać II различать
wyruszać II выступать (*в путь*), отправляться, трогаться
wyruszyć (буд. wyruszę, wyruszysz) отправиться, тронуться
wyrwać (буд. wyrwę, wyrwiesz) вырвать
wyrywać II вырывать
wysadzać II обсаживать (*деревьями*); w. w powietrze взрывать
wysilony, а, е совершенный через силу, мучительный, тяжелый
wysłać (буд. wyślę, wyślesz) выслать
wysoki, а, е высокий; *нар. wysoko; ср. ст. wyższy, нар. wyżej*
wysokość ж 1. высота; 2. размер
wyspa (*д/пр -spie*) остров
wystarczać II быть достаточным, хватать
wystarczyć (буд. wystarczy, wystarczysz) оказаться достаточным, хватить
wystawać (wystaje, wystajesz) выставлять, выдаваться
wystawiać II представлять
wystawić (буд. wystawię, wystawisz) выставить; *прич. страд. wystawiony*
wystąpić (буд. wystąpię, wystąpisz) выступить
występować (występuje) выступать
wystrzegać II się остерегаться
wysunąć (буд. wysunę, wysuniesz) высунуть, выдвинуть
wysuwać II высовывать, выдвигать
wysypka (*д/пр -pce*) высыпание, сыпь
wyszarzany, а, е посеревший, вылинявший, выцветший

wyszeptać (буд. wyszepczę, wyszepczesz) прошептать
Wyszogród/-grodu Вышеград (*см. ур. 54*)
wyszukany, а, е изысканный, отборный
wyszukiwać (wyszukuje) изыскивать
wyślizg/-u сосязание
wytarty, а, е вытертый, потертый
wyteknieiony, а, е страстно ожидавшийся, долгожданный
wytryskiwać (wytryskuje) выбрызгивать
wytrysnąć (буд. wytrysnę, wytrysniesz) брызнуть
wytrzeć (буд. wytrę, wytrzesz) вытереть; *прич. страд. wytarty*
wytwarzać II производить; *прич. страд. wytwarzany*
wytwarzanie производство, выработка
wytworzyć (буд. wytworzę, wytworzysz) произвести, выработать; w. się образоваться, создаться
wytwórczość ж производство, производственная деятельность
wytwórczy, а, е производственный; производящий
wytuczna/-ej указание, директива; руководство
wywlec (буд. wywlokę, wywleciesz) (się) вытащить(ся)
wywlekać II (się) вытаскивать(ся)
wywęlać (буд. wywołam) вызвать
wywoływać (II или wywołuję) вызывать
wyznaczać II назначать
wyznaczyć (буд. wyznaczę, wyznacysz) назначить; *прич. страд. wyznaczony*
wyzwalać II освобождать
wyzwolenie освобождение
wyzwoleniczy, а, е освободительный
wyzwolicieł/-a освободитель
wyzwolić (буд. wyzwolę, wyzwolisz) освободить
wyzyskać (буд. wyzyskam) использовать
wyzyskiwać (wyzyskuje) использовать, извлекать пользу
wyższy *ср. ст. к wysoki*
wyżyna (*д/пр -nie*) высота, возвышенность
wzajemny, а, е взаимный; *нар. wzajemnie*
wzdłuż вдоль, продольно
wzdymać II się вздыматься
wzejść (буд. wzejdę, wzejdziesz) взойти
wzgląd/względu (*пр. względzie*) внимание: mieć w.na coś принимать во внимание (учитывать) что-л.; иметь в виду что-л.; pod względem cze-

gość с точки зрения (в отношении) чего-л.; względem siebie в отношении друг друга, взаимно; pod każdym względem во всех отношениях
wzgórze холм, возвышенность
wziąć (буд. weźmie, weźmiesz) взять
wzmocnić II укреплять, подкреплять, усиливать
wzmocnić (буд. wzmocnię, wzmocnisz) укрепить, подкрепить, усилить
wznieść (буд. wzniosę, wzniesiesz) (się) вознести(сь), поднять(ся)
wznośły, а, е высокий, возвышенный
wznosić (wznoszę, wznosisz) (się) возносить(ся), вздымать(ся), воздвигать(ся), поднимать(ся)
wzór/wzoru (np. wzorze) образец; wzorem по образцу, наподобие
wzrastać II возрастать
wzrok/-u 1. зрение; 2. взор, взгляд
wzrost/-u (np. wzroście) рост
wzruszenie волнение, взволнованность
wzywać II звать, призывать, приглашать

Z (ze) предл. с род. и тв. из; с, от: wracać z przeschadzki возвращаться с прогулки; wyjeżdżać z Moskwy уезжать из Москвы; tkanina z wełny ткань из шерсти; z jakiej racji? на каком основании? płakać z bólu плакать от боли; kawa ze śmietanką кофе со сливками
za 1. предл. с род., вин. и тв. во времена, в эпоху: za czasów Kazimierza Wielkiego во времена Казимира Великого; через, спустя: za godzinę, через час; за: wyjść za drzwi выйти за дверь; mieszkać za rzeką жить за рекой; за: czuj się radą по чьему-л. совету; за wpływ под влиянием; 2. при им. после вопросительного со? за: co za człowiek? 3. при прилагат. слишком: za trudny слишком трудный
zaafetowany, а, е захлопотавшийся озабоченный
zabawiać II (się) забавлять(ся)
zabić (буд. zabije, zabijesz) убить
zabieg/-u мероприятие
zabierać II забирать; z. g'os брать слово; z. się do czegoś приниматься за что-л.
zaborca м захватчик
zabrać (буд. zabiorę, zabierzesz) забрать; см. zabierać
zachęta (d/np -cie) поощрение; Z. Sztuk Pięknych Поощрение Изысканных Искусств (название картинной галереи в Варшаве)

zachmurzać II покрывать тучами, заволакивать, хмурить
zachodni, ia, ie западный
zachorować (буд. zachoruję) заболеть
zachowanie сохранение, поддержание
zachować (буд. zachowam) сохранить, удерживать
zachowywać (II или zachowuję) сохранять, удерживать
zachód/-chodu (np. -chodzie) запад; закат
zaczarować (буд. zaczaruję) зачаровать, околдовать
zacząć (буд. zacznę, zaczniesz) начать
zaczepić (буд. zaczepię, zaczepisz) зацепить; прич. страд. zaczepiony
zaczernienie (буд. zaczernienie, zaczerniesz) się покраснеть
zaczyn/-u фермент
zadać (буд. zadam, zadasz) задать; прич. страд. zadany
zadanie задача; задание
zadawać (zadaje) задавать
zadymić (буд. zadymię, zadymisz) задымить
zagadać (буд. zagadam) заговорить
zagadnienie проблема, вопрос
zagarnąć (буд. zagarnę, zagarniesz) захватить
zagarniać II захватывать
zagasły, а, е потухший
zagłębiać II (się) углублять(ся), погружать(ся)
zagłębie бассейн (горнопромышленный)
zagranica зарубежные страны, заграница
zagraniczny, а, е заграничный, иностранный; minister spraw zagranicznych министр иностранных дел
zagrozić II угрожать, посягать
zagrozić (буд. zagrozę, zagroziysz) стать угрозой, посягнуть
zahartować (буд. zahartuję) закалить; прич. страд. zahartowany
zaimek/-mka местоимение
zaiste поистине
zająć (буд. zajmę, zajmiesz) занять; z. się заниматься; прич. страд. zajęty занятый
zajmować (zajmuje) (się) занимать(ся)
zakazać (буд. zakazę, zakazesz) запретить; прич. страд. zakazany запрещенный, запретный
zakazywać (zakazuje) запрещать
zakaźny, а, е заразный
zakażenie заражение
zakład/-u (np. -dzie) учреждение, заведение

zakładać II основывать, учреждать
zakon/-u (np. -nie) орден (монашеский, рыцарский)
zakończenie окончание, конец
zakopnąć (буд. zakopnę, zakopniesz) закопать; прич. прош. страд. zakopany, а, е
zakres/-u (np. -sie) область, круг (вопросов, функций и т. п.)
zakręć/-u (np. -cie) поворот, изгиб; излучина
zakroić (буд. zakroję, zakroisz) закроить, скроить; задумать; прич. страд. zakrojony
zakrzywiać II искривлять
zakrzywić (буд. zakrzywię, zakrzywisz) искривить, загнуть; прич. страд. zakrzywiony
zakwitnąć (буд. zakwitnę, zakwitniesz) зацвести
zalać (буд. zaleję, zalejesz) залить
zalecać II рекомендовать, предлагать; подписывать
zaledwie едва
zależa (d/np -cie) достоинство
zalew/-u (np. -wie) бухта, залив
zalewać II заливать
zależę (zależę, zależysz) зависеть
zależność ж зависимость
zależny, а, е зависимый
zaliczać II (się) засчитывать(ся), причислять(ся), относить(ся)
zaludnić (буд. zaludnię, zaludnisz) (się) заселить(ся)
załamanie преломление
załamać (буд. załamie, załamiesz) (się) преломить(ся); разрушить(ся)
załamywać (załamuje) (się) переламывать(ся); рушить(ся)
załoga (d/np -dze) экипаж, команда, обслуживающий персонал
zamek 1. /zamka замок; 2. /zamku замок
zamiana (d/np -nie) замена
zamiar/-u (np. -rze) намерение
zamierzać II намереваться
zamierzyć (буд. zamierzę, zamierzysz) вознамериться, захотеть; прич. страд. zamierzony, а, е задуманный; преднамеренный, произвольный
zamieszka (d/np -szce) неурядица, смута
zamieszkać (буд. zamieszkam) поселиться, жить
zamieszkały, а, е 1. населенный; 2. проживающий, живущий
zamieszkiwać (zamieszkuje) населять, проживать, жить
zamknąć (буд. zamknę, zamkniesz) запереть; прич. страд. zamknięty

zamkowy, а, е замковый
zamykać II запираеть; затворять
zanieść (буд. zaniosę, zaniemiesz) занести; z. się понестись, помчаться
zanim прежде чем
zanosić (zanoszę, zanosisz) заносить
zanurzać II погружать
zanurzyć (буд. zanurzę, zanurzysz) погрузить; прич. страд. zanurzony
zaokrąglać II (się) закруглять(ся)
zaokrąglić (буд. zaokrąglę, zaokrąglisz) (się) закруглить(ся), округлить(ся)
zaopatrywać (zaopatruje) снабжать
zaopatrzenie снабжение
zaopatrzyć (буд. zaopatrzę, zaopatrzysz) снабдить; z. pieczęciami приложить печати
zaoszczędzać II сберегать, экономить
zaoszczędzić (буд. zaoszczędzę, zaoszczędzisz) сэкономить, сберечь
zapadły, а, е впадный, провалившийся
zapalać II зажигать
zapalić (буд. zapalę, zapalisz) зажечь
zapalenie воспаление
zapalny, а, е воспалительный
zapal/-u (np. -le) рвение, усердие
zapamiętać (буд. zapamiętam) запомнить
zapas/-u (np. -sie) запас
zapasowy, а, е запасный
zapchać (буд. zapcham) забить; прич. страд. zapchany
zapewniać II 1. заверять; 2. обеспечивать
zapewnić (буд. zapewnię, zapewnisz) 1. заверить; 2. обеспечить
zapewnienie 1. заверение; 2. обеспечение
zapisać (буд. zapiszę, zapiszesz) записать
zapisywać (zapisuję) записывать
zapobieganie предотвращение
zapoczątkować (буд. zapoczątkuję) (coś) положить начало (чему-л.)
zapominać II забывать (не «запоминать»!)
zapomnieć (буд. zapomnę, zapomnisz) забыть; прич. страд. zapomniany
zapotrzebowanie потребность, спрос
zapraszać II приглашать
zaprościć (буд. zaproszę, zaprosisz) пригласить
zaproszenie приглашение
zaruszać (буд. zaruszę, zarusisz) (do czegoś) постучать (во что-л.)
zapuszczać II (się) (за)пускать(ся)
zapuszczański, а, ie запущанский (см. ур. 57)

zapaść (буд. zapuszczę, zapuścisz) (się) пустить(ся)
zapytanie вопрос
zapytać (буд. zapytam) спросить
zaranie рассвет, заря; w zaraniu на заре
zaraz сейчас (не «зараз»!)
zaraza (д/пр -zie) зараза, поветрие, мор
zarazem заодно, вместе с тем, одновременно
zarówno... jak как... так и
zarzysowywać (II или зарzysowuję) (się) вырисовывать(ся)
zarządzać II управлять
zasada (д/пр -dzie) основание, принцип, начало
zasadniczy, а, е основной, принципиальный; нар. zasadniczo принципиально, в основном
zasieg/-u объем
zasiew/-u посев
zasobny, а, е зажиточный, богатый
zaspokajać II успокаивать, удовлетворять
zaspokoić (буд. zaspokoję) успокоить, удовлетворить
zastawiać II расставлять, ставить; z. uczyć устраивать пир, пировать
zastąpić (буд. zastąpię, zastąpisz) заступить, заменить, заместить
zastęp/-u войско, полчище, отряд
zastępować (zastępuję) заступать, заменять, замещать
zastępowanie замещение, замена
zastosować (буд. zastosuję, zastosujesz) применить, приспособить; прич. страд. zastosowany
zasypać (буд. zasypię, zasypiesz) засыпать
zaszczyt/-u (пр. -cie) честь, слава
zaś же, однако
zafarcie стирание, изглаживание, уничтожение
zatknać (буд. zatknę, zatkniesz) водрузить
za to зато
zatoka (д/пр -ce) залив
zator (zator)/-toru (пр. -rze) затор
zatrudniony (w przemyśle) занятый (в промышленности)
zatrząść (буд. zatrząsę, zatrząsiesz; прош. zatrząsem) (się) затрясти(сь)
zatrzymać (буд. zatrzymam) (się) поддержать(ся)
zatrzymywać (zatrzymuję) (się) задерживать(ся)
zawadzać II мешать, препятствовать, стеснять
zawarcie (traktatu) заключение (договора)

zawarty (прич. страд. к zawrzeć) заключенный (о договоре и т. п.)
zawdzięczać II (coś komuś) быть обязанным (чем-л. кому-л.)
zawieja/zawieci метель, выюга
zawierać II заключать; z. układ заключать договор; z. znajomość завести знакомство
zawieść (буд. zawiodę, zawiedziesz) обмануть, подвести
zawisnąć (буд. zawisnę, zawisniesz) повиснуть, прильнуть (к)
zawołać (буд. zawołam) позвать; закричать, воскликнуть
zawód/-wodu (пр. -wodzie) 1. профессия; поприще; 2. состязание, соревнование; 3. провал, фиаско
zawój/-woju м чалма, тюрбан
zawrzeć (буд. zawrę, zawrzesz) заключить (см. zawierać)
zawstydzić (буд. zawstydzę, zawstydzisz) пристыдить; прич. страд. zawstydzony
zawsze всегда
zawzięty, а, е — ci, te завзятый, ожесточенный
zaznaczać II отмечать, обозначать
zaznaczyć (буд. zaznaczę, zaznaczysz) отметить, обозначить
zazwyczaj обычно, обычно, по обыкновению
zbadać (буд. zbadam) исследовать, освидетельствовать, осмотреть; допросить
zbadanie исследование, освидетельствование, осмотр; допрос
zbić (буд. zbiję) сбить; разбить; прич. страд. zbity
zbieg 1. /zbiegu стечение; 2. /zbiega беглец
zbiegać II (się) сбегать(ся)
zbierać II (się) собирать(ся)
zbijać II сбивать; разбивать
zbiornik/-a резервуар, бак
zbiór/ zbioru (пр. zbiorze) сбор
zblady, а, е побледневший
zbliżać II (się) приближать(ся)
zboże злак; зерновой хлеб
zbroja/zbroi вооружение
zbrojny, а, е вооруженный
zbudować (буд. zbuduję) построить
zbudowanie построение
zbyteczny, а, е излишний
zdać (буд. zda) (się) показаться
z dała издали
zdanie 1. мнение; 2. грамматич. предложение
zdarzać II się случаться, приключаться

zdarzyć (буд. zdarzy) się случиться, приключиться
zdawać (zdaje) się казаться
zdażyć (буд. zdążę, zdążysz) успевать, сделать во-время
zdecydować (буд. zdecyduję) решить; z. się решиться; z. o coś предпринять, предопределить что-л.
zdejmować (zdejmuję) снимать
zdjąć (буд. zdjęmę, zdjemiesz) снять
zdobić (zdobię, zdobisz) украшать
zdobyć (буд. zdobędę, zdobędziesz) добыть; заработать; завоевать; прич. страд. zdobyty
zdobywać II добывать; зарабатывать; завоевывать; прич. страд. zdobywany
zdolność же способность
zdolny, а, е способный; z. do życia жизнеспособный
zdołać (буд. zdołam) суметь, смочь
zdrapać (буд. zdrapię, zdrapiesz) царапать, содрать
zdrowie здоровье
zdrowienie выздоровление
zdrowotny, а, е полезный для здоровья; санитарный
zdrowy (zdrow), а, е здоровый
zdumiewający, а, е изумительный
zebrać (буд. zbiore, zbierzesz) (się) собрать(ся)
zebranie собрание
zechcieć (буд. zechcę, zechcesz) захотеть
zegar/-u (пр. -rze) часы
zegarek/-гка карманные часы
zegarmistrz/-а часовых дел мастер, часовщик
zemrzeć (буд. zemrę, zemrzesz; прош. zmarł) умереть
zemsta (д/пр zemście) месть
zestaw/-u (kół) стан (колес)
zestawić (буд. zestawię, zestawisz) сопоставить
zeszły, а, е прошлый, истекший
zeszyt/-u (пр. -cie) тетрадь
zetknięcie (się) соприкосновение
zetrzeć (буд. zetrę, zetrzesz) стереть
zewnętrzny, а, е внешний, наружный; нар. zewnętrznie
zewrzeć (буд. zewrę, zewrzesz) сомкнуть; прич. страд. zwarty
zębaty, а, е зубастый, зубчатый
zgadnąć (буд. zgadnę, zgadniesz) отгадать
zgiąć (буд. zegnę, zegniesz) согнуть; прич. страд. zgięty
zgiełk/-u шум, гам
zgiełkfiwy, а, е шумный, шумливый

zginać (буд. zgine, zginesz) погибнуть; пропасть
zgłaszać II się являться, обращаться
zgłosić (буд. zgłoszę, zgłosisz) się явиться, обратиться
zgnieść (буд. zgniotę, zgnieciesz) смять; прич. страд. zgnieciony
zgoda (д/пр -dzie) согласие
zgodzie (буд. zgodzę, zgodzisz) się согласиться
zgon/-u кончина
z góry наперед, заранее
zgrupować II się собираться
zgrupowanie собрание
zgrupować (буд. zgrupuję, zgrupujesz) się собраться
zgrzytnąć (буд. zgrzytnę, zgrzytniesz; прош. zgrzytnąłem) лязгнуть, заскрежетать
zguba (д/пр -bie) гибель, пагуба
zгubny, а, е пагубный, гибельный
ziarno зерно
ziele (мн. zioła) трава, былинка, зелень (растение)
zielony, а, е зеленый
zielsko сорная трава, сорняк
ziemniaczarka (д/пр -rce) картофелекопалка
ziemniak/-а картофель
ziemny, а, е земной, земляной
zima (д/пр -mie) зима
zimno 1. суц. холод; 2. нар. холодно; на zimno 1. в холодном виде; 2. хладнокровно
zimny, а, е холодный; ср. ст. zimniejszy
zimowy, а, е зимний
zionać (буд. zionę, zioniesz) выдохнуть, изрыгнуть, извергнуть
zjadacz/-а пожиратель
zjadać II съедать
zjawisko явление
zjednać (буд. zjednam) (sobie kogoś) склонить (кого-л. на свою сторону)
zjednoczyć (буд. zjednoczę, zjednoczysz) (się) объединять(ся); прич. страд. zjednoczony
zjednywać II склонять, привлекать
zlatywać (zlatuję) слетать вниз
zlecenie поручение
zlodzenie оледенение, замерзание
złamać (буд. złamię, złamiesz) сломать; прич. страд. złamany сломанный, сложенный
złączać II соединять
złączyć (буд. złączę, złączysz) соединить
złoto (пр. złocie) золото
złoty, а, е золотой; суц. золотый (польская денежная единица)

złożyć залежь
złożenie (egzaminów) сдача (экзаменов)
złożyć (буд. złożę, złożysz) сложить, составить; представить; z. oświadczenie сделать заявление; прич. *страд.* złożony сложный, составной
zły, а, е плохой, дурной; злой; *ср. ст.* gorszy; *нар.* źle
zmarszczyć (буд. zmarszczę, zmarszczysz) сморщить; прич. *страд.* zmarszczony
zmiażdżyć (буд. zmiażdżę, zmiażdżysz) разможжить; разгромить, разбить
zmierzać II направляться; zmierzający направленный
zmierzyć (буд. zmierzę, zmierzysz) направиться; zmierzony направленный
zmieść (буд. zmiotę, zmieciesz) смести
zmniejszać II уменьшать
zmniejszyć (буд. zmniejszę, zmniejszysz) (się) уменьшить(ся)
zmobilizować (буд. zmobilizuję) мобилизовать
zmotoryzowany, а, е моторизованный
zmuszać II принуждать, заставлять
zmusić (буд. zmuszę, zmusisz) принудить, заставить; прич. *страд.* zmuszony
zmylić (буд. zmylę, zmylisz) обмануть, сбить с толку
zmysł/-u (*пр.* zmysłe) чувство
zmysłowy, а, е чувственный; *нар.* z dy zmysłowe органы чувств
znaczek/-czka или **-czki** значек; z. pocztowy почтовая марка
znaczenie значение
znaczący, а, е значительный
znaczyć (znaszę, znaszysz) значить
znać (znam) знать; z. się na czymś знать в чем-либо толк; z. się z kimś быть знакомым с кем-л.
znajdować (znajduj) (się) находить(ся)
znajomość ж знакомство
znajomy, а, е знакомый
znak/-u знак; z. pisarski знак препинания; z. zapytania вопросительный знак
znaleźć (буд. znajdę, znajdziesz; *прош.* znalazłem) найти
znamienny, а, е отличительный
znany, а, е известный
znikać II исчезать
zniknąć (буд. zniknę, znikniesz) исчезнуть
zniszczenie порча; уничтожение
zniszczyć (буд. zniszczę, zniszczysz) испортить; уничтожить; прич. *страд.* zniszczony

zniżyć II się понижать(ся)
zniżyć (буд. zniżę, zniżysz) (się) понизить(ся)
znosić (буд. zniosę, zniesiesz) 1. переносить; 2. аннулировать
znowu или **znów** снова
zobaczyć (буд. zobaczę, zobaczysz) увидеть
zobowiązać (буд. zobowiązę, zobowiązysz) (się) обязать(ся)
zobowiązywać (zobowiązuję) (się) обязывать(ся)
zoologiczny, а, е зоологический
zorganizować (буд. zorganizuję) организовать
zostać (буд. zostanę, zostaniesz) остаться; *см.* także *ср.*
zostawać (zostaje) оставаться
zostawiać II оставлять
zorganizować (буд. zorganizuję) организовывать
zrealizować (буд. zrealizuję) реализовать
zresztą впрочем
zręczność ж ловкость, проворство
zręczny, а, е ловкий, проворный; *нар.* zręcznie
zrobić (буд. zrobię, zrobisz) сделать
zrobienie приготовление, изготовление
zrodzić (буд. zrodzę, zrodzisz) породить; прич. *страд.* zrodzony; z. się народиться
zrozumieć (буд. zrozumię, zrozumiesz) понять; прич. *страд.* zrozumiany
zrujnować (буд. zrujnuję) разорить
zrywać II (się) срывать(ся)
zrzucić II сбрасывать
zrzucić (буд. zrzucę, zrzucisz) сбросить
zsiniały, а, е посиневший
ZSRR (Związek Socjalistycznych Republik Rad) СССР
zupelny, а, е полный, совершенный; *нар.* zupełnie вполне
zwać (zwę, zwiesz или zowie, zowiesz) звать; z. się зваться, называться; со się зowie что называется, в полном смысле слова; прич. *страд.* zwany
zwalczać II поражать, побеждать; бороться
zwalczyć (буд. zwalczę, zwalczysz) победить; прич. *страд.* zwalczony
zwalniać II замедлять
zwany прич. *страд.* к zwać
zwarty, а, е (*прич. страд.* к zewrzeć) сомкнутый
zwięzać II сужать
zwiąc (буд. zwiącę, zwiąjesz; *прош.* zwiąłem) сдунуть, смести (дуновением)
zwiadun/-a (пред)вестник

związek/-zku 1. союз: Związek Socjalistycznych Republik Rad Союз Советских Социалистических Республик; 2. связь, сочетание; 3. химич. соединение
związać (буд. związę, zwiążesz) связать
związujący (związuję) связывать
zwierać II 1. смыкать; 2. сплачивать
zwierzchnictwo верховенство, главенство, старшинство
zwierzę/zwierzęcia (*мн.* zwierzęta/zwierząt) животное
zwierzęcy, а, е животный; звериный
zwisnąć (буд. zwiszę, zwisiesz) свесить (вниз); прич. *страд.* zwiszony свесившийся, опущенный
zwiszać II свешивать, опускать вниз
związczą главным образом, прежде всего
zwodzony, а, е, разводной (о мосте)
zwołna медленно
zwoj/zwoju 1. свиток; 2. узел
zwracać II обращать; z. uwagę обращать внимание; z. się обращаться
zwrot/-u (*пр.* -cie) поворот
zwrócić (буд. zwrócę, zwrócisz) (się) обратит(ся)
zwycięski, а, е победоносный
zwycięstwo победа
zwycięzca м победитель
zwyciężać II побеждать
zwyciężyć (буд. zwyciężę, zwyciężysz) победить; прич. *страд.* zwyciężony
zwyczaj/-u м обычай; z. dawnego zwyczajui по старому обычаю
zwyczajny, а, е обыкновенный, простой
zwykły, а, е обыкновенный, обычный; *нар.* zwykle
Zygmunt/-a (*зв.* -nciel) Сигизмунд
zysk/-u прибыль, выигрыш
zyskać (буд. zyskam) извлекать пользу, выигрывать, получить
zyskiwać (zyskuje) извлекать пользу, выигрывать; z. na czasie выигрывать время
zżyć (буд. zżyję) się сжиться
zżywać II się сживаться

źle плохо, дурно; *ср. ст.* gorzej

źrenica зрачок
źródło источник

żaden, żadna, żadne никакой; *при отрицаниях* какой-либо
żagiel/żagla м парус
żaglowy, а, е парусный; płótno żaglowe парусина
żałoba (д/пр -bie) скорбь; траур
żądać II требовать; желать
żądanie требование; желание; паżądanie по желанию
że союз что (*см.* *ср.* § 181)
żeglarstwo парусный спорт
żeglowność ж судходность
żeglowny, а, е судходный; szlak ż. водный путь
żegluga (д/пр -dze) мореплавание, судходство
żelazny, а, е железный
żelazo железо; *мн.* żelaza оковы
żniwiarka (д/пр -rce) жнейка
żołądek/-dka желудок
żołądkowy, а, е желудочный
żołdactwo солдатня, грабьярмия
żołnierz/-a (*род. мн.* -rzy или -rów) солдат
żona (д/пр żonie) жена
Żółkiewski/-ego Жолкевский (*см.* *ур.* 46)
żółtaczką (д/пр -czkę) желтуха
żółtko или **żółtek/-tka** желток
żółty, а, е желтый; *ср. ст.* żółtszy или żółciejszy
żyć жизнь; wchodzić w ż. вступать в силу
życiorys/-u (*пр.* -sie) жизнеописание, биография
życiowy, а, е жизненный
żyć (żyje, żyjesz) жить; piech żyje! да здравствует!
żydowski, а, ie еврейский
żyła (д/пр żyłe) жила, вена
żyto (*пр.* życie) рожь
żywy (żyw), а, е живой; *нар.* żywo
żywny, а, е подкрепляющий, питательный
żywotność ж жизненность; жизненная способность
żywotny, а, е жизненный, жизнеспособный

Редактор *З. А. Химова*

А-04056

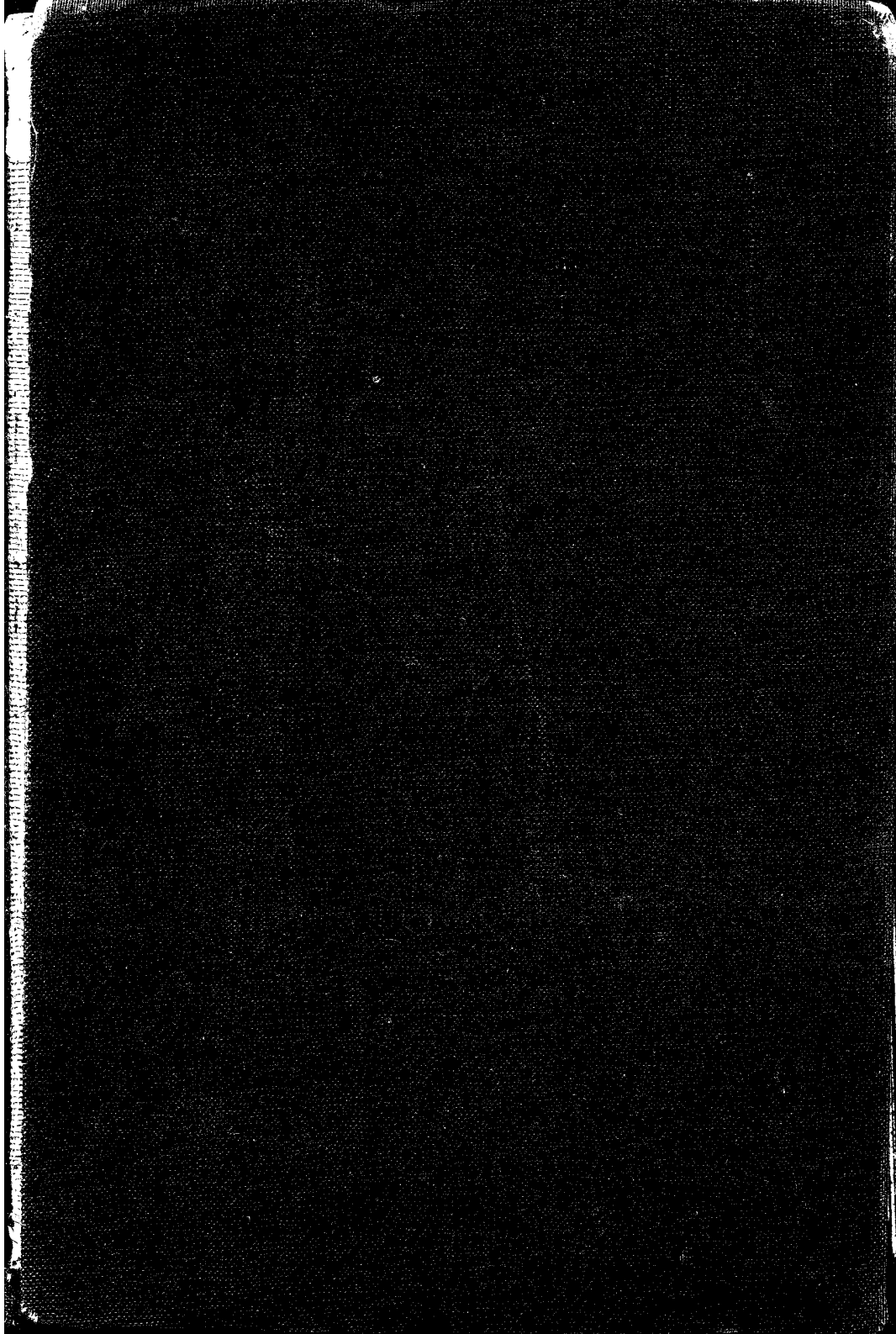
Подписано к печати 27/II 1947 г.
Заказ 1526. Тираж 10100.
Формат $60 \times 92 \frac{1}{16}$. Объем $22 \frac{1}{4}$ л.
Цена 20 руб.

Типография „Искра революции“
Москва

28
1-50

1309/1/64

28-10

ПОЛБСКИ И ЗБИЊ